

ΤΡΥΦΩΝΟΣ Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

549 Κομμ
ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΟΥ
42
ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ

ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

(1828 - 1831)

ΜΕΤΑ ΒΟΕΙΚΟΝΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ - Π. Ε. ΖΑΝΟΥΔΑΚΗΣ - ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΗΣ

1894

ΤΡΥΦΩΝΟΣ Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΟΥ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ
ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
(1828 — 1831)

ΜΕΤ' ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ, ΠΟΛΛΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΩΝ

«Δύναμαι κάλλιστα νὰ προσφέρω
εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ γηραλέον σαρκίον
μου». [Καποδίστριας].

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
Π. Ε. ΖΑΝΝΟΥΔΑΚΗ

1894

ΤΩ: ΕΠΑΞΙΩΣ

ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΦΕΡΟΥΝΤΙ

ΓΕΩΡΓΙΩ, Α. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ,

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἐξακολουθοῦντες τὸ οὐπερ ἀπὸ διειτίας προκατηρξάμεθα ἔργον τῆς συγγραφῆς τῆς Ἑθνικῆς Ἱστορίας μονογραφικῶς, σπεύδομεν εἰς τὴν ἐκδοσιν τῆς ἱστορίας τοῦ πρώτου τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος κυβερνήτου, τοῦ ἀοιδίμου κόμητος Ἰωάννου Καποδιστρίου, τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου, ὅστις τὰς ἐν Ρωσίᾳ τιμὰς καὶ μεγαλεῖα καταλιπὼν καὶ ὑπὸ τῆς χήρας αὐτοκρατείας τοῦ αὐτοκράτορος πασῶν τῶν Ρωσιῶν Ἀλεξάνδρου (1827) παρακαλούμενος νὰ παραμείνῃ ἐν Περτροπόλει, ἐν ρωσικῇ ὑπηρεσίᾳ, εἶπε τὸ λόγιον ἐκεῖνο, ὅπερ ἐν προμετωπίδι τοῦ παρόντος ἔργου προὔτάξαμεν: «Δύναμαι κάλλιστα νὰ προσφέρω εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ γηραλέον σαρκίον μου».

Τὴν ἱστορίαν τοῦ Καποδιστρίου διττῶς θεωροῦμεν ἀναγκαίαν· πρῶτον μὲν, διότι αὐτὸς ὑπῆρξεν ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος, ὅστις ἐν τῇ ἑλληνικῇ αὐτοῦ καταγωγῇ ἐτίμησε τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα, μέγα διαδραματίσας, κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ πρὸς τὸ τέλος δολιχοδρομοῦντος 19^{ου} αἰῶνος, πρόσωπον, γενόμενος ὁ διαιτητὴς τῆς Εὐρώπης, ὁ Βίσμαρκ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ· δεύτερον δέ, διότι αὐτόν, πάντων τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων ἄριστον διπλωμάτην γενόμενον, ἐξέλεξεν ἡ τρίτη ἐν Τροιζίνι ἐθνικὴ συνέλευσις (2 Ἀπριλίου 1827) ὡς πρῶτον τῆς ἐλευθερουμένης Ἑλλάδος κυβερνήτην, εἰς χεῖρας αὐτοῦ ἐμπιστευθεῖσα τοὺς οἴακας τοῦ ὑπὸ τῆς ἀλλοπροσάλλου διπλωματίας κλυδωνιζομένου ἐθνικοῦ σκάφους. Καὶ ὄντως, πόσας ἀναμνήσεις δὲν διεγείρει τὸ ὄνομα τοῦ Καποδιστρίου! Τὸ ὄνομα τοῦ Μπαρμπάγια νη, ὡς ἀπεκάλει τὸν σεπτὸν γέροντα Κυβερνήτην ὁ ἐλεύθερος Ἑλληνικὸς λαός, ὅστις νυχθημερόν ἐν τῷ ἐν Αἰγίνῃ εἰσέτι περισωζομένῳ μεγάρῳ τῆς Κυβερνήσεως εἰργάζετο ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ μεγαλείου, ὑπὲρ τῆς εὐρύνσεως τῶν στενῶν μέχρις ἀποπνιγμοῦ τῆς ἀναγεννωμένης Ἑλλάδος

δρίων, ἅπερ ἡ ἀνθελληνικὴ διπλωματία τῶν περὶ τὸν Μέττερνιχ ἐπέβαλεν αὐτῇ.

Πλεῖσθ' ὅσα ἔχουσι γραφῇ περὶ τοῦ πρώτου τῆς Ἑλλάδος κυβερνήτου παρὰ τε ἡμετέρων καὶ ξένων καὶ ἰσως πολλὰ ἄλλα θὰ γραφῶσιν ἐν τῷ μέλλοντι, διότι ἡ ἱστορία εἰσέτι δὲν ἐφιλοτέχνησε τὸ ἀληθινὸν καὶ ἀθάνατον τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου μνημεῖον, ὅστις πρῶτος αὐτὸς ἔθηκε τὰ θεμέλια τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐλευθέρας πολιτείας, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐνόμισε πρέπον νὰ οἰνοχούσῃ ἄκρατον τὴν ἐλευθερίαν πρὸς ἄνδρας χώρας ἐπὶ μακρὸν ταλαιπωρηθείσης, ἥς τὸ μὲν ἥμισυ κατείχετο εἰσέτι ὑπὸ τῶν Τούρκων, τὸ δ' ἕτερον εἶχε καταστῇ ἔρμαιον ἐσωτερικῶν πολέμων καὶ ὀλεθρίων ἀντεγκλήσεων.

Ὁ βίος τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τρεῖς ἰδίως περιόδους, καθ' ἃς ἀνεφάνη, ἀνεπτύχθη καὶ ὠρίμασεν ὁ ἔξοχος ἐκεῖνος νοῦς τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ὑπηρετεῖ τὸ κρατίδιον, ἐν ᾧ ἐγεννήθη, ἄρτι ἀνακύψαντι τῆς μακρᾶς βενετικῆς δουλείας, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ, ἐν τοῖς εὐρωπαϊκοῖς συνεδρίοις παρακαθήμενος παρὰ τοῖς διασημοτέροις τῶν πολιτικῶν καὶ διπλωματικῶν ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς, συσκέπτεται περὶ τῶν τυχῶν τῶν λαῶν, ἐν δὲ τῇ τρίτῃ δημιουργεῖ τὴν πολιτικὴν Ἑλλάδα, ἥς πολλοὶ μὲν παρεσκεύασαν τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν ἀντὶ πάσης θυσίας, ἀλλ' ἐκεῖνος ἐδημιούργησεν, ὥς ἐπιτήδειος ἀρχιτέκτων τὸ πολιτικὸν οἰκοδόμημα αὐτῆς.

Τοιοῦτου γενομένου τοῦ κυβερνήτου Καποδιστρίου, καὶ ὥς βάσιν τῆς ἐργασίας ἡμῶν πάσας τὰς μέχρι τοῦδε περὶ αὐτοῦ ἐκδεδομένας ἱστορικὰς πραγματείας ἡμετέρων τε καὶ ξένων λαβόντες, προβαίνομεν ἐπὶ τὴν ἐκδοσιν τῆς ἱστορίας τοῦ κυβερνήτου (1828—1831), τὰ μὲν ἀπὸ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ μέχρι τοῦ 1828, ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ συντόμως διεξερχόμενοι, τὰ δὲ ἀπὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἥτοι ἀπὸ τοῦ 1831 μέχρι τῆς ἀντιβασιλείας, ἐν παραρτήματι διὰ βραχείων διεξιόντες.

Ἐγγραφον ἐν Αἰγίνῃ κατ' Αὐγούστον 1893.

ΤΡΙΦΩΝ Η΄. ΞΥΛΑΓΓΕΛΙΔΗΣ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ Α. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Εἴτε ὑπὸ τινος πόλεως ἐπιθυμεῖς τιμᾶσθαι,
τὴν πόλιν ὠρελητέον, εἴτε ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος
πίσης ἀξιοῖς, ἐπ' ἀρετῇ θαυμάζεσθαι, τὴν
Ἑλλάδα πειρατέον εὖ ποιεῖν».

[Ξενοφώντας Ἀπομνημονεύματα Β'. 1.]

Πρὶν ἢ περὶ τοῦ πρώτου τῆς ἀναγεννωμένης Ἑλλάδος ἀρχον-
τος τὸν λόγον ποιησώμεθα, ἀνάγκη νὰ εἰπώμεν ὀλίγα τινὰ περὶ
τοῦ τίς ἦτο ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, εἰς δὲ ἢ ἐν Τροιζήνι Γ'
Ἐθνικῇ Συνέλευσις ἐνεπιστεύθη τὰς τύχας τῶν ὑπὸ τοῦ μακροῦ
πολέμου καταπεπονημένων Ἑλλήνων καὶ ὁποῖα τις ἦτο ἡ κατά-
στασις τῆς Ἑλλάδος, κατόπιν τοῦ ἐξαετοῦς πολέμου, ἣν ἐκλήθη
νὰ κυβερνήτῃ, πρῶτος αὐτὸς Ἕλληνα κυβερνήτης μετὰ τὴν ἄλω-
σιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ Βυζαντι-
νοῦ Κράτους γενόμενος.

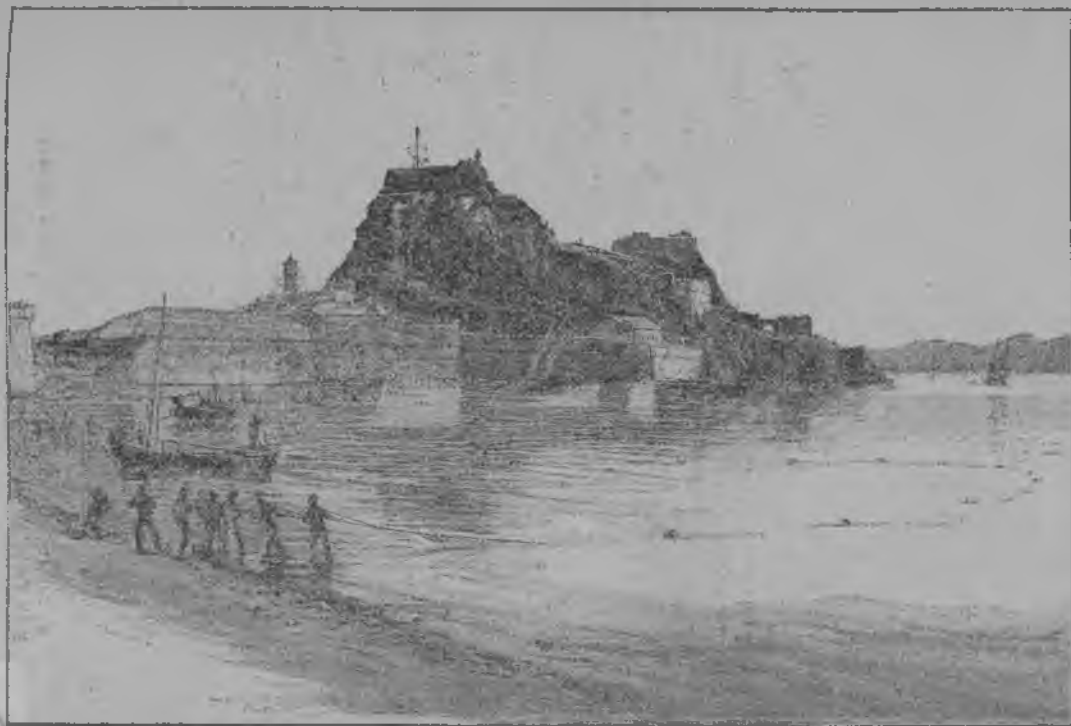
Ὁ Ἰωάννης Α. Καποδίστριας ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τῇ 31ῃ
Ἰανουαρίου 1776 (1) ἐν τῷ παρὰ τὴν Σπιανάδα, κατὰ τὴν παρα-

(1. Πολλοὶ τῶν βιογραφητῶν αὐτὸν ἔτος γεννήσεως τοῦ Καποδι-
στρίου ὥρισαν τὸ 1779, ἔνιοι δὲ τὸ 1780, ὡς ὁ Κρέμος, ὁ Γούδας καὶ ὁ
Κουμας, ἀλλ' ὁ Μάρκος Θεοτόκης ἐν τῷ ἐν ἔτει 1889 ἐκδοθέντι ἔργῳ
αὐτοῦ: Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας ἐν Κερραληνίᾳ κτλ. σελ. 195 καὶ
ἄλλοι ἀποδέχεται τὸ 1776, ὅτι καὶ ἡμεῖς ἠκολουθήσαμεν. Σημειωτέον
δ' ὅτι ὁ H Thiersch, Griechenlands Schicksale, Frankfurt a) M.
1863 σελ. 49 λέγει ὅτι ἐγεννήθη τῷ 1772. *Ὁ δὲ Ἰωάννης ἐγεννήθη
ἐν τῷ 1776 καὶ ἀπέθανεν ἐν τῷ 1826*

ΚΕΡΚΥΡΑ, παρὶς τοῦ Κυβερνήτου.

Τὸ Φρύγιον τῆς Κερκύρας.

λίαν, κειμένην οίκογενειακῶ μεγάρῳ (1). Πατὴρ αὐτοῦ ἦν ὁ Ἀντώνιος *Μαρίας Καποδίστριας*, μήτηρ δὲ ἡ Ἀδαμαντίνη *Χριστοδούλου Γουέμη*. Ἡ οἰκογένεια Καποδίστριας εἶναι ἀρχαιοτάτη, ἀναγομένη μέχρι αὐτοῦ τοῦ II^{ου} αἰῶνος μ. Χ. Πρόγονός τις αὐτῆς ἀνδραγαθήσας κατὰ τὸ 1250 παρὰ τῷ αὐτοκράτορι τῆς Γερμανίας Φρειδερίκῳ τῷ Β' ἔλαβε τὸν τίτλον καὶ τὴν κομητείαν τῆς Ἰουστινουπόλεως, τῆς εἴτα ὑπὸ τῶν Βενετῶν ὡς πρωτεύουσας καταστάσης τῆς ὑπ' αὐτῶν καταληφθείσης Ἰστρίας (2) «Καποδίστριας» κληθείσης (*Capo d' Istria* = πρωτεύουσα τῆς Ἰστρίας). Δύο δὲ ἀδελφοί—πιθανόν οἱ τούτου υἱοί—Βίκτωρ καὶ Νικόλαος Βιττόρη (Καποδίστριαι) ἀφίκοντο τῷ 1329 ἢ 1373, κατ' ἄλλους, εἰς Κέρκυραν καταδιωκόμενοι παρὰ τοῦ ὑπερισχύσαντος ἐν τῇ πόλει Καποδιστρίᾳ κόμματος τοῦ Πατριάρχου τῆς Ἀκυληῆας, οὗτινος, ἐπὶ κεφαλῇ Ἰστατο ἡ κραταιὰ οἰκογένεια *Γουέρκη*, ἥτις, τῇ ἀρωγῇ τοῦ πατριάρχου, ἐπέδιωκε τὴν κυριαρχίαν τῆς πόλεως Καποδίστριας (3). Ἐν Κερκύρᾳ ἀποκαταστάντων τῶν

(1) Κατὰ τὰ βιβλία βιβλίσιως τοῦ ἐν Κερκύρᾳ ναοῦ τῆς «Ἀντιβουινωτίσης», ὁ Ἰωάννης Α. Καποδίστριας ἐδιδάχθη τῇ 11 Φεβρουαρίου 1776. Σημειούσθω δ' ὅτι τὸ ὄνομα Καποδίστρια ἢ Καβοδίστρια φέρουσι μέχρι σήμερον πολλοὶ ἐν Κερκύρᾳ οἰκογένειαι πάσης τάξεως. Ὁ δὲ ἱστοριογράφος τῆς Κερκύρας Ἀνδρέας Μαρμάρας (*Della Historia di Corfù* σελ. 312) ἀριθμῶν 112 κερκυραϊκὰς οἰκογενείας συγκαταλέγει μεταξὺ αὐτῶν καὶ τὴν τῶν Καβοδιστρίων (*Cavodistria*).

(2) Ἡ Ἰστρία εἶναι ἐπαρχία τῆς Αὐστρίας κειμένη πρὸς τὰ ΝΑ αὐτῆς, ἥτις σχηματίζει μίαν τῶν τριῶν περιφερειῶν τοῦ Κυβερνείου τῶν Μισθορίων καὶ ἀποτελεῖται ἐκ χερσονήσου κειμένης ἐν τῷ μυχῷ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ἀνέρχεται εἰς 240,000 ψυχῶν πλὴν δὲ τοῦ Πισίνου πρωτεύουσας αὐτῆς ἔχει καὶ τὰς ἐξῆς σημαντικὰς πόλεις: τὴν Πόλιν, τὸ Ροβίνον, τὴν Καποδίστριαν (Ἰουστινούπολιν) καὶ τὸ Πιρανόν. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀρχαίων συγγραμμάτων (Στράβων, 5, 209.—Δίων Κίσιος 54, 20.—Πτολεμαῖος, 3, 1, 27, 28.—Παυσανίας 10, 32, 19.—Στέφανος Βυζάντιος ἐν λέξει), φαίνεται ὅτι ἡ Ἰστρία κατ' ἐξῆς, ὡς καὶ ἡ γῆσις αὐτῇ Ἰλλυρία, ὑπὸ Πελαγονικοῦ τινος ρύλου, ἐξ ἐκείνων, ἃ περ κατ' ἐξῆς καὶ ἐν τῇ κυρίῳ Ἑλλάδι.

(3) Ἡ πόλις Καποδίστρια πρότερον καλουμένη Ἀΐγις, κατὰ τὸν Με-

δύο τούτων ἀδελφῶν, ὁ Βίκτωρ ἐνυμφεύθη τὴν μονογενῆ θυγατέρα τοῦ πλουσίου καὶ εὐγενοῦς Κερκυραίου κόμητος *Kordakali*. Ἐκ τοῦ γάμου δὲ τούτου ἔλκει τὸ γένος ἡ οἰκογένεια Βιττόρη ἡ εἴτα Καποδιστρίου ἐπικληθεῖσα (1). Τὸ γένος τοῦτο τῷ 1477 προσεγράφη μεταξὺ τῶν εὐγενῶν οἰκογενειῶν τῆς Κερκύρας καὶ ἐν ἔτει 1689 ἔλαβε τὸν τίτλον τῶν εὐπατριδῶν : *Κόμητος* (2) παρὰ

λέτιον, κατεστράφη, ἀνοικοδομηθεῖσα δὲ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος 'Ιουστίνου ἀπεκλήθη ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ 'Ιουστινούπολις : α' 'Ιουστινούπολις, ἡ ὁποία τανῦν Καποδίστρια καλεῖται, τὴν ὀνομασίαν λαβοῦσα ἀπὸ 'Ιουστίνου τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις ἀνωκοδόμησε καλουμένην *Αἰγίδα*. 'Ιδὲ Μελετίου Γεωγραφίαν Τόμ. Β'. 137—138 ἐκδ. Βενετίας 1807.—Κατ' ἄλλους ὅμως 'Ιουστινιανούπολις καλεῖται (Παρθλ. Ν. Σπηλιίδην, 'Απομνημονεύματα κτλ. Τόμ. Γ', σελ. 477 καὶ ἄλλους). Ἡ Καποδίστρια εἶναι λίαν ὀχυρὰ πόλις, ἔχει δὲ καὶ λιμένα ὁμώνυμον ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Τεργέστης. Εἶναι ἐπισκοπὴ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οὐδίνου καὶ ἔχει ὠραίαν μητρόπολιν, δημαρχεῖον καὶ μεγάλας ἀλυσκάς. Ἄλλοτε ὑπὸ τοὺς Βενετοὺς ὑπαγομένη ἦν πρωτεύουσα τῆς 'Ιστρίας (*Capo d'Istria*).

(1) Τινὲς ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν ἀποκαλυπτηρίων τοῦ ἐν Κερκύρᾳ ἀνδριάντος τοῦ Καποδιστρίου (12 Ἀπριλίου 1887) ἐκ τῶν δημοσιογραφούντων ἐν Ἀθῆναις (Βασίλειος Ζῶτος ὁ Μολοσσός, ἐν τῇ «*Νῆα Ἐφημερίδι*» τῆς 10 Μαΐου 1887 καὶ ἐφεξῆς, ὁ Θ. Μπόδος αὐτόθι, τῆς 12 Μαΐου καὶ ἐντεῦθεν καὶ Ἀθ. Πετρίδης ἐν τῇ «*Ἐφημερίδι*» τοῦ αὐτοῦ μηνός), ἔγραψαν ὅτι ὁ κυβερνήτης κατήγστο ἐξ Ἀργυροκάστρου τῆς Ἑπείρου, ἄλλ' οἱ τοιοῦτοι, ὡς παρατηρεῖ ὁ κ. Φρ. Ἀλβάνος ('*Ἀττικὸν Ἡμερολόγιον* 1888 σελ. 273) φαίνεται, ὅτι ἠπατήθησαν ἐκ τοῦδε : Οἱ Κερκυραῖοι Γονέμη, ἐξ ὧν καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου Ἀδελμάντιν, ἔνασκον τῆς πρὸς τοὺς Βενετοὺς ὑπηρεσίας αὐτῶν ἔλαβον εἰς ἀνταμοιβὴν μεγάλην ἔκτασιν γαιῶν μετ' ἐπαύλεως καὶ παροικίας σωζομένης μέχρι τοῦ 1798 ἐν τῷ Ἠπειρωτικῷ Ἐξιμιλίῳ, ἐν Βρύσει καὶ ἐν Βουθρωτῷ. Ἐκ τούτου λοιπὸν ὑπέλαβον ὅτι ὁ Καποδίστριας ἦτο ἠπειρώτης ἐκ θηλυγονίας. Ἀλλ' οὐδὲν παράδοξον, ἄρ' οὐ καὶ ἡ *Biographie Générale* τοῦ Michaud ἐν λέξει λέγει, ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ κυβερνήτου ἦτο κρεατώλης !

(2) Ὁ τίτλος οὗτος ἀγνωρίσθη ὑπὸ τῆς Βενετικῆς κυβερνήσεως ὡς ἀληθὴς (*vera titola*). Ἰδὲ Ἀρχεῖον τῆς Γερουσίας Κερκύρας *Decreti del Conti* 1796. Ἐκείνο δ' ἔπερ ὁ καθηγητὴς Κίρολος Χόπρ ἐν τῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ τοῦ Ersch-Gruber, ἐν ἄρθρῳ Goth, ἀνέγραψεν ὅτι ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας κατήγστο ἀπὸ τῶν ὁμώνυμων τιμαριωτικῶν βαρῶνων,

τοῦ Καρόλου Ἑμμανουήλ, Δουκὸς τῆς Σαβοΐας καὶ ἐπιτίμου βασιλέως τῆς Κύπρου. Οὕτως τιμηθείσης τῆς οἰκογενείας ταύτης (1), ὁ Νικόλαος Καποδίστριας μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς ἐξαγορὰν Ἑλλήνων αἰχμαλώτων, τῷ δὲ 1690 ὁ Γεώργιος, Ἀλοῖσιος καὶ Σταῦρος Καποδίστριαι ἡγούμενοι Χειμαριωτῶν, ἰδίᾳ δαπάνῃ στρατολογηθέντων, ἀντεπεξῆλθον γενναίως κατὰ τῶν Τούρκων. Βραδύτερον δὲ (1716) ὁ Φραγκίσκος καὶ ὁ Βίκτωρ Καποδίστριαι διεκρίθησαν ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Κερκύρας καὶ τέλος ὁ Ἀντώνιος Μαρίας Καποδίστριας πατὴρ τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου, τοῦ δοξάσαντος τὸ γένος αὐτῶν, διάσημος νομολόγος γενόμενος, κατέλαβεν ὕψιστα ἀξιώματα ἐν Κερκύρᾳ γενόμενος μάλιστα πρεσβευτὴς τῆς Γερουσίας, σταλεῖς μετὰ τοῦ Νικολάου Γρεναδίνου Σιγούρου εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς ἐπικύρωσιν τοῦ νέου Ἰονίου συντάγματος ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης. Ἡ πρεσβεΐα ἀνεχώρησε λαβοῦσα ὡς γραμματεῖα αὐτῆς τὸν νεώτατον τῶν υἱῶν τοῦ Καποδιστρίου Αὐγουστίνον.

Εἶναι δὲ περίεργος ἡ ὑποδοχή, ἣς ἡξιώθησαν οἱ δύο ἐκεῖνοι Ἕλληνες ἑκτακτοὶ ἀπεσταλμένοι τῆς Ἰονικῆς Γερουσίας, κατὰ

φαίνεται, κατὰ τὰς ἐν Κερκύρᾳ χειρογράφους σημειώσεις τῆς γενεαλογίας τοῦ Καποδιστρίου καὶ κατὰ τὸν Κάρολον Μένδελσον Βαρθέλδον, ὅστις συνέγραψεν ἱστορίαν τοῦ Καποδιστρίου: Graf Johann Kapodistrias, Berlin 1864 ἐπὶ τῇ βάσει χειρογράφων πολλῶν, οὐχὶ ἀληθές. Τὸ Οἰκόσημον τοῦ γένους τῶν Καποδιστρίων ἀποτελεῖται ἐξ ἀργυρᾶς ἀσπίδος τεμονομένης διαγωνίως ὑπὸ ταινίας ἐρυθρᾶς, ἐκ τριῶν χρυσῶν ἀστέρων καὶ ἐκ σταυροῦ γεγραμμένου ἐν δεξιᾷ πρὸς τὰ ἄνω τῆς ἀσπίδος. Ὁ σταυρὸς οὗτος εἶναι τῶν ἱπποτῶν τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλὴμ.

(1) Παρὰ Κ.Ν Σάβη, ἐν Νεοελληνικῇ Φιλολογίᾳ, Ἀθῆναι 1868 σελ. 343 ἀναφέρεται: Ἐ γ γ ε λ ό ς τ ι ς Κ α π ο δ ί σ τ ρ ι α ς ὡ ς μέλος τῆς Κερκυραϊκῆς συλλήτου (1681) ἐν σελίδι δὲ 419 καὶ 421 ἀναφέρονται ὡς μαθητεύσαντες ἐν τῷ ἐν Παταβίῳ Γυμνασίῳ, ὁ Α α υ ρ έ ν τ ι ο ς Κ α π ο δ ί σ τ ρ ι α ς Κερκυραῖος καὶ ὁ Ἰ ε ρ ώ ν υ μ ο ς Κ α π ο δ ί σ τ ρ ι α ς Κερκυραῖος. Ἀναφέρονται δὲ προσέτι καὶ ὁ Ἀ ν τ ώ ν ι ο ς Κ α π ο δ ί σ τ ρ ι α ς πρόπαππος τοῦ Ἰωάννου, ὅστις τῷ 1700 ἐστάλη ἐκτάκτως παρὰ τῆς πόλεως Κερκύρας, ἵνα συγχαρῇ τῷ Πελοποννησιακῷ Μοροζίνῃ, ἐπὶ ταῖς κατὰ τῶν Τούρκων νίκαις αὐτοῦ.

τὴν εἰς Βυζάντιον ἀφίξιν αὐτῶν πρὸς ἐπικύρωσιν τοῦ συμφώνως τῇ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Σελίμ τοῦ Γ', τοῦ Τσάρου Παύλου καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, τῇ 21 Μαρτίου 1800, ὑπογραφείσῃ συμβάσει γενομένου Συντάγματος. Τῆς ἐπικυρώσεως τοῦ Βυζαντιανοῦ συντάγματος ἐπικληθέντος γενομένης ἐν τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ, ὁ Σουλτάνος ἀνέθηκεν αὐτοῖς, ὅπως ἐγχειρίσωσι τὸ Σύνταγμα ἐκεῖνο πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς Ἰονικῆς γερουσίας ἥδη διὰ τοῦ τίτλου Ἡγεμόνος τιμηθέντος καὶ προσπαθήσωσι νὰ ἐφαρμοσθῇ ὀριστικῶς. Διὰ τὴν συγκινητικὴν ὑπῆρξεν ἡ σκηνὴ, καθ' ἣν ὁ Αὐγουστίνος Καποδίστριας ἐν θριάμβῳ ἔφερε τὴν Ἰονικὴν σημαίαν, σημαίαν ἐλευθέρου ἑλληνικοῦ κρατιδίου, μετὰ τετρακοσιετῆ τουρκικὴν δουλείαν, ἀπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης μέχρι τοῦ ἐν Φαναρίῳ Πατριαρχικοῦ ναοῦ, παρακολουθούμενος ὑπὸ τῶν ἀπεσταλμένων καὶ πολλοῦ χριστιανικοῦ πλήθους. Ὁ Πατριάρχης Νεόφυτος ὁ Ζ', τὸ δεύτερον τότε πατριαρχεύων, ψαλείσας δοξολογίας, νύλόγησε τὴν σημαίαν, ἣν αὐθις ἀναλαβὼν ὁ Αὐγουστίνος ἐν πομπῇ ἔφερεν εἰς τὸ ἐφ' οὗ ἐπέβαινον οἱ ἀπεσταλμένοι πλοῦτον, ὅπερ ὁ ναύαρχος τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἐχαϊρέτησε δι' εἴκοσι καὶ ἐνὸς κανονοβολισμῶν (1).

Κατὰ τὴν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τῆς ἐκτάκτου πρεσβείας εἰς Κέρκυραν ἐπιστροφὴν, ὁ πατὴρ τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου, διωρίσθη παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης τῇ 25 Ὀκτωβρίου 1800 (19 Τζεμάζιουλ Ἀχὴρ 1215) Αὐτοκρατορικός ἐπίτροπος μετὰ τοῦ Νικολάου Σιγούρου κόμητος Δεσύλλα πρὸς διοργάνωσιν τῶν Ἐπτὰ νήσων συμφώνως πρὸς τὸ ἐπικληθὲν Βυζαντιανὸν Σύνταγμα. Ἀλλὰ περὶ τούτων μὲν ἄλλης· ἐπ' ἀνέλωμεν δὲ εἰς τὸν ἡμέτερον ἥρωα.

(1) Μῆνας τινας μετὰ τὴν συγκινητικὴν διὰ πάντα Ἑλλήνα τελετὴν ταύτην κατέπλευσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ τὸ πρῶτον ἐμπορικὸν πλοῖον φέρον τὴν Ἰονικὴν σημαίαν, ὅπερ προῦπήνησαν, κατὰ διαταγὴν τοῦ Σουλτάν Σελίμ τοῦ Γ', ὁ πατριάρχης, ὁ μέγας διερχόμενος, οἱ ὑπουργοὶ καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν σωματοφυλάκων αὐτοῦ δωρηταμένου πρὸς τὸ νέον κρατίδιον καὶ τὸν ἐτήσιον φόρον, λόγῳ τῆς ἐπικυριαρχίας, ἐξ 75,000 γροσίων.

Ὁ Ἰωάννης Α. Καποδίστριας αὐξήθεις τὴν ἡλικίαν ἐσπούδασε τὸ μὲν πρῶτον ἐν τοῖς σχολείοις τῆς Κερκύρας, τοσαύτην δ' ἐπεδείξατο μάθησιν καὶ εὐφυΐαν, ὥστε προτείλκυσε τὴν προσοχὴν Κερκυραίου τινός, ὅστις λέγεται εἰπὼν: «Κρίμα ὅτι εἶναι Ἕλλην!» Βραδύτερον δὲ δεκαεπταέτης γενόμενος (1794) ἀπελθὼν εἰς Ἱταλίαν ἐνεγράφη ἐν τοῖς μητρώοις τοῦ Πανεπιστημίου Παταβίου, ἐν ᾧ ἐσπούδασε τὴν ἱατρικὴν. Περὶ δὲ τὸ τέλος τοῦ 1797 ἀποπερατώσας τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐπέστρεψεν εἰς Κέρκυραν, περιηγηθεὶς πρότερον διαφόρους πόλεις τῆς Ἱταλίας καὶ ἐπισκεψάμενος τὰ ἐπισημότερα αὐτῆς Νοσοκομεῖα. Ἐν Κερκύρᾳ ἀποκαταστάς μετήρχετο τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν ἐνδεῶν τοὺς ἑαυτοῦ πόρους διατιθέμενος. Ἀλλ' ὅτε ἐπέστρεψεν εἰς Κέρκυραν ὁ Ἰωάννης, δὲν εὗρε πλέον τὴν πατρίδα ἐν ὁμαλαῖς περιστάσεσι. Κατὰ τὸ ἔτος 1797 ἡ Κέρκυρα εὕρισκετο ἐν δειναῖς μεταπολιτευτικαῖς περιπλοκαῖς, διότι οἱ Δημοκρατικοὶ Γάλλοι τοῦ Ναπολέοντος πολεμοῦντες τὴν Ἑνετικὴν Ἀριστοκρατίαν, ἔθηκαν τέρμα εἰς τὴν ὑπαρξίν αὐτῆς, καί, κυριεύσαντες τὴν Ἑνέτιαν καὶ τὰς κτήσεις αὐτῆς, ἦλθον καὶ εἰς τὰς Ἰονίους νήσους καὶ εἰς Κέρκυραν, αἵτιοι πολλῶν κακῶν γενόμενοι, ζητοῦντες διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου νὰ ὑποτάξωσι καὶ ἀναγκάσωσι πάντας, μάλιστα δὲ τοὺς ἀριστοκρατικούς, οἵτινες ἐπὶ Ἑνετοκρατίας εἶχον προνομία τινα, νὰ ἀσπασθῶσι τὰς δημοκρατικὰς αὐτῶν ἀρχάς. (Συνθήκη τοῦ *Κάμπο Φόρμιο*, 17 Ὀκτωβρίου 1797). Ἀνηπάγησαν περιουσίαι, ἐφυλακίσθησαν ἀδίκως ἔντιμοι πολῖται, ἀπεγομνώθησαν ναοὶ καὶ μοναστήρια, ἐφονεύθησαν ἄθωοι πολῖται. Μεταξὺ τῶν φυλακισθέντων, ἦτο καὶ ὁ πατὴρ τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου κατηγορούμενος ὅτι μετ' ἄλλων ἀντέπραττε κρυφίως κατὰ τῶν Γάλλων. Μετὰ παρέλευσιν δύο ἐτῶν (1799) συμμαχήσασαι ἡ Ρωσία καὶ ἡ Τουρκία ἐπολέμησαν ἀπὸ κοινοῦ κατὰ τῶν Γάλλων, οὓς ἐκδιώξασαι τῶν Ἰονίων νήσων, ἔλαβον αὐτάς ὑπὸ τὴν κατοχὴν καὶ τὴν προστασίαν αὐτῶν. Ἡ Κέρκυρα ὅμως τῶν ἐν αὐτῇ Γάλλων μὴ ὑποχωρούντων, ἀλλ' ἐπὶ τέσσαρας σχεδὸν μῆνας ἐναντιουμένων, πολιορκηθεῖσα τέλος ἠναγκάσθη ἔνεκεν ἐλλείψεως τροφῶν, νὰ παραδοθῇ τοῖς συμμαχοῖς. Ἀρχηγοὶ τῶν στρατιῶν τῶν δύο συμμα-

χων δυνάμεων ἦσαν ὁ ρώσος ναύαρχος Οὐζακώφ καὶ ὁ τοῦρ-
κος ναύαρχος Κατήρ Μπέης. Ἄλλ' ἑκάτερος ἀξιῶν νὰ ἐξουσιάζη
τῆς Κερκύρας, ὑπέβαλλε μεταξύ τῶν Κερκυραίων τὴν διχόνοιαν,
ἐπὶ ἰδίᾳ ἐθνικῇ ὠφελείᾳ.

Ἐν ταῦτοις, ὅτε ὁ ναύαρχος Οὐζακώφ, ἀρχηγὸς τῶν συνη-
νωμένων δυνάμεων Τουρκίας καὶ Ρωσίας, μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς
Κερκύρας, ἐνησχολήθη εἰς τὴν διοργάνωσιν τοῦ τόπου, ὁ Ἰωάννης
Α. Καποδίστριας ἤρξατο γινόμενος γνωστότερος. Ὁ ναύαρχος
μάλιστα Κατήρ Βέης διώρισεν αὐτὸν ἀρχίατρον τοῦ Στρατιω-
τικοῦ Τουρκικοῦ Νοσοκομείου, καὶ ὡς τοιοῦτος ἀνεγνωρίσθη καὶ
παρὰ τῆς προσωρινῆς Γερουσίας διὰ θεσπίσματος αὐτῆς (5 Σε-
πτεμβρίου 1799).

Αἱ παρὰ τῶν πρακτόρων τοῦ Γαλλικοῦ Διευθυντηρίου συστά-
σαι νομαρχιακαὶ καὶ δημοτικαὶ διευθετήσεις κατηργήθησαν, ἡ δὲ
κυβέρνησις τῶν Ἰονίων νήσων ἀνετέθη εἰς τὸ συμβούλιον τῶν Εὐ-
γενῶν, ἀνορθωθὲν μὲν, ὡς ὑπῆρχεν ἐπὶ Ἐνετῶν, ἀλλ' ἔχον πολὺ
εὐρυτέραν δικαιοδοσίαν, διότι ἡ ἐν τῷ συμβουλίῳ τούτῳ εἰσόδος
ἐγένετο μᾶλλον προσιτὴ διὰ μέτρων τεινόντων νὰ καταστήσωσιν
εὐκολωτέραν τὴν εἰς τὸ σῶμα τῶν εὐγενῶν κατάταξιν πάντων
τῶν ἀπολαυόντων ὑπολήψεως ἕνεκα τῆς ικανότητος ἢ τοῦ
πλούτου αὐτῶν.

Ἀλλὰ τὸ πολίτευμα τοῦτο ἦτο προσωρινόν· αἱ κυβερνήσεις
τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Πύλης ἐπεφυλάχθησαν τὸ δικαίωμα νὰ ρυθ-
μίσωσιν ὀριστικῶς, ἐκ συμφώνου, τὴν τύχην τῶν Ἰονίων. Ἐγέν-
ετο δὲ τοῦτο, ὡς εἶπομεν, διὰ συμβάσεως ὑπογραφείσης ἐν
Κωνσταντινουπόλει (21 Μαρτίου 1800). Διὰ τῆς συμβάσεως
ταύτης, αἱ νῆσοι Κερκύρας, Κεφαλληνίας, Ζακύνθου, Λευκάδος,
Ἰθάκης, Παξῶν, Κυθήρων, ὡς καὶ ἅπασαι αἱ νῆσοι, μικραὶ καὶ
μεγάλαι, κατοικημέναι καὶ ἀκατοίκητοι, κείμεναι ἀπέναντι τῶν
παραλίων τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Ἀδελφείας, ἀπετέλεσαν,
ὑπὸ τὸ ὄνομα «*Δημοκρατία τῶν ἡρώμενων ἐπὶ νήσων*», πολι-
τείαν κατὰ πάντα ὁμοίαν πρὸς τὴν τῆς Ραγούλης, τουτέστιν
ὑποκειμένην τίτλῳ ὑποτελείας εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν, ἀλλὰ
κυβερνωμένην ἐλευθέρως ὑπὸ τῶν προκρίτων τῆς χώρας. Οὕτω

δὲ πρώτην ταύτην φοράν ἡ Ἐπτάνησος ὑπεβλήθη ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Τουρκίας.

Ἰωάννης Α. Καποδίστριας.

Ἐν τούτοις, ἡ ἀπὸ 21 Μαρτίου 1800 σύμβασις ἐδημοσιεύθη καὶ αἱ διάφοροι νῆσοι ἐξελέξαντο τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῶν, ἐπιτετοχμμένους νὰ ὑπαβάλωσιν εἰς τὴν ἐπιδοκιμασίαν τῶν αὐλῶν Περουπολεως καὶ Κωνσταντινουπόλεως τὸ πρὸ ἔτους ὑπὸ τοῦ Οἰζακῶφ δημοσιευθὲν σύνταγμα. Ἀλλ' οἱ ἀντιπρόσωποι

Η βιβλ. Νικηφόρου ἐν Κεραυρίστ.

παραβιάζοντες τὴν ἐντολὴν αὐτῶν συνῆλθον ἵνα συντάξωσιν ἄλλο σχέδιον συντάγματος πολλῶ ἥττον φιλελεύθερον τοῦ ἐν ἰσχύϊ προσωρινοῦ· διότι πᾶσα ἐξουσία δι' αὐτοῦ ἀνετίθετο εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀριστοκρατίαν καὶ οὐδεὶς πλέον ἠδύνατο νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὰς τάξεις αὐτῆς, καθότι αἱ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον παραχωρηθεῖσαι εὐκολίαι ἀνεκλήθησαν. Τὸ σύνταγμα τοῦτο παρουσιάσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς ἡ ὁμόθυμος ἔκφρασις τῆς εὐχῆς τῶν Ἰονίων νήσων, ἐπικυρωθὲν δὲ ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν (Ρεῖζ-Ἐφένδης), ἐκηρύχθη σύνταγμα τῆς πολιτείας καὶ ἀμείως ἐφηρμόσθη (Βυζαντιανὸν σύνταγμα). Διοργανωθείσης τῆς τοπικῆς τῆς Κερκύρας κυβερνήσεως ὑπὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν ἐπιτρόπων Καποδιστρίου καὶ Νικολάου Γρεναδίνου Σιγούρου, ὁ ἕτερος τῶν αὐτοκρατορικῶν ἐπιτρόπων Ἀντώνιος Μαρίας Καποδιστρίου δικαιοῦμενος νὰ διορίσῃ ἀντικαταστάτην πρὸς διοργανώσιν καὶ τῶν ἄλλων νήσων, διώρισε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰωάννην, ὅστις μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου ἐπανέκαμψεν εἰς Κέρκυραν, ἔνθα ἐξήσκει τὸ ἱατρικὸν ἐπάγγελμα. Αὕτη εἶναι ἡ πρώτη, μετὰ τὸν διορισμὸν αὐτοῦ ὡς ἀρχιάτρου τοῦ στρατιωτικοῦ τουρκικοῦ νοσοκομείου, δημοσία ὑπηρεσία τοῦ ἡμετέρου Ἰωάννου Καποδιστρίου, ἐν ἣ ἐδείξεν οὐ μόνον ζῆλον ἀλλὰ καὶ διορατικότητα μεγίστην, τιμῆσασαν αὐτόν (1).

Τὸ δημοτικὸν ὅμως κόμμα ἠρνήθη νὰ ἀποδεχθῇ τὸ σύνταγμα τοῦτο, ὅπερ παρέδιδε τὰς Ἰονίους νήσους εἰς τὴν δεσποτείαν ὀλιγαρχίας παραπλησίας τῆς Ἑνετικῆς ἀριστοκρατίας. Μεταξὺ τῶν δύο κομμάτων ἐξεργάγη ἐμφύλιος πόλεμος· ἡ Λευκὰς, ἡ Ἰθάκη καὶ ἡ Κεφαλληνία συνέταξαν ἴδια πολιτεύματα. Ἡ Ζάκυνθος προέβη περαιτέρω· ἀπωθήσασα τὰ στρατεύματα, ἀπερ κατ' αὐτῆς ἀπέστειλεν ἡ, δυνάμει τοῦ βυζαντιανοῦ συντάγματος, ἰδρυθεῖσα κυβερνήσεις, ἀπεχωρίσθη τῆς Ἰονίου Ὀμοσπονδίας, ἀποβαλοῦσα δὲ τὴν Ρωσικὴν προστασίαν, ἐζήτησεν ἐν ἑτέρᾳ δυνάμει τὴν ἐλευθερίαν, ἧς εἰσέτι δὲν εἶχεν ἀπολαύσει, καὶ τῇ 7ῃ Φεβρουαρίου 1801, οἱ Ζακύνθιοι ἀνεπέτασαν τὴν βρεττανικὴν σημαίαν.

(1) Τὰ κατὰ τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ ταύτην ἰδὲ ἐν ἐκτάσει ἐν τῷ ὑπὸ Μάρκου Θεοτόκη ἐκδοθέντι ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1889 ἔργῳ, ἐνθ' ἀνωτέρω. *Εἰς τὴν ἐκδόσιν τοῦ βυζαντινοῦ συντάγματος ἐπικυρωθέντος ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1776. ὁ δὲ Ἰωάννης Καποδιστρίου ἀπέβη τῷ 1817. ὁ δὲ Νικολάος Γρεναδίνος ἀπέβη τῷ 1889. ὁ δὲ Σιγούρος ἀπέβη τῷ 1872.*

Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ προέβη ἡ ἀναρχία, ὥστε ἡ Γερουσία ἤναγκάσθη νὰ συγκαλέσῃ ἔθνικὴν συνέλευσιν. Αὕτη συνηλθε κατὰ Νοέμβριον 1801 καὶ παρεδέξατο σύνταγμα συνάδον πρὸς τὸ δημοκρατικὸν πνεῦμα. Ἡ μεταξὺ ἀριστοκρατῶν καὶ δημοκρατῶν πάλῃ ὑπῆρξε διαρκής, τῶν μὲν ὑποστηριζόντων τὸ βυζαντιανὸν σύνταγμα, τῶν δὲ τὸ τῆς Ἀξιοτίμου (Onoranda), δι' ἧς ἐπικλήσεως διεκρίνετο ἡ συνέλευσις τοῦ 1801.

Τὰ πολιτικὰ πραξικοπήματα καὶ αἱ μεταβολαὶ διεδέχοντο ἀλλήλας. Τέλος κατὰ Σεπτέμβριον 1802, οἱ Ρῶσοι γενόμενοι ἀποκλειστικοὶ προστάται τῆς Δημοκρατίας ἀπεφάσισαν νὰ δώσωσι πέρας εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην, ἣν οἱ πάντες ἀπέσπεργον. Πρὸς τοῦτο δὲ ἐδόθη ἡδὲ ἡ εὐκαιρία. Ἡ Γερουσία τῆς Δημοκρατίας ὠφεληθεῖσα τῆς εὐκαιρίας τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως τοῦ Αὐτοκράτορος πασῶν τῶν Ρωσιῶν Ἀλεξάνδρου Α', ἀπέστειλεν εἰς Πετρούπολιν ἑκτακτον ἀπεισταλμένον, ὅστις ἔμελλε πρῶτον μὲν νὰ προσφέρῃ τὰ συγχαρητήρια τῆς Δημοκρατίας, ἔπειτα δὲ νὰ ζητήσῃ τὴν ἐπάνοδον τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ, ὅστις εἶχεν ἀναχωρήσει, συντηρουμένου ἀναλώμασι τῆς Δημοκρατίας. Ἀπεισταλμένος τοιοῦτος ἐστάλη ὁ Ζακύνθιος κόμης Γεώργιος Μοτσενίγος, γνωστός τοῖς Ρώσοις καὶ υἱὸς τοῦ ἄλλοτε πρέσβεως τῆς Ρωσίας ἐν Φλωρεντίας καὶ ἐν ἐνεργείᾳ σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας (22 Μαΐου 1801). Ὁ ἀπεισταλμένος ἀφίκετο εἰς Μόσχαν, ἔνθα ἔμεινε ὁ αὐτοκράτωρ, πρὸς ὃν παρουσιασθεὶς ὀνομάσθη πληρεξούσιος ὑπουργὸς τῆς Ρωσίας παρὰ τῇ ἐν Ἑπτανήσῃ Πολιτείᾳ καὶ Ἀρχηγὸς τοῦ ἀποσταλαιομένου ἐπικουρικοῦ στρατοῦ. Ὁ στρατὸς οὗτος ἔμελλε νὰ μεταβῇ εἰς Κέρκυραν ἐκ Νεαπόλεως δι' ἐξόδων τῆς «Αὐτοῦ Σικελιανῆς Μεγαλειότητος», ἐπειδὴ ὅμως αὕτη τότε δὲν εὕρισκετο ἐν εὐαρέστῳ οἰκονομικῇ θέσει, ὥς ἐκ τούτου, ἡ ἀφίξις τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ Μοτσενίγου παρετάθη μέχρι τέλους Αὐγούστου τοῦ 1802.

Μόλις ἀφίκετο εἰς Κέρκυραν ὁ ἐπικουρικός στρατός, καὶ ἡ Γερουσία διελύθη καὶ ἡ ἐξουσία αὐτῇ: ἔμεινε τῷ ἡγεμόνι Σκυρίδωνι Γεωργίῳ Θεοτόκῃ, ὅστις τὴν 1ην Σεπτεμβρίου (1802) διὰ θεσπισματος διώρισε τοὺς ἑπτὰ ἀντιπροσώπους αὐτοῦ ἐν ταῖς

Πῶς καὶ πότε ἐγένετο ἡ ἐπικρατεία καὶ ἡ ἀναρχία
καὶ ἡ ἐπικρατεία καὶ ἡ ἀναρχία

ἐπὶ τὰ νήσοις. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Κεφαλληνία ἦν ἐν ἐξαιρετικῇ θέσει, καὶ μέχρι τῆς ἐκείσε μεταβάσεως τοῦ διορισθέντος ἀντιπροσώπου, ἀπέστειλε προσωρινὸν ἀντιπρόσωπον τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν, εἰς δὲ καὶ ὁ Μοτσενίγος ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ ἐνεπιστεύθη τὴν ἀρχηγίαν τῆς σταλείσης φρουρᾶς ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ συνταγματάρχου Σωροκίν. Ὁ Καποδίστριας διέμεινεν ἐν Κεφαλληνίᾳ μέχρι μέσων Ὀκτωβρίου, καὶ μεταβὰς εἰς Ἰθάκην ἀφίκετο εἰς Κέρκυραν περὶ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ μηνός, ὅπου διέτριβεν ἰδιωτεύων μέχρι τέλους Φεβρουαρίου 1803, ὅτε συνέστη προσωρινή τις Γερουσία, ἣτις διώρισεν αὐτὸν *Γραμματεῖα τῆς Ἐπικρατείας*, μόλις τὸ εἰκοστὸν ἔβδομον ἔτος τῆς ἡλικίας ἄγοντα.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὁ φιλοτιμότητος ἐκείνος νέος δὲν κατέτριβε τὸν πολυτίμον χρόνον αὐτοῦ ἐφ' ᾧ μὴ ἔδει, ἀλλ' ἡσχολεῖτο περὶ πολλῶν τε ἄλλων καὶ περὶ τῆς ἑλληνοπρεποῦς διαπαιδαγωγῆσεως τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ὡς ἐκ τῆς μακραιώνου ξενοκρατίας ἀπέστησαν, κατὰ πολλὰ, τῶν πατρίων. Ὁπαδὸς δ' ὢν τῆς σοφωτάτης θεωρίας ὅτι «ἐπρεπε πρῶτον νὰ μορφωθῶσιν Ἕλληνες καὶ εἶτα νὰ ἰδρυθῇ Ἑλλάς», κατὰ Μάϊον τοῦ 1802 συνενωθεὶς μετὰ 10 ἢ 12 συνομηλικῶν φίλων, οἱ ὅποιοι βραδύτερον διεκρίθησαν διὰ τὴν παιδείαν αὐτῶν, παρεκίνησε τούτους νὰ συστήσωσι, καὶ συνέστησαν, ἰδιωτικὸν φιλολογικὸν σύλλογον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐταιρίας τῶν φίλων», ἐν τῷ καταστήματι τοῦ ὁποίου συνερχόμενοι ἐμελέτων καὶ διεσκέπτοντο περὶ πολλῶν καὶ ὠφελίμων τῇ πατρίδι πραγμάτων, μάλιστα δὲ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐπιδόσεως καὶ προαγωγῆς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Ἐκ τοῦ συνεταϊρισμοῦ τούτου προήλθεν ὁ μετ' ὀλίγον συστάς καὶ περιώνυμος καταστάς Ἑθνικὸς Ἱατρικὸς Σύλλογος, οὗτινος ἡ σύστασις ἀποδίδεται τῷ Καποδιστρίᾳ ἐκλεγέντι ἀμέσως καὶ Γραμματεῖ τοῦ Συλλόγου. Ἐνώπιον τοῦ Συλλόγου τούτου ἀνέγνω διάφορα ἐπιστημονικὰ μελετήματα, ἅτινα εἶχε γράψῃ ἰταλιστί. Σπουδαιότερα δὲ πάντων τούτων ἐκρίθησαν ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων τὸ «Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ἀτομικῶν διαφορῶν τοῦ ὁργανισμοῦ», ἀναγνωσθὲν κατὰ Μάϊον τοῦ 1803, καὶ τὸ «Ἐπὶ τῇ

περιπτώσει τοῦ τοκετοῦ Ἰσραηλίδος γεννησάσης ὁμοῦ 5 ἐπιμηρίαία τέκνα,» ὅπερ ἀνεγνώσθη κατὰ τὸ 1806.

Ἡ τοιαύτη τοῦ νέου Κερκυραίου δραστηριότης καὶ τὸ ἀγαν φίλῳ, ἔδωκαν αὐτῷ, ὡς εἶπομεν, τὴν θέσιν τοῦ γραμματέως τῆς Ἐπικρατείας, θέσιν ἣτις ἐθεωρεῖτο μέγιστον ἀπόκτημα ἐν τῇ Ἰονίῳ Πολιτείᾳ.

Πρῶτον τοῦ Καποδιστρίου μέλημα ἐν τῷ νέῳ ὑπουργήματι ὑπῆρξεν ἡ διευθέτησις τῆς Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας, συμφώνως πρὸς τὸν πρὸ τοῦ διορισμοῦ αὐτοῦ ψηφισθέντα Ὁργανισμὸν τῆς Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας. Τὴν δὲ πρώτην Ἰουνίου, ἐπειδὴ ἡ Γερουσία διὰ θεσπίσματος αὐτῆς διώρισεν Ἐπιτροπὴν, ἵνα ἀκολουθήσῃ τῷ πληρεξουσίῳ τῆς Ρωσίας Μοτσεινίῳ ἐπισκεπτομένῳ τὰς νήσους, ἥς μέλη διωρίσθησαν ὁ ἐκ Ζακύνθου Γερουσιαστὴς Σπυρίδων Ναράντης, ὁ Σπυρίδων Βατάλιας εὐπαίδευτος πολίτης Κερκυραῖος καὶ ὁ Ὑπαρχος ἐκάστης νήσου, ἐν ἣ διέτριβεν ὁ πληρεξούσιος, ὁ Καποδίστριας ὡς Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας ἠκολούθησεν αὐτῇ, ἵνα ἐκτελῇ παρ' αὐτῇ τὰ καθήκοντα Γραμματέως τῆς Ἐπικρατείας ὡς καὶ παρὰ τῇ Γερουσίᾳ.

Πάνθ' ὅσα ἐνήργησαν ἐν ταῖς νήσοις ἡ Ἐπιτροπὴ, ὁ Καποδίστριας καὶ ὁ Μοτσεινίγος καθυπέβαλον αὐτὰ τῇ Γερουσίᾳ δι' ἐκτεταμένων ἐκθέσεων.

Ὁ δὲ Καποδίστριας ἔπανελθὼν εἰς Κέρκυραν μετὰ τοῦ πληρεξουσίου καὶ τῆς Γερουσιαστικῆς Ἐπιτροπῆς ἐξηκολούθει ἐκτελῶν τὰ καθήκοντα τοῦ Γραμματέως τῆς Ἐπικρατείας, ὅτε τῇ 12 Νοεμβρίου 1803 ἐτελεύτησεν ὁ ἡγεμὼν καὶ ἡ Γερουσία ἐνετείλατο αὐτῷ νὰ ἐκφωνήσῃ τὸν ἐπικηδεῖον λόγον, οὗτινος ἡ ἀξία καὶ ἡ ἐντύπωσις, ἣν ἐνεποίησεν εἰς τὸ κοινόν, ὑπῆρξε μεγίστη διὰ τὴν εὐγλωττίαν καὶ τὴν ἄλλην οἰκονομίαν (1).

Ὁ Καποδίστριας ἔμεινε Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας μέχρι τῆς 15 Μαΐου 1806, ὅτε διεδέξατο αὐτὸν ὁ Σπυρίδων Βατάλιας· διότι ἡ Γερουσία διὰ θεσπίσματος αὐτῆς (7 Ἀπριλίου

(1) Ὁ λόγος οὗτος ἐδημοσιεύθη ἐν Κερκύρᾳ ἐκ τοῦ δημοσίου Τυπογραφείου τῷ 1883.

1806) διώρισε τὸν Καποδίστριαν ἐπιτετραμμένον παρὰ τῇ Αὐλῇ τῆς Πετροπόλεως, ἀντὶ τοῦ τότε παραιτηθέντος Δημητρίου Να-
ράντη Ζακυνθίου, ἀλλὰ τὴν 18 Ἰουνίου, διὰ διακοινώσεως τοῦ
πληρεξουσίου τῆς Ρωσίας, πρὸς τὴν Γερουσίαν, ἰγνωστοποιεῖ
αὐτῇ, ὅτι : «*ἡ Αὐλὴ τῆς Πετροπόλεως ἐδέχετο μὲν εὐχαρίστως*
τὸν διορισμὸν τοῦ Καποδιστρίου ὡς διαδόχου τοῦ Ναράντη,
ἀλλ' ὅτι ἡ θέσις αὕτη εἶναι ἀσυμβίβαστος μετὰ τῆς τοῦ ἐπιτίμου
Συμβούλου, ἣν ὁ Αὐτοκράτωρ εἶχεν ἀποταίμει πρότερον πρὸς
τὸν Καποδίστριαν».

Συνεπεία τῆς διακοινώσεως ταύτης ἡ Γερουσία ἀπήλλαξε τὸν
Καποδίστριαν τῆς θέσεως ταύτης διὰ τοῦ ἀπὸ 30 Ἰουνίου τοῦ
αὐτοῦ ἔτους θεσπίσματος αὐτῆς, ὅτε διωρίσθῃ «*Ἐπιθεωρητὴς τῶν*
προσωρινῶν σχολείων τῆς Τενέδου» (1), θέσιν, ἣν διετήρησε μέχρι
τῆς 15ης Μαρτίου 1807, ὅτε ἡ Γερουσία διὰ θεσπίσματος ἐπέ-
τρεψεν αὐτῷ ἰδιωτεύοντι ν' ἀπάρῃ τῆς νήσου πρὸς διάσωσιν
τῆς Λευκάδος ἀπειλουμένης ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, καὶ διώρισε
προσωρινὸν ἐπιθεωρητὴν, διαρκούσης «*τῆς βραχείας ἀπουσίας*
αὐτοῦ», τὸν Ἑμμανουὴλ Θεοτόκην.

Ἀνεχώρησεν ὁ Καποδίστριας μετὰ πολλῶν Κερκυραίων περὶ
τὰ μέσα Μαρτίου (2) διευθυνόμενος εἰς Λευκάδα καὶ ἀναλαβὼν
τὰ τῆς Γερουσίας καὶ τοῦ πληρεξουσίου Μοτσηνίγου ἐμπιστευ-
θέντα αὐτῷ ὑψηλὰ καθήκοντα, ἐξετέλεσε ταῦτα μετὰ μεγίστου
ἔθνικοῦ αἰσθήματος, πατριωτισμοῦ καὶ αὐταπαρνήσεως, νυχθη-
μερὸν ἐργαζόμενος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐν τῷ Ἰονικῷ στρατο-
πέδῳ, ὅπερ συνεκροτεῖτο ἐξ Ἑλλήνων ἀρματωλῶν καὶ κλεφ-

(1) Ἀρχαία Μονὴ τῶν καθολικῶν Καπουτσίνων ἐν Κερκύρᾳ μεταβλη-
θεῖσα τότε εἰς Ἐκπαιδευτήριον.

(2) Τὸν Καποδίστριαν ἠκολούθουν καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ Τιμόθ. Ἀπέρ-
γης, Οὐγγαρος κόμης Βούλγαρις, Βατάλιας καὶ Ριζακίρης, ὡς καὶ τινες
ὑπαξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται. Γραμματεὺς αὐτοῦ εἶχε διορισθῇ ὁ Παῦ-
λος Πεδεμόντης, προγυμναστής δὲ τῶν πολιταφυλικῶν πυροβολητῶν
ὁ λοχαγὸς τοῦ πυροβουλικοῦ Πιέρρης

των (1) ἐκ τε τῆς Ἀκαρνανίας, τοῦ ἡρώϊκου Σουλίου καὶ τῆς Πελοποννήσου ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, ὑπὸ των Γάλλων βοηθουμένου, προσδραμόντων. Μεταξὺ τῶν ἀνδρείων ἐκείνων μαχητῶν ὑπῆρξαν καὶ οἱ μετέπειτα ἐν τῷ κατὰ των Τούρκων μεγάλῳ ἔθνικῳ ἀγῶνι διαπρέψαντες στρατηλάται : ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ Βότσαρης, ὁ Τσόγκας, ὁ Μακρής, ὁ Τσαβέλλας, ὁ Νικήτας, ὁ Κολοκοτρώνης, οἵτινες ἐθύμασαν τὴν ἀνδρείαν καὶ τὸν ἄκρον τοῦ Καποδιστρίου ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἐνθουσιασμόν καὶ ἔκτοτε ἤρξαντο νὰ ἀνορθώσιν ἐν αὐτῷ τὸν μέλλοντα συναγωνιστὴν ἐν τῇ μελλούσῃ ἀπελευθερώσει τῆς πατρίδος. Δυστυχῶς ὅμως τὰς ἀμυιβαίας τούτας συμπαθείας των ἐν Λευκαδίι συναγωνιστῶν διέκοψεν ὁ μεταξὺ Ρωσίας καὶ Γαλλίας πόλεμος, ὅστις κατέληξεν εἰς τὴν ἐν Τίλσιττ συνθήκην (2) (25]7 Ἰουλίου 1807).

Διὰ τῆς Συνθήκης ταύτης ἡ Ρωσία παρεχωρεῖ τὴν προστασίαν τῆς Ἑπτανήσου πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Ναπολέοντα, ὅστις ἀπέστειλεν εἰς Κέρκυραν τὸν αὐτοῦ ὑπασπιστὴν ἀντισυνταγματάρχην Τερριέ (28 Ἰουλίου), ἐν ἀναγγείλῃ τῇ Γερουσίᾳ τὴν πολιτικὴν ταύτην μεταβολὴν τῆς Ἑπτανήσου, τῇ 29 δὲ Ἰουλίου ὁ Πληρεξούσιος Μοτσεινίγος ἀνήγγειλεν ἐπισήμως τῇ Γερουσίᾳ ὅτι : «διὰ τῆς αὐτῆς Συνθήκης ἡ *Πολιτεία τῆς Ἑπτανήσου τίθεται ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Α. Μ. τοῦ Αὐτοκράτορος Ναπολέοντος καὶ ὅτι γαλλικὸς στρατὸς φρουρήσει τὰς νήσους*».

Συνεπεία των συμβάντων τούτων, ἡ Γερουσία ἐξέδοτο (31 Ἰουλίου) θέσπισμα, δι' οὗ διέταττε τὸν Καποδίστριαν νὰ διαλύσῃ τὴν πολιτοφυλακὴν, ν' ἀποπέμψῃ τὰ ναυλωθέντα πλοῖα, καὶ νὰ καταλίπῃ τὴν Λευκάδα.

Ὁ Καποδίστριας ἐπανελθὼν τῇ 31 Αὐγούστου ἐκ Λευκάδος παρέμενεν ἔκτοτε ἐν Κερκύρᾳ ἰδιωτεύων καὶ συχνάχων εἰς τὴν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν αὐτόθι ἰδρυθεῖσαν, ταῖς ἐνεργείαις αὐτοῦ

(1) Περὶ αὐτῶν ἰδὲ τὴν ἡμετέραν «Ἱστορίαν τῆς Ὀθωμανικῆς Αυτοκρατορίας», Ἀθῆναι 1894, τόμ. Β', σελ. 389—389.

(2) Ἰδὲ τὴν κατὰ μετάφρασιν ἡμῶν «Ἱστορίαν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος», Ἀθῆναι 1893, σελ. 452—454.

καὶ βραδύτερον (1824) διοργανισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ λόρδου Γκίλφορδ «*Ἰόνιον Ἀκαδημία*», ἧς μέλη ἐτύγγαλλον αὐτός τε καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Βιάρος καὶ Γεώργιος (1), περὶ τὰ τέλη δὲ τοῦ ἔτους 1808 ἀνεχώρησεν εἰς Ρωσίαν, μὴ στέρξας τὴν ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος διὰ τοῦ ἀντιστρατήγου Καίσαρος Βερτιέ καὶ τοῦ Δονζελὸ προσενεχθεῖσαν αὐτῷ ὑπηρεσίαν ἐν τῇ οἰκείᾳ πατρίδι «ὡς ἀκροατοῦ ἐν τῷ τῆς Ἐπικρατείας Συμβουλίῳ». Καὶ δὲν εἶχεν ἀδικον ὁ Καποδίστριας μὴ ἀποδεξάμενος τὴν νέαν ὑπὸ τὴν γαλλικὴν προστασίαν θέσιν, ἐν ἣ οἱ Γάλλοι ὑπέσχοντο αὐτῷ λαμπρὸν σταθίον· διότι διὰ ταύτης αἱ ὑπὸ τῶν Γάλλων ἐν ἔτει 1797 εἰς δημοκρατίαν ἀνυψωθείσαι Ἰόνιοι νῆσοι ἤδη διὰ τῶν γαλλικῶν καὶ αὐθις ὅπλων ἀπώλεσαν τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν κυβερνήσιν καὶ ὑπήχθησαν ὑπὸ τὴν γαλλικὴν σημαίαν.

Τοιαῦτα εἶναι τῆς ἀλλοπροσάλλου διπλωματίας τὰ τεχνά-

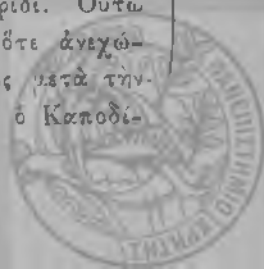
(1) Τοῦ Καποδιστριαίου ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι ἀδελφοί : ὁ Βίκτωρ καὶ ὁ Αὐγουστίνος· τοῦτων ὁ μὲν μετὰ τοῦ Γεωργίου εἶχε σπουδασεῖ τὴν ἀγρονομίαν καὶ τὴν φιλολογίαν, ὁ δὲ Βίκτωρ τὴν ἰατρικὴν, ἄλλ' ἀπέθανε πρόωρος παθὼν διανοητικὴν διατάραξιν, ὁ δὲ Βιάρος ἐγένετο διάκτομος νομικός, ὡς καὶ τέσσαρες ἀδελφαί, ὧν αἱ μὲν δύο ἐκίρησαν μοναχαί, αἱ δὲ ἄλλαι ἐνυμφεύθησαν ἡ μὲν τὸν Σπυρίδωνα Πολυλῆν, ἡ δὲ τὸν Νικόλαον Ροδόσταμον. Ὡς βλέπει ὁ ἀνγνώστης, ἐκ τῶν πέντε υἱῶν τοῦ Ἀντωνίου Μαρία Καποδιστριαίου οὐδεὶς ὑπῆρξε στρατιωτικός· διότι ἡ μακκιαβελικὴ πολιτικὴ τῆς Βενετίας, ἐξ ἧς κατεστράφη, δὲν ἐπέτρεπε τοῖς Ἕλλησιν, οὐς διὰ τίτλων εὐγενείας καὶ ἄλλων προνομίων καθίστα χειροῦθεις, νὰ σπουδάζωσι τὰ στρατιωτικά, ἵνα μὴ οὕτω καθίστανται ἐπικίνδυνοι αὐτῇ. Ἴνα δὲ σαγηνεύῃ τοὺς εὐγενεῖς, ἐπέτρεφεν αὐτοῖς νὰ σπουδάζωσιν ἐν τῷ Βενετικῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Παδοῦς τὴν ἰατρικὴν καὶ νομικὴν, λαμβάνωσι δὲ τὰ διπλώματα τοῦ διδάκτορος μετὰ μεγάλης εὐκολίας καὶ σχεδὸν ἀνεξέταστος. Οὕτω λοιπὸν οἱ Ἕλληνες ἐσπουδάζον θεολογίαν, ἰατρικὴν, φιλολογίαν ἢ νομικὴν καὶ ἀγρονομίαν. Ἡ αἵτηρά αὕτη πολιτικὴ τῆς Βενετικῆς δημοκρατίας ἐζήτει, πρὸς τοῖς ἄνω, νὰ διαφθεῖρῃ, ὡς καὶ κατώρθωσε μέχρι τινός, τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἦθη τῶν Ἑπτανησίων, ἵνα ἐπιτύχῃ τὸν εἰς τὸν καθολικισμὸν προσηλυτισμὸν τῶν ὀρθοδόξων διὰ τῆς ἰδρύσεως καθολικῶν νῶν καὶ ἄλλων καθολικῶν ἐκπαιδευτηρίων, εἰς ἀπροσείλκυν πολλούς.

σφακτα καὶ οὕτως αἱ τύχαι τῶν λαῶν κανονίζονται ὑπὸ τῶν
ἰσχυρῶν τῆς γῆς !

Ἀλέξανδρος ὁ Α' αὐτοκράτωρ παστῶν τῶν Ρωσιῶν.

Ὅπως ποτ' ἂν ἦ, ὁ Καποδίστριας μὴ ἀνεχόμενος τὴν συν-
τελεσθεῖσαν ἐν τῇ πατρίδι πολιτικὴν μεταβολήν, πρὸς δὲ καὶ
διακαίόμενος ὑπὸ τῆς θρησκευτικῆς καὶ πολιτικῆς τῆς ἐποχῆς
ἐκείνης ιδέας, ὅτι ἡ δεδουλωμένη Ἑλλὰς ἐμελλε νὰ σωθῇ διὰ τῶν
ρωσικῶν ὅπλων, ἀπεφάσισε νὰ ἀναχωρήσῃ εἰς Ρωσίαν, ὁπόθεν,
ὡς ἐνόμιζεν, ἠδύνατο νὰ ὑπηρετήσῃ κἀλλιον τῇ πατρίδι. Οὕτω
δὲ, ὡς ἐφθήμεν εἰπόντες, περὶ τὰ τέλη τοῦ 1808, ὅτε ἀνεχώ-
ρησαν παντάπασιν καὶ τὰ ρωσικὰ πλοῖα, ἤτοι ἐν ἔτος μετὰ τὴν
τῶν Ἰονίων νήσων τοῖς Γάλλοις ὑπαγωγὴν, καθ' ὃ ὁ Καποδι-

στρίας ιδιωτεύων ἐπεδόθη ὅλως εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν σπουδὴν, ἀνεχώρησεν ἐκ Κερκύρας καὶ κατ' Ἰανουάριον ἔφθασεν εἰς τὴν ὥραϊαν πρωτεύουσαν πασῶν τῶν Ρωσιῶν, εἰς Πετρούπολιν.

Ἐκεῖ προσελήφθη ἀμέσως ὡς *σύμβουλος τῆς αὐλῆς*, ἐν τῇ τμήματι τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἀρχιγραμματῆως τῆς αὐτοκρατορίας Ρωμαντώφ. Ἐνταῦθα διαμείνας ἐπὶ διετίαν, ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ μελετήσῃ καλῶς τὸν χαρακτῆρα τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς διαστάσεις καὶ νὰ βολιδοσκοπήσῃ τὰ πνεύματα τῶν ἐν τοῖς πράγμασιν, οἵτινες ἐβάδιζον ἐπὶ τοῖς ἴχνεσι τῶν σχεδίων τοῦ Μεγάλου Πέτρου. Εἰς τοῦτο δὲ μεγάλως ὑπεβοήθησαν αὐτῷ ἡ εὐφυΐα καὶ ἡ λαμπρὰ συμπεριφορὰ τοῦ νέου διπλωμάτου, ὅστις ἐντὸς μικροῦ εἶχε κατακτήσει τὰς καρδίας πάντων τῶν σύλικῶν. Ἀκριβῶς δὲ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο (1809), κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν, εἶχεν εἰσελθεῖ εἰς ρωσικὴν ὑπηρεσίαν καταταχθεὶς ἐν τῇ στρατῷ ὡς ἀνθυπολοχαγὸς καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης δεκαεξαέτης μόλις, μεθ' οὗ βραδύτερον τοσοῦτον συνειργάσθη ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας. Μεγάλως δὲ ὠφείλησε τῷ Καποδίστρια καὶ ἡ φιλία τοῦ Ἀλεξάνδρου Στοῦρτσα συναδέλφου αὐτοῦ ἐν τῇ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν, μεγάλην δὲ ἔχοντος ἐπιρροὴν ἐν τῇ πόλει τοῦ Πέτρου, χάρις εἰς τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ *Ρωξάνην δεσποινίδα τῆς τιμῆς* ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ αὐλῇ. Διὰ τοῦ Στοῦρτσα ἐπεξέτεινε τὸν κύκλον τῶν ἐν Ρωσίᾳ φίλων, ἰδίως δ' ἠδυνήθη νὰ συστηθῇ πρὸς τὸν μέγα τότε ἰσχύοντα ναύαρχον καὶ Ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν *Γοττσακῶφ*, ὅστις μεγάλως εὐηργέτησε τὸν Καποδίστριαν, ὡς θέλομιν ἰδεῖ. Ἐνταῦθα ἐπίσης ἐγνώρισε καὶ τὸν εἴτα γραμματεῖα αὐτοῦ ἰδιαίτερον γενόμενον καὶ μέγαν τοῦ ἔθνους εὐεργέτην *Ἰωάννην Δομπόλην ἢ Τομπόλην*, ἄνδρα ἡπειρώτην ἐκ τῶν ἄγαν φιλοκατρίδων, μεθ' οὗ συναπεφάσισε τὴν διάδοσιν τῆς δημοσίας παιδείσεως ἐν Ἑλλάδι, ὡς λέγει αὐτὸς αὐτός ὁ Δομπόλης ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ γραφείσῃ τῇ 4 Φεβρουαρίου 1849 (1) :

(1) Ὁ Ἰωάννης Δομπόλης ἀπέθανεν ἐν Πετροπόλει τῇ 28 Ὀκτωβρίου τοῦ 1850 ἀγῆστος διὰ διαθήκης εἰς τὴν Αὐτοκρατορικὴν

«Ότε τῷ 1809 ἐγνώρισα τὸν μακαρίτην κόμητα Ἰωάννην Καποδίστριαν, ὑπεσχέθημεν ἀλλήλοις νὰ μεταχειρισθῶμεν πᾶν μέσον πρὸς διάδοσιν τῆς δημοσίας παιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι. Ἐκτοτε ὁ σταθερὸς σκοπὸς τῆς ζωῆς μου ὑπῆρξε νὰ κατορθώσω νὰ ἐκπληρώσω πρεπόντως τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν. Πρὸς τοῦτο προσεπάθησα ν' αὐξήσω τὰ κεφάλαιά μου οὐχὶ διὰ κερδοσκοπίας, ἀλλὰ διὰ τῶν κόπων μου καὶ μάλιστα διὰ μεγάλης οἰκονομίας. Τὸ συναχθέν μοι κεφάλαιον ἐκ ρουβλίων ἀργυρῶν 285,744, ὀρίζω εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεώς μου, δηλονότι εἰς διάδοσιν τῆς δημοσίας παιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι. Τὰ χρήματα ταῦτα κατατεθήσονται ἐπὶ τόκῳ ἐν πιστωτικοῖς καταστήμασι τῆς Ρωσίας μέχρι τῆς 1 Ἰανουαρίου 1906, αἱ δὲ ληφθησόμεναι ὁμολογίαι τῆς καταθέσεως ταύτης τηρηθήσονται ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν (τῆς Ρωσίας). Εἰς τὴν ὀρισθεῖσαν ἐποχὴν, δηλονότι τῷ 1906, ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις θέλει φροντίσει νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῆς ἑλληνικῆς πρὸς μεταφορὰν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁλοκληροῦ τοῦ κεφαλαίου τούτου μετὰ καὶ τῶν τόκων πρὸς ἀνδρυσιν ἐν Ἀθήναις ἢ ἐν οἰαδήποτε ἄλλῃ πόλει, ἥτις ἔσται πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος τῷ 1906, Πανεπιστημίου ὀνομασθησμένου «Καποδιστριακοῦ». Εἰς

Τὸ ῥά π ε ζ α ν τ ῆς Ρ ω σ ί ας ρουβλία ἀργυρᾶ 285,744, ἦτοι φράγκα 1,252,274, ὅπως τῇ 1 Ἰανουαρίου τοῦ 19' ὁ τὸ κεφάλαιον καὶ αἱ τόκοι αὐτοῦ ἀποσταλῶσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ οἰκοδομηθῇ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ αὐτῆς πανεπιστήμιον φέρον τὴν ἐπωνυμίαν «Καποδιστριακόν». Τὰ χρήματα ταῦτα κατετέθησαν τὴν 1' καὶ 28 Ἰουλίου 1851 παρὰ τῶν ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης αὐτοῦ ἐν τῇ Αὐτοκρατορικῇ Τραπεζῇ τῆς Ρωσίας, δι' αὐτῶν δὲ καὶ τῶν τόκων ἡγοράσθησαν ὁμολογίαι τοῦ ἐν Ρωσίᾳ παγίου δανείου τῶν 4 ο/ο. Τὸ κεφάλαιον μετὰ τῶν τόκων καὶ τοῦ κληροδοτήματος ἦτο ἐν συνόλῳ κατὰ τὴν 15 Ἰανουαρίου τοῦ 1893 φρ. χρυσῆ 3,777,553.7. Ὡστε τὸ ἄνω ποτὸν ἀντιτακίζομενον ἐπὶ 4 ο/ο μέχρι τοῦ 1906, ὅτε θὰ ἀποσταλῇ ἐνταῦθα, θὰ συμπεσῶται εἰς 6,000,000 περίπου φράγκων χρυσῶν. Περὶ τούτου ἰδὲ ἐν ἐκτάσει τὴν ἡμετέραν πραγματείαν ἐν τῇ «Νέᾳ Ἑφημερίδι» τῆς 20 Μαΐου 1894, δι' ἧς συμπληροῦμεν τὰ ἐν τῇ «Ἀκροπόλει» τῆς 11ης τοῦ αὐτοῦ μηνὸς γράφοντα. Π.δλ. καὶ «Ἀκρόπολιν» τῆς 19 Μαΐου καὶ τῆς 30ης, ἐν ἧ' ἔγραψε συμπληρωτικὰ τινα ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Δομπόλη.

τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Πανεπιστημίου τούτου μετὰ παρεκκλησίου ὁρθοδόξου, βιβλιοθήκης καὶ τινων ἐπιστημονικῶν συλλογῶν ὀρίζω τὸ 1)4 ἢ τὸ πολὺ τὸ 1)3 τοῦ ὅλου κεφαλαίου τοῦ ἀθροισθησομένου μέχρι τῆς 1 Ἰανουαρίου 1906, τὰ δὲ ὑπόλοιπα 3)4 ἢ 2)3 προσδιορίζω εἰς ἀγορὰν ἀκινήτων ἐν Ἑλλάδι, τῶν ὁποίων τὰ εἰσοδήματα χρησιμεύσουσιν ἀνεξαίρετως εἰς συντήρησιν τῶν καθηγητῶν, τῶν σπουδαστῶν καὶ ἐν γένει ὁλοκληρίου τοῦ «Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου». Τὸ χρυσοῦν ὥρολόγιον τοῦ Κυβερνήτου μετὰ τῶν ἐμβλημάτων καὶ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς πόλεως Γενεῦης δωρηθὲν μοι ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν τοῦ μακαρίτου κόμητος Ἰωάννου Καποδιστρίου, ὡς καὶ ἡ χρυσὴ ταμβακοθήκη, δωρηθεῖσα μοι ὑπὸ τοῦ κόμητος Αὐγουστίνου Καποδιστρίου, νὰ φυλαχθῶσιν ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν (τῆς Ρωσίας) μέχρι τῆς ἀποστολῆς τοῦ κεφαλαίου μου εἰς τὴν Ἑλλάδα, τότε δὲ συναποσταλῶσι καὶ κατατεθῶσιν ἐν τῇ συλλογῇ τῶν περιέργων ἀντικειμένων τοῦ «Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου».

Ἐν τούτοις δύο παρῆλθον ἀπὸ τῆς ἐν Ρωσίᾳ ἀποκαταστάσεως αὐτοῦ ἔτη καὶ ὁ Ἕλλην διπλωμάτης βαρυνθεὶς τὸν ἀπράγμονα ἐκείνον βίον ἐζήτησε τὴν θέσιν συμβούλου ἐν τῇ ἐν Βραζιλίᾳ αὐτοκρατορικῇ ἀποστολῇ, ἀλλὰ χάρις τῷ Στούρτσα ἀντὶ τῆς εἰς τὸ ἕτερον ἡμισφαίριον ἀπομακρύνσεως κατώρθωσε μετὰ διετίας (1811) νὰ διορισθῇ ὑπεράριθμος ὑπάλληλος τῆς ἐν Βιέννῃ ρωσικῆς πρεσβείας, διευθυνομένης ὑπὸ τοῦ βεργίνου *Στάκκελβεργ*, ἔνθα ἠύδοκίμησε μεγάλως (1). Μετὰ ἔν ἔτος (1812) διωρίσθη ἐν

(1) Ὁ Γερμανὸς διπλωμάτης Στάκκελβεργ τὸ κατ' ἀρχὰς ἐδέχετο ψυχρῶς τὸν Καποδιστριαν, ὡς ὑπεράριθμον ἀκρόατον τῆς πρεσβείας μὴ ζητηθέντα καὶ ἐφέρετο πρὸς αὐτὸν καχυπόπτως, νομίζων ὅτι ἀρίκετο εἰς Βιέννην ἔχων μυστικὴν τινα ἀποστολήν, ἀλλὰ βραδύτερον συνειδὼς τὸ λάθος καὶ τὴν διπλωματικὴν ἐπιτηδειότητα τοῦ Ἑλλήνος διπλωμάτου ἀναγνωρίσας, ἠγάπησε καὶ ἐξετίμησεν αὐτὸν μεγάλως καὶ διώρισεν αὐτὸν ἐν τῇ διεξαγωγῇ τῶν τῆν Τουρκίαν καὶ Χρυσῆς Βαλκανίων τῆς Ἀνατολῆς ἀφορώντων ζητημάτων, ἀπερ διεκπεραιούμενα ἀπεστέλλοντο εἰς Πετροῦπολιν ὑπὸ τοῦ Στάκκελβεργ κατονομάζοντος ἐν τοῖς ἐγγράφοις τὸν Καποδιστριαν ὡς συγγραφεῖα αὐτοῦ.

τῇ ρωσικῇ στρατιᾷ τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν διευθυντῆς τοῦ διπλωματικοῦ γραφείου. Εἰς τὴν νέαν ταύτην θέσιν προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ διαδεξαμένου τὸν ἐν ταῖς ἡγεμονίαις στρατηγὸν Κουτουζώφ ναυάρχου Τσιτσακώφ, γνόντος, ὡς εἶδομεν, τὴν διπλωματικὴν δεινότητα τοῦ Ἑλλήνου διπλωμάτου, εὐθὺς ἅμα τῇ πρώτῃ συναντήσῃ αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Στούρτσα. Ὁ Καποδίστριας ἔφθασεν εἰς Βουκουρεστίον καὶ ἐμφανισθεὶς πρὸς τὸν Τσιτσακώφ παρουσίασεν αὐτῷ Ἑγύμνημα περιέχον πληροφορίας περὶ τῶν χωρῶν, ἃς διήλασεν ἀπὸ Βιέννης μέχρι Βουκουρεστίου. Τό νέον τοῦτο δεῖγμα τῆς εὐφυΐας αὐτοῦ κατέστησεν αὐτὸν ἀγαπητότερον παρὰ τῷ ναυάρχῳ. Μετ' οὐ πολὺ ὅμως, τῆς εἰρήνης ἐπελθούσης μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας, ὁ Τσιτσακώφ διετάχθη νὰ συνενωθῇ πρὸς τὴν μεγάλην τῶν συμμάχων στρατιάν. Ὁ Καποδίστριας ἀπεφάσισε νὰ ἀκολουθήσῃ τῷ προστάτῃ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀπέτρεψεν αὐτόν, εἰπὼν ὅτι ὁ ἀποχωρισμὸς ὡς ἐκ τῆς εἰς ξένας χώρας μεταθέσεως ἦτο ἀναπόφευκτος. Συνεστήθη ὅμως πατρικῶς ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὸν νέον ἀρχηγὸν κόμητα Βαρκλαί Δετολλὺ ἐνώπιον πάντων τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Ἐπιτελείου ὡς νέος εὐφυὴς καὶ δραστήριος, κατὰ πάντα δυνάμενος νὰ ὑπηρετήσῃ εὐδοκίμως παρ' αὐτῷ. Ἐν τούτοις ὁ Καποδίστριας κεκμηκῶς ἐκ τῶν καμμάτων τῆς ἐκστρατείας τοῦ 1812, καθ' ἣν ἐπεδείξατο ζῆλον ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἀνυπέβλητον, ἀκολουθῶν τῷ στρατῷ ὡς ἄλλος πιστὸς στρατιώτης, ἀσθενήσας παρέμεινεν ἐν Βρόντσεργ νοσηλευόμενος. Εὐτυχῶς ἐν βραχεὶ ἀνακτησάμενος τὴν κλονηθεῖσαν πρὸς στιγμὴν ὑγίαν, μετέβη εἰς Σέφρενבורγ ἔδραν τοῦ στρατοπέδου τοῦ Βαρκλαί Δετολλύ, ὅστις ἐδίεχτο αὐτὸν εὐμενῶς καὶ ἀνέθηκεν αὐτῷ τὴν ἦν καὶ παρὰ τῷ Τσιτσακώφ ἐξετέλει ὑπηρεσίαν.

Ἐντεῦθεν ἡ τύχη τοῦ Καποδιστρίου μεταβάλλεται ἐπὶ τὰ κρείττω. Ἡ διπλωματικὴ ἱκανότης, ἣν ἐπέδειξατο πρότερόν τε διατῆρῶν τὴν πολιτικὴν ἀλληλογραφίαν μεταξὺ Βιέννης, Κωνσταντινουπόλεως, Σερβίας καὶ τῶν ἀνωτάτων συμβουλίων τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν, καὶ νῦν ἐν τῇ μετὰ τοῦ Βαρκλαί Δετολλύ ἀποστολῇ, διήγειρε τὴν προσοχὴν τοῦ αὐτοκράτορος

Ἀλεξάνδρου. ὅστις ἀμείβων τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Καποδιστρίου ὠνόμασεν αὐτὸν πραγματικὸν σύμβουλον τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἐξέφρασεν αὐτῷ τὴν ὑψηλὴν εὐαρέσκειαν αὐτοῦ.

Νῦν μάλιστα, ὅτε ὁ Δετολλὺ μετέβη εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Μάιν Φραγκφούρτην, ἐδόθη εὐκαιρία εἰς τὸ κατόπιν εὐρὺ στάδιον τοῦ Ἑλλήνος διπλωμάτου. Μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Ναπολέοντος, οὐ-
τινος τὰς στρατιᾶς διεσχόρπισαν οἱ ἠνωμένοι στρατοί, πάλιν, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ἀφικόμενος εἰς Φραγκφούρτην ἔπηξεν αὐτόθι τὸ στρατόπεδον. Ἐντεῦθεν ἐξεδόθη τῇ 30ῇ Νοεμβρίου 1813 ἡ περιβόητος προκήρυξις πρὸς τὸ Γαλλικὸν ἔθνος, δι' ἧς οἱ Γάλλοι προσεκαλοῦντο νὰ χωρίσωσι τὰ ἑαυτῶν συμφέροντα τῶν τοῦ Ναπολέοντος. Ὁ Βασιλεὺς Δετολλὺ ἀφίκετο ἵνα συγχαρῇ τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ἐπὶ ταῖς νίκαις, ὅτε μεταξὺ ὁμιλῶν ὁ αὐτοκράτωρ ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἔχῃ διπλωμάτην τινὰ πεπειραμένον καὶ ἱκανὸν δυνάμενον νὰ διαπραγματευθῇ μετὰ τῶν ἰλθετικῶν τοπαρχιῶν καὶ νὰ ἀποσπᾷ αὐτάς τῆς μετὰ τοῦ Ναπολέοντος συμπράξεως.

Ὁ στρατηγὸς ἀντὶ παντὸς ἄλλου συνέστησε τῷ αὐτοκράτορι τὸν ἡμέτερον Καποδίστριαν, ὅστις, καθὰ αὐτός τε ἔγνω καὶ κατὰ τὰς συστάσεις τοῦ ναυάρχου Τσιτσακῶφ, ἦτο δραστηριώτατος καὶ ἐν τῇ ἐπιτελέσει τῶν δυσχερεστάτων διπλωματικῶν ἀποστολῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ ἀκούσας ταῦτα καὶ ἐκ φήμης γινώσκων τὸν Ἑλληνα διπλωμάτην, ἐδέξατο τὴν σύστασιν ἱπαιπῶν : «Καλῶς, ἀποστείλατε αὐτὸν παρ' ἐμοί, διότι θέλω νὰ γνωρίσω αὐτὸν καὶ προσωπικῶς» (1).

Ὁ στρατηγὸς ἀνήγγειλε τῷ Καποδιστρίᾳ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ αὐτοκράτορος, ὁ δὲ ἐπὶ τῇ ἀπροσδοκῇ ταύτῃ διαταγῇ σπεύσας παρουσιάσθη πρὸς τὸν Ἀλεξάνδρον εὐσεβέστατος. Ὁ Τσάρος ἐκπλαγείς ἐπὶ ταῖς μεγίσταις ἀρεταῖς τοῦ διευθυντοῦ τῆς πολιτικῆς ἀλληλογραφίας τοῦ κόμητος Δετολλύ, συνεπάθησε πρὸς τὸν

(1) Ἀναλυτικώτερον τὰ κατὰ τὴν διάλεξιν τοῦ αὐτοκράτορος, Βασιλεὺς Δετολλὺ καὶ Καποδιστρίου ἰδὲ παρὰ τῷ Demetrio Arliotti, La vita di Giovanni Conte Capodistria, Corfù 1859, σελ. 21—24.

Καποδίστριαν, ὃν διέταξε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ὑπηρεσίαν ἐν τῷ ἰδίῳ γενικῷ στρατοπέδῳ, παρὰ τῷ ἄρτι τὸν Ρωμαντσῶφ διαδεξαμένῳ ὑπουργῷ τῶν Ἐξωτερικῶν κόμητι Νέσσελροδ. Ὁ Καποδίστριας καὶ ἐν τῇ νέᾳ ταύτῃ θέσει δὲν ἐφάνη κατώτερος τῶν τοῦ Αὐτοκράτορος προσδοκιῶν· τοῦναντίον μάλιστα ἐπέδειξατο ἱκανότητα διπλωματικὴν τοιαύτην, ὥστε πασῶν τῶν εἰς αὐτὸν ἀνατεθεισῶν ἀκανθῶδων ὑποθέσεων τὴν λύσιν διεξήγεν ὑπὲρ τοῦ ὑψηλοῦ κυρίου αὐτοῦ. Οὕτως, ὅτε βραδύτερον τῷ 1814 ἡ εἰρήνη ἀποκατίστη ἐν ἀπάσῃ σχεδὸν τῇ Εὐρώπῃ, ὁ Τσάρος ὠνόμασε τὸν Καποδίστριαν *ἐκτακτὸν ἀπεσταλμένον καὶ πληρεξούσιον ὑπουργόν* παρὰ τῇ Ἑλβετικῇ ὁμοσπονδίᾳ μετὰ τῆς λεπτῆς ἀποστολῆς νὰ συμφιλώσῃ πρὸς ἄλληλα τὰ ἀπὸ τοῦ 1803 διεστῶτα κόμματα ἐν Ἑλβετίᾳ, τῇ χώρᾳ ταύτῃ τῇ κατ' ἐξοχὴν ἐλευθερίας. Ὁ Καποδίστριας διέγραψε τὸ σχέδιον τῶν μελλουσῶν ἐνεργειῶν καὶ ὑποβαλὼν αὐτὸ τῷ Τσάρῳ, ἔσχε τὸ εὐτύχημα νὰ ἐγκρίνῃ αὐτὸ ὁλοσχερῶς ὁ ὑψηλὸς αὐτοῦ κύριος. Ὁ Ἕλλην διπλωμάτης ἀνεχώρησεν εἰς Ἑλβετίαν. Φθάς εἰς Ζυρίχην ἐπιλήφθη τῆς ἀκανθῶθους ἀποστολῆς αὐτοῦ, ἔχων συνεργάτην τὸν ἱππότην *Λεβζέλτερν*. Τοσοῦτον δὲ εὐφυῶς ἐνήργησεν, ὥστε κατέστησε δυνατὴν τὴν οὐδετερότητα τῆς Ἑλβετίας, ἀλλ' αἰφνης ὁ συνεργάτης αὐτοῦ λαμβάνει διαταγὰς νὰ ζητήσῃ παρὰ τῆς ὁμοσπονδίας ἀδειαν ἐλευθέρας διαβάσεως τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων. Ἡ εἰδησις αὕτη κατεθαρύθησε τὸν Καποδίστριαν φωρῶμενον οὕτω ψευδόμενον, ἀλλ' ἐν τῇ πολιτικῇ αὐτοῦ περινοίᾳ, παρὰ τὴν διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος, ὑπέγραψε τὴν διακοίνωσιν τοῦ *Λεβζέλτερν* καὶ εὐθὺς ἀνεχώρησε μεταβαίνων εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Τσάρου. Μετ' οὐ πολὺ τὰ αὐστριακὰ στρατεύματα διήλθον τὸν Ρήνον, ὁ δὲ Καποδίστριας παρέστη πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ὡς ἔνοχος παραβάσεως μὲν τοῦ γράμματος, οὐχὶ ὅμως καὶ τοῦ πνεύματος τῶν ὁδηγιῶν αὐτοῦ. Ὡς ἐκ τούτου δέ, ἐγκριθέντος τοῦ εὐστόχου καὶ ἀξιοπρεπεῦς τῆς διαγωγῆς τοῦ Ἑλλήνος διπλωμάτου, ἀπεστάλη καὶ αὐτὸς εἰς Ἑλβετίαν, ἔνθα μετὰ τοσαύτης ἐπιτυχίας διεξήγαγε τὰ τῆς διπλωματικῶτάτης ἀποστολῆς, ὥστε ἐφείλχυνε τὴν γενικὴν τῶν Ἑλβετῶν εὐγνωμοσύνην, δύο δὲ ἡ κατ'

ἄλλους τρεῖς ἐκ τῶν ὁμοσπόνδων πόλεων ἡ Γενεύη, ἡ Βῶ καὶ ἡ Λωζάνη, ἵνα τὴν πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνην διατρανώσωσιν, ἔδωκαν αὐτῷ τῷ 1815 δικαίωμα πολίτου τῆς Ἑλβετίας διὰ τοῦ ἐξῆς διπλώματος :

«Τῷ προσφιλεστάτῳ καὶ τιμημένῳ συμπολίτῃ, πιστῷ συμ-
 «βούλῳ τοῦ μεγάλου Αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, τῷ τιμῶντι τὴν
 «ἀπελευθερωθεῖσαν Ἐπτάνησον, τῷ εὐγενεῖ ἀπογόνῳ τῶν Φαϊά-
 «κων, τῷ ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἐμπνευσθέντι τὸ εὖ πράττειν καὶ τὴν
 «σοφίαν, ἀπονέμεμεν τὸ δίπλωμα τοῦτο, εἰς μνήμην τῆς νέας
 «αὐτοῦ πατρίδος» (1).

Περαιώσας τὴν ἐν Ἑλβετίᾳ ἀποστολὴν αὐτοῦ ὁ Καποδίστριας ἀνεκλήθη ὑπὸ τοῦ Τσάρου, ὅπως λάβῃ μέρος ἐν ταῖς συνεδρίασι-
 τοῦ ἐν Βιέννῃ συγκαληθέντος συνεδρίου. Ἐκτοτε δὲ τὸ ὄνομα τοῦ
 περιφανοῦς Ἑλλήνος διπλωμάτου Καποδιστρίου πασίγνωστον κα-
 ταστὰν ἀνὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν κόσμον συνδέεται μετὰ τῆς ιστορίας
 τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ συνοπο-
 γραφειῶν συμβάσεων καὶ συνθηκῶν τῶν διαφόρων κρατῶν τῆς
 Ἀγίας Συμμαχίας τῶν ἀφορωσῶν τὴν εὐρωπαϊκὴν ἰσορροπίαν. Τὸ
 ἐν Βιέννῃ Συνέδριον συνεκλήθη. Τὰ βλέμματα τῆς Εὐρώπης ἦσαν
 προσηλωμένα εἰς τὴν μεγαλοπρεπῆ ταύτην σύνοδον, ἥτις ἤρξατο
 τῶν συνεδριῶν αὐτῆς τὴν 1 Νοεμβρίου 1814 καὶ ἐπελάβετο τοῦ
 δυσχεροῦς ἔργου τῆς ρυθμίσεως τῶν ἐπὶ εἰκοσιπενταετίαν ὄλην
 διαταραχθέντων πραγμάτων τῆς Εὐρώπης. Ἡ τύχη πολλῶν ἐκα-

(1) Τὸ δίπλωμα τοῦτο ἀπεστάλη τῷ κόμητι Καποδιστρίᾳ ἐντὸς χρυ-
 σῆς πυξίδος ἀπλουστάτης μὲν ἀλλὰ φερουσῆς γεγλυμμένην τὴν θέσιν τῆς
 Γενεύης μετὰ τῆς λίμνης καὶ τῶν πέριξ. Τὰ δ' ἄνω γράμματα ἦσαν γε-
 γλυμμένα ἐν τῷ βυθῷ τῆς πυξίδος ἑλληνιστί. Ἐπεὶ δὲ ὁμοῦ δὲν ἠδυνήθη-
 μεν νὰ εὐρωμεν τὴν πρωτότυπον ἐπιγραφὴν, μεταφράσαντες ἐδημοσιεύ-
 σαμεν αὐτὴν ἰνωτέρω ἐκ τῆς «Ἐφημερίδος τῶν Συζητήσεων» τῶν Παρι-
 σίων τῆς 16 Ἰανουαρίου 1817. Σημειοῦσθω δ' ὅτι τὴν τιμὴν ταύτην
 ἐθεώρησε μεγίστην τοῦ βίου αὐτοῦ ὁ Καποδίστριας καὶ αἰσιποτε ὑπογρα-
 φόμενος ἐν ταῖς συνθήκαις καὶ συμβάσεσιν, ἃς ἐν ὀνόματι τοῦ Τσάρου
 συνήπτε μετὰ τῶν διαφόρων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, μεταξὺ τῶν πολλῶν τί-
 τλων προσετίθει καὶ ὅτι ἦτο πολίτης τῆς Γενεύης κτλ.

Τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης τοῦ 1814.

τομμυρίων ἀνθρώπων προὔκειτο νὰ ὀρίσθῃ· αἱ ἀξιώσεις, εὐχαὶ καὶ ἐλπίδες τῶν ἐθνῶν καὶ ἡγεμόνων, ἰδίως τῶν στερηθέντων τῆς κυριαρχικῆς ἐξουσίας αὐτῶν, οὔτινες οὐδεμίαν ἔλαβον ἀποζημίωσιν νὰ πληρωθῶσι, νὰ διαταχθῶσι τὰ πρὸς θεραπείαν τῶν ἀνεωγμένων πληγῶν· νὰ τεθῶσι βάσεις εἰς κρείττονα καὶ μᾶλλον πρὸς τὸν χρόνον ἀνάλογα πολιτεύματα καὶ νὰ συσφιγθῶσι στενωτέρων καὶ ἐπωφελέστερον οἱ μεταξὺ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων καὶ οἱ μεταξὺ διαφόρων ἐθνῶν δεσμοί. Εἰς λύσιν λοιπὸν τοιούτων δυσκόλων προβλημάτων συνήλθον ἐν Βιέννῃ οἱ αὐτοκράτορες τῆς *Ρωσίας καὶ Αὐστρίας*, οἱ βασιλεῖς τῆς *Πρωσσίας, Δανίας, Βαυαρίας καὶ Βυρτεμβέργης* καὶ πλῆθος ὑποδεστέρων ἡγεμόνων, πλείους τῶν ὁποίων οὐδέποτε ἄλλοτε εἶδον ἐπὶ ταῦτῃ συνηγμένους· σὺν τούτοις δὲ καὶ οἱ πρωτεύοντες πολιτικοὶ ἄνδρες τῆς Εὐρώπης, ἐν οἷς διέπρεπον ὁ πρίγκηψ Μέττερνιχ, ὁ Γάλλος Ταλλεϋράνδ, ὁ Ρῶσος Νέσσαελοδ, ὁ πρίγκηψ Ραζουμόφσκη· μετὰ τῶν συμβοηθῶν αὐτοῦ κόμητος Ἰωάννου Καποδιστρίου καὶ τοῦ Ἀρδενμπεργ, ὁ Πρῶσσος Ἀλέξανδρος Οὐμβολδ, ὁ Ἀγγλος δοῦξ Οὐέλλιγκτων, ὁ Δανὸς Βερνστόρφ, ὁ Γάγγερν, ὁ Βαυαρὸς στρατηγὸς Βρέδ, ὁ ἡμέκας Μύνστερ καὶ ἄλλοι. Αἱ μυστικαὶ διαπραγματεύσεις περιεπλάκησαν τὰ μέγιστα καὶ αἱ δυσκολίαι συνεσωρεύθησαν ὅτε, προκειμένου νὰ συμφωνήσῃσι περὶ τῶν πρώτων βάσεων τοῦ νέου πολιτικοῦ οἰκοδομήματος, ἤρξαντο νὰ ἐπικρατῶσιν ἐν τῇ συνόδῳ *φιλαυτία, πλεονεξία καὶ διαφωνία*. Ἡ ἐπήρεια τοῦ Ταλλεϋράνδ ἐντὸς αὐτῆς ἦν τὰ μάλιστα ὀλεθρία. Καθ' ὑπαγόρευσιν αὐτοῦ τὸ κυριώτερον ὑποκείμενον τῶν ἔργων καὶ σχέσεων αὐτῆς ἐγένετο οὐχὶ ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ παραγωγὴ τῆς εὐδαιμονίας τῶν ἐθνῶν, ἀλλ' ἡ ἀποκατάστασις καὶ τὸ ἀπεριόριστον τῶν ἡγεμονικῶν οἰκῶν, κατὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐπινουθεῖσαν ἀρχὴν τῆς *νομιμότητος*. Αἱ διαπραγματεύσεις προέβαινον βραδέως καὶ ἀπεφασίσθη μόνον ἡ ἀποζημίωσις τῆς Αὐστρίας, ἡ ἀποκατάστασις τοῦ βασιλείου τῶν Κάτω Χωρῶν, ὑπὸ τὴν ἀραυσικὴν δυναστείαν, ἡ αὐξήσις τῆς Σαρδηνίας διὰ τῆς Γενοῦσης, ἡ παραγωγὴ τοῦ Ἀννοθέρου εἰς βασιλεῖον καὶ ἡ ἀναγνώρισις τῆς Κρακοβίας ὡς ἐλευθέρου πόλεως. Τὰς μεγίστας δὲ δυσκολίας ἀπέτε-

λουν αἱ ἀπαιτήσεις τῆς Πρωσσίας καὶ τῆς Ρωσίας τῶν κυριωτέρων προμάχων τῆς ἐλευθερίας τῆς Εὐρώπης, ἐξ ὧν ἐκείνη μὲν ἐζητεῖ τὴν Σαξωνίαν, αὕτη δὲ τὴν Πολωνίαν.

Ἐν τῷ συνεδρίῳ τούτῳ κατεδείχθησαν ὄντως ἀπασαὶ αἱ διπλωματικαὶ ἀρεταὶ τοῦ ἡμετέρου Καποδιστρίου. Οὗτος ζητῶν νὰ φανῇ ἄξιος τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ Τσαίρου, οὐδαμῶς ἐπαύσατο προσέχων τὸν νοῦν εἰς τὰ ὑπὸ τῆς πολιτικῆς τοῦ Μέττερνιχ τεκταινόμενα, ἐναντίον τῶν ὁποίων ἀντεπεξήρχετο ἐπιτηδαιότατα· οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἔλειψε νὰ συνηγορῇ ὑπὲρ τῶν ὑποθέσεων τῆς Ἑλβετίας μετὰ τοῦ ἐνδόξου βαρῶνου Σταίν καὶ τῶν ἄλλων τῆς Γερμανίας πρέσβειων. Τοσαύτην δ' ἐπεδείξατο εὐφυΐαν ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, ὥστε ὑπέδειξε τῷ συνεδρίῳ τὴν ἀνάγκην, ὅπως αἱ διάφοροι συνθῆκαι ἐπικυρῶνται εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποδοχὴν τῶν βάσεων τῶν συμφωνιῶν καὶ νὰ μὴ μένωσιν ἀνεπικύρωτοι μέχρι τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ συνεδρίου, ὅτε ἔμελλον πᾶσαι αἱ πράξεις νὰ ἐπικυρῶνται. Τὴν πρότασιν ταύτην τοῦ Ἑλλήνος διπλωμάτου τινὲς μὲν ἀντέκρουσαν, ἀλλ' οἱ ἡγεμόνες ἀπεδέξαντο αὐτήν, χάρις δὲ τῷ Καποδιστρίῳ, ὅτι ὁ Ναπολέων φυγὼν ἐκ τῆς νήσου Ἑλβας ἀπεβιβάζετο εἰς τὸν κόλπον Ζουὰν παρὰ τὰς Κάννας (1ῃ Μαρτίου 1815), αἱ κυριώτεραι συνθῆκαι τοῦ συνεδρίου τῆς Βιέννης εὐρέθησαν ἐπικεκυρωμέναι.

Μεταξὺ τῶν πολλῶν, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, ζητημάτων, ἃ τινὰ ἀπασχόλησαν τὴν προσοχὴν τοῦ Βιενναίου συνεδρίου, ἦν καὶ τὸ Ἑπτανησιακὸν Ζήτημα, ὅπερ κατ' ἐξοχὴν ἐνδιέφερε καὶ τὸν Ἕλληνα, Κερκυραῖον διπλωμάτην Καποδιστρίαν.

Ἡ Ἰόνιος Γερουσία ἐν ἐγγράφῳ αὐτῆς πρὸς αὐτὸν ἀποσταλέντι τῇ 9)21 Μαΐου 1814 ἔλεγε τάδε :

Ἡ Ἀγγλία ἐπιτεθεῖσα κατέλαβέ τινας τῶν νήσων· ἀλλ' οἰαδήποτε ὑπῆρξεν ἡ τυχαία τῶν συμβάντων ἐπὴρεια, ἡ Γερουσία δὲν ἔπαυσε θεωροῦσα τὰς διαφόρους ταύτας τῆς χώρας κατοχὰς ὡς ἀπλῶς στρατιωτικὰς, ἐπιβληθείσας ὑπὸ τῶν περιστάσεων καὶ ὑπ' οὐδεμιᾶν ἐποψίν διαφερούσας τῶν ταυτοχρόνως εἰς τὰ ἄλλα τῆς Εὐρώπης μέρη ληφθέντων προσωρινῶν μέτρων. Ἡ Γερουσία ἔσχε πάντοτε τὴν πεποιθήσιν, ὅτι μετὰ τὸ τέλος τοῦ πο-

λέμου, ἡ χώρα αὐτῆς ἤθελε κερωθῇ καὶ ἀποδοθῇ, ὥς αἱ τῶν ἄλλων ἐθνῶν.

«Μετὰ τὰ ἐν Γαλλίᾳ συμβάντα, καθ' ἣν στιγμήν πρόκειται νὰ συγκροτηθῇ γενικὴ σύνοδος, ἵνα συζητήσῃ καὶ διαρρυθμίσῃ τὰ συμφέροντα τῆς Εὐρώπης ἀπάσης, καὶ ἵνα προσδιορίσῃ τὰς βάσεις μορίμου εἰρήνης, ἡ Γερουσία, ἐν ὁνόματι τοῦ ἑπτανησιακοῦ ἔθνους, διακηρύττει ἐνώπιον τῶν συμμάχων δυνάμεων, ὅτι ὁ μόνος σκοπὸς αὐτοῦ εἶναι :

«α' Νὰ ἀναγνωρισθῇ ἐπισήμως ἡ Δημοκρατία τῆς Ἑπτανησίου ἀνεξάρτητος καὶ ἐλευθέρα πάσης οἰασθήποτε ὑποτελείας.

«β' Νὰ ἐνωθῶσι καὶ συσσωματωθῶσι μετὰ τῆς Δημοκρατίας αἱ ἄλλοις Ἑρετικαὶ πόλεις Πρέβεζα, Πάργα καὶ Βόνιτσα, πρὸς δὲ ἡ περιφέρεια Βουθρωτοῦ, σὺν τοῖς ἐπὶ τῆς τουρκικῆς ἡπείρου ἐξαρτήμασιν αὐτῶν.

«Εἶναι ἀντάξιον τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς γενναιότητος τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων νὰ διατηρήσωσι τὴν πολιτικὴν ὑπαρξίν λαοῦ ἐξησθενημένου μὲν ἐκ τῶν περιπετειῶν, ὧν ἐγένετο ἕρμαιον, ἀλλ' οὐδόλως τὴν καταγωγὴν αὐτοῦ διαφεύδοντος».

Ὁ Καποδίστριας παρουσίασε τὸ ὑπόμνημα τοῦτο πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλεξάνδρον, ἱκετευόμενον ὑπὸ τῶν Ἰονίων νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ὑπόθεσιν αὐτῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις μονάρχαϊς.

Ἡ θέσις ὅμως καὶ τὰ σχέδια τοῦ ἡγεμόνος τούτου δὲν ἦσαν πλέον, τῷ 1814, ὅποια κατὰ τὸ 1805 καὶ 1806. Ὁ πόλεμος τοῦ 1812, ἡ φοβερὰ πᾶλη ἐν ἣ τέλος κατέβαλε τὴν ἰσχὺν τοῦ Ναπολέοντος, εἶχεν ἐξαντλήσει τὰς δυνάμεις τῆς Ρωσικῆς αὐτοκρατορίας. Δὲν διελογίζετο πλέον νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς Ἕλληνας καὶ νὰ ἐφορμήσῃ κατὰ τῆς Τουρκίας· ὅθεν ἡ προστασία τῶν Ἰονίων νήσων ἦτο τοῦ λοιποῦ ἀδιάφορος διὰ τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ. Ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ πόθοι αὐτοῦ διηυθύνοντο ἄλλαχού. Ἐγλίχετο τῆς Πολωνίας, καὶ ἵνα ἀπολαύσῃ αὐτῆς, ἦτο ἕτοιμος νὰ ποιῇ ἀπείρους παραχωρήσεις πρὸς τὴν Αὐστρίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν.

Ἡ ἀπαίτησις τῶν Ἰονίων λοιπὸν ἔφθανεν ἐν στιγμαῖς ἀντιξοίς, ἡ δὲ παρ' αὐτῶν ζητούμενη ὑποστήριξις δὲν ἐμελλε νὰ δοθῇ κατεσπευσμένως. Ὁ Καποδίστριας προτεπᾶθησε, διὰ τῆς

παρ' αὐτοῦ πρὸς τὴν Γερουσίαν Κερκύρας δοθείσης ἀπαντήσεως, νὰ ὑποκρύψῃ ὅσον οἶόν τε τὴν ψυχρότητα τοῦ κυρίου αὐτοῦ γράψας αὐτῇ : « Ἐὰν ὑπάρχῃ τι δυνάμενον νὰ γλυκάνῃ τὴν τύχην τοῦ μακρὰν τῆς πατρίδος του ζῶντος, εἶναι βεβαίως ἡ εὐτυχία τοῦ ἐργάζεσθαι δι' αὐτήν, καὶ ἡ ἐλπίς τοῦ ν' ἀξιωθῇ τῆς ἐπιδοκιμασίας αὐτῆς· τὰ αἰσθήματα ταῦτα, κύριοι, μετὰ τῆς ὑπάρξεώς μου συνταυτιζόμενα, μὲ συνετήρησαν καὶ μὲ συντηροῦσιν ἀφ' ἧς ἡμέρας διάγω μακρὰν ὕμῶν. Ἐκρίνατε πρέπον νὰ τμήσητε αὐτά, ἀναθίντες μοι διὰ τῶν γραμμάτων ὑμῶν τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος. Ἡ πρὸς ὑμᾶς εὐγνωμοσύνη μου ἐξισοῦται πρὸς τὸν ζῆλον καὶ τὴν ἀφοσίωσίν μου ὑπὲρ τῆς τιμῆς τῆς γενετήρας ἡμῶν γῆς, μεθ' ἧς συνδέονται αἱ προσφιλέστεραι ἀναμνήσεις μου, αἱ γλυκύτεραι τῶν ἐλπίδων μου καὶ τὰ ἱερώτερα καθήκοντά μου. Ὁ μεγάλθυμος Ἡγεμὼν, ὅσις ἠδδόκησε νὰ μὲ ἔλῃ ὑπὸ τὴν εὐνοίαν αὐτοῦ, ἐκορύφωσε τὰς εὐεργεσίας, ἐπιτρέψας μοι νὰ ἐκπληρώσω τὰς διαταγὰς ὑμῶν καὶ νὰ γίνω συγχρότως παρὰ τοῖς συμμάχοις Αὐτοῦ τὸ ὄργανον τῆς εὐμενείας, ἣν ἡ Αὐτοκρατορικὴ Αὐτοῦ Μεγαλειότης εἰς τὴν ἡμετέραν πατρίδα ἐπεδαψίλευσεν. »

Ἄλλ' ἡ Ἀγγλία εἶχεν ἐξ ὀλοκλήρου ρίψει τὸ προσωπεῖον· δὲν ὠμίλει πλέον περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἰονίων νήσων. Ὡς ἐπιχείρημα δὲ ἔχουσα τὴν ἐν Τίλσιτ συνθήκην, ἣτις κατήργησε τὴν Δημοκρατίαν, ἥξίου τὴν ἀνευ ὄρων κατοχὴν τῆς χώρας αὐτῆς, τίτλῳ κατακτήσεως (1). Ἠρξάντο διαπραγματεύσεις· διακοινώσεις, πρωτόκολλα καὶ σχέδια συνθηκῶν ἀντηλλάγησαν. Ἄλλ' ἡ ἐν Βιέννῃ συνθήκη ἀφῆκεν ἄλυτον τὸ ζήτημα τῶν Ἰονίων νήσων· πρὶν ἢ ὅμως ἡ σύνοδος διαλυθῇ, τῇ 30 Μαΐου 1815, οἱ πληρεξούσιοι τῆς Ρωσίας προὔτειναν :

(1) Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1809 ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας ἐκήρυττεν ἐπίσημως ὅτι : εἰς τὰ ὅμματα τῆς Βρεττανικῆς κυβερνήσεως, ἀποποιήσεως ν' ἀναγνώρισῃ τὴν ἐν Τίλσιτ συνθήκην, ἡ σύμβασις τῆς 21 Μαρτίου 1800, ἐπομένως ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑπτανήσου, οὐδέποτε ἔπαυσεν ἰσχύουσα. "Ora Revue des deux Mondes, 1 Avril : Les Iles Ioniennes, par Saint-Marc Girardin.

• Αἱ Ἰόνιοι νῆσοι καὶ τὰ ἐν τῇ θαλάσῃ καὶ ἐπὶ τῆς ἀντι-
 κρὺ ἠπείρου ἑξαρτήματα αὐτῶν, οἷα ἡ Πάργα καὶ αἱ λοιπαὶ
 περιφέρεται, νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἐκ νίου κράτος ἐλευθέρου ὑπὸ
 τὴν ἐπωνυμίαν Δημοκρατίας τῆς Ἑπτανήσου· ἐπειδὴ
 δέ, ἅψ' ἐνὸς μὲν τὰ ὅπλα τῆς Αὐτοῦ Μεγαλ. ἡλευθέρωσαν ἔξ-
 των νήσων, ἅψ' ἐτέρου δὲ συνεπεία τῆς ἐν Παρισίοις συνθήκης
 ἡ Κέρκυρα (ἡ πρωτίστη νῆσος) ἀπεσπασθῇ ὡσαύτως τῆς γαλλικῆς
 δεσποτείας, αἱ συνυπογράψασαι τὴν ἐν Σιωμὸν συνθήκην δυ-
 νάμεις, τουτέστιν ἡ Μεγάλη Βρετανία, ἡ Αὐστρία, ἡ Ρωσία
 καὶ ἡ Πρωσσία, νὰ ἐπιφυλάξωσιν ἑαυταῖς τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ
 ἀποδεχθῶσιν ἐκ συμφώνου, μετὰ τὸν παρόντα πόλεμον, τὰ
 καταλληλότερα μέτρα ὅπως ἐξασφαλισθῇ ἡ ἐσωτερικὴ ἡσυχία
 τῆς εἰρημένης δημοκρατίας, προστατευθῇ δὲ καὶ ἐγγυηθῇ ἡ
 ἐλευθερία καὶ ἡ ἀνεξαρτησία αὐτῆς».

Ἄλλ' εἰς τὸ σχέδιον τοῦτο τῶν Ρώσων πληρεξουσίων ἡ Αὐ-
 στρία ἀντέταξε νείαν ἀξίωσιν, ὑποστηριζομένην καὶ ὑπὸ τῆς Ἀγ-
 γλίας. Κατ' αὐτήν, αἱ Ἰόνιοι Νῆσοι μετὰ τῶν ἑξαρτημάτων αὐ-
 τῶν, Βουθρωτοῦ, Πάργας, Πρεβέζης καὶ Βονίτσας, ἀποτελέσασαι
 μέρος τῆς Ἑνετικῆς Ἐπικρατείας, δὲν ἠδύναντο ν' ἀνήκωσιν ἄλ-
 λω τινὶ εἰμὴ τῷ διαδεξαμένῳ τὰ τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας
 δικαιώματα, ἡγουν τῷ Αὐτοκράτορι τῆς Αὐστρίας Φραγκίσκῳ.
 Ὄφειλον ἐπομένως νὰ τεθῶσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτοῦ. Ὁ
 Αὐτοκράτωρ, ἄλλως τε, ὑπεχρεοῦτο νὰ διατηρήσῃ τὰς ἐλευθε-
 ρίας καὶ τοὺς νόμους τοῦ τόπου, ὀνομαστὶ δὲ τὴν ἐλευθερίαν τῆς
 θρησκευτικῆς λατρείας καὶ τοῦ ἐμπορίου, εἰς ἣν ὑπῆρχον κατὰ-
 στασιν κατὰ τὰς ἐν Ἑπτανήσῳ ἰσχυροῦσας θεσμοθεσίας. Τέλος,
 προσέθετον οἱ Αὐστριακοὶ πληρεξούσιοι, ὅτι ὡς πρὸς τὰ ληφθη-
 σόμενα μέτρα διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς κυβερ-
 νήσεως δοθεισῶν ὑποσχέσεων, ὁ Αὐτοκράτωρ ἤθελε σπεύσει νὰ
 συνεννοηθῇ ἐν προκειμένῳ μετὰ τοῦ Βασιλέως τῆς Μεγάλης Βρετ-
 τανίας. Ἄλλ' ἡ ἀξίωσις αὕτη τῆς Αὐστρίας ἦτο πάντῃ ἀνυπό-
 στατος· διότι ἡ τε σύμβασις τῆς Κωνσταντινουπόλεως (21 Μαρ-
 τίου 1800) καὶ αἱ ἐν Ἀμβιανῷ καὶ Τίλσιτ συνθήκαι εἶχον πρὸ
 πολλοῦ ἀποχωρεῖν τὰς Ἰονίους νήσους τῶν ἄλλων Ἑνετικῶν.

κτῆσεων. Ἡ Αὐστρία ὅμως ἔχουσα τὸ πλεονέκτημα νὰ ἐπιφέρει τὴν περὶ ἀπαράδεκτου ἑνστάσιν κατὰ τῶν προτάσεων τῆς Ρωσίας, ὑπεστηρίχθη προθύμως ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας. Πλὴν, μετὰ μικρόν, ἡ αὐστριακὴ πρότασις ἐτέθη ἐκτὸς συζητήσεως. ἡ δὲ Ἀγγλία ἀποστηριζομένη ὑπὸ τῆς Αὐστρίας ἤγειρε τὰς ἀληθεῖς αὐτῆς ἀξιώσεις.

Ἐν τούτοις, ἔφθασεν εἰς Βιέννην ὑπόμνημα, ἀγνώστου εἰσέτι πηγῆς, ἀπόρροια πιθανῶς τῶν ἐν ταῖς νήσοις εὐαρίθμων φίλων τῆς ἀγγλικῆς δεσποτείας, διὰ τοῦ ὁποίου ἐξεφράζετο : *« ἐν ὀνόματι τοῦ δλου Ἰορίου λαοῦ »*, ὁ πόθος τοῦ διαμεῖναι ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας. Τοσαύτην δὲ πίστιν ἔδωκεν εἰς αὐτὸ ἡ Σύνοδος, ὥστε οἱ Ρῶσοι πληρεξούσιοι ἐπὶ τέλους ἐδήλωσαν *« ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος, κύριον σκοπὸν προθέμενος νὰ πράξῃ ὑπὲρ τῶν Ἰορίων ὅ,τι εἰς τὴν ρησιωτικὴν αὐτῶν θέσιν ἦτο μᾶλλον ὠφέλιμον καὶ ἀρμόδιον, ἐνόμιζεν ὅτι ὠφελεῖ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν κατ' αὐτῶν ἐκδηλωθεῖσαν εὐχὴν τοῦ διαμεῖναι ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν »*.

Τῆς δηλώσεως ταύτης γενομένης τῇ ἐσπέρᾳ τῆς 4 Ἰουνίου 1815, ἐν τῇ τελευταίᾳ τῆς Συνόδου συνεδριάσει, συνεφωνήθη νὰ ἀναβληθῇ πᾶσα ὀριστικὴ ἀπόφασις μέχρι τῆς προσεχοῦς συνελεύσεως τῶν πληρεξουσίων ἐν Παρισίοις.

Ἐπαναληφθεῖσάν τέλος τῶν διαπραγματιύσεων κατ' Αὐγούστον 1815, μετὰ τὴν μάχην τοῦ Βαρτελῶ καὶ τὴν δευτέραν εἰς Γαλλίαν ἐξουδον τῶν συμμάχων, ἡ ἀμοιβαία θέσις τῶν διαφόρων δυνάμεων δὲν ἦτο πλέον ἡ αὐτή. Ἐνεκα τῆς ἐπιτυχίας τῶν ἀγγλικῶν ὅπλων, οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς βρεταννικῆς κυβερνήσεως ὑπερίσχυον ἐν ταῖς συζητήσεσιν. Ἠλλαξάν τόνον, καὶ ἠῤῥησαν τὰς ἀπαιτήσεις αὐτῶν. Τῇ δὲ 4 Αὐγούστου, οἱ Ἀγγλοὶ προὔτειναν τοῖς πληρεξουσίοις τῶν ἄλλων δυνάμεων τὸ ἑξῆς σχέδιον συνθήκης :

« Αἱ νῆσοι τῆς Κερκύρας, Ζακύνθου, Κεφαλληνίας, Παξῶν, Λευκάδος, Ἰθάκης καὶ Κυθήρων, μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῶν, συμπεριλαμβανομένων ὅλων τῶν, εἴτε ἐπὶ τῆς ἡπείρου, εἴτε ἀλαχοῦ, ὅπως δῆποτε εἰς τὰς νήσους ταύτας ἀνηκόντων τόπων,

θέλουσι κατέχεσθαι καὶ κρατεῖσθαι διὰ παντός ὑπὸ τῆς Αὐτοῦ Βρεττανικῆς Μεγαλειότητος καὶ ὑπὸ τῶν κληρονομῶν καὶ διαδόχων αὐτῆς, οἵτινες θέλουσιν ἐπ' αὐτῶν ἐξασκεῖ πλήρη καὶ ἀπεριόριστον κυριαρχίαν. Ἡ Αὐτοῦ Βρεττανικὴ Μεγαλειότης, ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν προκρίτων τῶν νήσων τούτων καὶ τῶν ἀνω μνησθέντων ἐξαρτημάτων αὐτῶν, ὑπόσχεται νὰ ἐγκαθιδρύσῃ πολιτεῦμα ἐγγνώμονον τοῖς λαοῖς τούτοις τὴν ἐλευθέρην ἐξάσκησιν τῆς θρησκείας αὐτῶν, τὴν προσήκουσαν ἀστικὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸ ἀκώλυτον τοῦ ἐμπορίου. Ἐπειδὴ δὲ ὅλα τὰ πρὸς κυβέρνησιν τῶν εἰρημνίων νήσων καὶ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῶν ἔξοδα καὶ τὰ πρὸς συντήρησιν τῆς προσδιορισθησομένης νὰ προστατεῦῃ αὐτὰς φρουρὰς θέλουν εἶσθαι εἰς βάρος τῶν κατοίκων, ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ὁ Βασιλεὺς τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ τῆς Ἰρλανδίας ὑπόσχεται νὰ παραχωρήσῃ τοῖς μνησθεῖσι κατοίκους τὰ αὐτὰ ἐμπορικὰ προνόμια, ἅτινα ἀπολαμβάνουσι καὶ οἱ λοιποὶ τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος ὑπήκοοι, ἐπιφυλαττόμενος νὰ ἐκδώσῃ πρὸς τὸ τέλος τοῦτο, καὶ ἐφ' ὅσον ἡ ἀνάγκη τὸ ἀπαιτήσῃ, κανονισμοὺς ἱκανοὺς νὰ συναρμολογήσῃσιν τὴν θέσιν καὶ τὰ προνόμια αὐτῶν πρὸς τοὺς νόμους τῆς βρεττανικῆς Αὐτοκρατορίας. •

Ἡ ἀξίωσις αὕτη ἦτο ὑπέρογκος, οἱ δὲ πληρεξούσιοι τῆς Ρωσίας, ἐν οἷς καὶ ὁ ἡμέτερος Καποδίστριας, ἡρνήθησαν νὰ ἀποδεχθῶσιν αὐτήν. Ἡ ἀποποίησης αὐτῶν, ἄλλως τε, δὲν ἡρέιδετο ἐπὶ τῶν δικαίων καὶ τῶν εὐχῶν τοῦ Ἰονίου λαοῦ, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ πολιτικῶν λόγων τῆς ἐυρωπαϊκῆς ἰσορροπίας, ἐπὶ τοῦ φόβου τοῦ νὰ παραδώσῃ τὴν Κέρκυραν ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἀγγλων. Ἀντίταξαν δὲ τάδε: «*Ἄν ἦναι ἀδιαφιλοειχόμενον, εἰλεγον, διὰ τῶν Ἰονίων νήσων κατελήγθησαν ὑπὸ μόνων τῶν ἀγγλικῶν δυνάμεων, τοῦλάχιστον καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν νήσον Κέρκυραν, εἶναι βέβαιον, ὅτι, κατὰ τοὺς ὅρους τῶν ἐν Παρισίοις καὶ ἐν Σιωνὶν συντομολογηθεῖσων συνθηκῶν τοῦ 1814, αὕτη ὥφειλε, ὡς παραδεχθῇ εἰς τὰς συμβάσεις δυνάμεις συλλεχθῆναι. Ἄρα, ἡ Κέρκυρα, ὑπὸ τὴν στρατιωτικὴν καὶ πολιτικὴν ἐποψίν εἶναι μίαν τῶν φοβερωτέρων θέσεων τῆς Εὐρώπης· ἐθεωρήθη δὲ πάντοτε ὡς*

Ὁ Πρίγκιψ Μέττερνιχ

τὸ προπύργιον τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους, καὶ ἡ πρωτεύουσα τῶν Ἰονίων νήσων».

Συνεπεία τῆς διακοινώσεως ταύτης, οἱ Ρῶσοι πληρεξούσιοι συντάξαντες σχέδιον συνθήκης, ἐπέδωκαν αὐτὸ τοῖς πράκτορι τῶν ἄλλων κυβερνήσεων (8 Σεπτεμβρίου) Δι' αὐτοῦ αἱ Ἴονιοι νῆσοι ἐκηρύττοντο «ἐλεύθεραι καὶ ἀνεξάρτητοι» ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας. Ἡ ἐσωτερικὴ κυβέρνησις καὶ διαχειρίσις τῶν νήσων ἀπεδίδετο εἰς τὸ Ἴόνιον ἔθνος· ἡ δὲ προστατὶς δυνάμις, ἀντιπροσωπευομένη ὑπὸ πληρεξουσίου ὑπουργοῦ, ὤφειλε μόνον, ἐπὶ τὰ πρῶτα δέκα ἔτη, νὰ ἐπαγρυπνῇ ἐκ τοῦ πλησίου ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν τῆς Ἐπτανήσου ὑποθέσεων, νὰ φροντίσῃ δὲ ὅπως διὰ τῆς ἀμέσου αὐτοῦ ἐπιτροπῆς διοργανωθῇ ἡ μηχανὴ τῆς νέας κυβερνήσεως. Ἐπὶ τέλος τὸ ὑπὸ τῆς Ρωσίας προταθὲν σχέδιον ὑπερίσχυεν. Ἐχρησίμεισε δὲ ὡς βάσις τῆς ἀπὸ 9 Νοεμβρίου 1815 ἐν Παρισίοις ὑπογραφείσης συνθήκης, δι' ἧς ἐρρυθμίσθη ὀριστικῶς ἡ τύχη τῶν Ἰονίων.

Ἐν τῇ Συνθήκῃ ταύτῃ ἐκηρύττετο μὲν ἡ Ἐπτανήσος «*Κράτος ἐλεύθερον καὶ ἀνεξάρτητον*», ἀλλὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς ἐκόλαζον ἄρθρα τινὰ καθιερώσαντα τὸν θεσμὸν ἐκείνον τὸν καὶ ἐν τῷ Συντάγματι τοῦ ἔτους 1806 εἰσαχθέντα, τουτέστι τὴν ἐπέμβασιν τῆς προστατίδος Δυναμείας ἐν τῷ σχηματισμῷ τοῦ Συντάγματος καὶ τῆς Νομοθεσίας, δικαιουμένης ἐπισῆς νὰ ἐπαγρυπνῇ ἐπὶ τῆς γενικῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως τοῦ Κράτους καὶ νὰ διορίζῃ τὸν Πρόεδρον. Ὡσαύτως δὲ ἡ Συνθήκη ἐκείνη διελάμβανεν ὅτι «ἡ στρατιωτικὴ δυνάμις τοῦ Ἠνωμένου Κράτους ἐστὶ καὶ αὕτη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ». Οἱ τοιοῦτοι θεσμοί, ἐννοεῖται ὅτι ἀπῆρσαν τοῖς πλείστοις τῶν Ἐπτανήσιων καὶ τὴν γνώμην ταύτην τῆς πλειονότητος συνεμερίζετο καὶ ὁ ὑπογράφας τὴν συνθήκην Καποδίστριας, ὅστις μετὰ ἑνδεκαετὴ ἐκ τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἀπουσίαν ἐπανελθὼν εἰς Κέρκυραν τῇ 10 Ἰουνίου 1819 πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ γέροντος πατρὸς καὶ τῶν συγγενῶν, παρέτῃρησεν ἐκ τοῦ πλησίου ὅτι τὸ δοθὲν παρὰ τῆς Ἀγγλίας Σύνταγμα ἐβραίζετο ἐπὶ ἐσφαλμένης ἐρμηνείας τῆς Συνθήκης, δι' ὃ ἀπέστειλε πρὸς τὸ ἀγγλικὸν ὑπουρ-

γειον υπόμνημα υποστηριχθέν καὶ παρὰ τοῦ ρωσικοῦ ὑπουργείου περὶ τῆς ὀρθῆς ἐρμηνείας τῆς Συνθήκης· ἀλλ' ὁ Ἄγγλος ἀρμοστής Μαίτλανδ, ὑπερήσπισεν ἑαυτὸν καὶ τὰ τῆς συνθήκης ἐνῶπιον τοῦ ὑπουργοῦ, διὰ τοῦ εἰς Λονδίνον" σταλέντος ἐπιτρόπου αὐτοῦ Ἰωάννου Καπαδόκα. Τοῦ ἀρμοστοῦ Μαίτλανδ δικαιοθέντος, τὸ τερατῶδες ἐκεῖνο Σύνταγμα ἔσχυσεν ἐν Ἑπτανήσῳ, ὡς εἶχε, μέχρι τοῦ 1849.

Ἡ ἐν Παρίσις ὑπογραφεῖσα τῇ 20 Νοεμβρίου 1815 Συνθήκη, ἐν ᾗ περιλαμβάνοντο πᾶσι αἱ ἐπανορθωτικαὶ συνομολογήσεις, εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἔργον τοῦ ἡμετέρου διπλωμάτου Καποδιστρίου, ἐπιδείξαντος ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἀκάματον ὄντως καρτερίαν καὶ σπανίαν περινοιαν, δι' ἧς ὁ Τσάρος διώρισεν αὐτὸν γραμματεὰ τῆς Ἐπικρατείας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος δὲν εἶχε πλέον πίστιν εἰς τὰς πολιτικὰς συνθήκας καὶ αὐτὰς τὰς διπλωματικώτατα συνομολογημένας, ἀπεφάσισε νὰ ἰδρῇσιν τὴν ἐπικληθεῖσαν *isrân symmachiar*. Καὶ ὄντως οἱ τῆς Εὐρώπης βασιλεῖς, οἵτινες κατὰ τὸν κατὰ τοῦ Ναπολέοντος πόλεμον ἐξεῖχον τῶν ἄλλων, ὡς ὁ Ἀλέξανδρος τῆς Ρωσίας, ὁ Φραγκίσκος τῆς Αὐστρίας καὶ ὁ Γουλιέλμος τῆς Πρωσίας, ἐννοήσαντες, μετὰ τὴν καταπολέμησιν τῆς πολλῶν κακῶν αἰτίας ἐπαναστάσεως, ὅτι ὑψηλοτέρα τις δύναμις προέστατο αὐτῶν παρήγορος καὶ ἀρωγός, καὶ ἐκ τῆς ἐπιγνώσεως ταύτης ἐμπνεόμενοι καὶ συγχρόνως χάριτας πρὸς τὸν Ὑψίστον ὀφείλοντες, διανοήθησαν, κατ' εἰσήγησιν ἰδίως τοῦ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τῆς θρησκομανοῦς κυρίας Κρϋδενερ (1) διατελοῦντος Ἀλεξάνδρου, τὴν μεγαλουργὸν γνώμην τῆς συστάσεως εὐρωπαϊκοῦ δεσμοῦ, ἔχοντος ὡς βάσιν οὐχὶ τὴν ἄστατον ἀνθρωπίνην πολιτικὴν, ἀλλὰ τὴν ἐξ οὐρανοῦ, τὴν στηριζομένην ἐπὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Τῆς συμμαχίας ταύτης τοὺς ὅρους ἐσχεδίασεν, ὡς λέγεται, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος διὰ μολυβδίδος ἰδίᾳ χειρὶ, βραδύτερον δὲ ὁ Καποδίστριας κατέ-

(1) 182 Ch. Eynard, La vie de Madame de Krüdener, Paris 1849.
Ἡ βόλ. Αἰκατερίνης Ζάρκου, Ἡ μυθιστορία ἐν Ἀιτικῷ Ἡμερολογίῳ τοῦ 1884 σελ. 357—368.

στρωσεν αὐτὴν πανομοιότηπως, ἐξέφρασεν ὅμως ἀπαισιοδοξίαν τινὰ περὶ τῆς ἐπιτυχίας αὐτῆς. Ἐντεῦθεν ἡ συμμαχία αὕτη κλεισθεῖσα τῇ 26 Σεπτεμβρίου τοῦ 1815 ὠνομάσθη *ιερά συμμαχία*. Μετέσχον δὲ ταύτης *Ρωσία, Αὐστρία καὶ Πρωσσία*, ἀπέσχον δὲ *Ἀγγλία, Βόρειος Ἀμερική, Γαλλία καὶ Παπικὸν Κράτος*. Καὶ ἡ μὲν Ἀγγλία καὶ Ἀμερική ἀπέσχον, διότι ἐν αὐτῇ διεβλεπον τὴν αὐταρχίαν, ξένην οὖσαν τοῦ πολιτεύματος αὐτῶν· ἡ δὲ Γαλλία, διότι ἐκεῖ ἡ βουλὴ ἦν ἡ πολιτεία καὶ οὐχὶ ἐν πρόσωπον· ὁ δὲ πάπας, διότι πλὴν ἑαυτοῦ οὐδεὶς ἄλλος ἠδύνατο νὰ ᾖ ὁ φύλαξ τῆς θείας ἀληθείας· οὐδεὶς ἄρα ἄλλος κατὰ τὸν πάπαν ἠδύνατο νὰ ᾖ ἀρχηγὸς ἐπὶ τῆς γῆς συμμαχίας *ιερᾶς*. Ἀλλ' ἡ Γαλλία ἐπὶ τέλους τῷ 1818 ἐπὶ τῇ ἀποχωρήσει τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ ἐκ Παρισίων μετέτρεχε τῆς *ιερᾶς συμμαχίας* βουλήσει καὶ ἐνεργείᾳ τοῦ Λουδοβίκου τοῦ ΙΗ'. Οὕτω δὲ ἀπέσχον τῆς *ιερᾶς συμμαχίας* μέχρι τέλους ὁ πάπας καὶ ἡ Ἀγγλία. Καὶ οἱ μὲν ἡγεμόνες τῆς συμμαχίας ταύτης ἐζήτουν ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς *ιερότητος* τὴν ἀμοιβαίαν κραταίωσιν τῶν θρόνων αὐτῶν· τούναντίον δὲ οἱ λαοὶ ἠθούλοντο ν' ἀπολαύσωσιν ἐλευθεριῶν μειζόνων κατὰ τῆς αὐταρχίας τῶν ἡγεμόνων. Ἐντεῦθεν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους προέκυψαν κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ συνταγματικοῦ τῆς Ἀγγλίας πολιτεύματος διάφοροι φατρίαὶ ἢ τὰ κοινῶς λεγόμενα κόμματα, τὰ μὲν μᾶλλον ἀριστοκρατικὰ ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ τῶν ἀρχόντων, τὰ δὲ δημοκρατικὰ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. Ἀνθρακεῖς δὲ (καρβονάροι), ριζοσπάσται, φιλελεύθεροι καὶ οἱ τούτων ἀντιῖδοξοι *συντηρητικοί, δουλόφρονες* καὶ εἰ τις τούτοις ὅμοιος, εἶναι διάφοροι φατρίαὶ προσκείμεναι αἱ μὲν τοῖς ἀριστοκρατικοῖς, αἱ δὲ τοῖς δημοκρατικοῖς. Ἐκ τῶν ἀγώνων δὲ τῶν φατριῶν τούτων πρὸς ἀλλήλας καὶ ἰδίᾳ τῶν δημοκρατικῶν πρὸς τοὺς ἀρχοντας προήλθον αἱ πολιτικαὶ μεταβολαὶ ἀρξάμεναι ἀμέσως ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς *ιερᾶς συμμαχίας*· διότι οἱ λαοὶ ἐν τῇ συμμαχίᾳ ταύτῃ, ὡς εἴρηται, διεβλεπον τὴν ροπὴν τῶν ἀρχόντων εἰς κραταίωσιν τῆς ἐξουσίας αὐτῶν ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἐλευθερίας τῶν ἀρχομένων. *Συμπολίτευσις* ἄρα ὑπὲρ τῶν ἀρχόντων καὶ τοῦ καθεστώτος ἐν γένει καὶ *ἀντιπολίτευσις* ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ πάσης πολιτικῆς κινήσεως εἶναι ἡ

στρόφιγξ. περί ἣν γοργότερον στρέφονται πάντες οἱ πολιτικοὶ ἄγωνες ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς ἱερᾶς συμμαχίας. Ὁ σκοπὸς λοιπὸν αὐτῆς περὶ κοινῆς δῆθεν συμπράξεως οἰκτρῶς ἀπέτυχεν, οἱ δὲ λαοί, ἕκαστος τὸ ἐπ' αὐτόν, ἀνεπτύχθησαν πολιτικῶς ὥς ἡδύνατο ἕκαστος, ὡς ἡ πατρίς ἡμῶν, ἡ Ἑλλάς.

Ἀλλὰ μεθ' ὅλον τὸν θρίαμβον. ὃν ἤρατο ὁ Καποδίστριας ἐν τε τῷ συνεδρίῳ τῆς Βιέννης καὶ τῷ δευτέρῳ συνεδρίῳ τῶν Παρισίων, ὅστις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ πρῶτος πολιτικὸς θρίαμβος τοῦ ἀνδρός, δὲν ἡδύνατο νὰ ἡσυχάσῃ, ἀν δὲν συνετέλει καὶ ὑπὲρ τῆς ἐλληνικῆς τῆς τε πνευματικῆς καὶ πολιτικῆς παλιγγενεσίας, ἐφ' ᾧ καὶ ἐνήργησε μεγάλως, ὡς λέγει ὁ Α. Σοῦτσος ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως (σελ. 12) παρὰ τῇ ἀγίᾳ Συμμαχίᾳ, ὅπως ἐπέλθῃ ἀρωγὸς τῇ ἐν Ἀθῆναις τῷ 1814 ἰδρυθείσῃ «Ἐταιρίᾳ τῶν Φιλομούσων», ἧς σκοπὸς ἦν ἡ ἀνά τὸ ἐλληνικὸν διάδοσις τῆς παιδείας. Τῆς ἐταιρίας ταύτης ἐγένετο καὶ αὐτὸς μέλος ἐνθερμον. Δὲν εἶναι ὅμως ὠρισμένως βέβαιον, ἀν ἐμυήθῃ καὶ εἰς τὰ τῆς ἐν ἔτει 1814 ἐν Ὁδησσῷ ἰδρυθείσης Φιλικῆς Ἐταιρίας· ἐὰν ὅμως κρίνωμεν ἐκ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Βιάρου, ὅστις κατὰ Φιλήμονα (1) ἦτο μεμνημένος, ἐκ τοῦ ὅτι ἔδρα τῆς ἐταιρίας ἦν ἡ Ρωσία καὶ ὅτι ὁ Καποδίστριας κατῆλθεν εἰς Κέρκυραν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1819 οὐχὶ μόνον χάριν τῆς υἱείας, δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι καὶ ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας ἦν μεμνημένος εἰς τὰ τῶν Φιλικῶν.

Ὅπως ποτ' ἀν ἦ, ὁ Καποδίστριας μεγάλως συνετέλεσε, διὰ τῆς θέσεως ἣν κατεῖχεν, εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, χάριν τῆς ὁποίας, ὡς θέλομεν ἰδεῖ, κατέλιπε καὶ τὴν ἐν Ρωσίᾳ ὑψίστην θέσιν αὐτοῦ.

Ὁ Ἕλλην διπλωμάτης μετὰ τὴν ἐν Παρισίοις συνθήκην, τῶν βασιλέων καὶ τῶν ἄλλων διπλωματῶν ἀπελθόντων εἰς τὰ ἴδια, διατάχθη ὑπὸ τοῦ Τσάρου νὰ ἀπέλθῃ εἰς Πετρούπολιν. Εἰς μάτην ἠγωνίσθη νὰ μεταπέσῃ τὸν αὐτοκράτορα, ὅτι ὠφελιμώτερον ἤθελεν ὑπηρετήσῃ τὴν Ρωσίαν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἢ ἐν τῷ

(1) Ἰδὲ Δοκίμιον Ἑλλ. Ἱστορίας Τόμ. Α' σελ. 395.

ἑσωτερικῶ. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέμενε καὶ ὁ Καποδίστριας ἀνεχώρησεν εἰς Πετρούπολιν. Μετὰ τὴν τῶν Παρισίων εἰρήνην ἡ Ρωσία εἶχε φθάσει εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς ἰσχύος καὶ τῆς πολιτικῆς καὶ διπλωματικῆς αὐτῆς ἐπὶ τῆς Εὐρώπης ἐπιρροῆς, ὁ δὲ Καποδίστριας τοῦ πανισχύρου Τσάρου ἔχων τὴν ὑψηλὴν εὐνοίαν διέτριβεν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Ρωσίας ἀσχολούμενος ἐν τοῖς περὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης σχεδίοις ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν κόμητος Νέσελροδ, ἀνδρὸς χρηστοῦ καὶ ἀβρόφρονος, μεγάλῃ ἐνδειξάντος ἐκτίμησιν τῶν ἔργων τοῦ συνεργάτου αὐτοῦ Καποδιστρίου. Ὁ Ἕλλην διπλωμάτης ἐν τῇ μετριοφροσύνῃ αὐτοῦ ἔφερε τὸν τίτλον βοηθοῦ ἢ ὑφυπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν. Αὐτὸς μετὰ τοῦ Νέσελροδ εἶχον τὴν πολιτικὴν ἀλληλογραφίαν μεθ' ὧν τῶν ἀνακτοβουλιῶν τοῦ κόσμου· δις δὲ τῆς ἐβδομάδος συνειργάζοντο μετὰ τοῦ Τσάρου, ὅστις ἰδιαιτέραν τρέφωσιν στοργὴν πρὸς τὸν Καποδίστριαν ἐνεπιστεύθη αὐτῷ καὶ τὰς ὑποθέσεις τῆς νέας κτήσεως τῆς Ρωσίας, τῆς Βεσσαραβίας, ἣν κατέστησε χώραν εὐνομουμένην, καὶ τῆς Πολωνίας. Ἰδιαιτέρως δὲ μνεῖας ἀξία τοῦ Καποδιστρίου εἶναι ἡ πρὸς τὴν Γαλλίαν ἐνδειχθεῖσα συμπάθεια, ἐνεργήσαντος ὅπως ἐλαττωθῇ ὁ ἐξ 150,000 ἀνδρῶν συμμαχικὸς στρατὸς τῆς κατοχῆς τῆς Γαλλίας, ἣτις ἐπεβαρύνετο ὡς ἐκ τούτου μεγάλως, σὺναμα δὲ ὅπως μειωθῶσιν αἱ ὑπὸ τῆς Γαλλίας ὀφειλόμεναι ἀποζημιώσεις τῇ μικτῇ τῶν συμμάχων δυνάμει ἐπιτροπῇ κατὰ 600,000,000 καὶ πλέον. Βραδύτερον δέ, ὅτε συνεκλήθη τὸ ἐν Ἀκυισγράφῳ συνέδριον κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1818, θέλομεν ἰδεῖν ὅτι αὐτὸς εἴπερ τις καὶ ἄλλος εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς γνώμης, ὅπως τὰ συμμαχικὰ τῆς κατοχῆς τῆς Γαλλίας στρατεύματα ἀναχωρήσωσιν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ἐδάφους.

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἰσχὺς τοῦ Ἑλλήνος διπλωμάτου καὶ τοιαύτη ἡ ὑψηλὴ θέσις, ἣν κατέσχευ ἐν Ρωσίᾳ. Τοῦτο ὅμως δὲν ἔβλεπον μετ' εὐχαριστήσεως οἱ Ῥῶσοι καὶ ἐφθόνουν τοὺς Ἕλληνας ὡς παραγκωνίζοντας τοὺς ἰθαγενεῖς. Τὸν φυσικὸν τοῦτον φθόνον φοβούμενος καὶ ὁ Καποδίστριας ἀπέστεργεν ὅπως καὶ ὁ κατὰ τὸ 1816 εἰς Πετρούπολιν μεταβὰς ἀδελφὸς αὐτοῦ Βιάρος Καποδι-

στρίας λάβη θέσιν τινὰ ἐν τῇ αὐτῇ προσφερομένην ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος εἰπὼν τῷ Βιάρω : « Ἄν σὺ ἀποφασίσῃς τοῦτ', ἐγὼ αὖ·
 ριον δίδω τὴν παραίτησίν μου, διότι δὲν ἐπιθυμῶ νὰ γίνωμεν
 οὐ μόνον ἡμεῖς οἱ δύο ἀδελφοί, ἀλλὰ καὶ ἅπαντες οἱ ἐν Ρωσίᾳ
 » Ἕλληνες ἀντικείμενον φθόνου ἐκ μέρους τῶν Ρώσων, καὶ ἀ·
 πολέσῃ οὕτω τὸ ἔθνος ἡμῶν ἐν ἄσυλον, πολλάκις ἐν ἀνάγκῃ
 » χρησιμεύσαν αὐτῷ ». Ὁ Βιάρος ἐπείσθη καὶ τὴν ἐπαύριον ἀπῆλ·
 θεν ἐσπευσμένως ἐκ Πιτροπούλεως. Πράγματι ἡ Ρωσία αἰείποτε
 μὲν παρέσχεν ἱκανὴν φιλοξενίαν καὶ προστασίαν τοῖς εἰς τὸ Κρά·
 τος αὐτῆς προσφεύγουσιν ὁμογενέσι, τινὰς μάλιστα τούτων πε·
 ριέβαλψε καὶ εὐνογιέτησεν ἐξόχως. Μετὰ δὲ τὴν ἀποκατάστασι
 τοῦ Καποδιστρίου ἐν Ρωσίᾳ ἡ εὐμένης διάθεσις τῆς ὁμοδόξου
 ταύτης δυνάμεως, ὑπὲρ τῶν εἰς τὸ κράτος αὐτῆς καταφευγόντων
 Ἑλλήνων ηὔξησε μεγάλως. Ἰδιαιτέραν ὁμως εὐμένειαν ἔδειξε
 κατὰ τὸ 1818 τοῖς ἐν Μαριανουπόλει πρὸ χρόνων ἐκρωσισθεῖσι
 σχεδὸν ὁμογενέσιν, ἐπιδαφιλεύσασα αὐτοῖς ἐπικερδῆ τινα προνόμια.
 Οἱ Μαριανουπολίται, γινώσκοντες, ὅτι τὰ προνόμια ταῦτα πα·
 ρεχωρήθησαν τῇ συνηγορίᾳ τοῦ Καποδιστρίου, ἔπεμψαν πρὸς
 αὐτὸν πρεσβείαν ἵνα ἐκφράσῃ μὲν τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῶν,
 προσφέρῃ δὲ σὺνάμα καὶ ποσὸν τι χρημάτων, ὡς ὑλικὸν τεκμή·
 ριον εὐγνωμοσύνης, ἀλλ' ὁ Καποδίστριας ἔμεινεν ἀμετάπειστος
 νὰ δεχθῇ τὸ δῶρον· ἐπιμεινόντων δὲ τῶν Μαριανουπολιτῶν καὶ
 θεωρούντων τοῦτο ὡς προσβολήν, ὁ Καποδίστριας ἠρώτησέ τινας
 τῆς ἐπιτροπῆς, ἂν ἠνόουν τὴν μητρικὴν γλῶσσαν, τὴν ἑλληνι·
 κήν. Ἐπὶ τῇ ἀρνητικῇ δὲ ἀπαντήσῃ ἀνέκραξε : « Δέχομαι τὸ
 » δῶρον, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ καταθέσῃτε τὰ χρήματα ταῦτα
 » παρὰ τινι Τραπεζῇ καὶ διὰ τῶν τόκων νὰ διατηρῆτε τοῦ λοι·
 » ποῦ ἐν τῇ πόλει διδάσκαλον διδάσκοντα τὴν μητρικὴν γλῶσ·
 » σαν· διότι εἶναι αἶσχος, Ἕλληνες ὄντες τὴν καταγωγὴν καὶ
 » τὸ φρόνημα, ν' ἀγνοῇτε τὴν εὐγενεστέραν τοῦ κόσμου γλῶσ·
 » σαν, ἣν διδάσκονται ἤδη καὶ πολλοὶ ἄλλόφυλοι. »

Τοιοῦτος ἦν ὁ Καποδίστριας καὶ τοιαύτην ἐπιρροὴν εἶχεν ἐπὶ
 τῶν συγχρόνων πολιτικῶν γεγονότων, ὧν διαιτητὴς ἐκλήθη πλει·
 στάκις. Συνελθόντων δὲ βραδύτερον τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης,

κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1818, ἐν Ἀκυτγράφῳ (Aix la Chapelle), ἵνα ἀποφασίσωσι τὰ περὶ τῆς περαιτέρω κατοχῆς τῆς Γαλλίας διὰ στρατευμάτων συμμαχικῶν, ὁ Καποδίστριας ἠκολούθησε τῷ αὐτοκράτορι ὡς ἰδιαιτέρος αὐτοῦ σύμβουλος καὶ διευθυντὴς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ γραφείου, ἐν ᾧ τοσκύτη πλησμονὴ ἐργασίας ἐπεσφρευθή, ὥστε πλὴν τῶν σπουδαίων διπλωματικῶν ὑποθέσεων, ἐστάλησαν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ ὀκτὼ χιλιάδες ἰδιαιτέροι ἀναφοραὶ καὶ ἀπαιτήσεις, εἰς ἃς ὤφειλε νὰ ἀπαντήσῃ ὁ Καποδίστριας. Ὁ Ἕλλην διπλωμάτης διὰ νὰ δύνηται νὰ ἀποπερατοῖ τὴν συσσωρευθεῖσαν πολλὴν ἐργασίαν, ἠναγκάσθη νὰ μεταλλάξῃ βίον οὐδαμῶς μεταβαίνων εἰς συναναστροφάς, ὡς πρότερον, καὶ ἀπὸ τῆς 23 Σεπτεμβρίου μέχρι τῆς 22 Νοεμβρίου 1818 ἐκοιμάτο κατὰ τὰς δύο μετὰ τὸ μεσονύκτιον καὶ ἡγείρετο περὶ τὴν 6 π. μ. ὥραν. Ἦτο λοιπὸν πολὺ φυσικὸν ὡς ἐκ τῆς ὑπερανθρώπου ταύτης ἐργασίας νὰ ἴδῃ μετ' οὐ πολὺ τὴν ὑγίαν κλονουμένην. Ἐν τῷ συνεδρίῳ παρῆσαν ὁ Τσάρος, ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας, ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας, ὡς πληρεξούσιοι τῶν μεγάλων δυνάμεων, ὁ Οὐέλιγκτον καὶ ὁ τῆς Γαλλίας δούξ Ρισελιέ καὶ ἄλλοι πράκτορες τῶν δευτερευόντων κρατιδίων. Ἦν αὐτῷ ὁ Καποδίστριας ἦν τῆς γνώμης, ἥτις καὶ ἐγένετο δεκτὴ, ὅπως τὰ στρατεύματα τῆς κατοχῆς τῆς Γαλλίας ἀποχωρήσωσιν. Οἱ στρατοὶ ἀνεχώρησαν, ὁ δὲ δούξ Ρισελιέ, κατὰ πρότασιν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΗ', ἔσπευσε νὰ προσφέρῃ εὐγνωμονῶν ποσότητά τινα χρημάτων. Ἄλλ' ὁ Καποδίστριας δὲν ἔδεξατο τὴν πρότασιν, ἐπεικὼν ὅτι τὰ μὲν χρήματα δὲν δέχεται, παρακαλεῖ ὅμως τὸν βασιλέα νὰ δώσῃ αὐτῷ ἀνὰ ἕν σῶμα ἐκ τῶν διπλῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῶν Παρισίων βιβλίων, ὅπως δι' αὐτῶν ἰδρῶσιν βιβλιοθήκας ἐν Ἑλλάδι: «Τὸ περιττὸν σας, εἶπε, θὰ γείνη κεφάλαιον τῆς βιβλιοθήκης, ἣν ἐπιθυμῶ νὰ συστήσω ἐν τῇ πατρίδι μου».

Ὅποια ἡ ἀφιλοχρηματία καὶ ὁποῖος ὁ πατριωτισμὸς τοῦ ἀνδρός! Καὶ ὅμως οὐδ' αὐτὴ ἡ μικρὰ αἵτησις τοῦ Καποδιστριαίου ἐξεπληρώθη ὑπὸ τῆς ὑπ' αὐτοῦ σωθείσης Γαλλίας, ὡς ἐκ τῆς ἐν τῷ μεταξὺ πτώσεως τοῦ ὑπουργείου Ρισελιέ. ὁ δὲ Καποδίσ-

στρίας οὐδὲ καὶ ἠξίωσε τὴν πλήρωσιν αὐτῆς. Τοιαύτην λεπτότητα εἶχεν ὁ Ἕλλην ἐκεῖνος διπλωμάτης!

Ναπολέον ὁ Α΄.

Διαλυθέντος τοῦ ἐν Ἀκυτγράνφ συνεδρίου, ὁ μὲν Τσάρος ἀπῆλθεν εἰς Πιστρούπολιν, ὁ δὲ Καποδίστριας μετέβη εἰς Μόναχον πρὸς [ἐπίσκεψιν τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Μαξιμιλιανουΐου] καὶ ἐπίλυσιν τῆς μετὰ τὴν Βαυαρίας καὶ Βάδης ἀναρρέσεως ὁραματικῆς διαφορᾶς.

Ἐκ Μονάχου μετεβη εἰς Βιέννην, πρὸς συνάντησιν τοῦ ἐκεῖτε

μεταβάντος ἐπίσης Τσάρου. Ἦτο πλέον καταβεβλημένος ἐκ τῶν πολλῶν ἐργασιῶν καὶ ἐκ τῶν συνεδρίων ὁ Καποδίστριας. Ἡ τοσαύτη ἐργασία καὶ προγενέστεραι οὐκ ὀλίγαι κακουχίαι ἐν ἐκστρατείαις καὶ ἀδιαλείπτοις διπλωματικαῖς μερίμναις, ἐκλόνησαν σπουδαίως τὴν ὑγείαν αὐτοῦ, καὶ ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ αἰτησῇται ἄδειαν ἀπουσίας, ἵνα φροντίσῃ περὶ τῆς ὑγείας, ἣν δὲν ἔχουσιν νὰ ἐπαναφέρωσι τὰ διάσημα ἱαματικά λουτρά τοῦ Κάρλσβαδ καὶ ἐπισκεφθῇ τὸν γέροντα πατέρα αὐτοῦ. Ὁ αὐτοκράτωρ συγκατένευσε μὲν μετὰ λύπης ν' ἀποχωρισθῇ, ἔστω καὶ προσωρινῶς, τοιοῦτου συμβούλου, ἀλλ' εἰς ἔνδειξιν τῆς πρὸς αὐτὸν τιμῆς καὶ ἐκτιμήσεως, ἔδωκεν αὐτῷ τὴν δε τὴν αὐτόγραφον πρὸς τὸν πατέρα ἐπιστολὴν καὶ τιμαλφῇ δῶρα :

Πρὸς τὸν Κόμητα

Ἀντώνιον Μαρίαν Καποδίστριαν

Ἰππότην τοῦ τάγματος τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλὴμ

«Ὁ παρ' ἐμοὶ ἀπὸ πολλῶν μὲν ἔτων, ἀλλὰ μετ' αὐξούσης ἀείποτε ἀμοιβαίας εὐχαριστήσεως ὑπηρετῶν υἱὸς ὑμῶν ἐπεφορτίσθη ὅπως ἐγχειρίσῃ ὑμῖν τὴν δε τὴν ἐπιστολὴν. Καὶ ἡ μὲν ἔλευσις αὐτοῦ θέλει εὐχαριστήσῃ βεβαίως τὴν πατρικὴν ὑμῶν στοργήν, ἀλλ' ἡ ἐμὴ εὐχαρίστησις εἶναι νὰ μοι πέμψῃτε καὶ αὖθις ὅσον τάχος τὸν υἱὸν ἀναρρώσαντα ὑπὸ τὸν πάτριον οὐρανόν. Θέλει γίνεαι δέ, ἐλπίζω, διερμηνεὺς τῶν ὑπὲρ ὑμῶν αἰσθημάτων μου καὶ θὰ σὰς ἀνακοινώσῃ τὴν ἣν εἶχον εὐχαρίστησιν νὰ ἴδω παρ' ἐμοὶ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ παρέχει ὑμῖν τὸ ἀλάνθαστον τεκμήριον τῆς ἐμῆς ὑπὲρ τῆς οἰκογενείας ὑμῶν εὐνοίας.

«Περιστάσεις εὐνοικαὶ δὲν μοι ἐπιτρέπουσι νὰ παράσχω ὑμῖν πλέονεα δείγματα τῆς προσωπικῆς μου ὑπολήψεως, ἀλλὰ παρακαλῶ ὑμᾶς νὰ δεχθῇτε τὴν ὅσον εἰλικρινῇ τόσον καὶ περιπαθεῖ διαβεβαίωσιν αὐτῆς.

Ἐν Βιέννῃ τῇ 10)22 Δεκεμβρίου 1818.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ.

Ἡ εἰς Κέρκυραν αὐτῇ μετάβασις τοῦ Καποδιστρίου διήγειρε τὰς ὑποψίας τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ Μέντερνιχ καὶ τῆς Ἀγγλίας, ἥτις ἐφοβείτο τὴν ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι ἐπιρροὴν τοῦ ἐξόχου τῆς Ρωσίας διπλωμάτου. Ἐπὶ τούτῳ δέ, τοῦ Καποδιστρίου τὴν Ἰταλίαν περιηγούμενου, ἡ μυστικὴ τῆς Αὐστρίας ἀστυνομία ἐτέθη ἐπὶ τὰ ἔχνη αὐτοῦ (1). Οὐχ ἦττον ὁ κόμης καταλιπὼν τῇ 13)25 Ἰανουαρίου τὴν Βενετίαν τῇ συνοδίᾳ τῶν φίλων αὐτοῦ Δ. Νερράντζη καὶ Α. Μουστοξύδου ἔλαθε τὴν εἰς Ρώμην καὶ Νεάπολιν ἀγούσαν, ὁπόθεν μετ' οὐ πολὺ, κατὰ τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Μαρτίου 1819 (2), ἀφίκετο εἰς τὴν ἰδιαίτεράν πατρίδα αὐτοῦ, τὴν περίφημον νῆσον τῶν Φαιάκων, τὴν ἀνθοστεφῇ Κέρκυραν.

Τὴν ἀφίξιν αὐτοῦ ἐγκαρδίως ἐχαίρετησαν οἱ οἰκετοὶ καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, ἀλλ' οἱ Ἀγγλοὶ ἐβλεπον αὐτὸν ὑπόπτως, καὶ περ δεχθέντες αὐτὸν μετὰ φαινομενικῆς τινός προσηνείας καὶ εἰτα, κατὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ, προσενηγόντες αὐτῷ ἀγγλικὴν φρεγάταν. Ἐν τῇ πατρίδι μόνον ἐπὶ τρεῖς μῆνας ἔμεινεν ὁ Καποδιστριας· καὶ τούτους δὲν ἰδαπάνησεν εἰς μάτην· τουναντίον μάλιστα ἡμέρα σχεδὸν δὲν παρήρχετο νὰ μὴ πράξῃ τι εἴτε ὑπὲρ τῆς ἰδιαίτερας πατρίδος, εἴτε ὑπὲρ τοῦ δυστυχοῦς ἔθνους, εἴτε καὶ ὑπὲρ τοῦ Κράτους, ὅπερ πιστῶς ἐξυπηρετεῖ. Συχνάκις ἐλάμβανεν ἐκ Πιερουπόλεως ἔγγραφα ἐμπιστευτικὰ τοῦ αὐτοκράτορος· ἀπαξ μάλιστα ἐκόμισεν αὐτὰ ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος· ἄλλοτε δὲ ἤρωτάτο παρὰ διαφόρων μελῶν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας περὶ τῶν τότε διαδιδομένων καὶ ἄλλοτε ἠνωχεῖτο, ὡς εἴπομεν, καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ νὰ μισαιτεύσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ἵνα σώσῃ αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ Σουλτάνου, ἢ νὰ συνδράμῃ αὐτὸν ὅπως κηρυχθῇ ἀνεξάρτητος. Ἐκ τοιαύτης δὲ τινός εὐνοϊκῆς περιστάσεως μάλιστα ὠφελήθη ὁ Καποδι-

(1) Ἴδὲ τὸ ἰταλιστὶ γεγραμμένον ἔργον: Carte Secrete e atti uficiali della Polizia Austriaca in Italia, Capolago, 1851, τόμ. Α', σελ. 186 καὶ ἐφεξῆς.

(2) Ἴδὲ τὴν ἐφημερίδα: Gazzetta degli Stati Uniti delle Isole Ionie τῆς 1)13 Μαρτίου 1819.

στριας, ἵνα ἀπαλλάξῃ ἐκ τῶν φυλακῶν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ τὴν διάσημον οἰκογένειαν τοῦ ἐξ Ἄρτης Μόστρα.

Οἱ ὀπλαρχηγοί, οἱ ἄλλως καπετανατοὶ λεγόμενοι τῶν κλεφ. τῶν καὶ τῶν ἄρματωλῶν, μαθόντες τὴν ἄφιξιν αὐτοῦ ἔσπευσαν ὥπως συγχαρῶσι τῷ Καποδίστρῃ, ἀναχωροῦντες δὲ ἐλάμβανεν ἕκαστος μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἐν ἀντίγραφον τῆς πρὸς τὸν πατέρα τοῦ Καποδιστρίου φιλόφρονος αὐτογράφου ἐπιστολῆς τοῦ Τσάρου, ἣν ἐπεδείκνυνον τοῖς ἀπανταχοῦ Ἕλλησιν ὡς δεῖγμα τῆς μεγάλης ἐκτιμήσεως, ἥς ἀπῆλαιεν ὁ Καποδίστριας παρὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ τῆς Ρωσίας. Ὡς γνωστὸν δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, οἱ ἀποστολοὶ τῆς «Φιλικῆς Ἑταιρίας» περιέτρεχον τὴν Ἀνατολὴν πρὸς διάδοσιν τῶν δοξασιῶν αὐτῆς καὶ προπαρασκευὴν τοῦ ἀγῶνος. Καὶ δὲν εἶναι μὲν ἐπισήμως ἀποδεδειγμένον, ὡς εἴπομεν, ἂν ἦτο τότε μεμνημένος ὁ Καποδίστριας· ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις ἡγνῶει τὴν ὑπαρξίν μυστικῆς ἑταιρίας, ἐν τῷ Κράτει αὐτῆς τῷ 1814 σχηματισθείσης καὶ πολλοὺς τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ὑπαλλήλων αὐτῆς ἐταίρους ἀριθμούσης. Καὶ ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις λοιπὸν καὶ ὁ Καποδίστριας ἐγίνωσκον τὰ τεκταινόμενα τῷτε ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ πολὺ πιθανὸν ὁ διπλωμάτης οὗτος νὰ μὴ ἤλθεν εἰς Κέρκυραν μόνον χάριν τῆς πασχούσης υἱείας. Ἄλλως καὶ ὁ αἰφνίδιος αὐτοῦ καὶ κρύφιος ἔκπλους καὶ ὁ μέγας κύκλος πρὸς ἐπάνοδον εἰς Πετροῦπολιν ὃν ἔκαμε, παριστῶσι πιθανωτέραν τὴν εἰκασίαν ταύτην. Ὁ βιογράφος τοῦ Καποδιστρίου Βρετὸς λέγει ὅτι : «ἵνα μὴ προζενήσῃ λύπην εἰς τὸν πατέρα του ἐπέβη κρυφίως ἐπὶ ἀγγλικῆς φρεγάτας τεθείσης ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ, καὶ ἀπῆλθεν εἰς Βενετίαν, ἀντὶ τῆς Νεαπόλεως, ὅπου εἶχε προαποφασισθῇ νὰ θεραπευθῇ διὰ μεταλλικῶν ὑδάτων. Ἐκ Βενετίας μετέβη εἰς Βαρλέιταν καὶ εἶτα εἰς Βαλδάνιαν (τόπον παρὰ τὴν Βιτσέντσαν), ἔνθα διέτριφεν ἐπὶ μῆνα χρώμενος τοῖς μεταλλικαῖς ὑδασι τοῦ Ρεκοάρου. Ἐνταῦθα διῆγε βίον ἰδιώτου, ἀλλ' εἰργάζετο ὅμως δραστηριώτατα ἔχων παρ' ἑαυτῷ τὸν γραμματεῖα Μύλλερ, τὸν Μουστοξύδην καὶ τὸν Ροδόσταμον. Οἱ Αὐστριακοὶ ὅμως κατὰσκοποι, οὓς ὁ Μέττερνιχ κατόπιν τοῦ

κόμητος απέστειλε, νυχθημερόν παρηκολούθουν τὰ διαβήματα τοῦ ἀνδρός, ὃν παντοιοτρόπως ἐζήτουν νὰ διακωμωδήσωσιν ἀποκαλοῦντες τὴν διαγωγὴν τοῦ Καποδιστρίου «ἀγυρτεῖαν» καὶ ἄλλα κατ' αὐτοῦ ἐκτοξεύοντες ὕβρεολόγια.

Ἐν τούτοις, ὁ Καποδίστριας ἀνακτησάμενος τὰς δυνάμεις ἀνεχώρησε διὰ Παρισίους, ὅπου ἔφθασε τῇ 10 Ἰουλίου καὶ κατέλυσεν ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ αὐτόθι πρέσβως τῆς Ρωσικῆς Πότσο-Διδόργου. Ἡ εἰδησις ἡμῶς τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ προῦξένησε μεγίστην αἵσθησιν ἐν τοῖς διπλωματικοῖς κύκλοις τῆς μεγαλουπόλεως τῆς Γαλλίας. Ἐνταῦθα διαμείνας ἔσχε πολλὰς καὶ πολυώρους συνεντεύξεις μετὰ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ΙΗ' καὶ τῶν ὑπουργῶν αὐτοῦ. «καὶ, πλὴν τοῦ διπλωματικοῦ σώματος, οὐδὲνα σχεδὸν ἄλλον ἔβλεπεν ἕνεκα τῆς ὑγείας αὐτοῦ», ἔγραφεν ὁ «Χρόνος» τοῦ Λονδίνου. Πολλάκις δὲ καὶ μυστικὰς συνεντεύξεις ἔσχε τότε καὶ μετὰ τοῦ Δουκὸς Ρισελιέ, μετὰ τοῦ Κόμητος Μολέ καὶ μετὰ τοῦ Πότσο-Διδόργου. Μετὰ μηνιαίαν περίπου διαμονὴν ἐν Παρισίοις ἀνεχώρησεν εἰς Λονδὶνον τῇ 12 Αὐγούστου. Ἐνταῦθα ἐπίσης περὶ τὸν μῆνα διατρίψας ἡσχολήθη περὶ τοῦ Ἰονικοῦ ζητήματος, περὶ οὗ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἶπομεν. Ἀλλ' εἰς οὐδὲν εὐνοικὸν κατέληξεν ἀποτέλεσμα. Ἐκ Λονδίνου διὰ ρωσικῆς φρεγάτας, ἀνεχώρησε διὰ Κοπεγχάγης εἰς Δάντσικ (2 Ὀκτωβρίου). ἐκεῖθεν δὲ εἰς Βαρσοβίαν, ἔνθα διέτριβεν ὁ αὐτοκράτωρ ἕνεκεν τῶν ἐργασιῶν τῆς Πολωνικῆς Δικαίτης. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐδέξατο τὸν Ἑλληνα διπλωμάτην εὐμενέστατα καὶ ἠρώτησεν αὐτόν περὶ τῶν κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ. Ὁ Καποδίστριας περιέγραψε ζωηρῶς καὶ πραγματικῶς τὰ κατὰ τὴν περιοδείαν ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἰδίως τὰ ἐν Ἰταλίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ, ἀπερ εἰς τὴν αὐτήν τὸν αὐτοκράτορα πασῶν τῶν Ρωσιῶν ἐνέβαλον ἀθυμίαν, ὥστε τὴν τὴν αὐτήν αὐτοῦ τέως πρὸς τὰς φιλελευθέρους ἰδέας τάσιν εἰς ἄγαν συντηρητικὸν πνεῦμα μετέτρεψαν. Ἐξ ὧν παρὰ τοῦ Καποδιστρίου ἤκουσεν, ἐσχημάτισε τὴν ἰδέαν, ὅτι ἡ διατήρησις τῆς εἰρήνης δὲν ἦτο ἐφικτή.

Ἀλλ' ἤλπιζεν εἰσεῖτι ἐπὶ τὴν τετραπλὴν συμμαχίαν, καὶ ἐνόμιζεν ὅτι, δι' αὐτῆς, θὰ ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ ὅ,τι οἱ καιροὶ

ἦτο ἀδύνατον. Ἐστενοχωρεῖτο δὲ μεγάλως βλέπων τὴν Πολωνίαν ἀφηνιάζουσας, καὶ μὴ θέλουσας νὰ δεχθῇ καὶ αὐτὰς ἀκόμη τὰς εὐεργεσίας αὐτοῦ. Ἐβλεπε λοιπόν, ἡμέρα τῇ ἡμέρα, ἀποτυχανούσας τὰς εὐγενεῖς προσπάθειάς αὐτοῦ, καί, ἀπογοητευόμενος, ἤρχισεν, ὡς εἴπομεν, ν' ἀποκλίνει εἰς τὸ ἀντίθετον σημεῖον, ἦτοι εἰς τὴν ἄκραν ἀπολυτοπροσύνην καὶ εἰς τὴν ἄκραν αὐταρχίαν, κατὰ τὸ σύστημα τῶν παλαιῶν μοναρχιῶν. Ἠγάπα μὲν τὴν εἰρήνην, ἀλλ' ἡγάπα ἐπίσης καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν πρόοδον, καὶ ἐξ αὐτῶν προεδόκα τὴν σωτηρίαν τῆς μητρὸς Ἑλλάδος. Μεθ' ὅλην ὅμως τὴν πρὸς τὰς γνώμας τοῦ αὐτοκράτορος διάστασιν, ὁ αὐτοκράτωρ οὐδὲ στιγμήν ἐπαύσατο τιμῶν τὸν Ἑλληνα διπλωμάτην ὡς καὶ πρότερον, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούετο, ὡς ἄλλοτε, παρ' αὐτοῦ.

Τῷ 1820 συνέβη μεγάλη στρατιωτικὴ ἐπανάστασις ἐν Μεδρίτῃ, ἥς ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν ἡ αἰχμαλωσία τοῦ ἀδυνατοῦ βασιλέως Φερδινάνδου, ἀναγνωρίσαντος βιαίως τὴν νέαν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος (Κορτῶν). Αἱ ἀποτελοῦσαι τὴν τετραπλὴν συμμαχίαν Δυναμίεις, ἐκτὸς τῆς Ρωσίας, ἀντὶ νὰ ὀργανθῶσιν ἐπὶ τῷ ἀκούσματι, ὡς ἡ Ρωσία ἤλπιζε, χαριεντιζόμεναι, συνεχώρησαν τῷ Φερδινάνδῳ, ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ.

Συγχρόνως σχεδὸν ἀνεκηρύχθη τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα καὶ ἐν Νεαπόλει. Ὁ Μέττερνιχ ἐταράχθη μεγάλως, καὶ ἠθέλησε νὰ πέμψῃ στρατὸν εἰς βοήθειαν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῆς Νεαπόλεως· ἀναθεματίζουσα ὅ,τι τὴν προτεραιάν εἶχεν ἐγκρίνει, ἢ πονηρὰ διπλωματία καὶ πάλιν κατέφυγεν εἰς τὸν συνήθη ἱατρὸν. Καὶ πάλιν προύκλήθη συνδιάσκεψις Ἡ Εὐρώπῃ ἐθεωρήθη ὡς νοσεῦσα βαρέως, καὶ τόσον, ὅσον, ὡς ὁ ἀββὰς δι' Πράδ εἶλεγε, τὰ ἱατρικὰ συμβούλια ἐπολλαπλασιάζοντο. Ταῖς δυσχερεῖς αὐταῖς προσετίθετο, ἰδίως ἐν Ρωσίᾳ, καὶ ἄλλῃ τις, ἀνησυχούσα μεγάλως τὴν εὐρωπαϊκὴν ἰσορροπίαν. Ἀπὸ πολλοῦ ὁ Πάπας εἶχεν ἐπιτείνει τὰς περὶ προσηλυτισμοῦ προσπάθειάς ἐν τῇ Ρωσίᾳ διὰ τῶν Ἰησουϊτῶν, γῆν καὶ θάλασσαν κινούντων ἵνα ἐναποιήσωνται προσῆλυτον. Καὶ εἶχον μὲν ἐπὶ Πέτρου τοῦ Μεγάλου ἐκδιωχθῇ, ἀλλὰ πάλιν ἐπανῆλθον τολμηρότεροι ἐπὶ Παύλου

τοῦ Α'. Ἦναγκάσθη λοιπὸν νῦν καὶ ὁ Ἀλέξανδρος νὰ διατάξῃ τὴν ἐκ Ρωσίας ἀπέλασιν αὐτῶν. Ὁ Καποδίστριας, ὅστις εἶχε μείνει πάντῃ ξένος τῶν θρησκευτικῶν τούτων ἐρίδων, διατάχθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος νὰ δικαιολογήσῃ πρὸς τὴν παπικὴν κυβέρνησιν τὸ αὐστηρὸν αὐτὸ μέτρον. Αὐτὸς ὁ ἴδιος μάλιστα, ἀπὸ τοῦ 1816, εἶχεν ἐπιφορτισθὴ τὴν διεξαγωγὴν τῶν διαπραγματεύσεων περὶ τῆς ἐξομαλύνσεως τῶν ἐν Ρωσίᾳ σχέσεων τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἰδίως μάλιστα περὶ τῶν σχέσεων αὐτῆς μετὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας. Ἐὰν ἀναπτυχθέντα ἐν ταῖς διαπραγματεύσεσιν αὐταῖς ζητήματα ἦσαν ἀκανθώδη, καὶ ὅμως ὁ Ἕλλην διπλωμάτης διὰ τὴν ἄκραν δεξιότητα δι' ἧς εἰς πέρας ἤγαγε τὴν δυσχερεστάτην ὑπόθεσιν, κατορθώσας νὰ ἐπιτευχθῇ πλήρης συνεννόησις μετὰ τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς παπικῆς, ἰθαυμάσθη δικαίως. Ἐν τούτοις, τὰ ἐν Ἰταλίᾳ ἀπησχόλουν τὴν Αὐστρίαν ἀποστείλασαν δύο μεγάλα στρατιωτικὰ σώματα πρὸς τὰ σύνορα, ἡ δὲ Ρωσία ἐπίσης ἐφαίνετο ζητοῦσα εὐκαιρίαν νὰ ἐπέμβῃ, ἀλλὰ περιμένουσα ἐν τῷ μεταξύ νὰ ἴδῃ ὅποια τὰ ἀποτελέσματα τῆς Ἐθνικῆς συνελεύσεως, ἣν ὁ γέρων Φερδινάνδος τῶν δύο Σικελιῶν εἶχε συγκαλέσει.

Ἡ Αὐστρία ὅμως σπεύδουσα ὑπεχρέωσε τοὺς ἄλλους ἡγεμόνας τῆς Ἀγίας Συμμαχίας νὰ συνέλθωσιν εἰς συνέδριον. Ἡ πόλις τῆς αὐστριακῆς Σιλεσίας Τρόπικου ὤρισθη ὡς τόπος συνεντεύξεως, καὶ ἐκεῖ συνήλθον ἐν νέου οἱ ἡγεμόνες καὶ οἱ διπλωμάται, ἐν οἷς καὶ οἱ δύο ἀντιζηλοὶ ὁ Καποδίστριας καὶ ὁ Μίττερνιχ. Ὁ Καποδίστριας δὲν ἠσύχαζεν ὅπως προκαλέσῃ τὰς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐλπιζομένης συνεπειάς τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας, ἀλλ' εἰς μέγαν. Ὅ,τι ἀπ' ἀρχῆς ἐφρόνει περὶ αὐτῆς, τοῦτο καὶ συνέβη. Ὁ Μίττερνιχ ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῶν λοιπῶν διπλωματῶν, παρέστησεν ὡς ἀπειλητικὴν κατὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης τὴν ἐπαγείναι τῆς Νεαπόλεως.

Καὶ ἡ μὲν Αὐστρία εἶχε δίκαιον, ἀλλά, προκειμένου νὰ ἐπέμβωσι πᾶσαι αἱ Δυνάμεις, ἀπὸ κοινοῦ, εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς Νεαπόλεως, ὁ Καποδίστριας ἀντέτεινε, λέγων, ὅτι ἡ Ρωσία δὲν ἔπρεπε νὰ περιπλακῇ εἰς ὑπόθεσιν ὅλως ξένην τῶν συμφερόντων

αὐτῆς. Ἐπρότεινε δὲ νὰ προκληθῇ ἡ μεσολάβησις τοῦ Πάπα, καὶ ἡ πρότασις ἐγένετο ἀποδεκτή. Ἀλλ' ὁ Πάπας, ἐμβρόντητος ἐκ τοῦ ἐπαναστατικοῦ πνεύματος, ἀπεποιήθη. Τότε ὁ Τσάρος, φοβούμενος μὴ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐξασθένειν τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας, διὰ τῆς ἠθικῆς ἀποχωρήσεως αὐτοῦ, ὑπεσχέθη σύμπραξιν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας. Ὁ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως προσεκλήθη εἰς Λαῦδβαχ, καὶ ἐκεῖ μετεβησαν ἐπίσης καὶ οἱ σύμμαχοι ἡγεμόνες καὶ οἱ διπλωμάται αὐτῶν, ὅπως συσκεφθῶσι περὶ τῶν μελλόντων γενέσθαι.

Ἡ ἐπανάστασις τῆς Νεαπόλεως κατεστάλη τάχιστα. Ἀλλ' ἄλλη ἐν τῷ μεταξὺ ἐξερράγη· ἡ ἐν Τουρίνῳ. Ἐνῷ δὲ χρόνῳ οἱ σύμμαχοι καὶ οἱ διπλωμάται, προσηλωμένους εἶχον τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἡ συνδιάσκεψις ἐνησχολεῖτο πῶς νὰ ἐξεύρῃ τρόπους κατευνασέως τοῦ ἐπαναστατικοῦ πνεύματος τοῦ λαοῦ, τοῦ ἀναπτυχθέντος ἐν ταῖς ἰταλικαῖς ἰδίως χώραις, ταχυδρόμος ἀπροσδόκητος φέρει τοῖς συνδιασκεπτομένοις τὴν εἰδησιν τῆς ἐνάρξεως τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐν Δακίᾳ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ἐταράχθη μεγάλως· διότι ὁ Ὑψηλάντης ἦτο ἰδιαιτέρος ὑπασιπιστῆς αὐτοῦ. Τοῦτο ἐνοχοποιεῖ τὴν ρωσικὴν πολιτικὴν. Καὶ ὁ μὲν αὐτοκράτωρ ἀπεδοκίμασε τὴν διαγωγὴν αὐτοῦ, ὁ δὲ Καποδίστριας ἐγένετο ἀντικείμενον ὑπονοιῶν, κακολογίας καὶ μίσους. Ἐπιμελῶς δὲ ἐφρόντισεν, ὅπως μὴ ὁ αὐτοκράτωρ συμπεριλάβῃ ἐν τῇ ὀργῇ καὶ τὸ τυραννούμενον Ἑλληνικὸν ἔθνος, καὶ ὅπως ἀναβάλῃ πᾶσαν ὀριστικὴν ἀπόφασιν μέχρι τῆς εἰς τὴν Ρωσίαν ἐπανόδου, ὅπου θὰ ἦτο ἐλεύθερος ξένων ἐπιρροῶν. Ὅταν δὲ καὶ ἡ Πελοπόννησος ἐπανεῖστη, τότε πλέον ἡ μανία τῶν ἀντιπάλων τοῦ Καποδιστρίου ὑπερέβη πᾶν ὄριον, καὶ αἱ κατ' αὐτοῦ πανουργίαι ἐφθασαν μέχρις ἐχθρότητος. Τὸ στάδιον τῆς κακεντρεχείας ὑπῆρξεν ὁμαλώτατον. Συγχρόνως σχεδὸν τῇ ἐπαναστάσει τῆς Ἰσπανίας, τῆς Νεαπόλεως, τοῦ Τουρίνου, τῇ ἐξάψει τῶν πνευμάτων καθ' ὅλην τὴν Ἰταλίαν, τῇ δολοφονίᾳ τοῦ δουκὸς τοῦ Βερρύ, ταῖς ἀντιρρήσεσι τοῦ Καποδιστρίου κατὰ τῆς προτάσεως περὶ κοιῶν ἀναρχικῶν μέτρων κατὰ τῆς Νεαπόλεως, συνέβη ἀφ'

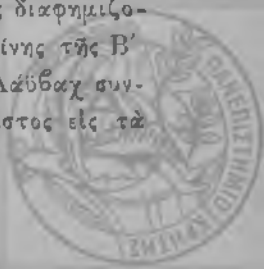
ένος μὲν ἡ ἐπανάστασις τοῦ Ὑψηλάντου ἐν Δακίᾳ, ἄφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἡ τῆς Πελοποννήσου. Πᾶσαι αὗται αἱ ἀπροσδόκητοι συμπτώσεις καθίσταν πειθὴν τὴν ἐνοχὴν τοῦ Ἑλλήνος διπλωμά-

Λουδοβίκος ὁ ΙΗ'.

του τῆς Ρωσίας, καὶ μάλιστα εἰς τὰ ὄμματα τοῦ Μέττερνιχ, φθονοῦντος αὐτὸν ἐμπαιῶς διὰ τε τὴν φημιζομένην ἱκανότητα καὶ διὰ τὸν ἐντιμότερον χαρακτῆρα, ὑπώπτευον δὲ ὅτι, ἐνόσφ ὁ Ἕλλην οὗτος ἀπελάμβανε τῆς εὐνοίας τοῦ Τσάρου, ἡ λοιπὴ Ἑὐρώπη δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ, ὡς αὐτῇ ἐδόκει, τὰ τῆς Τουρκίας. Γνωστὸς δὲ εἶναι ὁ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μισορρωσισμὸς ἀπάσης τῆς Ἑὐρώπης, ἔχων κυρίως τὴν πηγὴν ἐν τοῖς διαφημιζομένοις σχεδίοις τοῦ Μεγάλου Πέτρου καὶ τῆς Αἰκατερίνης τῆς Β'.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, διελύθη ἡ ἐν Λαύβαχ συνδιάσκεψις, βασιλεῖς δὲ καὶ διπλωμάται ἀπῆλθον ἕκαστος εἰς τὰ

ἴδια, τεθλιμμένοι διὰ τὰ παρόντα καὶ ἀνήσυχοι διὰ τὰ μέλλοντα.

Κλείσαντες ἐνταῦθα τὰ τῆς ἐν Λαύδαχ συνδιασκέψεως σκοπούσης, ὡς εἶδομεν, τὴν κατὰ τῆς ἀναπτυχθέντος φιλελευθέρου τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν πνεύματος καὶ τὴν περιστολὴν τῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ ἐκραγείσων στάσεων, σπεύδομεν νὰ εἰπώμεν ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἥτις τοιαύτην ἐπὶ τοῦ ἥρωος ἡμῶν ἔσχεν ἐπίδρασιν, ὥστε ἐγκατέλιπε τὴν ἐν Ρωσίᾳ ὑψηλὴν αὐτοῦ θέσιν, ἵνα ὡς ἰδιώτης δυνηθῇ ἐπὶ μάλλον νὰ φανῇ χρήσιμος τῷ μεγάλῳ ἐθνικῷ ἀγῶνι.

Ἦδη ἀρχομένων τῶν μέσων τῆς δευτέρας δεκαετηρίδος τοῦ πρὸς τὸ τέλος αὐτοῦ δολιχοδρομοῦντος ἸΘ' αἰῶνος, ἐνθουσιώδης ὄργασμός κατεῖχε τὰ πνεύματα τῶν Ἑλλήνων· οἱ θούριοι τοῦ ἐθνομάρτυρος Ῥήγα, ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν τοῖς Τούρκοις παραδυσθέντος καὶ εὐρόντος ἐν Βελιγραδίᾳ ἀλγεινὸν τὸν θάνατον, ἐφέροντο ἀνὰ τὰ στόματα πάντων καὶ ἐνέπνεον ἀκράτητον ἐνθουσιασμόν· βιβλία καὶ φυλλάδια ὑπὸ τῶν λογίων ἐξεδίδοντο καλοῦντα τοὺς Ἕλληνας εἰς τὰ ὅπλα, μία φωνὴ πανταχοῦ ἠκούετο, ὡς ἐγερτήριον σάλπισμα, καλοῦσα πάντα Ἕλληνα εἰς ἐνδοξον ὑπὲρ πατρίδος ἀγῶνα. Οὐδὲν τὸ παραδόξον ἐπομένως ἂν τῷ 1814 τρεῖς Ἕλληνες ἐν Ὀδησσῷ, ἄνδρες πρακτικοὶ καὶ θαρραλεοί, ἀπεφάσισαν τὴν ἰδρυσιν ἑταιρίας πρὸς κατήχησιν τῶν σπουδαιοτέρων ἀνδρῶν, διοργάνωσιν ἐνίκιου κινήματος καὶ συγκέντρωσιν τῆς διευθύνσεως αὐτοῦ. Οἱ ἄνδρες οὗτοι εἶναι ὁ Τσακάλωφ, ὁ Σκουφᾶς καὶ ὁ Ξάνθος, οἵτινες ἰδρυσαν τὴν Ἑταιρίαν τῶν Φιλικῶν.

Τοῦ χρόνου προέχοντος, προσετέθησαν καὶ ἄλλοι φιλοπάτριδες ἄνδρες, μετὰ πύρρον δ' ἔξ ἑτῶν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς, ἡ ἑταιρία κατάρθωσε νὰ ἔχῃ μέλη ἄνδρας ἐξέχοντας, ὡς τὸν κρεμασθέντα πατριάρχην Γρηγόριον τὸν Ε', τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, τὸν ἀρχοντα τῆς Μάνης Πειρρόβην Μαυρομιχάλην, τὸν ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας Μεγαλὸν Σούτσην, τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον, τὸν ἡμέτερον ὑφυπουργόν τῶν Ἑξωτερικῶν τῆς Ρω-

σίας κόμητα *Ἰωάννην Καποδίστριαν* καὶ ἄλλους. Ἐν ταῖς ἐπαρχίαις εἶχον συστηθῇ *ἐφορεῖαι* καὶ *ἐπιτροπαί*, ἀπόστολοι διέτρεχον πάσας τὰς χώρας τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὡς κήρυκες τῆς ἐλευθερίας καὶ ἡ ἐγγραφὴ τῶν μεμνημένων πανταχοῦ ὀσημέραι ᾗξανεν. Ἐπιτυχῶς δ' οἱ ἑταῖροι διέδιδον, ὅτι δρῶσι κατὰ τὰς ὁδηγίας ἀποκρούου καὶ μυστηριώδους τινὸς «*Ἀρχῆς*», ἀφίνοντες νὰ ὑπονοῇται ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας *Ἀλέξανδρος ὁ Α'*, ὑπεδείκνυσεν δὲ δι' ὧν τῶν μέσων ὅτι σοβαρὰ ἐπικυρία ἐπελεύσεται ἀνωθεν ἅμα τῇ ἐνάρξει τοῦ ἀγῶνος.

Καὶ ἰδρῦθη μὲν ἡ *Φιλικὴ Ἑταιρία* καὶ εἰργάζετο ὅσον ἦν δραστηρίως πρὸς προπαρασκευὴν τῶν πνευμάτων διὰ τὸν μέλλοντα ἀγῶνα, ἀλλ' ἔλειπεν ὁ ἀρχηγὸς αὐτῆς καὶ ὡς τοιοῦτον ἐζήτησαν τὸν Καποδίστριαν. Ἐπὶ τούτῳ δὲ ἐστάλη εἰς Πετρούπολιν ὁ *Καμαρινὸς* φέρων γράμματα τοῦ Μαυρομιχάλη ἀποκαλύπτοντα τὰ τῆς Ἑταιρίας, ἀλλ' ὁ Καποδίστριας δὲν εἰδέξατο τὴν ἀρχηγίαν εἰπὼν ὅτι ὑπουργὸς ὢν τῆς Ρωσίας δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἄλλως, ἀλλ' οὔτε κἂν νὰ συμμετάσχη τοῦ μέλλοντος κινήματος. Ὁ *Καμαρινὸς* ἀπῆλθεν ἀπρακτος, μετ' οὐ πολὺ δὲ ἀπεστάλη ὁ *Ξάνθος*, ἀλλὰ καὶ οὗτος οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ πράξῃ, τοῦ Καποδιστρίου ἐπιμένοντος ἐν τῇ ἀρνήσει. Τέλος ἀπετάθησαν πρὸς τὸν ὑπασπιστὴν τοῦ Τσάρου *Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην*, παρακαλοῦντες αὐτὸν νὰ δεχθῇ τὴν ἀρχηγίαν, ἀλλὰ καὶ οὗτος τὸ μὲν πρῶτον ἠρνήθη διὰ τὸν αὐτὸν οἶον καὶ Καποδίστριας λόγον, τέλος ὅμως ἐνέδωκε, τοῦ Ἑλλήνος διπλωμάτου εἰπόντος αὐτῷ: «*ἀρκεῖ ἡ ἐμφάνισις ὀλίγων χιλιῶν ἐπαραστατῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἡ Ρωσία συνδράμῃ ἐκ τῶν ἐνόντων*», καὶ εἰδέξατο τὴν ἀρχηγίαν.

Τῇ 24 Ἀπριλίου 1820 ὁ *Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης* ἀνεκηρύσσειτο ἀρχηγὸς τῆς *Φιλικῆς Ἑταιρίας* καὶ μετὰ πάροδον ἐννέα μηνῶν, ὅτε ἡ προπαρασκευὴ τῶν πνευμάτων εἶχε συντελεσθῇ καθ' ἅπασαν τὴν ἐκτασιν τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν καὶ ἡ ἐν Πελοποννήσῳ ἐκρηγνῆς τῆς ἐπαναστάσεως ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν ἀνεμείνετο, κατήρξατο τοῦ ἀγῶνος μετὰ τῶν δύο ἀδελφῶν αὐτοῦ *Νικολάου* καὶ *Δημητρίου Ὑψηλάντων* καὶ στρατιωτικοῦ τινος

σώματος κρύφα συγκεντρωθέντος ἐπὶ τοῦ ρωσικοῦ ἑδάφους, καὶ διελθὼν τὸν Προῦτον τῇ 22 Φεβρουαρίου τοῦ 1821 ἐξέδωκε προκήρυξιν πρὸς τοὺς ἐν Μολδαυίᾳ καὶ Βλαχίᾳ Ἕλληνας καὶ λοιποὺς Χριστιανοὺς καλὼν πάντας ὑπὸ τὰ ὅπλα :

Ἕλληνες !

Ἰδοὺ μετὰ τόσων αἰῶνων ὀδύνας ἀπλόνει ὁ Φοῖνιξ τῆς Ἑλλάδος μεγαλοπρεπῶς τὰς πτέρυγας του καὶ προσκαλεῖ ὑπὸ τὴν ἡσυχίαν αὐτοῦ τὰ γνήσια καὶ εὐπειθῆ τέκνα τῆς ! Ἰδοὺ ἡ φίλη ἡμῶν πατρίς Ἑλλάς ἀνυψώνει μετὰ θριάμβου τὰς προπατορικὰς τῆς σημαίας. Ὁ Μωρέας, ἡ Ἡπειρος, ἡ Θεσσαλία, ἡ Σερβία, ἡ Βουλγαρία, τὰ νησιά τοῦ ἀρχιπελάγους, ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ Ἑλλάς ἅπασα ἔπασσε τὰ ὅπλα διὰ νὰ ἀποτινάξῃ τὸν βαρὺν ζυγὸν τῶν βαρβάρων καὶ ἐνατενίζουσα τὸ μόνον νικητῆριον ὄπλον τῶν ὀρθοδόξων, τὸν τίμιον, λέγω, καὶ ζωοποιὸν Σταυρόν, κράζει μεγαλοφώνως ὑπὸ τὴν προστασίαν μεγάλης καὶ κραταιᾶς Δυνάμεως : ἐν τούτῳ τῷ σημείῳ νικῶμεν, ζήτω ἡ ἐλευθερία ! Καὶ εἰς τὰς δύο ταύτας φιλικὰς μας ἐπαρχίας σχηματίζεται σῶμα πολυἀριθμον ἀνδρείων συμπατριωτῶν διὰ νὰ τρέξῃ εἰς τὸ ἱερὸν ἑδαφος τῆς φίλης ἡμῶν πατρίδος. Ὅθεν ὅσοι εὗχονται νὰ ὀνομασθῶσι σωτῆρες τῆς Ἑλλάδος καὶ εἶναι διεσκορπισμένοι εἰς διάφορα καντιλίκια, ἃς τρέξωσιν εἰς τοὺς δρόμους, ὅπου ἀκούουσιν ὅτι διαβαίνει τὸ σῶμα τοῦτο διὰ νὰ συνενωθῶσι μὲ τοὺς συναδέλφους των. Ὅσοι ὅμως γνήσιοι Ἕλληνες εἶναι ἄξιοι νὰ πιάσωσι τὰ ὅπλα καὶ μᾶλλον τοῦτο νὰ γίνωσιν ἀδιάφοροι, ἃς ἡξεύρωσιν ὅτι θέλουσιν ἐπισύρει εἰς τὸν ἑαυτὸν των τὴν μεγάλην ἀτιμίαν καὶ ὅτι ἡ πατρίς τοὺς θεωρεῖ ὡς νόθους καὶ ἀναξίους τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος ! »

Ἄλλ' ἐκεῖ μὲν ἡ Ἐπανάστασις κατεστάλη ἐν τῇ γενέσει, καταστραφέντος τοῦ ἱεροῦ λόχου ἐν Δραγατσάνῳ, ἀλλ' ὅμως περὶ τὸν αὐτὸν ἀκριβῶς χρόνον, καθ' ὃν ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἐνήργει ἐν Μολδοβλαχίᾳ, ἐν Πελοποννήσῳ, ἡ ἑλληνικὴ ἐπα-

νάστασις ἐκηρύσσετο. Τὴν 23 Μαρτίου οἱ κάτοικοι τῶν Πατρῶν προίβαινον εἰς τὸ πρῶτον αὐτῶν ἐπαναστατικὸν κίνημα. Οἱ Τούρκοι θέντες πῦρ εἰς τὴν οἰκίαν ἐνὸς τῶν ἀρχόντων τῆς πόλεως τοῦ Παπαδιαμαντοπούλου ἐκλείσθησαν ἐν τῇ πύργῳ τῆς πόλεως. Οἱ Ἕλληνες κατώρθωσαν νὰ κατασβέσωσι τὸ πῦρ, ἀνύψωσαν τὴν σημαίαν τοῦ Σταυροῦ ἐφ' ὅλων τῶν τεμενῶν, ἐπτακόσιοι δὲ χωρικοὶ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ μητροπολίτου Πατρῶν *Γερμανοῦ*, ἐνέκλεισαν καταδιώξαντες τοὺς Τούρκους εἰς τὸ φρούριον. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ *Πετρόβης Μαυρομιχάλης* κατελάμβανε τὰς Καλάμας. Ταῦτοχρόνως οἱ Τούρκοι χωρικοὶ τῶν πεδιάδων κατεδιώκοντο ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν, ἡ *Σπαρτιάτις Κωνσταντῖνα Ζαχαριά* ὕψωσε λευκὴν σημαίαν μετὰ κυανοῦ σταυροῦ καὶ προσεκάλει ἄνδρας καὶ γυναῖκας εἰς ἐκδίκησιν κατὰ τῶν τυράννων, ἡγουμένη δὲ πολλῶν κατέλαβε τὸ παρὰ τὸν Εὐρώταν Λεοντάριον καὶ κατέστρεψε τὰ τεμένη τῶν Νησίων καὶ τὰ πλησιόχωρα ὑψοῦσι τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως· ἡ ἄνω Ἀρκαδία συνταράσσεται ὑπὸ τῆς γενναίας φωνῆς τοῦ φιλοπάτριδος *Καρέλλου Δηλιγιάννη*, εὐπατρίδου τῆς χώρας, ὅστις ἐκδιώκει τοὺς Τούρκους ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀλφειοῦ καταλαβὼν τὴν Κερύταιναν· οἱ Ὀθωμανοὶ τῶν Καλαβρύτων ἐγκαταλείπουσι τὰς ἐστίας καὶ ἀναχωροῦσιν· ὁ *Γερμανὸς* εὐλογεῖ τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως τῇ 25 Μαρτίου 1821 ἡμέρᾳ ὁρισθείσῃ ὑπὸ τῆς Φιλικῆς ἐταιρίας διὰ τὴν ἐναρξιν τοῦ ἀγῶνος, καὶ τῇ ἐπύριον (26 Μαρτίου), ὁ αὐτὸς μετὰ τοῦ Προκοπίου ἐπισκόπου Καλαβρύτων καὶ τῶν ἀρχόντων Ἀνδρέου Ζαίμη, Ἀνδρέου Λόντου, Παπαδιαμαντοπούλου καὶ Σωτηράκη ὑπογράφαντες ἐπιδίδουσι δῆλωσιν πρὸς τοὺς ἐν Πάτραις προξένους τῶν Δυνάμεων κηρύττουσαν ὅτι : «Οἱ Ἕλληνες μὴ δυνάμενοι πλέον νὰ υποφέρωσι τὴν αὐξοῦσαν τυραννίαν τῶν Τούρκων ἀπεφάσισαν ν' ἀποθάνωσιν ἢ ν' ἀποτιναξῶσι τὸν ζυγὸν αὐτῶν καὶ λαμβάνουσι τὰ ὅπλα πρὸς διεκδίκησιν τῶν δικαίων αὐτῶν, πεποιθότες ὅτι αἱ χριστιανικαὶ Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης θ' ἀναγνωρίσωσι τὸ δίκαιον τοῦ ἀγῶνός των καὶ θὰ παράσχωσιν αὐτοῖς πᾶσαν ἐπικουρίαν, ἀναμιμνησκόμενοι τὰς ὑπὸ τῶν προπατόρων των παρασχομένας τῇ ἀνθρωπότητι ἐκδουλεύσεις».

Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως, οἱ Τούρκοι ὅπως καταβάλλωσι τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ἀπηγγέλλοντες τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριον τὸν Ε' καὶ ἄλλους ἐπισκόπους καὶ προύχοντας, καὶ ἀνευ διακρίσεως ἡλικίας ἢ φύλου, ἐνόπλων ἢ ἀόπλων, ἀθώων ἢ πταιστών, κατέσφαζον ἀναριθμήτους Πελοποννησίους καὶ ἄλλα πολλὰ φρικώδη διέπραττον. Ὁ Καποδίστριας ἀδυνατῶν πλέον νὰ μὲν ἀπαθῆς θεατῆς τοσούτων καὶ τοιούτων σκληροτήτων, ἐναντίον ἀδελφῶν Ἑλλήνων διαπραττομένων, κατῴρθωσι νὰ πείσῃ τὸν Ἀλέξανδρον ἂν οὐχὶ νὰ εὐνοήσῃ τὴν ἐπανάστασιν μεταβάλλων γνώμην, τοῦλάχιστον νὰ ἐπιτρέψῃ αὐτῷ τὴν σύνταξιν Ὑπουργικῆς διακοινώσεως πρὸς τὴν Πύλιν, διὰ τῆς ὁποίας νὰ διαταχθῇ αὕτη, ἵνα ποιῆται διάκρισις μεταξύ ἀθώων καὶ ὑποκινητῶν τῆς ἐπαναστάσεως. Πράγματι δὲ ἐπεδόθη τότε παρὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ρώσου Πρέσβειος Κόμητος Στρογανῶφ πρὸς τὸ Διδανίον, ἡ ἀπὸ 8 Ἰουλίου 1821 διακοινώσις, ἥτις διαλαμβάνουσα τὰ κατὰ τῆς Τουρκίας παράπονα τῆς Ρωσίας, εἰδοποιεῖ συγχρόνως τὴν ἄμεσον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Ρώσου Πρέσβειος ἀναχώρησιν, ἐν ἣ περιπτώσει δὲν ἐδίδετο παρὰ τοῦ Διδανίου ἐντὸς ὀκταημέρου προθεσμίας ἀπάντησις. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ Διδανίον ἀφῆκε νὰ παρέλθῃ ἡ ταχθεῖσα προθεσμία, ὁ Στρογανῶφ ἀφείλε τὸ Βυζάντιον ἀνεχώρησεν εἰς Ὀδησσόν.

Μετ' ὀλίγον δ' ὁ πρίγκηψ Μέντερινιχ καὶ ὁ Λόρδος Καστελρή, ἐπιθυμοῦντες ἵνα ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ἀγγλία ἐξασφαλίσωσι τὴν ἐπιρροὴν αὐτῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἀφ' ἐτέρου δώσωσι καιρὸν τῇ Τουρκίᾳ νὰ ἐξοντώσῃ τοὺς ἀγωνιζομένους Ἕλληνας, οὗς ὁ πρῶτος τῶν δύο διπλωματῶν ὠνόμαζε «*Ταραχοποιοὺς*», προεσχεδίασαν νέον συνέδριον ἐν Βιέννῃ, μέλλον νὰ ἀνασχοληθῇ περὶ τῶν πραγμάτων τῆς Ἀνατολῆς, καὶ ἰδίως τῶν Ἑλληνικῶν. Βεβαιοῦται δὲ ὅτι, τότε, πρὸς τὸν παραστήσαντα τῷ Μέντερινιχ τὰ ἐν Ἑλλάδι γινόμενα ὑπὸ φιλανθρωπικὴν ἔκψιν καὶ εἰπόντα αὐτῷ περὶ τῶν ἐμποδίων, ἃ προέβαλλεν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα, ὅτι διηκούλουν οὕτω τοὺς Τούρκους νὰ ἐξαφανίσωσι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, οὗτος ἀπήντησεν ἀποτόμως, ὅτι : «*οὐ θάνατος*

ἐνὸς ἢ δύο ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων ὀλίγον ζημιώνει τὸν κόσμον», καὶ «οὗτε ἡ διατήρησις τῆς εἰρήνης εἶναι μᾶλλον ἀναγκαία».

Τοιαύτη ἦτο ἡ πολιτικὴ τοῦ Αὐστριακοῦ Μέντερνιχ, συμπαράσαντος καὶ τὴν Ἀγγλίαν. Εὐτυχῶς ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ἤρξατο ἐν χρόνοις εὐνοϊκοῖς· εἰς ταύτην δὲ προσέβησαν θαρραλίως, ἅμα ὡς οἱ Ἕλληνες εἶδον ψευδομένους ἐν τῷ συνεδρίῳ τῆς Βιέννης (1814 — 1815) τὰς παρὰ τῆς Εὐρώπης προσδοκίας αὐτῶν. Ἐνθαρρυνόμενοι δὲ ὑπὸ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας, παρεσκευάζον κίνημα, στηριζόμενον ἐπὶ τῶν ἰδίων αὐτῶν δυνάμεων. Τὴν ἐκρηξιν δ' αὐτοῦ ἐπέσπευσεν ἐπεισὸδιον, στενωτάτα συνιδεόμενον πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, ἥτοι ἡ ἀπὸ τοῦ Σουλτάνου ἀποστασία τοῦ σατράπου τῶν Ἰωαννίνων Ἀλῆ πασᾶ. Ὁ πατράκης οὗτος, οὐ τὸ ἀλλοπρόσαλλον καὶ ἡ θηριωδία εἰσὶν ἐκ τῶν σπανιωτάτων παραδειγμάτων τῆς πγκοσμίου ἱστορίας, ἐνῶ κατ' ἀρχὰς αὐστηρότατα κατέστειλεν ἐξέγερσιν τινα τῶν ἐν Ἠπειρῷ ἀρματολῶν, ἵνα οὕτως ἀποκτήσῃ τὴν εὐνοίαν τοῦ Διβαρίου, ἀναθέσαντος εἰς αὐτὸν τὴν διοίκησιν τῆς ἐπαρχίας Ἰωαννίνων, περιεποιήθη κατόπιν τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον, ἕνεκα τῶν ἰδίων ἀνταρτικῶν αὐτοῦ κατὰ τῆς κυβερνήσεως σχεδίων, καὶ ἐνεθάρρυνε τὰς ἐλπίδας τῶν Ἑλλήνων. Ὅτε δὲ ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις, ἀπολέασα τὴν ὑπομονὴν ἔπαυσε τὸν σατράπην, καὶ προεκήρυξε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, προσκαλέασα τοὺς Χριστιανοὺς ἵνα ἐκδικηθῶσιν ἀντὶ τῶν τόσων βιαιοπραγιῶν, ἃς παρ' αὐτοῦ ἐδοκίμασαν, καὶ συντελέσωσιν εἰς τὴν τιμωρίαν αὐτοῦ, ὁ πονηρὸς Ἀλῆς κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἐκολάκυσεν αὐτοῖς τοὺς Ἕλληνας, ὑποσχεθεὶς σύμπραξιν καὶ συμμαχίαν. Καὶ πράγματι αἱ ἐπαγγελίαι αὗται ἐδελέασαν τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες λησμονήσαντες τὰς ἀνεκδιγήτους βρασάνους, ἃς ὑπέστησαν ὑπ' αὐτοῦ ἠνώθησαν μετὰ τοῦ σατράπου καὶ ἡ ἐπανάστασις ὡς ταχὺ πῦρ ἐξηπλώθη ἀπὸ τῆς Πίνδου μέχρι τοῦ Ταυγέτου. Ὁ Ἀλῆς ὅμως δὲν ἐσώθη διὰ τῆς συμμαχίας, καθότι οἱ Σουλῶται, καὶ οἱ λοιποὶ Ἠπειῶται ἐγκαταλειφθέντες ὑπ' αὐτοῦ, σωθέντος τὸ πρῶτον τῇ συνδρομῇ αὐτῶν, ἐγκατέλιπον καὶ οὗτοι ἐκείνον εἰς τὴν ἰδίαν τύχην καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι τῆς Ὑ-

ψηλῆς Πύλης ἐκόμισαν ἐπὶ τέλους τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀποστάτου Ἀλῆ Πασᾶ πρὸς τὸν Σουλτάνον.

Συγχρόνως δὲ σχεδὸν πρὸς τὴν Πελοπόννησον ἐξηγέρθησαν καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Ἑλλάς καὶ αἱ νῆσοι, μετ' ὀλίγον δὲ ἡ Δυτικὴ Ἑλλάς, οὕτως ὥστε, ὅτε ἐν ἀρχῇ τοῦ 1822 παρεδόθη τὸ τελευταῖον ὁ Ἀλῆ πασᾶς καὶ ἔμεινε διχθεσίμος ὁ πολεμῶν αὐτῷ ὀθωμανικὸς στρατός, ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις οὐ μόνον εἶχεν ὀπωσοῦν ἀσφαλισθῆ διὰ τῶν ἐν Βαλτετσίῳ καὶ περὶ τὰς Θερμοπύλας μαχῶν καὶ τῆς πυρπολήσεως ὀθωμανικοῦ δικρότου ἐν Ἐρισσῇ τῆς Μιτυλήνης καὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Μονεμβασίας, τῆς Πόλου καὶ τῆς Τριπόλεως, ἀλλὰ καὶ ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις συγκροτήσασα τὴν πρώτην Ἐθνικὴν τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσιν ἐν Ἐπιδαύρῳ, εἶχεν ἀκηρύξει δι' αὐτῆς (1 Ἰανουαρίου 1822) «ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τὴν πολιτικὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ὑπαρξιν καὶ ἀνεξαρτησίαν».

Οἱ Κλέφται κατήρχοντο ἐκ τῶν βουνῶν τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἠπείρου, οἱ δὲ ναυτικοὶ κάτοικοι τῶν νήσων Σπετσῶν, Ὑδρας καὶ Ψαρρῶν μετέβαλλον τὰ σκάφη αὐτῶν ἀπὸ ἐμπορικῶν εἰς πολεμικά. Οἱ Τοῦρκοι προσεπάθησαν παντὶ σθένει νὰ καταστείλωσι τὴν ἐπανάστασιν· οἱ δὲ Ἕλληνες αἰσθανόμενοι τὸ ἀνιμισον τῆς πάλης εἶχον ἀπευθυνθῆ πρὸς τὰς χριστιανικὰς αὐλὰς, ἐπιζητοῦντες τὴν προστασίαν αὐτῶν, ἀλλ' οἱ βασιλεῖς, φοβούμενοι τὴν ἐπικράτησιν τῶν ἀνατρεπτικῶν ἰδεῶν, ἐκώφεον εἰς τὰς ἐπικλήσεις ταύτας· καὶ αὐτὸς δ' ὁ Ἀλέξανδρος τῆς Ρωσίας ὑπέκων εἰς τὰς συμβουλὰς τοῦ Νέσσελροθ καὶ τοῦ ἀνθελληνικωτάτου ἀντιπάλου τοῦ Καποδιστρίου Αὐστριακοῦ Μέτερνιχ, ἡρνήθη πᾶσαν ὑποστήριξιν ἐκείνοις, οὓς αὐτὸς εἶχεν ἐξωθήσει εἰς τὴν ἐπανάστασιν. Ἀλλ' ὁ ἐπιβλαβέστατος ἐχθρὸς τῶν Ἑλλήνων καὶ τὸ κυριώτερον αἷτιον τῶν διαφόρων αὐτῶν ἀποτυχιῶν ἦν ἡ διηνεκὴς διχόνοια, ἡ μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν ὑφισταμένη, ἡ διόλου τοῦ μακροῦ, ἀλλ' ἡρωϊκοῦ ἐκείνου ἀγῶνος, ὡς μὴ ὦφελε, παρατηρηθεῖσα.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἄρχεται δυστυχῶς σειρὰ ὅλη θλίψεων καὶ δοκιμῶν διὰ τὸν Καποδίστριαν. Τὸ ἐπαναστατικὸν

κίνημα τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου ἐγένετο, ὡς εἶδομεν, ἀπὸ τῶν ρωσικῶν μεθορίων, οἱ πάντες δὲ ἀπέδωκαν αὐτὸ εἰς τὴν Ρωσίαν, καὶ ἐθαύμαζον πῶς ἦτο δυνατόν Δύναμις συνθεθεῖσα, πρὸ μικροῦ, διὰ τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας, νὰ ὑποτρέφῃ καὶ ὑποκινήῃ ἐπαναστάσεις. Ἡ θέσις τῆς τε Ρωσίας καὶ ἰδίως τοῦ Καποδιστρίου κατέστη τότε δυτχερεστάτη καὶ μετὰ συντριβῆς καρδίας ἠναγκάσθη ὁ φιλόπατρις Καποδίστριας νὰ υπογράψῃ τὴν ἐπίσημον ἀποδοκιμασίαν τοῦ κινήματος τοῦ Ὑψηλάντου. Ἀλλ' οὕτε τότε οὕτε ἡ μετ' οὐ πολὺ ἐξέγερσις σύμπαντος τοῦ χριστιανικοῦ στοιχείου κατὰ τοῦ τουρκικοῦ ἐπήρκεσαν τὸ παρῆπαν νὰ πείσωσι

Ταλλεϋράνδος

τὴν Δύσιν, ὅτι ὁ ἑλληνικὸς ἀγὼν καὶ ἂν δὲν προπαρεσκευάζετο διὰ τῆς «Φιλικῆς Ἑταιρίας» ἦτο ἀναπόφευκτος σύγκρουσις τοῦ αὐταδέδουλωμένου χριστιανικοῦ πρὸς τὰ τουρκικὰ στοιχεῖα, ἢ ἄλλας λίξεις, διαμάχῃ, ἣν καὶ ἂν ἤθελε, δὲν ἠδύνατο νὰ καταπνίξῃ ἡ Ρωσία, ἣν δῆθεν ἐνόμιζον ὅτι ὑπέθαλπε τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν.

Τότε ὁ εὐσυνειδήτος Καποδίστριας, καίπερ εὐνοούμενος ἀείποτε τοῦ Τσάρου, ἵνα ἀπαλλάξῃ τὴν Ῥωσίαν τῆς μομφῆς, ὅτι δι' αὐτοῦ συνδαυλίζει τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, ἔσπειρε νὰ ὑποβάλλῃ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ πάσης ἐπισήμου ὑπηρεσίας ἐν τῇ Ῥωσικῇ αὐτοκρατορίᾳ, ἐθυσίασε τὴν δεξάν καὶ τὸ μέλλον αὐτοῦ χάριν τῆς πατρίδος. Ὁ αὐτοκράτωρ τὴν μὲν παραίτησιν τοῦ Καποδιστρίου δὲν ἀπεδέξατο, ἀλλ' ἔδωκεν αὐτῷ ἀπεριόριστον ἄδειαν ἀπουσίας, ἵνα ἀπέλθῃ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν πρὸς ἀνάρρωσιν. Δύο μῆνας πρὸ τῆς εἰς Βιέννην μεταβάσεως τοῦ Τσάρου, ὅτε τὰ μέγιστα ἠὲ χαριστήθη ὁ Μέττερνιχ ἰδὼν τὸν Ἀλέξανδρον μόνον ἀνευ τοῦ Ἑλλήνος διπλωμάτου καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ ἐν Βερῶνῃ συνέδριον, ἦτοι κατ' Αὐγούστον τοῦ 1822, ὁ Καποδίστριας παρέστη, κατὰ τὸ σῶνθες, ἐν τῷ ὑπουργικῷ συμβουλίῳ, ἐν ᾧ ὁ Τσάρος ἐγνώρισε τοῖς περὶ αὐτὸν τὴν πορείαν, ἣν ὑπηγόρευσαν αὐτῷ αἱ περιστάσεις. Ὁ Τσάρος ἐν τῷ συμβουλίῳ τούτῳ στραφεὶς πρὸς τὸν Καποδίστριαν ἀνέθετο αὐτῷ τὴν σύνταξιν ὑπομνήματος περὶ τῆς νέας πολιτικῆς τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ Καποδίστριας οὐδεμίαν ἔφερεν ἀντίρρησην, ἀλλ' ἐξερχομένων τῶν ὑπουργῶν ἐκ τοῦ συμβουλίου, ἀπηυθύνθη πρὸς ἕνα ἐξ αὐτῶν, λέγων : « Ἡ Ὑμετέρα ἐξουχότης θὰ εὐαρεστηθῇ νὰ με ἀναπληρώσῃ ἐν τῇ ἐργασίᾳ, περὶ ἧς μοι ἐποίησατο λόγον ὁ αὐτοκράτωρ ». Ὁ ὑπουργὸς ἀκούσας ταῦτα ἐξεπλάγη, ὁ δὲ Καποδίστριας ἐξηκολούθησε λέγων : « Θείλω ἐξηγήσει πρὸς τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα τοὺς λόγους τοὺς ὑπαγορεύσαντάς μοι τὴν ἀποποίησιν ταύτην »· καὶ παραχρῆμα ἐζήτησε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἀκρόασιν ἰδιαιτέραν. Οὗτος ἠκροάσατο αὐτοῦ ἐπὶ μίαν ὥραν λαλοῦντα, οὐδαμῶς διακόψας τὸν Καποδίστριαν. Ὡμίλησε δὲ μετὰ τὸσαύτης παρρησίας, ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ ἔμεινεν ἐκχαρμῶς, καί, ἐγερθεὶς, εἶπεν αὐτῷ : « Ἄν ἤμην Καποδίστριας, ἤθελον ἴσως ἀποφασίσαι, ὡς σὺ ἀπεφάσισας περὶ σεαυτοῦ, ἀλλ' ὡς αὐτοκράτωρ, καὶ σὺ θὰ ἀπεφάσιζας νὰ βχδίσῃς τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν ἐγὼ ὀφείλω νὰ προτιμήσω. Ἐντοσοῦτῳ, μὴ παύσῃς νὰ πρευρίσκῃσαι ἐν τοῖς ὑπουργικοῖς συμβουλίοις, ἐνασχολήθητι δὲ περὶ τῶν ἤδη ἀρξαμένων ὑποθέσεων, καὶ ἔσο βέβαιος ὅτι δὲν θὰ ζητήσωσι παρὰ

σου πράγματα ἀπῶδοντα εἰς τὰς πεποιθήσεις σου». Καὶ πράγματι, ἐξηκολούθησεν ἐπὶ δύο ἔτι μῆνας, Αὐγούστον καὶ Σεπτέμβριον, παρευρισκόμενος ἐν τοῖς ὑπουργικοῖς συμβουλίαις, μετὰ τὴν περαιώσιν δὲ τῶν ἤδη ἀρξαμένων ἐργασιῶν, ἐπανέλαβε τὴν αἵτησιν αὐτοῦ περὶ τῆς ἀπὸ τῆς ρωσικῆς ὑπηρεσίας ὀριστικῆς παραιτήσεως καὶ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς Γενεύην, ἧς ἦτο ἐπίτιμος πολίτης, μεταβάσεως. Ὁ Ἀλέξανδρος συνήνεσε, καὶ ἐναγκαλιζόμενος αὐτόν, εἶπεν : « Ἀγαπητέ μου κόμη, ἡ ὑπόληψίς μου θὰ σὲ συνοδεύσῃ καὶ μακρὰν τῆς ρωσικῆς ὑπηρεσίας, ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ δεχθῶ τὴν παραίτησίν σου ». Ἐνεκα τῆς θελήσεως ταύτης τοῦ αὐτοκράτορος, ὁ Καποδίστριας, κατὰ τὰ τέσσαρα ἔτη τῆς ἐν Γενεύῃ διατριβῆς ἐτήρησεν, ἐν Πετρούπολει, τὸ μέγαρον ἐν ᾧ κατώκει, ὑπουργὸς ὢν. Ὁ Καποδίστριας ἀνεχώρησεν ἐκ Πετρούπολεως, ἵνα μὴ διαταράξῃ τὴν ἐν ἔτει 1815 ἐν Παρισίοις ὑπογραφείσαν εἰρήνην, μετέβη εἰς Ἑμς καὶ ἀπῆλθεν εἰς Γενεύην τῆς Ἑλβετίας. Καθ' ὅλον τὸ τετραεὲς διάστημα τῆς ἐν Γενεύῃ διαμονῆς, δὲν ἐνησχολήθη περὶ ἄλλο τι ἢ περὶ παντός ὅ,τι συντελεστικὸν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀνεξαρτησίαν, εἰς τὴν περιθάλψιν τῶν ἐν Εὐρώπῃ καταφυγουσῶν ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν καὶ εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων αὐτῶν. Ποτὲ δὲν ἐπειράθη, κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, νὰ προσεγγίσῃ καὶ πάλιν τὸν αὐτοκράτορα, καί, μεθ' ὅλην τὴν πρὸς αὐτόν εἰλικρινῆ ἀφοσίωσιν, δὲν ἔγραψεν αὐτῷ οὐδεμίαν ἄλλην ἐπιστολὴν, ἢ μόνον τὰς συνήθεις συγχαρητηρίους ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας. Ἦτο δὲ ἀδύνατον ῥώσος ὑπάλληλος νὰ διαβῇ τῆς Γενεύης, καὶ νὰ μὴ ἐπισκεφθῇ αὐτόν, ὡς ἂν ἦτο εἰσέτι ἐν ἐνεργείᾳ ὑπουργὸς τῆς Ρωσίας. « Ἐν Γενεύῃ, ὡς λέγει ἡ συγγραφεὺς Καρλότα Δέ-Στῶρ, κατώκει εἰς δύο μικρὰ δωμάτια εὐτελοῦς τινος οἰκίας κατέναντι τοῦ μεγάρου Ἐϋνάρδου· ἔζη μετὰ τῆς μεγαλειτέρας οἰκονομίας, ἐργαζόμενος ἀπὸ πρωῒας μέχρι πέραν τοῦ μεσονυκτίου πρὸς διέγερσιν τῆς συμπαιδείας τῆς Δύσεως ὑπὲρ τῶν ἡρωϊκῶς μαχομένων τέκνων τῆς Ἑλλάδος. Ἡμέραν τινὰ οἰκογενειακῆς συναναστροφῆς μοὶ εἶπε : « Σὺ φαίνεται ἴσως παρῆλθον. Κυρία, τὸ νὰ κατοικῶ οὕτως ἐνταῦθα. ἀλλ' εἰκάζετε,

ὅτι ἐφ' ὅσον κρούω τὰς θύρας τῶν Δυνάμεων νὰ ἐλεήσωσι τοὺς πεινῶντας καὶ σφαζομένους ἀδελφούς μου, δὲν μοὶ ἐπιτρέπεται νὰ δαπανῶ, σὺν τῷ ὑπηρέτῃ μου, πλείοτερα τῶν πέντε φράγκων τὴν ἡμέραν· καὶ τὰ δάκρυα ἀμέσως ὑγράναν τοὺς ὀφθαλμούς του» (1).

Οὕτω δὲ ζῶν ἐν Γενεύῃ ὁ Καποδίστριας, οὐδέποτε διέλαθε τὴν προσοχὴν οὔτε τῆς Εὐρώπης οὔτε τῶν ἀγωνιζομένων συμπατριωτῶν αὐτοῦ. Καὶ σύμπαντα μὲν τὰ φιλελληνικὰ κομητήα τῆς Δύσεως ἀπ' αὐτοῦ σχεδὸν ἐλάμβανον τὰς ἐμπνεύσεις εἴτε πρὸς σύστασιν, εἴτε πρὸς χρῆσιν τῶν δωρημάτων, εἴτε πρὸς διευθέτησιν τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν, ὧν κοινὴ ἔδρα, κατὰ σύστασιν τοῦ Καποδιστρίου, ὑπῆρξαν οἱ Παρίσιοι. Οὕτως εἰργάζετο, ἐν τῷ ταπεινῷ ἐκείνῳ οἰκίσκῳ ὁ πρῶν ὑπουργὸς τῆς Ρωσίας, ὁ διὰ τὰς φιλελευθέρους ἀρχὰς «ἐλευθερωτῆς καὶ ὑπερασπιστῆς τῶν ἐλευθεριῶν τῆς Εὐρώπης» ἀποκληθεὶς.

Ἐν τούτοις, ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ἐξηκολούθει, αἱ νίκαι καὶ αἱ ἥτται τῶν ἀντιπάλων ἰσοφάριζον ἀλλήλαις τῷ 1823 καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ προῖδῃ τὴν ἔκβασιν τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος. Ἡ μὲν Ἀγγλία ἐδείκνυτο ἐχθρὰ τοῖς Ἑλλησιν, ἡ δ' Αὐστρία ἀναφανδὸν ἐβοήθει τοῖς πολεμίοις αὐτῶν, ἀλλ' ἡ Ρωσία δὲν ἐπαύετο ἐγκαρδιοῦσα τοὺς Χριστιανούς, ἔστω καὶ διὰ κενῶν ὑποσχέσεων, ἔχουσα στρατὸν ἐξ 100,000 ἀνδρῶν παρατεταγμένον παρὰ τὰ τουρκικὰ μεθόρια. Πλὴν ὁ *Сουλтан Маχмуд*, διὰ τῶν ἐνθαρρύνσεων Δυνάμεων τινῶν, καὶ μάλιστα τῆς Αὐστρίας, παρεχούσης αὐτῷ παντοειδὲς προμηθείας, ἐσχημάτισε στερρὰν ἀπόφασιν ὅπως, μεθ' ὅλην τὴν παρὰ τῷ λαῷ καὶ τοῖς Γενιτσαρίοις διαχυθεῖσαν ἀθυρίαν, παλαίσῃ μέχρις ἐσχάτων κατὰ τῶν ἀπνηυδῶν Ἑλλήνων, χάρις δὲ τῇ μεσιτείᾳ τῆς Ἀγγλίας καὶ Αὐστρίας εὖρε πολὺτιμον σύμμαχον ἐκείνον, ὃν ὡς ἐχθρόν ὑπέπτευε τέως, ἦτοι τὸν σατράπην τῆς Αἰγύπτου *Μεχμέτ Αἰλῆν*.

Ὁ *Μεχμέτ Αἰλῆς* κατεῖχε θέσιν ἀνεξαρτήτου ἡγεμόνος ἐν Αἰγύπτῳ καὶ διὰ τῆς ἐκτάκτου δραστηριότητος αὐτοῦ ἐπέτυχε νὰ

(1) Ἰδὲ *La Nouvelle Minerve*, τόμ. XI σελ. 480.

εισαγάγη τάξιν τινα ἐν τῇ χώρῃ ἐκείνῃ, τῇ στερουμένη ἄχρι τοῦδε παντός πολιτικοῦ διοργανισμοῦ. Διὰ τῶν Γάλλων ἀξιοματικῶν, οὓς μεγάλως περιποιήθη, ἐσχημάτισε κατ' εὐρωπαϊκὸν πρότυπον, ἰσχυρὸν στρατόν, διὰ δὲ τῶν ἐν ταῖς γαλλικοῖς νεωρίοις ἀγοραζομένων πλοίων συνεκρότησε στόλον ἀξιόμαχον, τὰ πρὸς συντήρησιν τούτων ἀπαιτούμενα χρήματα ποριζόμενος ἐκ καταθλιπτικῆς φορολογίας τῶν ὑπηκόων του. Τοῦτον λοιπὸν τὸν σύμμαχον ἐσπευδε νὰ προσοικειωθῇ ὁ Σουλτὰν Μαχμούτ, ἀποτρέπων μὲν ἀπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐπικρατείας τὴν ἀκόρεστον φιλοδοξίαν ἐκείνου ἀντιτάσσων δὲ τὰς σημαντικὰς ἐκείνου δυνάμεις κατὰ τῶν Ἑλλήνων· πρὸς ζωηρότεραν δὲ ἀνάφλεξιν τῆς φιλοδοξίας τοῦ Αἰγυπτίου τατράπου προσήνεγκεν αὐτῷ τὸ πασαλίκιον τῆς Πελοποννήσου, ἐπὶ τῷ ὄρω ὅμως μετὰ τὴν κατάκτησιν αὐτῆς (1824). Ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς δεξάμενος τὸ ἔργον, τὸ μεγαλύναν τὴν φήμην καὶ τὴν περιωπὴν αὐτοῦ, ἐπεμφε τὸν υἱὸν Ἰβραήμ μετὰ στρατοῦ ἐκ 17,000 ἀνδρῶν εἰς Πελοπόννησον· ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ὁ σύμμαχος τουρκο-αἰγυπτιακὸς στόλος συναντηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἑλλήνος ναυάρχου *Μιαούλη* διεσκορπίσθη, ματαιωθείσης οὕτω τῆς ἐκστρατείας. Τὸ ἐπὶ τὸν ἔτος (1825) ὁ Ἰβραήμ ὑπῆρξεν εὐτυχέστερος, δυνθεὶς ν' ἀποβιβάσῃ εἰς Μεθώνην στρατόν. Ἡ πειθαρχία καὶ ὁ εὐρωπαϊκὸς διοργανισμὸς τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἡ ἀριθμητικὴ ὑπεροχὴ τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ ἀφ' ἑνός, ἡ ἐξ-ακολουθοῦσα δὲ διχόνοια, ὡς εἴπομεν, τῶν Ἑλλήνων ὀπλαρχηγῶν καὶ αἱ ἐξ Εὐρώπης ἀποθαρρυντικαὶ εἰδήσεις ἀφ' ἑτέρου, ἐπήνεγκον διαφόρους ἀποτυχίας τῶν Ἑλλήνων, ἀπολεσάντων βαθμῶν διαφόρους ὀχυρὰς θέσεις τῆς Πελοποννήσου· κατὰ θάλασσαν ὅμως ἐξηκολούθουν νικῶντες οἱ στόλαρχοι τῶν Ἑλλήνων, ἀντισταθμίζοντές πως τὰς ἐπὶ τῆς ξηρᾶς συμφορὰς.

Ἐν τούτοις, ἡ ἐπιμονὴ καὶ ἐγκαρτέρησις τῶν Ἑλλήνων ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ ἐνέργειαι τοῦ θύματος τῆς μεττερινχίδου πολιτικῆς, τοῦ Καποδιστρίου, ἤρξαντο κλονοῦσαι τὴν ἀδιαφορίαν τῶν εὐρωπαϊκῶν κυβερνήσεων καὶ ἐκκαίουσai τὰς συμπαθείας τῶν λαῶν, καὶ δύο μεγάλαι δυνάμεις ἡ Ρωσία καὶ ἡ Ἀγγλία, ἐπὶ τέλους, ἐπελήφθησαν τοῦ ἔργου τῆς μεσιτείας μεταξὺ

τοῦ Σουλτάνου καὶ τῶν ἐπαναστατῶν Ἑλλήνων. Ἦδη δ' ἀποθανόντος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, ὁ νέος αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας Νικόλαος, ἀνὴρ ἀποφασιστικὸς καὶ δραστήριος, δὲν ἠκολούθησε τὴν μετριοπαθεῖς πολιτικὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἀλλὰ διεκαίετο ὑπὸ τοῦ πόθου τοῦ νὰ πραγματοποιήσῃ τὰς ἐντολάς τοῦ προγόνου αὐτοῦ Πέτρου τοῦ Μεγάλου καὶ ἐθεώρει τοὺς Ἕλληνας ὡς ἀφορμὴν κατάλληλον ἐπεμβάσεως εἰς τὰ τῆς Τουρκίας, ἧς τινος ἐζήτει τὸν διαμελισμὸν. Ὁ Καποδίστριας βλέπων ὅτι τὰ τῶν Ἑλλήνων ἔβαινον ὁπωσοῦν καλῶς, δι' ἐπιστολῶν ἐπιτυχῶν ἔπεισεν, ὡς εἶπομεν, τὴν μεγάλην ψυχὴν τοῦ ἐκ τῶν Οὐζγῶν πρωθυπουργοῦ τῆς Ἀγγλίας Γεωργίου Κάνιγγ νὰ συμπαθήσῃ πρὸς τὸν ἐλληνικὸν ἄγωνα καὶ ἐντὸς μικροῦ ὑπεγράφη πρωτόκολλον ἐν Πητρούπολει μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ρωσίας, τὸ περίφημον πρωτόκολλον τῆς 4 Ἀπριλίου 1826, πρῶτον τοῦτο περὶ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων. Ἀντὶ πάσης δ' ἀναλύσεως αὐτοῦ παρέχομεν αὐτὸ τοῦτο τὸ πρωτόκολλον ἔχον ὧδε :

Π ρ ω τ ό κ ο λ λ ο ν

περὶ τῶν πραγμάτων τῆς Ἑλλάδος, ὑπογραφὴν ἐν Πητρούπολει τὴν 23 Μαρτίου (4 Ἀπριλίου) 1826, μεταξὺ Ρωσίας καὶ τῆς Μεγάλης Βρετανίας.

Ἡ Βρεττανικὴ Α. Μ., ἐπειδὴ παρεκλήθη παρὰ τῶν Ἑλλήνων νὰ μεσολαβήσῃ εἰς τὴν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης συνδιαλλαγὴν, ἀφ' οὗ ἐπρόβλεπεν εἰς τὴν ρηθεύσαν Δύναμιν τὴν μεσιτείαν τῆς, ἐπιθυμοῦσα νὰ συμφωνήσῃ μετὰ τῆς Α. Μ. τοῦ Αὐτοκράτορος πασῶν τῶν Ρωσιῶν περὶ τῶν ἐπὶ τούτῳ μέτρων τῆς Κυβερνήσεώς τῆς, ἐπιθυμίαν τὴν ὁποίαν ἐπίσης ἔχει καὶ ἡ Αὐτοκρατορικὴ Α. Μ. νὰ καταπαύσῃ ὁ κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος πόλεμος διὰ συμβιβασμοῦ ἀρμόζοντος εἰς τὰς ἀρχάς τῆς θρησκείας, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς φιλανθρωπίας.

•Οἱ ὑποπαινόμενοι ὤρισαν :

«Α') Ὁ εἰς τὴν Πύλῃν προβληθησόμενος συμβιβασμός, ἐὰν ἡ Κυβέρνησις αὕτη δεχθῇ τὴν προταθεῖσαν μεσιτείαν, σκοπὸν ἔχει νὰ σχετίσῃ τοὺς Ἕλληνας πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν Πύλῃν ὡς ἀκολουθῶς :

«Ἡ Ἑλλάς θέλει ἐξαρτᾶσθαι ἀπὸ τὴν Πύλῃν, καὶ οἱ Ἕλλη-
νες θέλουν πληρῶναι εἰς αὐτὴν ἐτήσιον φόρον, τὸ ποσὸν τοῦ
ὁποίου θέλει προσδιορισθῇ διὰ κοινῆς συγκαταθέσεως. Θέλουν
κυβερνῶνται ἀπὸ ἀρχάς, τὰς ὁποίας θέλουν διορίζει οἱ ἴδιοι,
ἀλλ' εἰς τὸν διορισμὸν τῶν ἡ Πύλη θέλει ἐνασκει κάποιαν ἐπί-
δρασιν.

«Εἰς τοιαύτην κατάστασιν, οἱ Ἕλληνες θέλουν ἀπολαμβάνει
τελείαν ἐλευθερίαν συνειδήσεως, ὁλόκληρον ἐλευθερίαν ἐμπο-
ρίου, καὶ θέλουν κανονίζει ἀφοριστικῶς τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῶν
κυβέρνησιν.

«Διὰ νὰ ἐκτελεσθῇ δὲ πλήρης διαχωρίσις μεταξὺ τῶν ἀτόμων
τῶν δύο ἔθνων καὶ νὰ ἐμποδισθοῦν αἱ συγκρούσεις, συνέπεια
ἀφευκτος τόσον μακροχρονίου πολέμου, οἱ Ἕλληνες θέλουν ἀγο-
ράσει τὰς εἰς τὴν ἡπειρον καὶ εἰς τὰς νήσους τῆς Ἑλλάδος κει-
μένας τουρκικὰς κτήσεις.

«Β') Ἀφ' οὗ γίνῃ δεκτὴ ἡ ἀρχὴ τῆς μεταξὺ Ὀθωμανῶν καὶ
Ἑλλήνων μεσιτείας, κατὰ συνέπειαν τῶν ἐπὶ τούτῳ γενομένων ἐν
Κωνσταντινουπόλει παρὰ τοῦ πρέσβως τῆς Βρεττανικῆς Α. Μ.
διαδημάτων, ἡ Αὐτοκρατορικὴ Α. Μ. θέλει μεταχειρισθῇ καθ'
ὅλας τὰς περιστάσεις τὴν ἐπιρροὴν τῆς διὰ νὰ ἐπιταχύνῃ τὸν
σκοπὸν τῆς μεσιτείας ταύτης. Ὁ δὲ τρόπος καὶ ὁ χρόνος καθ'
ὃν ἡ Αὐτοκρατορικὴ Α. Μ. θέλει συμμεθεῖν εἰς τὰς μετέπειτα
μετὰ τὴν Ὀθωμανικὴν Πύλῃν διαπραγματεύσεις, αἵτινες θέλουν
εἶναι ἡ συνέπεια ταύτης τῆς μεσιτείας, θέλουν προσδιορισθῇ
ἀκολουθῶς μετὰ τὴν συγκατάθεσιν τῶν Κυβερνήσεων τῆς Βρετ-
τανικῆς καὶ Αὐτοκρατορικῆς Α. Μ. γκελειότητος.

«Γ') Ὁφέποτε ἡ Πύλη δὲν δεχθῇ τὴν παρὰ τῆς Βρεττανι-
κῆς Α. Μ. προταθεῖσαν εἰς αὐτὴν μεσιτείαν, ὁποιαδήποτε καὶ
ἐὰν ᾔθελεν εἶναι ἡ φύσις τῶν πρὸς τὴν Τουρκικὴν Κυβέρνησιν σχέ-
σεων τῆς Βρεττανικῆς Α. Μ., ἡ Βρεττανικὴ καὶ Αὐτοκρατορικὴ

Α. Μ. θέλουν φυλάξει πάντοτε τοὺς εἰς τὸ ἄρθρ. Α' τοῦ παρόντος πρωτοκόλλου παραδεχθέντες ὅρους τοῦ συμβιβασμοῦ, ὡς βάσιν ὁποιασδήποτε συνδιαλλαγῆς μεταξύ τῆς Πύλης καὶ τῶν Ἑλλήνων, καὶ δὲν θέλουν παραβλέψει κάμμειαν ἀρμοδίαν εὐκαιρίαν νὰ μεταχειρισθοῦν τὴν πρὸς τὰ δύο διαμαχόμενα μέρη ἐπιρροήν των, διὰ νὰ κατορθώσουν τὴν συνδιαλλαγὴν κατὰ τὰς ἀνωτέρω βάσεις.

•Δ') Ἡ Βρεττανικὴ καὶ ἡ Αὐτοκρατορικὴ Α. Μ. ἐπιφυλάττονται νὰ παραδεχθοῦν μετέπειτα τὰ ἀναγκαῖα μέτρα διὰ νὰ προσδιορίσουν τὰ καθέκαστα τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος συνδιαλλαγῆς, καθὼς καὶ τὰ σύνορα τῆς γῆς, καὶ τὰ ὀνόματα τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους, αἵτινες θέλουν συμπεριληφθῇ εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, τὰ ὅποια θέλουν προταθῇ εἰς τὴν Πύλιν νὰ γνωρίζῃ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἑλλάς.

•Ε') Εἰς τὸν συμβιβασμὸν τοῦτον, ἡ Βρεττανικὴ καὶ ἡ Αὐτοκρατορικὴ Α. Μ. δὲν θέλουν ζητήσῃ κάμμειαν αὐξήσιν γῆς, οὔτε κάμμειαν ἀποκλειστικὴν ἐπιρροὴν ἢ πλεονέκτημα εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν ὑπηκόων των, τὸ ὅποτον νὰ μὴ ἀπολαμβάνουν ἐπίσης καὶ τὰ ἄλλα ἔθνη.

•ΣΤ') Ἡ Βρεττανικὴ καὶ ἡ Αὐτοκρατορικὴ Α. Μ., ἐπιθυμοῦσαι νὰ συμμετάσχουν καὶ οἱ σύμμαχοί των εἰς τὸν ὀριστικὸν συμβιβασμὸν, τοῦ ὁποίου τὸ παρὸν πρωτόκολλον περιέχει τὸ σχέδιον, θέλουν κοινοποιήσῃ ἐμπιστευτικῶς τὴν παροῦσαν συνθήκην εἰς τὰς Αὐλὰς τῆς Βιέννης, τῶν Παρισίων καὶ τοῦ Βερολίνου, καὶ θέλουν προτείνει εἰς αὐτάς τὸ νὰ στέρξουν νὰ ἐγγυηθοῦν, μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας, τὴν συνθήκην, διὰ τῆς ὁποίας θελεῖ ἐκτελεσθῇ ἡ μεταξύ Ὁθωμανῶν καὶ Ἑλλήνων συνδιαλλαγὴ, ἐπειδὴ ἡ Α. Βρεττανικὴ Μεγαλειότης δὲν δύναται νὰ ἐγγυηθῇ παρομοίαν συνθήκην.

•Ἐν Πητρούπολει, τῇ 4 Ἀπριλίου (23 Μαρτίου) 1826.

ΟΥΕΛΛΙΓΚΤΩΝ, ΝΕΣΕΛΡΩΔ, ΛΙΒΕΝ.

Ἐν τούτοις ἡ μετὰ Ρωσίας καὶ Τουρκίας συναφθεῖσα τῇ 24)6. Ὀκτωβρίου 1826 πρὸς διευθέτησιν διαφορῶν ἐκκρεμῶν ζητημάτων

συνθήκη τοῦ "Αλερμαν μετέβαλε σημαντικῶς ὑπὲρ τῆς Ρωσίας τὴν τοῦ Βουκουρεστίου ἀναγράφουσα ὡς ὅρον τὴν : «ἐλευθεροπλοῖαν τοῦ ἠρωσικοῦ στόλου καὶ πάσης ἄλλης εὐρωπαϊκῆς σημαίας ἐν τῷ Εὐ-
«ξεῖνῳ, ἀναμίξιν ἐν τῇ διοικήσει τῶν παριστρίων ἡγεμονιῶν, αἵ-
«τινες περιήρχοντο εἰς τὸ πρὸ τοῦ 1821 καθεστῶς, ἐπ' ἀνόρθωσιν
«τῶν διὰ τῆς συνθήκης τοῦ 1812 καθιερωθέντων προνομίων τῆς
«Σερβίας, δι' ὧν οἱ Τούρκοι μόνον τὰ φρούρια ἐδικαιοῦντο νὰ
«κατέχωσι, καὶ σπουδαίας ἀποζημιώσεις ὑπὲρ Ρώσων ὑπηκόων,
«ὧν τὰ ἐμπορικὰ σκάφη ὑπεχρεοῦτο νὰ προστατεύῃ ἡ Τουρκία
«κατὰ τῶν Βερβερίνων πειρατῶν», ἡ δὲ Ἀγγλία, ἥς ἐξηγέρ-

Φρειδερίκος Γουλιέλμος Γ', Βασιλεὺς τῆς Πρωσίας.

θησαν, διὰ τῆς συνθήκης ταύτης, αἱ κατὰ τῆς Ρωσίας ὑπό-
νοιαι, μὴ θέλουσα ν' ἀφήσῃ τοῖς Ρώσοις μόνοις ἐλεύθερον τὸ
στάδιον τῆς ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἐπεμβάσεως, ἀπεφάσισε νὰ
ἐπέμβῃ ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ διέταξε τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρε-
σβευτὴν ἵνα μεσιτεύσῃ παρὰ τῇ Πύλῃ.

Ὁ Καποδίστριας βλέπων τὴν Γαλλίαν, ἣν αὐτὸς διὰ τῆς
ἐν Ἀκυισγράνῳ (Αἰξ-λα-Σαπέλ) τῷ 1818 συνθήκης ἔσωσεν, ἀ-

διαφοροῦσαν πρὸς τὴν τὸν ὑπὲρ ὅλων ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα, ἀφείλ, τὴν Γενεύην ἐπορεύθη, κατὰ Μάρτιον 1827, εἰς Παρισίους, ἵνα ἐξεγείρῃ τὴν συμπάθειαν τοῦ γαλλικοῦ ὑπουργείου, παρ' οὗ ἔλαβε διαβεβήωσιν περὶ τῆς τελέσεως τῶν παρακλήσεων αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἀπέκρουσε τὰς προτάσεις τοῦ Ἀγγλοῦ πρεσβευτοῦ περὶ μεσιτείας, αἱ τρεῖς δυνάμεις Ἀγγλία, Ρωσία καὶ Γαλλία ὑπέγραψαν τῇ 24)6 Ἰουλίου 1827 συνθήκην ἐν Λονδίῳ, δι' ἧς παρεῖχον τῇ Πύλῃ μηνιᾶται προθεσμίαν ἵνα συνάψῃ μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἀναχωρήν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἤθελον τεθῇ αἱ βάσεις τῆς εἰρήνης, καὶ οὐ ἰδιαιτερον καὶ μυστικὸν ἄρθρον διέτασσαν ὅπως, ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως, ἐκβιασθῇ ἡ ἀπόφασις αὕτη :

ΣΥΝΘΗΚΗ ΜΕΤΑΞΥ ΑΓΓΛΙΑΣ, ΓΑΛΛΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ
ΠΕΡΙ ΕΙΡΗΝΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

«*Ἐν ὀνόματι τῆς Ἀγίας καὶ Ἀδιαίρετου Τριάδος*

«*Ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἡνωμένου βασιλείου τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, καὶ Ἰρλανδίας. ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας καὶ Ναβάρρας, καὶ ἡ Α. Μ. ὁ Αὐτοκράτωρ Πασῶν τῶν Ρωσιῶν, γνωρίζοντες τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ἐπιθέσῃσι τέλος εἰς τὸν αἱματώδη πόλεμον, ὁ ὁποῖος παραδίδων τὰς Ἑλληνικὰς ἐπαρχίας καὶ τὰς νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους εἰς ὅλας τὰς ἀταξίας τῆς ἀναρχίας, προξενεῖ καθ' ἑκάστην νέα ἐμπόδια εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν Εὐρωπαϊκῶν Ἐπικρατειῶν, καὶ δίδει ἀφορμὴν εἰς πειρατείας, αἱ ὁποῖαι ὄχι μόνον ἐκθέτουσι τοὺς ὑπηκόους τῶν Ὑψηλῶν συμφωνουσῶν Δυνάμεων εἰς σημαντικὰς ζημίας, ἀλλὰ καθιστῶσιν ἀφρευκτον τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ λαμβάνωνται μέτρα πολυέξοδα διὰ τὴν υπεράσπισιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τὴν κατὰσχέσιν τῆς πειρατείας.*

Καὶ ἐπειδὴ ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ Ἰρλανδίας, καὶ ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς τῆς Γαλλίας καὶ Ναβάρρας, ἔλαβον, πρὸς τοῦτοίς, ἐκ μέρους τῶν

Ἑλλήνων τὴν θερμὴν παράκλησιν τοῦ νὰ μεσολαβήσωσι πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν Πύλιν, καὶ ἐπειδὴ ἔχουν αἱ Αὐτῶν Μεγαλειότητες, ὡς καὶ ἡ Α. Μ. ὁ Αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ρωσιῶν, τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ στήσουν τὴν χάσιν τοῦ αἵματος, καὶ νὰ ἐμποδίσουν τὰ κακὰ παντὸς εἶδους, τὰ ὅποια εἰμποροῦν νὰ προέλθουν ἀπὸ τὴν ἐξακολούθησιν τοιαύτης στάσεως τῶν πραγμάτων.

Ἀπεφάσισαν νὰ ἐνώσουν τὰς δυνάμεις των, καὶ νὰ ρυθμίσουν τὰς περὶ τούτου ἐργασίας των δι' ἐπισήμου συνθήκης μὲ τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἀνακαλέσουν τὴν εἰρήνην μεταξὺ τῶν διχασμένων μερῶν διὰ συμβιβασμοῦ, τὸν ὅποτον ὑπαγορεύει ἐπίσης ἡ φιλανθρωπία καὶ τὸ συμφέρον τῆς ἡσυχίας τῆς Εὐρώπης.

Διὰ τοῦτο διώρισαν πληρεξουσίους Των νὰ συζητήσουν, ἐγκρίνουν καὶ ὑπογράψουν τὴν ρηθεῖσαν συνθήκην· δηλαδή :

Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς τοῦ Ἠνωμένου Βασιλείου τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ Ἰρλανδίας, τὸν ἐντιμώτατον Οὐίλλιελμον ὑποκόμητα Δύδλεϋ, ἐκ τῶν Ὁμοτίμων τοῦ Ἠνωμένου Βασιλείου τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ Ἰρλανδίας, μέλος τοῦ μερικοῦ Συμβουλίου τῆς Βρεττανικῆς Α. Μ. καὶ πρῶτον Γραμματεῖα τῆς Ἐπικρατείας ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων.

Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς τῆς Γαλλίας καὶ Ναβάρρας, τὸν Πρίγκηπα Ἰούλιον, Κόμητα Πολιγνὰκ ἐκ τῶν Ὁμοτίμων τῆς Γαλλίας, Ἰππία τῶν ταγμάτων τῆς Χρ. Α. Μ., ὑποστράτηγον τῶν στρατευμάτων Του μέγαν σταυροφόρον τοῦ Τάγματος τοῦ Ἁγίου Μαυρικίου τῆς Σαρδηνίας, καὶ Πρέσβυν Του παρὰ τῇ Βρεττανικῇ Α. Μ.

Καὶ ἡ Α. Μ. ὁ Αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ρωσιῶν τὸν Χριστόφορον Πρίγκηπα τοῦ Λίβεν, στρατηγὸν τοῦ πεζικοῦ τῶν στρατευμάτων τῆς Α. Α. Μ., Γενικὸν ἀνθυπαπιστὴν Του, Ἰππία τῶν ταγμάτων τῆς Ρωσίας, καὶ τῶν τοῦ Μαύρου καὶ Κοκκίνου Ἀετοῦ τῆς Πρωσίας, καὶ τοῦ Τάγματος τῶν Γουέλφων τοῦ Ἀνοδέρου, Διοικητὴν μέγαν σταυροφόρον τοῦ Τάγματος τῆς Σπάθης καὶ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλήμ, ἔκτακτον Πρέσβυν καὶ πληρεξούσιον τῆς Α. Α. Μ. παρὰ τῇ Βρεττανικῇ Α. Μ.

«Οἱ ὅποιοι κοινοποιήσαντες πρὸς ἀλλήλους τὰ πληρεξουσία των, καὶ εὐρόντες αὐτὰ ἐν καλῇ τάξει, ἐσυμφώνησαν κατὰ τὰ ἑξῆς :

• Ἄρθρ. 1. Αἱ συμφωνοῦσαι Δυνάμεις θέλουν προσφέρει τὴν μεσιτείαν των εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Πύλην, μὲ σκοπὸν τοῦ νὰ κατορθώσουν συμβιβασμὸν μεταξύ Αὐτῆς καὶ τῶν Ἑλλήνων.

• Αὐτὴ ἡ προσφορὰ τῆς μεσιτείας θέλει γείνῃ πρὸς τὴν εἰρημένην Δύναμιν (τὴν Πύλην) ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς παρούσης συνθήκης διὰ δημοποιήσεως ἐγγράφου, ὑπογεγραμμένης συμφώνως ἀπὸ τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει πληρεξουσίους τῶν συμμάχων Δυνάμεων, καὶ ταύτοχρόνως θέλει ζητηθῇ καὶ ἀπὸ τὰ δύο διαμαχόμενα μέρη ἄμεσος ἀνακωχὴ μεταξύ αὐτῶν, ὡς προειδοποιητικὴ ἀναπόφευκτος συμφωνία διὰ τὴν ἔναρξιν ὁποιασδήποτε διαπραγματεύσεως.

• Ἄρθρ. 2. Ὁ προβληθησόμενος εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Πύλην συμβιβασμὸς θέλει ἐπιστηριχθῇ εἰς τὰς ἀκολούθους βάσεις :

• Οἱ Ἕλληνες θέλουν γνωρίζει τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Σουλτάνου, ὡς ὑπερέχοντος κυρίου (*supérieur lord suzerain*), καὶ κατὰ συνέπειαν αὐτῆς τῆς ὑπεροχῆς θέλουν πληρῶναι εἰς τὸ Ὀθωμανικὸν Βασίλειον φόρον ἐτήσιον (*relief*), τοῦ ὁποίου τὸ ποσὸν θέλει διορισθῇ ἅπαξ διὰ παντός, διὰ κοινῆς συγκαταθέσεως· θέλουν κυβερνασθαι ἀπὸ τὰς Ἀρχάς, τὰς ὁποίας αὐτοὶ οἱ ἴδιοι θέλουν ἐκλέγει καὶ διορίζει· ἄλλ' εἰς τὸν διορισμὸν αὐτῶν ἡ Πύλη θέλει ἔχει προσδιορισμένην τινὰ ψῆφον.

• Διὰ νὰ κατορθωθῇ ἐντελὴς διαχωρίσις μεταξύ τῶν προσώπων τῶν δύο ἔθνων, καὶ διὰ νὰ προληφθῶσιν αἱ συγκρούσεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι τὸ ἀναπόφευκτον ἐπόμενον τόσον πολυχρονίου σφαγῆς, οἱ Ἕλληνες θέλουν κατασταθῇ κύριοι τῆς Τουρκικῆς ἰδιοκτησίας, τῆς τε ἐπὶ τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς ἐπὶ τῶν νήσων τῆς Ἑλλάδος κειμένης ἐπὶ συμφωνίᾳ τοῦ νὰ ἀποζημιώσουν τοὺς πρώην κτήτορας, ἢ διὰ τῆς πληρωμῆς ἐτήσιᾳς τινὸς ποσότητος, ἥτις θέλει προστεθῇ εἰς τὸν φόρον τὸν πληρωθησόμενον εἰς τὴν Πύλην, ἢ δι' ἄλλης τινὸς συμφωνίας τῆς αὐτῆς φύσεως.

• Ἄρθρ. 3. Τὰ μερικώτερα αὐτοῦ τοῦ συμβιβασμοῦ, καὶ τὰ

δρια τῆς γῆς ἐπὶ τῆς Στερεᾶς, καὶ ὁ προσδιορισμὸς τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους, εἰς τὰς ὁποίας θέλει προσαρμοσθῇ ὁ συμβιβασμὸς οὗτος, θέλουν ἀποφασισθῇ εἰς ἐπομένην διαπραγματεύσιν μεταξὺ τῶν Ὑψηλῶν Δυνάμεων, καὶ τῶν δύο ἀντιφερομένων μερῶν.

• Ἄρθρ. 4. Αἱ συμφωνοῦσαι Δυνάμεις ὑποχρεοῦνται νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸ σωτήριον ἔργον τῆς εἰρηνεύσεως τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῶν βάσεων, αἱ ὁποῖαι ἐξετεθήσαν εἰς τὰ προηγούμενα ἄρθρα, καὶ νὰ δώσουν ἀνευ τῆς ἐλαχίστης ἀναβολῆς εἰς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀντιπροσώπους τῶν ἑλὰς τὰς ἀναγκαίας ὁδηγίας διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἤδη ὑπογεγραμμένης συνθήκης.

• Ἄρθρ. 5. Αἱ συμφωνοῦσαι Δυνάμεις δὲν θέλουν ζητήσῃ εἰς αὐτὰς τὰς συμφωνίας, ὁποιανδήποτε αὔξησιν ὀρίων γῆς, ὁποιανδήποτε ἀποκλειστικὴν ἐπιρροήν, ὁποιοιδήποτε ἐμπορικὸν πλεονέκτημα διὰ τοὺς ὑπηκόους των, τὸ ὅποῖον οἱ ὑπήκοοι ὁποιοιδήποτε ἄλλου ἔθνους νὰ μὴ εἰμπορῶν ἐπίσης ν' ἀπολαύουν.

• Ἄρθρ. 6. Αἱ συμφωνίαι τοῦ συμβιβασμοῦ καὶ εἰρήνης, αἱ ὁποῖαι τελευταῖον ἤθελον ἐγκριθῇ μεταξὺ τῶν διαφορομένων μερῶν, θέλουν ἀσφαλισθῇ δι' ἐγγυήσεως ἐκείνων τῶν Δυνάμεων, ἀπὸ τὰς ὑπογεγραφούσας τὴν παρούσαν συνθήκην, αἱ ὁποῖαι ἤθελον κριθῇ ὠφέλιμοι, ἢ ἱκαναὶ νὰ δεχθῶσιν αὐτὴν τὴν ὑποχρέωσιν.

• Τὸ εἶδος τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῆς τῆς ἐγγυήσεως, θέλει γαίνει ἀντικείμενον ἐπομένων συμφωνιῶν μεταξὺ τῶν Ὑψηλῶν Δυνάμεων.

• Ἄρθρ. 7. Ἡ παρούσα συνθήκη θέλει ἐπικυρωθῇ, καὶ αἱ ἐπικυρώσεις θέλουν ἀλλαχθῇ εἰς δύο μῆνας, ἢ ὀλιγώτερον, εἰ δυνατόν.

• Εἰς πίστῳσιν τούτων οἱ ἀμοιβαῖοι πληρεξούσιοι ὑπέγραψαν καὶ ἐπεσφράγισαν τὸ παρόν.

• Ἐγράφη ἐν Λονδίῳ, τὴν 6 Ἰουλίου 1827.

(ὑπογρ.) ΔΥΔΛΕΥ, ΠΡΙΓΚΛΥ ΠΟΜΠΝΑΚ, ΛΙΒΕΝ

Ἄρθρον συμπληρωτικὸν καὶ μυστικόν.

• Ἐὰν ἡ Ὄθωμανικὴ Πύλη δὲν ἤθελε δεχθῇ ἐντὸς δια-

στήματος ἐνὸς μηνὸς τὴν προβληθησομένην μεσιτείαν, αἱ Ὑψηλαὶ συμφωνοῦσαι Δυνάμεις, συμβιβάζονται εἰς τὰ ἀκόλουθα μέτρα :

• 1). Θέλει δηλοποιηθῇ ἀπὸ τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπροσώπους Των εἰς τὴν Πύλην, ὅτι τὰ δυσάρεστα ἐπακόλουθα καὶ τὰ δεινὰ, τὰ ὁποῖα δεικνύονται εἰς τὴν φανεράν συνθήκην, ὡς ἀχώριστα ἀπὸ τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, ἡ ὁποία διαρκεῖ εἰς τὴν Ἀνατολὴν κατὰ τὰ τελευταῖα ἑξ ἑτη, καὶ τῆς ὁποίας καταστάσεως τὸ τέλος διὰ τῶν μέσων, τὰ ὁποῖα εἴμπορεῖ νὰ μεταχειρισθῇ ἡ Ὑψηλὴ Πύλη, φαίνεται ἀκόμη μακράν, υποχρεῶνουν τὰς Ὑψηλὰς συμφωνούσας Δυνάμεις νὰ λάβουν ἄμεσα μέτρα προσεγγίσεως με τοὺς Ἑλλήνας.

• Πρέπει νὰ ἐννοηθῇ ὅτι αὕτῃ ἡ προσέγγις θέλει γίνοι διὰ τῆς συστάσεως ἐμπορικῶν σχέσεων με τοὺς Ἑλλήνας, ἀποστελλομένων πρὸς αὐτοὺς ἐπ' αὐτῷ τῷ σκοπῷ, καὶ ἀντιπεμπομένων ἐκ μέρους αὐτῶν προξένων, καθ' ὅσον καιρὸν ἤθελον ὑπάρχει παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ἀρχαὶ ἀρμόδιαι εἰς τὴν συντήρησιν παρομοίων σχέσεων.

• 2). Ἐὰν ἐν τῷ ρηθέντι διαστήματι τοῦ ἐνὸς μηνὸς ἡ Πύλη δὲν ἤθελε δεχθῇ τὴν ἀνακωχὴν, τὴν προβαλλομένην εἰς τὸ 1ον ἄρθρον τῆς φανερᾶς συνθήκης, ἡ ἑὰν οἱ Ἑλληνες ἀρνηθῶσι τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ τοῦ ἄρθρου, αἱ Ὑψηλαὶ συμφωνοῦσαι Δυνάμεις θέλουν δηλώσει εἰς ἐκεῖνο τῶν διαμαχομένων μερῶν, τὸ ὁποῖον ἤθελεν ἐπιθυμῆσαι τὴν ἐξακολούθησιν τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἡ καὶ εἰς τὰ δύο μέρη, ἂν ἦναι ἀνάγκη, ὅτι αἱ ρηθεῖσαι Ὑψηλαὶ Δυνάμεις ἔχουν σκοπὸν νὰ βάλουν εἰς πρᾶξιν ὅλα τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα αἱ περιστάσεις ἡμποροῦν νὰ ὑπαγορεύσουν εἰς τὴν φρόνησιν Των, διὰ νὰ ἀπολαύσουν τὸ ἄμεσον ἀποτέλεσμα τῆς ἀνακωχῆς, τὴν ὁποίαν ἐπιθυμοῦν, προλαμβάνουσαι καθ' ὅσον δύνανται κάθε σύγκρουσιν μεταξὺ τῶν ἀντιφερομένων μερῶν καὶ τῷ ὄντι, ἀμέσως μετὰ τὴν ρηθεῖσαν δήλωσιν, αἱ συμφωνοῦσαι Ὑψηλαὶ Δυνάμεις θέλουν μεταχειρισθῇ συμφώνως ὅλα Των τὰ μέσα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τούτου τοῦ σκοποῦ, χωρὶς ὅμως νὰ πάρουν ὅποιονδήποτε μέρος εἰς τὰς μεταξὺ τῶν δύο διαφερομένων μερῶν ἐχθροπραξίας.

• Έπομένως αἱ Ὑψηλαὶ συμφωνοῦσαι δυνάμεις ἀμέσως μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ παρόντος συμπληρωτικοῦ καὶ μυστικοῦ ἄρθρου, θέλουν πέμψει ὁδηγίας συμπωματικὰς συμφώνους μὲ ὅσα κατὰ πρόβλεψιν ἐσυμφωνήθησαν, πρὸς τοὺς Ναυάρχους τοὺς κυβερνῶντας τοὺς στόλους των εἰς τὰς θαλάσσας τῆς Ἀνατολῆς.

• 3. Τελευταῖον, ἐάν, ἐναντίον πάσης προσδοκίας, αὐτὰ τὰ μέτρα δὲν ἤθελον ἀρκέσει εἰς τὸ νὰ κάμουν τὴν Ὀθωμανικὴν Πύλιν νὰ δεχθῇ τὰ προβλήματα τῶν Ὑψηλῶν συμφωνουσῶν Δυνάμεων, ἢ ἐάν πάλιν οἱ Ἕλληνες ἀπορρίψουν τὰς ὑπὲρ αὐτῶν συμφωνίας, τὰς γενομένας εἰς τὴν σημερινὴν συνθήκην, αἱ Ὑψηλαὶ Δυνάμεις οὐχ ἤττον θέλουν ἐξακολουθήσει τὸ ἔργον τῆς εἰρηνοποιήσεως ἐπάνω εἰς τὰς μεταξὺ Αὐτῶν συμφωνηθείσας βάσεις, καὶ κατὰ συνέπειαν δίδουν ἀπὸ τοῦ νῦν τὴν ἄδειαν εἰς τοὺς ἀμοιβαίους ἐν Λονδίνῳ Ἀντιπροσώπους των, νὰ συζητήσουν καὶ προσδιορίσουν τὰ μετὰ ταῦτα μέτρα, εἰς τὰ ὅποια εἴμπορεῖ νὰ γείνη χρεία νὰ καταφύγουν.

• Τὸ παρὸν συμπληρωτικὸν καὶ μυστικὸν ἄρθρον, θέλει ἔχει τὴν αὐτὴν ἰσχύν, ὡς ἂν ἦτο κατακεχωρημένον κατὰ λέξιν εἰς τὴν σημερινὴν Συνθήκην· θέλει δὲ ἐπικυρωθῇ, καὶ αἱ ἐπικυρώσεις του θέλουν ἀλλαχθῇ συγχρόνως μετὰ τῆς ρηθείσης συνθήκης.

• Εἰς πίστωσησιν τούτων οἱ ἀμοιβαίως οἱ πληρεξούσιοι ὑπέγραψαν καὶ ἐσφράγισαν αὐτό•.

• Ἐγρᾶφη ἐν Λονδίνῳ, τὴν 6 Ἰουλίου 1827.

(ὕπογρ.) ΔΥΔΛΕΥ, ΠΡΙΓΚΨ ΠΟΛΙΓΝΑΚ, ΛΙΒΕΝ.

Τοιαύτη ἦτο ἡ προσωρινὴ σωτηριώδης διὰ τὴν Ἑλλάδα συνθήκη τῆς 24]6 Ἰουλίου 1827, δυνάμει τῆς ὁποίας αἱ τρεῖς εὐεργέτιδες δυνάμεις Ρωσία, Γαλλία καὶ Ἀγγλία ἀπέστειλαν τελεσίγραφον πρὸς τὴν Τουρκίαν προσκαλοῦσαι αὐτὴν εἰς τὴν μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἀνακωχὴν πολέμου.

Ἀλλὰ τὸ περὶ τούτου ἐπιδοθὲν αὐτῇ τελεσίγραφον ἡ Πόλις οὐδ' ἀπαντήσεως ἤξιωσε, καὶ μικρὸν μετὰ ταῦτα νέος Αἰγυπτιακὸς στόλος ἐξ ὀγδοήκοντα καὶ ἐννέα πλοίων ἀπεβίβασε 5,000

ἀνδρῶν εἰς Πελοπόννησον, ἵνα δι' αὐτῶν κατενεχθῇ τὸ τελευταῖον κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τραῦμα. Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως, 2)14 Ἀπριλίου 1827, ἡ ἐν Τροιζῆνι Τρίτη Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἐξελέξε τὸν Ἰωάννην Α. Καποδίστριαν Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος (1) διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν ΣΤ' ψηφίσματος αὐτῆς ὡς ἐξῆς :

Ἀριθμὸς ΣΤ'.

Ἡ Γενικὴ Τρίτη τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις

Θεωροῦσα ὅτι ἡ ὑψηλὴ ἐπιστήμη τοῦ κυβερνᾶν τὴν πολιτείαν καὶ φέρειν πρὸς εὐδαιμονίαν τὰ ἔθνη, ἡ ἐξωτερικὴ καὶ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ, ἀπαιτεῖ πολλὴν πείραν καὶ πολλὰ φῶτα, τὰ ὁποῖα ὁ βάρβαρος Ὄθωμανὸς δὲν ἐπέτρεψε ποτὲ εἰς τοὺς Ἕλληνας.

Θεωροῦσα ὅτι ἀπαιτεῖται ἐπὶ κεφαλῇ τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας ὁ κατὰ πρᾶξιν καὶ θεωρίαν πολιτικός Ἕλλην διὰ νὰ τὴν κυβερνήσῃ κατὰ τὸν σκοπὸν τῆς πολιτικῆς κοινωνίας

Ψηφίζει :

Α'. Ὁ Κόμης Ἰωάννης Καποδίστριας ἐκλέγεται παρὰ τῆς συνελεύσεως ταύτης, ἐν ὀνόματι τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐμπιστεύεται τὴν νομοτελεστικὴν αὐτῆς ἐξουσίαν.

Β'. Ὡς τοιοῦτος θέλει κυβερνήσῃ τὴν Ἑλληνικὴν πολιτείαν κατὰ τοὺς καθιεστώτας νόμους.

(1) Ἦδη ἀπὸ τοῦ 1824 ἐκλήθη ἐπισήμως ὁ Καποδίστριας ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Π. Μαυρομιχάλη εἰς Ἑλλάδα ὅπως συντελέσῃ εἰς τὴν κοινὴν σωτηρίαν, ἀλλ' ἀπεποιήθη εἰπὼν ὅτι δὲν ἐπετρέπετο αὐτῷ νὰ λάβῃ μέρος ἐν τοῖς πράγμασι τῆς Ἑλλάδος, ἐν ὅσῳ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας δὲν ἀπεδέχετο τὴν ἀπὸ τοῦ ὑπουργοῦ παραίτησιν αὐτοῦ. (Ἰδὲ τὸ ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου 1824 ἔγγραφο τοῦ Π. Μαυρομιχάλη καὶ τὴν ἀπὸ 12 Δεκεμβρίου 1825 ἀπάντησιν τοῦ Καποδιστρίου ἐν τῷ Δ' τόμῳ τῶν Ἐπιστολῶν αὐτοῦ σελ. 427).

Γ'. Ἡ διάρκεια τῆς ἐπιτροπείας παρὰ τοῦ ἔθνους εἰς αὐτὸν ἐξουσίας προσδιορίζεται διὰ ἐπὶ χρόνους, ἀρχομένους ἀπὸ τῆς σήμερον.

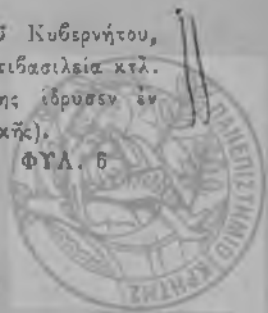
Δ'. Νὰ εἰδοποιηθῇ δι' ἐγγράφου ἐνυπογράφου ἀπὸ ἑλous τοὺς πληρεξουσίουs τοῦ ἔθνους προσκαλούμενος νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν πα-
τρίδα διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὰς ἡνίας τῆς Κυβερνήσεως.

Φραγκῖσχος Β', αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας.

Ε'. Διορίζεται τριμέλης ἐπιτροπὴ γνωριζομένη ὑπὸ τὸ ὄνομα ἡ ἀντικυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ (1) διὰ νὰ κυβερνήσῃ τὴν Ἑλλάδα ἐν ἀπουσίᾳ του καὶ θέλει παύσει ἅμα φθάσῃ ὁ Κυβερνήτης εἰς τὴν Ἑλλάδα.

(1) Ἡ λέξις ἀντικυβερνητικὴ δὲν ἐσῆμαινεν ἐναντίον τοῦ Κυβερνήτου, ἀλλὰ ἀντὶ τοῦ Κυβερνήτου, ὡs αἱ λέξεις ἀντιβασιλεύς, ἀντιβασίλεια κτλ. Ἐπίσης βραδύτερον (Δεκέμβριος τοῦ 1831) ὁ Κωλέττης ἱδρύσεν ἐν Περachώρᾳ τὴν ἀντισυνταγματικὴν (=ἐντὶ τῆς συνταγματικῆς).

ς'. Τὸ παρὸν ψήφισμα νὰ καταχωρηθῇ εἰς τὸν Κώδικα τῶν ψηφισμάτων καὶ κοινοποιηθῇ διὰ τοῦ τύπου.

Ἐν Τροιζήνι τῇ 2 Ἀπριλίου 1827.

Ὁ Πρόεδρος

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΙΣΣΙΝΗΣ.

(Ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ τῶν λοιπῶν πληρεξουσίων
τὸν ἀριθμὸν 115.) (1)

(Τ. Σ.) Ὁ γραμματεὺς τῆς Συνελεύσεως

Ν. Σπηλιᾶδης.

Ὡς ἐκ τοῦ ἄνω ψηφίσματος τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, ἐμφαίνεται, ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας ἐθεωρήθη ὡς ὁ μόνος Ἕλλην ὁ δυνάμενος νὰ κυβερνήσῃ χρηστῶς τὸ ἔθνος, οὗτινος ἐτάχθη κυβερνήτης, ἐφ' ᾧ καὶ μετὰ ἑξ ἡμέρας παρέσχεν αὐτῷ τὴν πληρεξουσιότητα νὰ συνάψῃ μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ δάνειον· διότι ὁ τότε πόλεμος εἶχεν ἐξ ὀλοκλήρου ἐξαντλήσει τὸ ἔθνος χρηματικῶς. Τὸ ψήφισμα δὲ δι' οὗ ἐπληρεξουσιοδοτεῖτο ὁ κυβερνήτης εἶχεν ὧδε :

Ἀριθμὸς IB'.

Ἡ ἐθνικὴ τρίτη τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις.

Θεωροῦσα ὅτι ὁ πόλεμος ἀπαιτεῖ χρήματα διὰ νὰ εὐτυχήσῃ·

Θεωροῦσα ὅτι τὸ ἔθνος ἕνεκα τῶν ἐκ τοῦ πολέμου δεινῶν δὲν ἔχει κατὰ τὸ παρὸν πόρον χρημάτων ἐσωτερικῶς ἀνάλογον τῶν ἐπείγουσων ἀναγκῶν τῆς πατρίδος·

(1) Ἴδὲ Ἀ. δρέου Ζ. Μάμουκα, Τὰ κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, τόμ. Θ', σελ. 97—98. Ὁ Βρετὺς ἐν τῇ Notice Biographique, τόμ. Α', σελ. 77, ἀναγράφει ὅτι πάντες οἱ πληρεξούσιοι ὑπέγραψαν πλὴν τῶν τῆς Γῶρας καὶ τῶν Σπετσῶν. Πρβλ. καὶ τὸ ἔργον τοῦ ἀνωτέρου : *Renseignements sur la Grèce*, Paris 1833, Κεφ. IV.

Θεωροῦσα ὅτι διὰ τὰ ἔξοδα τοῦ πολέμου ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ δάνειον ἐξωτερικόν.

Ἐξηφίξει :

Α'. Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀνοίγει καὶ δέχεται μέχρι πέντε μιλλιονίων διστήλων ταλλήρων πραγματικῶν ἤτοι ἐκκαθαρισμένων δι' ὑποθήκης τῆς ἐθνικῆς γῆς πρὸς ἀσφάλειαν τῶν δανειστῶν.

Β'. Ἐπιτρέπεται ἡ πληρεξουσιότης πρὸς τὸν Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος κόμητα Ἰωάννην Καποδίστριαν νὰ πραγματοποιηθῇ, ὅθεν κρίνει συμφερώτερον, τὸ τρίτον τοῦτο δάνειον (1) ἀνευ ζημίας τῶν δανειστῶν τοῦ Α' καὶ Β' δανείου, καθόσον ἀποβλέπει τὸ δικαίωμα τῆς ὑποθήκης ἐπάνω εἰς τὴν ἐθνικὴν γῆν τῆς Ἑλλάδος.

Γ'. Ἀνατίθεται εἰς τὸν πατριωτισμὸν τοῦ Κυβερνήτου ὁ τρόπος τῶν συμφωνιῶν τοῦ τρίτου τούτου δανείου.

Δ'. Ἀπὸ τὸ τρίτον δάνειον θέλει πληρῶναι τὸν τόκον τῶν δύο προλαβόντων δανείων.

Ε'. Τὸ παρὸν ψήφισμα νὰ καταχωρηθῇ εἰς τὸν κώδικα τῶν ψηφισμάτων καὶ κοινοποιηθῇ διὰ τοῦ τύπου.

Ἐξεδόθη τῇ 8 Ἀπριλίου, ἐν Τροιζήνι.

Ὁ Πρόεδρος

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΙΔΩΝΗΣ.

(Ἐποταίαι αἱ ἐπογραφαὶ τῶν λοιπῶν πληρεξουσίων
τὸν ἀριθμὸν 104).

(Τ. Σ.) Ὁ γραμματεὺς τῆς Συνελεύσεως

Ν. Σπηλιόδης.

Κατὰ τὸν Βρετόν, ὁ Καποδίστριας, παρὰ τὰς δύο ταύτας ἀκαταμαχῆτους ἐνδείξεις καὶ τὰς δύο ταύτας ἐπισήμους μαρτυρίας ἐμπιστοσύνης, ἦν τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος παρέσχεν αὐτῷ διὰ τῶν ψηφισμάτων, ἐφάνη ἐνδοιάζων ἂν ἔπρεπε νὰ ἀποδεχθῇ ἢ νὰ ἀρνηθῇ τὴν ὑφίστην θέσιν εἰς ἣν τὸ ἔθνος ἐκάλεσεν αὐτόν. Ἀλλ'

(1) Τὰ δύο ἄλλα ἦσαν τὸ τοῦ 1824 καὶ τὸ τοῦ 1825.

ὁ τοιοῦτος αὐτοῦ ἐνδοιασμός προήρχατο ἐκ τῆς πλήρους γνώσεως τῆς ἀθλίας καταστάσεως ἐν ᾗ διετέλει ἡ Ἑλλάς, καταστάσεως, ἣν προῦκάλεσαν οἱ οἰόμενοι εἶναι ἀναγεννήτορες αὐτῆς. Πρὸς τούτοις δὲ ἔβλεπε καὶ τὴν ἀβεβαιότητα καὶ ἀδιαφορίαν σχεδὸν τῶν μεγάλων ἀνακτοβουλιῶν τῆς Εὐρώπης ὡς πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ζήτημα· διότι εἰσέτι δὲν εἶχεν ὑπογραφῇ ἡ σύμβασις τοῦ Λονδίνου ὑπὸ τῆς Γαλλίας, Ρωσίας καὶ Ἀγγλίας (24]6 Ἰουλίου 1827), ἡ ἀβεβαιότης ἐβασίλευεν ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων, ὁ δὲ ὀρίζων τῆς Ἑλλάδος ἦν κεκαλυμμένος ὑπὸ πυκνοτάτων νεφῶν ἐπαπειλούντων ἰσχυρὰν καταιγίδα. Διότι μεθ' ὅλην τὴν ὑπὸ τῆς ἐν Τροιζηνί Ἐθνοσυνελεύσεως ἐκλογὴν τοῦ Καποδιστρίου, μετὰ τὴν διάλυσιν αὐτῆς, ἡ συμμορία τῶν ὀλίγων ἐκείνων, οἵτινες δὲν ἐπιθύμουν νὰ ἔχωσιν ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Καποδίστριαν οὐχὶ δι' ἄλλον λόγον εἰμὴ μόνον διότι, τοῦ Καποδιστρίου ἐρχομένου εἰς Ἑλλάδα, δὲν ἤθελον ἔχει πλέον τὴν ἣν εἶχον ἐπιρροὴν ἐν τοῖς λαοῖς τῆς Ἑλλάδος, τὰ πάντα μετῆλθον ὅπως τὴν τοῦ κυβερνήτου ἐκλογὴν ματαιώσωσιν, ἐπὶ τούτῳ δὲ προσελκύσωσι, διὰ παντὸς μέσου, τοὺς ἰσχύοντας τότε ἐκ τῶν Ἑλλήνων καὶ δι' αὐτῶν νὰ καταλύσωσι τὰ ἤδη ὑπὸ τοῦ ἔθνους καλῶς πεπραγμένα. Εἰς μάλιστα τῶν βουλευτῶν τῆς μερίδος αὐτῶν ἐτόλμησεν ἐν μέσῃ τῇ Βουλῇ νὰ μέμψηται τῆς ἀντικυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ ἀνυπάρκτοις καταχρήσεσιν ἔθνικῶν πραγμάτων καὶ ἐπεκαλεῖτο τὴν Βουλὴν ὅπως ἐνεργήσῃ ἀνακρίσεις ἐπὶ τῶν καταγγελλομένων. Ταῦτα δὲ λέγων ὁ ὑποβεβλημένος ἐκείνος βουλευτὴς εἶχεν ἐν νῷ νὰ ζητήσῃ τὴν κατάργησιν τῆς ὑπὸ τῆς ἔθνικῆς πλειοψηφίας δημιουργηθείσης Ἀντικυβερνητικῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ ταύτης τελεσθείσης τὸν διορισμὸν νέας ἐκ τοῦ ἀντικαποδιστριακοῦ κόμματος ἀντικυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις συγκαλοῦσα νέαν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν νὰ ζητήσῃ τὴν κατάργησιν τοῦ ΣΤ' ψηφίσματος τῆς ἐν Τροιζηνί Ἐθνοσυνελεύσεως, δι' οὗ ὁ Καποδίστριας ἐξελέγετο ἐπὶ ἐπταετίαν Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος. Εὐτυχῶς ὅμως τὸ βουλευτικὸν σῶμα, οὗ προέστατο ἄνθρωπος εὐθύφρων καὶ πατριώτης ὁ Νικόλαος Περτιέρης, ἀπέριψε περιφρονητικῶς τὴν πρότασιν ἐκείνην καὶ οὕτως ἐματαιώθησαν

όλοσχερῶς τὰ ἀντεθνικὰ σχέδια τῆς ἀντιπολιτεύσεως ζητησάσης πρὸς στιγμήν νὰ γεννήσῃ τοὺς ἐσωτερικοὺς σπαραγμοὺς, οἵτινες καθ' ὅλον τὸν ἀγῶνα ἐλυμαίνοντο τὴν Ἑλλάδα.

Ἐν τούτοις ὁ Καποδίστριας μόλις μαθὼν ἐν Παρισίοις ἐξωδίκως τὸν ἑαυτοῦ διορισμὸν, ἀμέσως ἔσπευσε νὰ ἀναχωρήσῃ εἰς Πετρούπολιν, ὅπως, ὡς λέγει ὁ βιογράφος αὐτοῦ Στούρτσας (1), ἴδῃ τὸν τάφον τοῦ Ἀλεξάνδρου, συγχαρῇ τῷ νέῳ Τσάρῳ καὶ ἐκφράσῃ τὰς ἐλπίδας καὶ φόβους αὐτοῦ περὶ τῆς Ἑλλάδος, ἧς τινος αἱ τύχαι εἴπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε νῦν αὐτῷ ἐναπέκειντο. Καθ' ὁδὸν διήλθε διὰ Φράγκφουρτ (1 Μαΐου 1827), καὶ ἐκεῖθεν διὰ Βεῖμαρ ὅπως ἴδῃ τὸν φίλον καὶ συναγωνιστὴν ἱππότην Στάϊν. Ἐκ Βεῖμαρ μετέβη εἰς Βερολῖνον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Πετρούπολιν. Ἄμα τῇ ἀφίξει ἀπουσιάζοντος τοῦ Νικολάου εἰς περιοδείαν, ἔπεσκέψατο τὸ μέγαρον Πετρο-Παυλόφσκη, ἐν ᾧ ἐθάπτοντο οἱ Τσάροι τῆς Ρωσίας καὶ ἔχυσε δάκρυα θαλερὰ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ εὐεργέτου αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Α'. Μετ' ὀλίγον δὲ καταφθὰς εἰς τὴν πρωτεύουσάν ὁ Τσάρος Νικόλαος ἐδέξατο τὸν Καποδίστριαν, τὸν πιστὸν καὶ ἀφωσιωμένον ὑπουργὸν τοῦ ἀδελφοῦ, μετὰ μεγάλης χαρᾶς καὶ πολλῶν τιμῶν.

Ἐπίσης μετ' ἰδιαιτέρας χαρᾶς εἶδον αὐτὸν καὶ τὰ ἄλλα μέλη τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας καὶ ἰδίως ἡ πρῶν αὐτοκράτειρα, ἥτις καὶ ἐξώρμησεν αὐτὸν λέγουσα : «Μὴ διὰ τὸ δρομα τοῦ Θεοῦ ὑπάγητε εἰς τὴν Ἑλλάδα, κύριε κόμη, διότι ἡδύνατο ἐκεῖ νὰ ἀποπειραθῇ κατὰ τῆς ζωῆς σας. Σεῖς δὲ γνωρίζετε μὲ ποῖον τρόπον οἱ Ἕλληνες κατατρώγουσιν ἀλλήλους διὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἐξουσιάζωσι πάντες, ἀλλὰ νὰ μὴ ὑποτάσσῃται οὐδεὶς». Εἰς ταῦτα ὁμως ὁ Καποδίστριας ἀπεκρίθη τὰ ἑξῆς : «Κυρία, ἐὰν ἐγὼ ἀρνηθῶ καὶ ἡ Ἑλλὰς καταπέσῃ, τί θὰ εἴπωσι περὶ ἐμοῦ ; Ἰδοὺ ὁ ἀνὴρ ὁ ὅποιος ἡδύνατο νὰ τὴν σώσῃ καὶ ὁ ὅποιος προετίμησεν ἐπιφανῇ θέσιν εἰς τὴν Ρωσίαν τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος του, ἡ ὁποία καὶ ἐχάθη...». Ἄλλως τε, «Κυρία μου, καθὼς ἀφιέρωσα τὴν νεότητά μου εἰς τὴν ὑπηρε-

(1) Ἰδὲ Πρόλογον τοῦ Α' τόμου τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Καποδιστρίου, Γενεύη 1839.

»σίαν τοῦ ἐνδόξου εὐεργέτου μου μακαρίτου υἱοῦ τῆς Αὐτοκρα-
 »τορικῆς Μεγαλειότητός Σας, ὁμοίως δύναμαι κάλλιστα νὰ προσ-
 »φέρω εἰς τὴν Ἑλλάδα θυσίαν τὸ γηραλέον σῶμά μου». Οἱ λόγοι
 τῆς αὐτοκρατεῖρας προφητικῶς τινι τρόπῳ ἐπληθήτευσαν δυστυχῶς.

Ἐν Πετροπόλει μένων ἔλαβε διὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Βιάρου
 Καποδιστρίου ἀντίγραφα τῶν ψηφισμάτων τῆς ἐν Τροιζῆνι Γ'
 ἐθνικῆς συνελεύσεως, ὀλίγῳ δὲ βραδύτερον ἐπισήμως καὶ παρ'
 αὐτῆς τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. Καθ' ἑκάστην σχεδὸν ἐν Πετρο-
 πόλει μένων ὁ Ἕλλην διπλωμάτης ἐγένετο ἀντικείμενον ἰδιαι-
 τέρων προκλήσεων ἐν τοῖς ἀνακτόροις, κατὰ δὲ τὴν πέμπτην
 συνέντευξιν μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου ζητήσας ἐπιμόνως
 τὴν ἀπὸ τῆς ρωσικῆς ὑπηρεσίας παραίτησιν, ἀνευ τῆς ὁποίας
 ἀδύνατον ἦν αὐτῷ νὰ τηρήσῃ ἀνεπηρέαστον τὴν ἐν Ἑλλάδι νεάν
 θέσιν, ἔλαβεν αὐτὴν διὰ αὐτοκρατορικοῦ Οὐκαζίου (διατάγμα-
 τος), ὅπερ ὁ Τσάρος ἀπῆύθυνε πρὸς τὴν *διευθύνουσαν Γερουσίαν*,
 ἵνα καταστήσῃ αὐτὴν ἐπισημοτέραν, ἥτις καὶ ἐδημοσίευσεν αὐτὴν
 ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Ρωσικῆς Κυβερνήσεως ὡς ἑξῆς :

Τ σ α ρ σ κ ο ἰ σ ε λ ο, τῇ 12 Ἰουλίου 1827.

»Καθ' ἣν ἐξέφρασε πρὸς Ἡμᾶς εὐχὴν ὁ ἰδιαιτέρος Ἡμῶν
 »σύμβουλος κόμης Καποδίστριας νύδοκῆσάμεν νὰ δώσωμεν αὐτῷ
 »τὴν ἀπὸ τῆς Ἡμετέρας ὑπηρεσίας πλήρη καὶ τελείαν παραί-
 »τησιν. Εἶναι εὐχάριστον Ἡμῖν νὰ ἐκφράσωμεν αὐτῷ, ἐπὶ τῇ εὐ-
 »καιρίᾳ ταύτῃ, πᾶσαν Ἡμῶν τὴν εὐγνωμοσύνην διὰ τὸν πεφω-
 »τισμένον ζῆλον μεθ' οὗ ἐξεπλήρωσε τὰ χρεῖα αὐτοῦ, διὰ τὴν
 »πρὸς τὰ συμφέροντα καὶ τὴν δόξαν τῆς Ρωσίας ἀφοσίωσιν αὐ-
 »τοῦ καὶ διὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ σεβαστὸν πρόσωπον τοῦ ἀγα-
 »πητοῦ ἡμῶν ἀδελφοῦ ἀοιδίμου αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, οὗ
 »ἡ μνήμη εἶναι ἐνδοξος, οὕτινος πάντοτε ἐδικαίωσε τὴν πρὸς
 »αὐτὸν ἐμπιστοσύνην.

»Εὐδοκοῦμεν δὲ νὰ διαβεβαιώσωμεν αὐτὸν περὶ τῆς πρὸς
 »αὐτὸν ἀμετατρέπτου Ἡμῶν εὐμενείας.

»Υπεγράφη ἰδίᾳ χειρὶ τῆς Α. Α. Μεγαλειότητος

• ΝΙΚΟΛΑΟΣ •

Ὁ αὐτοκράτωρ σὺν τῇ ἀποδοχῇ τῆς ἀπὸ τῆς ρωσικῆς ὑπηρεσίας παραιτήσεως τοῦ Ἑλλήνου διπλωμάτου ἡδύοκσε νὰ ἀπονεύμῃ αὐτῷ σύνταξιν ἰσόβιον ἐξ 60,000 φράγκων, ἀλλ' ὁ ἀγέρωχος Καποδίστριας φρονίμως σκεπτόμενος ἀπεποιήθη αὐτὴν θέλων νὰ ἔχῃ πλήρη τὴν ἀπὸ τῆς ρωσικῆς ἐπιρροῆς ἀνεξαρτησίαν καὶ ὁ Νικόλαος θαυμάσας τὴν ἀφιλοχρηματίαν τοῦ ἀνδρὸς ἰδικαίωσεν αὐτόν. Οὕτω λοιπὸν ὁ Καποδίστριας ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς εὐεργέτιδος Ρωσίας ὡς κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος, τοῦτ' αὐτὸ δὲ ἐπραξάν καὶ τὰ ἀνκτοβοῦλια τῶν Παρισίων καὶ τοῦ Λονδίνου. Πολλὰ δὲ καὶ ἐπανελημμένως λαλήσας πρὸς τὸν αὐτοκράτορα περὶ τῆς μελλούσης πορείας αὐτοῦ, ὑπέβαλεν, ἐπὶ τέλους, αὐτῷ καὶ Ὑπόμνημα σπουδαῖον καὶ πειστικόν, δι' οὗ περιγράφων τὴν τότε κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰς περὶ αὐτῆς ἀντιζηλίας τῶν Δυνάμεων, στεργεῖ μὲν τὴν παραχωρηθεῖσαν ἡμιανεξαρτησίαν, ἀλλ' ἂν οἱ Ἕλληνες, λέγει, «λάβουν καὶ τινὰς βοηθείας, ἐξ ὧν σκεπάζοντες τὰς πικροτέρας τῶν στερήσεις, θέλουσιν εἰσαγάγει τάξιν τινὰ καὶ εἰς τὴν διοίκησιν καὶ οἰκονομίαν των. Ἄν τοῦτο ὅμως στερηθῶ τὸ καταπειστικώτατον μέσον, ὅμα ἀσθενῶς ὑποκρατούμενος ἐπὶ τοῦ τόπου, ἴσως οἱ Ἕλληνες δὲν μοι δώσωσιν ἣν θέλω τοὺς ζητήσῃ πληρεξουσιότητα καὶ παρασυρόμενοι ἀπὸ παραινέσεις ξένας τῆς πολιτικῆς τῶν ἐπεμβαίνουσῶν αὐλῶν, ἴσως καὶ ἐπιμείνωσιν εἰς τὸ τῆς παντελοῦς ἀνεξαρτησίας των. Τούτου γενομένου, ἡ ἀπόφασίς μου θέλει εἶσθαι, ἢ μᾶλλον ἤδη καὶ εἶναι, νὰ μὴ λάβω οὐδὲν μέρος εἰς τὰ πράγματά των, ἀλλὰ ν' ἀποτρέξω εἰς τὴν ἐατίαν μου κατὰ τὴν γενέθλιον γῆν, καὶ προβλέπων ἀναπολείπτους συμφοράς, ν' ἀρκεσθῶ εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων τῆς θρησκείας καὶ τῆς φιλανθρωπίας περὶ τὸ ἐσόμενον πλῆθος τῶν δυστυχῶν.

«Καὶ ἱκετεύω τὴν Υ. Μεγαλειότητα, ν' ἀποδεχθῇ τὴν παρούσαν ἀνομολόγησιν, καὶ νὰ πιστεύσῃ ὅτι οὐδέποτε θέλω ἀποταχθῇ ἀπὸ τὰ ἐν αὐτῇ. Ἐγὼ δὲ μετὰ τοῦ φόρου τῆς αἰδίου εὐγνωμοσύνης μου ἐπὶ ταῖς εὐεργεσίαις Αὐτῆς, συν-

«τάττω καὶ τὸν τοῦ βαθυτάτου σεβασμοῦ μεθ' οὗ εἰμι κτλ.» (1)

Τὸ ἔγγραφον τοῦτο, δημοσιευθὲν βραδύτερον, καὶ περιέχον παράγραφον, δι' ἧς διακηρύττει ὅτι σκοπὸς καὶ ἄγὼν τοῦ μέλλοντος βίου αὐτοῦ ἔσται τὸ εὐγνωμονεῖν, ἀλλὰ δικαιοῦσαι συνάμα τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν Ἑλλήνων. τὸ ὑπόμνημα, λέγομεν, τοῦτο ἐσχολίασαν οὐχὶ ὀρθῶς διάφοροι συγγραφεῖς, ὧν προεξάρχει ὁ Γερβίνος (2), ἰσχυριζόμενος, ὅτι δι' αὐτοῦ ὁ Καποδίστριας τῇ μὲν Ρωσίᾳ ὡμολόγει τρόπον τινὰ ὄρκον πίστεως εἰς τὰ ρωσικὰ συμφέροντα, ἑαυτῷ δὲ ἐξησφάλιζεν ἡγεμονίαν, συγχειμένην μὲν ἐκ τῆς Πελοποννήσου καὶ τινων νήσων, ἐξαρτωμένην δὲ ἀπὸ τῆς Τουρκίας, ὥσπερ ἡ Σερβία, ἡ Μολδαβία καὶ ἡ Βλαχία, καὶ οὐδὲν μέλλον ἔχουσαν. Ἄλλ' ὁ Γερβίνος φωρᾷται ψευδόμενος, ὡς πᾶς τις ἀναγνούς τὸ ὑπόμνημα τοῦτο δύναται νὰ κρίνῃ.

Ὅπως ποτ' ἂν ᾔ, ὁ Καποδίστριας ἀπῆλθε τῆς ρωσικῆς πρωτεύουσας τῇ 28 Ἰουλίου 1827 οὐδὲν ἄλλο ἀποκομίζων ἐκ Ρωσίας καὶ δι' οὐδενὸς ἄλλου δεσμοῦ πρὸς αὐτὴν συνδεόμενος ἢ διὰ τοῦ τῆς εὐγνωμοσύνης, ἣν πᾶς τίμιος καὶ χρηστός ἀνὴρ πρέπει νὰ ὀφείλῃ πρὸς τοὺς εὐεργέτας αὐτοῦ. Ἐκτοτε δὲ δὲν εἶδε πλέον τὴν πρωτεύουσαν τῶν Τσάρων, τὴν κωνίστραν τοῦ ἐνδόξου διπλωματικοῦ σταδίου, δι' οὗ καὶ τὴν Ἑλλάδα ἐτίμησε καὶ ἑαυτὸν εἰς τὸ ἀπόγειον τῆς δόξης ἀνεβίβασεν.

Ὁ Καποδίστριας τῇ 4 Αὐγούστου κατέφθασε καὶ αὖθις εἰς Βερολίνον, ἔνθα ἐγένετο δεκτὸς μετὰ χαρᾶς ὑπὸ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, παρ' ἧς ἀπῆλθεν ἰδιαιτέρας ὁλως ἀγάπης. Ἐντεῦθεν δὲ ἔγραψε πρὸς τὸν ἐν τῇ ἐν Βεῖμῳ ἐπαύλει αὐτοῦ διαμένοντα στενωτάτον αὐτοῦ φίλον Στάδιν τὴν ἐξῆς ὡραίαν ἐπιστολήν :

«Ἐν μέσῳ ἐνδείας φοβερᾶς καὶ συμφορῶν ἀναριθμητῶν, ἐν μέσῳ λαοῦ πεινῶντος καὶ ὑπὸ τῆς κακοδαιμονίας μαστιζομένου, ὑπὸ τῆς ὀθωμανικῆς δὲ ρομφαίας ἀπειλουμένου, μέχρι τε-

(1) Ἰδὲ Ἐπιστολάς Καποδιστρίου, ἑλληνικὴν ἔκδοσιν, Ἀθήναι 1841, τόμ. Α', σελ. 112—115.

(2) Ἰδὲ G. Gervinus, Insurrection et régénération de la Grèce. Traduction française, τόμ. Β', σελ. 681. Τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ μονογραφίαν ἴδιαν περὶ αὐτοῦ γράψας Μένδελσον Βαλθολδους.

«λείας καταστροφῆς, καὶ ἀπηλπισμένου νὰ εὕρῃ τὴν δέουσαν
«βοήθειαν, ὅπως ὀδηγηθῇ εἰς τὸ πέρας τῶν ἀγώνων του, ὑπὲρ
«τοῦ ὁποίου ὁμως πᾶσα γενναία ψυχὴ θὰ αἰσθάνεται αἰωνίως
«συμπάθειαν βαθυτάτην, ὡς μὴ παύσαντος πώποτε νὰ ἐμπνέῃ
«ζωηρότατον ἐνδιαφέρον εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς συγκι-
«νουμένους ἐκ τῶν ἱερῶν ὀνομάτων τῆς θρησκείας, τῆς πατρί-
«δος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ ἔργον μου, βεβαίως, θὰ ᾔναι

Ὁ βαρὼν Σταῖν.

«δυσχερέστατον. Ἄν δὲ τολμῶ ν' ἀποπειραθῶ τὴν ἐκτέλεσίν του,
«τοῦτο προέρχεται ἐκ τῆς συνειδήσεως τῶν ἐμῶν καθηκόντων,
«ἐκ τῆς σταθερᾶς θελήσεως τοῦ νὰ ἐκπληρώσω αὐτά, καὶ ἐκ
«τῆς ἐλπίδος προσέτι ὅτι ὁ Θεός, ἐν τῇ δικαιοσύνῃ καὶ ἐν τῇ
«εὐσπλαγχνίᾳ του, καὶ οἱ δυνατοὶ τῆς γῆς, ἐν τῇ χριστιανικῇ
«αὐτῶν καλοκαγαθίᾳ, δὲν θὰ με ἀφήσωσιν ἐγκαταλειμμένον.»

Ἐκ Βερολίνου ἀνεχώρησε καὶ τῇ 10 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐφθα-
«σεν εἰς Χάμβουργ, ὁπόθεν ἐπιβὰς τοῦ ἀγγλικοῦ ἀτμοπλοίου «Β.
«Σόλφρε» ἀνεχώρησεν εἰς Λονδίνον.

Ἐν-αὐθα ἤλπιζεν ἐπὶ τὴν καλοκάγαθίαν τοῦ φιλέλλητος πρω-

θυπουργοῦ τῆς Ἀγγλίας Γεωργίου Κάνιγγ, δι' οὗ καὶ μόνου ἤλπιζε νὰ νικήσῃ πάντα τὰ ἐπιπροσθούντα ἐν τῷ μέλλοντι σταδίῳ προσκόμματα· ἀλλ' εἰς μάτην. Διότι ὁ Καποδίστριας κατέφθασεν εἰς Λονδίνον καθ' ἣν ἡμέραν ἐνεταφίαζον τὸν ἀληθῆ φιλέλληνα Κάνιγγ! Ὁ θάνατος αὐτοῦ ἦν καίριον τῷ κόμητι τραῦμα· Μόνον ἐν τῷ χρηματιστηρίῳ ἡ ἀφίξις τοῦ Καποδιστρίου ἐπήνεγκε λαμπρὰ ἀποτελέσματα, ὥς λέγει ὁ «Χρόνος» τοῦ Λονδίνου (1). Ἡ ἀνωτέρα διπλωματία προσηνέχθη αὐτῷ ψυχρῶς· ὁ Βέλλιγκτον τὴν αὐτὴν ἐτήρησε διχωγὴν· ὁ δὲ λόρδος Γρέυ δὲν ἔστρεψε νὰ ἴδῃ αὐτόν. Ἀλλὰ τὴν ψυχρότητα πάντων ὑπερέβαλεν ἡ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Γεωργίου τοῦ Δ', ὡς διηγῆθη αὐτὴν αὐτοπροσώπως ὁ Καποδίστριας τῷ Σπουριδωνί Τρικουπῇ: «Φθάσας ὁ Κυβερνήτης εἰς Ἀγγλίαν, ἐζήτησε νὰ προσκυνήσῃ τὸν βασιλέα καὶ μετὰ πολλὰς ἡμέρας ἀφίχθεις κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ εἰς Βινδσῶρην, ὅπου διέτριβεν, εἰσῆχθη εἰς τὴν πινακοθήκην τοῦ παλατίου· μετὰ πολλὴν δὲ ὥσαν ἠνεψύχθη ἄλλη θύρα, εἰσῆλθεν ἀνθρώπος ὕψηλου ἀναστήματος, ἰδιωτικῶς καὶ ἀμελῶς ἐνδεδυμένος, ἔκλεισε τὴν θύραν καὶ ἤρχισε νὰ παρατηρῇ τὰς ἀνακειμένους εἰκόνας καὶ νὰ προχωρῇ, ὅπου ἴστατο ὁ Καποδίστριας. Οὗτος καὶ ἐκ τοῦ προσώπου καὶ ἐκ τοῦ ἀναστήματος ἐπίεσθη ὅτι ἦτο ὁ βασιλεὺς, ὃν εἶχεν ἄλλοτε ἰδεῖ, συνοδεύων εἰς Ἀγγλίαν τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον· ἀπορῶν δ' ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τούτῳ τρόπῳ τῆς ἐντεύξεως, ἀνέμενε τὸ ἀποθησόμενον ὄρθιος, ἀφωνος καὶ ἀκίνητος. Προχωρῶν ὁ βασιλεὺς, κατήντησεν, ὅπου ἴστατο ὁ Καποδίστριας, καὶ ὥς ἂν τὸν συνήντησεν ἀπροσδοκῆτως ἀνεφώνησεν· Ah! vous êtes ici, monsieur le comte! je suis bien aise de vous voir. (*Α! εἰσθε ἐδῶ, κύριε κόμη, εἶμαι πολὺ εὐχαριστημένος, διότι σὰς εἶδον). Ταῦτα εἶπε καὶ μὴδ' ἀπάντησιν ἀναμείνας ἀπεχαιρέτησεν, ἀπεμακρύνθη ἡσυχῶς, παρατηρῶν τὰς λοιπὰς εἰκόνας καὶ ἐξῆλθε, δι' ἧς εἶχεν εἰσελθεῖ θύρας· τοῦτου γενομένου ἡνοιξέ τις τὴν θύραν, δι' ἧς εἰσῆχθη ὁ Καποδίσ-

(1) Ἰδὲ τὸ φύλλον τῆς 6 Αὐγούστου 1827. The arrival of Count Kapodistrias led to some inquiry after Greek loans which rose about 3/4 per cent, leaving off at 15 1/4.

στρίας, καὶ τὸν προέπεμψεν εἰς τὴν Ἀμαζίαν του, ὡς λαβούσης χώραν τῆς μετὰ τοῦ βασιλείως συνεντεύξεώς του. Ὁ τρόπος οὗτος ἐξεικόνισεν ἀποχρώντως τὴν διάθεσιν τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως πρὸς τὸν Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος» (1).

Τοῦτο καὶ μόνον εἶναι, καθ' ἡμᾶς, ἱκανὸν νὰ δείξη τὸ μέγεθος τῆς ἀφοσιώσεως τοῦ Καποδιστρίου εἰς τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος του· διότι διπλωμάτης ὀξυδερκῆς οἷος ἐχρημάτισεν ἐφ' ἅπαντα αὐτοῦ τὸν βίον, ὁ Καποδίστριας δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ ἠνιόησῃ τὴν ἔννοιαν τῆς ὑποδοχῆς ἐκ μέρους τοῦ Γεωργίου Δ'. Ἐγίνωσκε, λοιπόν, ἀριστα ὁ Καποδίστριας τὰ τε αἷτια καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς τοιαύτης ὑποδοχῆς· ἀλλὰ χάριν τῆς πατρίδος ἐγένετο ἐκούσιον θῦμα καὶ ἤχθη ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν (2). Περιττὸν ἴσως δὲν εἶναι νὰ προσθέσωμεν, ὅτι καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ὑποσχέσεις μόνον ἔλαβεν, ἀλλ' οὐδὲν οὔτε περὶ θανείου, οὔτε περὶ ἄλλης βοήθειας χρηματικῆς κατώρθωσεν.

Ἡ τοιαύτη δυσἀρέσκεια τῶν Ἀγγλῶν κατὰ τοῦ κυβερνήτου Καποδιστρίου παραχωρήσαντος ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῶν κατὰ τὸ 1814 τὴν Ἑπτανησον, περὶ οὗ ἔγραφεν ὁ Χρόνος τοῦ Λονδίνου τῆς 23 Αὐγούστου 1830 : «Ἐδέχθημεν τὴν προστασίαν τῆς Ἑπτανήσου τῇ αἰτήσει ἐνὸς Ρώσου ὑπουργοῦ, καταγωγὴν ἔχοντος ἑλληνικὴν» προήρχετο ἐκ τῆς μὴ ἐκλογῆς τοῦ Λεοπόλδου, ὃν ἡ Ἀγγλία ἐζήτει, καὶ ἐκ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ Καποδιστρίου τοῦ τίτλου : Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, δι' οὗ κατέστρεψε τὰ ἀγγλικὰ σχέδια.

Ἐκ Λονδίνου ἀπηύθυνεν ὁ Καποδίστριας καὶ τὰ πρῶτα αὐτοῦ ἔγγραφα πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως Γεώργιον Σισσίνην καὶ τὸν πρόεδρον τῆς πρωτορινῆς Κυβερνήσεως, ἔχοντα ὧδε :

(1) Ἰδὲ Ἱστορίαν Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως Σ. Τρικούπη, τόμ. 8', σελ. 234.

(2) Ὁ Καποδίστριας ἐν Λονδίῳ μένων εἶδεν καὶ τὸν ψυχorraγoῦντα καὶ εἰτα ἰποθανόντα, τῇ 14 Σεπτεμβρίου, ἐπιστήθιον φίλον καὶ ποιητὴν Οὐγγον Φώσκολον (Ἰδὲ περὶ τούτου Ugo Foscolo, Epistolario Firenze. Le Momier τόμ. Β' σελ. 401 καὶ Γ' σελ. 270.

Πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Ἑθνικῆς Συνελεύσεως

Ἐν Λονδίῳ, τὴν 11]23 Αὐγούστου 1827.

Κύριε!

Ἐνῷ ἡτοιμαζόμεν ν' ἀναχωρήσω ἐκ τῆς ρωσικῆς πρωτεύουσας, ἔλαβον, διὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου τὴν διακοίνωσιν τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος καὶ τῶν πληρεξουσίων τοῦ ἔθνους, δι' ἧς μ' ἐγνωστοποιήθησαν δύο ψηφίσματα, τὸ μὲν περὶ τῆς ἐκλογῆς ἐμοῦ, ὡς προέδρου τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως, τὸ δὲ περὶ τῆς διδομένης εἰς ἐμὲ πληρεξουσιότητος, ὅπως διαπραγματευθῶ ἐθνικὸν δάνειον.

Ἀπὸ τοῦ Μαίου, ἅμα ἀφίχθην εἰς Πητρούπολιν, ἐφημερίδες καὶ ἰδιωτικαὶ ἐπιστολαὶ μ' ἔκαμαν γνωστὴν τὴν τοσοῦτον καλακευτικὴν καὶ τοσοῦτον ἐπίσημον διαβεβαίωσιν τῆς ἐθνικῆς πρὸς ἐμὲ ἐμπιστοσύνης.

Δὲν θέλω κάμει λόγον πρὸς τὴν Ὑμέτεραν Ἐξοχότητα καὶ πρὸς τοὺς συναδέλφους ὑμῶν, οὔτε περὶ τῶν αἰσθημάτων ἐξ ὧν ἐμπνέομαι, ὑπ' ὅψει ἔχων τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος ψηφίσματα. οὔτε περὶ τῶν εὐχῶν ὡς ἀπευθύνω πρὸς τὸν Ὑψιστον ὅπως ἐπιδαψιλεύσῃ καὶ πρὸς Ὑμᾶς, καὶ πρὸς ἐμὲ ἐπίσης, τὴν δύναμιν, ἵνα φθάσωμεν εἰς τὸν σκοπὸν τῶν μακρῶν καὶ αἰμοφύρτων θυσιῶν, εἰς ὡς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ὑπεβλήθη, καὶ ὑποβάλλεται ἤδη, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τῆς ἀπολυτρώσεώς του.

Θέλω λοιπὸν περιορισθῇ, σήμερον, νὰ Σᾶς δώσω λόγον τῶν μέχρι τοῦδε μικρῶν μου προσπαθειῶν, συγχρόνως δὲ καὶ τὸ μέτρον τῆς εἰς τὸ μέλλον πλήρους ἀφοσιώσεώς μου.

Πληροφορηθεὶς τὴν καταστροφὴν τῶν Ἀθηναίων, τὰς χρηματικὰς δυσχερείας τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως, καὶ τὴν θλιβερὰν ἀνάγκην εἰς τὴν ὁποίαν εὐρέθη αὕτη ὅπως ζητήσῃ τὴν συνομολόγησιν δανείου, ἐν Ἑπτανήσῳ, ἱκανοῦ μόνον διὰ τινὰς ἡμέρας, ἔσπευσα, ἀντὶ πάσης ἀπαντήσεως, ν' ἀποστείλω πρὸς τὸν ἀδελφόν μου μέρος τῆς μετριοτάτης περιουσίας μου, καὶ τὸν παρήγγειλα νὰ λάβῃ μετοχὴν εἰς τὸ δάνειον αὐτό, ἂν τῷ ὄντι ἐγένετο, ἄλλως, νὰ καταθέσῃ, εἰς τὰς χεῖρας τῆς προσωρινῆς κυ-

θερνήσεως, δύο χιλιάδας λίρας στερλίνας. Συγχρόνως κατέφυγα πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ πλουσίους ὁμογενεῖς, παρακαλέσας αὐτοὺς ν' ἀκολουθήσωσι τὸ παράδειγμα τοῦτο, καὶ συντρέξωσι καὶ αὐτοὶ τὸ κατὰ δύναμιν.

• Ἡ προσπάθειά μου αὕτη ἐπέτυχε, καὶ ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις θὰ εὐκολυνθῇ οὕτω, ἐπὶ τοῦ παρόντος, πρὸς θεραπείαν τῶν πολλῶν κατεπειγουσῶν ἀναγκῶν. Εἶπον ἐπὶ τοῦ παρόντος, διότι ἐλπίζω, τῇ βοήθειᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς συνέσεως ὑμῶν, τὸ ἡμέτερον ἔθνος νὰ λάβῃ ταχέως ἄλλην τινὰ ἰσχυροτέραν βοήθειαν.

• Κατὰ τὴν ἐνεστώσαν τῶν πραγμάτων κατάστασιν, ἡ βοήθεια αὕτη, διὰ νὰ κατασταθῇ ζωτικὴ, δεόν νὰ ἔχῃ διπλοῦν σκοπόν. Δεόν νὰ ἐξαγάγῃ τὴν Ἑλλάδα ἐκ τῆς ὀλεθρίας ἀπομονώσεώς της, καὶ προσέτι νὰ θέσῃ αὐτὴν εἰς συνάφειαν μετὰ τῶν κυριωτέρων εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων. Δεόν ἡ ἰσχυροτέρα αὕτη βοήθεια νὰ προμηθεύσῃ εἰς αὐτὴν τὰ μέσα τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ὑπερασπίσεως, μέχρις ὅτου ἡ κυβέρνησις δυνηθῇ νὰ ἀποκαταστήσῃ τάξιν τινὰ ἐν τῇ διοικήσει τοῦ ἔθνους, καὶ εὐρεθῇ τοῦτο εἰς κατάστασιν νὰ ἐπαρκῇ ἀφ' ἑαυτοῦ εἰς τὰς ἀνάγκας του.

• Διὰ τοῦτο, ἐξαιρετικῶς ἐπεμελήθημεν τὰ μέγιστα ταῦτα συμφέροντα, καὶ θὰ ἐξακολουθήσω ἐπιμελούμενος αὐτά. Ἐνεκὰ δὲ τούτου, προτοῦ ἀφίχθῶ αὐτόθι, θεωρῶ ἀναγκαῖον νὰ διέλθω καὶ ἐκ Παρισίων.

• Ἄν ἡ Θεία Πρόνοια εὐλογήσῃ, καὶ εἰς τὸ μέλλον, τὰς προσπάθειάς μου, τολμῶ νὰ ἐλπίσω ὅτι θὰ δυνηθῶ νὰ Σᾶς παρῶ παρηγορίαν τινά, τὸ δὲ ἔθνος, πιστεύω, δὲν θὰ μοῦ ἀρνηθῇ τὴν ἐξουσίαν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν θὰ τοῦ ζητήσω, ὅπως κανονισθῶσιν, ἐν τῇ νομίμῳ ἐνασχῆσει τῶν προταθέντων μοι σπουδαιότητων καθηκόντων ὅλα τὰ συνδιαλλακτικὰ μέτρα μετὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν Αὐλῶν, αἵτινες θὰ παρέμβωσιν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς σωτηρίας.

• Οὐδὲ στιγμὴν μίαν θ' ἀφήσω νὰ παρέλθῃ ἄπρακτος. Ἀπὸ τὴν μίαν εἰς τὴν ἄλλην ἡμέραν, ἡμπορεῖ ν' ἀποφασισθῇ περὶ τῆς Ἑλλάδος τὸ μέγα ζήτημα τῆς ζωῆς ἢ τοῦ θανάτου. Τί θὰ γίνῃ, μόνος ὁ Θεὸς τὸ γνωρίζει. Ἄλλ' ἂς μὴν ἀποκρύψωμεν, κύριοι,

ὅτι ἀπὸ ὑμᾶς ἐξαρτᾶται νὰ ἔλθωσιν αἱ περιστάσεις εὐνοϊκαὶ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους· καὶ θὰ ἔλθωσιν (ἐστὶ βεβαιοτάτοι περὶ τούτου), ἂν, ἀκλόνητοι μένοντες ἐπὶ τῶν ἀμεταβλήτων ἀρχῶν τῆς ἀγίας ἡμῶν Θρησκείας ἐργασθῆτε ἐν συμπονοῖα, καὶ ἐν ἀγαθοπιστίᾳ εἰς τὸ ἔργον τῆς κοινῆς σωτηρίας, οἱ μὲν ἐξ ὑμῶν φέροντες τὰ ὅπλα, ὄχι μόνον μετ' ἀφοσιώσεως καὶ ἀνδρίας, ἀλλὰ καὶ μετὰ αὐστηρᾶς πειθαρχίας εἰς τὰς διαταγὰς τῶν ἀνωτέρων σας, οἱ δὲ διοικοῦντες τὸν τόπον ὑπὲρ τοῦ τόπου καὶ ὄχι ὑπὲρ ἢ κατὰ τῶν δεῖνα συμφερόντων.

Ἐνταῦθα, κύριοι, παύω τὸν λόγον, ἀφίνων εἰς τὴν ὑμετέραν σύνεσιν καὶ εἰς τὴν φιλοπατρίαν σας τὴν φροντίδα τοῦ νὰ καταμετρήσῃτε τὴν μεγίστην εὐθύνην τὴν βαρύνουσαν τὰς ὑμετέρας κεφαλὰς. Θεωρῶ δὲ τιμὴν τὸ νὰ συμμερισθῶ μαζί σας τὴν εὐθύνην ταύτην, ἀλλὰ δὲν διστάζω παντάπασιν νὰ ἐπαναλάβω καὶ ἐνταῦθα ὅτι ἀδύνατον μοῦ εἶναι νὰ συμμερισθῶ αὐτὴν προτοῦ μὲ ἀκούσετε, καὶ προτοῦ συγκκτατεθῇτε νὰ μοὶ δώσετε ὅλην σας τὴν ἐμπιστοσύνην, τὴν ὁποίαν αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην νὰ ἐμπνεύσω εἰς τὰς καρδίας σας.

Μετὰ τῶν διαπύρων εὐχῶν μου, δέχθητε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἐξαιρέτου μου ὑπολήψεως.

Αὐθημερόν δὲ ἔγραψε καὶ πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως τὰδε :

**Πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως
τῆς Ἑλλάδος.**

Ἐν Λονδίνῳ, τὴν 14|20 Αὐγ. 1827.

Κύριε !

«Δὲν ἠδυνάμην ν' ἀπαντήσω πληρέστερον εἰς τὴν ἐπιστολήν, ἣν ἡ Ὑμ. Ἐξοχότης μ' ἔκαμε τὴν τιμὴν νὰ μὲ διευθύνῃ, παρὰ μεταβιβάζων πρὸς ὑμᾶς ἀνοικτὴν, τὴν πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως σημερινὴν ἐπιστολήν μου.

Μακρυτέρας ἐξηγήσεις δὲν θὰ προήγαγον ἐπὶ τὰ πρόσω τὸ

ἔργον ὑπὲρ τῆς τελείσεως τοῦ ὁποίου ὀφείλομεν νὰ μεταχειρισθώ-
μεν καὶ ὅλον τὸν χρόνον μας καὶ ὅλας τὰς προσπάθειάς μας.

Ἄς ἐργασθῶμεν ὑπὲρ τοῦ ἐνδόξου αὐτοῦ ἔργου. Ἄς ἐργασθώ-
μεν ἐν ἀγαθῇ πίστει, μετ' ἀφιλοκερδείας, συμπονοίας καὶ συνέ-
σεως. Ἡ κοινὴ αὕτη ὑποχρέωσις εἶναι ἡ πρωτίστη τῶν ἰδικῶν
μας ὑποχρεώσεων, καὶ ἂν ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν, ἡ πατρίς θὰ σωθῇ.

Μετὰ τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀφίξίν μου, διαφυλάττομαι νὰ
κάμω τῇ Ὑμετέρᾳ Ἐξοχότητι γνωστοποιήσεις ὑψίστου συμφέ-
ροντος, συνοψίζουσας τὸ μέλλον, καί, κατὰ τὰς ἐλπίδας μου,
τὴν σωτηρίαν τῆς ἡμετέρας πατρίδος.»

Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται, τῆς ἐθνοσυνελεύσεως διαλυθείσης ἤδη, μετὰ
χαρᾶς ἀνεγνώσθησαν ἐν τῇ Βουλῇ καὶ προὔξηνσαν μεγίστην
παρηγορίαν καὶ διεβεβαίωσαν περὶ τῆς προσεχοῦς ἀρίξεως τοῦ
Κυβερνήτου, περὶ τοῦ ὁποίου τινὲς διέδιδον ὅτι δὲν ἀπέδεξατο
τὴν ὑψηλὴν τῆς πατρίδος πρόσκλησιν. Ἐκ τῆς πρώτης μάλι-
στα ἐπιστολῆς μανθάνομεν ὅτι τὸ ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν ἐπί-
πλων αὐτοῦ ποσὸν εἰς 2,000 λιρῶν ἀγγλικῶν ἀνερχόμενον ἀπέ-
στειλε πρὸς τὸν ἐν Κερκύρᾳ διαμένοντα ἀδελφὸν Βιάρον ὅπως
ἐγγχειρίσῃ αὐτὰς τῇ προσωρινῇ κυβερνήσει καὶ ὅτι ἔγραψε πρὸς
τοὺς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ (Μόσχαν, Ὁδησσόν, Λιβόρνον, Τεργέστην
καὶ Βενετίαν) Ἕλληνας, ὅτινες ἐπεμψαν εἰς Ἑλλάδα περὶ
τὰς 100,000 φράγκων, ὅπως ἐπαρκέσωσιν εἰς τὰς πρώτας ἀνάγ-
κας τῆς πατρίδος, τὴν ἀντικυβερνητικὴν ἐπιτροπὴν τῆς ὁποίας
διεβεβαίωσεν ὅτι προσεχῶς αἱ εὐεργέτιδες δυνάμεις θὰ ἐφρόντι-
ζον περὶ τοῦ δανείου.

Πρὸς τοῦτοίς, ὁ Καποδίστριας ἐν Λονδίνῳ διακείμενος τῇ 31
Αὐγούστου 1827 ἀπηύθυνε πρὸς τὰ τρία ἀνακτοβούλια τῶν τῆν
σύμβασιν τῆς 24]6 Ἰουλίου ὑπογραψασῶν δυνάμεων τὸ ἐπόμε-
νον Ὑπόμνημα, δι' οὗ ἐξαιτεῖται χρηματικὰς βοηθείας, ὅπως δυ-
νηθῇ νὰ ἐνεργήσῃ τὰ πρὸς διευθέτησιν τῶν τῆς Ἑλλάδος. Τὸ
Ὑπόμνημα τοῦτο ἔχει ὥδε :

Ἡ ἐν Λονδίνῳ συνθήκη τῆς 6 Ἰουλίου ἀναγγέλλει ὅτι ἡ
χρῆσις τοῦ αἵματος καὶ τὰ δυστυχήματα ὅσα ἀπὸ τοῦ 1821

ἐρημοῦσι τὰ πρὸς Ἀνατολάς, καὶ βάλλουσιν εἰς κίνδυνον τὰ μέγιστα συμφέροντα. θὰ πύσωσι, καὶ ἐπομένως δὲν θὰ διαταραχθῇ ἐκ τούτων ἡ εἰρήνη, τὴν ὁποίαν ἡ Εὐρώπη ἀπολαύει, διότι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον αἱ δυνάμεις τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας προσφέρουσι διὰ τῆς μεσιτείας καὶ ἐγγυήσεως των, πρὸς μὲν τὸν Σουλτάνον ἔντιμον μὲ τὴν Ἑλλάδα εἰρηνοποιήσιν, πρὸς δὲ τοὺς Ἕλληνας τὸν τρόπον τοῦ ν' ἀπαλλαγῶσιν ἀπὸ τὴν ὀλεθρίαν ἀπομόνωσίν των, νὰ βελτιώσωσι τὴν ἐνεστῶσαν κατάστασίν των καὶ τέλος νὰ ἐλπίσωσιν εὐτυχέστερον μέλλον. Ἀλλὰ τὰ μυστικοσυμβούλια αὐτῶν, μελετῶντα τὰς περιστάσεις ὅσαι δύνανται νὰ βραδύνωσιν ἢ νὰ ἐπενέγκωσι δυσνίκητα ἐμπόδια εἰς τὴν κατόρθωσιν τῆς σωτηριώδους προθέσεως των, καὶ ζητοῦντα νὰ προλάβωσιν ἢ νὰ ὑπερνικήσωσιν ὅλα τὰναντία, θὰ καταπεισθῶσιν ὅτι δὲν θὰ φθάσωσι τὸν σκοπὸν τῶν δυνάμεων εὐτυχῶς πως, εἰμὴ μόνον ἀπαλλάττοντα τὴν Ἑλλάδα ὅσον τάχιον ἀπὸ τὴν ἀθλιωτάτην καὶ ἀξιοθρήνητον κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔρθασεν ἐξ αἰτίας τοῦ ὀκταετοῦς ἐξολοθρευτικοῦ πολέμου καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ συμφορῶν.

Ἐν ὑποθέσει ὅτι οἱ Τούρκοι ἀποδέχονται ἢ ἀπαρρίπτουσι τὴν μεσιτείαν τῶν Δυνάμεων, θὰ ἐξετάσωμεν ἐν συντόμῳ μὲ ποῖον τρόπον αἱ Δυνάμεις αὗται θὰ κατορθώσωσιν, ὥστε νὰ πληρωθῶσιν αἱ εὐχαι των καὶ αἱ εὐχαι τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐν ὑποθέσει ὅτι οἱ Τούρκοι καὶ οἱ Ἕλληνες ἀποδέχονται τὴν συνθήκην τῆς 6 Ἰουλίου, ὅτε ἤρχισαν αἱ πραγματικαὶ διαπραγματεύσεις μεταξὺ αὐτῶν, καὶ τέλος ἔγινε σύμβασις διὰ τῆς μεσιτείας καὶ ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν τριῶν Δυνάμεων. Εἰς τὴν παρούσαν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος, καὶ καθ' ἣν θὰ εὐρεθῇ αὕτη ἀφ' οὗ πύσωσιν αἱ ἐχθροπραξίαι, ποίαν ἠθικὴν ἢ ὕλικὴν ἐγγυήσιν θὰ δυνήθῃ νὰ προσενεγκῇ ἀμοιβαίως εἰς τὰς Δυνάμεις ἢ Κυβερνητὸς τῆς, καὶ πῶς θὰ τολμήσῃ νὰ τὰς βεβαιώσῃ ὅτι θὰ ἐκπληρώσῃ τὰ ὑποσχημένα; Καὶ ἂν θὰ ὑποσχεθῇ μὲ τὸν ἐπισημότερον τρόπον κατὰ τοῦτο, ποίους τρόπους ἔχει εἰς τὴν διάθεσιν τῆς, ὥστε νὰ δυνήθῃ νὰ τὰ ἐκπληρώσῃ; Πρὸ τριῶν ἐτῶν οἱ Ἕλληνες δὲν ὑπαρχουσιν, οὐδὲ πολεμοῦσιν, εἰμὴ διὰ τῶν

Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς

ΦΥΛ. 7

βοηθημάτων, τὰ ὅποια χρεωστοῦσιν εἰς τὴν ἐλεημοσύνην τῶν Χριστιανῶν τῆς Εὐρώπης. Αἱ γαῖαι τῶν εἰς τε τὴν Πελοπόννησον καὶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικὴν Ἑλλάδα εἶναι ἀγεώργητοι, ἀφ' οὗτοι οἱ Τούρκοι φέρουσιν ἐκεῖ τὴν ἐρήμωσιν καὶ τὸν θάνατον· διότι οἱ γεωργοὶ φέρουσιν τὰ ὅπλα, καὶ αἱ οἰκογένειαι τῶν ἢ ἡχμαλωτίσθησαν ἢ διεσκορπίσθησαν εἰς τὰς νήσους, ἢ κατέφυγον εἰς βράχους ἀπροσίτους. Αἱ κῶμι, τὰ χωρία καὶ αἱ πόλεις τῆς Ἑλλάδος κατεστράφησαν καὶ κατήντησαν ἐρείπια καὶ ἐρημιαί· ἄλλο δὲν ἔμεινεν εἰς τοὺς κατοίκους της, εἰμὴ ὁ ἀρχαῖος χαρακτὴρ αὐτῶν, καὶ ἡ ὁμόφωνος καὶ ἀμετάθετος ἀπόφασις τῶν, νὰ μὴ ὑπακύψωσιν εἰς τὸν ζυγὸν τοῦ Τούρκου ἢ ἄλλου τινὸς ξένου. Ἀλλ' οἱ οὕτως εὐγενῶς διατεθειμένοι Ἕλληνες, καὶ λῆκος καὶ ἀρχηγοί, ἐξ αἰτίας τοῦ πολέμου, καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ δεινῶν καὶ τῆς ἀναρχίας δὲν θέλουσι νὰ κατασταθῇ Κυβέρνησις ἰσχυρά, καὶ δυναμένη νὰ διομολογήσῃ καὶ νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ διωμολογημένα σύμφωνα μὲ τὴν συνθήκην τῆς 6 Ἰουλίου, καὶ τὴν ἀπόφασιν τῶν μεσιτευσῶν Δυνάμεων. Καὶ ἀπὸ ποίαν ἐντόπιον πηγὴν ἠθικὴν ἢ χρηματικὴν ὅποιαδῆποτε Κυβέρνησις θὰ ἐξερτύσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα σήμερον τὴν ἐπιρροὴν της, τὴν ὑπόληψίν της, τὴν ἐξουσίαν της, καὶ τοὺς τρόπους νὰ ἐνεργήσῃ τὰ χρεὶς της; Εἶναι τὸ αὐτὸ ἢ ὡς ἂν ἤθελε νὰ μὴ γνωρίσῃ τις τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, ἢ νὰ κρίνῃ προκατειλημένως καὶ ἀδίκως περὶ τοῦ φονικοῦ πολέμου τῶν Ἑλλήνων, ἂν θελήσῃ νὰ τοὺς ὀνειδίσῃ διὰ τὴν ἐξ αὐτῶν ἀθλίαν κατάστασίν των, ἢ νὰ βάλῃ βᾶσιν εἰς ἐγγύησιν τινα συνισταμένην εἰς πρᾶξιν ὑπογεγραμμένην ἀπὸ τῆς Κυβερνήσεώς του, Κυβέρνησιν πολιορκουμένην ἀπὸ παντοίας ἐπειγούσας ἀνάγκας, καὶ κατακυριευμένην ἀπὸ τὴν αὐτογνώμονα θελήσιν παληκαρίων, τῶν ὁποίων ἡ κακομοιρία ἀποτελεῖ τὴν δύναμιν, καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἀπελπισία δικαίωνει πολλάκις τὰς καταχρήσεις. Καὶ ὅμως ποίαν ἐγγύησιν ἠδύναντο αἱ δυνάμεις νὰ λάβωσιν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ ἐγγυηθῶσιν ὡσαύτως ἐκ μέρους των εἰς τοὺς Τούρκους, ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ ἐκτελέσωσι τὰς ἀποφάσεις, τὰς ὁποίας θὰ κάμωσι μεσολαβοῦσαι; Ἄλλον τρόπον δὲν ἔχουσι πρὸς τοῦτο, εἰμὴ νὰ καταλάβωσι στρατιωτι-

κῶς ὠχυρουμένας τινὰς θέσεις, ἢ κἀνὲν φρούριον, ἢ καμμίαν νή-
σον. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν συμβιβάζεται μὲ τὴν συνθήκην τῆς θ'
Ίουλίου καὶ μὲ τὸν εἰρηνοποιὸν σκοπὸν των. Οἱ αὐτοὶ στοχασμοὶ
γίνονται ἐναργέστεροι ἐν ὑποθέσει ὅτι ἡ Πύλη θ' ἀπορρίψῃ τὴν
μεσιτείαν των.

• Εἴμεθα πεπεισμένοι ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ προθυμηθῶσι νὰ
συναίνεωσιν εἰς τὴν εἰρημένην συνθήκην, ἔχοντες ἐντελῆ ἐμπιστο-
σύνην εἰς τοὺς χριστιανικοὺς καὶ καλὸν κἀγαθὸν σκοπὸν τῶν
συμμάχων Δυνάμεων.

• Ἀλλὰ εἰς τὴν παρούσαν κατάστασιν των ὅλως γυμνοὶ καὶ
ἄποροι ὄντες θὰ παρέβαινον τὸ πρῶτον καὶ ἱερώτερον χρέος των,
ἂν δὲν ἐζήτησαν ἀπὸ τοῦ βασιλεῖς βοήθειάν τινα, διὰ ν' ἀποφύ-
γῃσι τοὺς ἀπείρους κινδύνους, εἰς τοὺς ὁποίους τοὺς ρίπτουσιν
ἀφ' ἐνὸς ἢ παντελῆς ἔλλειψις τροφῶν, καὶ ἀφ' ἑτέρου αἱ προ-
σπάθειαι τῶν Τούρκων νὰ κατακτήσωσι τὴν Πελοπόννησον, ἐν ᾧ
χωρὶς τῆς ἐτοίμου βοήθειας τῶν Δυνάμεων θ' ἀπολεσθῶσιν ἤδη,
ὅτε αὐταὶ ἀπεφάσισαν νὰ τοὺς σώσωσιν. Εἶναι δὲ πιθανὸν νὰ
τοὺς φυλάξῃ καὶ τῶρα ἡ θεὸς Πρόνοια θαυματουργοῦσα· πλὴν
αὐτοὶ θὰ ἐξακολουθήσωσι παλαιόντες ἐναντίον τριῶν ἐχθρῶν
ἐπίσης φοβερῶν, τῆς παμπτωχείας, τῆς ἀναρχίας καὶ τῶν
Τούρκων, ἀλλ' ὅχι βεβαίᾳ μὴ προξενούντες λίαν δεινὰ καὶ
κινδυνώδη ἀποτελέσματα τόσοσιν δι' ἑαυτούς, ὅσον καὶ διὰ τὴν
διατήρησιν τῆς εἰρήνης εἰς τὸν Βόσπορον. Καὶ ἂν δὲ οἱ συμ-
μαχικοὶ στόλοι ἐμποδίσωσι τὸν Ἱμπραχίμ νὰ λαθῇ νέας δυνά-
μεις ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, τάχα δὲν εἶναι φόβος μὴ λάθῃ ἀπὸ
τὴν Ἡπειρον καὶ τὴν Ἀλβανίαν βοήθειαν στρατευμάτων, διὰ
νὰ ἐξακολουθήσῃ ἀκράτως τὸν πόλεμον, καὶ νὰ καταθραύσῃ τὰ
λείψαντα τῶν λαῶν, τῶν καταφυγόντων ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ Ναυ-
πλίου καὶ δύο ἄλλων φρουρίων, καὶ τότε νὰ παραδωθῶσιν εἰς
αὐτὸν αἱ πεινῶσαι φρουραὶ παραδιδουσαι τὰ φρούρια αὐτά; Ἐν
ὑποθέσει τέλος ὅτι, ὁ Ἱμπραχίμ θὰ βιασθῇ νὰ σταθῇ ἡ καὶ νὰ
φυγῇ ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, τάχα τὰ φρούρια ὅσα μένουσιν
εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Τούρκων εἶναι δυνατὸν νὰ παραδωθῶσιν
ἐπὶ συνθήκῃ εἰς τὴν Κυβέρνησιν, μὴ δυναμένην νὰ τοὺς ὑπο-

χρεώσῃ εἰς τοῦτο, καὶ ὡς ἐκ τῶν προτέρων μὴ ἔχουσιν καμμίαν ὑπόληψιν εἰς τοὺς πλουσίους καὶ δυνατοὺς τῶν Τούρκων, οἵτινες εἶναι τὰ νεῦρα τῶν φρουρῶν των ; μενόντων ἄρα φρουρίων ἐν τῇ Πελοποννήσῳ εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Τούρκων, δύνανται ποτε νὰ ἐλπίσωσιν αἱ Δυνάμεις νὰ ἐκτελεσθῇ διὰ μέσου διαπραγματεύσεων τὸ 6' ἄρθρον τῆς συνθήκης, τὸ ὀρίζον παντελῇ διαχωρισμὸν τῶν δύο ἔθνων πρὸς ἀποφυγὴν νέων μεταξὺ αὐτῶν συγκρούσεων ;

« Ἄν ἀφ' ἐτέρου οἱ Τούρκοι ἰσχυρογνωμοῦντες ἐξακολουθήσωσι τὸν κατὰ τῶν Ἑλλήνων πόλεμον, καὶ ἂν νέαι καταστροφαὶ ἐφελκώσωσι τὴν συμπάθειαν τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας, δὲν θὰ ἀναγκασθῶσιν αἱ Δυνάμεις νὰ παραδεχθῶσι δραστηριώτερα μέτρα, τὰ ὅποια θὰ ἀποτελέσωσιν ὅ,τι αὐταὶ ἐπιθυμοῦσι νὰ ἀποφύγωσιν, ὅ ἐστι τὸν πόλεμον ;

« Ἄλλ' αἱ Δυνάμεις δὲν ἔχουσι νὰ φοβηθῶσι τοιοῦτόν τι, ἂν προμηθεύσωσιν ὀλίγα βοηθήματα εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὥστε νὰ δυνηθῶσιν οὗτοι νὰ συστήσωσι κυβέρνησιν, δυναμένην νὰ ἐνεργῇ σταθερῶς καὶ πρὸς ἓνα σκοπὸν ἀμετάτρεπτον τὰ τε στρατιωτικὰ καὶ ἰδιωτικὰ χρέη τῆς, ἥτις, ἀφ' οὗ ἀνακαλύψῃ εἰς τὸ ἔθνος τοὺς κεκρυμμένους πόρους του, νὰ τῷ χορηγήσῃ τοὺς τρόπους τοῦ νὰ ἐπαρκέσῃ ἐντὸς ὀλίγου εἰς ἑαυτό, καὶ νὰ ἐκπληρώσῃ ἐντίμως ὅ,τι ἂν ᾔθελεν ὑποσχεθῇ ἡ Κυβέρνησις του, καίτοι ἐξακολουθοῦσα τὸν κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμον.

« Ἀφ' ὅλα τὰ ἐκδιαστικὰ μέτρα, ὅσα ἀπαιτοῦνται νὰ ἐκπληρωθῇ ἡ συνθήκη τῆς 6 Ἰουλίου, τὸ νὰ δώσωσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας διὰ τινων βοηθημάτων τὴν δύναμιν νὰ τὴν ἐκτελέσωσι, θὰ ἦτο τὸ μόνον ὅπερ συνάδει παντελῶς μετὰ τὸ πνεῦμα καὶ μετὰ τὸν σκοπὸν τῆς. Τοῦτο μόνον θὰ καταπείσῃ τὸν Σουλτάνον ὅτι αἱ σύμμαχοι Δυνάμεις θέλουσιν ἀφεύκτως τὴν εἰρήνην τῆς Ἀνατολῆς διὰ τῆς σωτηρίας τῶν Ἑλλήνων. Τοῦτο μόνον δύναται νὰ βιάσῃ τοὺς Τούρκους νὰ συναινέσωσιν εἰς ὅ,τι θέλουσιν αἱ Δυνάμεις, καὶ ἐπομένως νὰ μὴ χρειασθῶσιν αὐταὶ ἄλλα μέτρα, τὰ ὅποια δύνανται νὰ κινήσωσιν εἰς ἀμέσους ἐχθροπραξίας τὴν Ἀγγλίαν, Γαλλίαν, Ρωσίαν καὶ Τουρκίαν.

•Τούτου δοθέντος, τὰ Μυστικοσυμβούλια τῶν συμμάχων θὰ ἔκρινον εὐλογον νὰ δηλοποιήσωσιν εἰς τὴν Πύλην ὅτι αἱ Δυνάμεις σέβονται τὰς ἀποφάσεις τῆς, καὶ δὲν θέλουσι νὰ τὴν βιάσῃ νὰ τὰς μεταβάλῃ· πλὴν διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους δὲν μεταβάλλουσι καὶ αὐταὶ τὰς ἰδικὰς των, καὶ ἐπομένως θὰ ἐκπληρώσωσι τὰ τῆς συνθήκης πιστῶς, διατηροῦσαι φιλικὰς σχέσεις μὲ τοὺς Ἕλληνας. Ἄν δὲ τοῦτο θεωρηθῇ ἀπὸ τὴν Πύλην ὡς ἐχθροπραξία, αὕτη δύναται νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον εἰς τὰς μεσολαβούσας Δυνάμεις καὶ τότε θὰ λάβωσι καὶ αὐταὶ ἀμυντικὰ μέτρα ὑπὲρ ἑαυτῶν· ἀλλ' εἶναι δυνατόν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἐτυφλώθη τόσον, ὥστε νὰ κηρύξῃ τῷ ὄντι πόλεμον κατὰ τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας, καὶ οὕτω νὰ ἐκθέσῃ τὴν μητρόπολιν τῆς εἰς τὸ νὰ πάθῃ ὑπὸ τῆς πείνης ἐντὸς ὀλίγου καὶ ἴσως νὰ προκαλέσῃ τὴν πτώσιν τῆς αὐτοκρατορίας; τί ἔρα μέλλει νὰ πράξῃ; ἢ θὰ φυλάξῃ σιωπὴν, ἢ θ' ἀποκάμῃ ἀπαιτούσα νὰ παύσωσιν αἱ τοιαῦται σχέσεις, καὶ τοῦτο θὰ συντελέσῃ ἐπὶ πλεόν νὰ διατηρηθῇ ἡ εἰρήνη εἰς τὸν Βόσπορον· ὁ δὲ χρόνος θὰ δώσῃ τέλος εἰς τὰ τῆς συνθήκης καὶ ἴσως θὰ δώσῃ τέλος ἀναγκάζων καὶ ὅλας τὰς Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης νὰ συναινέσωσιν ἱκουσίως εἰς αὐτήν.

•Ἀλλὰ χορηγοῦσαι εἰς τοὺς Ἕλληνας τ' ἀπαιτούμενα βοηθήματα αἱ Δυνάμεις δὲν λαμβάνουσι τάχα ποικυλτικῶς μέρος ἐνεργόν εἰς τὰς μεταξὺ Τούρκων καὶ Ἑλλήνων ἐχθροπραξίας, ἀντιβαίνουσιν εἰς τὴν συνθήκην, καὶ δὲν ἐκτρέπονται ἀπὸ τὸν ὅποτον ἐχάραξαν εἰς ἑαυτὰς ὅρον, ἐπ' ἐλπίδι νὰ ὑποχρεώσωσι τοὺς Τούρκους νὰ δεχθῶσι τὴν μεσιτείαν των; Ἡ παρουσία εἰς τὸ Ἀρχιεπέλαγος τῶν συμμαχικῶν στόλων, καὶ ἡ ἐκ τούτων συνάφεια καὶ αἱ σχέσεις τῶν Δυνάμεων μὲ τοὺς Ἕλληνας ἀπαντῶσιν εἰς αὐτὰς τὰς ἐνστάσεις, καὶ μάλιστα φαίνεται ὅτι νομιμοποιοῦσιν εἰς τὰ ὅμματα τῶν Τούρκων τὴν ὅποιαν οἱ Ἕλληνες ἐπικαλοῦνται βοήθειαν. Πλὴν καὶ διατὶ αἱ Δυνάμεις δὲν δηλοποιοῦσιν εἰς τοὺς Τούρκους, ὅτι θέλουσι νὰ ἐπιτυχῶσι τὸν σκοπόν, θέλουσι σταθερῶς καὶ ἀμεταθέτως τὰ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν φέροντα, καὶ ὅτι ἐπομένως ἐχορήγησαν βοηθήματα εἰς τοὺς

Ἕλληνας, εἴτε διὰ νὰ τοὺς βάλωσιν εἰς θέσιν νὰ ἐκπληρώσωσι πρὸς τὴν Πύλην αὐτὴν (ἂν δεχθῇ τὴν μεσιτείαν) ὅ,τι ἂν ὑποσχεθῶσι δυνάμει τῆς συνθήκης, εἴτε διὰ νὰ τοὺς προμηθεύσωσι τοὺς τρόπους τοῦ νὰ ὑπάρξωσι καὶ ὑπερασπίσωσιν ἑαυτοὺς εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ Πύλη τυφλώττουσα ὡς πρὸς τὰ ἰδιά της συμφέροντα, ἤθελεν ἀπωθήσει τὴν ὁποῖαν αἱ Δυνάμεις τῇ ὀρέγουσι χεῖρα βοηθείας ;

Ἡ ἀλήθεια, ἂν καὶ λυπηρά, πλήττει ὅλας τὰς διανοίας, καὶ οἱ Τοῦρκοι αὐτοί, τέλος πάντων, θὰ τὴν γνωρίσωσιν, ὥστε, ἂν ᾖναι τρόπος νὰ τοὺς βιάσωσι νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς τὴν ἀνάγκην χωρὶς πολέμου, ἄλλος τρόπος δὲν φαίνεται εἰμὴ μόνος ὁ πρὸ ἡμῶν προβαλλόμενος· οὕτως αἱ σύμμαχοι Δυνάμεις μὲ ἓνα μόνον λόγον καὶ διὰ τινος βοηθείας, ἥτις θὰ τὰς ἐπιβάλη θυσίας ἀκαριαίας καὶ μὴ ἀναλόγους μὲ τοὺς ὁποῖους θὰ προκαταλάβῃ κινδύνους, θ' ἀποσκεδᾷ τοὺς φόβους τοῦ πολέμου εἰς τὸν Βόσπορον, καὶ θὰ σώσωσι τὴν Ἑλλάδα. Ἐξηγουμέν τὸν στοχασμόν μας. Τραπεζίται ἀξιοσέβαστοι εἶναι ἔτοιμοι νὰ συμφωνήσωσι μὲ τὴν Ἑλλάδα δάνειον ἐνὸς ἑκατομμυρίου λίρῶν στερεῶν πρὸς ὀγδοῇντα ἢ ὀγδοῇντα πέντε καθ' ἑκατόν καὶ μὲ τόκον πρὸς πέντε καθ' ἑκατόν· ὅμως ἀπαιτοῦσι τὴν ἐγγύησιν τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας διὰ τὰ ἐπιμερίσματα τοῦ αὐτοῦ δανείου. Ἄν λοιπὸν αἱ Δυνάμεις δώσωσι τὴν ἐγγύησιν των, θὰ ὑποχρεωθῶσι νὰ πληρώσωσιν εἴκοσι χιλιάδας λίρας κατ' ἔτος ἐκαστῇ, καὶ ἐκτὸς τῶν τόκων χρεώλυτρον πρὸς ἓν καθ' ἑκατόν, καὶ ἡ δύσις αὕτῃ δὲν θ' ἀπαιτῆται εἰς χρήματα, διότι οἱ Τραπεζίται δανεισταὶ ὑπόσχονται νὰ τὴν πληρώνωσιν αὐτοί, λαμβάνοντες ἀναγραφὰς ἰσχυρίας ἐπὶ τοῦ μεγάλου βιβλίου τοῦ Δημοσίου χρέους ἐκαστῆς κυβερνήσεως. Τὸ δ' ἐκ τούτου κεφαλαιὸν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἑλλάδος τιθέμενον, ἀφ' ἐνὸς μὲν θὰ χρησιμεύσῃ εἰς ἐξόφλησιν τῶν δύο δανείων τοῦ Λονδίνου, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ χορηγήσῃ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν τὰ μέσα νὰ διευθετήσῃ τὰ πρὸς ἄμυναν τῆς Ἑλλάδος, καὶ νὰ βάλῃ εἰς ἐνέργειαν τοὺς πόρους της.

Ἡ δὲ διάκρισις τῆς ἐγγυήσεως αὐτῶν θὰ εἶναι πραγματικῶς

ὀλιγοετής· διότι δὲν θὰ ἐπεκταθῇ εἰμὴ ἄχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθ' ἣν ἡ Ἑλλάς ἀπολαύουσα πάλιν δημοσίας πίστεως καὶ χρήσιμα τὰ σημαντικὰ πλούτη τῶν γαιῶν της κατασταίνουσα, θὰ εὖρῃ εὐκόλως τοὺς τρόπους νὰ συμφωνήσῃ ὑπὸ τὴν ἰδίαν της ἐγγύησιν νέον δάνειον, ὅτε καὶ θὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποχρεώσεις της πρὸς τὰς Δυνάμεις. Ἄν ὅμως προτιμήσωσιν αὐταὶ νὰ δανείσωσιν ἑμέσως εἰς τοὺς Ἕλληνας ποσότητά τινα. ἅπαξ πληρωτέαν, καὶ νὰ λάβωσιν εὐλογοφανῇ τόκον καὶ ἐγγύησιν ὅποιαν ἐγκρίνουσι, τότε ἡ ποσότης αὕτη, διὰ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς σημερινὰς ἀνάγκας καὶ εἰς τοὺς ἀνωτέρω ἐκτεθειμένους σκοπούς, δὲν πρέπει νὰ εἶναι ὀλιγωτέρα τῶν ἑννεακοσίων χιλιάδων λιρῶν στερλινῶν, τριακοσίων δηλαδή χιλιάδων δι' ἐκάστην δύναμιν. Ἄν τέλος πάντων αἱ Δυνάμεις δὲν δέχονται οὔτε τὴν ἓν οὔτε τὸ ἄλλο, πάλιν εὐεργετοῦσι τὴν Ἑλλάδα μεγάλως, ἂν παραδεχθῶσιν ἀπὸ τῆς σήμερον τὴν ἀνάγκην καὶ τὸ κατεπεῖγον βοθηίας τινὸς χορηγηθησομένης εἰς αὐτήν, καὶ θελήσωσι νὰ δηλοποιήσωσιν εἰς τὸ πρωτόκολλον τῶν συνδιαλέξεων τῶν ἐν Λονδίῳ πληρεξουσίων των ὅτι, ἀφ' οὗ δεχθῶσιν οἱ Ἕλληνες τὴν συνθήκην τῆς 6 Ἰουλίου, τοὺς δανεῖζουσιν ὁμοῦ καὶ αἱ τρεῖς τὴν ποσότητα ἢ προσφέρουσιν εἰς τὴν Κυβέρνησιν των τὸ ὑποστήριγμα τῆς ἰδίας αὐτῶν πίστεως διὰ νὰ τοὺς βάλωσιν εἰς θέσιν νὰ συμφωνήσωσι νέον δάνειον. Ἡ δηλοποίησις των θὰ μὲν πρὸς ὥρας μυστικὴ γενομένη δὲ πρὸς τὸ ἰνδεχόμενον δὲν θὰ βάλῃ εἰς κίνδυνον οὐδενὸς τὰ συμφέροντα, καὶ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις θὰ τὴν μεταχειρισθῇ εἰς τινὰς τραπέζιτας τιμίους καὶ διακριτικούς, νὰ λάβῃ παρ' αὐτῶν ἅμμεσα βοηθήματα. τὰ ὅποια ἤδη ἤθελον συντελέσει οὐσιαδῶς εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν Ἑλλήνων. Τούτων μὴ γενομένων, ἄλλα δὲν μένει εἰς αὐτοὺς εἰμὴ νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὴν Θεῖαν πρόνοιαν, καὶ ν' ἀπεθῶσιν εἰς τὴν τύχην των· ἀλλὰ τότε δὲν θὰ βαρύνῃ ἐπ' αὐτοὺς οὐδεμίαν εὐθύνην διὰ τὰς συνεπειὰς τῆς παντελοῦς στερήσεως καὶ ἀπελπισίας των. Ἀποφεύγομεν τοὺς λόγους, δι' ὧν θὰ ἀπεδεικνύομεν πόσον θὰ ὠφελεῖ, ἂν ἐίδετο σήμερον βοήθειά τις εἰς τοὺς Ἕλληνας, καὶ μόνον λέγομεν ὅτι θὰ προσελάμβανε μεγαλειτέρας θυ-

σίας τόσον εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν οὗτοι δεχθέντες τὴν μεσιτείαν, δὲν θὰ εὐρίσκοντο εἰς κατὰστασιν νὰ ἐκπληρώσωσιν ὅ,τι ὑποσχεθῶσιν, ὅσον εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν αἱ Δυνάμεις θὰ ἠναγκάζοντο νὰ καταφύγωσιν εἰς ἄμμεσα ἐκθιαστικά μέτρα, ὥστε νὰ ὑποχρεώσωσιν τὴν Πύλην νὰ δεχθῇ τὴν μεσιτείαν. Ἀποφεύγομεν τέλος ν' ἀναπτύξωμεν ὅλας τὰς ὠφελείας, ὅσαι θὰ πηγάζωσι μετ' ὀλίγον ἀπὸ τὴν τοιαύτην βοήθειαν, καὶ μόνον λέγμεν ὅτι αὕτη θὰ ἐπενέγκει τὰς ἐκ τῆς συνθήκης τῆς 6 Ἰουλίου ἐμπορικὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν μεγάλων Δυνάμεων καὶ τῆς Ἑλλάδος.

Μετὰ ταῦτα δὲ μεταβὰς ἐκ Λονδίνου εἰς Βρυξέλλας καὶ ἐκεῖθεν εἰς Παρίσιους τῇ 20 Σεπτεμβρίου 1827 ἀπηύθυνε πρὸς τὰ μυστικοσυμβούλια τῶν τριῶν Δυνάμεων τὴν ἐπομένην διακοίνωσιν :

« Αἱ Αὐλαὶ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσίας, τὴν μεσιτείαν των προσφέρουσαι εἰς τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Ἕλληνας, κατὰ τὴν συνθήκην τῆς 6 Ἰουλίου, ἐπρότειναν καὶ ἄμμεσον ἀνακωχὴν ὅπλων. Καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες ἐδέχθησαν τὴν μεσιτείαν, εἰπόντες ὅτι ἦσαν ἔτοιμοι νὰ συμφωνήσωσι μετὰ τῶν Τούρκων περὶ τῆς ἀνακωχῆς αὐτῆς. Ἡ δὲ Πύλη ἀπέρριψε τὰς προτάσεις τῶν ἀντιπροσώπων τῶν μεσιτευσουσῶν αὐλῶν, καὶ ὁ Αἰγυπτιακὸς στόλος συγκείμενος ἀπὸ ὀγδοῶντα τέσσαρα πλοῖα, ἐξ ὧν τὰ σπράντα Αὐστριακὰ, ἔφθασε τὴν 28 Αὐγούστου, εἰς Νεόκαστρον. Αἱ σύμμαχοι αὐλαὶ προνοοῦσαι, ἐφρόντισαν ἀπὸ τὸν Ἰούνιον νὰ ἐμποδίσωσι διὰ φιλικῶν εἰσηγήσεων τὸν Αἰγυπτιακὸν στόλον εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας· ἀλλ' ὁ στόλος αὐτὸς ἀπέπλευσε, καὶ χιλιάδες Ἀράβων ὑπάγουσι νὰ συντελέσωσι τῆς Πελοποννήσου τὴν ὀλεθρον, καθ' ὃν καιρὸν αἱ συμμαχικοὶ στόλοι ἔλαβον διαταγὰς νὰ περιπλέωσιν ἡνωμένοι τὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ τὸν προλάβωσι. Τὸ Διβάνιον ἔχει ὑπ' ὄψιν τὴν συνθήκην καὶ τὴν ὁμόφωνον δηλοποίησιν τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσίας. Ὅθεν εἰζέται ὅτι καὶ ὁ περιπλοῦς τῶν εἰρηνέων στόλων ἠδύνατο νὰ βιάσθῃ τὴν Πύλιν, ἠθικῶς τε καὶ φυσικῶς, νὰ δεχθῇ τὴν μεσιτείαν των,

καὶ ἤδη γαυριᾷ ὅτι ὑπεξέφυγε πᾶσαν βίαν διὰ τῆς ἐπιμονῆς, καὶ μάλιστα διὰ τῆς αὐθαιρεσίας. δι' ἧς ὁ Σατράπης τῆς Αἰγύπτου ἠδυνήθη νὰ ματαιώσῃ τὰ κινήματα τῶν πρακτόρων τῆς τριπλῆς συμμαχίας. Πῶς λοιπὸν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς ἡ Πύλη, ὑπείκουσα εἰς τὰς συμβουλὰς τῶν Δυνάμεων, θὰ κλίνη τὸν αὐχέναν; Τούτου μὴ διδουμένου, πῶς θὰ δυνηθῶσι νὰ ἀνθεξωσιν οἱ Πελοποννήσιοι Ἕλληνες; Ἄν δὲ κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν ὑποκύπτωσι, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐλπίσωσιν αἱ Δυνάμεις νὰ φθάσωσι τὸν σκοπὸν τῆς συνθήκης των, φυλλάττουςαι τὴν εἰρήνην, ἢ τοῦλάχιστον μὴ λαμβάνουσαι μέτρα, ἅτινα ὡς ἐκ τῶν περιστάσεων ἤθελον προκαλέσει τὸν πόλεμον, τὸν ὅποιον θέλουσι ν' ἀποφύγωσι; Δὲν ἀνήκει εἰς ἡμᾶς νὰ συζητήσωμεν αὐτὰ τὰ βαρέα ζητήματα, εἰμὴ κατὰ μόνην τὴν ἔποψιν, ἣν κατεδειξαμεν εἰς τὸ ὑπόμνημα τῆς 31 Αὐγούστου.

Καὶ δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι, καίτοι ἔλαβεν ὁ Ἱμπραχιμ νέας δυνάμεις ἀξιολόγους, δύναται ἀκόμη καὶ ἡ Πελοπόννησος νὰ σωθῇ καὶ ἡ Πύλη νὰ βιασθῇ βραδύτερον νὰ δεχθῇ τὴν μεσιτείαν τῶν Δυνάμεων χωρὶς πόλεμον, ἂν αὐταὶ χορηγήσωσιν ἀπὸ τῆς σήμερον εἰς τοὺς Ἕλληνας τὰ ζητηθέντα χρηματικὰ βοηθήματα. Λέγομεν δ' ἀπὸ τῆς σήμερον, διότι τὸ πᾶν συνίσταται εἰς τὸν ἀρμόδιον καιρὸν· καὶ τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐναργῶς ἀπὸ τὴν ἀφίξιν τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὰ Μεθοκόρωνα, οἵτινες δὲν θὰ ἤρχοντο, ἂν οἱ στόλοι τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας ἤρχιζον νὰ περιπλέωσι διὰ νὰ τοὺς ἐμποδίσωσιν, ἀμ' ἀφ' οὗ ἡ Πύλη διεδήλωσεν ἐπισήμως ὅτι δὲν ἐδέχετο ποτὲ μεσιτείαν ξένων εἰς τὰ τῆς Ἑλλάδος· ὅτε καὶ ὁ Μεχμεταλῆς φειδόμενος τῆς ἀπαιτουμένης διὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην δαπάνης, δὲν θὰ ἐπέτρεπε νὰ ἐκπλεύσῃ ὁ στόλος του ἀπὸ τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ τὰ Αὐστριακὰ πλοῖα δὲν θὰ προσεφέροντο εὐκόλως εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του ὑπὸ ναῦλον. Ὅθεν αἱ σύμμαχοι Δυνάμεις, ἐφαρμόζουσαι τὴν παρατήρησιν ταύτην εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις, θὰ καταπεισθῶσιν ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐκκληρωθῇ ἡ συνθήκη ἐν εἰρήνῃ, ἐκτὸς ἂν παραιτήσῃ τὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ ἐπὶ τοσοῦτον ἀ-

βέβαιον καὶ κινδυνῶδες τοῦ χρόνου, καθόσον οἱ Ἕλληνες δὲν ὑπάρχουσι τὴν σήμερον, εἰμὴ διὰ τῶν ὀλίγων βοηθημάτων, τὰ ὅποια τοὺς ἔστειλαν. μετὰ τὴν πτώσιν τῶν Ἀθηναίων, οἱ εἰς τὰ ξένα ὁμογενεῖς των, καὶ καθ' ὅσον τὰ μένοντα εἰσέτι φρούρια εἶν' ἐφωδιασμένα μόλις δι' ὀλίγας ἡμέρας Ἀφ' οὗ δὲ οἱ Ἀραβεῖς θερίσωσι τὰ γεννήματα τῶν Ἑλλήνων, τότε ποία ἐλπίς μένει νὰ πολεμήσῃ πρὸς τόσον ἀνωτέρας δυνάμεις καὶ νὰ νικήσῃ αὐτὸς ὁ κακόμοιρος λαός; ἀλλὰ καὶ ἂν, ὥς διὰ θαύματος, σωθῇ, διατηρούμενος ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ Νχυπλίου, τῆς Μονεμβασίας καὶ τῆς Κορίνθου, ὁ τόπος πάλιν θὰ κατεργημῶθῃ καὶ θὰ μείνῃ διὰ πολὺν καιρὸν ἄφορος. Καὶ ὅμως ἀπὸ μόνῃν αὐτοῦ τοῦ τόπου τὴν ὑπαρξίν ἐξαρτᾶται τὸ πλήρωμα τῶν συντηρητικῶν σκοπῶν, οἵτινες χαρακτηρίζουσι τὴν γενομένην διὰ τῆς συνθήκης τῆς 6 Ἰουλίου συμμάχίαν.

Ἄν μᾶς ἐρωτήσωσι πῶς εἰς τὴν παρούσαν κρίσιν τῶν πραγμάτων τὰ ζητούμενα ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος δύνανται νὰ τὴν προμηθεύσωσι τοὺς τρόπους, νὰ ἐξέλθῃ νικήτρια ἀπὸ τὸ στάδιον τοῦ πολέμου; ἀποκρινόμεθα ὅτι, ἀφ' οὗ μεταχειρισθῶμεν μέρος αὐτῶν τῶν βοηθημάτων εἰς τὸ νὰ συλλέξωμεν λόχους τινὰς ἀγαθῶν Ἑλβετῶν, διὰ νὰ τὴν βοηθήσωσι μὲ τοὺς βραχύνάς των καὶ μὲ τὴν τάξιν των, βοηθημένη ἄλλως τε ἀπὸ τοὺς συμμαχικοὺς στόλους ὥς ἐμποδίζοντας τὴν συγχροινωίναν τοῦ Ἰμπραχίμ μὲ τὴν Αἴγυπτον, ἡ Ἑλλὰς, ὅχι μόνον θὰ ἀντιτάξῃ ἀντίστασιν ἰσχυρὰν εἰς τὰ στρατεύματά του, ἀλλὰ καὶ θὰ τὰ βιάσῃ νὰ ῥίψωσι κάτω τὰ ὅπλα. Ἡ δὲ συλλογὴ τῶν Ἑλβετῶν θὰ ἐκτελεσθῇ εὐκόλως καὶ ἀμέσως, ἂν αἱ μεσιτεύουσαι Δυνάμεις ὑποστηρίξωσιν ἐμπιστευτικῶς διὰ τῆς ἐπιτροπῆς των τὰς περὶ τοῦτου ἐνεργείας τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως εἰς τὴν Ἑλβετίαν. Τελευτώντες ἐπικαλούμεθα καὶ αὖθις τὰς μεσολαβούσας Δυνάμεις νὰ λάβωσιν εἰς σκέψιν τὰς παρατηρήσεις ὅσας ἐκτίθεμεν εἰς τὸ ὑπόμνημα καὶ εἰς ταύτην τὴν διακοίνωσιν μας. Παρακαλοῦμεν δὲ νὰ τὰς δεχθῶσιν εὐμενῶς διὰ τε τὸ συμφέρον τοῦ δυστυχούς Ἑλληνικοῦ Ἔθνους καὶ διὰ τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης.

Μετὰ τὸ ἐκ Λονδίνου ὑπόμνημα καὶ τὴν ἐκ Παρισίων δια-

κοίνωσιν ὁ φιλόπατρις Καποδίστριας εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ἐξου-
ρέσεως δανείου ἀποβλέπων, τῇ 1ῃ Ὀκτωβρίου ἀπηύθυνε τὴν δε-
τὴν διακοίνωσιν πρὸς τὰ ἀνακτοβούλια τῶν τριῶν εὐεργετιδῶν
Δυναμέων :

« Ἡ Ἑλλάς ἤδη τεθειμένη, καθ' ὃ δεχθεῖσα τὴν συνθήκην τῆς
6 Ἰουλίου, ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς
Ρωσίας, ἐλπίζει νὰ ἀπολαύσῃ ἐντὸς ὀλίγου τὰς ἐκ τῆς συνθήκης
αὐτῆς παρεπομένους σχέσεις μὲ τὰς εἰρημένους Δυναμείας· ἀλλὰ πιε-
ζομένη ἀπὸ τὰς ἀνάγκας, τὰς ὁποίας ὀφείλει νὰ θεραπεύσῃ ὅσον
τάχος, καθυποβάλλει ἀπὸ τοῦδε τὰς εὐχὰς εἰς τὰ τρία μυστικο-
συμβούλια αὐτῶν, ὡς προοῦσα ὅτι αἱ Δυναμείαι ἐν τῇ εὐμενείᾳ των θὰ
μεριμνήσωσι νὰ τὰς ἐκπληρώσωσι. Μὴ θέλουσα, μηδὲ δυναμένη
πλέον νὰ προσδράμῃ εἰς τὰς φιλελληνικὰς ἐταιρίας, αἵτινες πρὸ
ἑξ ἑτῶν συνεστήθησαν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν ἐβοήθησαν, θὰ
παραδεχθῇ ὡς ἀρχὴν καὶ κανόνα τῆς πολιτείας της ἀπαράτρεπτον
τὸ νὰ ἐντείνῃ ὅλας τὰς προσπάθειάς της, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ
εἰς ἐκυτὴν μόνας τὰς βοηθείας τῶν τριῶν μεσιτευουσῶν Δυνα-
μέων, καὶ ὅλων τῶν ἄλλων, ὅσαι θελήσωσιν ἐφεξῆς νὰ γίνωσιν
ὡσάυτως μεσίτριαι καὶ νὰ φανῇ ἀξία τῶν ἐπικουριῶν των. Ἀπ'
αὐτὴν τὴν ἀρχὴν ἡ Ἑλλάς ὁρμωμένη, ἐλπίζει νὰ λάβῃ ἀπὸ σή-
μερον τὴν συνδρομὴν τῶν τριῶν Δυναμέων, ἂν ἡ Ἑλληνικὴ Κυ-
βέρνησις θελήσῃ νὰ διαπραγματευθῇ πρὸς τοὺς Ἑλβετοὺς στρα-
τιωτικὴν τινα σύμβασιν. Τὴν δὲ σημερινὴν συνδρομὴν των δύ-
νανται νὰ ἐνεργήσωσιν οἱ πράκτορες αὐτῶν, ἐμπιστευτικῶς ἐξη-
γούμενοι πρὸς τοὺς σχετικούς των, εἰς τὰς συναστροφὰς περὶ
τῆς εἰρημένης συμβάσεως· ἀρκεῖ δὲ νὰ ἔχωσιν ἔδειαν νὰ φανε-
ρώσωσιν ὅτι οἱ Βασιλεῖς των εὐχαρίστως θ' ἀκούσωσιν ὅτι οἱ
Ἑλβετοὶ προσφέρουσιν ὅλας τὰς εὐκολίας εἰς τὰ τῆς συμβάσεως,
καὶ μάλιστα θὰ τοὺς γνωρίσωσι χάριν διὰ τοῦτο· οὕτω θὰ ἐνε-
ργήσωσι δραστηρίως οἱ φιλέλληνες, θὰ συμπράξωσι θεορήσαντες
καὶ ὅσοι δειλοί, καὶ θ' ἄρθωσιν ἐκ μέσου πολλὰ μικρὰ ἐμπό-
διοι, τὰ ὅποια εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ παρεμπέσωσι καὶ ν' ἀντικό-
ψωσιν ἢ νὰ βραδύνωσι τὴν ἐκδοσιν τῆς συμβάσεως ».

Θεωρήσας δὲ ὡς ἀνεπαρκῆ τὴν ἀνωτέρω διακοίνωσιν αὐθημερόν (1 Ὀκτωβρίου) πέμπει καὶ τὴν ἐξῆς :

• Ἐν ᾧ αἱ Δυνάμεις ἀσχολοῦνται ἀναμφιβόλως νὰ διορίσωσιν ἀντιπροσώπους των εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἴσως συμφέρεи νὰ θεωρηθῇ τοῦτο ὡς πρὸς τὴν σκοπὸν αὐτῶν. Εἰς τὴν ἐνεστῶσαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων ὁ σκοπὸς των δὲν ἀφορᾷ ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ ὀργανώσῃ διὰ τῶν ἀντιπροσώπων των ἐμπορικὰς σχέσεις, ἀλλὰ νὰ λαβῶσιν ὅλα τὰ μέτρα, διὰ νὰ θέσωσι τὴν Ἑλλάδα εἰς κατάστασιν νὰ τοὺς συντήσῃ ἐπαρκελῶς διὰ τε ἐκυτὴν καὶ τὰς εἰρημένους Δυνάμεις. Δὲν πρέπει διὰ τοῦτο νὰ διορίσωσι προξένους, ἀλλὰ νὰ διορίσωσι πολιτικούς πράκτορας, πρὸς οὓς θὰ διαπιστεύσωσιν εἰς τὸ ἐξῆς αὐταὶ τοὺς στοχασμοὺς καὶ τοὺς σκοποὺς των. Ἄν δὲ τοὺς ὀνομάζωσιν ἀντιπρόσβεις ἢ ἐπιτετραμμένους τὰς ὑποθέσεις των, θὰ πράξωσιν ἀξία εὐχῆς καὶ θὰ ὠφεληθῶσι. Διότι οἱ Ἕλληνες θὰ γνωρίσωσι διὰ τῶν τίτλων αὐτῶν πράκτορας, ἔχοντας ἐντολὴν νὰ ἐπαγρυπνῶσιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης, καὶ προσέτι θὰ νομίσωσι δυνατὸν ν' ἀντιπροσωπευθῶσι καὶ αὐτοὶ παρὰ ταῖς τρισὶ Δυνάμεισι παρὰ τινων ὁμογενῶν των, δυναμένων νὰ ἐκπληρώσωσιν αὐτὰ τὰ χρέη ἀξιοπρεπῶς μὲ εὐχαρίστησιν τῶν αὐτῶν καὶ τῆς ἰδίας πατρίδος των. Ὁ τίτλος τοῦ προξένου ἴσως εἰς τὴν ἀρχὴν θὰ βλάβῃ ὡς πρὸς τὴν ὑπόληψιν, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἀπολαύωσιν οἱ ξένοι πράκτορες, οἱ μέλλοντες νὰ ἔλθωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα· διότι οἱ Ἕλληνες ἔχουσι πρὸ πολλοῦ συνειθισμένους τοὺς τοιοῦτον τίτλον φέροντας πράκτορας, ὃ ἐστὶ τοὺς προξένους. Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ὁ τίτλος αὐτὸς δὲν ἀρκεῖ ἴσως νὰ ὑποχρεώσῃ τοὺς Ἕλληνας, ὅσοι εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀλλοτρίαν ν' ἀφήσωσι τὰς ὑποθέσεις των καὶ νὰ ὑπάγωσιν ἐξ ἰδίων δαπανῶντες εἰς τὸ Λονδίνον, εἰς τοὺς Παρισίους καὶ εἰς τὴν Πετρούπολιν.

• Ἡ δὲ Ἑλλὰς πτωχὴ οὕσα δὲν δύναται νὰ πληρώσῃ πράκτορας εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἐν ᾧ ἡ παρουσία τούτων εἶναι πολὺ ἀναγκαία, διότι τὰ συμφέροντα τοῦ δυστυχοῦς ἔθνους, ἀνευ αὐτῶν δὲν θὰ ὑπεξικριθεῶσιν ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν ἰδιωτῶν.

Ταῦτα δὲ γράφων ὁ κυβερνήτης ἐφρόνει ὅτι ἡ Ἑλλάς, ἥτο ἀνάγκη νὰ πέμπῃ καὶ νὰ δέχεται πρέσβεις, ὧν τὸ πρακτικόν ἀποτέλεσμα ἐγίνωσκεν ἐκ τῶν προτέρων διπλωματικώτατος αὐτός γενόμενος, ὡς εἶδομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. Διὸ καὶ ἐγκαίρως φροντίζων περὶ τούτου, ἔγραψε μετ' ὀλίγον πρὸς τὸν ἐν Βουκουρεστίῳ διακείμενοντα Ἑλληνα ἔμπορον *Χριστόφορον Σακελλάριον* τὰδε :

« Πολλὰς μὲν ἔχει σήμερον ἡ Ἑλλάς ἀνάγκας, ἀλλ' ἔχει οὐχ ἥττον ἀνάγκην καὶ ἀνθρώπων τινῶν νὰ τὴν ἀντιπροσωπεύσωσι καὶ νὰ τὴν ὑπερασπίσωσιν εἰς τὸ ἐξωτερικόν καὶ παρὰ ταῖς συμμάχοις Αὐλαῖς. Ὑμεῖς, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς σῆς ἐχάρισε πλοῦτη, δύνασθε νὰ τὴν ὑπερασπίσητε ἐντιμότερα ἀνευ ἀντιμισθίας· διὰ δὲ τῆς ἐξόχου ὑπολήψεως, τὴν ὁποίαν ἀπολαύετε δικαιοτάτα εἰς τὸν ἐμπορικὸν κόσμον, θὰ δυνηθῆτε νὰ διευθετήσητε ὠφελίμως τὰ τοῦ χρέους, τῆς δημοσίας πίστεως. Θέιν καὶ τοῦ προορισμοῦ τῆς Ἑλλάδος. Καὶ γνωρίζετε ὅτι ἀνευ πίστεως δὲν ὑπάρχουσι χρήματα, καὶ ἀνευ πολλῶν χρημάτων οὐδεμίᾳ βελτίωσιν τῶν πραγμάτων ἐλπίζεται εἰς τὴν Ἑλλάδα, στερευθεῖσαν ἤδη καὶ καταξηρανθεῖσαν ἀπὸ τὸν πόλεμον καὶ ἀπὸ τὴν ἀναρχίαν·

Φοβούμενος δὲ μὴ τυχόν αἱ Δυνάμεις δὲν ἀποφασίσωσι ταχέως περὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ αἰτουμένου δανείου διὰ τε τοῦ ὑπομνήματος καὶ τῶν διακοινώσεων αὐτοῦ τῆς 1 Ὀκτωβρίου, ἔγραψεν ἐπίσης καὶ ἑτέραν διακοίνωσιν, ὡς συμπληρωματικὴν τρόπον τινὰ τοῦ ὑπομνήματος, δι' ἧς ζητεῖ πρόχειρόν τι δάνειον διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς πατρίδος, εἰς ἣν ἔσπευδε νὰ κατέλθῃ· διότι ἡ ἐπὶ ἐννέα μῆνας βραδύτης τοῦ ἐκλεγέντος κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος Καποδιστρίου, καθ' οὗς περιερχόμενος τὰς Αὐλὰς τῆς Εὐρώπης ἐζήτηι δάνεια δι' ὧν κατερχόμενος εἰς Ἑλλάδα νὰ δυνηθῇ νὰ διοικήσῃ καλῶς αὐτήν, ἔδωκαν λαθὲν εἰς διαδόσεις ἥκιστα ἀληθεῖς περὶ τῆς μὴ ἀποδοχῆς τοῦ Καποδιστρίου τῆς κυβερνήσεως τῆς Ἑλλάδος καὶ περὶ τῆς μὴ μελλούσης καθόδου αὐτοῦ εἰς Ἑλλάδα· αἱ τοιαῦται δὲ φῆμαι διεδίδοντο ὑπὸ τῶν φίλων φρονούντων τῷ Ἀλεξάνδρῳ Μαυροκορδάτῳ, ὃν ἐσκέ-

πτοντο πολλοὶ νὰ ἐκλέξωσι Κυβερνήτην· διότι δυστυχῶς οἱ χρυσοὶ ἐκεῖνοι λόγοι οἱ ἀποτελοῦντες τὸ δικαιολογητικὸν τῆς τοῦ Καποδιστρίου ἐκλογῆς ὡς κυβερνήτου ἐγράφοντο μὲν, δὲν ἐτηροῦντο ὅμως· πολλοὶ μεταξὺ τῶν ὑπογραψάντων τὸ ψήφισμα ἐκεῖνο, ἵνα μὴ εἴπωμεν πάντες σχεδόν, ταχέως ἐλησμόνησαν τὰ ὀρθότατα αὐτῶν ἔπη, ἐλησμόνησαν ὅτι ἡ πολιτικὴ ἐπιστήμη ἀπαιτεῖ πολλὴν πείραν καὶ πολλὰ φῶτα, τὰ ὅποια φυσικῶς οἱ πλεῖστοι αὐτῶν ἐσπεροῦντο, διότι ὁ βάρβαρος Τούρκος δὲν ἐπέτρεψε τοῖς Ἕλλησι νὰ ἀποκτήσωσι, καὶ ἐγένοντο οἱ λυσσῶδεις τοῦ κυβερνήτου ἀντιπολιτευόμενοι, οὕτως ὥστε μετὰ τινὰς μῆνας «ὁ κατὰ πρᾶξιν καὶ θεωρίαν Ἕλληνα πολιτικὸς» ἐκηρύσσεται ἀδίκως ἀνίκανος νὰ κυβερνήσῃ τὴν Ἑλλάδα. Οὐχ ἥττον ὁ καλὸς κἀγαθὸς Καποδίστριας ἐξηκολούθει τὴν ἀνὰ τὴν Εὐρώπην, πρὸς ὄφελος τῆς Ἑλλάδος, περιοδεῖαν αὐτοῦ, ἐλπίζων νὰ ἐξεύρῃ δά· νειόν τι, ἄνευ τοῦ ὁποίου, ὡς ἐνόμιζεν εἰκότως, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διοικήσῃ τὴν καθόλου ἐξηνητλημένην χώραν. Ἐν ἅπασι δὲ τοῖς ἐκτεθεῖσιν ἐγγράφοις τοῦ Καποδιστρίου, ὡς εἶδον οἱ ἀναγκῶσται, καὶ ἐν ἀπάσαις αὐτοῦ ταῖς προσπάθειαις καὶ ἐν τῇ παρὰ πόδας διακοινώσει, διαλάμπει ἡ ἀγὰν τοῦ ἀνδρὸς φιλοπατρία :

«Καὶ ἂν γινῇ δεκτὸν ἀπὸ τὰς τρεῖς Αὐλὰς ὅτι, ἡ Ἑλλὰς ἔχει κατεπείγουσαν ἀνάγκην ἐτοίμης χρηματικῆς βοηθείας, καὶ κριθῇ δίκαιον, ἕως καὶ ὑποχρεωτικόν, νὰ τὴν βοηθήσωσι, πλὴν ἐνδέχεται ν' ἀντιλεξωσιν ὅτι εἰς τὴν συνθήκην τῆς 6 Ἰουλίου δὲν προεῖδον τὸ πρᾶγμα, καὶ διὰ τοῦτο εἶν' ἀδύνατον σήμερον νὰ λάβωσι τὸ νέον τοῦτο μέτρον διὰ τὸ κατεπείγον τῆς ἀνάγκης ἄνευ κοινῆς τῶν μυστικοσυμβουλίων προηγουμένης συνδιασκέψεως. Ἐνδέχεται ν' ἀντιλεξωσιν ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δὲν συνεστήθη εἰσέτι κατὰ τὰς πράξεις τῆς ἐν Τροιζίνι συνελεύσεως, καὶ δὲν γνωρίζουσιν εἰς ποίας χεῖρας θὰ διαπιστεύσωσι τὴν χρηματικὴν βοήθειαν. Ἄλλ' αἱ Αὐλαὶ δύνανται καὶ τὰς δύο ταύτας δυσκολίας νὰ ὑπερπηδήσωσιν, εἰς τὸ κατεπείγον τῶν περιστάσεων ἀποβλέπουσαι, δύνανται νὰ διορίσωσιν εὐθὺς κατὰ τὴν συνθήκην τοὺς ἀντιπρέσβεις των, καὶ νὰ τοὺς στείλωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα φέροντας χρήματα, καὶ ἔχοντας ἄδειαν νὰ χωρῇ

γῶσιν ἐξ αὐτῶν προσωρινῶς εἰς τὴν Κυβέρνησιν της ὁσάκις γνωρίσωσι τὴν ἀναπόδραστον ἀνάγκην τοῦ νὰ τὴν βοηθήσωσιν.

Ἐκ Λονδίνου, ἔνθα οὐδὲν περὶ τοῦ δανείου κατώρθωσεν, ἀλλὰ μόνον τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ τὸν Κάνιγγ διαδεξαμένου πρωθυπουργοῦ λόρδου Γκόδεριχ ἔλαβεν, ὁ Καποδίστριας μετέβη τῇ 20 Σεπτεμβρίου 1827, ὡς εἶπομεν, εἰς Βρυξέλλας καὶ ἐκεῖθεν εἰς Παρίσιους τῇ 27 τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἔνθα διέτριψεν ἐπὶ ἓνα καὶ πλεόν μῆνα καὶ δι' ἄλλους μὲν σπουδαίους ὑπὲρ τοῦ ἔθνους λόγους, ἴσως δὲ καὶ ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ ἐξευμενίσῃ ἐκεῖθεν τὴν Ἀγγλίαν διὰ τῶν φίλων αὐτοῦ καὶ ιδίως διὰ τοῦ φιλανθρώπου καὶ ἀληθοῦς φιλέλληνος βασιλέως Καρόλου τοῦ Ι', τὸν βασιλέα Γεώργιον τὸν Δ'. Ἀλλὰ τὰ πάντα δυστυχῶς ἀπέβησαν εἰς μᾶτην· διότι ἀμφοτέραι αἱ κυβερνήσεις τῆς Δύσεως δὲν εἶδον μετ' εὐχαριστήσεως τὴν ἐκλογὴν τοῦ Καποδιστίου ὡς κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος. Ἐνταῦθα διαμένων συνενόηθη μετὰ τῶν διαφόρων φιλελληνικῶν κομιτάτων καὶ τῶν ἄλλων συνηγόρων τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἀποτυχὼν τῶν περὶ δανείου διαπραγματεύσεων, ὑπὲρ ὧν εἰργάζοντο καὶ οἱ τῆς Ἑλλάδος προστάται, ἠναγκάσθη νὰ ἀρκεσθῇ εἰς γλίσχρα τινα χρηματικὰ ποσά, δι' ὧν ἔμελλε νὰ κυβερνήσῃ τὴν ἀναγεννωμένην Ἑλλάδα. Ἐκ Πιερσιῶν ὁ Καποδίστριας διηυθύνθη, κατὰ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου, εἰς Βασιλείαν, Ζυρίχην Βέρνην καὶ ἐκεῖθεν εἰς Γενεύην ἔνθα διέμεινεν ἐπτά περίπου ἡμέρας. Ἀποχαιρετήσας δὲ τοὺς φίλους καὶ συστήσας εἰς τὴν εὐνοίαν αὐτῶν τὴν Ἑλλάδα, ἀνέθηκεν εἰς τὴν φροντίδα τοῦ καθηγητοῦ *Α. λεξ. Ι. Ραδινού* (1) τριάκοντα ὀρφανούς ἑλληνοπαιδας, ἀνελώμασιν ἰδιαιτέρου ταμείου συστηθέντος ὑπὸ τῶν φίλων τοῦ Καποδιστρίου καὶ παρακαλέσας τὸν φίλον αὐτοῦ *Χ. Βερνέ* νὰ συντάξῃ σχέδιον ποινικοῦ Νόμου καὶ πολιτικῆς δικονομίας καὶ Ἐμπορικοῦ, τὸ μὲν κατὰ τὸν πρωσσικὸν νόμον, τὰ δὲ κατὰ τὸν Γαλλικόν, ἀπῆλθεν εἰς Βενετίαν, ἔνθα διὰ νέων προσφορῶν τῶν ὁμογενῶν, ὧν τὸ πρῶ-

(1) Οὗτος εἶναι ὁ κατόπιν γυμνασιάρχης Πατρῶν, ὅς ἐν ἔτει 1836 ἐν Ἀθήναις ἐκδούς τὸν Ἡρόδοτον. Πρὸς R. Nicolai, Geschichte der neu-griechischen Literatur, Leipzig 1876 σελ. 116, 139, 201.

τιστον παράδειγμα ἔδωκαν οἱ παρεπιδημοῦντες ἐκεῖ Κερκυραῖοι, συνίστησε δεύτερον ταμεῖον πρὸς περιθαλψίν καὶ διάτρωσιν τῶν ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν ἀνευ προστασίας περιπλανωμένων ἐνδεῶν Ἑλλήνων, τὴν δὲ διαχείρισιν τοῦ ταμείου τούτου ἐνεπιστεύθη τῷ φιλογενεῖ ἐμπόρῳ *Ἀλεξίῳ Νικολαΐδῃ*. Ἰδρύσας δὲ αὐτόθι καὶ Σχολεῖον Ἑλληνικόν, ὅπερ ἐπλούτησε καὶ διὰ βιβλιοθήκης, μετέβη εἰς Τουρῖνον καὶ Βολωνίαν πρὸς συνάντησιν τοῦ *Ἀνδρέου Μουστοξέδου* καὶ ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Ἀγκῶνα (20 Νοεμβρίου) ὁπόθεν ἐξητήσατο παρὰ τοῦ ἐν Ἐπτανήσῳ ἄρμοστοῦ *Ἄδαμ* τὴν ἄδειαν νὰ μεταβῇ διὰ τοῦ Ἰονίου ἀτμοπλοίου ἢ «Ἐπτανήσος» εἰς Κέρκυραν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα· ἀλλ' ὁ ἄρμοστής ἠρνήθη τοῦτο, προφραρίζόμενος, ὅτι τὸ Ἰονικὸν ἀτμοπλοῖον, ἂν τεθῇ εἰς τὰς διαταγὰς αὐτοῦ, ὀφείλει ν' ἀνυψώσῃ τὴν ἐλληνικὴν σημαίαν, ἥτις οὔτε ἀνεγνωρισμένη εἰσέτι ἦτο καὶ ἐρεθισμὸν μέγαν ἤθελε προξενήσει ἐν Κερκύρᾳ. Ἡ ἀρνήσις αὕτη ἦτο, καθ' ἡμᾶς, δευτέρα τις εἰδοποιήσις πρὸς τὸν Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος περὶ τῆς δυσαρρεσκίας τῆς Ἀγγλίας· ἀλλ' ὁ Καποδίστριας, ἀποβλέπων μόνον εἰς τὸ κατ'ἄκρον, προσειποιήθη ὅτι δὲν ἐνόησε τὴν ἀρνήσιν ταύτην.

Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως τὰ ἐν Ἑλλάδι ὄλονεν ἔβαινον ἐπὶ τὰ χεῖρα· διότι ἡ Τουρκία μὴ ὑπακούσασα εἰς τὸ ὑπὸ τῶν τριῶν εὐεργετιδῶν δυνάμεων τῇ 24)6 Ἰουλίου 1827 ἀπὸ κοινοῦ γενομένου πρὸς αὐτὴν πρωτόκολλον περὶ τῆς μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἀνακωχῆς, ἱσטיλεν, ὡς εἶδομεν, στρατὸν καὶ στόλον εἰς Ἑλλάδα. Τὸ τοιοῦτον ἐθεωρήθη ὡς προσβολὴ καὶ κατὰ τὸ μυστικὸν ἀρθρον τοῦ πρωτοκόλλου ἐκείνου ἀπεφάσισαν νὰ ἐκδιώσωσι τὴν Πύλην εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς ἀνακωχῆς.

Οἱ ἐν τῷ Αἰγαίῳ περιπλέοντες στόλοι τῶν τριῶν μεγάλων δυνάμεων, Ρωσίας ὑπὸ τὸν ναύαρχον *Εὐδεν*, Ἀγγλίας ὑπὸ τὸν ναύαρχον *Ἐδουάρδον Κόδριγκτον* καὶ Γαλλίας ὑπὸ τὸν ἀντιναύαρχον *Δεριγνὲ* κατέπλευσαν πάραυτα εἰς τὸν ὅρμον τοῦ Ναυαρίνου, ἔνθα εἶχον ἀποβιβασθῇ οἱ Αἰγύπτιοι, παρὰ τὴν διακοίνωσιν τῶν οἰκείων Κυβερνήσεων, καὶ ὑπεχρέωσαν αὐτοὺς νὰ δεχθῶσιν ἀνακωχὴν μέχρις ἐπιστροφῆς τῶν ἀπεσταλμένων,

Ἡ ναυαρχία τοῦ Ναυαρίνου.

οὗς ὁ Ἰβραήμ εἶχεν ἀποστείλει εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς Ἀλεξάνδρειαν αἰτούμενος ὁδηγίας· ὅτε δὲ ὁ Ἰβραήμ, ἀθετήσας τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν, ἐξηκολούθει καταδιώκων τοὺς ἐπαναστάτας, οἱ ναύαρχοι εἰσῆλθον ἐντὸς τοῦ ὅρμου, ἐλπίζοντες νὰ πείσωσι διὰ φιλικῆς γλώσσης αὐτὸν ἵνα δεχθῇ τὰς προτάσεις τῶν οἰκείων κυβερνήσεων ἄνευ περαιτέρω αἱματοχυσίας.

Αἱ διαπραγματεύσεις ἔβαινον καλῶς καὶ ὁ σκοπὸς ἤθελεν ἐπιτευχθῆ, ἵτωσ ἄνευ συγκρούσεως, ὅτε συνέβη, τότε τὸ ἀπρόοπτον γεγονός· Τῇ 8)20 Οκτωβρίου 1827, ὅτε ἡ λέμβος ἀγγλικῆς τινος φρεγάτας ἐστάλη, ἵνα προσκαλέσῃ τουρκικὸν πυροπολικὸν νὰ μένῃ εἰς ἀπόστασιν, οἱ Τούρκοι ἐπυροβόλησαν κατ' αὐτῆς. Τὸ πῦρ ἐξηκολούθει καὶ καθ' ἑτέρας ἀγγλικῆς λέμβου, σταλείσης πρὸς βοήθειαν τῆς πρώτης, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ γαλλικὴ φρεγάτα προσεβλήθη ὑπὸ σφαίρας. Τοῦτο ἰδόντες οἱ σύμμαχοι καὶ τὴν προσγενομένην ὑπὸ τῶν Τούρκων προσβολὴν ζητοῦντες νὰ ἐκπλύνωσιν, ἤρξαντο πυροβολοῦντες. Τὸ πῦρ ἤρξατο τότε καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν καὶ ὁ ὅρμος τοῦ Ναυαρίνου ἐγένετο θέατρον ναυμαχίας, καθ' ἣν τὰ πλοῖα, ὡς ἐκ τοῦ στενοῦ τοῦ χώρου, ἐμάχοντο σχεδὸν ἐκ τοῦ συστάδην, τοῦ συμμαχικοῦ στόλου διατελούντος ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἄγγλου ναυάρχου Κόδριγκτον· μετὰ τρίωρον πάλην, ἡ νίκη ἐκλινε πρὸς τὸν συμμαχικὸν τῶν Χριστιανῶν στόλον. Ἀλλὰ τὸ γεγονός τοῦτο τὸ σῶσαν ἀπὸ μεγάλου κινδύνου τὴν Ἑλλάδα, ἠδύνατο συνάμα νὰ ἐπενέγκῃ καὶ τὸν θρίαμβον τῆς Ῥωσίας· διὰ τοῦτο ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπεδέχθησαν τὴν περὶ τούτου εἰδήσιν μετὰ κατηφείας, καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Γεώργιος ὁ Δ', κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ κοινοβουλίου, ἐχαρακτήρισεν αὐτὸ ὡς ἀξιοθρηνητὸν συμβάν.

Τὴν τοιαύτην τοῦ Τουρκικοῦ στόλου καταστροφὴν ἤκουσε μετ' εὐχαριστήσεως ὁ Καποδίστριας ἐν Τουρίνῳ εὐρισκόμενος καὶ ὁλονὲν ἐπετάχυνε τὴν εἰς Ἑλλάδα καθόδον μὴ παρκαμελῶν, ἐν τούτοις, νὰ φροντίζῃ, ἀείποτε περὶ ἐξευρέσεως πόρων παρὰ τῶν ὁμογενῶν καὶ τῶν ξένων φιλελλήνων.

Ὁ Καποδίστριας ἀφίκετο, ὡς εἵπομεν, εἰς Ἀγκῶνα τῇ 8)20 Νοεμβρίου 1827 συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Δουρούτη ἀπελ-

θόντος εἰς Σενεγαλίαν μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου πρὸς προὔπαντησιν τοῦ Κυβερνήτου κατὰ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ μητροπολίτου Ἀρτης Ἰγνατίου τοῦ Σκαλιόρα καὶ κατέλυσαν ἐν τῷ *Ξενοδοχείῳ τῆς Εἰρήνης*.

Ἡ συνοδεία τοῦ κυβερνήτου συνέκειτο ἐκ τοῦ Ἰακώβου Ρίζου τοῦ Νερουλοῦ, τοῦ Ἰταλοῦ Γεωργίου Μπέτσου, τοῦ ἑλβετοῦ Σ. Μπετάν, τοῦ Νικολάου Μαυρομμάτη, τοῦ Σταματίου Βούλγαρη, τοῦ εἴτα μεγάλου ἐθνικοῦ εὐεργέτου γενομένου Ἰωάννου Δομπόλη ἢ Τομπόλη ἡπειρώτου, καταλιπόντος ἐν Ρωσίᾳ τῷ 1850 285,744 ρουβλίων ἀργυρῶν ὅπως τῷ 1906 ἰδρυθῇ *Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον* ἐν τῇ τότε πρωτεύουσὶ τῆς Ἑλλάδος, περὶ οὗ ἐγράψκμεν τὰ εἰκότα (1), τοῦ θαλαμηπόλου Φεδερίκου καὶ τοῦ ὑπηρετοῦ Νικολέτου.

Τοῦ κυβερνήτου εἰς Ἀγκῶνα ἐλθόντος, βαρὺς ἐπεκράτησε χειμῶν. Ἡ πόλις καὶ τὰ περὶ ἐκάλυφθησαν ὑπὸ παχείας χιόνος, ὁ δ' Ἀδρίας ἐξαγριωθείς ἐμαίνετο ἐπὶ μακρὸν κωλύων τὴν τῶν πλοίων εἰς Ἀγκῶνα προσέγγισιν. Ἡ ἀδνημονία τοῦ Καποδιστρίου ὁσημέραι ἤϋξανε μετὰ παρέλευσιν δ' εἰκοσαήμερου, τῆς τρικυμίας καταπαυσάσης καὶ τοῦ προσδιορισθέντος Ἀγγλικοῦ πλοίου μὴ καταπλέοντος, ἡ ἀνυπομονησία τοῦ κυβερνήτου ἐκορυφώθη εἰς τοσοῦτον, ὥστε καθ' ἐκάστην ἐπισκέπτετο τὸν ἐκεῖ ἄγγλον πρόξενον *Ἑρρίκον Κέν*, ἵνα μάθῃ τι περὶ τοῦ ἀναμενόμενου ἀγγλικοῦ πλοίου καὶ ἀνερχόμενος εἴτα ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς πλατειᾶς τοῦ ναοῦ τοῦ *Ἀγίου Κυριακοῦ*, πολιούχου τοῦ Ἀγκῶνος παρστήρει ἀνὰ τὸ ἀχανὲς πέλχος διὰ τοῦ τηλεσκοπίου μὴ τυχόν ἰδῆν τὸ ἀναμενόμενον πλοῖον. Τὴν τοιαύτην δὲ ἀδνημονίαν τοῦ κυβερνήτου ἐν Ἀγκῶνι ἐπὶ τοσαύτας ἡμέρας ἀργοῦντος, τῆς πατρίδος ἤδη ἀγωνιζομένης, περιέγραψεν ἄριστα ὁ συ-

(1) Ἰδὲ τὴν ἡμετέραν πραγματείαν ἐν τῇ «*Νέᾳ Ἐφημερίδι*» τῆς 20 Μαΐου 1894, δι' ἧς συμπληροῦμεν τὰ ἐν τῇ «*Ἀκροπόλει*» τῆς 11 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐκ Κερκύρας δημοσιευθέντα. Πρὸς καὶ τὰ ἐν τῇ «*Ἀκροπόλει*» τῆς 14 καὶ 30 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ὑπὸ τοῦ ἀνεψιῦ τοῦ Δομπόλη Νικολάου Ἰάκωβα γραφέντα.

νοδεύων αὐτῷ Ἰάκωβος Ρίζος Νερουλός ἐν τῷ ἐξῆς ποιήματι
αὐτοῦ : «Ὁ κυβερνήτης ἐν Ἀγκῶνι διὰ τῶν δε τῶν στίχων :

Τί τάχα ; θὰ περάσωμεν ἐρημιτῶν χειμῶνα
Εἰς ὄχθην Ἀδριατικὴν, ἔσθ' ὅσον βροχερὸν Ἀγκῶνα ;
Ἀπὸ τὰ ὕψη τῶν κρημνῶν καὶ τῶν χαρακωμάτων
Θὰ βλέπωμεν ἔσθ' ὅσον πέλαιος τοὺς λόφους τῶν κυμάτων ;
Κι' ἀπὸ τὴν γῆν θ' ἀκούωμεν μὲ βάσειν στηριγμένην
Τὴν θάλασσαν ἔσθ' ὅσον σύννεφα ὑπερινασσομένην ;
Δὲν θέλωμεν ἀσφάλειαν τοιαύτην ὀλεσθῆσαν.
Αἰσχροὺς μισοῦμεν τῶν δειλῶν φιλαύτων ἡσυχίαν.
Μὲ ἡδονὴν τοῦ θεωρεῖ κινδύνους καταγίδος
Ὅστις ὁρμᾷ ἔσθ' ὅσον πέλαιος δι' ἔρωτα πατρίδος.
Τίς ἤχος τόσον λιγυρὸς, μελῶν τίς ἀρμονία
Ἐστὴν ἀκοήν του φαίνεται τόσον βαθμὸν γλυκεία,
Ἢ ὅταν τάρμενα ἤχοῦν καὶ τὰ κατάρτια τρίξουν
Κι' εἰς τὰ παντὰ οἱ ἄνεμοι οἱ πτερωτοὶ συρίζουν ;

Ποῦ εἶσαι καὶ δὲν φαίνεσαι δελφινοδόρμον πλοῦτον,
Ἐστ' ὅσον τὰξιδί σου τὸ ἐναντίον ποτον ;
Τάχα Κροάτης Ἀλόος, καὶ ἂν λυσσᾷ κι' ἀφρίζῃ
Τὴν τόλμην σου, τὴν τέχνην σου ποτὲ τὴν ἐμποδίζει ;
Ὅξυπτερον, ἀτρόμητον, θαλασσινὸν ἱεράκι
Ὁκεανούς δὲν τρώμαξες, θὰ φοβηθῇς αὐτάκι ;
Ἐστὸν ναύτην τὸν ἀγέρωχον τῆς κραταιᾶς Ἀγγλίας
Ὅσῃν λεκάνῃ φαίνεται ὁ κομπαστής Ἀδρίας.
Ἐλθὲ λοιπόν, ὦ Πάραλε, ἔσθ' ὅσον Δωρικὸν Ἀγκῶνα.
Στιῆσε καὶ σὺ μίαν ἐποχὴν ἔσθ' ὅσον τωρινὸν αἰῶνα.
Ὁ Οὐρανὸς εἶν' εὐμενής, ὁ Ποσειδῶν φιλέλλην
Κι' ὁ μέλλων ἐπιβάτης σου πρῶτος Ἑλλήνων Ἑλλήν. (1)

Οὐχ ἦττον ἐν Ἀγκῶνι μένων ὁ Καποδίστριας καὶ τῆς ἐκ τῆς
ἐργίας ἀνίας θέλων νὰ κατισχύσῃ, ἐφρόντισε περὶ τῆς ἐκπαιδεύ-

(1) Ἰδὲ Ἐθν. Ἡμερολόγιον Μ. Π. Βρετοῦ τοῦ 1866 σελ. 260-261.

σεως τῶν ἐκεῖ ἐγκατοίκων καὶ προσφύγων Ἑλλήνων, ὧν οἱ παῖ-
δες δὲν ἐτύγγανον τῆς δεούσης μορφώσεως ἐλλείψει μέσων· διότι,
καίπερ οἱ αὐτόθι ἔμποροι ἀπὸ τοῦ 1823 ἐπέβηλλον ἐκυτοῖς,
καθὼς καὶ οἱ ἐν Βενετίᾳ καὶ Λειψίᾳ καὶ Τεργέστη δικαίωμα τῆς
Ἐκκλησίας 1 ο)ο ἐπὶ τῶν κατὰ παραγγελίαν ἀγοροπωλησιῶν,
ἐν τούτοις, οἱ πόροι τῆς καινότητος δὲν ἐξήρκουν διὰ τὴν συντή-
ρησιν σχολείου. Ὁ Καποδίστριας ὁμῶς συστήσας πενταμελῆ
ἐπιτροπὴν, ἀνέθηκε τῷ πρεσβυτέρῳ αὐτῆς Γεωργίῳ Φραγκιάδῃ,
Χίῳ πρόσφυγι, τὴν ἐποπτείαν τοῦ σχολείου, χρηργήσας τῇ ἐπι-
τροπῇ 300 διστήλα καὶ πολλὰ διδασκτικὰ βιβλία, ὑποσχεθεὶς νὰ
παρέχῃ τὸ αὐτὸ ποσὸν κατ' ἔτος, δι' ὧν διωρίσθησαν διδάσκα-
λοι ὁ Λέσβιος Δημ. Βρανᾶς, ὁ Ἰωσήφ Γκινακάς καὶ ὁ Ἰταλὸς
Δομένικος Ρέκης.

Ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἐκκλησίας ἐπιμέλειαν ἐποίησατο ὁ Κυβερ-
νήτης, γράψας εἰς Βαρλέτταν καὶ ζητῶν τὸν ἐκεῖ ἐφημέριον
Νεόφυτον Βιάντην, παραιτηθέντος τοῦ τῶς τοιούτου ἐν Ἀγ-
κῶνι καὶ περὶ ἀποστολῆς τροφίμων εἰς Ἑλλάδα διὰ τοῦ παπικοῦ
πλοίου «Νίκη» ἀξίας 2.550 διστήλων.

Τέλος τοῦ ἀναμενομένου πλοίου καταφθάσαντος, ἀνεχώρησε
τῇ 26ῃ Δεκεμβρίου εἰς Μελίτην διὰ τῆς ἀγγλικῆς φρεγάτας
«Λύκου» (1), ὑπὸ τὸν πλοίαρχον Χίες, ἀκολουθούμενος ὑπὸ μικρᾶς
συνοδείας, ὡς εἴπομεν, προσώπων. μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ
ὁ Κερκυραῖος Σταμάτιος Βούλαρης, λοχαγὸς τοῦ Γαλλικοῦ
Ἐπιτελείου, ὃν προσέλαβεν ὅπως ἀναθέσῃ αὐτῷ διαφόρους ὑπη-
ρεσίας ἀναγομένας εἰς τὸν οἰκεῖον κλάδον. Τὸ πλοῖον περιπλέον
τὴν νησίδα Σαζένον μεταξὺ Ὁτράντου καὶ Αὐλῶνος, συννητήθη
μετὰ δικρότου, ὅπερ πρὸς μειζονα τιμὴν ὁ Ἀγγλὸς ναύαρχος
Κόδριγκτον ἔστειλεν ὅπως ἐπιβιβάσθῃ ὁ Κυβερνήτης. Ἐν μέσῳ
δὲ τῆς θαλάσσης ὁ Καποδίστριας ἀπὸ τῆς φρεγάτας μεταδίδω-
σθεὶς εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ μεσαίου ἰστοῦ ἔχον ἀναπεπταμένην τὴν «Ἑλ-
ληνικὴν σημαίαν, δίκροτον «Οὐάροπιτ» (2) ὑπὸ τὸν πλοίαρχον

(1) Κατ' ἄλλους Λέοντος.

(2) Τοῦτο ὁ μὲν Στέφανος Ξένος μετέφρασε : «Πολεμοπέσιμων», ἄλ-
λοι δὲ «Πολεμοπτώων» Ἡμεῖς ἀρίσμεν τὴν ἀγγλικὴν ὀνομασίαν

Πάρερ ἔφθασεν εἰς Μελίτην περὶ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ μηνός (28 Δεκεμβρίου) ἐν μέσῳ τῶν κανονισμῶν τῶν φρουρίων. Ἐν Μελίτῃ ἔτυχεν ἐπισήμου ὑποδοχῆς ὑπὸ τῆς Διοικήσεως, ἥτις χάρις αὐτοῦ ἀπηλευθέρωσεν 100 περίπου Ἕλληνας, οἵτινες ὡς ὑπόδικοι πειρατείας κατεκρατοῦντο πρὸς ἐκδίκασιν.

Αὐτόθι ἡ ἀγγλικὴ διοίκησις εἶχε παρσκευάσει αὐτῷ ἀνάλογον κατάλυμα, ἀλλ' ὁ Καποδίστριας εὐχαριστήσας αὐτῇ προὔτιμήσῃ νὰ καταλύτῃ παρὰ τῷ Ἑλληνι ἐμπόρῳ *A. Κορτοσταύλῳ*. Παρέμεινεν αὐτόθι ἐπὶ πενθήμερον, καθ' ὃ ἐγένετο ἀντικείμενον πολλῶν περιποιήσεων καὶ τιμῶν ἐκ τε τῶν Ἀγγλῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων. Εἰς τιμὴν δ' αὐτοῦ ἀπελύθη προσέτι καὶ τὸ Ἑλληνικὸν βρίκιον «*Ἐκτωρ*» τοῦ ἐκ Ψαρρῶν ἰδιώτου *Νικολάου Γιαννίτση* τὸ ὑπὸ τῆς ἀντικυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς ἀποσταλὲν πρὸς παρλαβὴν τοῦ Καποδιστρίου, ὅπερ οἱ ἔμποροι ὡς ἐθνικὸν ὑπολαβόντας εἶχον κατὰσχει. Τέλος ὁ κυβερνήτης ἀναχωρήσας ἐκ Μελίτης ἐπὶ τοῦ «*Οὐάρσπιτ*» συνοδευομένου καὶ ὑπὸ δύο φρεγατῶν τῇ 2)14 *Ἰανουαρίου* 1828 ἐντὸς πέντε ἢ ἑξ ἡμερῶν, ὡς ἐκ τῶν ἐπικρατουσῶν τρικυμιῶν κατέφθασε πρὸ τοῦ γενναίου τῆς Πελοποννήσου προμαχώνος, τοῦ Ναυπλίου, κωλυθέντος τοῦ πλοίου νὰ πλεύσῃ πρὸς τὴν ἔδραν τῆς ἀντικυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς, τὴν Αἴγιναν.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν, ἐν ὀλίγοις, ἡ ἱστορία τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου κατὰ τόν, πρὸ τῆς ἐκλογῆς καὶ μετὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ ὡς κυβερνήτου, μέχρι τῆς μετὰ ἐννεάμηνον καθόδου αὐτοῦ εἰς Ἑλλάδα, μακρὸν χρόνον, ἣν ἐν εἵδει Εἰσαγωγῆς ἀνεγράψαμεν. Ἦδη εἰσερχόμεθα εἰς τὴν κυρίως ἱστορίαν τοῦ κυβερνήτου Καποδιστρίου (6 *Ἰανουαρίου* 1828 — 27 *Σεπτεμβρίου* 1831) μεθ' ἣν θέλομεν, ὡς ἐν Παράρτηματι, συνεχίσει τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους ἡμῶν, κατὰ τὴν ὁλεθρίαν, μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Κυβερνήτου, ἀναρχίαν μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ πρώτου βασιλέως ἡμῶν Ὁθωνος τοῦ Α', οὗτινος πέρυσιν ἐξεδώκαμεν τὴν ἱστορίαν, εἰς ἣν παραπέμπομεν τοὺς ἡμετέρους ἀναγνώστας, ὡς συνεχιζούσαν τὴν παροῦσαν ἱστορίαν.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

*Αφίξις Κυβερνήτου εἰς Ναύπλιον. — Ἐλευσινή τοῦ Ναυπλίου ἰδίως καὶ ἐν γένει τῆς Ἑλλάδος κατάστασις. — Εἰσβολὴ Σερβοελλαδιτῶν εἰς Πελοπόννησον — Ἀπαιτήσεις τοῦ Θ. Γρίβα καὶ φόβος τῶν Ναυπλιέων. — Ἐγκαίριος ἀφίξις Καποδιστρίου πρὸς πρόληψιν τῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν. — Ἀνακούφισις Ναυπλιέων ἐπὶ τῇ ἀρίξει τοῦ Κυβερνήτου. — Ἀποβίθαις Καποδιστρίου εἰς Ναύπλιον. — Χαρὰ τοῦ λαοῦ. — Ἐπίσκεψις τῶν κατεχόντων τὰ φρούρια Ναυπλίου Γρίβα καὶ Στράτου καὶ τῶν ἄλλων προύχοντων. — Συμριλίωσις αὐτῶν. — Ἐπιστολαὶ Καποδιστρίου πρὸς τε τὸν Γρίβαν, τὸν Στράτον καὶ τὸν Κωλέττην. — Ἀναχώρησις Καποδιστρίου διὰ τὴν ἔδραν τῆς ἀντικυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς, τὴν Αἰγίναν. — Ἡ ἐν Αἰγίνῃ ὑποδοχὴ τοῦ Κυβερνήτου. — Πανηγυρικός λόγος Θεοφίλου Καίρη. — Ὑποδοχὴ τῶν Γραμματέων.

Ἡ ἑκτη Ἰανουαρίου τοῦ 1828 εἶναι μεγίστης μνήμης ἀξία διὰ τὸν Ἑλληνισμόν σύμπαντα· διότι ἄνευ τῆς ἀφίξεως τοῦ ἀπὸ ἐννεαμήνου, ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ, ἀναμενομένου Μεσσίας τοῦ κυβερνήτου Καποδιστρίου, ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος θὰ ἦτο κατεστραμμένη. Τὴν ἐπαύριον ἀκριβῶς τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ, 7 Ἰανουαρίου, ἐσχόπει ὁ τὰ φρούρια τοῦ Ναυπλίου κατέχων Θ. Γρίβας νὰ λεηλατήσῃ καὶ διαρπάσῃ τὴν πόλιν. Ἦτο ἡμέρα ἑορτῆς

τοῦ «Ἁγίου Ἰωάννου» τοῦ Προδρόμου» καὶ ὁ κόσμος ἅπας ἐν ἑορτασίμῳ περιβολῇ περιέμενε τὴν ἐκ τοῦ πλοίου ἐξοδὸν τοῦ Κυβερνήτου. Ἄμα τῇ ἡμέρᾳ ἐν μέσῳ τῶν πυκνῶν κανονιοδολισμῶν τοῦ τε Ἀγγλικοῦ «Οὐάραπιτ» χαιρετῶντος τὴν ἐν τῷ μέσῳ ἰστοῦ ἑλληνικὴν σημαίαν, τοῦ γαλλικοῦ καὶ τοῦ ρωσικοῦ πλοίου καὶ τοῦ φρουρίου τοῦ Ναυπλίου, ὁ Καποδίστριας ἀπεβίβασθη εἰς τὴν ξηράν. Ὁ λαὸς σύσσωμος ἐσπευσεν εἰς ὑποδοχὴν αὐτοῦ ἐν εὐφημίαις καὶ ζητωκραυγαῖς κρατῶν κλάδους ἑλαιᾶς εἰς ἔνδειξιν τῆς ἐπελθούσης εἰρήνης. Ὁ Κυβερνήτης ὠδηγῆθη εἰς τὸν γαὼν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ ψαλείσης τῆς ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ ἐλεύσει αὐτοῦ δοξολογίας ὥς καὶ ὑπὲρ τῶν τριῶν εὐεργετιδῶν δυνάμενων, ἐπορεύθη εἰς τὸν εὐπρεπέστερον τοῦ Ναυπλίου οἶκον, τὸν τοῦ Ἑμμανουὴλ Ξένου, ἐν ᾧ ἐδέξατο τοὺς θέλοντας νὰ ἰδῶσιν αὐτόν. Ὁ Γρίβας δὲν κατήλθε τοῦ Παλαμηδίου, ἀλλ' εἰς τῶν τοῦ Ναυπλίου προϋχόντων, ὁ Σ. Σκούφος ἔμφανισθεις πρὸ τοῦ Κυβερνήτου, εἶπεν αὐτῷ: «Ὅτι ὁ Γρίβας δὲν τολμᾷ νὰ ἔμφανισθῇ πρὸ τῆς Υ'. Ἐξοχότητος· ἐν τούτοις εἶναι εἰς τὰς διαταγὰς σας· ἔχετε εἰς τὴν διάθεσιν σας αὐτόν τε καὶ τοὺς ὑπ' αὐτόν. Ἐὰν μοὶ εἶναι ἐπιτραχμέον νὰ ἐκφράσω μίαν εὐχὴν, παρακαλῶ τὴν Υ'. Ἐξοχότητα νὰ εὐδοκήσῃ νὰ μὲ καταστήσῃ ἐντολοδόχον αὐτῆς· διότι κολακεύομαι ὅτι γινώσκω τὸν Γρίβαν εἰπέρ τις καὶ ἄλλος κάλλιον».

Ὁ Κυβερνήτης ἡρνήθη τὴν αὐτεπάγγελτον τοῦ Σ. Σκούφου προσφορὰν καὶ ἀπεκρίθη ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ ἴδῃ αὐτοπροσώπως τὸν Γρίβαν καὶ συνομιλήσῃ μετ' αὐτοῦ ἄνευ μεσίτου τινός. Ὁ Γρίβας παρουσιάσθη πρὸς τὸν Καποδίστριαν εὐσεβᾶτως καὶ ἐγένετο δεκτὸς λίαν φιλοστόργως καὶ ἐνθαρρυντικῶς παρὰ τοῦ Κυβερνήτου, εἰς οὗ τὰς χεῖρας παρέδωκε τὰς κλεῖς τῶν φρουρίων, καταληφθέντων ἀμέσως ὑπὸ φρουρᾶς ἐκ νησιωτῶν ἀποτελουμένης. Ὁμοίως ὑπεδέξατο τὸν Στράτον καὶ τὸν Κωλέττην καὶ πάντας ὅσοι ἐπεθύμουν νὰ ἐπισκεφθῶσιν αὐτόν καὶ εἰτα ἐπεβίβασθη ἐπὶ τοῦ Οὐάραπιτ, ὁπόθεν τὴν ἐπαύριον, 8 Ἰανουαρίου, ἔγραψε πρὸς τε τὸν Γρίβαν καὶ τὸν Στράτον τάδε: «Δέχομαι εὐγνωμόνως τὴν ὁποίαν μοῦ ἐδώκατε ὑπόσχεσιν ἐκάτερος ὑμῶν

τοῦ νὰ φυλάξητε τὴν ἡσυχίαν καὶ εὐταξίαν καὶ νὰ ἀρῆσητε ἐλευθέρους ὅσους ἔχετε φυλακισμένους ἕνεκα τῆς εἰς Ἀργος γενομένης ῥήξεως. Πρὸς δὲ τὸν *Ἰωάννην Κωλέττην* ἔγραψεν αὐθημερὸν τὰ ἑξῆς : « Εἶσαι ῥουμελιώτης καὶ ἔχεις φιλίαν μὲ τοὺς ἐμπιστευμένους τὰ φρούρια ταῦτα καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῶν κατοίκων· ἐπειδὴ θέλεις νὰ παύσωσιν αἱ ἀταξίαι καὶ ἐπειδὴ, ὡς μοι ἐξηγήθης, ἔχεις ἐπιρροὴν εἰς αὐτοὺς τοὺς δύο φρουράρχους, δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θὰ συνεργήσης νὰ παύσωσιν αἱ ἀταξίαι καὶ νὰ ἡσυχάσωσιν ἀσφαλιζόμενοι οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ταύτης καὶ ἐπαρχίας ὡς καὶ τῶν περὶ ξέπαρχιων. »

Οὕτω δὲ συμβιβάσας τὰ διεστῶτα ἐν Ναυπλίῳ διὰ τῆς πατριωτικῆς αὐτοῦ φρονήσεως, ἥς πρῶτον τοῦτο σημεῖον κατέδειξεν ἅμα τῇ εἰς Ἑλλάδα καθόδῳ ὁ Κυβερνήτης καὶ τοῦ σφοδρτάτου ἐναντίου ἀνέμου κοπᾶσαντος, τῇ ἐπαύριον ὁ Ἰανουαρίου ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀγγλικοῦ *Οὐάροπι* ἐπιβαίνων καὶ παρακολουθούμενος καὶ ὑπὸ πολλῶν ἄλλων πλοίων ἀπέπλευσεν ἐν μέσῳ τῶν κανονισμῶν καὶ ἐπευφημιῶν τοῦ λαοῦ δι' Ἀἰγιναν, καταλιπὼν ἐν Ναυπλίῳ τὸν *Σταμάτιον Βούλγαρη* μετὰ διαταγῶν νὰ ἀνακαινίσῃ τὴν πόλιν ἐρείπια οὖσαν, καὶ ἕνεκα τῶν ἀνυποφόρων μiasματικῶν ἀναθυμιάσεων τῆς ἀτμοσφαίρας αὐτῆς ἀκατοίκητον, νὰ θεμελιώσῃ τὸ προάστειον, ὅπερ καὶ θεμελιωθὲν ὠνομάσθη *Πρόνοια*, εἰς ἔνδειξιν τῆς ἣν ἐπέδειξατο προνοίας νὰ κτίσῃ στρατῶνας καὶ οἰκήματα διὰ τὰς πολυαριθμούς πτωχὰς οἰκογενεάς, ἃς ὁ τῆς Τουρκικῆς αἰχμαλωσίας φόβος καὶ τὰ δεινὰ τῆς ἐπαναστάσεως ἠνάγκασαν νὰ συγκεντρωθῶσιν ἐν μιᾷ μόνον πόλει, ἐν ᾗ πολλοὶ ἀπέθνησκον ἢ ἐκ πείνης, ἢ ἐκ τῆς ἀναπτυχθείσης κακῆς ἀτμοσφαίρας. Ταῦτα δὲ πάντα ὁ Βούλγαρης κατὰ γράμμα ἐκπληρώσας ἐστάλη μετὰ ταῦτα εἰς Πάτρας. ἵνα καὶ ταύτας ἀνακαινίσῃ. Τότε δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐποίησε καὶ τὸ λαμπρότατον σχέδιον τῆς ὡραίας πόλεως τῶν Πατρῶν, ἐπὶ τῇ βῆσει τοῦ ὁποίου ἔτι καὶ σήμερον οἰκοδομεῖται ἡ νέα δευτερεύουσα τοῦ Κράτους πόλις.

Μετὰ διήμερον πλοῦν ὁ Κυβερνήτης κατέπλευσεν εἰς τὴν ἑδρὰν τῆς ἀντικυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς, τὴν νῆσον τοῦ Αἰακοῦ Ἀἰγιναν, ἐν ᾗ, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν συγχρόνων, ἐπεκτεῖνα τῶν

100,000 ψυχῶν εἶχον συγκεντρωθῇ. Τὸ πλοῖον ὤρμισε περὶ λύχνων ἀπὰς ἐν τῷ ὁρμίσκῳ τῆς νήσου· τῇ ἐπικύριον δὲ 12 Ἰκνουαρίου ἀπαντα τὰ πολεμικὰ Ἑλληνικὰ σκάφη καὶ ἡ γαλλικὴ φρεγάτα *Ἡρα* ἐχαιρέτησαν τὴν ἐπὶ τοῦ μεσσίου ἱστοῦ τοῦ *Οὐάροσιτ* κυματίζουσαν κυανόλευκον Ἑλληνικὴν σημαίαν.

Τὰ τρία μέλη τῆς ἀντικυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς, ὁ *Γεώργιος Μαυρομυχάλης*, αὐτὸς ἐκεῖνος, ὅστις μετὰ τρία ἔτη ἐμελλε νὰ ἀποστείλῃ εἰς τὸν Ἀθῆν τὸν ἐκλεκτὸν τῆς ἐν Τροϊζῆνι Γ' Ἐθνικῆς συνελεύσεως, ὁ *Ι. Μιλαίτης* καὶ ὁ *Ι. Νάκος*, οἱ γραμματεῖς τοῦ Κράτους, καὶ ἡ Δημογεροντία ἀνῆλθον ἐπὶ τοῦ Ἀγγλικοῦ πλοίου ἵνα προσφέρωσι τῷ Κυβερνήτῃ τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν.

Περὶ τὴν 11ην δὲ τῆς πρώτης ὁ Καποδίστριας συνοδευόμενος ὑπὸ τε τοῦ πλοιοῦρχου τοῦ ἀγγλικοῦ *Οὐάροσιτ* Πάρκερ, τοῦ τῆς Γαλλικῆς *Ἡρας* Λεβλὰν καὶ τοῦ τῆς ρωσικῆς «Ἐλένης» Πέτροβιτς, ἀνευ οὐδενὸς στρατιωτικοῦ ἀκολούθου (1), ἀπεβιβάσθη ἐν μέσῳ καπονισβολισμῶν εἰς Αἴγιναν ἐπὶ λέμβου Ἑλληνικοῦ πολεμικοῦ πλοίου, φέροντος τὴν δίχρουν Ἑλληνικὴν σημαίαν. Ἀμα τῇ ἀποβιβάσει ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ ἀπανταχόθεν τῆς νήσου προσδραμόντος πλήθους ἐν εὐφημίαις καὶ ζητωκραυγαῖς μέχρι τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας (Βουλευτηρίου) ἔνθα, ψαλείσης ἐπισήμου δοξολογίας ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ ἀφίξει τοῦ ἀναμενομένου Μεσσίου τῆς ἀναγεννωμένης Ἑλλάδος, ὁ διάσημος τῆς ἐποχῆς ἱεροκῆρυξ *Θεόφιλος Καίρης* ἐξ ὑπογούου

(1) Τοῦτο ἐγένετο κατ' ἀπαιτήσιν αὐτοῦ τοῦ Κυβερνήτου, ὅστις πρὸς τοὺς γράψαντας ἔκ τε Κερκύρας καὶ ἀλλαχόθεν νὰ λάβῃ πρόνοιαν περὶ τῆς προσωπικῆς ἀσφαλείας ἀπήντησε: «Δὲν φρονῶ ὅτι ἡ νῆα Ἑλληνικὴ κυβερνήσις πρέπει νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ κεφαλῆς λόχων καὶ πυροβόλων· τοῦτο εἶναι ἔξω τῶν δυνάμεών μου ἀλλὰ καὶ ἂν ἡδυνάμην, δὲ θὰ ἠρχόμην τοιουτοτρόπως» καὶ ἄλλοτε: «Ὅλα τὰ γραφόμενα εἶναι καλὰ εἰς γνῶσιν, ἀλλὰ καθὼς καὶ πρὸ ὀλίγου τὸ εἶπον (ἔννοεῖ τὰ ἀνωτέρω γραφέντα τῇ 27 Νοεμβρίου 1827) δὲν εἶναι ἐπ' ἐμοὶ νὰ φθάσω εἰς τὴν Ἑλλάδα παραπεμπόμενος ἀπὸ Πραϊτοριανὴν φρουρὴν καὶ ἐπ' ἐμοὶ δ' ἂν ἦτο, πάλιν θὰ τὸ ἀπέφρευον καὶ ἴσως ἀπατώμαι, ὅμως δὲν πταίω ἐγώ.» Ταῦτα ἔγραψε κατὰ τὴν 7 Δεκεμβρίου 1827.

ἐξεφώνησε τὸν δὲ τὸν πολυσήμαντον καὶ ρητορικώτατον πανηγυρικόν :

«Οὐκ ἄρξω ἐγώ, οὐκ ἄρξει ὁ υἱός μου ἐν ὑμῖν,
»Κύριος ἄρξει ὑμῶν, Κύριος κυβερνήσει ὑμᾶς».

(Κριτῶν Κεφάλαιον ΙΓ', 23).

«Εἰς τοιαύτην λαμπρὰν καὶ ἐπίσημον ἡμέραν, Κυβερνήτα τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν ὁποίαν σὲ ὑπῆντησε καὶ σὲ ὑπεδέχθη ἡ πατρίς, ἐν τῇ μέσῳ ἀνεκφράστου χαρᾶς καὶ ἀγαλλιᾶσεως, εἰς τοιαύτην λαοῦ τῶν Ἑλλήνων ὁμήγυριν, ἐν ᾗ ὑψώνει φωνὴν εὐχαριστήριον πρὸς τὸν Ὑψίστον διὰ τὴν τόσῃ ἐπιθυμητὴν καὶ εὐκαταίαν ἔλευσίν σου, ποίαν ἀγγελίαν πλέον χαροποιᾷ ἡδυνάτο τις νὰ φέρῃ εἰς τὸ μέσον ἐκ μέρους σου, σύμφωνα τῇ ὄντι μὲ τὰ φρονήματα τῆς ψυχῆς σου, μὲ τὰ συναισθήματα τῆς καρδίας σου, μὲ τὰς ἐγκαρδίους εὐχὰς ὅλων τῶν ἀληθινῶν τέκνων τῆς Ἑλλάδος καὶ μὲ τὰς μεγάλας ἐλπίδας, τὰς ὁποίας ἔχουσιν εἰς σέ ! Τί ἄλλο ἡδύνατο νὰ ἀναγγεῖλῃ πλέον χαρμόσυνον, κατάλληλον μάλιστα εἰς τὰς παρούσας τῆς πατρίδος περιστάσεις, καὶ ἐχέγγυον τῆς διὰ σοῦ ἐλπίζομένης εὐτυχίας τῆς, παρ' ὅ,τι ἀρχηγὸς λαοῦ ἐλευθέρου, ἐλευθέρως ἐκλεχθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ὑπέσχετο πρὸς αὐτὸν τὸν ἴδιον καὶ ἐπροσπάθησε νὰ φέρῃ εἰς ἔκβασιν !

»Ακούσατε λοιπόν, λειτουργοὶ τοῦ Ὑψίστου, ἀκούσατε, σεβασμίε Πρόεδρε καὶ Βουλευταί, ἀκούσατε, πολιτικοί, στρατιωτικοί, ὅλος ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος, ἀκούσατε : «Κύριος ἄρξει ὑμῶν Κύριος κυβερνήσει ὑμᾶς». Δὲν θέλουσιν ἐξουσιάζει εἰς τὸ ἐξῆς πλέον ὀλέθρια πάθη, ὅχι χαμερπεῖς ἰδιοτελεῖαι, ὅχι ραδιοργαί, ὅχι οἰκετος, ἢ ἐὰν δὲν εἶναι ἀξίος, ὅχι συγγενής, ἐὰν εἶναι ἀνεπιτήδειος, ὅχι φίλος τοῦ Κυβερνήτου, ἐὰν δὲν ἔχῃ ἱκανότητα, ἀλλ' ἡ ἱερὰ δικαιοσύνη καὶ οἱ αἰώνιοι καὶ ἀμετάβλητοι νόμοι τοῦ Θεοῦ, οἱ πρὸς κυβέρνησιν ἐλευθέρου ἀνθρώπου διορισθέντες, θέλουσι κυβερνᾶ.

»Τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος, ἡ εὐνομία τῆς, ἡ εὐτυχία τῆς, ἡ δόξα τῆς, ὁ θρίαμβός τῆς θέλουσι διευθύνει καὶ τὸν νοῦν καὶ

τὴν καρδίαν καὶ τοὺς σκοποὺς καὶ τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις τοῦ Κυβερνήτου : «Κύριος ἄρξει ὑμῶν· Κύριος κυβερνήσει ὑμᾶς».

«Ὅσοι εἶδετε τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς σας πυρποληθεῖσαν καὶ καταστραφεῖσαν, τοὺς γεννήτορας σφαγόντας ἔμπροσθέν σας, τὰ φίλτατά σας ἀπὸ τὰς ἀγκάλας σας ἀρπαγέντα καὶ αἰχμαλωτισθέντα, ὅσοι ἐγείνατε θύματα τῆς παρανομίας καὶ τῆς ἀναρχίας τῶν ἰδίων ἀδελφῶν σας, ἀκούσατε καὶ χαίρετε. Χαίρετε, διότι παύουσιν εἰς τὸ ἐξῆς τὰ δεινὰ μας· διότι θέλομεν ἰδεῖ τὴν δικαιοσύνην ἰσχύουσαν, τοὺς νόμους ἐνεργομένους, τὴν κακίαν τιμωρουμένην, τὴν ἀρετὴν βραβευομένην καὶ εὐδαιμονοῦσαν εἰς τὰ ἔσω, τροπαιοῦχον καὶ θριαμβεύουσαν εἰς τὰ ἔξω· τὴν πίστιν ὅχι πενθοῦσαν ἀλλὰ λαμπροφοροῦσαν καὶ χαίρουσαν.

«Χαίρε καὶ σὺ Κυβερνήτα τῆς Ἑλλάδος· διότι μετὰ τοσοῦτον πολυχρόνιον ἀποδημίαν ἐπιστρέφεις εἰς τὴν κοινὴν πατρίδα, τὴν βλέπεις, τὴν χαίρετας ὅχι πλέον δούλην καὶ στεναζούσαν ὑπὸ τὸν ζυγόν, ἀλλ' ἐλευθέραν, ἀλλὰ δεχομένην σὲ κυβερνήτην καὶ περιμένουσαν νὰ σὲ ἴδῃ νὰ ὀδηγήσῃς τὰ τέκνα της εἰς τὴν ἀληθινὴν εὐδαιμονίαν καὶ εἰς τὴν ἀληθινὴν δόξαν. Ζῆθι ! ἀλλ' ἔχων ἱερὸν ἔμβλημα : «ὁ Θεὸς καὶ ἡ Δικαιοσύνη κυβερνήσουσι τὴν Ἑλλάδα». Ζῆθι ! ἀλλὰ κυβερνῶν οὕτως, ὥστε νὰ αἰσθανθῇ ἡ πατρίς, νὰ καταλάβωμεν καὶ ἡμεῖς, νὰ ἐπαναλάβῃ ἡ ἀδέκαστος ἱστορία, νὰ ἀντηχήτωσιν ὅλοι οἱ αἰῶνες ὅτι οὐ σὺ, οὐδὲ ὁ υἱὸς σου, οὐδὲ ὁ οἰκεῖός σου, οὐδὲ ὁ φίλος σου, οὐδὲ πνεῦμα πατρίας, ἀλλ' ἀληθῶς αὐτός ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ τὸ δίκαιον, αὐτοὶ τῆς Ἑλλάδος οἱ θεσμοὶ κυβερνήσουσι τὴν Ἑλλάδα διὰ σοῦ.

«Καὶ τῷ ὄντι, ἐν ὁποιοῦνδήποτε ἔθνος διὰ νὰ ὑπάρχῃ ἐλευθερον, διὰ νὰ συντηρῇται κραταιούμενον, διὰ νὰ εὐτυχῇ βελτιούμενον εἶναι ἀνάγκη νὰ κυβερνᾶται διὰ μόνων τῶν νόμων, τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς διέταξεν ὡς κανόνες ἐλευθέρας ἐλευθεροῦ λαοῦ κυβερνήσεως, πολὺ μεγαλειτέραν ἀνάγκην ἔχει σήμερον ἡ Ἑλλὰς νὰ διευθύνηται ὑπὸ μόνων τῶν τοιοῦτων νόμων διὰ σοῦ.

«Ἄλλ', ὦ σεβάσμιε Πρόεδρε καὶ βουλευταί, ὦ εὐτυχῇ τῆς Ἑλλάδος λαέ ! τί ἄρᾳ γε δύναται νὰ δικαιώσῃ τὴν τοσαύτην ἡμᾶς ! τί νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς ἐλπίδας μας ! τί νὰ μᾶς

παρυστήσῃ τὸν ἄνδρα, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ πατρίς ἐπιστεύθη τὴν ὑποστήριξιν καὶ ἐνέργειαν τῶν νόμων τῆς ! Τί νὰ μᾶς δείξῃ τὴν ἐπιρροήν, τὴν ὁποίαν θέλει μεταχειρισθῇ πρὸς ἐκτέλεσιν ὅλων ὅσα καὶ εἰς τὴν γενιὰν καὶ εἰς τὴν μερικὴν ἐνὸς ἐκάστου εὐδαιμονίαν συντείνουν !

• Ἡ πολιτικὴ σύνεσις τοῦ καὶ ἐμπειρία, ὁ λαμπρὸς δρόμος, τὸν ὁποῖον εἰς τὸν πολιτικὸν κόσμον διέτρεξεν, ὁ ὑψηλὸς βαθμὸς τὸν ὁποῖον εἰς ἓνα τῶν δυνατωτέρων θρόνων τῆς οἰκουμένης εἶχε καὶ τὸν ὁποῖον διὰ τὴν πατρίδα παρεβλεψεν, ἡ πρὸς αὐτὴν ἀγάπη καὶ ἀφοσίωσις τοῦ μᾶς βεβαιώνουσι τὰ πρῶτα· τὸ δὲ τελευταῖον μᾶς πιστοποιοῦσι καὶ ἄλλα μὲν πολλὰ, καὶ μάλιστα δὲ ὅσα εἰς τὴν ἐν Τροίᾳ συνέλευσιν συνέβησαν.

• Τίποτε ἀληθῶς δὲν ἔμπορεῖ νὰ παρυστήσῃ λαμπρότερον τὴν πρὸς αὐτὸν ὅλου τοῦ ἔθνους μεγάλην καὶ ὑπόληψιν καὶ πεποίθησιν, παρὰ τὸ ἀξιοσημειώμενον ἐκείνου ψήρισμα, διὰ τοῦ ὁποῖου ὁμοφώνως ἐκλήθη Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος.

• Ὅσοι εὐρέθητε εἰς τὴν Ἑθνικὴν ἐκείνην συνέλευσιν, ἐνθυμεῖσθε ἀκόμη ποῖα ἄγρια πάθη ἠγέρθησαν διὰ νὰ καταστρέψωσιν ὅ,τι ἡ μανία τῶν τυράννων ἢ παρέβλεψεν ἢ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀφηνίσῃ. Ποία φλόξ διχονοιῶν ἐξήρθη διὰ νὰ κατακαύσῃ ὅσα τὸ ἐχθρικὸν πῦρ δὲν ἠμπόρεσε νὰ καταπλεῖξῃ· πῶς ὁ Ἕλληνας κατὰ τοῦ Ἑλλήνου, ὁ συγγενὴς κατὰ τοῦ συγγενοῦς, ὁ ἀδελφὸς κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ καθωπλίζετο καὶ ὁ ἀσπλαχνὸς καὶ ἀδυσώπητος ἐμφύλιος πόλεμος ἠτοιμάζετο νὰ καταφέρῃ εἰς τὴν πνέουσαν τὰ λείψαντα πατρίδα πληγὴν. Τότε μόλις τὸ ὄνομα προφέρεται τοῦ Καποδίστρια καὶ ὅλα καταπραύνονται· ἡ ὁρμὴ τῶν ἀγρίων παθῶν κατέπαυσε καὶ τὰ ὀλέθρια τῶν διχονοιῶν ἀποτελέσματα ἠμποδίσθησαν. Φέρετε ἀκόμη κατὰ νοῦν πόσῃν χαρὰν ἐπροξένησεν ἡ ἐκλογὴ του, μὲ ποίαν ἀγαλλίασιν τὴν ἐδέχθησαν οἱ ἐκεῖ εὐρεθέντες, μὲ πόσῃν ταχύτητι διεδόθη εἰς ὅλον τὸ ἔθνος καὶ ποίαις ἐλπίδαίς τοῦ ἐνέπνευσεν.

• Ἄλλ' ἂν, ὦ κυβερνήτα τῆς Ἑλλάδος, αἱ λαμπρότεραι στιγμαὶ τῆς εἰς αὐτὴν πολιτικῆς ζωῆς σου ἐφάνησαν ἀπὸ τὴν ἐν Τροίᾳ Συνέλευσιν, τὸ μεγαλειότερον ὅμως τοῦ βίου σου κατόρ-

θωμα ἀρχίζει ἀπὸ τὴν σήμερον καὶ μέλλει ἀκόμη νὰ κατορθωθῇ.

• Καὶ εἶναι ἡ κατάπαυσις τῶν διχονοιῶν, ἡ διάλυσις τῶν φαντασιῶν, ἡ ὀρθότης, ἡ δικαιοσύνη, καὶ μὴ ψευδομένη τὸ ὄνομα κυβερνήσεως τῆς Ἑλλάδος, ἡ ἀναγέννησις ἀνθρώπων, ἡ ἀνάπλασις ἀληθινῶν Ἑλλήνων. Κατόρθωμα, τῷ ὄντι, ὅσον δύσκολον, ὅσον ἐργώδες, ὅσον μέγα, ἀλλὰ τόσον περιφανές, λαμπρόν, ἐνδοξον. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃς δὲ τὸν ὑψηλὸν τοῦτον καὶ μόνον σκοπὸν, ἀκουσον τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀπὸ ἀνθρώπων, ὅστις δὲν ἔχει καμμίαν πρόφασιν νὰ σὲ εἰπῇ ψεῦδος.

• Ἀφοῦ ἀποβλέψῃς πρῶτον εἰς ἐκεῖνον, ὅστις κυβερνᾷ τὰ σύμπαντα, ἐφοῦ στοχασθῇς ὅσα ἡ μετ' ἐπιμελείας ἔρευνα τοῦ νοῦς καὶ τῆς καρδίας τοῦ ἀνθρώπου, καὶ μάλιστα τοῦ Ἑλλήνος, ὅσα ἡ ἀκριβὴς παρατήρησις τῆς ἱστορίας τῶν ἐλευθέρων ἐθνῶν, ἡ ἀρχή, ἡ πρόοδος, ἡ ἀκμὴ καὶ παρακμὴ των, τὰ αἷτια τῆς ἐπιτυχίας ἢ ἀποτυχίας των, τῆς δόξης ἢ ἀδοξίας των, τῆς κακοδαιμονίας ἢ εὐδαιμονίας των, ὅσα τέλος αἱ βχθεῖται πολιτικαὶ σου γνώσεις σὲ ὑπαγορεύουσιν ἐφοῦ συλλογισθῇς ὅλα τὰ ἀναγκαῖα μέσα, τὰ ὅποια πρέπει νὰ βάλῃς εἰς πρᾶξιν διὰ τὴν καλὴν ἔκβασιν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἐγχειρήματος, ἐνθυμοῦ προπέτι, ὅτι ἂν στρέψῃς ὀλίγον μόνον τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, βλέπεις τὴν γῆν τοῦ Σόλωνος καὶ τοῦ Ἀριστείδου· ἂν πρὸς ἐκεῖνο, τὴν γῆν τοῦ Λυκούργου καὶ τοῦ Λεωνίδα· ὅτι εὐρίσκεσθαι εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς Ἑλλάδος, ὅπου ἠφκνίσθησαν ὅλοι τοῦ μεγαλειτέρου τυράννου τοῦ κόσμου αἱ δυνάμεις, ἐτάφησαν ὅλοι τῆς τυραννίας αἱ ἐλπίδες καὶ ἐστεριώθη ἡ φαινή, ἡ λαμπρὰ τῆς ἐλευθερίας κρηπίς, εἰς τὴν ὁποῖαν ὅποιον ἔθνος θέλει ἀναβαίνει καὶ μένει ἐλεύθερον· ὅτι τὸ ἔδαφος τὸ ὁποῖον πατεῖς, εἶναι ἐρείπια ἐπιστήμου καὶ ἐλευθέρου πόλεως τῆς Ἑλλάδος· αὐτὴ τὴν ὁποῖαν τώρα βλέπεις, ἀνηγέρθη παραδόξως ἀπὸ τὴν τέφραν τῶσων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας πυρποληθεῖσων πόλεων· ὁ λαὸς ὅστις σὲ περικυκλόνει ἔμεινεν ἀπολις καὶ αἰὼς δι' αὐτήν.

• Ἐνθυμοῦ, ὅτι ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ, ὅλων τῶν ἀνθρώπων ὅλων τῶν αἰώνων, αὐτῆς τῆς συνειδήσεώς σου, ἀνεδέχθης, νὰ κυβερ-

νήσης τοὺς ἀδελφούς σου, τὸ ἔθνος σου, ἔθνος τὸ ὅποτον πρῶτον ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους ὅτι ἔχουσι δικαιώματα καὶ πρῶτον ἔδειξεν εἰς αὐτοὺς ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ζῶσιν ἐλεύθεροι καὶ εὐτυχεῖς, τὸ ὅποτον εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐλευθέρως κυβερνήσεώς του ἐγέννησε τοὺς μεγαλειτέρους ἀνδρας ὅλου τοῦ κόσμου καὶ τὸ ὅποτον ὅλας τὰς δυστυχίας καὶ τὰς συμφορὰς ἤμπορεῖ νὰ ὑποφέρει, ὅχι ὅμως καὶ νὰ μένῃ διὰ παντὸς δεδουλωμένον.

Ὁ Φέρε πάντοτε κατὰ νοῦν, ὅτι πρὸ ὀλίγων ἤδη ἑτῶν συνέτριψε τὰς ἀλύσεις μὲ τὰς ὁποίας ἦτο δεμένον καὶ ἐτίναξε τὸν βαρύτερον τῆς δουλείας ζυγόν, ὅτι ἀπεφάσισεν ἡ νὰ ζήσῃ αὐτόνομον καὶ ἀνεξάρτητον, ἡ νὰ ταφῇ ὑπὸ τὰ ἑρείπια τῆς ἐπιτηματέρας διὰ τὴν ἐλευθερίαν γῆς τοῦ κόσμου, ὅτι διὰ νὰ τὴν ἀναλάβῃ πάλιν, εἶδε τοὺς ἱερεῖς τῆς ἱερᾶς θρησκείας του κρεμαμένους καὶ συρομένους εἰς τὴν γῆν ὡς καταδίκους, τὴν Σμύρνην, πολλὰς τῆς Ἀσίας, τῆς Εὐρώπης καὶ τὰς τῶν περὶ αὐτὰς νήσων χώρας, βαμμένους μὲ τὸ αἷμα τῶν τέκνων του, τὰς Κυθωνίας, πρῶτῃ τῶν ἐλληνιδῶν πόλεων, θύμα γενομένην τῆς μανίας τῶν τυράννων, πυρποληθείσας καὶ καταστραφείσας. Ἀπὸ τὴν Θοράκην ἕως τὴν Ἡπειρον, καὶ ἀπὸ τὴν Ἡπειρον ἕως εἰς τὸ ἔσχατον τῆς Πελοποννήσου ἀκρωτήριον, τὰς ἐπισημετέρας πόλεις καὶ κωμοπόλεις κατηρδαφισμένας καὶ ἡρημωμένας, ὅτι μὲ ὅλας τὰς θαλασσιπωρίας, μὲ ὅλας τὰς ἐλλείψεις καὶ τὰς πολυειδεῖς ἐναντιώσεις, μὲ ὅλην τὴν φρίκην, τὴν ὁποίαν ἐμπνέουσιν αἱ τρομερὰ σκηναὶ τῶν πυρπολήσεων, τῶν ἀναστατώσεων, τοῦ ἀνδραποδισμοῦ, τῶν σφαγῶν, ἐθρίαμβευσεν καὶ κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ διὰ τὴν ἀνδρίαν τοῦ στρατιωτικοῦ καὶ ναυτικοῦ του, ἔσεισεν ἐκ θεμελίων τὸν θρόνον τοῦ Σουλτάνου, καὶ τὸ θαυμασιώτερον, ὅτι ἐν τῷ μέσῳ τῶν φλογῶν καὶ τῆς συγκρούσεως τῶν παθῶν, ἐσυλλογίσθη καὶ ἡδυνήθη νὰ συντάξῃ Πολιτικὸν Σύνταγμα, κατὰ τὸ ὅποτον ἡ Ἑλληνικὴ νὰ πολιτευῇται καὶ τὸ ὅποτον μὲ τὸ αἷμα τοῦ ἀπεφάσισε νὰ ὑπερασπίζηται.

Μὴ λησμονήσης ποτέ, ὅτι ἔπειτα τὸ ψεῦδος, ἡ διαβολή, αἱ συκοφαντίαι, ἡ ὑπουργὸς καὶ ραδιοῦργος ἀντενέργεια, αἱ κατὰ χάριν καὶ κατὰ βίαν γενομέναι ἐκλογαί, ἡ παράβασις αὐτοῦ

Τὸ Ναύπλιον

τοῦ ἰδίου συντάγματος, οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι μᾶς ἔκαμν νὰ θρηνήσωμεν διὰ τὴν Χίον, νὰ κλαύσωμεν διὰ τὴν Κρήτην, διὰ τὴν Κάσσον, διὰ τὰ Ψαρρά, διὰ τὸ Νεόκαστρον, νὰ στενάζωμεν ἀκόμη πικρὰ διὰ τὸ Μεσολόγγι καὶ διὰ τὰς Ἀθήνας, νὰ χύνωμεν δάκρυα δι' ὅσα εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον συνέβησαν καὶ συμβαίνουσι κακὰ, βλέπομεν ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους τὸν Αἰγύπτιον καὶ ἐκ τοῦ ἄλλου τοὺς Τούρκους, περιφερομένους, πυρπολοῦντας, αἰχμαλωτίζοντας, σφάζοντας καὶ τὸ χειρότερον καὶ τὸ πολλῆς λύπης καὶ ἀθυμίας καὶ πολλῶν δακρύων ἄξιον ὧς νὰ ἐπρόκειτο ἀγὼν ὅχι τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος, ὅχι τῆς δόξης, ἀλλὰ τῆς ἀρπαγῆς, τῆς καταδυναστείας τῶν ἰδίων ἀδελφῶν μας, νὰ βλέπωμεν ἐν ταύτῃ αὐτοὺς ἐκείνους εἰς τῶν ὁποίων τὴν δύναμιν καὶ ἐπιρροὴν καὶ σύनेσιν εἶχομεν τὰς ἐλπίδας μας, συνεριζομένους τίς τίνα νὰ ὑποσκελίσῃ, τίς τίνα νὰ καταβάλῃ καὶ νὰ ἀφανίσῃ· αὐτοὺς ἐκείνους εἰς τῶν ὁποίων τὴν βραχίονα καὶ τὴν ἀνδρίαν ἠλπίζομεν φιλοτιμουμένους τίς τίνα νὰ ὑπερβῇ κατὰ τὴν κακουργίαν καὶ κατὰ τὴν εἰς τοὺς νόμους ἀπειθειαν, τὰς δὲ συμφορὰς τῆς πατρίδος νὰ κορυφωθῶσι τόσον καὶ τὰς πληγὰς τῆς νὰ γίνωσι τόσον ἀφόρητοι καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ λαμπρότης τοῦ ὑπὲρ πάντας τοὺς ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνας ἱερωτέρου καὶ δικαιοτέρου ἀγῶ-
μας, νὰ ἀμαυρωθῇ τόσον, ὥστε ὁλόκληρον τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος εἰς σὲ μόνον νὰ ἀποβλέπῃ καὶ σὲ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν καὶ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν νὰ περιμένῃ διὰ νὰ φθάσῃ, νὰ παύσῃ τὰ δεινὰ του, νὰ ἰθεραπεύσῃ τὰς πληγὰς του, νὰ τὸ ἐκβάλῃς ἀπὸ τὸ χάος τῆς ἀναρχίας καὶ ἀκοσμίας, διὰ τοῦ ὁποίου περιεκαλύφθη καὶ νὰ τὸ ἀναδειξῇς εὐνομούμενον, λαμπρὸν καὶ περιδοξον.

• Ἐχε λοιπὸν πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι ὅσον αἱ συμφοραὶ του εἶναι δειναί, αἱ πληγαὶ του δυσίατοι, ὁ κίνδυνος προφανής, ὅσον ἡ διὰ τὴν ἐκλογὴν σου χαρὰ μας, ἡ διὰ τὴν ἔλευσίν σου ἀγαλλίασίς μας, αἱ εἰς σὲ ἐλπίδες μας ὑπάρχουσι μεγάλαι, τόσον μεγαλειτέρας καὶ προσοχῆς καὶ προφυλακῆς εἶναι χρειᾶ, μὴν εὐρὴ χώρην εἰς τὴν ψυχὴν, εἰς τὴν καρδίαν σου, εἰς τὰς πράξεις σου, εἰς τὰς ἐκλογὰς, τὰς ὁποίας μέλλεις νὰ κάμῃς τῶν διαφόρων ὑπορ-

γῶν σου, καμμία ἀπὸ τὰς ὀλεθρίας ἐκείνας ἀφορμὰς διὰ τὰς ὁποίας ἐκινδύνουν νὰ ματαιωθῶσι βέβαια ὅλαι αἱ θυσίαι, ὅλοι οἱ ἀγῶνες, ὅλα τὰ αἵματα, τὰ ὅποια ἐχύθησαν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἔθνους μας, ἐὰν μεγάλοι καὶ σεβασταὶ δυνάμεις δὲν τὸ εὐσπλαγχνίζοντο καὶ δὲν τὸ ἐλάμβανον ὑπὸ τὴν ἰδίαν προστασίαν καὶ ὑπεράσπισιν.

• Μὴ συγχωρήσης εἰς κανένα νὰ πράξῃ μηδὲ τὸ παραμικρὸν ἀπὸ ὅσα ἱκαμην νὰ κινδυνεύῃ νὰ σπαραχθῇ ἡ Ἑλλὰς καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὑπὲρ αὐτῆς θριάμβων αὐτῶν τῶν σεβαστῶν μεγάλων δυνάμεων.

• Ἐνθυμοῦ τελευταῖον, ὅτι ἡ Εὐρώπη, ὅλος ὁ κόσμος, ὅλοι οἱ φίλοι τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀνθρωπότητας, αὕτῃ ἐκείνῃ ἡ Ἑλλὰς διευθύνουσιν εἰς σὲ τὰ ὅμματα, ὡς εἰς τὸ ὠραιότερον, τὸ λαμπρότερον καὶ ἐνδοξότερον στάδιον κατὰ τῆς βαρβαρότητος καὶ τῆς ἀνομίας πρωταγωνιζόμενον.

• Ἐὰν ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐνθυμούμενος κατορθώσης, ὥστε νὰ παύσωσιν αἱ διχόνοιαι, νὰ διαλυθῶσιν αἱ φατρίαι, νὰ ἐνεργῶνται καὶ νὰ ἰσχύωσιν οἱ νόμοι, νὰ ἀσφαλισθῇ ἐκάστου ἡ ζωὴ, ἡ τιμὴ, ἡ ἰδιοκτησία· ἐὰν ἐμπνεύσης τὴν ὁμόνοιαν, τὴν συμφωνίαν καὶ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην· ἐὰν ὀδηγήσης τοὺς πολιτικούς της εἰς τὰ ἀληθινὰ αὐτῆς συμφέροντα καὶ τοὺς πολεμικούς της εἰς τὴν ἀληθινὴν αὐτῆς δόξαν· ἐὰν κάμῃς ὥστε νὰ εὐδαιμονῇ ἐσωτερικῶς εὐνομούμενη καὶ νὰ θριαμβεύσῃ τὰ ὅπλα της κατὰ τοῦ ἀσπόνδου ἐχθροῦ της, νὰ μὲνῃ ἀσάλευτος καὶ ἀκλόνητος ἡ ἀνεξαρτησία της, αἰθικός ἡ αὐτονομία της, ὦ, ποία δόξα τότε!, ἀλλὰ τότε καὶ μόνον σὲ περιμένει, ποῖοι στέφανοι σοῦ ἐτοιμάζονται! ποῖοι αἰῶνες θέλουσι παραλάβει τὸ ὄνομά σου!

• Ἐὰν ἄνθρωπος δὲν ἀνεδέχθῃ ἀκόμη κυβέρνησιν ἔθνους με ὁποίας καὶ εἰς ὁποίας περιστάσεις ἀναδέχεται σὺ τὴν κυβέρνησιν τοῦ ἔθνους σου, ἤξευρε ὅτι καὶ ἄνθρωπος δὲν ἔδοξάσθῃ ἀκόμη, ὡς σὺ μέλλεις νὰ δοξασθῇς, ἐὰν κατορθώσης τὸ μέγα τοῦτο κατόρθωμα....

• Ἀλλ', ὦ κυβερνήτα τοῦ παντός! σὲ ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρ-

δίας ἐπικαλούμεθα ! διαφύλαξε τὸν κυβερνήτην ἡμῶν καθαρὸν ἀπὸ τὸ ὀλέθριον τῶν φατριῶν, μίασμα ! φώτισέ τον νὰ μάθῃ ὅλας τὰς ἀληθινὰς τῶν μεγάλων δυστυχιῶν καὶ συμφορῶν μας αἰτίαι καὶ νὰ τὰς ἐξαλείψῃ· νὰ γνωρίσῃ ὅλας τὰς πληγὰς μας καὶ νὰ τὰς θεραπεύσῃ· νὰ μὴ ἀπατᾶται ἀπὸ τοὺς λόγους μηδὲ ἀπὸ τὸ φαινόμενον, ἀλλὰ νὰ ἐρευνᾷ καὶ τοὺς σκοποὺς καὶ τὰ ἔργα καὶ τὴν ἱκανότητα ὄλων ἐκείνων, εἰς τοὺς ὁποίους μέλλει νὰ ἐμπιστευθῇ τὰ ἱερὰ τῆς πατρίδος ὑπουργήματα, ἐνίσχυνέ τον νὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν ὅλα ὅσα εἰς τὴν εὐνομίαν καὶ ἀληθινὴν αὐτῆς εὐδαιμονίαν συντείνουσιν. Ἀξίωσε δὲ καὶ ἡμᾶς νὰ ἴδωμεν τελευταῖον τὰς τόσον ἐπιθυμητὰς καὶ εὐκαταίας ἡμέρας τῆς δικαίας καὶ ἀληθινῆς κυβερνήσεως, τὴν πατρίδα ἀληθῶς ἐλευθέραν, αὐτόνομον καὶ ἀνεξάρτητον καὶ νὰ καυχώμεθα ὅτι οὐχὶ πάθος χαμερπές, οὐδὲ ἰδιοτέλεια, οὐδὲ πνεῦμα φατρίας, ἀλλ' αὐτὸ τὸ δίκαιον, αὐτὸ τῆς Ἑλλάδος τὸ πολιτικὸν Σύνταγμα, αὐτὸς σὺ κυβερνᾷς τὴν Ἑλλάδα διὰ τοῦ αὐτῆς Κυβερνήτου. Γένοιτο» (1).

Τοιοῦτός τις ἦτο ὁ πανηγυρικός λόγος τοῦ διασχήμου τῆς ἐποχῆς φιλοσόφου Θεοφίλου Καίρου καὶ τοιαύτην ἐντύπωσιν ἐνέποιήσῃ τῷ τε κυβερνήτῃ, τοῖς πολιτικοῖς καὶ τοῖς λοιποῖς ἐκκλησιαζομένοις Ἕλλησιν, ὥστε οἱ πάντες ἐν συγκινήσει προήρχοντο ἐκ τοῦ ναοῦ ὑπὸ τὴν ζωηρὰν ἐπιρροὴν τοῦ λόγου διατελοῦντες.

Μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ λαμπροῦ καὶ φιλοσοφικοῦ τούτου ὄντως λόγου τοῦ Καίρου, ὁ Καποδίστριας ἐξῆλθε τοῦ ἱεροῦ ναοῦ συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἀκολουθίας καὶ σύμπαντος σχεδὸν τοῦ Αἰγιναίου λαοῦ μέχρι τῆς πρὸς κατοικίαν αὐτοῦ ὀρισθείσης μικρᾶς οἰκίας τῆς μόλις τότε ἀρξαμένης οἰκοδομεῖσθαι πόλεως τῆς Αἰγίνης.

Ὁ Καποδίστριας ἠθέλησεν ἵνα ἡ τελετὴ γίνῃ ὡς ἀπλουστάτη. «Πᾶσα πομπή, εἶπε, συνεπαγομένη δαπάνας εἶναι ἀσυμβί-

(1) Ἰδὲ Γενικὴν Ἑφημερίδα τῆς Ἑλλάδος 1828 ἀριθμοὶ 7 καὶ 8 — Ἡμερολόγιον Βρετοῦ τοῦ 1871 σελ. 497—506 καὶ Α. Γούδα. Παρὴν λήλους βίους. Τόμ. β', σελ. 175 — 182.

θαστος πρὸς τὴν δυστυχή κατάστασιν τῆς Πατρίδος. "Αν δυνάμεθα νὰ διαθέσωμεν χρήματά τινα, ἔχομεν πολλὰς πληγὰς νὰ ἐπουλώσωμεν. Ἐκ τοῦ προοιμίου τούτου φανερὰ γίνεται ἡ κατάστασις τοῦ Κράτους, ὅπερ ἀνελάμβανε νὰ συντάξῃ. Ἐπὶ τῇ πολέμου καὶ ἐσωτερικῆς ἀνωμαλίᾳ κατέλιπον τὴν Ἑλλάδα ἔρμαιον τριακοντακισχιλίων περίπου στρατιωτῶν διεσπαρμένων καὶ εἰκοσι σχεδὸν χιλιάδων ναυτῶν ἄνευ ἐργασίας. Τὰ οἰκονομικὰ ἦσαν κατεστραμμένα. Στερεὰ καὶ Πελοπόννησος οὐδαμίαν παρῆλόν πρόσδοδον· ὅ,τι δὲ ἠδύνατο τὸ Κράτος νὰ συναγάγῃ ἐν τῷ Αἰγαίῳ εἶχεν ἐκ τῶν προτέρων καταναλωθῇ πρὸς ἐκτέλεσιν σχεδίων ἡκιστα συναρμολογούμενων πρὸς τὰ γενικὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος. Ὁ λαὸς, ἔγραφεν ὁ Καποδίστριας τῷ ναυάρχῳ Δὲ Ρινό, ὑφίσταται τὰ πάνδεινα· ὁ στρατιώτης, χωρὶς νὰ μάχῃται, κατατρώγει τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα αὐτοῦ· ὁ ναύτης καταβλῖβει αὐτὸν διὰ τῶν συνεπειῶν πειρατείας. Μεγάλη εὐθύνη βαρύνει ἐπ' ἐμέ, καὶ κατὰ τοσοῦτον βρυυτέρα, καθ' ὅσον ἐκουσίως ἀνέλαβον αὐτήν. Ὅσῳ καὶ ἂν εἴναι ἀπερίοριστος ἡ ἐμπιστοσύνη δι' ἧς με τιμᾷ τὸ ἔθνος, ἡ δοκιμὴ ἦν ἐπιχειρῶ, δὲν δύναται ν' ἀχθῇ εἰς πέρας, ἐὰν δὲν εὐρεθῶ ταχέως εἰς θέσιν νὰ πληρῶνω τακτικῶς τὸν στρατὸν καὶ τὸ ναυτικόν, καὶ παράσχῳ μέσα τινὰ εἰς τὸν καταλιπόντα τὰς ἐστίαις αὐτοῦ λαόν, ὅπως ἐπαναχάγῳ εὐτὼ τὸν γεωργὸν εἰς τὰ μόνα ἔργα, ἅπερ δύνανται νὰ παράσχῳσι βᾶσιν εἰς πραγματικὸν κοινωνικὸν ὀργανισμόν».

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἀπαιτήσις τοῦ Κυβερνήτου, ὅπως ἡ τελετὴ γίνῃ ἀπλουστάτη, ἀλλ' ὁ λαὸς, ὁ ἐνθουσιώδης λαὸς ἐπέδειξε καὶ αὐθις τὰ καταφλέγοντα αὐτὸν αἰσθήματα ὑπὲρ τοῦ πρώτου τῆς ἀναγεννομένης Πατρίδος Κυβερνήτου.

Τῆς μέχρις ἀποθεώσεως ταύτης ὑποδοχῆς ἀποπερατωθείσης καὶ τῶν πάντων εἰς τὰ ἴδια ἀπελθόντων καὶ μόνων τῶν γραμματέων (ὑπουργῶν) τῆς Κυβερνήσεως ἀπομεινάντων περ' αὐτοῦ, ὁ Καποδίστριας καὶ ἐξ ὧων εἶδεν ἐν Ναυπλίῳ ἔκρινεν ἀμέσως περὶ τῆς οἰκτρᾶς καταστάσεως ἐν ἣ εὕρισκετο ἡ Ἑλλάς, καὶ περὶ ἧς διεβεβαίωσαν αὐτὸν οἱ γραμματεῖς.

Καὶ ὁ μὲν γραμματεὺς τοῦ τμήματος τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ

τῆς Ἀστυνομίας *Α. Λόντος* εἶπε πρὸς αὐτόν : « Ἐξοχώτατε, τὸ Κράτος δὲν εἶναι ἄλλα εἰμὴ ἡ Αἰγίνα, ὁ Πόρος, ἡ Σαλαμίς, ἡ Ἐλευσίς καὶ τὰ Μέγαρα. Ἐχομεν ἀκόμη καὶ τινες νήσους εἰς τὸ Ἀρχιπέλαγος, ἀλλ' εἰς μικρὰς σχέσεις μεθ' ἡμῶν εὐρίσκονται οἱ ἐκεῖ Νομάρχαι· διότι οἱ Ὀλυμπιεῖς καὶ οἱ πειραταὶ ἔγιναν πραγματικοὶ δεσπόται αὐτῶν τῶν νήσων ».

Ὁ Γραμματεὺς τοῦ τμήματος τῶν Οἰκονομικῶν, *Π. Ν. Λοιδωρίκης* : « Ἐξοχώτατε, ὄχι μόνον χρήματα δὲν ὑπάρχουσιν εἰς τὸ ταμεῖον, ἀλλ' οὔτε ταμεῖον εἶναι· οὐδέποτε ὑπῆρξεν Ἡ οἰκονομικὴ διαχείρισις δὲν συνίσταται παρὰ μόνον εἰς κονδύλια ἀπλᾶ. Μὴ θαυμάσῃ ἡ Ὑψηλότης Σας, ἐὰν εἰς τὰ βιβλία μου δὲν εἶναι ὅλα γεγραμμένα. Πολλὰ πράγματα ἔγιναν ἐν καλῇ τῇ πίστει, ἄλλως τε καὶ αἱ περιστάσεις ἠμπόδισαν νὰ βάλῃ τις εἰς τάξιν τὰ κατὰστιχα. Πρέπει νὰ προσθέσω, ὅτι ἠναγκάσθημεν νὰ προπωλήσωμεν τὴν δεκάτην εἰς τὸ Ἀρχιπέλαγος πρὸ τοῦ ἔτους. Τὰ μέλη τοῦ Νομοθετικοῦ Σώματος ἤθελον τοὺς μισθοὺς τῶν, ἀλλ' ἡμεῖς δὲν εἰχομεν ἄλλο μέσον διὰ νὰ τοὺς πληρώσωμεν. Ἐπὶ τέλους, τὸ λέγω μὲ ἐντροπὴν, δὲν ἤμην εἰς θέσιν νὰ πληρώσω εἰς τοὺς κτίστας καὶ τοὺς ξυλλοργοὺς, τὰ ἔξοδα τῶν ἐπισκευῶν, αἵτινες ἔγιναν εἰς τὸ οἰκημα τὸ ὅποσον κατέχει ἡ Ὑψηλότης Σας καὶ περὶ αὐτὴν νὰ λάβῃ οἶκτον περὶ τῶν ἀνθρώπων τούτων, αἵτινες ἀπαιτοῦσι τὰ ἡμερομίσθια τῶν.

Ὁ δὲ γραμματεὺς τῶν στρατιωτικῶν *Α. Βλαχόπουλος* : « Δὲν ἔχομεν στρατόν, εἶπεν, οὐδὲ πολεμεφόνδια· διότι τὸ Ναύπλιον καὶ ὁ Νεώσταθμος εὐρίσκονται εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Γρίβα. Δὲν ἔχω λοιπὸν τίποτε νὰ εἰπῶ πρὸς τὴν Ὑ. Ἐξοχώτητα, ὅσον ἀφορᾷ τὸ ὑπουργεῖον, ὅπερ ἐγὼ διευθύνω ».

Ἡ προφορικὴ ἐκθεσις τοῦ γραμματέως τῶν Ναυτικῶν καὶ τῶν Ἐξωτερικῶν *Γ. Γλαράκη*, ὑπῆρξε λακωνικωτέρα : « Ἡ φρεγάτα « Ἑλλάς » εὐρίσκεται ἐν Πόρῳ καθὼς καὶ ἡ κορβέττα « Ὑδρα » ἀμφοτέραι ἀνευ ἐξαρτημάτων ».

Ὁ γραμματεὺς τῆς Δικαιοσύνης *Μ. Σουτσοῦ* οὐδὲν εἶχε νὰ εἰπῇ· διότι δὲν ὑφίσταντο οὔτε δικαστήρια οὔτε δικασταί.

Ὡς πρὸς δὲ τὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν γραμματέα *Γ. Γλα-*

ράκην τὸ μόνον ἔγγραφον ὅπερ ἡδυνήθη νὰ διασωθῇ ἐν τοῖς ἀρχείοις αὐτοῦ, ἦτο ἡ ἐπιστολὴ τῶν Ναυάρχων (1).

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις, ἐν ἣ εὐρίσκετο ἡ Ἑλλάς καὶ τοιοῦτον τὸ χάος ἐξ οὗ ἐμελλε νὰ ἐξαγάγῃ αὐτὴν ἡ ἰσχυρὰ χεὶρ τοῦ Καποδιστρίου.

Αὐθημερὸν τὰ μέλη τῆς ἀντικυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς ἔσπευσαν νὰ υποβάλωσι τὴν οἰκείαν παρτίτησιν συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 5 τοῦ ΣΤ' ψηφίσματος τῆς Γ' ἐν Τροιζῆνι συνελεύσεως λέγοντι : «Διορίζεται τριμελὴς ἐπιτροπὴ γνωρίζομένη ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀντικυβερνητικῆ Ἐπιτροπῆ, διὰ νὰ κυβερνήσῃ τὴν Ἑλλάδα ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ καὶ θέλει πύσει ἅμα φθᾶσῃ ὁ κυβερνήτης εἰς τὴν Πατρίδα», διὰ διακηρύξεως αὐτῶν πρὸς τὸ Πανελλήνιον, ἐν ἣ λέγουσιν ὅτι χαίρουσιν ὅτι παραδίδουσι τὰς ἡνίας τῆς Κυβερνήσεως εἰς χεῖρας ἀνδρὸς σεβαστοῦ, ἐμπείρου καὶ μόνου δυναμένου νὰ φέρῃ τὸ ἔθνος εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν τῆς διὰ τοσούτων αἱμάτων κτηθείσης ἐλευθερίας, ἀλλ' ὁ Καποδίστριας ἀνέβλεπε τὴν παραδοχὴν τῆς παραιτήσεως μέχρι τῆς ἐκδόσεως Ψηφίσματος ὑπὸ τῆς Βουλῆς, τροποποιούντος κατὰ τι τὸ Σύνταγμα τῆς ἐν Τροιζῆνι Ἐθνοσυνελεύσεως.

Καὶ ὄντως, ὁ Καποδίστριας κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα εὗρεν ἰσχύαν τὸ «Πολιτικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος» (Μάιος 1827), ὅπερ συνέταξεν ἡ Γ' ἐν Τροιζῆνι ἐθνικὴ συνέλευσις εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ «Νόμου τῆς Ἐπιδάουρου» (Ἀπρίλιος 1823). Καὶ κατὰ μὲν τὸν Νόμον τῆς Ἐπιδάουρου, ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρόπον τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ Βουλευτικοῦ καὶ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ εἰσῆχθη ἡ καθολικὴ ψηφοφορία διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ βουλευτικοῦ, ἀλλὰ κατὰ σύστημα ἐκλογῆς ἐμμέσου, συνεστήθη τουτέστιν ἐκλογὴ ἐκλεκτόρων κατ' ἐπαρχίας, οἵτινες συνερχόμενοι ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐξέλεγον τοῦ Βουλευτικοῦ τὰ μέλη. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ Ἐκτελεστικὸν καὶ πάλιν εἰς ὑπερίσχυσιν τῆς δημοτικῆς ἰδέας ἐν τῷ πολιτεύματι τούτῳ, ὁ

(1) 1828 Renseignement sur la Grèce et sur l'administration du Comte Capodistrias par un Grec.

Νόμος τῆς Ἐπιδαύρου προσδιώριζε τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν, οὐχὶ ἀμέσως ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἀλλ' ἀπὸ τῆς θελήσεως τοῦ Βουλευτικοῦ.

Ὁ Νόμος τῆς Ἐπιδαύρου ἐκράτησεν ὡς πολίτευμα τύπου τοῦλάχιστον, μέχρι τοῦ 1827. Ἡ ἱστορία διδάσκει ἡμᾶς ὅτι ἡ περίοδος αὕτη ἀπὸ τοῦ 1823—1827, βρίθκει ἐμφυλίων σπαραγμῶν καὶ στάσεων, ἐπομένως τὸ πολίτευμα τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ λειτουργήσῃ ἀπροσκόπτως οὔτε ἐπὶ τῇ βίσει τῶν κανόνων αὐτοῦ. Τὸ τοιοῦτο δὲ φαίνεται, ὅτι ἐδημιούργησε τὴν ἰδέαν τῆς ἀναγκαιᾶς ἐλαττώσεως τῆς δημοκρατικῆς Ἀρχῆς ἐν τῷ πολιτεύματι καὶ τῆς δημιουργίας ἐν αὐτῷ παράγοντος, ἔστω καὶ ἐπικουρικοῦ μόνον, μοναρχικοῦ. Ἐντεῦθεν κατεδείχθη ἡ ἀνάγκη νέας Συντακτικῆς Συνελεύσεως, ἥτις συνελοῦσα ἐν Τροιζῆνι, ἐψήφισεν, ὅπως ἀντὶ τοῦ ἐκτελεστικοῦ τοῦ ἐκ τῆς ἐκλογῆς τοῦ βουλευτικοῦ πηγάζοντος, ἐκλέγεται ἐν μόνον φυσικῶν προσώπων ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ «Κυβερνήτου», εἰς ἄνθρωπος, ἐπὶ ἐπτὰ ἔτη, καὶ ὡς τοιοῦτον ἐξελεξε, διὰ τὴν πρώτην ἐπταετίαν, τὸν ἀπόντα τότε ἐν Ἑλβετίᾳ ἀοιδιμον Ἰωάννην Καποδίστριαν.

Ἦτο ἐπόμενον, ὅτι δημιουργουμένου ἐν τῷ πολιτεύματι τοῦ μοναρχικοῦ παράγοντος, ἐχρειάζετο ὁλοκλήρου τοῦ πολιτεύματος πλέον ἢ τροποποιήσεις, ὅπως συναρμολογηθῶσιν αἱ δημοκρατικαὶ τοῦ πολιτεύματος διατάξεις πρὸς τὴν ἰδέαν τοῦ μοναρχικοῦ παράγοντος, ἔστω καὶ ἐπικουρικῶς ἐνεργοῦντος. Ἐπελήφθη λοιπὸν ἡ Συντακτικὴ τῆς Τροιζῆνος Συνέλευσις τῆς συνταξέως τοιοῦτου πολιτεύματος, καὶ συνέταξε τοιοῦτον, ὅπερ περιελαβεν ἐν ἑννέα κεφαλαίοις, ὑπὸ τὸν τίτλον : «Πολιτικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος».

Τὸ πρῶτον τῶν κεφαλαίων ἀφείρωα τὰ θερησκευτικά, καὶ περιελάμβανεν ὡς καὶ τὸ προσωρινὸν πολίτευμα καὶ ὁ Νόμος τῆς Ἐπιδαύρου τὴν ἐπικρατοῦσαν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἀνεξίθρησκίαν, τὴν ἀνοχὴν, ταυτέστι παντὸς ἄλλου δόγματος.

Τὸ πρῶτον ἄρθρον, ὅπερ ἀπαντᾷ ἐν παντὶ ἑλληνικῷ πολιτεύματι, ἐκ τῶν πρὶ καὶ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν γενομένων, εἶναι τὸ περὶ θρησκείας. Ἡ θρησκεία μία τῶν αἰτιῶν, δι' ἣν ἐμάρχοντο τότε, ἀδελφὴ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἦτο ἡ μόνον

Τὸ παλάτιον τοῦ Κυβερνήτου ἐν Ναυπλίῳ.

παρηγορία εἰς τὸν ἀπεγνωσμένως μαχόμενον λαόν, καὶ πρὸς ταύτην ἠτένιζον, ἐπικαλούμενοι τὴν ἐξ ὕψους βοήθειαν. Ἡ θρησκεία, ἥτις σήμερον ὑπὸ τινων μὲν ἀγνοεῖται καὶ παραγνωρίζεται, ὑπ' ἄλλων δὲ καταφρονεῖται ὡς ἀναξία πεπολιτισμένων ἀνθρώπων, ἡ θρησκεία ἥτις ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας δουλείας, παλαιούσα κατὰ βαρβάρων καὶ φανατικῶν λαῶν, διетήρησε τὸν ἐθνισμὸν ἡμῶν καὶ παρῆσκεύασε τὴν μεγάλην τοῦ 1821 ἐπανάστασιν καὶ πρὸς ἣν ἔτι ὀφείλομεν, ἂν μὴ τι ἄλλο, εὐγνωμοσύνην τοῦλάχιστον, ἡ θρησκεία εὐλόγως θεωρεῖτο ὡς ἡ κρητὶς παντὸς ἐλληνικοῦ, ὡς ὁ θεομὸς ἐκεῖνος χιτῶν. ἐντὸς τοῦ ὁποῦ εἶδε νὰ καλύψῃ τὰ γυμνά τῆς μέλης καὶ νὰ ἐπουλώσῃ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον τὰς πληγὰς αὐτῆς ἡ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς τιμῆς παλαιούσα παρθένος Ἑλλάς. Δὲν ἦσαν ὅμως καὶ φανατικοὶ οἱ Ἕλληνες, καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τοῦ ὀρισμοῦ τῆς ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου πίστεως ὡς τῆς μόνης ἐπικρατούσης ἐν Ἑλλάδι θρησκείας ἐκηρύττετο καὶ ἡ ἀνεξίθρησκεία.

Ἐν τῷ δευτέρῳ κεφαλαίῳ ὠρίζετο ἡ Ἑλληνικὴ χώρα κατὰ τρόπον ὅλως πρωτότυπον, ὠρίζετο ὡς Ἑλληνικὴ χώρα ὅλη ἡ ἔκτασις ἐκείνη, ἥτις ἤθελε κατακτηθῇ διὰ τῶν ὅπλων τῶν Ἑλλήνων, πρὸς τούτοις δὲ τὸ ἀδικίετον αὐτῆς.

Τὸ τρίτον κεφάλαιον περιελάμβανε τὰ «περὶ δημοσίου δικαίου τῶν Ἑλλήνων» καὶ καθίστα πρῶτον τὴν ἀρχήν, ὅτι ἡ κυριαρχία κεῖται παρὰ τῷ λαῷ καὶ ὅτι ἐκ τοῦ λαοῦ ἐκπορεύονται ἅπανται αἱ ἐξουσίαι, καὶ ἐκκινῶν τὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἰθαγενείας. Ἐπίσης περιελάμβανε διαφόρους ἀρχὰς θεμελιώδεις, ἀφορώσας τὰς ἐγγυήσεις δικαιωμάτων περιλαμβανομένων ἐν τῇ προσωπικῇ ἐλευθερίᾳ. Μεταξὺ τῶν ἀρχῶν τούτων ὑπῆρχον καὶ τινὰ δικονομικὰ ἀξιώματα. Οὕτω λ. χ. τὸ ἐν λόγῳ κεφάλαιον περιελάμβανε τὴν ἀρχήν, ὅτι «οὐχὶ δις ἐπὶ τὸ αὐτὸ (non bis in idem). Τὴν ἀρχήν, «ὁ νόμος δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἀπισθεργετός» τὴν ἀρχήν, ὅτι «ὁ κατηγορούμενος μέχρι τῆς ὀριστικῆς αὐτοῦ καταδίκης τεκμαίρεται ἀθῶος» καὶ διαφόρους ἄλλας. Περιελάμβανε ὅμως καὶ καινοτομίαν τινὰ ἐνδικέρουσάν ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ δημοσίου τῶν Ἑλλήνων, τὴν ἀφαίρεσιν τουτέστι τῶν πολιτικῶν δικαιώ-

μάτων ἀπὸ τῶν ἐληρικών, ἐξαιρουμένων μόνον τῶν πρεσβυτέρων, ἰγγάμων τουτέστιν ἱερέων, οἵτινες ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν.

Τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον, τὸ τέταρτον, ἀφορᾷ τὴν ἀπόκτησιν τῆς Ἑλληνικῆς ἰθαγενείας διὰ πολιτογραφήσεως, τὸ δ' ἐπόμενον κεφάλαιον, τὸ πέμπτον, τὴν σύνταξιν τῆς πολιτείας, διακρινόμενης εἰς Νομοθετικὴν, νομοτελεστικὴν καὶ δικαστικὴν.

Τὸ ἕκτον κεφάλαιον ἀφορᾷ τὴν διακόσμησιν τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας· ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἀσκαῖται κατὰ τὸ πολιτικὸν σύνταγμα τοῦ 1827 ὑπὸ Βουλῆς κατὰ σύστημα ἀμέσου ἐκλογῆς, καταρτιζομένης ἐπὶ τριετίαν, κατ' ἔτος ἀνανεουμένης κατὰ τὸ 1)2 αὐτῆς, προσδιοριζομένων τῶν ἐξερχομένων βουλευτῶν δι' ἐκλογῆς, μὴ δυναμένων δὲ νὰ ἐκλεγῶσιν ἐκ νέου. Δὲν ἐπέρχεται λοιπὸν ἀνανέωσις τῆς Βουλῆς διὰ μιᾶς, ἀλλὰ καθ' ἕκαστον ἔτος· ὥστε δὲν ὑπῆρχον, κατὰ τὸ σύνταγμα τοῦτο, οὐδέποτε γενικαὶ ἐν τῷ Κράτει ἐκλογαὶ εἰς ἀνανέωσιν πλήρη τοῦ κοινοβουλίου.

Τὸ ἐπόμενον ἑβδόμον κεφάλαιον διακοσμεῖ τὸν θεσμόν τοῦ Κυβερνήτου, περιλαμβάνει δὲ τὰς:

α') Εἰς τὸν Κυβερνήτην ἐμπιστεύεται ἡ νομοτελεστικὴ ἐξουσία.

β') Ὁ Κυβερνήτης εἶναι ἀπαρχθίστος.

γ') Οἱ γραμματεῖς τῆς Ἐπικρατείας εἶναι ὑπεύθυνοι διὰ τὰς δημοσίας πράξεις των.

δ') Ἐνεργεῖ τοὺς νόμους διὰ τῶν Γραμματέων τῆς Ἐπικρατείας καθ' ὅλην τὴν Ἐπικράτειαν.

ε') Ὅλα τὰ διατάγματα υπογράφονται ἀπὸ τὸν Κυβερνήτην, προσυπογράφονται ἀπὸ τὸν Γραμματέα τῆς Ἐπικρατείας, εἰς τοῦ ὁποίου τὸν κλάδον ἀνήκουσι, καὶ σφραγίζονται μὲ τὴν σφραγίδα τῆς αὐτῆς Γραμματείας.

ς') Κινεῖ τὰς κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν δυνάμεις.

ζ') Προβάλλει σχέδια νόμων εἰς τὴν Βουλὴν κατὰ τὸ 75 ἄρθρον, διορίζων ἓνα ἢ πλείους ἐκ τῶν Γραμματέων τῆς Ἐπικρατείας· νὰ παρευρίσκωνται εἰς τὴν περὶ τούτων συζήτησιν, τὴν γινομένην εἰς τὴν Βουλὴν. Εἰς ταύτην δὲ τὴν συζήτησιν ἐξά-

παντος πρέπει νὰ παρευρίσκηται μετὰ τῶν ἄλλων κ' ἐκεῖνος ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας, εἰς τοῦ ὁποίου τὸν κλάδον ἀνήκει ὁ προβλλόμενος νόμος.

η') Φροντίζει περὶ τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἀσφαλείας τοῦ ἔθνους.

θ') Διορίζει καὶ ἀλλάσσει τοὺς Γραμματεῖς τῆς Ἐπικρατείας καὶ ὅλα τὰ ὑπουργήματα καὶ ἀξιώματα τῆς διοικήσεως, καὶ προσδιορίζει τὰ καθήκοντα ἐκάστου αὐτῶν.

ι') Ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ξένας δυνάμεις.

ια') Κηρύττει πόλεμον, κλείει εἰρήνην, συνδίδει συνθήκας κατὰ τὸ 95 ἄρθρον.

ιβ') Πέμπει Πρέσβεις, Προξένους, Πράκτορας κτλ. εἰς τὰς ξένας Ἐπικρατείας, καὶ δέχεται παρ' αὐτῶν παρομοίως.

ιγ') Ἡμπορεῖ νὰ συγκαλῇ τὴν Βουλὴν εἰς ἑκτακτον Σύνοδον ἢ συνεδρίσιν, ὅταν ἡ χρεία τὸ καλῇ, καὶ νὰ τὴν παρατείνῃ κατὰ τὰς χρεῖας τῆς Ἐπικρατείας περισσότερον τῶν τεσσάρων μηνῶν.

ιδ') Φροντίζει διὰ τὴν ἀκριβῆ τῶν νόμων ἐκτελεσιν.

ιε') Χρεωστεῖ νὰ φροντίζῃ διὰ νὰ ἐκτελῶνται αἱ ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων.

ισ') Χρεὸς ἔχει νὰ δώσῃ νόμου σχέδιον περὶ συστάσεως πολιτικοῦ στρατεύματος.

ιζ') Ὁ Κυβερνήτης δὲν ἔχει εἴσοδον εἰς τὴν Βουλὴν, εἰμὴ εἰς τὴν ἑναρξιν καὶ παύσιν τῶν Συνόδων.

ιη') Εἰς πᾶσαν Συνόδου ἑναρξιν ὁμιλεῖ διὰ τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις, διὰ τὴν ἐσωτερικὴν τῆς Ἐπικρατείας κατάστασιν, μάλιστα διὰ τοὺς πόρους καὶ τὰ ἐξόδα, διὰ τὰς μελλούσας χρεῖας τοῦ ἐρχομένου ἔτους, καὶ διὰ τὰς δυνατὰς βελτιώσεις τῶν κοινῶν πραγμάτων.

ιθ') Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Κυβερνήτου θὰ κλονισθῇ ἀπὸ ἰδιαίτερον νόμον, ὁ ὅποτος θὰ γείνη ἀπὸ τὴν Βουλὴν τοῦ παρόντος ἔτους.

κ') Ἡ διάρκεια τοῦ Κυβερνήτου εἶναι ἑπταετής.

κα') Ὁ Κυβερνήτης ἐκλεγθεὶς ὀρίζεται δημοσίως ἐνώπιον

τῆς Βουλῆς, ὅτι θὰ προστατεύσει καὶ διασφύζῃ τὸ πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸν Κυβερνητικὸν ὅρκον.

κβ') Ὁ Κυβερνήτης ἐπικυρόνει καὶ δημοσιεύει τοὺς νόμους κατὰ τὸ 73 ἄρθρον.

κγ') Ὁ Κυβερνήτης διὰ φιλάνθρωπικὴν καὶ διὰ λόγους ἰσχυροῦς ἡμπορεῖ νὰ μεταβάλλῃ τὴν κεφαλικὴν ποινὴν, ἀφ' οὗ συμβουλευθῇ τοὺς Γραμματεῖς τῆς Ἐπικρατείας, κατὰ σύστασιν τοῦ Δικαστηρίου.

κδ') Εἶναι ἀπολύτως ἀπηγορευμένον εἰς τὸν Κυβερνήτην καὶ εἰς τὴν Βουλὴν νὰ συγκατατεθῶσιν εἰς ὅποιανδήποτε συνθήκην, σκοπὸν ἔχουσαν τὴν κατάργησιν τῆς πολιτικῆς τοῦ ἔθνους ὑπάρξεως καὶ ἀνεξαρτησίας.

Τὸ ἐπόμενον ὄργανον κεφάλαιον ἀφορᾷ τὴν διακόσμησιν τῆς νομικῆς εὐθύνης τῶν ὑπουργῶν πολυτελεστικῇ ἀλληλουχίᾳ διατάξεων, ὑπάρχει περὶ νομικῆς τῶν ὑπουργῶν εὐθύνης. ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ.

Τέλος τὸ ἔκτατον κεφάλαιον περιλαμβάνει τὰ τῆς δικαστικῆς τῆς ἀσκήσεως τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας, καθιεροὶ ἀρχάς τινας ἐξ ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι πρέμειναν ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς πολιτεύμασι, τὴν ἀρχὴν τ. ἔ. τῆς ἀπαγορεύσεως δικαστικῶν ἐπιτροπῶν, τὴν τῆς δημοσιότητος τῶν συνεδριάσεων καὶ τῶν ἀποφάσεων· ὁρίζει διὰ διατάξεως αὐτοῦ, ὅτι τὰ δικαστήρια ἐνασκουσιν ἀπὸ πάσης οἰασδὴποτε θαλήσεως καὶ ἐξουσίας ἀνεξαρτήτως τὸ καθήκον αὐτῶν τοῦ δικάζειν, καὶ καθιεροὶ ἐν ταῖς ποινικαῖς δίκαις τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ὀρκωτικοῦ συστήματος. Ἐν παρρηματι δὲ ἀπὸ τοῦ 147 καὶ ἐντεῦθεν ἀφορᾷ τὰ σύμβουλα καὶ τὰς Ἑλληνικὰς σημαίας τὰ διὰ τῶν προηγουμένων πολιτευμάτων καθιερωθέντα. Ἔτερον δὲ ψήφισμα τῆς αὐτῆς Συνελεύσεως καθιεροὶ τὸ καὶ σήμερον ἐν χρήσει ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ διακριτικόν, τὸ παράσημον τοῦ Σωτήρος.

Τοιοῦτον ἦτο τὸ Πολιτικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος ἐν περιλήψει, ὅπερ ἡ ἐν Τροιζίνι Γ' Ἐθνικὴ Συνέλευσις συνέταξε καὶ ἐπεφόρτισε τῷ ἐκλεγέντι κυβερνήτῃ τῆς Ἑλλάδος νὰ ἐφαρμόσῃ πιστῶς καὶ ἀνελλιπῶς. Ἀλλ' ὅμως ὅτε ὁ Καποδίστριας κατελ-

θών εἰς Ἑλλάδα, ἀνέγνω τὸ πολίτευμα ὑπὸ τοὺς ὄρους, οὓς ἤξιουν οἱ συντάκται καὶ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς νὰ μετάρχη τῆς κυβερνήσεως τῆς Ἑλλάδος, ἀπειποιήθη κατηγορηματικῶς, καὶ τοσοῦτον μάλιστα ἐντόνως, ὥστε ἡ Βουλὴ ἡ ἐκ τοῦ πολιτεύματος ἐκείνου προελθοῦσα διὰ πράξεως αὐτῆς ἀπὸ 18 Ἰανουαρίου 1828 ἀφελίστατα κατήργησε τὸ τέως πολίτευμα, κατέστησε δὲ τὸν Κυβερνήτην ἄκρατον μοναρχικὸν παράγοντα ἐν τῷ πολιτεύματι καὶ ἀνέθηκεν αὐτῷ πάσας τὰς ἐξουσίας δίκην δικτάτορος. ἄλλ' ἵνα ἀναπαύσῃ τὴν συνειδήσιν τῆς Συνελεύσεως ὁ Κυβερνήτης, ὑπέδειξεν αὐτῇ, ὅτι δύναται νὰ ἀνεχθῇ παρ' αὐτῷ, σωματεῖον προσδιοριζόμενον ὑπ' αὐτῆς τῆς συντακτικῆς συνελεύσεως, τῇ συμπράξει καὶ ὑποδείξει αὐτοῦ ἐξ ἑκκοσίων ἐπτά μελῶν τὸ σωματεῖον τοῦτο ὠνόμασεν, ὡς θελομεν ἰδεῖ, Πανελλήνιον, μόνον γνωμοδοτικὴν ἐξουσίαν ἔχον, ἂν ἐνόμιζεν ἐνδεδειγμένον ὁ Κυβερνήτης νὰ ἔχῃ τὴν γνώμην αὐτοῦ, καὶ οὐδὲν πλέον.

Ἐν τούτοις, πάντα ταῦτα ἐγένοντο ὑπὸ τὸν τύπον τῆς προσωρινότητος, διότι ἀπεφασίσθη ἡ σύγκλησις νέας συνελεύσεως, ἥτις, καίπερ προκηρυχθεῖσα διὰ τὸν Ἀπρίλιον 1828, συνῆλθεν ἐν Ἀργεῖ, κατ' Ἰούλιον 1829. Πρὸς τὴν συνέλευσιν ταύτην, ὡμολόγησεν, ἐν τέλει, ἑαυτὸν ὑπεύθυνον διὰ τὴν δικτατορικὴν δράσιν ὁ Κυβερνήτης. Τὸ Πανελλήνιον μετωνομάσθη Γερουσία ὑπὸ τῆς συνελεύσεως ἐκείνης, καὶ ἀνετέθη μὲν ἡ ἐκλογὴ τῶν μελῶν τῆς Γερουσίας τῷ Κυβερνήτῃ, ἐδόθη ὅμως τῇ Γερουσίᾳ καὶ δικαιοδοσία τις νομοθετικὴ, ὡς λ. χ. προκειμένου περὶ φορολογικῶν νόμων ἢ ἔγκρισις ἐναπέκειτο αὐτῇ, συγχρόνως ὅμως ἡ Συντακτικὴ Συνέλευσις, ὡς θελομεν ἰδεῖ, ἐπιφόρτισε τὸν Κυβερνήτην μετὰ τῆς Γερουσίας, ἵνα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προσηγηθέντων τριῶν πολιτευμάτων τοῦ προσωρινοῦ, τοῦ Νόμου τῆς Ἐπιδαύρου, καὶ τοῦ Πολιτικοῦ Συντάγματος τῆς Ἑλλάδος σκεφθῇ περὶ συντάξεως ὀριστικοῦ πολιτεύματος, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἐκεῖνα τὰ πολιτεύματα, πολιτεύματος περιλαμβανόντος καὶ Γερουσίαν, ἀλλὰ δυστυχῶς ὁ ἀπρόοπτος θάνατος τοῦ Κυβερνήτου, ἐκώλυσε τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἐντολῆς, ἣν εἶχε λάβει μετὰ τῆς Γερουσίας πρὸς σύνταξιν μονίμου πολιτεύματος.

Τοιαῦται ἦσαν αἱ εὐλογοὶ ἀπαιτήσεις τοῦ νεήλιδος Κυβερνήτου, ὡς πρὸς τὸ *Πολιτικὸν Σύνταγμα τῶν Ἑλλήνων*, καὶ δὲν ἠδύνατο μάλιστα νὰ πράξῃ ἄλλως· διότι ὡς δεινὸς διπλωμάτης δὲν ἠδύνατο νὰ ὀρκισθῇ, ὅτι θὰ διατηρήσῃ τὴν ἀκεραιότητα Κράτους, (Πρωτόκολλον τῆς 23 Μαρτίου 1826 καὶ τῆς συνθήκης τῆς 24)6 Ἰουλίου 1827), συγχειμένου μὲν, κατὰ τὸ Σύνταγμα ἐκεῖνο, ἐκ πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν καὶ νήσων, ὅσαι ἔλαβον κατὰ τῆς Τουρκίας τὰ ὄπλα, ἀλλὰ μὴ ἀνεγνωρισμένου εἰσέτι, καὶ ἔχοντος τὸ ἥμισυ περίπου τῆς ἐπαναστατησάσης χώρας κατεχόμενον ἔτι ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν. Τὸ Σύνταγμα ἐκεῖνο εἶχε, πρὸς τοῦτοις, καὶ ἄλλας διατάξεις, αἷ δὲν ἠδύνατο ὁ Κυβερνήτης νὰ ἀνγνωρίσῃ καὶ ἐπομένως νὰ ὀρκισθῇ, ὅτι θὰ τηρήσῃ· διότι τοῦτο ἀντεβαίνειν εἰς τε τὴν συνειδήσιν καὶ εἰς αὐτὰ ἴσως τὰ καλῶς ἐννοούμενα συμφέροντα τοῦ ἔθνους. Ἀνέβλεψε λοιπὸν τὴν ἀποδοχὴν τῆς ἐξουσίας, μέχρις οὗ συνεννοηθῇ μετὰ τῶν σημαινόντων καὶ ἐκδοθῇ τὸ μνησθὲν ψήφισμα.

Εἰς τὰς παρατηρήσεις ταύτας τοῦ Κυβερνήτου ἀπιδουῖσα ἡ Βουλὴ καὶ συνελθοῦσα ἐν τῷ ἅμα, ἀπεφάσισεν ὁμοφώνως πλὴν τοῦ Δημητρίου Ι. Κριεζῆ, νὰ ἀποθέσῃ τὰ νομοθετικὰ χρέη αὐτῆς χάριν τῆς κοινῆς σωτηρίας καὶ νὰ ψηφίσῃ τὰ παρὰ τοῦ Κυβερνήτου προταθέντα, ἀπερ ἐψήφισεν αὐθωρεὶ ἐκδοῦσα τὸν ἐπόμενον ΝΗ' Νόμον :

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων

Ἐπειδὴ ὁ παρὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐμπειπιστευμένος τὰς ἡμέρας τῆς Κυβερνήσεως κύριος Ἰωάννης Α. Καποδίστριας ἐφθασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα,

Ἐπειδὴ αἱ δειναὶ τῆς πατρίδος περιστάσεις καὶ ἡ διάρκεια τοῦ πολέμου δὲν ἐσυγχώρησαν, οὔτε συγχωροῦσι τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἐν Τροιζηνί ἐπικυρωθέντος καὶ ἐκδοθέντος πολιτικοῦ Συντάγματος καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἔκτασιν,

Ἐπειδὴ ἡ σωτηρία τοῦ ἔθνους εἶναι ὑπέρτατος πάντων τῶν Νόμων καί.

Ἐπειδὴ ἡ Βουλὴ ἀνεδέχθη παρὰ τῶν λαῶν τὴν πρόσκαιρον ἐντολὴν τῆς ἐκυτῶν σωτηρίας,

Ἡ Βουλὴ μόνον σκοπὸν ἔχουσα τὸ νὰ σωθῇ ἡ Ἑλλὰς καὶ ὡς ἱερώτερόν της χρέος θεωροῦσα τοῦτο, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους τοῦ ὁποῖου ἐναπιστεύθη τὴν φροντίδα,

Καὶ ἔπειδὴ ὁ Κυβερνήτης ἐπέβλεπε σχεδίου μεταβολῆς διοικήσεως προσωρινῆς,

Ἐμφίζει :

Α'. Ὁ Κυβερνήτης μετὰ τῆς Βουλῆς συγκαλοῦσι τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν εἰς Ἑθνικὴν Συνέλευσιν κατὰ τὸν ἄ' τῆς ΚΣΤ' συνεδριάσεως τῆς ἐν Τροιζίνι Τρίτης Ἑθνικῆς συνελεύσεως.

Β'. Ἡ προσωρινὴ διοίκησις τῆς Ἐπικρατείας κανονίζεται κατὰ τὰ ἐφεξῆς ἄρθρα :

① Ἐν συμβούλιον συγκαίμενον ἀπὸ μελῶν . . . καὶ ὀνομαζόμενον *Πανελλήνιον* μετέχει μετὰ τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος τῶν ἔργων καὶ τοῦ ὑπευθύνου τῆς Κυβερνήσεως ἕως τῆς συγκροτήσεως τῆς Ἑθνικῆς Συνελεύσεως, ἥτις θέλει συνέλθαι ἐντὸς τοῦ Ἀπριλίου μηνος 1828.

2. Τὸ Πανελλήνιον διαιρεῖται εἰς τρία τμήματα.

Τὸ α' ἔχει ἀντικείμενον τὴν οἰκονομίαν.

Τὸ β' τὴν διοίκησιν τῶν ἐσωτερικῶν καθ' ὅλους αὐτῶν τοὺς κλάδους.

Τὸ γ' τὴν ὀπλισμένην δύναμιν ἑαρξὲς καὶ θαλάσσης κτλ.

Γ'. Ἀποτίθεται ἡ Βουλὴ τὸ ὅποσον ἀνέλκυε χρέος τῆς ἔξουσας (1).

Ἐν Αἰγίνῃ τῇ 18 Ἰανουαρίου 1828.

Ὁ Πρόεδρος

N. ΡΙΝΙΕΡΑ.

(Ἔπονται αἱ τῶν Βουλευτῶν ὑπογραφαί).

(Τ. Σ.) Ὁ Α' Γραμματεὺς

X. Αἰνεάν.

(1) Ἔπονται τὰ ἄλλα ἄρθρα ἀπὸ τοῦ 3 μέχρι τοῦ 10, διαγράφοντα τὰ καθήκοντα καὶ τὴν ὀργάνισμόν τοῦ Πανελληνίου, ἀπερ' χάριν συντομίας παραλείπουμεν παρατίμποντες τὴν ἀναγνώστην εἰς τοῦ Α. Μίμουκα τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος τόμ. Γ' σελ. 39—41.

Ὁ διευθυντὴς τοῦ ἐπὶ Καποδιστρίου Νομισματοκοπείου
Α. Κοντῆσταυλος.

Τοιαύτη ἦτο ἡ πρώτη κυβερνητικὴ ἀπάντησις τοῦ Καποδίστριας, ἣν ἔσπευσε νὰ ικανοποιήσῃ ἡ Βουλὴ. ὁμοφώνως καταδεδεικνύουσα τὰ πρὸς αὐτὸν ἀγαθὰ αὐτῆς αἰσθήματα, ἀλλ' εὐθὺς ἀμέσως δὲν ἔλειψαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ νὰ διαδώσωσιν ὅτι ὁ Κυβερνήτης προκατήρξατο τοῦ ἔργου παραβιάζων τὸ Σύνταγμα τῆς Τροιζήνης, πλήρ αἱ διαδόσεις αὗται τῶν ἀντιπολιτευομένων πρὸς οὐδὲν ἰσχυσαν καὶ ὁ Κυβερνήτης ἐπελήφθη γενναίως τοῦ ἔργου τῆς ἀναμορφώσεως καὶ τοῦ διοργανισμοῦ τῶν κακῶς ἐχόντων. Ὁποῖος δέ τις ἔμελλε νὰ ᾔ, διетράνωσε θαυμασίως ἐν τῇ διακηρύξει αὐτοῦ τῆς 20 Ἰανουαρίου, ἥτις ἐτοιχοκολλήθη εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως, ἐδημοσιεύθη διὰ τοῦ τύπου καὶ διενεμήθη εἰς πάσας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος

Διακηρύττει πρὸς τοὺς Ἕλληνας

«Ἐν ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν οὐδεὶς καθ' ἡμῶν»

«Τέλος πάντων εἶμαι ἐν μέσῳ ὑμῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἀποδίδω χάριτας πρὸς τὸν Ὑψίστον.

«Ἡ διάχυσις τῆς ψυχῆς, μετὰ τὴν ὁποίαν μετ' ὑπεδέχθητε, καὶ τὰ δείγματα τῆς ἐμπιστοσύνης, μετὰ τὰ ὅποια εὐαρεστεῖσθε νὰ μετὰ περιστοιχίητε, νύττων βαθέως τὴν καρδίαν μου. Καὶ δὲν βλέπω τὴν στιγμήν νὰ σᾶς δώσω ὅλον, ὁλόκληρον τὸ μέτρον τῆς ἀφοσιώσεως καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης μου.

«Θέλετε τὸ λάβει, ἐλπίζω, εὐθὺς, ἀφοῦ οἱ Ἀντιπρόσωποί σας, νομίμως κατασταθέντες εἰς ἐθνικὴν Συνέλευσιν, θέλουν ἀναγνωρίσει τὰς διακονιώσεις, τὰς ὁποίας ὀφείλω νὰ κάμω πρὸς αὐτούς.

«Τότε θέλετε εἰσπαροῦν νὰ βεβαιωθῇτε ὅτι τὰ ταξειδιά μου, ὡς καὶ αἱ προσπάθειά μου ἀπὸ τὸν Μαῖον μῆνα, εἶχον μόνον καὶ ἐξαίρετον σκοπόν, νὰ ἐξάξουν τὴν ἀγαπητὴν μας Πατρίδα ἀπὸ τὴν ὀλεθρίαν μονήρη θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσέτι εὕρισκετο, νὰ τὴν καταστήσουν, ὥστε ν' ἀπολαύῃ χωρὶς ἀργοπορίαν τ' ἀγαθὰ,

δοσ τὴν ὑπόσχεται ὁ πρῶτος παράγραφος τοῦ προσθέτου ἄρθρου τῆς ἐν Λονδίῳ συνθήκης τῆς 6 Ἰουλίου τοῦ παρελθόντος ἔτους, καὶ νὰ τὴν προμηθεύουν ἀκόμη χρηματικά τινα μέσα ἐκ μέρους ὧν ἀνεξαίρετως τῶν Δυνάμεων, αἵτινες ὑπέγραψαν τὴν συνθήκην αὐτήν.

«Αἱ τιμαὶ τῆς 12[24 τοῦ παρόντος μηνός, ἔχουσαι ἀντικείμενον τὴν σημαίαν Σας, καὶ τὴν καθιέρωσιν τῆς νέας Κυβερνήσεως Σας, θέλουν Σας ἐνθαρρύνει νὰ πιστεύητε μετ' ἐμοῦ, ὅτι, ἐὰν ὁ ἀνωτέρω σκοπὸς δὲν κατορθωθῇ ἀκόμη, θέλει κατορθωθῇ τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν ἐσωτερικὴ Διοίκησις, ἰσχύουσα μόνον διὰ τῶν νόμων, θέλει δυνηθῇ νὰ σῶς διασώσῃ ἀπὸ τὴν φρικτὴν ἀναρχίαν, καὶ οὕτω βαθμηδὸν νὰ Σας ὁδηγήσῃ εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἔθνικῆς καὶ πολιτικῆς ἀναγεννήσεώς σας.

«Τότε μόνον θέλετε δυνηθῇ νὰ ἀποδώσῃτε εἰς τοὺς συμμάχους Μονάρχας τὰ δι' αὐτοὺς ἀπαραιτήτα ἐνέχυρα, ὥστε νὰ μὴν ἀμφισβῆλλουν πλέον περὶ τῆς ὁδοῦ, τὴν ὁποίαν θέλετε γνωρίσει καὶ δυνηθῇ νὰ ἐδρεύετε, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν σωτηρίων σκοπῶν οἵτινες ἐγέννησαν τὴν πρᾶξιν τῆς 6 Ἰουλίου καὶ τὴν εἰς αἰῶνα ἀξιομνημόνευτον ἡμέραν τῆς 8[20 Ὀκτωβρίου.

«Πρὶν τούτου δὲν ἔχετε τὸ δίκαιον νὰ ἐλπίζητε τὰς ὁποίας ὑπὲρ ὑμῶν ἐπεκαλέσθην βοήθειας, οὔτε καμμίαν ἄλλην συνδρομήν, διὰ νὰ δυνηθῇτε νὰ εὑρετὲ τὰ μέσα νὰ εἰσάξετε τὴν ἐσωτερικὴν εὐταξίαν, καὶ νὰ φυλάξετε τὴν ὑπόληψίν Σας εἰς τὸν ἔξω κόσμον.

«Τοιαῦτα συλλογιζόμενος αἰσθάνομαι ζωηρὰν θλίψιν, ὅτι ἡ ἐν Τροιζήνι Ἑθνικὴ Συνέλευσις δὲν ἐφωδίατε τὴν Βουλὴν μὲ ἀποχρώσας δυνάμεις, διὰ νὰ ἔχῃ τὴν ἐξουσίαν νὰ κυρώσῃ τὰ μέτρα, ἅτινα ἡ κοινὴ σωτηρία ἀποκαθιστᾷ εἰς τὸ ἐξῆς ἐξ ἀνάγκης κατεπείγουσας ἀπαραιτήτα.

«Νέα Ἑθνικὴ Συνέλευσις δὲν εἰμπορεῖ νὰ συνέλθῃ παντελῶς πρὸ τοῦ Ἀπριλίου μηνός. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἐξακολουθοῦσα ἡ ἐνεστῶσα κρίσις εἰμπορεῖ νὰ μηδενίσῃ ὅλας τὰς ἐλπίδας Σας, καὶ ν' ἀποστερήσῃ τοὺς καρπούς τῶν ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος ἀπείρων θυσιῶν, ἀγῶνος, τὸν ὁποῖον μὲ τοσούτην ἀνδρίαν καὶ καρτερίαν ὑπεστηρίζατε.

«Πεισμένοις μὲ πόσῃν ἀνυπομονησίαν ἐπιθυμεῖτε νὰ τρυγήσῃτε τοὺς καρποὺς τῶν θυσιῶν τούτων, καὶ νὰ πιστεύσετε τὴν προσδοκίαν τῶν συμμάχων Δυναμέων, ὡς καὶ τὴν ὑπὲρ ὑμῶν πρόνοιαν μὲ τὴν ὁποίαν ὁ χριστιανικὸς καὶ πολιτευμένος κόσμος Σᾶς τιμᾷ, ἀποφασίζω νὰ Σᾶς προμηθεύσω τὸ κατ' ἐμὲ μόνον μισον πρὸς τὸν σκοπὸν, συγκαλῶν Ἑθνικὴν Συνέλευσιν τὸν Ἀπρίλιον μῆνα, καὶ ἕως τῆς συγκροτήσεως αὐτῆς δεχόμενος σύστημα προσωρινῆς Κυβερνήσεως, θεμελιωμένον ἐν τοσούτῳ ἐπάνω εἰς τὰς βάσεις τῶν πράξεων τῆς Ἐπιδαύρου, τοῦ Ἀστρους καὶ τῆς Τροί-ζης.

«Δὲν ἐδέχθην μόλα ταῦτα τὸ σύστημα τοῦτο, εἰμὴ ἀφ' οὗ ἔλαβα τὴν γνώμην τῆς Βουλῆς καὶ τῶν μεταξὺ Σας πλέον φωτισμένων ἀπὸ τὰ φῶτα τῆς πείρας. Οὐτε βῆλλω τοῦτο εἰς ἐκτέλεσιν χωρὶς τῆς συμπράξεως τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου, καὶ μάλιστα ἐκείνων, οἵτινες διὰ τῶν ψήφων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς ἐπικρατείας ἀνέβησαν ἤδη εἰς τὸν ἐντιμὸν βαθμὸν τῆς πρώτης Ἀρχῆς ἢ τῆς Ἀντιπροσωπείας τοῦ ἔθνους.

«Κοινοῦντες μετ' ἐμοῦ, θέλουν μεθέξει τῶν ἀγώνων καὶ τοῦ ὑπευθύνου μου. Περὶ τούτων δὲ θέλει κρίνει ἡ Ἑθνικὴ Συνέλευσις.

«Ὁλόκληρος ἡ ζωὴ μου, τὸ δημόσιον στάδιον τὸ ὁποῖον διέτρεξα πλέον τῶν τριᾶκοντα χρόνων, ἡ εὐνοία τὴν ὁποίαν ἐντεῦθεν ἀπῆλαυσα εἰς πολλοὺς τῆς Εὐρώπης τόπους, Σᾶς προμηνύουν, ὅτι ὁ μόνος σκοπὸς τῆς ἀποφάσεώς μου ταύτης εἶναι, νὰ καταταχθῇτε τέλος ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν Νόμων, καὶ νὰ διαφυλαχθῇτε ἀπὸ τὰς ὀλεθρίας συνεπείας Κυβερνήσεως αὐθαίρετου.

• Ἐν Αἰγίνῃ τῇ 20 Ἰανουαρίου 1828.

Ὁ Κυβερνήτης

Ι. Α. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ.

Ἀύθιμερόν δὲ ἐξέδωκε καὶ τὴν δε πρὸς τοὺς δημογέροντας τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἐπικρατείας ἔχουσαν ὥδε :

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος

Πρὸς τοὺς δημογέροντας τῶν ἐπαρχιῶν τῆς ἐπικρατείας

•Μὲ πλήρη πεποιθήσιν εἰς τὴν θεῖαν βοήθειαν ἰδοὺ ἀναδέ-
•χομαι τὰς ἡνίας τῆς ἐθνικῆς κυβερνήσεως, τὰς ὁποίας αὐτὸ τὸ
•ἔθνος μὲ ἐνεπιστεύθη, καὶ ἀφοσιούμενος εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν
•ἐρῶν χρῶν μου, προτίθεμαι μόνον καὶ κύριον σκοπὸν τὴν σωτη-
•ρίαν καὶ εὐδαιμονίαν τῆς φίλης Πατρίδος.

•Κανεῖς δὲν ἀμφιβάλλει, ὅτι τῶν νόμων ἡ πραγματικὴ ἐνέρ-
•γεια εἶναι τὸ μόνον, τὸ ὅποῖον θέλει φέρει τὴν ἐσωτερικὴν εὐτα-
•ξίαν, καὶ ἐν ταύτῃ θέλει προμηθεύσει εἰς τὸ ἔθνος τὴν ἐσωτε-
•ρικὴν ὑπόληψιν· ἀπαιτεῖται λοιπὸν ἀπὸ τὸ μέρος ὅλων ὑμῶν
•ἀμετάτρεπτος ἀφοσίωσις εἰς τοὺς νόμους, καὶ ἔνθερμος προσπά-
•θεια εἰς τὴν δραστήριον καὶ ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῶν διαταγῶν τῆς
•Κυβερνήσεως.

•Εἰμαι πεπεισμένος εἰς τὸ φιλόπονον καὶ φιλοπάτριόν σας,
•καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι ὡς φέροντες τὸ πρόσωπον τῶν
•λαῶν, θέλετε σπεύσει νὰ ἐμπνεύσητε εἰς ἅπαντας τὴν πρὸς τοὺς
•νόμους ὑποταγὴν, τὴν πειθαρχίαν καὶ τὴν πρὸς ἅλλήλους ὁμόνοιαν.

•Ὁ ἐπισυναπτόμενος κανονισμὸς θέλει ἀποτελεῖ τὸ σύστημα
•τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως, μέχρις οὗ συγκροτηθῇ ἡ ἐθνικὴ
•Συνέλευσις κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἡδὴ ἐκδοθείσης διακηρύξεως,
•ἀντίτυπα τῶν ὁποίων κλείονται διὰ νὰ δημοσιευθῶσιν εἰς ὅλην
•τὴν περιοχὴν.

Ἐν Αἰγίνῃ τὴν 20 Ἰανουαρίου 1828.

Ὁ Κυβερνήτης

I. A. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ.

Ἴνα δὲ παροτρύνῃ πατριῶς καὶ τοὺς στρατιωτικοὺς νὰ ἐμ-
•μείνωσιν ἐν ταῖς τάξεσιν αὐτῶν, ἐξέδωκεν αὐθημερόν πρὸς αὐτοὺς
τὴν δε τὴν ἐγκύκλιον :

Πρὸς τοὺς στρατιωτικοὺς Ἑλλήνας.

•Πλήρης ἐλπίδος εἰς τὴν θεῖαν ἀντίληψιν ἀνέλαβα τὰς ἡνίας

τῆς παρὰ τοῦ ἔθνους ἐμπιστευθείσης μοι κυβερνήσεως, καὶ ἀφωσιωμένος εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἱερῶν μου χρεῶν, ἔνχ καὶ μόνον σκοπὸν ἔχω, τὴν σωτηρίαν καὶ εὐδαιμονίαν τῆς ἀγαπητῆς μας πατρίδος.

«Ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς ἀμφιβάλλει ὅτι μόνη ἡ πραγματικὴ ἰσχὺς τῶν νόμων δύναται νὰ προμηθεύσῃ εἰς τὸ ἔθνος τὴν ἐσωτερικὴν ἡσυχίαν καὶ εὐταξίαν, διὰ τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητον ἕκαστος ὁ μὼν νὰ ὑπακούῃ καὶ εὐπειθῇ ἀδιαπτότως εἰς τοὺς νόμους καὶ τὰς διαταγὰς τῆς κυβερνήσεως, δεικνύων χαρακτῆρα χρηστοῦ πολίτου.

«Γνωρίζω τὴν ἀνδρίαν καὶ καρτερίαν σας, καὶ πέποιθα ὅτι καὶ εἰς τὸ ἐξῆς καλῶς ἀγωνιζόμενοι θέλετε ἐπισφραγίσαι τὴν μέχρι τοῦδε ἀποκτηθεῖσαν δόξαν. Ἀλλὰ τὸ χρέος μου ἀπαιτεῖ νὰ σᾶς παραινέσω πατρικῶς, καθὼς καὶ σᾶς παραινῶ, νὰ μένετε εἰς αἶς εὐρίσκεσθε θέσεις ὑπὲρ τῆς πατρίδος μυχόμενοι, καὶ νὰ μὴ τὰς ἀφίνετε ἀνευ προστάγματος τῶν κατὰ νόμον ἀνωτέρων σας. Καὶ οὕτω ποιοῦντες, θέλετε δώσῃ τὸ πρῶτον δαῖγμα τῆς εἰς τοὺς νόμους εὐπειθείας καὶ ὑποταγῆς σας.

«Ἄς συνάπτεται διάταγμα τὸ κανονίζον τὴν σύστασιν τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως μέχρι τῆς συγκαλέσεως τῆς ἐθνικῆς συνόδου κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐκδιδομένης προκηρύξεως, τῆς ὁποίας καὶ σᾶς στέλλω ἀντίτυπν διὰ νὰ δημοσιευθῶσιν εἰς ὅλην τὴν περιοχὴν σας.

«Ἐν Αἰγίνῃ τὴν 20 Ἰανουαρίου 1828

Ὁ Κυβερνήτης

Ι. Α. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ.

Ἡ πρὸς τοὺς Ἕλληνας προκήρυξις αὕτη, ὡς καὶ ἡ πρὸς τοὺς δημογέροντας καὶ τοὺς στρατιωτικοὺς, ὡς εἰκός, διέχυσεν ἀπανταχοῦ μεγίστην χαρὰν καὶ ἰδίως παρὰ τῷ λαῷ, ὅστις δι' αὐτῆς ἐτίθετο ἐν ἀσφαλείᾳ ἀπέναντι τῶν αὐθαιρεσιῶν τῶν προϋχόντων καὶ τῶν πολεμαρχῶν, ὧν οἱ ἀπειθεῖς στρατιῶται συνήχθησαν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς Τροιζήνος. Ὁ Κυβερνήτης γινώσκων ἀφ' ἑτέρου ὅτι οἱ ὀπλαρχηγοὶ (καπεταναῖοι) ἐθεωροῦντο ὡς ἰδιαιτέρα τις τάξις ἐν-

ακούσα προνόμιά τινα, ἐζήτησε, θωπεύων τὴν φιλαυτίαν αὐτῶν, νὰ κοινοποιήτῃ αὐτοῖς τὰ καθήκοντα, ἅπερ εἶχον ἀπέναντι τῆς νέας τάξεως τῶν πραγμάτων. Πρὸς τοῦτο δὲ ἀπηύθυνεν αὐτοῖς τὴν ἄνω μνημονευθεῖσαν ἐγκύκλιον, ἥτις ἐγένετο δεκτὴ παρ' ἀπάντων ἐνθουσιωδῶς.

Παρατηρητέον δ' ὅτι ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας ἐν τῇ ιδιότητι αὐτοῦ ὡς Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος ἀφῆρεσε, κατὰ τὸ Πολιτικὸν Σύνταγμα, τὸν τίτλον αὐτοῦ Κόμητος, τίτλον κληρονομικὸν ἐν τῇ οἰκογενειακῇ γενεαλογίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἀντικατέστησεν αὐτὸν διὰ τοῦ πατρωνυμικοῦ αὐτοῦ : I. A. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ. Ἡ τοιαύτη τοῦ τίτλου αὐτοῦ ἀποκοπὴ ἦτο λίαν φυσικὴ διὰ τὸν Καποδίστριαν, ὅστις, ἀφ' ἧς ἡμέρας παρητήσατο τῆς ἐν Ρωσίᾳ ἀρχῆς, ιδιώτευεν ἀπλῶς ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ οὐδέποτε ἔκτοτε ἔφερε παράσημόν τι ἐκ τῶν πολλῶν ἀπονεμηθέντων αὐτῷ ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης κατὰ τὸ μακρὸν ἐπιτυχὲς αὐτοῦ διπλωματικὸν στάδιον.

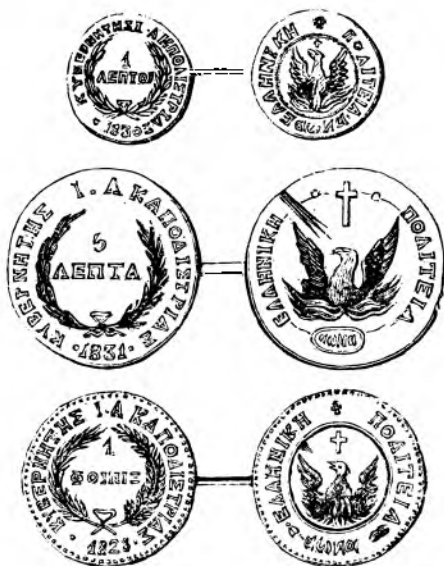
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Πρώται κυβερνητικαὶ πράξεις τοῦ Καποδιστρίου : — Ἰδρύσεις τοῦ Πανελληνίου — Δημιουργία τοῦ Γραμματεῖως τῆς Ἐπικρατείας. — Διορισμοὶ τῶν μελῶν τοῦ Πανελληνίου. — Ἐπουργικὸν Συμβούλιον. — Ὁρκὸς Κυβερνήτου. — Μέτρα κατὰ τῆς πειρατείας τῆς τε Γραμβούσης καὶ τῶν βορείων Σποράδων. — Ἐξίλειψις τῆς πειρατείας διὰ τοῦ ναυάρχου Α. Μισούλη. — Πρόσκλησις τῶν ἀδελφῶν τοῦ Κυβερνήτου Βιάρου καὶ Αὐγουστίνου Καποδιστρίου. — Ἰωάννης Γεννατᾶς. — Οἰκονομικὰ νομοθετήματα τοῦ Κυβερνήτου. — Ἀποστολὴ βοηθημάτων Ρωσίας καὶ Γαλλίας. — Γενικὴ Γραμματεία. — Ἰδρύσις Ἑθνικῆς Χρηματιστικῆς Τραπεζῆς. — Φορολογικά. — Νομισματικά.

Ὁ Κυβερνήτης πρὶν ἢ προβῇ εἰς τὸν διορισμὸν τῶν μελῶν τοῦ Πανελληνίου, ἐδημιούργησε θέσιν γραμματεῖως τῆς ἐπικρατείας, ἐπιφορτισμένου νὰ συνυπογράψῃ δίκην πρωθυπουργοῦ πάντα τὰ ἐξερχόμενα ἔγγραφα τοῦ Κράτους. Εἰς τὴν ὑψίστην ταύτην θέσιν διώρισε τὸν πολὺν Σπυρίδωνα Τρικούλην, πατέρα τοῦ νῦν πρωθυπουργοῦ, πρῶτον ἰδιαίτερον γραμματεῖα τοῦ κόμητος Γκίλφορδ, εἴτα (1829) ὑπὸ τοῦ Ν. Σπηλιᾶδου ἀντικατασταθέντα. Ὁ Τρικούλης ἅμα διορισθεὶς προέβη εἰς πολλοῦ λόγου ἀξίαν πράξιν, ἐπιδοκιμασθεὶς καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυβερνήτου, ζητήσας καὶ δικαιοσύνη τὰς ἀπαιτήσεις τῶν εὐρωπαϊῶν ἐμπόρων, οἵτινες ζημιωθέντες ὑπὸ τῶν πειρατῶν ἀνηνέχθησαν μὲν εἰς τὰ ἐν Ναυπλίῳ δικαστήρια, ἀλλὰ δὲν ἐδικαιώθησαν.

Εἴτα ὁ Καποδίστριας προέβη εἰς τὸν διορισμὸν τῶν μελῶν τοῦ Πανελληνίου, ὅπερ τὸ κατ' ἀρχὰς ἐξ ἑνῆς μελῶν συγκείμενον, κατόπιν ἀπετελέσθη ἐξ εἰκοσι καὶ ἑπτὰ μελῶν. Τὰ πρῶτα διορισθέντα μέλη αὐτοῦ ἦσαν οἱ : Γ. Κουντουριώτης, πρόεδρος.

(πρόεδρος) ἐν τῷ τμήματι τῶν Οἰκονομικῶν, Νικόλαος Σπηλιᾶ-
δης καὶ Ἄνδρ. Παπαδόπουλος μέλη ἢ γραμματεῖς ἐν τῷ αὐτῷ
τμήματι, Ἀνδρέας Ζατμης, πρόεδρος ἐν τῷ τῶν Ἑσωτερικῶν,
Γεώργιος Ψύλλας καὶ Χριστόδουλος Αἰνιᾶν μέλη καὶ Πέτρος
Μαυρομιχάλης, πρόεδρος ἐν τῷ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ Κ. Ζω-
γράφος καὶ Χ. Κλωνάκης μέλη. Βραδύτερον προσετέθησαν ὁ Ἀνα-
γνώστης Δεληγιάννης, ὁ Τάτσης Μαγγίνας, ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς.

Νομίσματα κοπέντα ἐπὶ Καποδιστρίου.

καὶ ὁ Ἀποστόλης Ν. Ἀποστόλη, καὶ ἔτι βραδύτερον προσετέθη-
σαν ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος, ὁ Γ. Σταῦρος, ὁ Ἀλ. Κοντό-
σταυλος, ὁ Γρ. Σούτσος, ὁ Γ. Ι. Γεννατᾶς καὶ ὁ Βιᾶρος Καπο-
διστριάς. Ὑπουργοὺς δ' ἐπὶ τῶν λοιπῶν ὑπουργείων μετεχειρίζετο
αὐτοὺς τούτους τοὺς προβούλους καὶ τὰ μέλη τοῦ *Πανελληνίου*,
πᾶσαν δὲ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπηρεσίαν εἶχεν αὐτο-
προσώπως ὁ Καποδιστριάς. Ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ *Πανελλή-*
νιου, ὡς φαίνεται, $\frac{1}{2}$ ὁ Κυβερνήτης μετεχειρίσθη μετ' ἐπιφυλάξεως

(τοὺς ἐξόχως διακριθέντας ἐπὶ ικανότητι ἐν τῷ ἀγῶνι. Εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι τινὲς τούτων εἶχον ἐνοχοποιηθῆ διὰ τὰς ἐμφυλίου στάσεις, ἀλλ' οὐχ ἥττον τοὺς ἀνδρας τούτους ἠκολούθει τὸ ἔθνος καὶ δὲν ἔπρεπεν ἐξ ἀρχῆς νὰ δυσπιστήσῃ πρὸς αὐτοὺς ὁ Κυβερνήτης. Τοῦτο ὅμως δὲν ἐμείωσε τὴν ἐπιθυμίαν πάντων πρὸς βελτίωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων· τοὺνκντίον μάλιστα πάντες εἰργάσθησαν μετὰ πολλοῦ τοῦ ζήλου.

Πλὴν τοῦ *Πανελληνίου*, ὁ Κυβερνήτης εἶχε περὶ ἑαυτὸν καὶ τὸ *Ἑπουργικὸν Συμβούλιον*, ἀποτελούμενον ἐκ τῶν πρώτων γραμματέων τῶν τμημάτων τοῦ *Πανελληνίου* καὶ τοῦ γραμματέως τῆς Ἐπικρατείας. Οὐδὲν δὲ μέλος τοῦ *Πανελληνίου* ἠδύνατο νὰ παρακαθῇ ἐν τῷ συμβουλίῳ τούτῳ ἄνευ εἰδικῆς ἀδείας τοῦ Κυβερνήτου, ἡ δὲ ἀλληλογραφία μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ *Πανελληνίου* ἐγένετο διὰ τῶν πρώτων γραμματέων τῶν τμημάτων.

Οὕτω διαθέσας τὰ τοῦ διοργανισμοῦ τῆς Κυβερνήσεως ὁ Καποδίστριας, τῇ 26 Ἰανουαρίου μεταβάς ἐπισήμως εἰς τὸν καθεδρικὸν ναόν, ὠρκίσθη τὸν ὅρκον τοῦτον : «*Ἐν ὀνόματι τῆς ἀγιωτάτης καὶ ἀδιαίρετου Τριάδος ὀρκίζομαι νὰ ἐκπληρώσω κατὰ τὰς ὁποίας αἱ πράξεις τῆς Ἐπιδαύρου, τοῦ Ἀστερου καὶ τῆς Τροικῆνος ἔθεσαν βάσεις τὰ ἐμπιστευθέντα μοι χρεὴ παρὰ τοῦ ἔθνους. Ὀρκίζομαι νὰ τὰ ἐκπληρώσω μέχρι συγκαλέσεως τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως κατὰ τοὺς κανόνας διὰ τῆς καταστάσεως τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως ὁρισθέντας μόνον σκοποὺν ἔχωρ νὰ προάξω τὴν πρόοδον τῆς ἐθνικῆς καὶ πολιτικῆς ἀνακαινίσεως τῆς Ἑλλάδος, ὥστε νὰ δυνηθῇ ὅσον τάχιστα ν' ἀπολαύσῃ τῶν πνευματικῶν ὠφελειῶν, τὰς ὁποίας ἡ ἐν Δουδίνῳ συνθήκη τῆς 24 Ἰουνίου 1827 τῇ ἐπαγγέλλεται. Καθίστημι ἑαυτὸν ἐπεύθυνον δι' ὅλας τὰς πράξεις τῆς διοικήσεώς μου καὶ ἐγγυῶμαι νὰ υποβάλω αὐτάς εἰς τὴν κύρωσιν τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως, ἥτις θέλει συνέλθει τὸν Ἀπρίλιον μῆνα*» (1). Ἐπίσης ὠρκίσθησαν ὅρκον πίστεως καὶ τὰ μέλη τοῦ *Πανελληνίου* καὶ ὁ γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας.

(1) Ἰδοὺ ὁποῖός τις ἦτο ὁ ὕπὸ τῆς ἐν Τροικῇνι ἐθνοσυνελεύσεως συναγείς ὁρκος τοῦ Κυβερνήτου, ὃν ὅμως δὲν ἀπεδέξατο ὁ Καποδίστριας:

«Ὀρκίζομαι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰψίστου νὰ διατηρήσω ἀπαρταλεύτως

Ἐννοεῖται ὅτι πάντα ταῦτα τὰ ἔργα δι' ὧν προκατήρξατο τῆς κυβερνήσεως ὁ Καποδίστριας, ἐθεωρήθησαν ὡς πραξικοπήματα ὑπὸ τῶν ἀντιπολιτευομένων, ἀλλ' ὁ λαὸς ἀπεδέξατο αὐτὰ μετὰ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ.

Ὁ Καποδίστριας ὀρκισθεὶς ἀνέλαβε τὴν ἀνόρθωσιν τῶν κακῶς ἰχόντων· καὶ δυστυχῶς οὐδὲν ἦν ἠνωρθωμένον· τὰ πάντα ἔκειντο χαμαί· ἐπανάστασις, διοικήσεις, ἡθική, στρατιωτικὴ πειθρχία ἦσαν ἐν πλήρει παραλύσει· ἡκμαζον δὲ πάντα τὰ πάσῃ ἐπαναστάσει συμπαρομαρτοῦντα κακὰ· ἡ δὲ πειρατεία (1) ἐλυμαίνετο τὸ ἐμπόριον καὶ κατήσχυε τὸ ἡρώϊκόν τῆς Ἑλλάδος ναυτικὸν παρὰ τοῖς ἔθνεσι καὶ ἐξήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν τῶν εὐεργετῶν. πρὸ πάντων, δυνάμεων, κατὰ τῶν ἐκ τῆς Γραμβούσης τῆς Κρήτης καὶ τῶν βορείων Σποράδων ἐξορμούντων πειρατῶν. Τὴν ἀπαλλαγὴν ἐκ πάντων τούτων τῶν δεινῶν ἀνέμενε τὸ ἔθνος παρὰ τοῦ Καποδιστρίου· πρὸς αὐτὸν ἀπέβλεπεν ἅπας ὁ ἑλληνισμός· τὸ ἔργον δ' αὖ τοῦ Καποδιστρίου ἦν μέγα, δυσχερέστατον· ὤφειλε νὰ ἐγείρῃ σύμπαν τὸ ἔθνος ἐκ τῶν δεινῶν τῆς δουλείας καὶ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ κατατάξῃ αὐτὸ εἰς τὴν χορείαν τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν. Πρὸς τοῦτο ὤφειλεν ὁ Κυβερνήτης νὰ ὑψώσῃ πανταχοῦ τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως, ἐξώσῃ τὸν ἐχθρὸν καὶ καταστήσῃ τὸ ἔθνος ἀνεξάρτητον.

Πρωτίτως λοιπὸν ἐφρόντισε περὶ τῆς λυμαινομένης τὴν

τούς θεμελιώδεις Νόμους τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, καὶ εἰς χιμῖαν περιστάσιν ἢ διὰ κάμμιαν πρόρατιν νὰ μὴ τοὺς ἀθετήσῃ, μηδὲ νὰ συγχωρήσῃ ν' ἀθετηθῶσιν.

«Ὀρκίζομαι προσέτι νὰ ὑπερασπίσω καὶ νὰ διατηρήσω μὲ ὅλας μου τὰς δυνάμεις τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, καὶ τὴν κοινὴν καὶ ἀτομικὴν ἐλευθερίαν· νὰ σέβωμαι τὰ δικαιώματα ὅλων ὑμῶν καὶ ἐνὸς ἐκάστου τῶν πολιτῶν, καὶ πρὸς διατήρησιν καὶ αὐξήσιν τῆς γενικῆς καὶ μερικῆς εὐδαιμονίας, νὰ μὴ παραμελήσω κἀνὲν ἀπὸ τὰ μέσα, ὅσα οἱ νόμοι ἐνεπιστεύθησαν εἰς τὴν ἐξουσίαν μου.»

(1) Αὕτη ἦτο φυσικὴ συνεπειὰ τῆς καταμαστιζούσης τὸν τόπον πενίας, ὡς ἐκ τοῦ μακροῦ πολέμου καὶ ἐκ τῆς ἀπροθυμίας, ἣν ἐπεδείκνυνεν ὁ διοικῶν τὸν ἀγγλικὸν στολίσκον ναύαρχος Ἀμελτον, ἀκολουθῶν ταῖς συμβουλαῖς τοῦ φιλέλληνο· πατρὸς αὐτοῦ.

χώραν πειρατείας καὶ ληστείας· διώρισε δὲ εἰς καταδίωξιν τῶν ἐνεργούντων αὐτὰς τὸν ναύαρχον Α. Μισούλην. Ὁ Μισούλης ἐν βραχείᾳ διαστήματι χρόνου ἀπῆλλαξε σχεδόν, καθ' ὁλοκληρίαν, τὰς Ἑλληνικὰς θαλάσσας τῆς πειρατείας· ὁ δὲ Μαυροκορδάτος οὐδέποτε ἠρνήθη τὴν συνδρομὴν τῶν φώτων καὶ τῆς ἐμπειρίας αὐτοῦ· καὶ ὁ Κωλέττης δ' αὐτὸς μετὰ προθυμίας ἀπῆλθε τὸ μὲν πρῶτον ὡς ὑγειοφύλαξ ἢ ὑγειονόμος εἰς Σπέτσας, ἔπειτα δὲ ὡς ἔκτακτος ἀπεσταλμένος εἰς Σάμον. Ὁ Γρίβας, ὁ Στράτος, ὁ Τσαβέλλας καὶ ἄλλοι· καίπερ ἀντιμαχόμενοι πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυβερνήτου, εὐθὺς ὅμως ἅμα τῷ κατὰπλῳ αὐτοῦ, παρεδωκαν αὐτῷ τὰ τε φρούρια καὶ ἑαυτοὺς. Ἀλλὰ δὲν ἤρχουν μόνον οὗτοι διὰ τὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἐγένετο χρεῖα προσκλήσεως προσώπων εἰδικωτέρων καὶ ἰδίως χαϊρόντων τὴν ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην τοῦ Καποδιστρίου· ὡς τοιούτους δὲ προσεκάλεσεν ἐκ Κερκύρας < τοὺς δύο ἀδελφοὺς αὐτοῦ Βιάρων (24 Μαρτίου) καὶ Αὐγουστίνον καὶ τὸν φίλον αὐτοῦ Ἰωάννην Γεννατᾶν, διακεκριμένον νομομαθῆ, οὗς διώρισε εἰς ὅλως ἐμπιστευτικὰς ὑπηρεσίας· καὶ τῷ μὲν Βιάρῳ καὶ Γεννατᾷ ἀνέθηκε τὰ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν Ἑσωτερικῶν, τὸν δ' Αὐγουστίνον πληρεξούσιον ἀντιπρόσωπον ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν.

Μετὰ ταῦτα πρῶτιστον καὶ κύριον μέλημα τοῦ Καποδιστρίου ἦν ἡ ἐξεύρεσις πόρων, ἐπειδὴ δὲ δὲν ἡδυνήθη νὰ προσκλήσῃται τοιούτους, διέθηκεν ὑπὲρ τοῦ στρατοῦ καὶ στόλου τὰς 300,000 φράγκων, ἃς ἔφερε μεθ' αὐτοῦ ἐξ Εὐρώπης, λαβὼν αὐτὰς παρὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ φιλελλήνων πρὸς ἐξαγορὰν αἰχμαλώτων. Ἐπειδὴ δ' ἀπέτυχον τελείως αἱ περὶ συνομολογήσεως, τῇ μεσιτείᾳ τοῦ Εὐνάρδου, ἐξωτερικοῦ δανείου ἐξ 1,000,000 φράγκων διὰ νὰ δυνήθῃ νὰ θεραπεύσῃ τὰς πρώτας ἀνάγκας τοῦ Κράτους, ἰδρύσεν, ὡς θέλομεν εἰπεῖ, τὴν Ἑθνικὴν Χρηματιστικὴν Τράπεζαν, ἐξ ἧς, κατὰ τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ 1829, εἰσῆχθησαν εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον 678,220 φράγκων. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη τῆς Τραπεζῆς ἀνακούφισις ἦτο προσωρινή, ἀνευ δὲ μειζόνων πόρων ἤθελεν ἐπέλθαι τὸ οικονομικὸν τοῦ Καποδιστρίου ναυάγιον, ὅτε, κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1828 κατέφθασαν ἐκ Ρωσίας καὶ

Γαλλίας αἱ πρῶται συνδρομαί, κατόπιν τῶν πολλῶν παρακλήσεων καὶ ὑπομνημάτων τοῦ Κυβερνήτου, ὅστις γράφων πρὸς τὰς Δυνάμεις δι' ὑπομνήματος ἔλεγε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὰδε :

«1ον) Νὰ δυνείωσιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν ὅσα βοηθήματα εἶναι τῆς δυνάμεώς των εἰς ζωοτροφίας, εἰς πολεμικό· δια καὶ εἰς ἀργύριον. Τὰυτα δὲ ἀνάγκη νὰ μὴ ἦναι κατώτερα ἀξίας 100,000 ταλλήρων κατὰ μῆνα, ἐὰν μέλλωσι νὰ ἐπαμύνωσιν ὅπως οὖν εἰς τὰς χρείας καὶ νὰ παρασκευάσωσι καλὴν τινα ἔκβασιν.

«2ον) Ἀποκλείοντες ἔτι στενώτερον διὰ τῶν στόλων τὰ τε Μεσσηνιακὰ φρούρια καὶ τὴν Ἀττικὴν καὶ τοὺς κόλπους Βόλου καὶ Ἄρτης, ἰσως ἡδύναντο νὰ προσελκύσωσιν εἰς συνδιαλέξεις τὸν τε Ἰμβραήμ πασᾶν καὶ τὸν Κιουτχῆν καὶ τὸν εἰς Ἀθῆνας Ὀθωμάνον φρούραρχον, κατὰ τὰς ὁποίας οἱ κάτοικοι τῆς Πελοποννήσου ἤθελον προφθάσει νὰ θερίσωσι, πρᾶγμα τόσον οὐσιώδες, ὥστε, εἰ χρεία, καὶ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις τὸ συνέτρεχε, παραδεχομένη τοὺς ἀπεσταλμένους τῆς Πύλης καὶ ἀκούουσα τὰς προτάσεις αὐτῶν, ἂν τῷ ὄντι ἔχωτί τι νὰ τῇ προτείνωσιν.

«3) Ἡ Κυβέρνησις διατηρεῖ στολίσκον τινὰ παρὰ τὴν Σάμον πρὸς καθυσύχασιν τῶν κατοίκων, φοβουμένων δικαίως τοὺς Τούρκους μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Χίου. Ἄν λοιπὸν οἱ ναύαρχοι τῶν συμμάχων Δυνάμεων ἐπιχειρήσωσιν ἐκεῖσε περιπολίαν τινὰ (ἔχοντες μάλιστα συμβοηθὸν καὶ τὸ γράμμα τῆς συνθήκης), προφυλάττοντες τὴν Σάμον πάσης ἐπιδρομῆς, θέλουσιν ἀνακουφίσει καὶ τὴν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν τῆς δαπάνης πρὸς διατήρησιν τοῦ στολίσκου.

«4) Τέλος, ἐὰν, ὃ μὴ γένοιτο ἡ πανώλης διαδοθῇ καὶ εἰς τὸ Αἰγαῖον, ἡ μὲν Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις πάντως ἐπανδριστησεται πρὸς ἐγκατάστασιν τῆς δεούσης κατὰ θάλασσαν ὑγειονομικῆς ἐπιμελείας, ἄλλως ὅμως δὲν θέλει τὸ κατορθώσει, εἰμὴ ἔχουσα συμβοηθούς καὶ τοὺς ναύαρχους τῶν τριῶν προστατίδων Δυνάμεων μετὰ τινων πλοίων, εἰς τοῦτο τὸ ὑπέρτερον τακτομένων».

Αἱ δεήσεις τοῦ Κυβερνήτου εὐτυχῶς εἰσηκούσθησαν ἐν μέρει καὶ ὁ μὲν αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας ἔπεμψεν εἰς συναλλαγματικὰς μὲν 500,000 φράγκων, εἰς εἶδη δέ, ἐτέρας 100,000. Τὸ παράδειγμα τοῦτου ἐμιμήθη καὶ ὁ ἀληθῶς φιλάνθρωπος καὶ φιλέλληνας βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Κάρολος ὁ Ι', πέμψας 500,000 φράγκων εἰς χρυσόν, ἡ δὲ Ἀγγλία ἔπεμψε βραδύτερον (1830) μόνον 500,000 φράγκων, δι' ὧν ὁ Καποδίστριας ἠδυνήθη νὰ ἐπαρκέσῃ μικρὸν εἰς τὰς πρώτας ἀνάγκας τοῦ Κράτους.

Πρὸς τοῦτους ὁ Καποδίστριας συνέστησε καὶ τὴν λεγομένην *Γενικὴν Γραμματεῖαν*, περὶ ἣν συνεπήχθησαν πᾶσαι αἱ ὑποθέσεις ἡ γραμματεία αὕτη ἔχουσα ἐπὶ κεφαλῇς τὸν Σπυρ. Τρικούπην ἀπετελεῖτο ἐκ τῶνδε τῶν δέκα προσώπων : Γ. Πραιδῆ, Σ. Σκούφου, Γ. Καρχιαννοπούλου Τισαμενοῦ, Ν. Καρόρη, Π. Σπανοπούλου, Ν. Δραγούμη (1), Λιβερίου Λιβεροπούλου, Ν. Λουριώτη, Θ. Σχινᾶ, Ν. Ὀλλανδοῦ. Τούτων οἱ μὲν ἐξ ἧσαν συντάκται ἢ συνθέται (μεταφρασταί), τῶν δ' ἄλλων ὁ μὲν ἦν ἀρχιεοφύλαξ καὶ διεκπεραιωτής, ὁ δὲ λογιστής, ὁ δὲ ἀντιγραφεὺς, ὁ δὲ ἐπὶ τῶν ἀναφορῶν καὶ τῶν ἄλλων ποικίλης ὕλης ἐγγράφων, καὶ εἶχον μισθὸν οἱ μὲν ἐξ συντάκται καὶ οἱ ἄλλοι τρεῖς, πλὴν τοῦ ἀντιγραφεῦς, 400 γρόσια, ὁ δὲ Τρικούπης 500 (200 δραχμαί). Εἰς τὴν γραμματεῖαν ταύτην συνεκέντρωσεν ὁ Καποδίστριας πᾶσαν τὴν ὑπηρεσίαν τῆς διοικήσεως· βραδύτερον δέ, ὅτε ἀνεπτύχθησαν τὰ τοῦ Κράτους, συνεκροτήθη καὶ ἡ λεγομένη *Ἐπιτροπὴ τῆς οἰκονομίας*, ἣτις διώκει τὰ τῆς μετ' ὀλίγον σχηματισθείσης *Χρηματιστικῆς Τραπεζῆς* καὶ τὸ *Γενικὸν Φροντιστήριον*, εἰς ὃ εἶχον ἀνατεθῆ τὰ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ, ἀλλ' αἱ δύο αὗται ἀρχαὶ εἶχον περιωρισμέναν καθήκοντα. Ἐπειδὴ δὲ τὰ πάντα τότε ἦσαν ἀσύντακτα, οἱ πάντες εἰργάζοντο σχεδὸν νυκθημερόν, πρῶτον τοῦ Καποδιστρίου δόντος τὸ παράδειγμα, μικρὸν μόνον ἀναπαύομενοι, ὡς λέγει ὁ Δραγούμης ἐν ταῖς *Ἱστορικαῖς Αναμνή-*

(1) Οὗτος κατέλιπεν ἡμῖν καὶ Ἀπομνημονεύματα λαμπρῶς γεγραμμένα περὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ τῆς μετὰ ταῦτα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἱστορικαὶ Ἀναμνήσεις», Ἀθῆναι 1878, τόμος 2 ἑκδόσις β'.

σεσιν αὐτοῦ. Οὗτοι αἰέποτε τῷ Κυβερνήτῃ συνοδεύοντες, κατὰ τὰς συχνὰς αὐτοῦ περιοδείας, συνειργάζοντο μετ' αὐτοῦ καὶ ὡς τὰ τοῦ τόπου κάλλιον ἐπιστάμενοι, τὰ μέγιστα συνεβάλλοντο εἰς τὸ ἔργον, οὐτείνος ἐπελήφθη ὁ Καποδίστριας.

Ἐπειδὴ δὲ πρωτίστως ἡσθάνθη τὴν ἀνάγκην χρημάτων, ἀπεφάσισεν, ὡς εἴπομεν, τὴν ἰδρυσιν τῆς Ἑθνικῆς Χρηματιστικῆς Τραπεζῆς, διότι κατὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν γραμματέως, ὡς εἶδομεν, τὸ δημόσιον ταμεῖον ἦν κενὸν (1) καὶ τὰ ἔσοδα τοῦ Κράτους ἐλάχιστα, ἐθνικὸν δὲ χρέος 3,000,000 λιρῶν ἀγγλικῶν, πλὴν τῶν διὰ μισθὸν τοῦ τε κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν στρατοῦ καὶ τῶν ἀποζημιώσεων, ἃς παρὰ τῆς κυβερνήσεως ἀπῆτουν, δικαίως, αἱ κοινότητες καὶ ἰδιῶται διὰ τὰς ἃς ὑπέστησαν ἀπωλείας διαρκούντος τοῦ μακροῦ πολέμου, ἐπεβάρυνε τὸ ἔθνος. Φαντασθῆτε ὅτι μόνοι οἱ Ὑδραῖοι ἀπῆτουν 18,000,000 φράγκων. Καὶ περιέμενε μὲν τὰ ὑπὸ τῶν τριῶν εὐεργετῶν δυνάμεων ὑπεσχημένα χρήματα εἴτε τίτλῳ βοηθημάτων εἴτε τίτλῳ δανείων, ἀλλ' ἐπειγόμενος ὑπὸ τῶν καθ' ἑκάστην ἀναγκῶν ὑπὲρ τῆς συντηρήσεως τοῦ τε κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν στρατοῦ, ἐποίησατο ἑκκλησίαν εἰς τὰ φιλογενῆ αἰσθήματα τῶν Ἑλλήνων τῶν ἐχόντων εἰσέτι χρήματα, καὶ ἰδίως πρὸς τοὺς ἔχοντας ἐμπορικὸς οἶκους ἐν ταῖς κυριωτέrais εὐρωπαϊκαῖς πόλεσι, παρακαλῶν αὐτοὺς νὰ γίνωσι μέτοχοι τῆς Τραπεζῆς, ἥτις ἦτο τρόπον τινὰ ἡ πρώτη ἐθνικὴ ἐλληνικὴ Τράπεζα. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκείνῃ ἀνέλυε τοὺς λόγους, δι' οὓς ἐπείσθη νὰ συστήσῃ τὴν Τράπεζαν ἐν στιγμαῖς λίαν κινδυνώδεσι διὰ τὴν Ἑλλάδα, παρεῖχεν ἐγγυήσεις διὰ τὰ κατατιθέμενα χρήματα, πρὸς 8 ο/ο τὰ τοῦ Κράτους ἔσοδα καὶ ἐκήρυττεν ὅτι τὰ χρεώγραφα ἐκεῖνα ἔμελλον νὰ ἐξαργυρωθῶσιν ἐντὸς ἔτους ἀπέναντι τῶν ὀφειλομένων φόρων.

(1) Ὁ Α. Κοντῆσταυλος ἐν τῷ περὶ τῶν ἐν Ἀμερικῇ ναυπηγηθεισῶν φρεγατῶν καὶ τοῦ ἐν Αἰγίνῃ Νομισματοκοπείου βιβλίῳ, Ἀθῆναι 1855, σελ. 260, σημ. α', ἀναφέρει ὅτι, ὅτε παρεδόθη αὐτῷ ὑπὸ τοῦ γραμματέως τῆς οἰκονομίας τὸ ἐθνικὸν ταμεῖον, περιεῖχεν ἐν μόνον, καὶ ἐκεῖνο κίβδηλον, νόμισμα!

Πράγματι οἱ ὅροι οὗτοι τοῦ Καποδιστρίου ἔσχον εὐάρεστα ἀποτελέσματα, πάντες δὲ οἱ δυνάμενοι ἐπὶ τὴν χρηστότητα τοῦ Κυβερνήτου ἀποβλέποντες, ἐνεγράφησαν μέτοχοι. Οὕτω δὲ ἐντὸς μηνὸς 100,000 γροσίων ἰσπανικῶν (525,000 φράγκων) κατεβλήθησαν παρὰ διαφόρων, ἐν οἷς πρῶτος αὐτὸς ὁ Καποδιστριας, πολλὰ μέλη τοῦ Πανελληνίου, πολλοὶ Ὑδραῖοι καὶ Σπεισιῶται, καὶ φιλέλληνές τινες, ἐν οἷς πρωτίστην κατέχει θέσιν ὁ προσωπικὸς τοῦ Κυβερνήτου φίλος ἱππότης Ἐϋνάρδος, ὁ καὶ πολλῶν ἄλλων εὐεργεσιῶν αἷτιος γενόμενος τῇ Ἑλλάδι, οὗτινος τὴν προτομὴν βλέπει τις σήμερον μνήμης χάριν ἐν τῷ ἀνακτορικῷ κήπῳ κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν αὐτοῦ.

Ἡ τράπεζα αὕτη ἐξέδωκεν 6,472 μετοχάς, ὧν ἐκάστη ἐτίματο 83 1/3 ταλῆρων (Κολονάτων) καὶ ἔμελλε νὰ διατηρηθῇ μέχρι τῆς 1 Ἀπριλίου 1835, ἥτοι μέχρι τῆς λήξεως τῆς ἐπταετοῦς κυβερνήσεως τοῦ Καποδιστρίου. Αἱ μετοχαὶ αὗται ἀπέφερον τῷ φέροντι 8 ο/ο ἐτησίως. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶχε ληφθῇ πρόνοια, ὅπως οἱ μέτοχοι ἀπέναντι τῶν χρημάτων αὐτῶν ἀσφαλισθῶσι δι' ἐθνικῶν γαιῶν, ἡ πίστις τοῦ πιστωτικοῦ ἐκείνου καθιδρύματος βαθμυδὸν ἐξέλιπε· τὴν πίστιν δὲ ταύτην θέλων νὰ ἀνυψώσῃ τῇ 3 Φεβρουαρίου 1830 διὰ διατάγματος ἐδίδοντο τοῖς μετόχοις εἰς ὑποθήκην οἱ ἐπὶ τῆς Ἀχαϊκῆς ἀκτῆς σταφιδάμπελῶνες, οἱ ἐλαϊῶνες τῆς Κορίνθου καὶ Ἀμφίσσης, ἡ σμύρις καὶ αἱ ἄλυκαὶ τῆς Νάξου καὶ τὰ λατομεῖα καὶ αἱ ἄλυκαὶ τῆς νήσου Μήλου. Ἀλλὰ μεθ' ὅλα ταῦτα ἡ πίστις δὲν ἡδραιώθη καὶ ὁλονὲν ἐπὶ τὰ χεῖρω βαίνουσα ὥς ἐκ τῆς ἀδιαφορίας τοῦ λαοῦ, ζητοῦντος τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Τραπεζῆς ἀπὸ τῆς Κυβερνήσεως, διετηρήθη ἐν μαρασμῷ διὰ καταστάσει, ἕως οὗ τῷ 1834 ἡ ἀντιβασίλειά ἐθῆκε τέρμα εἰς τὴν ἰδανικὴν αὐτῆς ὑπαρξιν καὶ μόλις μετὰ πολλὰς διαπραγματεύσεις (25 Ἰανουαρίου 1836), κατὰ τὸ 1841 (Μαρτίου 13) ἰδρύθη, τὸ πρῶτον, ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Σταύρου ἡ πρώτη Ἑθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, διατηρουμένη ἐν ἀκμῇ μέχρι σήμερον.

Ἐπειδὴ δὲ τὰ φορολογικὰ τοῦ Κράτους ὥς ἐκ τοῦ μακροῦ πολέμου διετέλουν ἐν οἰκτρᾷ καταστάσει, τοῦτο μὲν ἐκ τῆς ἀνε-

χίρας τοῦ φορολογουμένου λαοῦ, τοῦτο δ' ὡς ἐκ τῆς ὑφ' ἀρχῆς
τῶν φόρων] παρὰ τῶν συντηρούντων μαχητὰς ὀπλουργῶν, ὁ
κυβερνήτης ἐπέστησε τὴν προσοχὴν καὶ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου.
Ὁ ἔγγειος φόρος ἦν 10 0)0 ἐπὶ τῶν ιδιοκτητῶν καὶ 30 0)0 ἐπὶ

Ἰωάννης Γαβριήλ Ἐυνάργος.

τῶν ἐθνικῶν χειρῶν, ὅνπερ καθίστα ἔτι βαρύτερον, ὡς εἵπομεν,
ὁ τῆς εἰσπραξείας καὶ τῆς φορολογίης τρόπος, κατ' ὃν ἐλαμβά-
νεται ἡ δεκάτη (τὸ δέκατον) ἀπὸ τῆς ἀκκλησίᾳ τῶν χειρῶν
προσόδου ὑπὸ τῶν ἀνηλεῶν ἐκμισθωτῶν αὐτῆς (δεκατιστῶν), ὧν
λαμπρὰν εἰκόνα παρέσχεν, ἐν τοῖς κοθ' ἡμέρῃς, ὁ καθηγητὴς Ἀλέ-

Ξανδρος Μωραϊτίδης ἐν τῷ ἐν τῇ «Νέα Ἐφημερίδι» (1) δημοσυνεθέντι «Δεκατιστῇ» αὐτοῦ. «Οὗτοι ὡς οἱ ἐπὶ τῆς Τουρκοκρατίας οὐσουρτζίδες (δεκατισταὶ) παρὰ τῆς κυβερνήσεως ἐκμισθοῦντες τὴν δεκάτην, τὰ πάντα μετῆρχοντο κατὰ τῶν δυστυχῶν χωρικῶν, ὅπως εἰσπράξωσι τὸν ἐπιβεβλημένον αὐτοῖς φόρον, ἐξ οὗ πολλάκις οὗτοι δὲν συνεκόμιζον τοὺς καρποὺς αὐτῶν, προτιμῶντες τὴν ἀνέχειαν μᾶλλον ἢ τὰς πανουργίας τῶν ἐκμισθωτῶν. Τοῦτο δὲ δὲν συνέβαινε μόνον ἐπὶ τοῦ ἐγγείου φόρου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν τελωνείων, ἅτινα ἐξεμισθοῦντο ὑπὸ τοῦ Κράτους εἰς ἰδιώτας, οἵτινες ὡς οἱ δεκατισταὶ τὸν νόμον καταστρατηγοῦντες ἐν ἀνοχῇ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπαναστατικῆς ἐκείνης ἐποχῆς ἐκέρδκινον ἀμύθητα, οὐδενὸς σχεδὸν ἢ μικροῦ κέρδους εἰσερχομένου εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον. Ταῦτα ἰδὼν ὁ Κυβερνήτης καὶ φρίξας ἐπὶ ταῖς καταδολιεύσεσι καὶ καταστρατηγήσεσι τῶν κειμένων νόμων, ἐξ ὧν τὸ μὲν Κράτος οὐδαμῶς ὠφελεῖτο, ἐθυσάζον δὲ ὀλίγοι τινές, διέταξε τὴν ἀκύρωσιν τῶν ἐκμισθώσεων τῆς πρότερον κυβερνήσεως καὶ νέαν ἐνήργησε δημοπρασίαν, ἐξ ἧς προσεγένετο τῷ κράτει κέρδος ἐκ 30,000 ταλλήρων.

Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ πολέμου ἔπρεπε νὰ γίνῃ ὀριστικὴ διάκρισις τῶν ἰδιοκτητῶν γαιῶν ἀπὸ τῶν πρότερον μὲν τῷ Τουρκικῷ Κράτει καὶ τοῖς βακουφίοις (κτημασιν ἀφιερωμένοις εἰς τεμένη) ἀνηκουσῶν, αἵτινες ἀπετέλουν τὰ 4/10 μέχρι τοῦ ἡμίσεος τῆς ὅλης τῆς Ἑλλάδος ἐκτάσεως, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ νὰ γίνῃ ἡ νῦν ἑγγείας φορολογία, διὰ τοῦτο ὁ Καποδίστριας συνέστησε μὲν κτηματολογικὴν ἐπιτροπὴν πρὸς κτηματικὴν τῆς χώρας ἀπογραφὴν, ἀλλ' αὕτη, καίπερ καλῶς ἀνταμιβομένη, οὐδὲν ἔπραξεν. Ἀλλὰ μὴ θαυμάσωμεν διὰ τοῦτο· διότι ἔκτοτε μεθ' ὅλον τὸ μεσολαβῆσαν μέγα χρονικὸν διάστημα, καθ' ὃ δύο ἐδρασίλευσαν δυναστεῖαι, οὐδὲν κατωρθώθη, ἐν Γαλλίᾳ δὲ μόλις πρὸ ὀλίγων δεκαετηρίδων ἤχθη εἰς πέρας τὸ κτηματολόγιον αὐτῆς καὶ παρ' ἡμῖν μόλις ἀπὸ διετίας ἢ ἐπὶ τούτῳ προσκληθεῖσα αὐστριακὴ γεωδαιτικὴ ἐπιτροπὴ ἀσχολεῖται περὶ

(1) Τῆς 2 καὶ 3 Ἰανουαρίου 1894.

τὴν σύνταξιν τῆς κτηματικῆς τῆς Ἑλλάδος ἀπογραφῆς. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐκείνη τοῦ Καποδιστρίου ἂν δὲν ἔπραξεν ἄλλο τι, τούλάχιστον ὑπελόγισεν ὅτι ἐκ τοῦ μακροῦ πολέμου καὶ τῶν θλώσεων τοῦ Ἰσραήλ ἡ Πελοπόννησος εἶχεν ἀπολέσει τὰ 9/10 τῆς καλλιεργουμένης ἐπιφανείας αὐτῆς.

Ὁ ἐξ Ἡλιδος Ν. Πονηρόπουλος ὑπέβλεπε τῷ Καποδιστρίῳ σχέδιον ἐξειργασμένον, κατ' ὃ αἱ μὲν ἐν Ἑλλάδι οἰκογένηται, μετὰ τὸν πόλεμον, ἀνήρχοντο εἰς 159 000, ὧν μόνον αἱ 68,000 ἦσαν γεωργικαί, πρὸς αἷς εἶδει νὰ παραχωρηθῶσιν ἀνὰ 100 στρέμματα γῆς ἐθνικῆς πρὸς 30 φράγκκ κατὰ στρέμμα, ἐξ ὧν τὸ δημόσιον ἔμελλε νὰ εἰσπράξῃ 204,000.000, φράγκων ἐντὸς τριάκοντα ἐτῶν ἐπὶ τόκῳ 6 0/0, ἐξ οὗ ἡ κυβέρνησις πλὴν τῆς διὰ τῆς καλλιεργείας αὐξήσεως τοῦ ἐγγείου φόρου τῶν ιδιωτικῶν γαιῶν, ἤθελεν ἔχει ἐτήσιον εἰσόδημα ἐξ 20,400,000 φράγκων, ἀλλ' ὁ Κυβερνήτης ἀπέναντι τοῦ σχεδίου τούτου ὅπερ μεγάλως ἤθελεν ὠφελῆσαι τὸ τότε πτωχὸν ἐλληνικὸν Κρατίδιον, ἀντέταξεν, ὡς ἐκ τῶν πολλῶν καὶ παραλόγων ἀπαιτήσεων τῶν Ἑλλήνων, ἀπαιτούντων ἄμεσον τὴν διανομὴν τῶν ἐθνικῶν γαιῶν, σκληράν, τῇ ἀληθείᾳ, τὴν ἀδικιορίαν, ἣν μόνον καθίστα ἀνεκτὴν παρὰ τῷ λαῷ ἡ δι' ἐπιτηδείων ὑποσχέσεων περὶ μελλούσης διανομῆς ὑπεκφυγὴ αὐτοῦ, ἣτις προὔκαλεσεν οὐ σμικρὰν κατ' αὐτοῦ δυσἀρέσκειαν.

Ἀλλ' ὁ Καποδίστριας, εἰς ἓν μόνον ἀποβλέπων, εἰς τὸ νὰ κυβερνήσῃ δικαίως καὶ μετριοπχῶς, οὐδ' αὖτως ἐνέδιδεν εἰς τὴν διανομὴν τῶν ἐθνικῶν γαιῶν καὶ μόνον κατὰ τὴν διασκαλισθεῖσαν ἐκλογὴν τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου ὡς βασιλεῶς τῆς Ἑλλάδος, ἣτις ἐπέβλεπεν αὐτῷ δημοτικωτέραν πολιτικὴν διὰ διζυγέματος προσεσχέλασε τὴν τὸ Πατριελληνικὸν διαδεχκμένην Γερουσίαν νὰ ἐνεργήσωσιν ἀπὸ κοινοῦ τὰ τῆς διανομῆς, ἣτις ἐν περὶ αὐτῆς εἰρήσῳ, οὐδέποτε ἐγένετο, οὔτε μετὰ τὰς ἐν Ὑδρᾷ καὶ Μάνῃ στάσεις, ὅτε εἶχε ρίψει ἐπιτηδείως εἰς τὸ μέσον τὸ ζήτημα τῆς διανομῆς, ἣτις καὶ αὖθις μὴ γινομένη, ὡς εἶδει, μεθ' ὅλους τοὺς προσκοθεύοντας νόμους: Γ', ΙΔ', ΑΖ', ΑΘ', ΜΒ', ΜΓ', ΜΔ', ἐπέφερον, ὡς ἐκ τῶν ὑπερῶν ἀπειδείχθη, τὴν ἀηλιότητα, ἣτις καθ' ὅλον τὸ μακρὸν τῆς τοῦ Ὀθωνος βασιλείας διέστηκε ἐτλαχι-

πῶρε το ἄλαν ἔθνος καὶ τὰς συνεπείας τῆς ὁποίας αἰσθάνεται μέχρι σήμερον τό τε Κράτος καὶ τὰ ἄτομα. Ἡ διαγωγὴ αὕτη τοῦ Καποδιστρίου ἔβλαψεν αὐτόν τε καὶ τὴν Ἑλλάδι, ὡς παρατηρεῖ δὲ ὀλίγον ὑπερβολικῶς ὁ Γερβίνος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ 19ου αἰῶνος: «Ἐνώπιον τῆς μεγίστης ταύτης ἀμελείας, πάντα τὰ ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς χώρας ἔργα τοῦ Κυβερνήτου, οὐδὲν ἄλλο εἰσὶν ἢ παιγνιώδεις διατριβαὶ μόνον οἰκτρᾶς διοικητικῆς ἀνικανότητος».

Βραδύτερον (Μάρτιος 1830), ὁ Καποδίστριας ἐσχέθη καὶ αὖθις περὶ τῆς μεταβολῆς τοῦ τρόπου τῆς τοῦ φόρου καταβολῆς, διατάξας τὴν πληρωμὴν αὐτῶν εἰς χρήματα ἀντὶ τοῦ εἶδους 10—25 0)0 ἀναλόγως τῆς ποιότητος καὶ ποσότητος τῶν προϊόντων. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη διάταξις τοῦ Κυβερνήτου μεγάλως ἐζημίου τοὺς παραγωγοὺς ἐμπισόντας, πρὸς καταβολὴν τῶν φόρων, εἰς χεῖρας αἰσχυρῶν τοκογλύφων, ἐφ' ᾧ καὶ αὖθις (1 Μαρτίου 1831) ἡ φορολογία ἐπανῆλθεν εἰς τὸ πρῶην καθεστῶς, εἰς τὴν εἰς εἶδος τουτέστι 10 0)0 μὲν ἐπὶ τῶν ἰδιοκτητῶν, 25 0)0 δ' ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν γαιῶν, ἀλλὰ καὶ αὖθις νέα παρουσιάσθησαν παράπονα τῶν παραγωγέων διὰ τὴν αὐθαίρεσίαν τῶν ἐνοικιαστῶν τῶν φόρων καὶ διὰ τὴν νέαν διάταξιν, καθ' ἣν πᾶς παραγωγεὺς ὤφειλε νὰ φέρῃ δωρεὰν εἰς πεντάωρον ἀπόστασιν τοὺς τελουμένους ὑπ' αὐτοῦ φόρους, αἱ νέαι δ' αὗται διατάξεις μεγάλως ἐμείωσαν τὰς ἐκ τοῦ ἐγγείου φόρου εἰσπράξεις.

Ἐπίσης προέβη καὶ εἰς μεταρρύθμισιν τῶν ἐμμέσων φόρων δι' ὑψώσεως τῶν τελωνειακῶν δασμολογιῶν ἀπὸ 2—3 ο)ο, εἰς 6 μὲν διὰ τὸ ἐξαγωγικὸν τέλος, εἰς 10 ο)ο δὲ διὰ τὸ εἰσαγωγικόν, οὕτως ὥστε κατὰ τὸ 1830 ἀπέφερον 1,200,000 φοινίκων. Βραδύτερον ὅμως ἰδὼν ὅτι διὰ τῆς τῶν τελῶν αὐξήσεως οὐδαμῶς ἐγένετο αὐξήσις τῶν τελωνιακῶν εἰσπράξεων, ἠύξησεν ἔτι μᾶλλον τὸν εἰσαγωγικὸν φόρον τῶν ξένων ἐμπορευμάτων, καὶ οὕτω πλὴν τοῦ 10 ο)ο ἐπιβλήθη καὶ πρόσθετος φόρος 6 ο)ο διὰ τὰ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἑλλάδος διαπεμπόμενα ξένα ἐμπορεύματα καὶ βραδύτερον (θέρους τοῦ 1831) ἠύξησεν ἔτι μᾶλλον τὰ τελωνιακὰ τέλη διὰ μὲν τὴν ἐξαγωγὴν εἰς 8 ο)ο, διὰ δὲ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς 12 ο)ο.

Ἵνα δὲ προλάβῃ καὶ τὴν λυμαينوμένην τὸ Κράτος κίβδη-
 λίαν τῶν ποικίλων εἰδῶν ξένων νομισμάτων, ἅπερ ἐκυκλοφόρου-
 ὦν ἐν Ἑλλάδι, ὁ Καποδίστριας ἔθηκεν εἰς ἐνέργειαν τὸ Ζ' ψήφισμα
 τῆς Δ' ἐν Ἀργεὶ Ἑθνικῆς Συνελεύσεως τὸ τὴν 31 Ἰουλίου ἐκδο-
 θέν, καθ' ὃ ἀναγκαίου θεωρηθέντος τοῦ ἐθνικοῦ νομίσματος, ἀπε-
 φασίσθη ἡ ἴδρυσις Ἑθνικοῦ Νομισματοκοπείου, κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ
 Πανελληνίου καταστρωθὲν σχέδιον, ὅπερ ὠριζε τὴν τιμὴν, τὰ
 σὺμβολα καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τῶν νομισμάτων. Καὶ ἀπεφασίσθη μὲν
 ἡ ἐκκοπὴ χρυσῶν, ἀργυρῶν καὶ χαλκίνων, ἀλλὰ μόνον ἐκ τῶν δύο
 τελευταίων ἐκόπησαν ἐν τῷ ἐθνικῷ ἐν Αἰγίνῃ νομισματοκοπείῳ,
 ὅπερ διηύθυνεν ὁ πατὴρ τοῦ πρῶην ὑπουργοῦ τῶν Ἑξωτερικῶν
 Ἀλέξανδρος Κοντόσταυλος, τῇ προτάσει ἀκριβῶς τοῦ ὁποίου ἐγέ-
 νετο ἡ ἐκκοπὴ τῶν ἐθνικῶν νομισμάτων· διότι, ἐν ὅσῳ ἐκυκλο-
 φόρει ὁ τουρκικὸς *Παράς* ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος, οὐ μόνον ἦτο ἀδύ-
 νατον νὰ ὑπάρξῃ καὶ διατηρηθῇ ἐπὶ πολὺ ἢ κατ' ἀξίαν διατίμη-
 σις τῶν εὐρωπαϊκῶν νομισμάτων, ἣν εἶχε συντάξει ὁ Κοντόσταυλος
 καὶ ἥτις ἐδημοσιεύθη ἀνὰ σύμπαν τὸ Κράτος, ἀλλὰ καὶ ἡ κυκλο-
 φορία αὐτοῦ ἤθελεν ἐξακολουθεῖ νὰ παραλύῃ καὶ τὸ μικρὸν τῆς Ἑλ-
 λάδος ἐμπόριον. Ἀπεστάλη λοιπὸν εἰς Μελίτην, ὁ ἄλλοτε μεγα-
 λέμπορος αὐτόθι, ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ ὁποίου κατέλυσεν ὁ Κυβερ-
 νήτης κατὰ τὴν ἑκ Μελίτης διάβασιν αὐτοῦ, Κοντόσταυλος, πρὸς
 ἐξαγορὰν νομισματοκοπτικῆς μηχανῆς καὶ ἐξαργύρωσιν τῶν 500
 χιλιάδων φράγκων συναλλαγματικῶν πληρωτέων εἰς Λονδίνον τῶν
 ὑπὸ τοῦ Τσάρου ἀποσταλειῶν. Ἐκεῖ ὁ Κοντόσταυλος σχετισθεὶς
 μετὰ τοῦ πρώτου γραμματέως τῆς διοικήσεως *Σέρ Φρέδερικ Χέν-
 κεῦ* κατάρθρωσεν ἀντὶ εὐτελοῦς ποσοῦ ἑκατὸν λιρῶν ἀγγλικῶν
 τὴν ἀγορὰν τοῦ νομισματοκοπείου τοῦ κατὰ τὸ τέλος τῆς παρ-
 ελθούσης ἑκατονταετηρίδος διαλυθέντος *τάγματος τῶν ἵπποτων τῆς
 Μελίτης*.

Ὁ Κοντόσταυλος ἐπέστρεψεν εἰς Αἰγίνα συνάποκομίζων καὶ
 τὰς νομισματοκοπτικὰς μηχανάς, ἀλλὰ μόλις ἔφθασε καὶ γνω-
 σθέντος τοῦ εὐτελοῦς ποσοῦ ἀνθ' οὗ ἠγόρασεν αὐτάς, ἀμέ-
 σως ἤρξατο νὰ διαδίδηται ὅτι οὐδαμῶς θέλουσι δυνηθῇ δι' αὐτῶν
 νὰ κόψωσι νομίσματα. Τέλος ὅμως ὁ Κοντόσταυλος κατάρθρωσε,

τῇ 28 Ἰουλίου 1829 νὰ πέμψῃ πρὸς τὴν ἐν Ἀργεῖ ἐθνοσυνέλευσιν τὰ πρῶτα νεοελληνικὰ νομίσματα, ἕνα ἀργυροῦν φοῖνικα καὶ χαλκίνα μονόλεπτα, πεντάλεπτα καὶ δεκάλεπτα. Ἐκτοτε, ὡς εἴπομεν, γενομένου δεκτοῦ τοῦ τύπου τῶν νομισμάτων, διεστάχθη ἡ ἐκκοπὴ αὐτῶν, ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν καὶ ἐπαγρύπνησιν τοῦ Κοντοσταύλου μέχρι τῆς 15 Σεπτεμβρίου 1829, ἀλλὰ βραδύτερον, ἄλλως τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως τῆς Ἑλλάδος ὀργανωθείσης, τὸ Νομισματοκοπεῖον προσέλαβεν ἴδιον ὀργανισμόν συνενωθὲν μετὰ τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Οἰκονομίας (1).

Τὰ ἐκκοπέντα νομίσματα ἔφερον ἀφ' ἐνὸς μὲν τὰ γράμματα ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ καὶ τὰ σύμβολα: τὸ μυθολογικὸν πτηνὸν φοῖνικα, ὅπερ ἀναγεννᾶται ἐκ τῆς τέφρας αὐτοῦ καὶ ὅπερ ἀλληγορικῶς ἐσήμαινε τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, ὡς δηλοῖ καὶ ἡ κάτωθι αὐτοῦ χρονολογία: α ω κ α'. Ἀνωθεν δὲ τοῦ φοίνικος Σταυρόν, τὸ σύμβολον τῆς ἱερᾶς ἐπαναστατικῆς σημαίας, καὶ τῆς Ἑταιρίας τῶν Φιλικῶν, καὶ πρὸς τὰ ἀριστερὰ μικρὸν ὑπερθεῖν τῆς δεξιᾶς πέτερυγος τοῦ φοίνικος τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράστασιν τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὡς βλέπει τις ἐν τῷ ἐν τῇ προμετωπίδι τοῦ παρόντος βιβλίου παρατεθέντι φοίνικι. Ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ γράμματα: ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ Ι. Α. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ καὶ τὸ ἔτος τῆς ἐκκοπῆς· ἐντὸς δὲ συμπλέγματος κλάδου ἐλαίας καὶ δάφνης κάτωθεν μὲν προσδεδεμένου διαταινίας, ἀνωθεν δὲ ἀνοικτοῦ, ἀναγράφεται ἡ ἀξία τοῦ νομίσματος. Καὶ ἡ μὲν χρονολογία τῶν χαλκίων νομισμάτων ἀρχεῖται ἀπὸ τοῦ 1829 καὶ λήγει τῷ 1831, ἡ δὲ τοῦ ἀργυροῦ φοίνικος, ἔχοντος μέγεθος φράγκου καὶ διαιρουμένου ὡς ἐκεῖνο εἰς 100 λεπτά, ἦτο ἀμεταβλήτος 1828, ὅπως σημαίνει τὸ εὐτυχὲς ἔτος τῆς εἰς Ἑλλάδα καθόδου τοῦ ἀναγεννήσαντος αὐτὴν Κυβερνήτου.

Δυστυχῶς ἐν τῇ ἐκκοπῇ τῶν φοινίκων δὲν ἐλήφθη φροντίς

(1) Τὰ κατὰ τὴν ἰδρυσιν τοῦ Νομισματοκοπεῖου ἰδὲ ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Α. Κοντοσταύλου «Τὰ περὶ τῶν ἐν Ἀμερικῇ ναυπηγηθεῖσων φρεγατῶν καὶ τοῦ ἐν Αἰγίνῃ Νομισματοκοπεῖου», Ἀθῆναι 1855, σελ. 259 καὶ ἐφεξῆς.

ὅπως ἀπὸ τῆς μεταλλικῆς ἀξίας ἐκάστου ἀργυροῦ νομίσματος ἀφαιρῶνται τὰ ἔξοδα τῆς ἐκτυπώσεως, οὕτως ὥστε ἡ ἐκδοσις αὐτῶν ἀντὶ νὰ πλουτίσῃ τὸ Κράτος, ὡς εἶδει, ἐξημίωσεν αὐτό. Τὸ τοιοῦτον ἐγέννησε μέγα σκάνδαλον ἐν τῷ Κράτει, ὁ δὲ Κυβερνήτης ἐνα προλάβῃ τὴν αἰσχύνην καὶ τὴν κακοπιστίαν τῶν ἐνεργησάντων αὐτό, ἐκάλυψε τὸ πρᾶγμα, καίτοι ἡ ἀναλκαστοσύνη τῆς ἐξουσίας τοῦ δράστου ἐπιτροπῇ τῆς Οἰκονομίας ἤρξατο τῶν ἀνακρίσεων αὐτῆς. Ἐκτοτε δὲ τὸ νομισματοκοπεῖον τῆς Αἰγίνης, ὅπερ μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἔλειτο εἰκὴ ἐν τῷ προαυλίῳ τοῦ μεγάρου τοῦ Κυβερνήτου (Σπίτι τοῦ Μπαρμπαριάννη, ὡς λέγουσιν οἱ Αἰγινῆται), δὲν ἔκοψε πλέον ἀργυρὰ νομίσματα εἰμὴ μόνον χαλκὰ, μονόλεπτα, πεντάλεπτα, δεκάλεπτα καὶ βραδύτερον εἰκοσάλεπτα ἐκ τῶν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν κατακτηθέντων Τουρκικῶν τηλεβόλων. Κατὰ τινὰ ἔκθεσιν φοινίκες μὲν ἐκόπησαν ἐν συνόλῳ 12,000, ἀλλ' ὡς ἐκ τοῦ γενομένου, ὡς εἴπομεν, λάθους οἱ κερδοσκόποι καρπωθέντες αὐτοὺς ἀπέσυραν τῆς κυκλοφορίας διότι ἀναλύσαντες αὐτοὺς ἐπώλησαν ὡς ἀργυρον ἢ ἐξήγαγον εἰς τὸ ἑξωτερικόν, οὕτως ὥστε ἐντὸς ἑλαχίστου χρόνου, ὁ φοινιξ κατέστη ἰδανικὸν νόμισμα, ἐκπροσωπούμενον ἐν τῇ ἀγορᾷ διὰ τῶν λεπτῶν, τῶν χαλκίνων τουτέστι νομισμάτων, ἐξ ὧν ἐντὸς δύο ἐτῶν ἐκόπησαν 1,000,000 φοινίκων ἀξίας.

Ὁ Κυβερνήτης πρὶν ἢ ἐπιτρέψῃ τὴν ἀνὰ τὸ Κράτος κυκλοφορίαν, διὰ διατάγματος αὐτοῦ ἐκδοθέντος κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1830 ὑπεχρέου τοὺς ὀφειλέτας εἰς ἀπόδοσιν τῆς δανεισθείσης ὀνομαστικῆς ποσότητος καὶ εἰς πληρωμὴν τοῦ χρέους διὰ τοῦ νομίσματος τοῦ κυκλοφοροῦντος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀποδόσεως τοῦ δανείου, ἤτοι δι' ἐθνικῶν νομισμάτων, φοινίκων καὶ λεπτῶν ἀντὶ τῶν τουρκικῶν γρασίων καὶ παράδων, οἵτινες ἦσαν εἰσέτι ἐν χρήσει πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ ἐμπορίου μεταξὺ τῆς ἐλευθέρας καὶ τῆς δούλης Ἑλλάδος. Βραδύτερον δέ, κατ' Ἰούλιον τοῦ 1831 ἐδημοσίευσε καὶ ἀπαγόρευσιν τῆς ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα κυκλοφορίας παντός ξένου νομίσματος, ἰδίως τοῦ τουρκικοῦ καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν ἐν Ἑλλάδι κοπέντων ἀπὸ τοῦ 1826—1828.

Τοιαῦται ἦσαν αἱ νομισματικαὶ μεταρρυθμίσεις τοῦ Κυβερνήτου καὶ τοιαῦτα τινὰ ἔφερον ἀποτελέσματα, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου ἐπεκράτησε καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, τὸ ἐλληνικὸν ἐθνικὸν νόμισμα, πρῶτον τοῦτο τῆς νέας Ἑλλάδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ἀστυνομικί. — Στρατιωτικὸς διοργανισμὸς. — Διαίσεις τοῦ στρατοῦ εἰς χιλιάρχιας. — Παραλαβὴ τῶν φρουρίων Ναυπλίου. — Προσωρινὴ διοικητικὴ τῆς χώρας διαίσεις. — Ἑκτακτοὶ ἐπίτροποι. — Δημογερονταίαι. — Πληθυσμὸς Πελοποννήσου καὶ νήσων — Σύστασις στρατοδικείων. Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων — Ναυτικά. — Γεωργικά. — Δημοσιὰ καταστήματα. — Δικαστικά. — Ἑκπαιδευτικά.

Ὁ Καποδίστριας ἐπιθυμῶν νὰ ἐδραιώσῃ καὶ τὴν σαλευομένην δημοσίαν ἀσφάλειαν, ἔδρουσε σύστημα ἀστυνομικὸν αὐστηρότατον κατὰ τὸ τελειότερον πρότυπον τῶν εὐρωπαϊκῶν, ὅπερ ὅμως διὰ τῶν λίαν αὐστηρῶν ὀργάνων αὐτοῦ συλλαμβανόντων πάντα ὑποπτὰ καὶ μὴ φίλα φρονούντα τῷ Κυβερνήτῃ, μεγάλην κατὰ τοῦ Κυβερνήτου ἐξήγειρε κατακραυγὴν, ιδίως δὲ μετὰ τὴν εἰς τὸν ἐλληνικὸν θρόνον ὑποψηφιότητα τοῦ εἴτα βασιλέως τοῦ Βελγίου ἀναγορευθέντος Λεοπόλδου πρίγκηπος τοῦ Καβούργου. Πρὸς τούτοις δὲ ἐπέβαλε καὶ τὰ λεγόμενα διαβατήρια, ἅπερ ἐν τοῖς μοναρχικοῖς κράτεσιν ἰδίως νῦν ἐν Ρωσίᾳ καὶ Τουρκίᾳ ἦσαν ἐν χρήσει πρὸς εὐκοπον σύλληψιν παντὸς δράστου ἐγκλήματός τινος οἰουδήποτε. Κατὰ τὰς περὶ διαβατηρίων διατάξεις, οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος, ἂν μὴ ἔφερε διαβατήριον

προσωπικὸν καθ' ὅλους τοὺς τύπους συντεταγμένον, ἀλλὰ καὶ ὁ φέρων πάλιν τοιοῦτον ἄλλοδαπὸς ὤφειλε νὰ δηλώσῃ τῇ ἀστυνομίᾳ τοὺς λόγους τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ καὶ νὰ παράσχω ἐγγύησιν ὅτι θὰ ὑπακούσῃ εἰς τοὺς νόμους τοῦ Κράτους καὶ ὅτι ἡδύνατο νὰ πορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ἄν δὲ ταῦτα πάντα ἐξετελοῦντο, τότε ἐξεδίδετο διαμονητήριον ἰσχύον προσωπικῶς μόνον διὰ τὸν πρὸς ὃν ἐξεδίδετο ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα ἢ μῆνα ἢ ἔτος.

Ἡ διάταξις αὕτη ὅσον καὶ ἂν φαίνεται εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἀπολυταρχική, ὅσον ἂν ἐκώλυσε τὴν εἰς Ἑλλάδα καθόδον ξένων,

Ἰμβραήμ Πασᾶς.

ὑπῆρξε σωτηριώδης διὰ τὴν Ἑλλάδα. ἦν ἐλυμαίνοντο τότε παντός εἶδους κακοῦργοι, λησταὶ καὶ ἄλλοι καθ' ἑκάστην παρέχοντες πράγματα τῇ δημοσίᾳ ἀσφαλείᾳ· ἐπὶ τοσούτῳ δὲ διὰ τοῦ θεσμοῦ τούτου ἐπαγίωνη ἡ τάξις καὶ ἡ ἀσφάλεια, ὥστε κατέστη παροιμιώδης :

« Δὲν ἔχω ἀνάγκην, ἔλεγεν ἀφελῶς ὁ ποιμὴν, νὰ φυλάττω ἐκ τοῦ σύγγενος τὸ ποιμνίον μου, διότι ὑπὸ τὴν οὐρὰν τῆς προβατίνης εἶναι ὁ Μπαρπαγιάννης ».

Ἵνα δὲ ὁ Καποδίστριας μάθῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸν τόπον, ὃν ἔμελλε νὰ κυβερνήσῃ, περιῆλθε διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος· οὕτω μέχρις Ἀπριλίου, ὅτε προῦκειτο νὰ συγκληθῇ Ἐθνοσυνέλευσις, ὁ Κυβερνήτης ἐπεχείρησε διαφόρους ἀποδημίας. Ἐπιβὰς τοῦ Ἀγγλικοῦ *Οὐάροπιτ*, ἐφ' οὗ κατήλθεν ἐκ Μερίτης τῇ 11 Φεβρουαρίου 1828, συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ γραμματέως καὶ τῆς γενικῆς Γραμματείας ἐπιβαινούσης ἐπὶ τῆς ἐκ Σπετσῶν γολέττας τοῦ Δ. Ὁρλώφ καὶ συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ τῶν πλοίων τῶν δύο ἄλλων εὐργετίδων δυνάμεων, ἀπέπλευσεν εἰς Πόρον πρὸς σύνταξιν τοῦ ἀτάκτου τῶς στρατοῦ εἰς *χιλιαρχίας*.

Κατὰ τὸν νέον ὀργανισμόν αὐτοῦ πάντα τὰ ἀτακτα στρατιωτικὰ σώματα α') διηρέθησαν εἰς *χιλιαρχίας*, ὧν ἐκάστη συνεκροτεῖτο ἐκ 1100 ἀνδρῶν, ἡγουν ἐξ ἑνὸς *χιλιάρχου*, δύο *πεντακοσιάρχων* ὑποκειμένων τῷ *χιλιάρχῳ*, δέκα *ἐκατοντάρχων* ὑποκειμένων ἀνὰ πέντε τοῖς *πεντακοσιάρχοις*, εἴκοσι *πεντηκοντάρχων* ἀνὰ δύο τοῖς *ἐκατοντάρχοις*, τεσσαράκοντα *εἰκοσιπεντάρχων* ἀνὰ δύο τοῖς *πεντηκοντάρχοις*, ὀγδοήκοντα *δωδεκάρχων* ἀνὰ δύο τοῖς *εἰκοσιπεντάρχοις*, ἑκατὸν *ἐξήκοντα πεντάρχων* ἀνὰ δύο τοῖς *δωδεκάρχοις*, ὀκτακοσίους *στρατιώτας* ἀνὰ πέντε τοῖς *πεντάρχοις*, ἓνα *ὑπασπιστήν*, ἓνα *γραμματέα*, ἓνα *ιερέα*, ἓνα *ιατρόν*, ἓνα *ταμίαν* καὶ ἓνα *φροντιστήν*, δύο *σημαιοφόρους* καὶ δύο *σαλπικτάς* ἢ *τυμπανιστάς*, ἀνὰ ἓνα ἐκάστη *πεντακοσιαρχία*· β') οἱ στρατιωτικοὶ ἐλάμβανον σιτηρέσιον καὶ μηνιαῖον μισθὸν ἀνελόγως τῆς θέσεως αὐτῶν, ἐξ ὧν τὸ μὲν σιτηρέσιον καθ' ἐκάστην, ὁ δὲ μισθὸς ἐδίδετο κατὰ τριμηνίαν· γ') οἱ βχθμοὶ τῶν *πεντάρχων* καὶ *δεκάρχων* ἐδίδοντο ὑπὸ τοῦ *χιλιάρχου*, οἱ δὲ ἀνώτεροι ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως προτεινόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐκστρατείας· δ') ὁ *χιλιάρχος* καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν ἀξιωματικοὶ ὤφειλον νὰ ἐπιθεωρῶσι τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν αὐτῶν στρατιώτας, καθ' ἐκάστην δ' ἐβδόμαδα νὰ ὑποβάλλωσι κατ'ἀλογον τῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν αὐτῶν· ε') οὐδενὶ ἐπετρέπετο νὰ μεταβῇ ἀπὸ *χιλιαρχίας* εἰς *χιλιαρχίαν*, οὐδὲ ἐγένετο δεκτὸς ἄνευ ἐγγράφου ἀδείας τοῦ *χιλιάρχου*, ᾧ ὑπήγετο· ς') οὐδεὶς ἀξιωματικὸς ἢ στρατιώτης ἠδύνατο νὰ

καταλείπη τὴν τάξιν ἄνευ ἐγγράφου ἀδείας τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ἀρχηγοῦ· ζ') οἱ στρατιωτικοὶ ὠμνυον τὸν ὅρκον τόνδε :

• Ὁρκίζομαι εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας καὶ ἀδικοῦ Τριάδος νὰ χύσω καὶ τὴν ὑστερινὴν σταλαγματικὴν τοῦ αἵματός μου ὑπερασπιζόμενος ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τὴν ἱερὰν ἡμῶν ὀρθόδοξον πίστιν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς κοινῆς πατρίδος καὶ ὑποστηρίζων τοὺς νόμους τῆς.

• Ὁρκίζομαι νὰ ὑποτάσσωμαι εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ ἐξοχωτάτου Κυβερνήτου καὶ τῶν ἀρχηγῶν, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν ὁποίων ἤθελε μὲ διορίσει.

• Ὁρκίζομαι νὰ μὴ πράξω οὐδεμίαν βλάβην ἐναντίον τῶν συμπολιτῶν μου, τῶν ὁμοπίστων μου καὶ κανενὸς ἄλλου ἀνθρώπου.

• Ὁρκίζομαι νὰ μὴ φανεύσω, νὰ μὴ κλέψω, νὰ μὴ ἀρπάζω καὶ νὰ μὴ δειρώ.

• Ὁρκίζομαι νὰ μὴ φύγω ἄνευ ἀδείας τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐκστρατείας, οὐδὲ νὰ παραβῶ εἰς τὸ παραμικρὸν τὸν ἱερὸν τοῦτον ὅρκον καὶ νὰ ὑπόκημαι εἰς ὅλην τὴν αὐστηρότητα τῶν στρατιωτικῶν νόμων.

η') Τὸν ὅρκον ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, παρόντων ἱερέων καὶ τοῦ Κυβερνήτου καὶ ἀπόντος αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ ἀνωτέρου ἀρχηγοῦ, ὠμνυον πάντες ἐν γένει οἱ στρατιωτικοί· θ') πᾶς λιποτάκτης, εἰάν μὲν ἦτο ἀξιοματικός, ἐστερεῖτο τοῦ βαθμοῦ καὶ μετέβαινεν εἰς τὴν τάξιν τοῦ ἀπλοῦ στρατιώτου, εἰάν δὲ στρατιώτης, κατεδικάζετο εἰς ἐργασίαν ἀναλόγως τοῦ ἡμερησίου ἀπλοῦ, λαμβάνων μόνον ἄρτον· ι') ὁ προδότης κατεδικάζετο εἰς θάνατον· ια') πᾶς ἀξιοματικός ἀρπάζ, κλέπτης, ἢ πρόξενος φθορᾶς ἢ ζημίας εἰς κατοικίαν ἢ εἰς κτήματα τῶν κατοίκων ἢ εἰς τοῦτο παροτρύνας τοὺς αὐτοῦ στρατιώτας ἐστερεῖτο τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ, μετέβαινεν εἰς τὴν τάξιν τῶν στρατιωτῶν, ὑποχρεούμενος νὰ ποτίσῃ καὶ τὴν ζημίαν· ὁ δὲ ἀπλοῦς στρατιώτης τὰ αὐτὰ πράττων ἀποπλισθεὶς ἐνώπιον τοῦ χιλιάρχου κατεδικάζετο νὰ ποδώσῃ τὸ πρᾶγμα ἢ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ καὶ ἐργασθῇ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐπὶ μόνῳ ἄρτι.

ιβ') ὁ φονεὺς κατεδικάζετο εἰς θάνατον· ιγ') ὁ βιαστὴς γυναικὸς κατεδικάζετο εἰς φυλακὴν τριῶν μηνῶν μέχρις ἐνὸς ἔτους καὶ εἰς χρηματικὴν ποινὴν 100 γροσίων μέχρις 600· εἰ δὲ παρθένος ἢ βιασθεῖσα, εἰς διπλάσιαν ποινὴν σωματικὴν καὶ χρηματικὴν· Ἐὰν δὲ σὺν τῇ βίᾳ ἐπῆρχετο καὶ θάνατος τῇ γυναικί, κατεδικάζετο εἰς θάνατον· ιδ') ὁ τοῦ πραγματικοῦ ἀριθμοῦ στρατιωτῶν μεῖζω ψευδῶς γράφων ἐν τοῖς καταλόγοις, ἢ ἀδικῶν τινα στρατιώτην ἐστερεῖτο τοῦ βαθμοῦ καὶ κατεδικάζετο νὰ ἀποδώσῃ ὅσα δολίως ἔλαβει· ιε') ὁ ἀπειθὴς ἐστερεῖτο τοῦ βαθμοῦ· ἐὰν δὲ ἦτο στρατιώτης, ὑπεβάλλετο ὑπηρεσίᾳ ἐν τῷ στρατοπέδῳ· ις') ὁ ἐπιβαλὼν χεῖρα τῷ ἀνωτέρῳ αὐτοῦ κατεδικάζετο εἰς φυλάκισιν μέχρις ἑξ μηνῶν κατὰ τὸν βαθμὸν τοῦ προσβληθέντος· ιζ') οἱ ἐκ γήρατος ἢ ἀσθενείας ἢ πληγῶν ἀναγκαζόμενοι νὰ παραιτῶνται τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας ἐλάμβανον ὀλόκληρον τὸν μισθόν, αἱ δὲ χῆραι αὐτῶν ἀποθανόντων τὸ ἥμισυ· ιη') οἱ ἀναδειχθέντες ἀνδρεῖοι, πειθαρχικοί, τίμιοι, οἱ ἐπισπώμενοι ἐπὶ τούτῳ τὴν ἀγάπην τῶν κατοίκων ἠξιοῦντο χρηματικῶν ἀμοιβῶν, προβιασμῶν καὶ τιμῶν· ιθ') ὁ στρατάρχης ὤμνυε τὸν ὅρκον τοῦτον :

• Ὁρκίζομαι εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας καὶ ἀδαιρέτου Τριάδος νὰ χύσω καὶ τὴν ὑστερινὴν ρανίδα τοῦ αἵματός μου ὑπερασπιζόμενος ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τὴν ἱερὰν ἡμῶν ὀρθόδοξον πίστιν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος καὶ ὑποστηρίζων τοὺς νόμους τῆς.

• Ὁρκίζομαι νὰ ὑποτάσσωμαι εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ ἐξοχωτάτου Κυβερνήτου.

• Ὁρκίζομαι μήτε νὰ συγχωρήσω, μήτε νὰ λάβω μέρος εἰς κανενὸς εἰδους κατάρχησιν καὶ νὰ διατηρήσω τὴν δυνατὴν εὐταξίαν εἰς τὰ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν μου στρατεύματα· ἂν δὲ παραβῶ εἰς τὸ παραμικρὸν τὸν ἱερὸν τοῦτον ὅρκον, νὰ ὑπόκημαι εἰς ὅλην τὴν αὐστηρότητα τῶν στρατιωτικῶν νόμων·.

Αἱ διατάξεις αὗται ἐθεμελιούντο ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ μέλλοντος καὶ ἰσχύει μέχρι τῆς συγκλήσεως τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως (1). Οὕτω καταρτισθέντος τοῦ στρατοῦ, ἐγένετο ἐπιθεώρησις αὐτοῦ

(1) Ἰδὲ Γ. Κρέμου «Γενικὴς Ἱστορία» τόμ. Δ'. Μέρος Β', σελ. 955.

τῇ 16 Φεβρουαρίου 1828 ἐν Δαμαλᾷ ἐνώπιον τῶν ξένων στρατιωτικῶν Πάρκερ, Λεβλάν, Πέτροβιτς, ἐλθόντων ἐκ Ναυπλίου καὶ τῶν ἐκεῖ Ρουμελιωτῶν μετ' αὐτὴν ἐν χαρᾷ ἐγένετο συμπόσιον, ἐν ᾧ παρεκάθησαν ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τῶν σωμάτων. Τῇ ἐπαύριον δὲ 17 ἀπελθὼν ἐκεῖθεν ἐπὶ τοῦ *Ουάρσπιτ* συνοδευομένου καὶ ὑπὸ τῶν φρεγατῶν *Ἡρας*, *Ἑλένης*, *Κάστορος* καὶ τῶν βρικίων *Μουσκίτο* καὶ *Ρέβελ*, ἀφίκετο (20 τοῦ αὐτοῦ) εἰς Ναύπλιον, ὅτε παρέδωκε τὸ Παλαμήδιον ἀναιμωτὶ ὁ Θεόδωρος Γρίβας, οὗ τὴν διοίκησιν μετὰ τοῦ ὕλικου πολέμου ἀνέλαβεν ὁ βαναρὸς συνταγματάρχης *Ἄϊδεκ*, ὁ ὕστερον ἐπὶ Ὀθωνος εἰς τῶν μελῶν τῆς ἀντιβασιλείας γεγόμενος (1) καὶ τὸ *Ἴτε-Καλέ* ὁ Στράτος, ὃν διεδέχθη ὁ Μύλλερ, Βυρτεμβέργιος στρατιωτικὸς καὶ ὁ ρῶτος Ράυκοφ. Συγχρόνως δὲ διωρίσθη καὶ φρουρὰ ἐκ τῶν ναυτικῶν νήσων τῆς μὲν Ἀκροναυπλίας ὁ Νικόλαος Γουδῆς μετὰ Σπετσιωτῶν ἀνδρῶν, τοῦ δὲ Παλαμηδίου ὁ Γ. Σαχτούρης μετὰ Ὑδραίων καὶ ἐν τοῖς Πυροβολαστασίοις τῆς πόλεως ὁ Ψαρριανὸς Κ. Νικόδημος μετὰ Ψαρριανῶν ἀνδρῶν, πάντων ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην *Ἄϊδεκ*, ὡς εἵπομεν, διατελούντων. Μετὰ ταῦτα δὲ (26 Φεβρ.) διατάχθησαν αὖθις οἱ Ρουμελιῶται νὰ βαδίσωσι πρὸς τὸν Δαμαλᾶν, ἐνθα ἀπῆλθε διὰ ξηρᾶς καὶ ὁ Καποδίστριας μετὰ τοῦ Γρίβα καὶ Στράτου διοργανίζει καὶ τοὺς Ρουμελιώτας εἰς χιλικρχίαις, ὧν στρατάρχην ἀνεδείξει τὸν Δημήτριον Ὑψηλάντην, ὃν ἀποστέλλει πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, τὸν δὲ Θεόδωρον Γρίβαν ἀποστέλλει μετὰ 300 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν Τσαούρτς εἰς Αἴγιον (Βοστίτσαν). Τῇ 3 Ἀπριλίου ὁ Καποδίστριας ἐπιβάς ἐπὶ Ἀγγλικοῦ πλοίου ἀπέπλευσεν εἰς Καλαμάχιον, ὁπόθεν διευθυνθεὶς εἰς Κόρινθον, ἐν ᾗ ἐφρουρεῖ ὁ Ν. Τσάβελας παρέλαβε τὸ φρουρίον, ἐν ᾧ ἐγκατέστησε φρουρὰν ἐκ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ. Ἐκ Κορίνθου μετέβη εἰς Ἄγιον Γεώργιον, εἶτα εἰς Ἄργος καὶ ἐκεῖθεν εἰς Νάυπλιον, ἐνθα κατέλυτον ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἑμμανουὴλ Ξένου.

Ἐνταῦθα διακρίνας ἐνησχολήθη περὶ τὴν προσωρινὴν διοίκη-

(2) Ἰδὲ τὴν ἐμὴν Ἱστορίαν τοῦ Ὀθωνος, Ἀθήναι 1893.

τικὴν τῆς χώρας διαίρεσιν, ἰδίως τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν νήσων, τῆς Στερεᾶς κατεχομένης εἰσέτι ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἡ διαίρεσις αὕτη κατὰ Νομοὺς (θέματα ἢ τμήματα) γενομένη εἶχεν, ὡδε : ἐν μὲν Πελοποννήσῳ τμήματα : α') Ἀχαΐα, ἐν ᾗ ἐπαρχίαι Βοστίτσα, Καλαβρυτα καὶ Παλαιαὶ Πάτραι· β') Ἥλις, ἐν ᾗ ἐπαρχία Γαστούνη καὶ Πύργος· γ') Ἄνω Μεσσηνία, ἐν ᾗ Ἀρκαδία, Νεόκαστρον, Μεθώνη καὶ Κορώνη· δ') Κάτω Μεσσηνία, ἐν ᾗ Νησίον, Καλαμάτα, Ἐμπλάκια, Ἀνδρούτσα, Λεοντάριον, Μικρομάνη καὶ δυτικὴ Σπάρτη· ε') Λακωνία, ἐν ᾗ Μονεμβασία, Μιστράς, Πραστός, ἀνατολικὴ Σπάρτη· ς') Ἀργολίς, ἐν ᾗ αἱ ἐπαρχίαι Ἄργους, Ναυπλίου, Κάτω Ναχαγέ καὶ Κορίνθου· ζ') Ἀρκαδία, ἐν ᾗ Φανάριον, Καρύταινα, Τριπολιτσιὰ καὶ Ἅγιος Πέτρος. Αἱ δὲ νῆσοι διηρέθησαν εἰς ἑξὶ τμήματα : α') βόρειοι Σποράδες, ἐν αἷς Σκιάθος, Σκύπελος, Σκύρος, Ἡλιοδρόμια καὶ τὰ Ψορά· β') ἀνατολικαί, ἐν αἷς Σάμος, Κάλυμνος, Λέρος, Πάτμος καὶ ἡ Ἰκαρία· γ') δυτικαί, ἐν αἷς Ὑδρα, Σπέτσαι, Πόρος, Αἴγινα, Σάλαμις· δ') βόρειοι Κυκλαδες, ἐν αἷς Σύρος, Σέριφος, Θιρμιά, Κέα, Ἄνδρος, Τήνος, Μύκωνος· ε') κεντρικαί, ἐν αἷς Νάξος, Πάρος, Ἴος, Σίκυνος, Φολέγκανδρος, Μήλος, Κίμωλος, Σίφνος· ς') νότιοι, ἐν αἷς Σκιτορίνη, Ἀνάφη, Ἀστυπαλαία, Κάσος καὶ Κάρπαθος. Καὶ ἐν ἑκάστῳ μὲν τῶν τριωνκαίδεκα τμημάτων διωρίσθησαν εἰς ἑκτακτος ἐπίτροπος τῆς μὲν Ἀργολίδος ὁ Νικόλαος Καλλιέργης, τῆς δ' Ἀχαΐας ὁ Γεώργιος Μαυρομμάτης, τῆς Ἡλίδος ὁ Σπυρίδων Καλογερόπουλος, τῆς Ἄνω Μεσσηνίας ὁ Ἀντώνιος Τσουνής, τῆς Κάτω Μεσσηνίας ὁ Γεώργιος Ψύλλας, τῆς Λακωνίας ὁ Ἰωάννης Γενοβίλης, τῆς Ἀρκαδίας ὁ Ἀλέξανδρος Βλαχόπουλος· δημογερονταὶ δὲ κατ' ἐπαρχίας, πόλεις, κώμας καὶ χωρία. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῶν πρώτων μηνῶν τῆς ἀρχῆς τοῦ Καποδιστριαὺ εἶχεν ὡδε ἐν σχέσει πρὸς τὸν τοῦ 1821. πλὴν τῆς Στερεᾶς, κατεχομένης, ὡς εἴπομεν, ὑπὸ τῶν Τούρκων :

	1821		1828		Ελλειπτικὸς πληθυσμὸς Χριστιανῶν
	Χριστι- ανοί	Τούρ- κοί	Χριστι- ανοί	Τούρ- κοί	
Πελοπόννησος.	458.000	42.750	400.000		58.000
Νῆσοι	169.300		169.100		200
Τὸ ὅλον	528.100	42.750	569.100		58.200
Γεν. πληθυσμός	670.850		569.000		

Ἐκ τοῦ πίνακος τούτου προκύπτει, ἂν παραδεχθῶμεν ὡς ἀκριβεῖς τὰς ἄνω πληροφορίες, ὅτι ὁ Χριστιανικὸς πληθυσμὸς ἡλαττώθη κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἐπτὰ ἐτῶν τοῦ πολέμου κατὰ 58,200 ψυχῶν, ἐν μόνῃ τῇ Πελοποννήσῳ καὶ ταῖς νήσοις.

Βραδύτερον δὲ καὶ κατὰ τὰς παρουσιαζομένας ἐκάστοτε ἀνάγκας ὁ Καποδίστριας μετερρύθμισε καὶ τὸν ἤδη ἀπὸ τοῦ 1822 ὑφιστάμενον στρατὸν συγκείμενον, περὶ τὸ τέλος τοῦ 1828, ἐκ 2,612 ἀνδρῶν πολλὰς τὰς ἐλλείψεις, κακὸν ἱματισμὸν καὶ ἀτελεῖ ὅπλισμόν ἐχόντων. Ἀρχηγὸς δ' αὐτοῦ διωρίσθη ὁ Γάλλος στρατηγὸς Τρεσίλ (11 Αὐγούστου 1829). Ἐπὶ τοῦ στρατηγοῦ τούτου ὅπως δὴποτε ἐβεβηρώθη τὸ τακτικὸν ἔχον καὶ τινὰς, λίαν ἀξίους λόγου ἀξιωματικούς, ὡς τὸν Πελλιόν, συγγραφεὴ Ἱστορίας τῶν χρόνων τούτων τοῦ Καποδιστρίου, τὸν Γκαρνό, τὸν Πεϋτιέ, τὸν Πουρσί καὶ ἄλλους. Διευκρίνεται δὲ ὁ τακτικὸς στρατὸς τῶν ἀτάκτων πλὴν τοῦ εἰδικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ κατὰ τὴν σύνθεσιν· διότι ἐκείνου ἔχοντος καὶ ἐπιμιλητήριον, οὐ πρόστατο ὁ Σαίν-Μαρτάν, οὗτοι διηρῶντο εἰς τάγματα καὶ ἑλας, ὧν ἕκαστος ἀπετελεῖ ἴδιον σῶμα αὐτοτελές· συνέστησε δὲ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς συντάξεως τακτικοῦ στρατοῦ καὶ δύο διαρκῆ Στρατοδικεῖα, μέχρι τούδε ὑφιστάμενα ἐπὶ ἐδρασιότερων βάσεων καὶ ἔρ' ἀναθεωρητικόν (= Ἐρετικὸν Στρατιωτικόν εἰ ἔξοστιν εἰπεῖν) ἐν Ναυπλίῳ. Ἐπειδὴ δὲ πάντες οἱ ὑποπίπτοντες εἰς στρατιωτικὰ παραπτώματα στρατιωτικοὶ δὲν ἠδύνωντο νὰ μετενεχθῶσιν εὐκόλως

εἰς Ναύπλιον, διωρίζετο ἐκάστοτε τὸ λεγόμενον *Πειθαρχικὸν συμβούλιον*, θεσμός, ὃς μέχρι τοῦδε διατηρεῖται, δικάζων τὰ πλημμελήματα. Ἀπόπειρά τις ὅμως γενομένη πρὸς μετάφρασιν τῶν γαλλικῶν στρατιωτικῶν διαταγμάτων ἀπέτυχε (1 Μαΐου 1828). Βραδύτερον δὲ ἐπὶ τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ Ζεράρ (2 Ὀκτωβρίου 1829) μετεβλήθησαν αἱ ἤδη σχηματισθεῖσαι χιλιαρχίαι εἰς εἴκοσιν ἑλαφρὰ τάγματα, ὧν ἕν ἕκαστον ὑποδιηρέθη εἰς τέσσαρας λόχους καὶ σὺν αὐταῖς καὶ αἱ στρατιωτικαὶ ὀνομασίαι τῶν διοικούντων αὐτάς, ὧν ὁ μὲν ἀρχηγὸς τάγματος ἀπεκλήθη *ταξίαρχος*, οἱ δὲ χιλιάρχοι προὔβιβάσθησαν εἰς *στρατηγούς*. ὁ ἱματισμὸς ὅμως παρέμεινεν ὁ αὐτός. Πρὸς τούτοις, συνέστη καὶ *πρότυπον τάγμα* τι ἐξ ἐπιλέκτων ἀνδρῶν, ἐξ οὗ παρελαμβάνοντο οἱ διδάσκαλοι τοῦ στρατοῦ. Ἀλλ' ὁ τοιοῦτος σχηματισμὸς δυσηρέστησε τοὺς Ἕλληνας εἰς τοιοῦτόν τινα βαθμόν, ὥστε, ὅτε προσεκληθήσαν παρὰ τῶν ἐν Ἀργεῖ θεάτρῳ πρὸς κατὰταξιν, μόλις εἴκοσι παρουσιάσθησαν! Ἐπίσης κατὰ Δεκέμβριον συνέστη καὶ ἡ μέχρι σήμερον σωζομένη καὶ ἀγλαοὺς καρποὺς παρέχουσα *Στρατιωτικὴ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων*, κατὰ πρότασιν τοῦ Βαυαροῦ συνταγματάρχου Ἀϊδεκ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ γάλλου Πωζιέ. Ἐν τῇ Σχολῇ ταύτῃ κατετάγησαν τὸ μὲν πρῶτον οἱ υἱοὶ τῶν ἐπιφανέστερων οἰκογενειῶν τῆς ἀναγεννωμένης Ἑλλάδος, ὅπως οὕτως ἡ Σχολὴ ἐξυψωθῇ· ἀλλὰ τοιαύτη ἦν ἡ κατὰ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ ἀπέχθεια τῶν αὐτοχθόνων προύχόντων, ὥστε οὐδεὶς ἐνέδωκε ταῖς παρακλήσεσι τοῦ Κυβερνήτου· ἐφ' ᾧ καὶ βλέπομεν ὅτι πάντες οἱ νέοι οἱ φοιτῶντες εἰς τὴν Σχολὴν μέχρι τῆς ἐπικρατασίας τοῦ Ὀκτωβρίου, ἐκτὸς ὀλιγίστων ἐξαίρεσεων, ἦσαν ἐκ τῶν ἐτεροχθόνων, τῶν αὐτοχθόνων μόλις κατὰ τὸ 1833 ἀρξαμένων νὰ φοιτῶσιν εἰς αὐτήν.

Καὶ αὗται μὲν ἦσαν αἱ περὶ τῶν στρατιωτικῶν τῆς ξηρᾶς φροντίδες τοῦ Κυβερνήτου, ὅστις ὅμως, ἐπειδὴ δὲν ἦτο στρατιωτικός, ἔμελλε νὰ ναυαγήσῃ ἐν τῇ κυβερνήσει χώρας ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς ἀπαιτούσης ἀνδράς στρατιωτικούς. Τὴν τοιαύτην δὲ τοῦ Καποδιστριαῦ ἀποτυχίαν προεῖδε τρόπον τινά, λέγει ὁ Βαρσόλδης, ὁ Γκαίτε γράφων πρὸς τὸν Ἐκκερμχεν τῇ 2 Ἀπριλίου

1829 : «Θὰ σὰς ἀποκαλύψω πολιτικόν τι μυστικόν, ὅπερ θάττον ἢ βράδιον θέλει καταστῆ γνωστόν. Ὁ Καποδίστριας δὲν δύναται εἰς τέλος νὰ κρατήσῃ τὴν διοίκησιν τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων· διότι στερεῖται τοῦ ἀπαραιτήτου πρὸς τοῦτο προσόντος· δὲν εἶναι στρατιώτης. Οὐδὲν δ' ἔχομεν παράδειγμα ὅτι διπλωμάτης ἡδυνήθη νὰ διοργανώσῃ Κράτος ἐπαναστατῶν καὶ νὰ ὑποτάξῃ στρατιωτικοὺς καὶ πολεμάρχους! »

Γεώργιος Κόνιν γγ.

Καὶ περὶ τῶν ναυτικῶν δὲ πραγμάτων τῆς χώρας ἐφρόντισεν, ὡς εἰκόσ, ὁ Κυβερνήτης. Ἡ ναυτικὴ τῆς Ἑλλάδος δυνάμεις συνέκρινετο ἅμα τῇ καθόδῳ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρεσβείας Ἑλλάδος, τριῶν ἀγγλικῶν, ἀγορασθέντων ἐκ τῶν χρημάτων τοῦ δανείου, μιᾶς κορβέττης, τῆς Ὑδρας, αἰγυπτίου ἀλώματος τοῦ Κόχραν, μιᾶς γολέιτας τῆς Ἀθηναϊδος καὶ τριῶν κανονιοφόρων, ναυπηγηθεισῶν δαπάναις φιλελλήνων, τὰ δὲ λοιπὰ πλοῖα, ἅπερ τοσαῦτα κατὰ θάλασσαν διεπράξαντο καγορθώματα, ἦσαν ἰδιωτικά. Σκεπαιωτῶν, Ὑδραίων καὶ Ψαρριανῶν. Τὸ ἐμπορικὸν ναυτικὸν ἦν πολυαριθμότερον, ἀλλὰ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης, ἡ κυβέρνησις,

ἔνεκεν τῶν ἐπικρατοῦσων ἀνωμαλιῶν, δὲν ἡδυνήθη νὰ χρησιμο-
ποιήσῃ αὐτό. Ὁ πόλεμος εἶχεν ἐπιφέρει βλαθείας πληγὰς εἰς τὸ ἐμ-
πόριον καὶ οἱ νησιῶται μόλις ἀπέζων. Ἀλλ' ἵνα μὴ ἀπολεσθῇ ἡ
ναυτιλίς, ἡ προκάτοχος κυβέρνησις εἶχε λάβει τὸ ἀπαίσιον μέτρον
τῆς ἐκδόσεως καταδρομικῶν ἀδειῶν εἰς ἐμπορικὰ πλοῖα, δι' ὧν ἐπι-
σημοποιήθη ἡ πειρατεία, ἣν μόλις ὁ Καποδίστριας διὰ τοῦ ναυάρ-
χου Μισοῦλη κατῴρθωσε νὰ ἐξαφνίσῃ ἐκ τε τῶν Βορείων Σπορά-
δων καὶ τῶν παρὰ λίαν τῆς Κρήτης. Τὸν μικρὸν στολίσκον, περὶ
οὗ ἀνωτέρω εἵπομεν, διώκει ὡς ναύαρχος ὁ λόρδος Κόχραν ἐν δε-
σποτικῇ αὐθαίρεσίᾳ, ὅστις καὶ βαθμούς, εἰκῇ, ἀπένειμεν ἀνευ
κυβερνητικῆς ἀδείας. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος ἐνέ-
κειτο ἐν τῇ ναυτικῇ, ὡς ἄλλοτε λίαν προσφυῶς τὸ μάντευμα εἶπετο
εἶπεν : *ἐν τοῖς ξυλλοῖς τειχεσιν*, ὁ Κυβερνήτης ἐν τῶν κυριω-
τάτων αὐτοῦ μελημάτων ἐθεώρησε καὶ τὸ τοῦ ναυτικοῦ, ἀλλ'
ἤκιστα εἰργάσθη ὑπὲρ αὐτοῦ. ἀπεφάσισεν ἀντὶ τῶν ἰδιοκτῆτων
τῶν ναυτικῶν νήσων Ὑδρας καὶ Σπιτσῶν, τὴν ἐξάρτησιν ἐθνικοῦ
στόλου, δυναμένου ἐν ἀνάγκῃ, ἀνευ τῆς συνδρομῆς ἰδιωτικῶν,
νὰ προασπισθῇ τὴν χώραν. Προέβη λοιπὸν καὶ εἰς τὰς ναυτικὰς
μεταρρυθμίσεις. Ἐκανόνισε τὰ ἐξωτερικὰ διακριτικὰ σημεῖα τοῦ
ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ καὶ τὴν λιμενικὴν ἀστυνομίαν μέχρι τῶν
ἐλαχίστων αὐτῆς λεπτομερειῶν (Γενικὴ Ἐφημερίς τῆς 3 Μαρτίου
1828) καὶ ἐζήτησε νὰ χωρίσῃ, λίαν ἀντεθνικῶς, ὡς ἐκ τῶν ὑστέ-
ρων ἀπεδείχθη, τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν τοῦ Ὑδραϊκοῦ ναυτικοῦ,
τοῦ θαυματουργήσαντος κατὰ θάλασσαν, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου ἐγεν-
νήθησαν τοσαῦται διχόνοιαι καταλήξασαι εἰς τὸ μοιραῖον τέλος
τοῦ ἐν Ναυπλίῳ δυστυχήματος τῆς 27 Σεπτεμβρίου 1831. Καὶ
τὸ χερίστον δὲ πάντων, ὁ Καποδίστριας, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν
τοῦ ναυάρχου Κόχραν, τείνων εἰς τὸ προσχεδιασθὲν συγκεντρωτι-
κὸν αὐτοῦ σύστημα, ἀπεπλανήθη τοσοῦτον, ὥστε προὔβιθασεν εἰς
ἀρχινὰ ναύαρχον τὸν ἀδελφὸν Βιάρον Καποδίστριαν, ἄνδρα μηδεμίαν
ναυτικῆς ἱκανότητος καὶ πείρας, οὕτινος αἱ ἀποφάσεις προὔκα-
λουν διηνεκῶς τὴν ἀγανάκτησιν τῶν ἐμπειροπολέμων ναυτικῶν.
οἷος ὁ Μισοῦλης καὶ ὁ Σαχτούρης.

Ὅ,τι ὅμως δὲν κατῴρθωσιν ἐν τῇ ναυτικῇ ὁ Κυβερνήτης.

προσεπάθησε νὰ ἀγάγῃ εἰς πέρας ἐν τῇ Γεωργίᾳ καὶ τῇ ἀναπτύξει τῶν πόρων τοῦ ἀναγεννωμένου Κράτους.

Εὐθὺς ἀμέσως ἔμκα τῇ καθόδῳ αὐτοῦ διένειμεν ἐν τε Αἰγίνῃ καὶ ἐν Πόρῳ καὶ ἐν Ναυπλίῳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Πελοποννήσου τὰ πρὸς τὸ ζῆν εἰς ἐνδεεῖς λιμώττοντας, ὑποχρεώσας αὐτοὺς νὰ γεωργῶσι τὴν γῆν κατὰ διάφορόν τινα τρόπον.

Ἐκόμισεν ἐξ Ἰταλίας καὶ Ἑλβετίας μεγάλας ποσότητας γεωμήλων, ἅπερ διένειμε τοῖς γεωργοῖς πρὸς φυτεῖαν καὶ μετεγκλιμάτισιν τοῦ ἀγνωστού τούτου ἐν Ἑλλάδι καρποῦ, τὴν διδασκαλίαν τῆς φυτείας τοῦ ὁποῦ ἀνέθηκε τῷ ἐν Ἑλλάδι παρῆλθοντι Ἰρλανδοῦ Στίβενσον. Οὗτος λαβὼν ἄδειαν νὰ ἀναζητήσῃ πρόσφορον ἄγρον ἐξελέξατο τὸν λεγόμενον τῆς «Ἀπαθελίας» ἀπέναντι τοῦ Πόρου κείμενον. Ὁ ἄγρος οὗτος ἦτο ἐθνικὸν κτήμα, ἀλλ' ἐν ἔτει 1825 ἡγοράσθη ὑπὸ τῶν Κουντουριωτῶν, παρ' ὧν νῦν ἀφῆρσε παρὰ νόμῳ ἀνευ ἀποζημιώσεως, ὡς ἐπέτασεν ἡ τῆς Ἐπιδαύρου Ἐθνοσυνέλευσις, καὶ ἀνευ τινὸς εἰσδοποιήσεως τῶν νομίμων κατόχων. Ἐπίσης ὁ Ἰρλανδὸς ἀγρονόμος ἐνετάλη νὰ φυτεύσῃ χρήσιμα δένδρα παρὰ τὴν λεωφόρον τοῦ Πόρου καὶ κατὰ μήκος τῶν αὐτόθι ἐθνικῶν γαιῶν. Διέταξε τὴν ἐκ Πελοποννήσου μεταφύτευσιν ἐν Αἰγίνῃ καρπῶν πρὸς ἐμψύχωσιν τῆς ἄλλοτε μὲν ἀκμαζούσης ἐν Ἑλλάδι, ἤδη δέ, κατὰ τὸν μακρὸν πόλεμον, καταστραφείσης μεταξοσκκληκοτροφίας· ἐκόμισεν ἐκ Κρήτης χιλιάδας καστανεῶν, ἃς ἐφύτευsen ἐν τε Πόρῳ καὶ Αἰγίνῃ. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ τάσις αὕτη τῆς Κυβερνήσεως δὲν ἐπέξεταθη καθ' ὅλην τὴν τότε ἐλευθεράν Ἑλλάδα, ἣν ἶδει νὰ καλύψῃ διὰ δασῶν καὶ ἄλλης καρπίμου δενδροφυτείας, ἡ δὲ βάρβαρος συνήθεια τῶν τότε ὡς καὶ τῶν νῦν Ἑλλήνων τοῦ νὰ καίωσι τὰ δάση πρὸς παραγωγὴν χλόης διὰ τὰ ποίμνια, δὲν κατεστάλη, καὶ οὕτως ἡ Ἑλλὰς ἔμεινεν ἔκτοτε ψιλὴ δατῶν, καίπερ ἔχουσα τόπους καὶ βουνούς δασωσίμους. Μετεπέμψατο ἐξ Ἑλβετίας καὶ Βελγίου ἄροτρα κατὰ τὸν νέον τρόπον, ὅπως δυνήθῃ νὰ θέσῃ εἰς ἀρχεστίαν τὸ ἡσιόδειον καὶ ἀρχέγονον ἄροτρον τὸ ἐν χρήσει ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἐγένοντο ἐν μικρογραφίᾳ, ὡς δύναται τις εἰπεῖν, καὶ οἱ Ἕλληνες ἐχρῶντο καὶ

χρῶνται μέχρι σήμερον τῷ ἀρότρῳ τῷ πατροπαράδοτῳ. Ἰδρυσεν παρὰ τὴν Τίρυνθα γεωργικὴν Σχολὴν (Ἀγροκήπιον), ἣτις ἐμελλε νὰ διδάξῃ τὰ τῆς γεωργίας καὶ μέχρι τινὸς ἐσώζετο ἐν αὐτῇ ἡ ροδοδάφνη, ἣν ὁ Καποδίστριας εἶχεν ἐμφυτεύσει ἰδίᾳ χειρὶ. Ἐκ τοῦ ἀγροκηπίου ἐκείνου οὔτε φυτῶριον ἔλειπεν οὔτε κηπουρικὴ σχολή, οὔτε γένος ἰσπανικοῦ προβᾶτων, οὔτε τεχνητὸς καὶ ὑποστεγὸς πορτοκαλλεών. Διεδόθη μεγάλως ἡ πηκτὴ (ζελατίνα) τοῦ Γυμβερνάτη ὡς γενικὸν θρεπτικὸν μέσον καὶ ἰδρῦθη καὶ πρῶτον μολος ἐν Λέρνῃ.

Δυστυχῶς ὅμως μεθ' ὅλης ταύτης τῆς προσπάθειας τοῦ Κυβερνήτου, αἵτινες, ἐὰν ἄλλως ἐγίνοντο, ἠδύναντο νὰ ἐπενέγκωσι μέγαν καρπὸν, οὐδὲν δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἐτελεσφόρησε διότι φύσει ὁ Ἕλλην ῥέπει μᾶλλον πρὸς τὴν ἐμπορίαν ἢ τὴν γεωργίαν, καὶ ἔδει ὁ Καποδίστριας πρὸς αὐτὴν νὰ στρέψῃ ἅπασαν τὴν προσοχὴν αὐτοῦ, προλειαίνων αὐτὴν διὰ τῆς συγκοινωνίας διότι ποία ἡ ὠφέλεια θὰ ἦτο, ἐὰν ἡ γῆ παρεῖχεν ἐν ἀφθονίᾳ τὰ πάντα καὶ ἔλειπον τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας, οἷον ὁδοί, γέφυραι, καὶ τὰ τοιαῦτα; Ποῖον τὸ κέρδος, ὡς λέγει ὁ Βαρθολῶδης, ἂν ἡ Ἀρκαδία ἠφθόνηι σίτου, ὅτε ἐν Ναυπλίῳ οἱ ἄνθρωποι ἐχρῶντο ἀραβοσιτίνῳ ἄρτῳ; Μόνη δὲ ὁδὸς, ἣτις κατὰ τὴν κυβέρνησιν τοῦ Καποδιστρίου κατεσκευάσθη, καὶ αὕτη ὑπὸ τῶν Γάλλων, εἶναι ἡ ἀπὸ Ναυαρίνου εἰς Μεθώνην ἀγούσα. Δυστυχῶς ὁ Καποδίστριας κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς λειψανδρίας δὲν ἔστειλε νὰ ζητήσῃ τὴν διοργάνωσιν τῆς τε γεωργίας καὶ τῆς ἄλλης ἀναπτύξεως τῆς χώρας δι' ἀποικίσεως ξένων, οἵτινες νέαν ζωὴν θὰ ἔδιδον εἰς τοὺς ἐκ τῶν πολέμων κεκμηκότας Ἕλληνας. Ἡ τοιαύτη ἐποικίσις θὰ εἶχε πολὺ πρακτικὸν ἀποτέλεσμα. θὰ ἀφύπνιζεν ἢ ἐπιτυχίᾳ ἐκείνων τοὺς ἡμετέρους ἀπὸ τῆς ἀπαθείας. Πλὴν ὁ Κυβερνήτης οὐ μόνον τοῦτο δὲν ἐπραξεν, ἀλλὰ καὶ ἠρνήθη ἐταιρίᾳ τινὶ Ὑλλανδῶν σκοπούντων τὴν ἰδρυσιν ὑποθηκικῆς Τραπεζῆς τὴν συναίνεσιν αὐτοῦ, ἀρνηθέντος νὰ δεχθῇ καὶ ἐποικισίαν τινα Ἀμερικανῶν.

Καὶ παρεχώρησε μὲν τῷ πράκτορι τῶν ἀμερικανικῶν συλλόγων Δρ. Χόους ἀτελεῖς ἐπὶ πενταετίαν γατίας παρὰ τὴν Κόριν-

θον (Έξαμίλι), ἔνθα ἴδρυσε καὶ ἀποικίαν τινὰ τὴν «Οὐασικτω-
ρίαν», ἀλλ' εἴτα μεταμεληθεὶς δὲν ἀπεδέξατο τὴν αἰτηθεῖσαν
ἐπέκτασιν τοῦ παραχωρηθέντος χώρου τοῦ προωρισμένου κατ'
ἀρχὰς πρὸς ὑποδοχὴν προσφύγων Κυθωνιέων, Συρίων καὶ Ἀθη-
ναίων καὶ τοσαῦτα ἐνέβαλε προσκόμματα, ὥστε ὁ Χόους παρη-
τήθη τοῦ περὶ ἐποικίσεως ἑκατὸν οἰκογενειῶν ἀρχικοῦ σχεδίου
αὐτοῦ οὕτως, ὥστε ἡ ἐκ τεσσαράκοντα μόνον οἰκογενειῶν «Οὐα-
σικτωρία» ὅλον ἐν φθίνουσα διελύθη κατὰ τὴν ἀναρχικὴν περίο-
δον τοῦ 1831—32.

Ἄλλ' ἂν εἰς ὀλίγα τινὰ τοιαῦτα ὁ Κυβερνήτης ἀπέτυχε, καὶ
τοῦτο, διότι δὲν ἤθελε νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς χεῖρας ξένων, οὐχ ἡ-
τον ὅμως κατέδειξεν ὅτι μεθ' ὅλας τὰς παρομαρτούσας τῇ κυ-
βερνήσει ἀντιξοοὺς περιστάσεις, αὐτὸς ἠδυνήθη νὰ τελήσῃ ἔργα,
ἅπερ καὶ σήμερον εἰσέτι καθορώμενα ἐμποιοῦσιν ἡμῖν καὶ θαυ-
μασμὸν καὶ ἐκπληξιν. Ὁ Καποδίστριας ὅλον ἐν τῷ Κράτῳ
μεταρρυθμίζων καὶ καθιδρύων ἐφρόντισε καὶ περὶ ἰδρύσεως κυβερ-
νητικῶν ἰδρυμάτων, τοῦτο μὲν πρὸς ἐγκαθίδρυσιν τῆς κυβερνή-
σεως, τοῦτο δὲ πρὸς στρατωνισμὸν τοῦ κατὰ γῆν στρατοῦ καὶ
ναυστάθμου καὶ ναυτικῶν ἀποθηκῶν πρὸς ἐπισκευὴν τῶν τε πο-
λεμικῶν καὶ ἰδιωτικῶν σκαφῶν, καὶ ἐναποθήκευσιν ναυτικῶν εἰ-
δῶν. Ἰδρυσεν τὸ ἐν Αἰγίνῃ μέγαρον τῆς Κυβερνήσεως (1) (Σπῆτι
τοῦ Μπαρμπαγιάννη), τὸ ἐν Ναυπλίῳ κυβερνητικὸν ἀνάκτορον,
τὸ ὀπλοστάσιον καὶ τὸν στρατῶνα, τὸν ἐν Πόρῳ ναύσταθμον,
τοὺς ἐν Ἄργει, Κορίνθῳ, Πάτραις καὶ Ναυπάκτῳ στρατῶνας
χωρητικότητος πεντακισχιλίων ἀνδρῶν καὶ οὐκ ὀλίγα ἄλλα δη-
μόσια καταστήματα.

Μεγάλῃ ἐπίσης ἐπέβαλε προσοχὴν καὶ περὶ τὴν συγκρότη-
σιν δικαστηρίων, ἵνα οὕτως ἐξαγάγῃ τὴν δικαιοσύνην ἐκ τοῦ χάους
ἐν ᾧ ἦτο βεβυθισμένη καὶ ὅλην τὴν μακρὰν διάρκειαν τῆς ἐπα-
ναστάσεως μεθ' ὅλα τὰ ψηφίσματα τῶν τριῶν Ἐθνοσυνελεύσεων,
ἅπερ ὡς ἀντιφατικὰ ἀλλήλων δὲν ἐφημεύοντο πρεπόντως καὶ

(1) Ἰδὲ περὶ αὐτοῦ τὴν ὑπὸ Σπυρ. Π. Λάμπρου μονογραφίαν, ἐν
τῇ «Ἐστία» τοῦ 1887, σελ. 225.

συνέστησε προσωρινόν δικαστήριον τριμελές, πρόεδρον μὲν ἔχον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Βιάρον καὶ πατέδρους τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον καὶ τὸν Ε. Τομπάζην, πάντας μέλη τοῦ *Παράλληλου*. Τὸ δικαστήριον τοῦτο ἡσυχολήθη εἰς τὴν ἐκδίκασιν τῶν ἐν Πόρῳ ἐπὶ πειρατείᾳ κατηγορουμένων καὶ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ διελύθη. Βραδύτερον δὲ ὁ Κυβερνήτης ἐσκέφθη περὶ ἰδρύσεως δικαστηρίων καὶ συντάξεως νόμων συμφώνως πρὸς τὰς ἐθνικὰς ἀπαιτήσεις. Διότι τὸ ἔθνος μετὰ τὴν μοιραίαν πτώσιν τῆς ἐν Βυζαντίῳ αὐτοκρατορίας ἡμῶν τυχὸν πολλῶν προνομίων (1) διωκεῖτο κατὰ τὴν Ρωμαϊκὴν Νομοθεσίαν, ἣν συνέταμειν ὁ νομικὸς *Κωνσταντῖνος Ἀρμενόπουλος*, οὗτινος ἡ σωτηριώδης καὶ ἀναμφισβήτητος ἐπιρροή, ἣν ἐξήσκησεν ἐπὶ τῶν τυχῶν τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῆς εὐτυχούς ἐν μέρει ἀποσείσεως τοῦ πιέζοντος τὸν τράχηλον τῆς πατρίδος ἡμῶν ζυγοῦ, εἶναι ἀναμφίλεκτος. Ἡ νομοθεσία αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον *Ἐξάβιβλος*, παρηκολούθησε πάσας τὰς περιπετείας τῆς πολιτικῆς ἡμῶν καταστάσεως, συνέτελεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐνότητα καὶ σύσφιγξιν τῶν ἐθνικῶν δεσμῶν κατὰ τὸν μακρὸν καὶ πολὺδακρυν ἐκείνον τῆς δουλείας χρόνον καὶ διετήρησεν ἐν ἰσχύϊ τὴν Ρωμαϊκὴν Νομοθεσίαν. Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος κύψαν τὸν αὐχένα εἰς τὴν Τουρκικὴν κατὰκτησιν καὶ ἀπολέσας τὴν Ἑθνικὴν αὐτονομίαν, διετήρησεν ἕνεκα πολλῶν λόγων πρὸς τῇ γλώσσῃ καὶ τῇ ἱερᾷ αὐτοῦ θρησκείᾳ, ὡς εἴπομεν, οὐκ ὀλίγα προνόμια, ἐσωτερικὴν τινὰ αὐτοδιοίκησιν καὶ πολιτικὴν τινὰ νομοθεσίαν, ἣν ἐξήσκουν οἱ παρὰ τοῦ λαοῦ ἐκλεγόμενοι *Δημογέροντες* καὶ *Προεστοί*, καὶ οἱ ἐκάστῳτε Μητροπολίται, Ἀρχιεπίσκοποι καὶ Ἐπίσκοποι, οἵτινες ἡκολούθουν πρὸς λύσιν τῶν μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν ἀναφυομένων διχφορῶν τὰ ἐπι-

1) Περὶ τῶν Προνομίων ἰδὲ τὴν ὑπὸ ἀνωνόμου τινὸς ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τῆς «Ἐφημερίδος» ἐκδοθεῖσαν μονογραφίαν ὑπὸ τὸν τίτλον: Τὰ Προνόμια τῶν ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανικῶν κοινοτήτων, ἱστορικὴ καὶ πολιτικὴ μελέτη, Ἀθῆναι 1890, σελ. 1—96 (ἀτελής). Πρὸς καὶ τὴν ἡμετέραν Ἱστορίαν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, Ἀθῆναι: 1894, τόμ. Α', σελ. 250—265.

πρατήσαντα ἔθιμα καὶ συνεβουλευόντο διηνεκῶς τὴν *Ἐξάβιβλον* τοῦ Ἀρμενοπούλου. Οὕτω δ' αἱ ἐν τῇ *Ἐξάβιβλῳ* περιληφθεῖσαι διατάξεις τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων καθιερώθησαν ὑπὸ τῆς κοινῆς συνηθείας καὶ συνεχωνεύθησαν πρὸς τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὅπερ μέχρι σήμερον ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοῦ ἐν τῇ δούλῃ καὶ τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι πολιτεύεται ἀστικῶς (1).

Ἡ Βουλὴ μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ἐν Τροιζῆνι Ἐθνοσυνελεύσεως ἐπεχείρησε νὰ συντάξῃ νόμον περὶ δικαστηρίων, ἀλλὰ τὸ ἔργον αὐτῆς παρέμεινεν ἀτελὲς μόνον δέκα καὶ ὀκτὼ ἀρθρῶν συζητηθέντων. Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὁ δὲ Κυβερνήτης ἐπόμενος τοῖς τῶν προκατόχων παραδείγμασι, διώρισε καὶ αὐτὸς εἰδικὰς ἐπιτροπὰς, ἅμα δὲ καὶ προέτρεπε τοὺς διαφερομένους νὰ υποβάλλωνται εἰς τὴν κρίσιν τῶν διαιτητῶν, τοῦθ' ὅπερ δὲν παρημέλησε νὰ κηρύξῃ ὅτι πρέπει νὰ γίνηται καὶ μετὰ τὴν σύστασιν δικαστηρίων τακτικῶν.

Δὲν ἠθέλησεν εὐθὺς ἀμέσως νὰ προβῇ εἰς ἐφαρμογὴν δικαστικῶν συστημάτων, κατὰ θεωρίαν μὲν ὀρθῶν ἀλλ' ἀπροσφυῶν διὰ λαὸν οἷος ὁ Ἑλληνικός, ὅστις ἀπὸ τετρακοσίων ἐτῶν ἦτο συνεθισμένος εἰς τὰς συνοπτικὰς διαδικασίας τῶν δημογερόντων, τῆς δημεύσεως καὶ τῆς σπάθης τοῦ κυριάρχου. Τὴν τοιούτην αὐτοῦ διάθεσιν ἔδειξε καὶ πρὸς τὸ *Παρελλήγιον* διὰ τῶν διαχυγμάτων αὐτοῦ τῆς 24 καὶ 26 Ὀκτωβρίου 1828. Ἐνόμιζε, καὶ πολὺ δικαίως, ὅτι αἱ διατυπώσεις, αἱ ἐνστάσεις, τὰ προδικαστικά, τὰ παρεμπύπτοντα ζητήματα καὶ οἱ τόσοι δικαστικοὶ τύποι, οὓς ὕστερον ἡ ἀντιβασιλεία, κατὰ τὸν βαυαρικὸν νόμον, ἐνέγραψεν ἐν τῇ δικαστικῇ νομολογίᾳ, ἠδύναντο ἀντὶ ὠφελείας βλάβης νὰ γένωνται πρόξενοι καὶ νὰ παρέχωσιν ἀφορμὰς διηνεκεῖς εἰς στρεψοδικίας καὶ δόλον. Ἐπεθύμησε λοιπὸν πρῶτον νὰ μελετήσῃ τὸν νηπιῶζοντα ἑλληνικὸν λαὸν καὶ νὰ κανονίσῃ μετὰ τὴν ἐδὸν, ἥ τιτι ἐμέλλε νὰ ἀκολουθήσῃ ἐν τῇ δικαστικῇ

(1) Ἰδὲ L. Maurer, Das Griechische Volk, in. offentlicher, Kirchlicher und Privat-Rechtlicher Beziehung κατ. Heidelberg 1835 Τόμ. 3.

νομολογία. Ὡς ἐκ τούτου βλέπομεν τὸν Κυβερνήτην διηνεχῶς ἐνδοιχῶντα περὶ τοῦ πρακτέου, διορίζοντα ἐκτάκτους ἐπιτρόπους καὶ προσωρινούς διοικητάς καὶ περιοδεύοντα τὴν Ἑλλάδα βῆμα πρὸς βῆμα. Μόλις δὲ περὶ τὸ τέλος τοῦ 1828, συμφώνως ταῖς ἐπαγγελίαις αὐτοῦ νὰ διοικήσῃ κατὰ τὰς ὑπὸ τῶν Ἐθνοσυνελεύσεων τεθειμένας ἀρχάς, υἱοθέτησε τὸν ὀργανικὸν νόμον τῆς Κορίνθου καὶ ἐξέδωτο τὸν «*Διοργανισμὸν τῆς πολιτικῆς ἐμπορικῆς, διορθωτικῆς καὶ ἐγκληματικῆς Δικαιοσύνης*» ἐξ ἄρθρων τριάκοντα καὶ ἑννέα, καθ' ὃν ἡ διαχείρισις ἀντιτίθετο εἰς προσωρινὰ μὲν ἀλλὰ τακτικώτερα δικαστήρια, καὶ ταῦτα διὰ τινὰς μόνον ἐπαρχίας, ἐν αἷς δὲν ὑπῆρχε πόλεμος. Μόλις δὲ μετὰ παρέλευσιν ἐνὸς ἔτους ὠρίσθησαν τακτικὰ δικαστήρια, συνετάχθησαν ἐντελέστεροι διοργανισμοὶ καὶ πολιτικὴ καὶ ποινικὴ δικονομία καὶ νόμος περὶ συμβολαιογράφων (μνημόνων) καὶ ἄλλαι διατάξεις συμπληρωτικαί.

Τὰ δικαστήρια διηρέθησαν εἰς ἑξ εἶδη: *Εἰρηνοδικεῖα, Πρωτόκλητα, Ἑκκλητα, Ἀνώτατα, Ἐμποροδικεῖα καὶ Ἐξαιρετικὰ*. Συνέστη δὲ καὶ *Εἰδικὸν Δικαστήριον* διὰ τὴν ἐν δημοσίαις ὁδοῖς ληστείαν, ἀλλὰ τούτου αἱ ἀποφάσεις ἐφεσιβάλλοντο εἰς τὸ Ἀνώτατον. Ἐν τοῖς Ἐξαιρετικοῖς ἐδικάζοντο αἱ κατηγορίαι τῶν ἐν τέλει καὶ τὰ ἐγκλήματα καθορώσεως. Εἶτα δὲ συνειδὼς ὁ Καποδίστριας τὰς ποικίλας ἐλλείψεις τοῦ «*Ἀπανθίσματος τῶν Ἑγκληματικῶν τῆς Β' τῶν Ἑλλήνων Ἐθνικῆς Συνελεύσεως*» (Α. Ζ. Μάμουκα, *Τὰ κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος*, τόμ. Β', σελ. 81, 83 — Τόμ. Γ', σελ. 73, 81). ὅπερ εἰς τρία τμήματα διαιρούμενον, ἦν ὁ ποινικὸς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νόμος, συνεπλήρωσέ τινα τῶν κενῶν αὐτοῦ ἐκδούς ἰδιαιτέρον νόμον περὶ κλοπῆς (17]29 Φεβρουαρίου 1831), ἐπελήφθη δὲ συνάμα τῆς κατ' ἀρχαίαν νέου ποινικοῦ κώδικος, ἀλλ' ὁ αἰφνίδιος αἴτοιο θάνατος ἐματαιώσε τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου τούτου, οὕτως ὥστε, καὶ τῆς ἀντιπαιδείας ἰδρυθείσης, ἴσχυεν εἰσέτι τὸ Ἀπάνθισμα, ὅπερ μόνον τῇ 19 Ἀπριλίου 1834 κατηργήθη, τεθέντος εἰς ἐνέργειαν τοῦ νῦν ἰσχύοντος ποινικοῦ νόμου, δημοσιευθέντος τῇ 18]30 Δεκεμβρίου 1833.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ νέοι οὗτοι νόμοι τοῦ Κυβερνήτου δὲν ἦσαν ἐπαρκεῖς, τὰ δικαστήρια παρηγγέλθησαν νὰ προστρέχωσι καὶ εἰς τοὺς νόμους τῶν Βυζαντιακῶν αὐτοκρατόρων, τὸν Ἀρμενόπουλον, τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ τὴν ἐπιείκειαν.

Ἰουλία Κρύδενερ.

Ἄλλ' ἡ τελευταία αὕτη προσθήκη : « ὀρθὸν λόγον καὶ ἐπιείκειαν » ἐγένετο ἀφορμὴ τοῦ ἐξῆς κωμικοῦ ἐπεισοδίου, ὅπερ ἐν παρενθέσει ἀναγράφομεν ὥδε· δικαστοῦ τινος τοῦ Πρωτοκλήτου δικαστηρίου γράψαντος πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματεῖαν ὅτι : « Ἀρμενόπουλον μὲν καὶ Ἀπάνθισμα τῶν ἐγκληματικῶν νόμων εὖρῶν ἠγόρασεν, ἐπιείκειαν δὲ καὶ ὀρθὸν λόγον, εἰ καὶ ἠρεύνησεν ἐπιμελῶς ἐν ἅπασιν τοῖς βιβλιοπωλείοις δὲν εὗρεν » !

Οὐδαμῶς δὲ κατώτερος τῶν δικαστικῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ ἐφάνη ὁ Κυβερνήτης καὶ ἐν τῇ ζητήματι τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως. Ἡ φιλομάθεια τοῦ ἔθνους ἦν μεγάλη, ὁ δὲ Καποδίστριας ἀπέ-

βλεψε κυρίως εἰς τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ πρὸ τούτου εἰς
 τὴν περισυλλογὴν τῶν τῇ δε κἀκείσε περιφερομένων ὀρφανῶν, ὧν
 οἱ πατέρες ἔπεσαν ἐνδόξως ὑπὲρ πατρίδος. Ἀπεφάσιτε λοιπὸν
 τὴν ἰδρυσιν τοῦ μέχρι τοῦδε σωζομένου λαμπροῦ ἐν Αἰγίνῃ οἰκο-
 δομήματος, ὅπερ ἐχρησίμευσε μὲν ἄλλοτε ὡς Ὀρφανοτροφεῖον,
 νῦν δὲ ὡς Φυλακαί. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ὅπερ ὑπῆρξεν ἡ ἀφι-
 τηρία τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου (λαγκαστριανῆς), ἥς εἰση-
 γητὴς ὑπῆρξεν ὁ ὑπὸ τῆς πανώλους ἀποθανῶν διδασκαλὸς Γ.
 Κλεόβρυλος, ὠκοδομήθη ὑπὸ τῶν πολυπληθῶν ἐν Αἰγίνῃ ἀτυχῶν
 ἀνθρώπων πάσης ἡλικίας καὶ γένους, οἵτινες δι' αὐτοῦ εὗρον
 ἐργασίαν ἐπὶ τινα χρόνον. Καὶ πράγματι ἐν Αἰγίνῃ εἶχον συρ-
 ρεύσει ἀπανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος ἰδίως δ' ἐξ Ἑλευσίνος καὶ
 Ἀθηνῶν πολλοί, φεύγοντες τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου· οἱ ἀτυχεῖς
 οὗτοι ὑπὸ τῆς πείνης καὶ τῶν κακουχιῶν κατατρυχόμενοι ἔζων
 βίον ἀθλιέστατον, μόλις ἀποζῶντες καὶ οἰκοῦντες ἐν σπηλαίοις,
 ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς καὶ τοῖς ἀρχαίοις τάφοις. Τούτους λοιπὸν
 πάντας, διὰ τῶν χρημάτων ἅπερ ὁ Κυβερνήτης εἶχε λάβει, διερ-
 χόμενος διὰ Τεργέστης, Ἀγκῶνος καὶ Μελίτης παρὰ τῶν ὁμο-
 γενῶν, ἐχρησιμοποίησεν εἰς τὴν ἀνοικοδομήσιν τοῦ Ὀρφανοτρο-
 φείου, καταστήματος φιλανθρωπικοῦ δυναμένου νὰ περιλάβῃ περὶ
 τὰς δύο χιλιάδας ὀρφανῶν (1 Νοεμβρίου 1829). Καὶ ὄντως ὁ
 Καποδίστριας διέταξεν ὅπως περισυλλεξῶσιν ἅπαντας τοὺς ἀλη-
 τεύοντας ἐν τε τοῖς στρατοπέδοις καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν ὀρφανούς
 πεντακοσίους τὸν ἀριθμὸν παῖδας καὶ εἰσῆγαγεν αὐτοὺς εἰς τὸ Ὀρ-
 φανοτροφεῖον, σώσας τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς ἐξαχρειώσεως. Διέ-
 ταξε τὴν ἰδρυσιν δημοτικῶν Σχολείων· οὕτω δὲ ἀπὸ τοῦ Φεβρου-
 αρίου μέχρι Μαΐου τοῦ 1828 ἰδρύθησαν μόνον ἐν ταῖς νήσοις
 τοῦ Αἰγαίου πελάγους 22 ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα· περὶ δὲ τὰ
 τέλη τοῦ 1829 ἐν πληθυσμῷ 693,000 ὑπῆρχον 15,000 μαθη-
 τῶν, περὶ δὲ τὸ τέλος τοῦ 1830 ἐν μὲν ταῖς νήσοις ὑπῆρχον 48
 δημοδιδασκαλεῖα, 55 ἐν Πελοποννήσῳ καὶ 6 μόνον ἐν τῇ ἐκτὸς
 τοῦ Ἰσθμοῦ Ἑλλάδι. Ἑλληνικὰ δὲ σχολεῖα 44 ἐπὶ τῶν νήσων
 καὶ 38 ἐν Πελοποννήσῳ. Ὁ Γάλλος Δουρὸν ὡς μέλος τῆς ἐπὶ
 τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἐπιτροπείας προὔτεινε τὴν σύστασιν

καὶ ἀνωτέρων παιδευτηρίων· ἀλλ' ὁ Καποδίστριας ἀντίεστη ἔχων μᾶλλον πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἡθῶν παρ' Ἑλλήσιν. Ἐν Αἰγίνῃ πλὴν τοῦ Ὀρφανοτροφείου, οὗτινος τὸν ὀργανισμόν ἀνέθετο τῷ διδασκάλῳ τοῦ Γένους Γεωργίῳ Γενναδίῳ, ἐν ᾧ διη- τῶντο, ὡς εἴπομεν, τὰ ὀρφανὰ μερῶν, ιδρύθη τὸ *Κεντρικὸν σχολεῖον*, ὅπερ ἔμελλε νὰ καταστῇ πρότυπον τῶν ἄλλων σχο- λείων, ὅπερ βραδύτερον διηύθυνεν ὁ αὐτὸς Γεννάδιος, τὸ *Διδα- σκαλεῖον* (Ἰούλιος 1830), ἐν ᾧ ἔμελλον νὰ παρὰσκευάζωνται διδάσκαλοι, ἡ στρατιωτικὴ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων ἐν Ναυπλίῳ, Γεωργικὸν ἐν Τίρυνθι καὶ ἐν Πόρῳ τὸ *ἐκκλησιαστικὸν* ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῆς μονῆς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς συντηρούμενον, ὅπερ ἐπὶ βραχὺν χρόνον ἔχον δύο διδασκάλους καὶ 15 μαθητὰς ἐπὶ τέλους διελύθη.

Ἐπίσης ἀνεκκίνησε καὶ τὴν πρὸ αὐτοῦ ὑπάρχουσαν Μουσικὴν Σχολὴν τὴν διευθυνομένην μὲν παρὰ τοῦ μουσικοδιδασκάλου Γεωργίου Λεσβίου, ἐφορευομένην δὲ ὑπὸ τῶν μητροπολιτῶν Ἀρ- της Πορφυρίου, Καρύστου Νεοφύτου καὶ τοῦ Νικολάου Δραγούμη (16 Μαρτίου). Τοιαύτη ἦν ἡ φροντίς τοῦ Καποδιστρίου περὶ ἰδρύσεως δημοτικῶν σχολείων καὶ τοιοῦτον τὸ ἀποτέλεσμα τῶν προσπαθειῶν αὐτοῦ. Ὁ Κυβερνήτης, δὲν εἶδομεν καὶ ἐν Εὐρώπῃ συνιστάντα τὸ ἐν Γενεύῃ «Ὀρφανοτροφεῖον» ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον Ραδινόν, ἐν Βενετίᾳ, καὶ ἐν Ἀγκῶνι ἔτρεφε μεγάλην ἰδέαν περὶ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ σχεδὸν ὑπὲρ αὐτῆς καθ' ἐκαστην εἰργάζετο μέχρι τῶν ἐλαχίστων κατερχόμενος: τῆς κατοικίας, τῆς τροφῆς, τῆς ἐνδυμασίας, τῆς καθαριότητος, ὡς φαίνεται ἐν τῇ ἐπιστολῇ, ἣν ἀπέστειλε πρὸς τὸν ἐν Πόρῳ διδάσκαλον Α. Παπα-δόπουλον: «Στέλλω σοι ἐνδύματα διὰ τὰ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν σου παιδιὰ, ἥτοι ἀνὰ μίαν φουστανέλλαν, δύο ὑποκάμισα, δύο βρακία, ζεῦγος ἐμβάδων, φέσιον, καπόταν καὶ ζώνην. Πρὶν ὅμως ἐνδύσης τὰ παιδιὰ, νὰ κείρης καὶ λούσης αὐτὰ καλῶς, νὰ ἀλλάξ-ωσιν ὑποκάμισον καὶ βρακίον καθ' ἑβδομάδα κτλ. . . ».

Ἰδοὺ δὲ πάλιν τί ἔλαχε πρὸς τὸν διδασκάλον τῆς ἐν Νευ- πλίῳ ἀλληλοδιδασκτικῆς Σχολῆς τῇ 5 Ἀπριλίου 1830:

«Πέμπομεν πρὸς σὲ τὰ νομισματικὰ βραβεῖα, δι' ὧν ἡ κυβέρ-

νησις τιμᾷ τοὺς εὐδοκιμήσαντας εἰς τὰς τελευταίας ἐξετάσεις μαθητὰς σου, ὅσοι κατονομάζονται εἰς τὸν ἐπισυναπτόμενον κατάλογον· οἱ δὲ τούτων ἀξιωθέντες θέλουν φέρεי ἐπὶ τοῦ στήθους προσηρτημένα μὲ δέμα ἔθνικου χρώματος.

«Τὴν πρώτην ταύτην ἀμοιβὴν τῆς περὶ τὰ καλὰ προθυμίας διανέμων εἰς αὐτοὺς ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεως, δύνασαι νὰ τοὺς βεβαιώσης, ὅτι θέλουν λάβει τοὺς τόπους τῶν ἐξερχομένων ἀπὸ τοῦ κεντρικοῦ σχολείου ὑποτρόφων τῆς κυβερνήσεως, ἔαν διδῶσιν ἀκολουθῶς δείγματα τῆς αὐτῆς προθυμίας· τοὺς δὲ λοιποὺς τῶν μαθητῶν σου θέλεις προτρέψει νὰ καταβάλωσι πᾶσαν σπουδὴν διὰ ν' ἀξιωθῶσι τὰ αὐτὰ παράσημα καὶ προνόμια.

«Ἡδέως ἐκφράζομεν πρὸς σὲ τὴν εὐγνωμοσύνην μας διὰ τὸν ὅποιον ἔδειξας ζήλον καὶ ἐπιμέλειαν διὰ τὴν ἐκτελεσιν τῶν χρεῶν τῆς ἐμπιστευθείσης ὑπηρεσίας, τῆς ὁποίας τὸ ἀντικείμενον εἶναι τὸ σπουδαιότατον πάντων ἀναμφιβόλως, τὸ νὰ παρασκευάσῃ δηλονότι πολίτας ἀγαθοὺς, ὠφελίμους εἰς τὴν πατρίδα διὰ τὴν περὶ τὰ θεῖα εὐσεβειαν, διὰ τὴν ἀρετὴν τῶν ἡθῶν καὶ διὰ τὴν παιδείαν.

«Ἐπιθυμοῦντες δὲ νὰ δώσωμεν πρὸς σὲ καὶ πραγματικὰ δείγματα τῆς εὐγνωμοσύνης μας, διατάξαμεν νὰ συγκαταλεχθῇ ἀπὸ τῆς σήμερον εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ κεντρικοῦ σχολείου ὁ ἀδελφός σου, ὅστις συνέπραξε μὲ πολλὴν προθυμίαν καὶ ικανότητά εἰς τὴν πρόοδον τῶν μαθητῶν σου, καὶ δίδει χρηστὰς ἐλπίδας ὅτι θέλει κατασταθῇ ἄξιος τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς διδασκαλίας, τελειοποιηθεὶς εἰς τὸ κεντρικὸν τῆς Αἰγίνης σχολεῖον».

Τὴν τοσαύτην δ' ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως φροντίδα αὐτοῦ συνεπλήρωσε καὶ διὰ τῆς ἰδρύσεως Μουσείου ἀρχαιοτήτων, λιθογραφείου καὶ τυπογραφείου, ὅπως τυπῶνται τὰ διὰ τὴν διδασκαλίαν βιβλία καὶ τὰ διὰ τὰς ἄλλας χρεῖας τοῦ Κράτους ἔγγραφα καὶ τὰς ἐν Αἰγίνῃ ἐκδιδομένας ἐφημερίδας: *Αἰγινιας* καὶ *Ἑλληνικοῦ Ταχυδρομίου* ὑπὸ τοῦ διοργανωτοῦ τῶν ἐν Αἰγίνῃ ἐκπαιδευτηρίων καὶ φίλου προσωπικοῦ τοῦ Καποδιστρίου Ἀνδρέου Μουστοξύδου. Ὅσον δ' ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐκκλησίαν, οὐδὲν ἐγένετο. Ἡ ἐκκλησία τῆς ἐπαναστάσεως Ἑλλάδος ἐπύσχατο ὑπεύθυνον τῇ ἐν Κωνσταντι-

νουπόλει Μεγάλη Ἐκκλησία καὶ οὐδ' ἦτο ἄλλως δυνατόν νά γίνη· διότι οἱ ἐν Ἑλλάδι μητροπολίται καὶ ἱερεῖς σὺν τῷ σταυρῷ ἔφερον καὶ τὴν σπάθην ἵνα καθαγιάσωσι τὴν ἐπανάστασιν. Τελυθέντως δ' ἀπέκρουσεν ὁ Κυβερνήτης πᾶσαν ἀνάμιξιν τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ἐν τοῖς πράγμασι τῆς Ἑλλάδος, οὗ ἕνεκα καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ πονηροῦ Σουλτάν Μαχμουτ ἀποστολὴ κατὰ Μαΐον (1828) ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἑλλάδα τῶν ἐπισκόπων Ἰωαννίνων, Λαρίσης, Χαλκηδόνος καὶ Νικαίας πρὸς εἰρήνευσιν τῶν *στασιασάντων ραγιαδῶν*! ἀπέτυχε· διότι οὗτοι φθάσαντες εἰς Ἄρταν καὶ γράψαντες πρὸς τὸν Καποδίστριον ἵνα διαγράψῃ αὐτοῖς τὸν ἀσφαλέστερον τρόπον νά κατέλθωσιν εἰς Αἰγιναν, ἔλαβον ἀπάντησιν ὅτι δὲν ἐξηρτάτο πλέον ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων νά ἀκούσωσι τὰς προτάσεις αὐτῶν καὶ ὅτι, κατ' ἀκολουθίαν, ὤφειλον νά ἀποταθῶσι πρὸς τὰς τρεῖς εὐεργετίδας Δυναμίς τὰς ἀναγνωρίσασας τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος.

Οὐχ ἦττον ὅμως οἱ τέσσαρες ἐκεῖνοι ἱεράρχαι συναδεδυμένοι καὶ ὑπὸ τοῦ μεγάλου πρωτοσυγγέλου τῶν Πατριαρχείων κατῶρθωσαν νά τύχωσι συνεντεύξεως μετὰ τοῦ *Ἰβραχὴμ Πασᾶ*, ὅστις ὠδήγησεν αὐτοὺς εἰς Λακεδαίμονα, διασπεύραντας καθ' ὁδὸν λόγους ὑποταγῆς πρὸς τὸν Σουλτάνον. Εἶτα ἔφθασαν εἰς Τρίπολιν, πλὴν ὁ ἐνταῦθα ἑκτακτος ἐπίτροπος Α. Βλαχόπουλος δὲν ἐπέτρεψε μὲν αὐτοῖς τὴν εἴσοδον, διότι προήρχοντο ἐκ χωρῶν προσβεβλημένων ἐκ πανώλους, ἀπέστειλεν ὅμως πρὸς αὐτοὺς τὸν γραμματεῖα αὐτοῦ Δ. Κ. Βυζάντιον, ὅστις ὥρισεν αὐτοῖς τόπον συνεντεύξεως τὴν ὀνομαζομένην *Πόλιν τοῦ Ναυπλίου*.

Ἰδοὺ δὲ πῶς περιγράφει τὴν συνέντευξιν ταύτην ὁ Ἀμβρόσιος Φραντζῆς ἐν τῇ Ἐπιτομῇ τῆς Ἱστορίας τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος (Τόμ. Γ', σελ. 58) :

Ἀπελθὼν δὲ ὁ γραμματεὺς καὶ λαβὼν ἔντευξιν μετ' αὐτῶν, παρετήρησε μεγάλην μὲν ἀπὸ τὸ μέρος των δυσἀρέσκειαν διὰ τὴν παρεμποδίσιν των τοῦ νά εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ πάλιν βαδίζοντας εἰς τὸν σκοπὸν των μὲ ἡπιον τρόπον, καὶ ὁμιλοῦντας (καθ' ἃς εἶχον ὁδηγίας) τὰ ὑπὲρ τοῦ Σουλτάνου καὶ τοῦ Ἰμπραχὴμ Πασᾶ φρονήματά των, ἐπὶ προσθήκῃ, ὅτι δὲν

συνέφερε πλέον νὰ ᾔναι οἱ Ἕλληνες εἰς τοιαύτην κατάστασιν, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ γνωρίσουν τὰ συμφέροντά των, καὶ νὰ υποκύψωσι τὸν αὐχένα ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ κραταιοτάτου Σουλτάνου (1). ὁ δὲ γραμματεὺς ἀκούσας τοὺς λόγους αὐτῶν, τοὺς ὁποίους ἔλεγον δημοσίως παρόντων περὶ τὸν γραμματεῖα 500 περίπου Ἑλλήνων. τοῖς ἀπήντησεν ὅσα δὲν ἤλπιζον· οὕτω δὲ διανυκτερεύσαντες ὅλην ἐκείνην τὴν νύκτα εἰς τὴν πεδιάδα, τὸ πρωὶ τῆς ἐπιούσης μετέβησαν εἰς τὸ Ναύπλιον, ἐφοδιασθέντες μὲ ἐπισήμα ἑγγράφα τῆς ἐκτακτοῦ ἐπιτροπείας, καὶ συνοδευέντες ἀπ' ὀλίγους τινὰς στρατιώτας τῆς πολιτοφυλακῆς· φθάσαντες δὲ εἰς τὸ Ναύπλιον, ἐκεῖθεν μετέβησαν εἰς τὸν Πόρον, ὅπου λαβόντες ἔντευξιν μετὰ τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, τῷ ἐνεχεῖρισαν τὴν παρὰ τοῦ Πατριάρχου συνοδικὴν ἐπιστολήν, πρὸς τὴν ὅποιαν ὁ Κυβερνήτης ἀπήντησε καταλλήλως.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸν ἐθνάρχην τῶν ὑπὸ δουλείαν ἡμετέρων ἀδελφῶν εἶχεν ὥδε :

Ἀριθμὸς 2683.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος

Πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, καὶ τὴν περὶ αὐτὸν ἁγίαν Σύνοδον.

Ἡ πρὸς τοὺς προὔχοντας, Κληρικούς, προκρίτους καὶ λοιποὺς χριστιανοὺς κατοίκους τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἐκάστης τάξεως καὶ βαθμοῦ διεθνηθεῖσα παρὰ τῆς ἡμετέρας Παναγιότητος καὶ τῆς ἱερᾶς Συνόδου ἐπιστολὴ τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς εἶχε φανῇ καὶ εἰς τὰς ἐφημερίδας ὅλης τῆς Εὐρώπης, καὶ αὐτῇ ἀκούη τῆς Ἑλλάδος, ὅτε ἐσχάτως οἱ ἅγιοι Ἀρχιεπίσκοποι καὶ Μητροπολίται Νικαίας, Χαλκηδόνος, Λαρίσης, καὶ Ἰωαννίνων μετὰ τοῦ μεγάλου πρωτοσύ-

(1) Ταῦτα ἐφήμιζον οἱ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως πεμφθέντες Ἀρχιερεῖς, διότι ἄλλως δὲν ἐσύμφερεν εἰς αὐτοὺς.

κέλλου ἔφθασαν εἰς τὴν νῆσον τοῦ Πόρου, ὅπου κατὰ τὸ παρὸν καὶ ἡμεῖς διατρίβομεν.

• Ἐπροσκλήθησαν τὴν ἀκόλουθον τῆς ἀφίξεώς των ἡμέραν νὰ ἔλθωσι πρὸς ἡμᾶς. Συνήλθομεν κατὰ τὴν 22 Μαΐου (3 Ἰουνίου), παρόντων ἐγκρίτων ἀξιωματικῶν τῶν ναυτικῶν Δυνάμεων, οἱ ὅποιοι διαμένουν εἰς τὰ παράλια ταῦτα κατὰ βούλησιν τῶν συμμάχων Ἀγγλῶν.

• Ὅσων ὀλίγων ἐλπίδων καὶ ἂν ἦτον ἡ προσδοκία μας. δὲν δυναμέθα νὰ υποκρύψωμεν εἰς τὴν ὑμετέραν Παναγιότητα τὴν ἀνέκφραστον λύπην, τὴν ὁποῖαν ἡσθάνθημεν, ὅταν ἐθεβαιώθημεν, ὅτι ἡ ἀποστολὴ τῶν ἱεραρχιῶν τούτων σκοπὸν μόνον εἶχε τὸ νὰ ἐγχειρίσωσι πρὸς ἡμᾶς τὴν ἰδίαν τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς ἐπιστολήν, καὶ νὰ μᾶς προτρέψωσιν ἐν ταύτῃ καθ' ὅλους τοὺς κατεπείγοντας τρόπους, ὥστε νὰ τοὺς δώσωμεν καὶ ἐλπίδας, ὅτι τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος ἤθελε παραδεχθῇ τὰς νοθεσίας τῆς ὑμετέρας Παναγιότητος.

• Οἱ ἴδιοι ἡμεῖς δεξάμενοι παρὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν τὴν ἐπιστολήν, εἶπομεν μεθ' ὅλης τῆς παρησίας τὰ αἴτια, διὰ τὰ ὁποῖα τὸ βῆμα τοῦτο οὔτε συνέπειάν τινα ἡδύνατο νὰ ἔχῃ, οὔτε καρποὺς παντελῶς νὰ φέρῃ ἀναλόγους μὲ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ὑμετέρας Παναγιότητος.

• Ἐπειδὴ οἱ ἐμπεπιστευμένοι τὰ τῆς ἀποστολῆς ταύτης παρὰ τῆς ὑμετέρας Παναγιότητος Ἀρχιεπίσκοποι ἐκοίνωσαν εἰς ἡμᾶς, ὅτι ἐπιθύμουν κομισταὶ νὰ γενῶσι τινὸς ἀπαντήσεως, δὲν δυσκολευόμεθα νὰ τὴν δώσωμεν διὰ τῆς παρούσης μας· περιέχει αὕτη μετ' ἀκριβείας τὰς πρὸς αὐτοὺς διὰ ζωσῆς φωνῆς παρατηρήσεις μας κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς 22 Μαΐου (3 Ἰουνίου) συνεντευξίν μας.

• Βαθύτατα αἰσθανόμεθα ὅ,τι ὀφείλομεν εἰς τὴν θέσιν καὶ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ τῆς ὑμετέρας Παναγιότητος, διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἐγκρίνομεν νὰ ἀνακεφαλαιώσωμεν τὸ περιέχον τῆς Συνοδικῆς ἐπιστολῆς, οὔτε ἀκριβῶς νὰ ἐξετάσωμεν τοὺς συμβιβαστικoὺς τρόπους, τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὁποίων ἡ ὑμετέρα Παναγιότης θεωρεῖ ὡς προμηνύουσιν εἰς ὠφέλειαν τῶν Ἑλλήνων.

μέλλον ἀνάλογον μὲ τὰ πολυχρόνια δεινὰ των, μέλλον παρέχον πρὸ πάντων ἡσυχίας καὶ ἀσφαλείας ἐχέγγυα.

• Περιοριζόμεθα νὰ προσηλώσωμεν τὴν προσοχὴν καὶ τῆς ὑμετέρας Παναγιότητος καὶ τῆς ἱερᾶς Συνόδου εἰς ὅσα ἐκ τῶν τοιούτων ἐχεγγύων ἀπήλαυσεν ἤδη ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν χριστιανικὴν εὐμένειαν τῶν βασιλέων καὶ Α. Α. Μ. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς μεγάλης Βρετανίας, τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, καὶ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας. Παρκαλοῦμεν ἐπίσης τὴν ὑμετέραν Παναγιότητα νὰ μελετήσῃ ἐν εὐσεβεὶ κατανύξει τὰ τεράστια, δι' ὧν ὁ πολυεύσπλαγχνος Κύριος ἔσωσε τὸν λαὸν αὐτοῦ καὶ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ εἰς τοὺς ἐσχάτους τούτους χρόνους.

• Περικυκλούμενος ὁ λαὸς οὗτος ἐξ ἑνὸς μέρους ἀπὸ φοβερὰ στρατόπεδα, πλανώμενος ἀφ' ἑτέρου ἀφ' ὅλης τῆς γοητείας, δι' ὧν ἡ κακοβουλία καὶ ἀπιστία ἀπατῶσι τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν, ἀκολουθῶν τὰς συμβουλὰς τῆς ἀπειρίας, ὠθούμενος συγκαίως ἕως τοῦ χείλους τῆς ἀβύσσου, ὁ λαὸς οὗτος ὑπάρχει ἀκόμῃ καὶ ὑπάρχει, διότι ὁ Θεὸς ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτὸν τὴν χάριν τοῦ νὰ εὕρῃ εἰς τὴν χριστιανικὴν Πιστὶν τὸ κράτος τοῦ πολεμεῖν, τὴν ἰσχὺν τοῦ ἐγκαρτερεῖν εἰς τὰ δεινὰ, καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ ν' ἀπολεσθῇ μᾶλλον, ἢ νὰ ὑποκύβῃ εἰς τὸν ζυγὸν τὸν ὅποτον οἱ πατέρες του ἐβάστασαν, ἀλλὰ ποτὲ δὲν παρεδέχθησαν. Ἡ τύχη λοιπὸν τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἔργον τῆς θείας προνοίας, καὶ οἱ ἄνθρωποι ὀφείλουσιν νὰ εὐλαβῶνται τὰς θείας βουλὰς τῆς· οἱ Ἕλληνες εἶναι κατὰ τοῦτο πληρέστατα πεπεισμένοι, καὶ σήμερον μάλιστα παρ' ἄλλοτε, διότι ἐγγίζει τὸ τέλος τῶν τόσων δυστυχημάτων, καὶ τὸ πλήρωμα τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν ἐλπίδων των.

• Ὁμόφωνος καὶ γενικὴ εἶναι ἡ πεποίθησις αὕτη· οὔτε οἱ προὔχοντες, οὔτε ὁ Κληρὸς, οὔτε οἱ πρόκριτοι, πρὸς τοὺς ὁποίους ἡ ὑμετέρα Παναγιότης διευθύνεται, ἔχουσιν, οὔτε δύνανται νὰ ἔχωσιν ἄλλην παρ' αὐτὴν τὴν πεποίθησιν, χωρὶς νὰ ἐξαχρειωθῶσι, καὶ νὰ παύσωσι τοῦ νὰ ᾖναι ἄνθρωποι καὶ χριστιανοί.

• Πάμπολυ αἶμα ἐχύθη· πάμπολυαι οὐσαὶ ἐφθάρησαν εἰς διάστημα ὀκτῶ ἐτῶν πολέμου καὶ δυστυχῶν, καθ' οὓς ὁ τόπος οὗτος κατηφανίσθη, ὥστε ὅπως διόλου ἀδύνατος εἶναι νὰ ἐπα-

Ἡ Πρόνοια τοῦ Ναυπλίου.

ΦΥΛ. 13

νέλθῃ εἰς ὁποιανδήποτε κατάστασιν πραγμάτων, βᾶσιν ἔχουσιν τὸ παρελθόν.

• Ἄλλως πως συνέβαινεν, ἂν τὸ μαρτύριον τοῦ Παναγιωτάτου Πατριάρχου Γρηγορίου, πολλῶν ἐγκρίτων τῆς ἱερᾶς Συνόδου καὶ ἄλλων ἐκ τῶν πρωτίστων τοῦ ἔθνους, δὲν ἤθελε δεδᾶξει τὴν Ἑλλάδα, τί ἐχρεώσται ἡ ἰδία ἐν ἑαυτῇ διὰ τὴν ἀποφύγῃ τὸν ἐξολοθρευμὸν, ὁ ὅποτος δὲν ἔπαυσε τοῦ νὰ ἐπαπειλῇ ἀπὸ τὸν μῆνα Ἀπρίλιον τοῦ φωκά, μέχρι τῆς 6 Ἰουλίου τοῦ παρελθόντος ἔτους.

• Ἡ ἀπεισιὰ τὴν ἐφώπλισεν, ἀλλὰ καὶ οὕτως ὑπερησπίσθη· οἱ ἐχθροὶ τῆς συνώμοσαν τὴν ἀπώλειάν τῆς, ἀλλ' ὅλαι αἱ μηχανουργίαι τῶν συνέτειναν μόνον εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς· ὁ κάλαμος τῆς κατ' αὐτῆς ἐξολοθρευτικῆς ἀποφάσεως ἦτον ἐν τῇ βᾶπτεσθαι (διότι μὴ παρασαλεύουσα ἀπὸ τοὺς νόμους τοὺς ὁποίους ἐπέταττεν εἰς αὐτὴν ἡ θέσις τῆς, ἡγγυήθη πανδῆμω ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων νὰ ζήσῃ ἐλευτέρα ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν δικαίων τῆς), καὶ ἰδοὺ ἡ Συνθήκη τοῦ Λονδίνου ἐπικυροῦ ἔτι μᾶλλον τῶν ἐγγυήσεών τῆς τὸ ἀπαρχαβίστον.

• Δὲν δυνάμεθα περαιτέρω τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος νὰ σαφηνίσωμεν ἡ ἀλήθεια τῶν πραγμάτων εἶναι ὁρατὴ πλέον καθ' ὅλον τὸν κόσμον, καὶ περιττὴ πᾶσα ἄλλη διασάφησις.

• Ὅρεϊλομεν ἐξ ὀνόματος καὶ ἐκ μέρους ὅλου τοῦ ἔθνους, τὸ ὅποτον ἐνεπιστεύθη εἰς ἡμᾶς τὴν διεύθυνσιν τῶν συμφερόντων του, νὰ παρκαλέσωμεν τὴν ὑμετέραν Παναγιότητα νὰ μᾶς χαρίσῃ τὴν εὐλογίαν τῆς, πεπεισμένη, ὅτι ἀμεταθέτως εἴμεθα προσηλωμένοι εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἱερᾶς ἡμῶν Πίστεως.

• Μικαῖριοι ἐστέν, ὅσας εὐδοκήσῃ ὁ πανάγαθος Θεός, ὥστε νὰ δυνηθῇ ἡ Ὑ. Παναγιότης νὰ γίνῃ εἰς ἡμᾶς πρόξενος τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὅποια ὀρεῖλει ὡς κεφαλὴ τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας εἰς ὅλα τὰ τέκνα τῆς.

• Ἐγχειρίζομεν τὴν παροῦσάν μας εἰς τοὺς ἀγίους Ἀρχιεπισκόπους, Μητροπολίτας Νικαίας, Χαλκηδόνος, Λαρίσης, Ἰωαννίνων, καὶ μέγαν πρωτοσύγκελλον, καὶ πάστορας, ἐπαναλαμβάνοντες καὶ πάλιν, πόσον λυπούμεθα μὴ δυνάμενοι ν' ἀποδείξω-

μεν καρποφόρους, ὅσους οἱ σεβάσμιοι ἱεράρχαι κατέβαλον ἀγῶ-
νας εἰς ἐκτέλεσιν τῶν διαταγῶν τῆς Ὑ. Παναγιότητος.

Ἐν Πόρῳ τὴν 28 Μαΐου (9 Ἰουνίου) 1828.

Ὁ Κυβερνήτης

Ι. Α. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας.

Σ. Τρεκούπης.

Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην τοῦ Κυβερνήτου λαβόντες οἱ ἀρχιερεῖς ἀνεχώρησαν ἄπρακτοι εἰς τὰ ἴδια, μόνον δὲ βραδύτερον, μετὰ τὴν ἐν Ἀργεῖ Ἐθνοσυνέλευσιν, ὅτε καὶ οἱ καταστραφέντες ναοὶ ἀνεκτιζόντο καὶ ἄλλοι νέοι ὠκοδομοῦντο, τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐγένοντο θέμα συντονωτέρως φροντίδος τοῦ Καποδιστρίου. Ἐκ δὲ τῶν συνδιαλέξεων αὐτοῦ καὶ τῆς μετὰ τῶν Πατριαρχῶν Ἀνθίμου καὶ Κυρίλλου ἀνταποκρίσεως τοῦ Κυβερνήτου, μαθηάνομεν ὅτι τὰ περὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐπεθύμει νὰ συνταγῶσι τῇ συναινέσει τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας, ἢ μᾶλλον ἐπεθύμει νὰ μὴ κοπῇ ὁ δογματικὸς δεσμὸς τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἀλλ' ὁ διοικητικὸς, ὡς ἐγένετο βραδύτερον ἐπὶ τῆς βασιλείας. Ἀλλ' ἐφοβεῖτο ὁ φιλόθρησκος ἐκεῖνος Ἕλληνα ἵνα μὴ, διαλυομένου τοῦ δεσμοῦ τούτου, παρεισφρήσῃ καὶ τις διατάραξις καὶ εἰς τὸν πρῶτον ἕνεκα τῶν περὶ τὴν πίστιν νεωτεριζόντων καὶ οὕτω διχαινδυνέσῃ καὶ ὁ ἐν τῇ θρησκείᾳ ἐνσεσαρχωμένος Ἑλληνισμὸς. Προκνήγγειλε μάλιστα ὁ Καποδίστριας, ὅτι ἐμελλε νὰ στείλῃ πρὸς τὴν μητέρα Ἐκκλησίαν πρεσβευτὴν ἵνα συνεννοηθῇ περὶ τοῦ πρακτέου, ἀλλ' ὅμως βραδύτερον μετεβλήθη φοβηθεὶς μὴ τυχὸν τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας εἰς τὸ ἀρχαῖον καθεστῶς ἐπανελθούσης, ἢ Ὑψηλὴ Πύλη βιάσῃ τὴν Μεγάλῃν Ἐκκλησίαν νὰ πράξῃ ὅ,τι καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἐπαναστάσεως. Τοιαῦτα ἦσαν αἱ περὶ τῆς Ἐκκλησίας φροντίδες τοῦ Κυβερνήτου, ὅς ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ πραγματοποιήσῃ. Τοιαῦτα τὰ περὶ τῆς ἐσωτερικῆς τῆς χώρας ἀναπτύξεως νομοθετήματα αὐτοῦ καὶ τοιαῦτα αἱ μεταρρυθμίσεις ὅς ἐπέφερον ἐν τῷ ἀσυντάκτῳ τότε Ἑλληνικῷ Κράτει, ὅπερ,

ὡς ἐν τῷ Προλόγῳ εἶπομεν, προπαρασκευάσαν μὲν πάντες οἱ ἐπὶ ἑπταετίαν ὅλην τὸν ὕστατον ἀγωνιζόμενοι Ἕλληνες, ἀλλ' ἔδημιούργησεν, ὡς καλὸς ἀρχιτέκτων, ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, οὗτινος τὸ ὄνομα ἀρρήκτοις συνεδέθη δεσμοῖς πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ πρὸς τὸ τέρμα τείνοντος ΙΘ' αἰῶνος.

Ὅτε ὁ Κυβερνήτης κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα, ἡ ἐπανάστασις ἐξηκολούθει, εὐρίσκετο εἰς τὸ ὄγδοον ἔτος αὐτῆς. Πρὸς εὐόδωσον δὲ αὐτῆς καὶ ἀνάπτυξιν τῶν στρατιωτικῶν ἐν γένει ὁ Καποδίστριας ἀνέλαθεν, ὡς εἶπομεν, τὴν μεταρρύθμισιν τῶν πολεμικῶν τῆς Ἑλλάδος.

Εἰδομεν ὅτι ἐξαπέστειλε τὰς μὲν ὑπὸ τὸν *Δημήτριον Ὑψηλάντην* ὡς στρατάρχην τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, χιλιαρχίας εἰς Ἐλευσίνα, δύο δ' ἄλλας ἀτελεῖς εἰς τὴν Δυτικὴν ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ ἀρχιστράτηγον *Τσοῦρτε*, ᾧ περ ἐπετράπη καὶ τῶν ἐκεῖ στρατευμάτων ὁ ὀργανισμὸς εἰς χιλιαρχίας· τῶν δὲ φρουρίων τὴν ἀρχὴν ἐπέτρεψε τῷ βαυαρῷ συνταγματάρχῃ *Ἀϋδεκ*. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἔτι τακτοποιηθῶσι τὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὁ *Ἰβραῆμ Πασας* ἀπὸ τῆς ἐν Ναυαρίνῳ ναυμαχίας ἔπαυσεν ὅσον ἐνῆν τὰς ἐναντίον τῶν Πελοποννησίων καταδρομὰς καὶ καταδιώξεις, διότι εἶχε καταντήσει εἰς ἀπελπισίαν, μάλιστα περιμένων νὰ ἴδῃ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ Σουλτανικοῦ *Χάτι-Σερῖφ*· παρὰ πᾶσαν ὅμως ἐλπίδα πληροφορηθεὶς ὅτι ἔφθασεν εἰς Ναύπλιον ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος Καποδίστριας καὶ γνωρίζων καλῶς ὁποῖός τις ἦτο ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος, δὲν ἠδύνατο νὰ πεισθῇ, ἐὰν τῷ ὄντι ἦτο ἀληθὴς ἡ διαδοθεῖσα αὐτῇ εἰδησις, ἥτις ἐξέπληξεν αὐτόν, ἀλλὰ πληροφορηθεὶς μετὰ βεβαιότητος, ὅτι ἀληθῶς κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα ὁ Καποδίστριας, ἐξεστράτευσεν πανστρατιᾷ ἐκ τῶν φρουρίων τῆς Μεσσηνίας πρὸς Β. καὶ τὴν θὴν *Φεβρουαρίου* (1823) εἰς *Τρίπολιν*, κατηδάφισε τὸ περιτείχισμα καὶ τὰ ὄχυρά τῆς Τριπόλεως, κατεπυρπόλησε δὲ καὶ κατέστρεψε πάσας τὰς ἐν αὐτῇ οἰκίας. ὑπὸ τὸν ἦχον σαλπίγγων καὶ τὸν κρότον τῶν τυμπάνων κατὰ τὴν ἐγγραφον λεπτομερεῆ ἐκθεσιν, ἣν ἔπεμψαν τότε εἰς τὴν Ἑλληνικὴν

κυβέρνησιν οἱ εἰς τὰ περίξ τῆς Τριπόλεως παρευρεθέντες Ἕλληνες, ἔχουσιν ὧδε :

Πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας.

Εἰς τὰς 6 τοῦ τρέχοντος Φεβρουαρίου ἦλθε πρὸς τὸ ἑσπέρας ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τοῦ Ἱμπραχῆ ἀπὸ τὰ φρούρια τῆς Μεσσηνίας εἰς τὴν Τριπολιτζάν· εἰς δὲ τὰς 7 ἦλθε καὶ ὁ ἴδιος· ἅμα ἔφθασε, μετὰ δύο ὥρας, ἔλαβε τὸν πέλεκυν εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὡς μακινόμενος πρῶτος αὐτὸς ὤρμησεν εἰς ἓν μέρος τοῦ φρουρίου συνεπομένων καὶ πολλῶν στρατιωτῶν, καὶ ἐκρήμνισεν ἓν μέρος κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Ἀποστείλας δὲ κατέβασεν ἀπὸ τὴν ὀνομαζομένην θύραν τοῦ Ναυπλίου τὴν ἐπ' αὐτῆς γεγραμμένην πλάκα τοῦ κτίτορος, εἰς δὲ τὰς 10 ἀνεχώρησε διὰ τὰ φρούρια ὁ Σουλταμὴν μπέης μ' ὅλην τὴν πρώτην φρουρὰν καὶ αἰχμαλώτους· ὁ δὲ Ἱμπραχῆμης μείνας εἰς Τριπολιτζάν μετ' ὃν καλῆτερον στρατόν, τὸν ὅποιον ἔφερον ἐκ τῶν φρουρίων τῆς Μεσσηνίας, ὄντα περίπου τῶν 8,000, ἐξ ὧν αἱ τρεῖς ἱππικόν, ἀπὸ τὰς 10 τοῦ μῆνός ἕως τὰς 15 ἔβαλεν ὅλην τὴν προθυμίαν νὰ καταστρέψῃ ἐκ θεμελιῶν ὅλον τὸν περίβολον τοῦ τείχους καὶ ν' ἀνκαποδογυρίσῃ δι' ὑπονόμων τὰς ἐπάλλξεις, τὰ ντζαμιά, ἐκκλησίας, ξενοδοχεῖα, καὶ λοιπὰ δημόσια κτίρια· εἰς τόσῃν δὲ μανίαν ἦλθεν, ὥστε καὶ τὰς βρύσεις καὶ δύο ἐκκλησίας ἔξω τῆς πόλεως θολωτάς (τὴν τοῦ ἁγίου Νικολάου, καὶ τῆς ἁγίας Βαρβάρας) δι' ὑπονόμων ἀνέστρεψε, καὶ καθ' ὅλας αὐτάς τὰς ἡμέρας ἔκαie σποράδην καὶ οἰκίας· κρημνίζων δὲ μέρος τοῦ φρουρίου, τὰς οἰκίας καὶ λοιπὰ, τὰ κατηδάφισε μετ' ἡχοῦ τῶν τυμπάνων, καὶ μετὰ τὸν χαλκισμόν αὐτῶν ἔκαμε τὴν συνήθη προσευχὴν πρὸς τὸν Μωάμεθ, πυροβολοῦντες ἐν ταύτῃ καὶ μετ' αὐτοῦ· εἰς τὰς 16 περὶ τὰς δύο ὥρας τῆς ἡμέρας ἔβαλε φωτίαν εἰς ὅλας τὰς ἐναπολειφθείσας οἰκίας, καὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὰ Μεσσηνιακὰ φρούρια, ἀφήσας ἀκατάστρεπτον μόνην τὴν ἐν Τριπολιτζᾷ πύλην τοῦ Λεονταρίου ἀπὸ τὴν ὁποίαν καὶ ἐξῆλθε μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ του, (τὴν πρόληψιν αὐτὴν, δι' ἣν ἐγκυτέλιπεν ὁ Ἱμπραχῆμης ἀκατάστρεπτον τὴν πύλην τοῦ Λεονταρίου, αὐτὸς μόνος γνωρίζει)· ὑποκρυφ-

θέντες δὲ περὶ τὰς 2,000 ἱππεὺς ἔσωθεν τῆς πόλεως, καὶ ἔξωθεν εἰς τὰ κοιλώματα τῆς πεδιάδος, ἤχμαλῶτισαν περὶ τοὺς 80 ὅλους χωρικούς, ἐξ ὧν καὶ τινες γυναῖκες, οἱ ὅποιοι ἔτρεξαν προθύμως εἰς τὴν πόλιν, καὶ οὕτως ὑπῆγε καὶ τὸ ἐναπολειφθὲν τοῦτο στράτευμα κατὰ τὰ Μεσσηνιακὰ φρούρια· ἐμβήκαμεν λοιπὸν κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην καὶ εἶδομεν τὴν ἀθλίαν πόλιν ὡς ἄλλην Τρωάδα, δυσώδη καὶ ἀκάθαρτον, ἐρριμένους κατὰ γῆς τοὺς τοίχους τῶν οἰκιῶν, ἐκτὸς ἐκείνων αἱ ὅποιοι ἐκάησαν τὴν ὑστέραν ἡμέραν· τὰ πάντα ἓνα κυκεῶνα, καὶ συρφετὸν ἀκαθαρσιῶν, καὶ τὸ περιεργότερον ὅτι τὰ πολλὰ μέρη εἶχον καὶ ἄλλας διεσπαρμένον· μόνος ἓνας οἰκίσκος κατὰ τοῦ Ναυπλίου τὴν θύραν ἑνὸς πτωχοῦ ἀγωγιάτου ἔσώθη, διότι δὲν ἐπίασεν ἡ φωτιά, καὶ ἓνα κατώγειον ἑνὸς οἴκου· σῶζονται καὶ τὰ λουτρά τῆς Ὠρας καὶ τοῦ Τεφετέρ Κεχαγιά, ὀλίγαι κάμαραι τῶν ξενοδοχείων, καὶ τινὰ τῶν ἔξωθεν τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἐργαστηρίων, καὶ τὸ διδασκαλεῖον, τὸ ὅποσον εἶναι ἔμπροσθεν τοῦ ἁγίου Δημητρίου· κανόνια εὐρέθησαν εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ μεγάλου κανονοστασίου σφ.χ 5 ὀρείχαλκινα, καὶ 1 σιδηροῦν, καὶ τὰ λοιπὰ κατακομματοποιημένα· κάμμία ἄλλη ὕλη, ἣ εἶδος δὲν εὐρέθη μέχρι βελόνης.

«Ὁ ἄνδρεὺς Κορέλλας (ἀπὸ τὸ τῆς Καρυταίνης χωρίον Ἀρ-κουδόρρευμα) ἀναγκασμένος καὶ πνέων ἐκδίκησιν, ὥρμησε κατὰ τοῦ Ἱμπρχήμη, καὶ τὸν ἐκτύπησεν, ἐπειδὴ ἐν ᾧ ἤρχετο αὐτὸς ἐκ τῶν φρουρίων πρὸς τὸ μέρος τοῦ Νησίου, ὁ γενναῖος Κορέλλας ἔστειλε τοὺς στρατιώτας του εἰς ἐνέδραν καὶ τοῦ ἤρπασαν 15 μουλάρια, καὶ ἐλθόντες μὲ τὴν ἰδίαν προθυμίαν νὰ κάμουν τὸ ἴδιον καὶ εἰς τῆς Τζακῶνας τὸ χάνι, ἐξωγρήθησαν καὶ ἀπεκεφαλίσθησαν 8· κατὰ τὴν ἐκ Τριπολιτζῆς λοιπὸν ἀνεχώρησιν του, τοῦ ἔκμην ἀκροβολισμὸν εἰς τὸ Βαλτέτζι, ὥστε ἐὰν ἐβιάζετο ἕνεκα τούτου νὰ διορίσῃ τὸ εἰς Τρίπολιν ἐνεδρεῦον ἱππικὸν νὰ ἔλθῃ πρὸς βοήθειάν του, ἤθελε πιάσει πολλοὺς ἀθῶους, οἵτινες ἔτρεξαν εἰς τὴν πόλιν ἀμέσως, διὰ νὰ προκαταλάβουν τὰς ἰδιοκτησίας των ἀπὸ τὴν πυρκαϊάν.

«Κρημνίσαντες δὲ τὸ τεῖχος, μετὰ τὴν προσευχὴν των, ἐφώ-

ναξαν ἑλληνικά, διὰ τὰ τοὺς ἀκούσουν οἱ εἰς τὰς ἡμετέρας Ἑλληνες.

«Καὶ τὸ Ἀνάπλι εἶθε εὐτῶν.

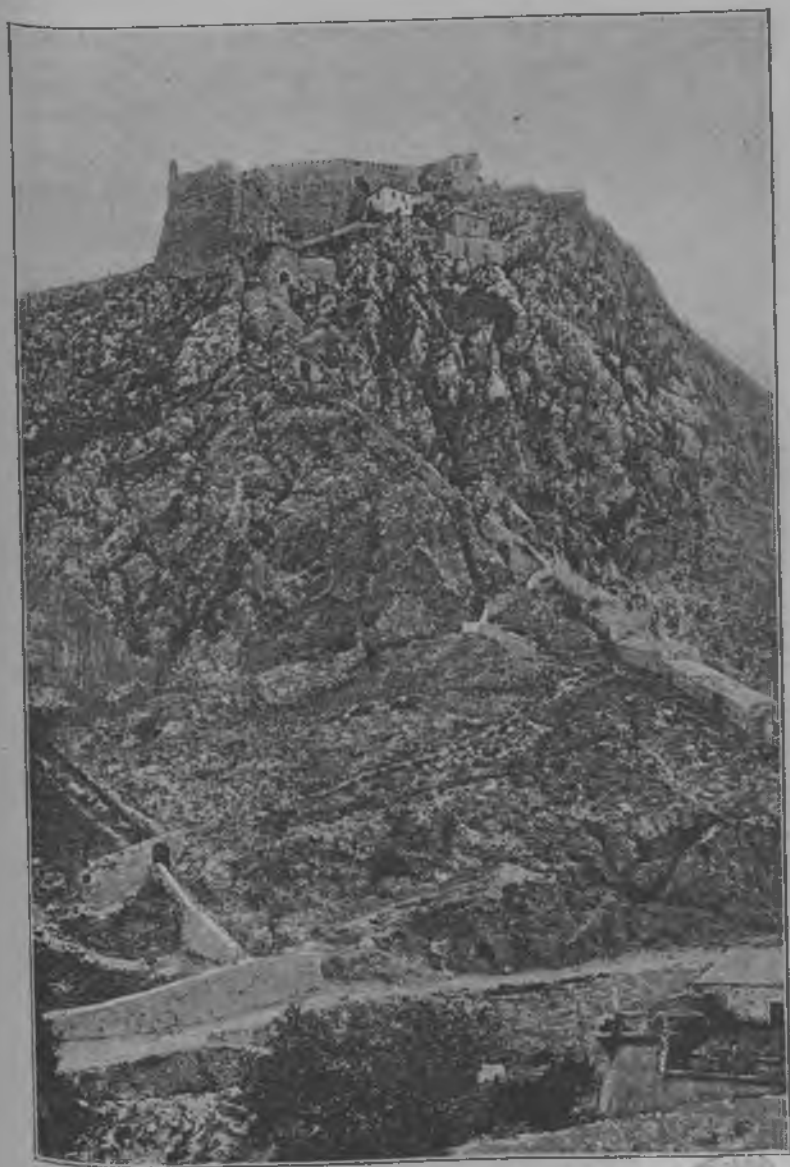
•Τοιαῦτα εἶναι τὰ μνημεῖα τὰ ὅποια ὁ θηριώδης οὗτος βάρβαρος ἀφίνει εἰς τὴν γῆν, τὴν ὅποιαν εἰς μάτην ἠγωνίσθη τρία ἔτη, ἐλπίζων τὰ κατεξουσίαν.»

Οἱ παρευρεθέντες Ἕλληνες εἰς τὰ περίεξ Τριπολιτῆας.

Οὕτως ὁ Ἰβραχὴμ κατακύσας τὴν ἐπὶ Τουρκοκρατίας πρωτεύουσαν τῆς Πελοποννήσου Τρίπολιν (Τριπολιτσάν) ἀπῆλθεν εἰς τὰ νότια Μεσσηνιακὰ φρούρια, ἐνθα εἶχε προκταστείλει ὑπὸ τὸν Σουλτᾶν Μπέην τὸν στρατόν, τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὰ πολεμικά.

Ὁ Καποδίστριας σκοπῶν κυρίως τὴν ὅσον τάχος ἐλευθέρωσιν τῆς Πελοποννήσου καὶ τὴν ἐπιθεώρησιν τοῦ στρατοῦ, ἀπεφάτισε τὰ ἀναβολὰς τὴν κατ' Ἀπρίλιον σύγλησιν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, ἐφ' ᾗ καὶ ἔρχετο πρὸς τὸ Παρελλήμιον ζητῶν τὴν γνώμην αὐτοῦ περὶ τῆς ἀναβολῆς ἕνεκεν τῆς μὴ προπαρσκευῆς ἐντὶς τριμήνου τῶν ἀναφορῶν καὶ τῶν σχετικῶν νόμων περὶ ὧν ἤθελεν ἀποφασίσαι ἡ Ἐθνοσυνέλευσις (2 Ἀπριλίου). Τὸ δὲ Παρελλήμιον τῇ 5 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀπαντήσαν τῷ ἐγγράφῳ τοῦ Κυβερνήτου ἔγραφεν ὅτι εἶναι σύμφωνον καθ' ὅλα πρὸς τὴν γνώμην αὐτοῦ καὶ ἀναβιβάζεται ἡ Ἐθνοσυνέλευσις δι' εὐθετωτέραν περίστασιν, τοῦ μεταξὺ χρόνου εἰς πολεμικὰς προπαρασκευὰς καταναλισκομένου, εἰς τὴν ἐκδίωξιν τῶν Ἀραβῶν ἐκ τῆς Πελοποννήσου, οἵτινες μετέδωκαν τὴν ὀλεθρίαν πικρὴν εἰς τὸ διαμέρισμα τῆς Γαστούνης, ἐν ὧν καὶ Σπέντακι καὶ ἀλλὰχοῦ καὶ ἐπαπειλοῦσαν τὰ διαδοθῆ καὶ εἰς ἄλλα μέρη, ἀπερ ἐμάστιζεν ὁ τύφος καὶ ἡ εὐφλογία, ὡς τὸ Νάυπλιον καὶ τὴν Νάξον καὶ εἰς τὴν καταπολέμησιν αὐτῆς δι' ὅλων τῶν δυνάμεων μέσων, οἷον καθιέρωτος, καθαρτηρίων, ὑγειονομικῶν ζωνῶν καὶ ἄλλων ἀντιμολυσματικῶν μέσων, ἀπερ τῶς ἦσαν ἄγνωστα ἐν Ἑλλάδι. Ὁ Καποδίστριας ἐπὶ τούτῳ ἐπεσκέψατο (26 Ἀπριλίου) τὰς Σπέντας καὶ τῇ 28 τοῦ αὐτοῦ τὴν Ὑδραν αὐτοπροσώπως καταγινόμενος εἰς τὰς περὶ

ὕγειονομίας, ὡς ἰατροί, διαταξέας. Τῇ 2 δὲ Μαΐου ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυβερνήτου Βιάρος ὡς πληρεξούσιος τῆς Κυβερνήσεως, ἀφίκετο εἰς Ἰῶδραν μετὰ στρατοῦ ἐκ τοῦ ἐκ Χίου ἐπιστρέψαντος σώματος τοῦ Φαβιέρου καὶ περιεκύκλωσε τὴν νῆσον διὰ ζώνης στρατιωτικῆς ἀπαγορευούσης τὴν μετὰ τῆς Πελοποννήσου συγκοινωνίαν καὶ ἀπομονούσης τοὺς προσβάλλομένους. Τοσαύτην ἔμως ἐπιδείξατο αὐστηρότητα ἐπιβαίνων ὅτε μὲν τοῦ Ἀντζήλου, ὅτε δὲ τοῦ Νέλλωρος καὶ κεραυνουβόλων προκηρύξεις, ὥστε μᾶλλον ἔβλαψε τὸν ἀδελφόν, ὡς διοικητὴς τῶν νήσων ἐκείνων, ἢ ὠφέλησε συντελέσας εἰς τὴν καταστολὴν τῆς ἐπιδημίας. Συνεβησαν μὲν καὶ σποραδικὰ τινα κρούσματα ἐν Αἰγίνῃ, ἀλλὰ τὸ κακὸν προῦλήθη ταχέως, ἄνευ λήψεως οὐδενὸς κατασταλτικοῦ μέτρου, ἐξ οὗ οἱ ἀντίθετοι αὐτοῦ ἔλεγον, *ὅτι ὁ Καποδίστριας ἐπενόησε τὸν λοιμὸν ἵνα ἐπιτύχῃ τὴν ἀναβολὴν τῆς Ἐθνικοσυλλέψεως* ! Τοῦ κακοῦ ὅπως δὴποτε καταπολεμηθέντος, ὁ Κυβερνήτης ἐπεσκέψατο τὴν 18 Ἰουνίου τὴν Μονεμβασίαν, ἐν ἣ ἔθηκε φρουράρχον τὸν δαφνοστεφῆ *Κωστακτιῖνον Καράρη*, ἐνήργησεν ὅπως οἱ κυβερνηταὶ τοῦ συμμαχικοῦ στόλου ἐπισκεψώνται τὸν Ἰβραήμ Πασᾶ καὶ πείσωσιν αὐτόν, ἵνα παύσῃ τὰς δηλώσεις τῆς Πελοποννήσου. Οὐχ ἦττον ὅμως οἰκτρῶς εἶχον τότε καὶ τὰ τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῶν ἐν Κορώνῃ Ἀλβανῶν, ἐξ ὧν 2,500 στερούμενοι τροφῶν δραπέτεύσαντες τῇ 2 Ἰουνίου καὶ προσβληθέντες ὑπὸ τοῦ Ἰβραήμ ἐν τῷ στενῷ τοῦ Κλειδίου ᾗτήσαντο παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἵνα ἐπιτρέψωσιν αὐτοῖς τὴν ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἀποχώρησιν· καὶ δεκτοῦ τούτου γενομένου ὑπὸ τὴν φυλακὴν τοῦ Καλοκατρώνη, Αὐγουστίνου Καποδιστρίου καὶ ἄλλων ὀπλιταρχῶν, ἐξῆλθον τῆς Πελοποννήσου, ἀπῆλθον εἰς Μέργα καὶ ἐκεῖθεν φοβηθέντες τοὺς ἐκεῖ ἐστρατοπεδευμένους Ἑλληνας μετεβησαν εἰς Ρίον, ἔνθεν, μετὰ τὸν φόνον τοῦ φρουράρχου αὐτοῦ *Δελῆ Ἀχμέτ* συμπαραλαβόντες καὶ τοὺς ἐκεῖ ὁμοφύλους ἀπῆλθον, δι' Ἀντιρρίου, εἰς τὰ ἴδια ἀπαλλάξαντες τὴν Πελοπόννησον τῆς μυσαρᾶς αὐτῶν παρουσίας. Ὁ δὲ Καποδίστριας ἀφίει τὴν Μονεμβασίαν μετέβη εἰς Μεθώνην, ἐκ Μεθώνης δ' ἀπέπλευσεν εἰς Καϊδύλαν, ἐν ἣ ἐπεσκέψατο τὸ ὑπὸ τὸν Τσοῦρτε στρατόπεδον, εἶτα τὸν Κάλαμον, τὸ

Τὸ Παλαμῆδι τοῦ Ναυπλίου.

Δραγαμέστον καὶ τέλος ἀπέβη τῇ 8 Ἰουλίου καὶ ἔφθασεν εἰς Ἀλμυρόν, ὁπότεν ἐπεσκέψατο τὸ Νησίον, τὴν Μικρομάνην, τὴν Φρουζάλαν, τὸ Λεοντάρι, τὴν Τρίπολιν, τοὺς Μύλους τοῦ Ναυπλίου (13 Ἰουλίου), καὶ τὰ Μέγαρχ. Τούτων γινομένων, ἄγγελμα εὐάρεστον κατέφθασε τοῖς Ἑλλησιν ἐκ τῆς φιλελευθέρου Γαλλίας, ὅτι στρατὸς ἡτοιμαζέτο, ὅπως ἐλθὼν ἐκδιώξῃ τοὺς Τούρκους ἐξ Ἑλλάδος. Καὶ ὄντως ἐν Τουλῶνι 14.000 Γάλλων μετὰ 1500 ἵππων διγρημένοι εἰς τρεῖς μοῖρας (1) ὑπὸ τοὺς μοιράρχους Τι-
 βούρτιον Σεβαστιάνην, Χυγονὲ καὶ Σινιέρ ἀπέπλευσαν ἐκ Γαλ-
 λίας συμφώνως τῷ ἐν Λονδίνῳ πρωτοκόλλῳ τῇ 7)19 Ἰουλίου 1828, δι' οὗ αἱ εὐεργέτιδες δυνάμεις συνεφώνησαν εἰς τὴν ἀπο-
 στολὴν εἰς Ἑλλάδα γαλλικοῦ στρατοῦ «διὰ τὰ πολιορκήσῃ αὐ-
 στηρῶς τὰ στρατεύματα τοῦ Ἰβραχήμ». Τοῦ ἀρχιστρατήγου Μαι-
 ζὼν εἰπόντος ταῦτα : «Μέγα καὶ εὐγενὲς ἔργον ἀντιτίθῃσιν ἡμῖν ὁ
 βασιλεὺς, συνευδοκούντων τῶν αὐτοῦ συμμάχων. Περπεσθε ὅπως
 ἀπαλλαχθε τῆς κακώσεως ἐνδοξότατον λαόν. Τὸ ἔργον τοῦτο
 τιμῶν τὴν Γαλλίαν καὶ καθιστῶν αὐτὴν ἀξίαν εὐφημιῶν πάν-
 των τῶν γενναῖα φρονούντων ἀνδρῶν ἀνοίγει ὑμῖν δόξης στά-
 διον. Ὑμεῖς γινώσκετε τίνι τρόπῳ μέλλετε νὰ διανύσῃτε αὐτό τὸ

(1) Ἡ πρώτη μοῖρα, ἡ διοικουμένη παρὰ τοῦ στρατοπεδάρχου Τι-
 βουρτίου Σεβαστιάνου, περιεῖχε τὸ 8ον τακτικὸν σύνταγμα, διοικούμενον
 παρὰ τοῦ χιλιάρχου Σιλ Περβίκκου· τὸ 11ον παρὰ τοῦ χιλιάρχου Βορ-
 γαλλέρη Ἰππωνος· τὸ 27ον παρὰ τοῦ χιλιάρχου Κουβιέρου· τὸ 3ον σύν-
 ταγμα τῶν εὐζώνων ἱππέων παρὰ τοῦ χιλιάρχου Φωδέκ.

Δευτέρα μοῖρα, ἡ διοικουμένη παρὰ τοῦ στρατοπεδάρχου Χυγονέ,
 μέλους τῆς τῶν ἀντιπροσώπων Βουλῆς τὸ 28ον τακτικὸν σύνταγμα παρὰ
 τοῦ χιλιάρχου Δελασιώ· τὸ 3ον παρὰ τοῦ χιλιάρχου Ρισλιέρου· τὸ 21ον
 παρὰ τοῦ χιλιάρχου Λασσέρου.

Τρίτη μοῖρα, ἡ διοικουμένη παρὰ τοῦ στρατοπεδάρχου Σινιέρ· τὸ
 58ον τακτικὸν σύνταγμα παρὰ τοῦ χιλιάρχου Δελασιώ· τὸ 51ον παρὰ
 τοῦ χιλιάρχου Λαυρενκνίκου· καὶ τὸ 16ον πεζικὸν τακτικὸν σύνταγμα
 παρὰ τοῦ χιλιάρχου Μιλίου.

Πυροβολοῦ δὲ 4 ταγματα, ἐκ τῶν πεζικῶν συνταγμάτων τὸ 8ον, καὶ
 8ον, καὶ δύο ὀρεῖνα πυροβόλα, διοικούμενα ἐπὶ χειρᾷ παρὰ τοῦ
 ἀρχιστρατήγου.

φρόνημα ὑμῶν καὶ ὁ ἐνθουσιασμός παρέχουσὶ μοι πᾶσαν ἐγγύησιν. Μετὰ τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα τὸ πρῶτον ἤδη μετ' οὐ πολὺ αἱ γαλλικαὶ σημαῖαι ἐμφανισθήσονται κατὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἑλλάδος εἰς ἐλευθέρωσιν τῶν Ἑλλήνων. Στρατιῳται, νέαν λαμπρότητα ἀναμένει ὁ θρόνος καὶ ἡ πατρίς ἐκ τῶν ὑμετέρων θοιγμάτων. ὅπως καὶ ἂν ᾧσι τὰ καθ' ὑμᾶς, μὴ ἀμνημονήσητε οἷα τιμαλφῇ συμφέροντα ἐπετράπησαν ὑμῖν· στερήσεις καὶ κακουχίας ἔχετε· ὑπομενεῖτε ταύτας γενναίως· οἱ ἀρχηγοὶ δώσουσιν ὑμῖν τὸ παράδειγμα·.

Κατέπλευσαν δ' αἱ μὲν δύο μίτραι τῇ 17 Αὐγούστου ὑπὸ τὸν Μαιζὼν εἰς τὸ παρὰ τὴν Κορώνην *Πεταλίδι*, τῇ δὲ 20 τοῦ αὐτοῦ καὶ ἡ ὑπὸ τὸν Σνέϊδερ.

Σημειοῦσθω δ' ὅτι ἡ γαλλικὴ αὕτη ὑπὸ τὸν Μαιζὼν κατοχὴ τῆς Πελοποννήσου ἀπεφασίσθη συνεπεία τῆς κηρύξεως τοῦ μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας πολέμου τοῦ καταλήξαντος εἰς τὴν συνθήκην τῆς Ἀδριανουπόλεως τῆς ἀναγνωρισάσης τὴν Ἑλλάδα ἀνεξάρτητον τῆς Τουρκίας συμφώνως πρὸς τὸ πρωτόκολλον τῆς 7)19 Ἰουλίου. Αἰτία δὲ τοῦ ρωσο-τουρκικοῦ τούτου πολέμου ὑπῆρξεν ἡδε :

Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας Νικόλαος μεμνημένος τῆς προσβολῆς τῆς περιγενομένης τῇ σημαίᾳ αὐτοῦ κατὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου, προφασιζόμενος δ' ἀφ' ἑτέρου καὶ τὴν μὴ ὑπὸ τῆς Πύλης ἐκτέλεσιν τῶν ἐν τῇ συνθήκῃ τοῦ Ἀκκερμαν (24) 6) 86βρίου 1826), ἐκήρυξε τῇ Τουρκίᾳ τὸν πόλεμον τῇ 20 Ἀπριλίου 1828, μικρὸν δὲ μετὰ ταῦτα (26 Ἀπριλίου) ὁ ἐξ 100,000 ἀνδρῶν ρωσικὸς στρατὸς διέβη τὸν Προῦτον, εἰσήλασεν εἰς Ἰάσιον καὶ Βουκουρέστιον, ἐν ᾧ ἐν Ἀσίᾳ ὁ στρατηγὸς Κούγκελιε κατέλαβε τὴν Ἐρζουρμ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Σουλτὰν Μαχμούτ ἀπέμενεν ἀποκρούων πάντα μετὰ τῶν Ἑλλήνων συμβιβασμόν, αἱ δὲ δυτικαὶ δυνάμεις συμφέρον εἶχον νὰ μὴ ἀφήσωσι τὸ πεδίον ἐλεύθερον εἰς μόνην τὴν Ρωσίαν, ἀπεφασίσθη, ὡς εἵπομεν, ἡ ὑπὸ Γαλλικοῦ στρατοῦ κατοχὴ τῆς Πελοποννήσου, καὶ τῇ 5 Αὐγούστου (1828) ὁ στρατηγὸς Μαιζὼν μετὰ 14,000 Γάλλων καὶ 1500 Ἱππων ἀπέβη βαζέτο εἰς Πεταλίδι· ὁ Ἰμβραχὴμ δὲν ἐτόλμησε ν' ἀντιστῇ καὶ μετ'

οὐ πολὺ ἐξεκένωσε τὴν Πελοπόννησον καὶ ἔφυγεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, καίπερ λαμβάνων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διαταγὰς νὰ μὴ ἀπέλθῃ, (14—26 Σεπτεμβρίου), δυνάμει τῆς τῇ 6/18 Αὐγούστου 1828 μεταξύ τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ Βεζύρου τῆς Αἰγύπτου, καὶ τοῦ ὑποναυάρχου Ε. Κόδριγκτων γενομένης Συνθήκης, ἥτις εἶχεν ὡς ἐφελῆς :

« Αἱ ἀλλεπάλληλοι ἀναφοραὶ τοῦ Ἱμπραχὴμ Πασᾶ ἀρχιστρατήγου τοῦ ἐν Πελοποννήσῳ αἰγυπτιακοῦ στρατεύματος καταπίσασαι τὸν Βεζύρην τῆς Αἰγύπτου Μεχμέτ Ἀλῆν, ὅτι εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ διαμείνῃ ὁ υἱὸς του πλειότερον καιρὸν εἰς τὴν φρικτὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν κατήντησαν τὰ στρατεύματά του, ἐξ αἰτίας τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, τὸν ἔβαλον συγχρόνως εἰς τὴν λυπηρὰν ἀνάγκην νὰ διατάξῃ τὸν Ἱμπραχὴμ Πασᾶν νὰ συνέλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Ε. ναυάρχων τῶν ἐν ταῖς θαλάσσαις τῆς Ἀνατολῆς στόλων τῶν συμμάχων Δυνάμεων, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ συνθήκην ἔντιμον δι' αὐτόν, διὰ τὰ στρατεύματά του, καὶ διὰ τὰ συμφέροντα τῆς ὑψ. ὀθωμανικῆς Πύλης, τὴν ὁποίαν διετάχθη νὰ ὑποστηρίξῃ καὶ ὑπερασπισθῇ εἰς τὴν Πελοπόννησον.

« Δυνάμει τῆς ἀδείας αὐτῆς ὁ Ἱμπραχὴμ Πασᾶς ἔλαβε τὴν 6 τοῦ παρελθόντος Ἰουλίου συνέντευξιν μετὰ τῶν Ε. ναυάρχων Δεριγνὺ καὶ Ἐϊδήνου, καὶ τοῦ μοιράρχου Κάμπελ. Εἰς τὴν συνέντευξιν ταύτην ὁ Ἱμπραχὴμ Πασᾶς ὡμολόγησεν ἐπισήμως, ὅτι ἦτον ἑτοιμος ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ τοῦ τόπου, ἀλλὰ δὲν ᾔθελεν εἰσθῆ οὕτ' αὐτός, οὔτε τὰ στρατεύματά του, εἰμὴ εἰς πλοῖα τουρκικά.

« Ὑπεσχέθη νὰ μὴ πάρῃ αἰχμαλώτους Ἕλληνας μὲ τὰ στρατεύματά του, ἀνεβόησε κατὰ τοῦ ζητήματος, τὸ ὅποιον ἔγεινε πρὸς αὐτόν τοῦ ν' ἀπολύσῃ τοὺς αἰχμαλώτους τοὺς μετὰ τὴν ἐν Νεοκάστρῳ ναυμαχίαν μεταφερθέντας εἰς Αἴγυπτον, λέγων, ὅτι τοῦτο δὲν ἐξήρτητο ἀπὸ αὐτόν, οὔτε εἶχε τὴν ἐξουσίαν νὰ τὸ κάμῃ· οὐδεὶς λόγος ἔγεινε περὶ τῶν φρουρίων τῶν ἀπὸ τὰ αἰγυπτιακὰ στρατεύματα κατεχομένων, περὶ τῆς τύχης τῶν

ὑποίων ἔμελλε νὰ ἀποφασισθῇ, ὅταν ὁ Ε. ναύαρχος Κόδριγκτων ἤθελεν ἀνταμῶσαι εἰς Κέρκυραν τοὺς συναδέλφους του.

• Συμβουλίου συγκροτηθέντος παρὰ τοῦ Ἱμπραχὴμ Πασᾶ, ἀπεφασίσθη νὰ ὑπάγῃ ὁ ναύαρχος Κόδριγκτων εἰς Ἀλεξάνδρειαν, διὰ νὰ διαπραγματευθῶσιν ὀριστικῶς μετὰ τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ Πασᾶ τὰς προτιθεμένας ἤδη συνθήκας, αἵτινες δὲν ἐτελειώθησαν εἰς τὴν συνέντευξιν τῆς 6 Ἰουλίου, καὶ νὰ συμφωνήσωσι περὶ τῶν ἐπιτηδείων μέτρων εἰς ἀποπραμάτωσιν τῆς ἀναχωρήσεως.

• Καὶ τῷ ὄντι σήμερον τὴν 6 Αὐγούστου 1828 ὁ Ε. ναύαρχος Κόδριγκτων παρουσιάσθεις εἰς τὸν Μεχμέτ Ἀλῆ Πασᾶν ἐν ἰδιαιτέρᾳ συνεντεύξει, πρῶντων μόνον τῶν ΚΚ. Δροθέτη Γεν. Προξένου τῆς Χ. Α. Μ. καὶ Βάρκερ Προξένου τῆς Β. Α. Μ., τοῦ Μοιράρχου Κάμπελ, τοῦ Καπετὰν Ριχάρδ, τοῦ Κ. Ε. Κούρζον, καὶ τοῦ Κ. Α. Ι. Κόδριγκτων, ἀφ' οὗ ἱκανὸν διελέχθησαν περὶ τῶν κυριωτέρων ἄρθρων τῆς ἀναχωρήσεως τῶν αἰγυπτιακῶν στρατευμάτων ἐκ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ παρ' αὐτῶν κρτουμένων φρουρίων, καὶ τῆς ἀπολυτρώσεως τῶν Ἑλλήνων αἰχμαλώτων τῶν μετὰ τὴν ναυμαχίαν Νεοκάστρου μεταφερθέντων ἐκ Πελοποννήσου εἰς Αἴγυπτον, κατὰ τὴν ὁποίαν συνδιάλεξιν ὁ Βεζύρης ἐσπούδατε, πρὸ πάντων, ν' ἀποδείξῃ τὴν ἀφροσύνην μὲ τὴν ὁποίαν οἱ ἐφημεριδογράφοι τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας ἐμεγάλυναν τὸν ἀριθμὸν τῶν αἰχμαλώτων τούτων, καὶ τὰς ταλαιπωρίας. τὰς ὁποίας ὑπέφερον εἰς τὴν Αἴγυπτον, συμφωνήθη ν' ἀναχωρήσωσιν ἐκ τῆς Πελοποννήσου τὰ αἰγυπτιακὰ στρατεύματα κατὰ τὰ ἐξῆς.

• α'. Ὁ Υ. Μεχμέτ Ἀλῆ Πασᾶς ὑπόσχεται ν' ἀπολύσῃ τοὺς αἰχμαλώτους Ἕλληνας τοὺς μετὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Νεοκάστρου μεταφερθέντας ἐκ Πελοποννήσου εἰς Αἴγυπτον.

• Ὅσον δὲ περὶ ἐκείνων, οἵτινες εὐρίσκονται εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἰδιαιτέρων, ἡ Α. Υ. ὑπόσχεται νὰ μεσιτεύσῃ δραστηρίως, ὥστε οἱ Κύριοι Πρόξενοι τῶν συμμάχων Δυνάμεων νὰ δυνηθοῦν νὰ ἐξαγοράσωσι τοὺς πλειοτέρους ἐξ αὐτῶν καὶ μὲ τὰς ὅσον τὸ δυνατὸν καλητέρας συμφωνίας. ὁ δὲ Ε. ναύαρχος Κόδριγκτων ὑποχρεῖται πάλιν νὰ ἐνεργήσῃ τὴν ἀπαλλαγὴν ὅλων τῶν στρα-

τιωτῶν, ἣ ὑπηρεσίων Αἰγυπτίων, τῶν εὐρισκομένων αἰχμαλώτων παρὰ τοῖς Ἑλλήσι, καθῶς καὶ τῶν ἀξιοματικῶν, καὶ ναυτῶν τῆς αἰγυπτιακῆς Κορβέτας τῆς ὑπὸ τῶν Ρώσων συλληφθείσης εἰς τὰ παράλια τῆς Μεθώνης.

«β'. Ὁ Υ. Μεχμέτ Ἀλῆ Πασσᾶς νὰ στείλῃ ὅσον τάχιστα ὅλα τὰ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του πολεμικὰ καὶ φορτηγὰ πλοῖα, διὰ νὰ ὑπάγουν εἰς Νεοκάστρον νὰ λάβουν ὅλα τὰ αἰγυπτιακὰ στρατεύματα, τὰ ὅποια θέλουν ἀναχωρήσει ὀλοτελῶς ἐκ Πελοποννήσου ὅσον τάχιστα.

«γ'. Τὰ πολεμικὰ καὶ φορτηγὰ πλοῖα θέλουν συνοδευθῇ ἀπὸ ἀγγλικὰ ἢ γαλλικὰ πλοῖα, καὶ θέλουν ἔμβει μετ' αὐτῶν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Νεοκάστρου, ἢ εἰς ἄλλους λιμένας τῆς Πελοποννήσου διὰ τὸν ἀνω εἰρημένον σκοπόν.

«δ'. Τὰ πλοῖα ταῦτα μετὰ τὸν ἐκ Νεοκάστρου ἀπόπλουν των θέλουν συνοδευθῇ ἐπίσης ἕως τῆς ἐμφάνισεως τοῦ λιμένος τῆς Ἀλεξανδρείας.

«ε'. Οὔτε ὁ Ἱμπραχὴμ Πασσᾶς, οὔτε κανεὶς ἀξιοματικὸς ἐκ τῆς οἰκίας, ἣ τοῦ στρατεύματός του, τέλος πάντων κανεὶς ἐκ τῶν ἀναχωρούντων δὲν θέλει δυνηθῇ νὰ πάρῃ κανένα Ἑλληνα, ἐκτός ἐὰν αὐτὸς ἐκεῖνος θέλῃ, εἴτε ἀνὴρ, εἴτε γυνή, εἴτε παιδίον εἶναι.

«ς'. Ὁ Ε. Ἱμπραχὴμ Πασσᾶς ἀναχωρῶν ἐκ Πελοποννήσου, θέλει δυνηθῇ ν' ἀφήσῃ εἰς τὰ φρούρια τῶν Πατρῶν, Χλουμουτζίου, Μεθώνης, Κορώνης, καὶ Νεοκάστρου φρουρὰν ἱκανὴν εἰς ὑπεράσπισίν των.

Ἐγένετο ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῆς Αἰγύπτου, ἡμέραν, μῆνα, καὶ ἔτος τ' ἀνωτέρω.

(Τ. Σ.) Σφραγὶς τοῦ Πασσᾶ.

ΕΔ. ΚΟΔΡΙΓΚΤΩΝ.

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐν Νευαρίνῳ (8)20 Ὀκτωβρίου 1827) σωστικὴν διὰ τὴν Ἑλλάδα νευμαχίαν, ἥτις θεωρεῖται ἀποκλειστικὸν ἔργον τοῦ Ἀγγλοῦ νευάρχου Κόδριγκτων, ἡ Πύλη καὶ πάλιν δὲν ᾔθελε νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὰ τῆς συνθήκης τῆς 24]6

Ἰουλίου 1827. προσκληθεῖσα δὲ βραδύτερον τῇ 12 Νοεμβρίου ὑπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῶν τῶν εὐεργετῶν Δυναμῶν, νὰ ἀναγνωρίσῃ τὰ διὰ τῆς συνθήκης ἐκείνης εὐλογα δίκαια τῶν Ἑλλήνων. ἀπεποιήθη καὶ αὕτως. ὅθεν τῇ 26 Νοεμβρίου οἱ πρεσβευταὶ ἀνεχώρησαν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως κατευθυνόμενοι εἰς Κέρκυραν. κατὰ διαταγὴν τῶν οἰκείων κυβερνήσεων, ὅπως ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Κυβερνήτου (8 Ἀπριλίου 1828) φροντίσωσι περὶ τῆς ὀριστικῆς λύσεως τοῦ ἑλληνοτουρκικοῦ ζητήματος κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς συνθήκης τῆς 24|6 Ἰουλίου Ἀλλ' οἱ πρεσβευταὶ οὗτοι γράψαντες πρὸς τὸν Καποδίστριαν ἐζήτησαν πληροφορίας στατιστικὰς περὶ τῆς Ἑλλάδος, ἵνα ἔχωσιν αὐτὰς ὑπ' ὄψει κατὰ τὰς ἐν Πόρῳ μελλούσας συνδιασκέψεις αὐτῶν, ὡς εἶχεν ἀναγγεῖλει τῷ Καποδίστρῳ ὁ Στ. Κάννιγγ. Ἐπὶ τούτῳ ὁ Κυβερνήτης ἀπηύθυνεν ἐγκύκλιον πρὸς τὰ μέλη τοῦ *Πανελλήνιου* καὶ τοὺς ἐκτάκτους ἐπιτρόπους τῶν ἐπαρχιῶν, δι' ὧν ἐζήτηται τὰς παρὰ τῶν ξένων πρεσβευτῶν αἰτούμενας πληροφορίας ἐν συνόλῳ εἰς 28 ἀνερχομένας. Ἐζητήθη λ. χ. συνοπτικὴ τις ἐκθέσις περὶ τῆς εἰς τὸν ἀγῶνα μετοχῆς τῶν κατ' ἰδίαν τμημάτων τῆς Στερεᾶς καὶ τῶν νήσων· παρείχeto δὲ οὕτως εὐκαιρία εἰς τὸν Καποδίστριαν νὰ ὑπερμυχήσῃ τῆς θεωρίας τῶν φυσικῶν ὁρίων συμπεριλαμβάνων καὶ τὴν Θεσσαλίαν. Ἐζητήθη ὅποιοι ἦτο ὁ σχετικὸς πληθυσμὸς Ἑλλήνων καὶ Τούρκων κατὰ τε τὸ 1821 καὶ νῦν, περὶ τῶν προσφύγων, οἵτινες συνεπαίξ τῶν πολεμικῶν συμβάντων εἶχον κατέλθει ἐκ τῶν πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ χωρῶν ζητοῦντες ἄσυλον, περὶ τῶν βανδουρίων, περὶ ἀγγαρειῶν καὶ φόρων, περὶ τῆς εἰς τὸν Σουλτάνον περιελεύσεως ἀδισπότων ἢ ἀκλήρων κτημάτων καὶ τῆς ἐθνικῆς ἐν γένει περιουσίας καὶ τέλος περὶ τῶν εἰς τὸ Διόხιον δοθέντων φόρων, περὶ ἐκκλησιαστικῶν δεκάτων, περὶ τῶν πρῶην τουρκικῶν κατὰ τόπους ἀρχῶν καὶ τοῦ τρόπου τοῦ διορισμοῦ αὐτῶν, καὶ περὶ τῶν δημοτικῶν δικαίων, ἅτινα εἶχον ἀπολειφθῇ τοῖς Ἑλλησιν ὑπ' αὐτὴν τὴν τουρκικὴν δεσποτείαν. Ὁ Καποδίστριας ἀπαντῶν εἰς τὸ τελευταῖον ζήτημα, περὶ τῶν γενομένων εἰς τὸ ἑλληνικὸν πολίτευμα μεταβολῶν ἀπὸ τοῦ 1821, ἐξέθηκεν, ἐν βραχείᾳ συνόψει, τὰ ἔργα

τῶν τριῶν ἔθνικῶν συνελεύσεων. καὶ συνεπέρανε πανηγυρίζων θερμῶς τὸ ἴδιον αὐτοῦ κυβερνητικὸν σύστημα, ὅπερ, ὡς παρετήρει, ἐκυροῦτο διὰ τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας τοῦ ἔθνους. Ἀλλ' ἡ βραδύτης τῆς ἀποστολῆς τῶν πληροφοριῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ ἐλλειψὶς ἀφ' ἑτέρου ταχτικῆς συγκοινωνίας ἐπεισαν τὴν Καποδίστριαν νὰ σκεφθῇ περὶ ἰδρύσεως ἐπισήμου τοῦ Κράτους Ταχυδρομείου, ἐφ' ᾧ καὶ κατὰ Σεπτέμβριον 1828 διὰ διατάγματός ἐκ Πόρου χρονολογουμένου συνίσταται τὴν Ἱδρυσιν Ταχυδρομείου καὶ ἐξεθέτεται τὸν διοργανισμὸν αὐτοῦ κατὰ τὰ πρότυπα τῶν εὐρωπαϊκῶν. Σημειωτέον ὅμως ὅτι τὸ ταχυδρομεῖον τοῦτο διὰ τὰ ἐντὸς τοῦ Κράτους δὲν ἦτο ὑποχρεωτικόν, ὁ δὲ θέλων ἠδύνατο νὰ ἀποστείλῃ ὅ,τι ἤθελε δι' ἄλλης προσωρηωτέρας ὁδοῦ· οὐδεμίαν δὲ σύμβασιν εἶχε καὶ μετὰ τῶν ἐξωτερικῶν ταχυδρομείων, πρὸς αἱ ἀπιστολαὶ ἐνηγοῦντο δι' ἰδιαιτέρων εὐκαιριῶν. Ἰδρύθησαν δὲ ταχυδρομικὰ γραφεῖα ἐν Ἀργεῖ, ἐν Τριπόλει, ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ Σόρῳ. ὧν διεύθυντάς διώρισε τοὺς οἰκείους ὑγειονόμους. Ἐν δὲ τῷ ἐσωτερικῷ τῆς χώρας ἐνθα δὲν ὑπῆρχον ὑγειονόμοι, ἀνετέθη ἡ διεύθυνσις αὐτῶν ἐνὶ τῶν δημογερόντων τοῦ τόπου. Δυστυχῶς ὅμως ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῶν ταχυδρομείων μεγάλη κατεδείχθη ἐπέμβασις τῆς Κυβερνήσεως, ἥτις ἐστὶν οὗτο τὸ ἀπόρρητον τῶν πεμπουμένων ἐπιστολῶν μὴ σεβασμένη ἀπεσφραγίζε καὶ ἀνεγίνωσκεν αὐτάς πρὸς ζημίαν τῶν ἀλληλογράφωντων. Οὕτω δὲ διὰ τῆς ἀτοσσερχίσεως καὶ παραβιάσεως τῶν ἐπιστολῶν, συνελήφθησαν πολλοὶ τε ἄλλοι ἐπίσημοι Ἕλληνες καὶ ὁ κληρικὸς Θεόκλητος Φαρμακίδης, ὅστις γράφων πρὸς τὸν φίλον αὐτοῦ Μ. Ρούφρον ἐξέφραζε τὴν χράν ἐπὶ τῷ πρωτοκόλλῳ τῆς 10|22 Μαρτίου 1829 καὶ τὴν κατὰ τοῦ Κυβερνήτου δυσἀρεσκίαν αὐτοῦ καὶ ἐφυλακίσθη ἐπὶ ἐλάκληρον ἐξάμηνον.

Ἐν τῷ μεταξύ οἱ πρέσβεις τῶν εὐεργετῶν δυνάμεων κατέφθασαν ἐκ Κερκύρας εἰς Πόρον, ὅπου, ὡς ἐπιτετραμμένος παρὰ τῷ Κυβερνήτῃ ἐστάλην ὑπὸ τῆς Ρωσίας ὁ κόμης Μάρκος Βούλγαρης, ὁλίγον δὲ βραδύτερον καὶ ὁ Ἐδουάρδος Δάουκινς, ὡς ἐπιτετραμμένος τῆς Ἀγγλίας παρὰ τῷ Καποδιστρίᾳ. Ἡ ἀποστολὴ τῶν ἀντιπροσώπων τούτων Ἀγγλίας καὶ Ρωσίας ὡς καὶ ἡ ἀποστολὴ

Κωνσταντῖνος Κανάρης.

τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ βερώνου Ζουσσώ Δεσαινδενὸ (1) ὡς ἐπιτετραμμένου τῆς Γαλλίας ἦτο σημεῖον εὐχάριστον, ὅτι ἀνεγνωρίσθη ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν τριῶν εὐεργετῶν δυνάμεων. Ἐν τούτοις, διὰ τῆς συνεννοήσεως τῶν ἐν Πόρῳ πρέσβειων (Ἀύγουστος—Δεκεμβρίου 1828) ἐξηκολούθει ἡ εἰς τὸν στρατὸν τῆς κατοχῆς παράδοσις τῶν φρουρίων ὑπὸ τοῦ Ἰβραχήμ. Παρεδόθησαν δὲ (24 Σεπτεμβρίου—18 Ὀκτωβρίου 1828) καὶ τὰ φρούρια Νεοκάστρου, Κορώνης, Μεθώνης, Χλουμουτοίου, Πατρῶν καὶ Ρίου, ἅπερ κατὰ τὴν ἦν ἀνεγράψαμεν ἀνωτέρω συνθήκην τοῦ Κόδριγκτων καὶ Μιχμητ' Ἀλῆ κατεῖχοντο ὑπὸ Τούρκων καὶ ὑψώθησαν ἐπ' αὐτῶν αἱ τῶν συμμάχων σημαῖαι.

Μετὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ τῶν Ἀράβων οἱ πληρεξούσιοι τῶν τριῶν δυνάμεων Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Ρωσίας ὑπέγραψαν τὸ πρωτόκολλον τὸδε :

«Πρωτόκολλον τῆς ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ τῶν Ἐξωτερικῶν γενομένης συνδιαλέξεως τῇ 4)16 Νοεμβρίου 1828 :

«Παρόντες : Οἱ πληρεξούσιοι τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσίας.

«Ὁ πληρεξούσιος τῆς Γαλλίας ἐκοινοποίησεν ὅτι ἡ πολεμικὴ ἐκστρατεία, ἥτις ἀπεφασίσθη ὑπὸ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 7)19 τοῦ παρελθόντος Ἰουλίου (2) ἐπλήρωσε τὸν κατ' εὐθεῖαν καὶ ἄμεσον ὁρὸν αὐτῆς, ἐμποδίζουσα ὅλως διόλου τὰς ἐχθροπραξίας εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἀναγκάζουσα τὰ τουρκικὰ αἰγυπτιακὰ στρατεύματα νὰ ἀναχωρήσουν ἐκεῖθεν. Καθυπέβαλεν ἐπομένως εἰς τὸ συμβούλιον διάφορα σχέδια, ἅπερ ἐμπεριέχονται ἐν τῷ ἐπισυναπτομένῳ ὑπὸ στοιχείῳ Α ὑπομνήματι καὶ ἅπερ ἀποβλέπουσιν εἰς τὸ νὰ ἐξασφαλίσωσιν ἀπὸ νέας ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς τὰ ὑπὸ

(1) Οὗτος ἐλθὼν κατὰ Ἰούνιον (1829) προσήνεγκε τῷ Καποδιστριαῖ ἐκ μέρους τοῦ φιλέλληκος βασιλέως τῆς Γαλλίας Καρόλου τοῦ Ι' 600,000 φράγκων.

(2) Κατὰ τὸ πρωτόκολλον τοῦτο τῆς 7)19 Ἰουλίου 1828, οἱ ἐν Λονδίνῳ πληρεξούσιοι τῶν εὐεργετῶν δυνάμεων συνενώθησαν νὰ ἀποσταλῇ ὅσον τάχος Γαλλικὸς στρατὸς εἰς Πελοπόννησον διὰ νὰ πολιορκήσῃ αὐστηρῶς τὰ στρατεύματα τοῦ Ἰβραχήμ.

τῆς συμμαχίας ἐλευθερωθέντα μέρη, καθ' ἣν στιγμὴν τὰ Γαλλικὰ στρατεύματα ἐτοιμάζονται νὰ ἀναχωρήσωσιν.

«Οἱ κκ. Πληρεξούσιοι τῆς Μεγάλῃς Βρεττανίας καὶ τῆς Ρωσίας ἐξετάσαντες τὰ ὑπὸ τοῦ πληρεξουσίου τῆς Γαλλίας παρουσιασθέντα σχέδια ἐγνωστοποίησαν, ὁ πρῶτος διὰ τοῦ ἐπισυναπτομένου ὑπὸ στοιχείων Β, καὶ ὁ δεύτερος διὰ τοῦ ὑπὸ στοιχείων Γ, ἐγγράφου, ὁποῖον σχέδιον νομίζουσι κάλλιον νὰ ἀποδεχθῶσι.

«Τότε οἱ τρεῖς πληρεξούσιοι συνεφώνησαν :

•Νὰ ἀφῇσωσιν εἰς τὴν Γαλλικὴν Κυβέρνησιν νὰ κρίνῃ ἂν εἶναι ἀναγκαῖον, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Γαλλικῶν στρατευμάτων ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου, νὰ μὲν ἐκεῖ πρὸς καιρὸν ἓν σῶμα στρατιωτικόν.

•Ἡ Πελοπόννησος, αἱ παρακείμεναι νῆσοι καὶ αἱ κοινῶς καλούμεναι Κυκλάδες νὰ τεθῶσιν ὑπὸ τὴν προσωρινὴν ἐγγύησιν τῶν τριῶν Αὐλῶν, ἕως οὗ ἀποφασισθῇ ὀριστικῶς ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῆς συγκαταθέσεως καὶ τῆς Πύλης, χωρὶς νὰ ἐννοῦν διὰ τούτου νὰ προαποφασίσωσιν εἰς τὸ παραμικρὸν τὸ περὶ τῶν ὀριστικῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος ζήτημα, ὅπερ θέλει ἀποφασισθῇ ἐν ταῖς μετὰ τῆς Τουρκίας νέαις διαπραγματεύσεσι.

•Καὶ πρὸς τούτοις ἐσυμφώνησαν νὰ γνωστοποιήσωσιν αἱ τρεῖς Αὐλαὶ ἄνευ ἀναβολῆς εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Πύλιν, διὰ διακηρύξεως, ἣν θέλει προσκληθῇ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὴς τῶν Κάτω Χωρῶν νὰ ἐγχειρίσῃ, ὅτι λαμβάνουσι τὴν Πελοπόννησον, τὰς παρακείμενας νήσους καὶ τὰς Κυκλάδας ὑπὸ τὴν προσωρινὴν ἐγγύησιν των. Ἡ γνωστοποίησις αὕτη ἐπισυνάπτεται εἰς τὸ παρὸν πρωτόκολλον.

ἝΑδερβην, Πολινιάκ, Λίδεν.

Ἐν τῷ μεταξύ δὲ ἐν τῇ ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ Ἑλλάδι, ἐνῷ μετὰ ματαίαν ἀπόπειραν (11—13 Σεπτεμβρίου) περὶ καταλήψεως τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου διὰ στολίσκου ὑπὸ τὸν Παῖον ἐπὶ τέλους τῇ 21 Σεπτεμβρίου εἰσῆλθον εἰς τὸν κόλπον ὑπὸ τοὺς ἀνδρείους Ἀνδρέαν Κωφόν, Κωνσταντῖνον Θεοφίλου καὶ Ἀναστάσιον Παρασκευᾶν, ἐβύθισαν ἐκ τῶν 10 τουρκικῶν πλοίων μίαν κανονοφόρον,

ἠνάγκασαν νὰ ἐξέλθῃ ἐν δικάταρτον εἰς Σαλαχώραν. Κατὰ γὰρ
 δὲ ὁ στρατὸς ὑπὸ τὸν φιλέλληνα *Δενοσέλον* κατέλαβε τὸ Λουτράκι
 καὶ διέκοψε τὴν συγκοινωνίαν μεταξύ Καρθασαρά, ὃς μόλις τῇ
 13 Ἀπριλίου 1829 παρεδόθη, καὶ Πρεβέζης. Αἱ δὲ εἰς Μέργα
 ἐκ Τροιζήνος πεμφθεῖσαι χιλιαρχίαι καίπερ εἰς 8,000 πληθύν-
 θεῖσαι ἐπὶ ἑπτὰ μῆνας διετέλουν ἀεργοί. Ἐπὶ τέλους ἐξεστράτευ-
 σαν (11 Αὐγούστου 1828) ἡ προπορεία ὑπὸ τὸν Κίτσον Τσαβίλ
 καὶ καὶ Ἰωάννην Στράτον, ἐκυρίευσαν τῶν ἐπαρχιῶν Λοιδωρικίου
 καὶ Μαλανδρίνου ἐκδιώξαντες τοὺς ἐν αὐταῖς Τούρκους. Μάτην
 δ' ἐπειράθησαν ὁ Ἀχμέτ Πρεβίστας κλεισθεὶς μέχρι τῆς 22
 Ὀκτωβρίου ἐν Λομποτινοῖς καὶ οἱ Ὀσμαν πάσας καὶ Ἀσλὰμ
 Μπέης σπεύσαντες ἐξ Ὑπάτης νάντιστῶσιν. Ὡσαύτως ἀπέτυχον
 νικηθεὶς (22 Ὀκτωβρίου) καὶ ὁ φρούραρχος Ἀμφίσσης *Μεχμέτ*
Δέβολης ἐκστρατεύσας εἰς Ἀντίρριον κατὰ τοῦ Πανομάρα καὶ
 τοῦ Μαστραπᾶ. Μετὰ δύο δ' ἡμέρας (24 Ὀκτωβρίου) ἐξεστράτευσεν
 καὶ σύμπας ὁ ἐν Μεγάροις στρατὸς ἡγουμένου τοῦ ἀρχιστρατήγου
Δημητρ. Ὑψηλάντου. Ἡ προπορεία αὐτοῦ ἠνάγκασε (30 Ὀκτω-
 βρίου) 200 Τούρκους κεκλεισμένους ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἀγίου Σε-
 ραφείμ (Δομποῦ) κειμένη ἐπὶ τῶν νοτίων ὑπωρειῶν τοῦ Ἐλικῶνος
 νὰ παραδοθῶσι τυχόντες ὄρων ἐπιεικιστάτων, ὡς καὶ οἱ μετὰ δύο
 ἡμέρας ἐν Στεβενίκῳ παραδοθέντες κατὰ δήλωσιν αὐτῶν τούτων
 γραφείσαν ἐν Στεβενίκῳ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τῆς παραδόσεως (2 Νοεμ-
 βρίου 1828). Αὐθημερὸν δὲ ἀνεκτῆθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἡ ὑπὸ
 τοῦ Καραϊσκάκη δοξασθεῖσα Ἀράχωβα. Κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας
 (2—5 Νοεμβρίου) κατέλιπον τοῖς Ἑλλήσιν ἀμαχητὶ καὶ τὸν
 Ζεμενόν, τὴν μονὴν τοῦ Ὁσίου Λουκά, τὴν Λεβαδείαν, τὴν Σκρη-
 ποῦν (Ὁρχομενόν), τὴν ἐπαρχίαν Ἀταλάντης, τὸ Τουρκοχώρι,
 τὴν Βουδωνίτσαν καὶ εἶτα τὴν Ἰτέαν καὶ τὴν Ἀμφισσαν (17
 Νοεμβρίου) ἀντιστάντων μόνον (9 Νοεμβρίου) τῶν ἐν Κακῇ Σκάλῃ
 καὶ Ἀμπλιανῇ Ἀλβανῶν, ἐξ ὧν ἐπὶ τέλους ἐκεῖνοι μὲν διεσκορ-
 πίσθησαν φρονευνθέντων τινῶν, οὗτοι δὲ εἰσελθόντες εἰς Ἀμφισσαν
 παρεδόθησαν (17 Νοεμβρίου) διὰ συμβάσεως σὺν τῇ ἐν αὐτῇ ὑπὸ
 τὸν *Μεχμέτ Δέβολην* φρουρᾷ· εἶτα ἅπασα ἡ Ἀνατολικὴ Ἑλλὰς
 ἠλευθερώθη μέχρι Λαμίας ἐξαιρουμένων τῶν Θηβῶν καὶ τῆς Ἀτ-

τικῆς. Ἐν δὲ τῇ Δυτικῇ Ἑλλάδι μετὰ τὴν ἀναχώρησιν (23 Νοεμβρίου) τῶν ἐν Καρπενήσιω Τούρκων κατείχето ὑπ' αὐτῶν μόνον ἡ Βόνιτσα, ἥτις καὶ αὕτη ἐκυριεύθη (17 Νοεμβρίου) ἐξ ἐφόδου. Μετ' οὐ πολὺ δὲ (23 τοῦ αὐτοῦ) ἡ «Καρτερία» ἐκυριεύσε μεταξὺ Στυλίδος καὶ Εὐβοίας μίᾳς κανονιοφόρου καὶ τριῶν ἐμπορικῶν πλοίων, ἐν δὲ τῷ Ἀμβρακικῷ κόλπῳ ἠφάνισαν ὅσα ἐκεῖ ὑπῆρχον τουρκικὰ πλοῖα Ἕλληνες ναῦται ὑπὸ τὸν *Ἀνδρέαν Τερεκέν*, ὅστις καὶ ἐπισεν ἀνδρείως πολεμήσας. Ἐνῶ δὲ κατὰ γῆν, ἐν τε τῇ Πελοποννήσῳ καὶ τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ κατὰ τὴν περὶ τὴν κυρίως Ἑλλάδα θάλασσαν ὑπεχώρουν οἱ Τούρκοι, τὸν ἀντικεινὸν ἐν Χίῳ καὶ Κρήτῃ ἀπεσβέννυτο τελῶς ἡ ἐπανάστασις· καὶ ἡ μὲν ἐν Χίῳ κατεστάλη λυθείσης (7 Μαρτίου 1828) τῆς πολιορκίας τοῦ φρουρίου, ἐνῶ λαθῶν 6,000 διστήλων ὁ Φαβιέρος παρὰ τοῦ Κυβερνήτου ἠδύνατο νὰ ἐξκολουθήσῃ αὐτήν. Ἐν δὲ Κρήτῃ μετὰ ἀψιμαχίᾳ μικροῦ λόγου ἀξίας οἱ Ἕλληνες ἡττήθησαν (18 Μαΐου 1828) παρὰ τὸ Φραγκοκάστελλον, ὅτε ἐπεί καὶ ὁ ἡρωϊκὸς ἑπαρχος Χατζῆ-Μιχάλης, καὶ ἀπῆλθον ἐκεῖθεν συνθηκολογήσαντες (21 τοῦ αὐτοῦ). Μετὰ ταῦτα δὲ καίπερ ὁ μὲν Μισοῦλης κατέστρεψε (22 Μαΐου) τὸν τουρκικὸν στόλον περὶ τὴν Μιτυλήνην, οἱ δὲ Κρήτες ἐνίκησαν (2 Αὐγούστου) ἐν Μαλαῖξ καὶ Νεοκάστρῳ, ἡ ἐπανάστασις ὅμως ἐξέπνευσε (15 Ὀκτωβρίου 1828) προτάσει τοῦ Ἀγγλοῦ ναυάρχου, οὐδ' ἠδύνατο νὰ διατηρηθῇ ἐλλείψει τῶν ἐπιτηδείων.

Ἐν τούτοις, καίπερ ἀποχωρησάντων πάντων τῶν τουρκικῶν φρουρῶν ἐκ τε τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ὁ *Μαχμοὺτ* πασᾶς ἐξεστράτευσεν ἐκ Λαμίας διὰ Θερμοπυλῶν (24 Δεκεμβρίου 1828) συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ Ὁμέρ πασᾶ τῆς Καρύστου, ἵνα αὐτὸς μὲν διὰ Λαμίας καὶ Ὀρχομενοῦ, ἐκεῖνος δὲ διὰ Θηβῶν προσβάλοι τοὺς ἐν Μαρτίνῳ ὑπὸ τὸν χιλιάρχον *Βάσσαν Μαυροβουριώτην* Ἕλληνας, ἡγούμενοι 5,000 πεζῶν καὶ 500 ἵππείων. Ὁ Βάσσαν μαθὼν τὴν κατ' αὐτοῦ μέλλουσαν ἐπίθεσιν ὤχρωσθη, ἐπεμψε δὲ 200 ἄνδρας ἵνα κατασκοπεύσῃ τὸν ἐχθρόν παρὰ τὴν Λούτσαν καὶ διέταξε τὸν μὲν πρῶτον πεντακοσίαρχον *Τριαντάφυλλον Τσουφᾶν* νὰ καταλάβῃ τὰς περὶ τὰ ἄκρα τοῦ

χωρίου οίκισι, τὸν δὲ δεύτερον *Ἰωάννην Κλίμακαν* τὸ κέντρον, αὐτὸς δὲ ἔχων 100 λογάδας περιεσκόπει τὰ ὀχυρώματα. Ἄμα τῇ πρωΐᾳ (29 Ἰανουαρίου 1829) ἐπεφάνη ὁ Μαχμοῦτ ἡγούμενος τοῦ ἱππικοῦ, εἶπετο δὲ τὸ πεζικόν. Οἱ Τούρκοι προσελθόντες ἐγγὺς τῶν ὀχυρωμάτων ἔστησαν ἐπ' ὀλίγον καὶ προσευζάμενοι ἐφόρμησαν κατὰ τῶν ὀχυρωμένων προχωρήσαντες μέχρι τῶν μέσων οἰκίδων τοῦ χωρίου· ἐγένετο ἀγὼν κρατερός. Οἱ ἔχθροί εἰ καὶ ἐμάχοντο γενναίως, οὐχ ἤττον μετὰ δύο ὥρων μάχην ὑπεχώρησαν ὡς ἐκτεθειμένοι εἰς τὸ πῦρ τῶν Ἑλλήνων ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς βαλλόντων, οἵτινες ἰδόντες αὐτοὺς κλονουμένους ἐξώρμησαν καὶ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν, ἐφόνευσαν περὶ τοὺς 250, ἐτραυματίσαν πολλοὺς καὶ κατεδίωξαν αὐτοὺς μέχρι τῆς *Λάσπης*. Ἀνέστειλε δὲ τὸν περαιτέρω διωγμὸν καὶ τὸν τέλειον διασκορπισμὸν τῶν ἐχθρῶν ἡ αἰφνιδία καταιγὶς καὶ ὁ ψυχρότατος ἀνεμος, μάλιστα δὲ ὁ φόβος μὴ τυχὸν καταλιπόντες τὰ ἑαυτῶν ὀχυρώματα αἰφνης προσβληθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἀναμενομένου Ὁμὲρ πασᾶ. Ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐτραυματίσθησαν μόνον τρεῖς. Μετὰ τὴν φυγὴν, τῶν Τούρκων οἱ ἡμέτεροι ἔλαβον πολλὰ λάφυρα, φορτηγικὰ ζῶα, χρήματα, τρεῖς σημαίας, ἐξ ὧν μία σώζεται μέχρι τοῦδε ἐν τοῖς Ἀνακτόροις (Ἀθηνῶν). Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ διέπρεψαν πάντες οἱ ἀξιωματικοί, ἰδίως ὅμως ὁ Βάσσης, ὅστις πανταχοῦ κατὰ τὴν μάχην ἐπεφαίνετο παροτρύνων, ἐνθαρρύνων καὶ ἐφορμῶν ἀκράτητος κατὰ τῶν ἐχθρῶν πεποιθώς καὶ ἐπὶ τὴν βοήθειαν τοῦ προστάτου τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἀγίου Γεωργίου, οὗ τὴν εἰκόνα ἐπὶ ἐγκολπίου πάντοτε ἔφερεν. Ὁ Μαχμοῦτ πασᾶς κατατροπωθεὶς ἐτράπη εἰς φυγὴν (10 Φεβρουαρίου 1829) πρὸς τὴν Λαμίαν, ὁ δὲ Ὁμὲρ πασᾶς μαθὼν τὴν ἥτταν αὐτοῦ ἔφυγε καὶ αὐτὸς εἰς Εὐβοίαν καταλιπὼν φρουρὰν ἐν Θήβαις.

Ἐν τούτοις, αἱ Δυνάμεις ἐξακολουθοῦσαι τὰ περὶ τῆς διαρρυθμίσεως τῆς τύχης τῆς Ἑλλάδος βουλευόμενα αὐτῶν, συνέταξαν ἐν Λονδίνῳ τὴν 10)22 Μαρτίου 1829 τὸ κατωτέρω πρωτόκολλον, δι' οὗ ὥρισαν, ὅτι πᾶσαι αἱ πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Παγασητικοῦ καὶ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου Ἑλληνικαὶ χῶραι, περιλαμβανομένης τῆς Εὐβοίας καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων, θελου-

σιν ἀποτελέσει Κράτος ὑποτελὲς μὲν καὶ ὑπόφορον τῇ Τουρκίᾳ, ἀλλὰ κυβερνώμενον ὑπὸ ἰδίου κληρονομικοῦ καὶ Χριστιανοῦ ἡγεμόνος.

ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΝ ΤΟΥ ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Τῇ 10)22 Μαρτίου 1829.

• Παρόντες : — Οἱ Πληρεξούσιοι τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσίας. Οἱ πληρεξούσιοι τῆς συμμαχίας ἀναγνόντες τὰ ἐπισυναπτόμενα εἰς τὸ πρωτόκολλον ἔγγραφα ὑπὸ στοιχείων Α', Β', Γ', Δ', καὶ λαβόντες αὐτὰ εἰς σκέψιν ἀπεφώνησαντο τὰδε :

• Οἱ παρὰ τῇ ὀθωμανικῇ Πύλῃ Πρόεδροι τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, ἅμα φθάσαντες εἰς Κωνσταντινούπολιν, θέλουσιν ἀρχίσει διαπραγματεύειν μετὰ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως ἐν ὀνόματι τῶν τριῶν αὐλῶν, αἵτινες ὑπέγραψαν τὴν Συνθήκην τῆς 6 Ἰουλίου 1827 περὶ τῆς μελλούσης εἰρηνοποιήσεως καὶ διοργανώσεως τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὰς κάτωθι σημειουμένας βάσεις.

• Ὁριθεσία τῆς Στερεᾶς καὶ τῶν νήσων.

• Νὰ προταθῇ εἰς τὴν Πύλην, ὅτι ἡ ὁριοθετικὴ γραμμὴ κατὰ μὲν τὴν Στερεάν, ἀρχεται ἀπὸ τὸ στόμιον τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου, ἐκτείνεται φθάνουσα εἰς τὴν κορυφὴν τῆς Ὄθρου, ἐκτείνεται κατ' εὐθείαν μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς πρὸς Ἀνατολὰς τῶν Ἀγραίων, ἐν ᾗ ἐστὶ τὸ σημεῖον τῆς ἐνώσεως μετὰ τοῦ Πίνδου. Ἐκ τῆς ἀκρωρείας ταύτης ἡ γραμμὴ κατέρχεται εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ Ἀχελύου, πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τοῦ Λεοντίου, τὸ ὅποτον μένει εἰς τὴν Τουρκίαν· εἴτα διέρχεται τὴν σειρὰν τοῦ Μακρυνόρου, περιλαμβάνει ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους τὸ ὁμώνυμον στενὸν τοῦ Μακρυνόρου, τὸ ἀπὸ τὴν πεδιάδα τῆς Ἀρτης ἀρχόμενον καὶ καταλήγει διὰ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου εἰς τὴν θάλασσαν.

• Ὅλας αἱ πρὸς μεσημβρίαν τῆς γραμμῆς τούτης καίμεναι ἐπαρχίαι θέλουσι συμπεριληφθῇ εἰς τὸ νέον Ἑλληνικὸν Κράτος.

• Αἱ νῆσοι αἱ εἰς τὴν Πελοπόννησον παρακείμεναι, ἡ Εὐβοία καὶ αἱ κοινῶς λεγόμεναι Κυκλάδες, θέλουν ὡσαύτως συμπεριληφθῆ ἐντὸς αὐτοῦ τούτου τοῦ Κράτους.

Φόρος.

• Νὰ προταθῇ εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Πύλην ἐν ὀνόματι τῶν τριῶν Δυνάμεων. ὅτι οἱ Ἕλληνες θελοῦσι πληρῶναι εἰς αὐτὴν φόρον ἐτήσιον 1,500,000 γροσίων τουρκικῶν.

Διὰ τὴν προληφθῆ πᾶσα τυχὸν διαφορὰ θέλει προσδιορισθῇ ἅπαξ διὰ παντὸς καὶ ἐν κοινῇ συγκαταθέσει ἡ μεταξὺ τοῦ τουρκοῦ γροσίου, καὶ τοῦ ἰσπανικοῦ ταλλέρου ἀναλογία.

Διὰ τὴν ἀχρηματίαν ἐν ᾗ εὐρίσκεται ἡ Ἑλλὰς θέλει συμφωνηθῇ ὅτι ἀφ' ἧς στιγμῆς πρέπει νὰ ἀρχίσῃ ἡ πληρωμὴ τοῦ φόρου, ἡ Ἑλλὰς θέλει πληρώσει εἰς τὴν Πύλιν, διὰ τὸ πρῶτον ἔτος ποσότητα ὅχι μικροτέραν τοῦ πέμπτου οὔτε μεγαλειτέραν τοῦ τρίτου μέρους τῆς ὀλικῆς ποσότητος τοῦ φόρου· ὅτι ἡ ποσότης αὕτη θέλει ἀυξάνει ἀπὸ ἑτους εἰς ἔτος ἕως ὅτου ἐν διαστήματι τεσσάρων ἐτῶν ὁ ἐτήσιος φόρος φθάσῃ εἰς τὸν ἀνώτερον ὅρον τῶν 1,500,000 γροσίων, ἅπερ ἡ Ἑλλὰς θέλει πληρῶναι κατ' ἔτος ἀνευ τῆς ἐλαχίστης ἀυξήσεως ἢ ἐλαττώσεως.

Ἀποζημίωσις.

Θέλει προβληθῇ τῇ Ὀθωμανικῇ Πύλῃ νὰ κανονισθῇ ἡ εἰς τὸ 2 ἄρθρον τῆς συνθήκης τῆς 6 Ἰουλίου 1827 ἀναφερομένη ἀποζημίωσις κατὰ τὸν κατωτέρω τρόπον. Θέλουσιν εἰσθαι δεκτοὶ νὰ παρουσιάσωσι τοὺς τίτλους των :

1. Ὅσοι ἰδιῶται Ὀθωμανοὶ ἔχουν ἰδιοκτησίαις εἰς τὸ νέον Ἑλληνικὸν Κράτος.

2. Ὅσοι ἰδιῶται Ὀθωμανοὶ εἴτε ὡς ἐπικαρπῶται, εἴτε ὡς κατὰ κληρονομίαν διαχειρισταί, προσεπορίζοντο ὠρελείας ἀπὸ τὰ Βακούφια· ἂν ἐξαρθῶμεν ἀπὸ τὰ τζαχία ἐντὸς τοῦ ρηθέντος κράτους, ἐκπιπτωμένων τῶν δικαιωμάτων δι' ὧν ἦσαν βεβαρημένα αὐτὰ τὰ Βακούφια.

Οἱ εἰς τὰς ἄνω δύο τάξεις ὑπαγόμενοι ἰδιῶται Ὀθωμανοί,

ὡς οἱ τίτλοι ἤθελον εὐρεθῇ ἐν τάξει, θέλουσιν ἔχει τὴν ἀδειαν·
να πωλήσωσιν οἱ ἴδιοι τὰς ἰδιοκτησίας των ἐν διαστήματι ἐνὸς.

Ἀλεξάνδρος Μαυροκαρδῆτας.

ἔτους, ἀφ' οὗ πρότερον ἐξοφλήσωσι τὰ ἐνυπόθηκα χρέη τῆς ἰδιο-
κτησίας των. Ἄν δὲν ἠμπορέσωσιν εἰς τὸ διάστημα τοῦτο να
πωλήσωσι τὰς ἰδιοκτησίας των, ἐπιτροπὴ τις θελεῖ τὰς ἐκτιμή-
σει καὶ ἀφ' οὗ ἅπαξ προσδιορισθῇ τὸ χρεωστούμενον εἰς τοὺς
παλαιούς ἰδιοκτῆτας ἢ εἰς τοὺς κληρονόμους των ἢ εἰς ὅποιον

ἀνήκει ποσόν, ἢ Ἑλληνικὴ Κυβερνησις θέλει δώσει, εἰς ὅσους ἔχουσι λαμβάνειν, ἔγγραφα ὑποχρεωτικὰ διὰ νὰ ἐξοφληθῶσιν ἐν ἑποχῇ προσδιωρισμέναις.

Ἡ ἐξέτασις τῶν τίτλων καθὼς καὶ ἡ ἐκτίμησις τῶν ἰδιοκτησιῶν θέλει γείνει ὑπὸ μικτῆς ἐπιτροπῆς συγκειμένης ἐξ Ἑλλήνων καὶ Ὁθωμανῶν ἴσου ἀριθμοῦ ἐκπέρωθεν. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη θέλει ἐπιφορτισθῇ νὰ ἐξετάσῃ ἐντὸς τοῦ βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος, πάσαις τὰς ἀπαιτήσεις καὶ νὰ ἀποφασίσῃ περὶ τῆς νομιμότητός των, θέλει πρὸς τοῦτοις παραδεχθῇ γενικὰς ἀρχὰς δι' ὅσους ἀπώλεσαν ἐν καιρῷ τῆς ἐπαναστάσεως τὰ ἔγγραφα των καὶ αἱ ἀρχαὶ αὗται θέλουσι κοινοποιηθῇ πρὸς τὸν ἔχοντα συμφέρον.

Διὰ τὴν διάλυσιν ἐνδεχομένων διαφωνιῶν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ὁθωμανῶν ἐπιτρόπων καὶ διὰ νὰ ὁρισθῇ ἐν ταύτῃ ὁ συντομώτερος τρόπος τῆς ἐξοφλήσεως τοῦ χρέους, καὶ νὰ λαμβάνωνται εἰς ὅλας τὰς παρεμπιπτούσας περιστάσεις, τὰ ὁριστικώτερα μέτρα, θέλει συστηθῇ ἐπιτροπὴ δικιτηρικὴ τῶν ἐκκλησιῶν συγκειμένη ἐξ ἐπιτρόπων τῶν τριῶν Δυνάμεων καὶ ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη θέλει ἀποφασίζει ὁριστικῶς εἰς ὅσα ἡ πρώτη διεφώνησεν.

Ἐπικυριότης (Suzeraineté).

Ἡ Ἑλλάς, ὑπὸ τὴν ἐπικυριότητα τῆς Πύλης, θέλει διοικεῖται ἐσωτερικῶς διὰ τοῦ καταλληλοτέρου τρόπου, ὅστις ἔγγραψται αὐτῇ θρησκευτικὴν καὶ ἐμπρικὴν ἐλευθερίαν, καθὼς καὶ τὴν εὐδαιμονίαν καὶ ἡτυχιάν της.

Ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἡ διοικησις αὕτη θέλει προσεγγίζει ὅσον τὸ δυνατόν εἰς τὸ μοναρχικὸν σύστημα καὶ θέλει διαπιστευθῇ εἰς ἀρχηγόν ἢ ἡγεμόνα χριστιανόν, οὗτινος ἡ ἀρχὴ θέλει μεταβιβάζει κληρονομικῶς καὶ κατὰ τάξιν πρωτοτοκίων.

Ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ὁ ἡγεμὼν οὗτος δὲν δύναται νὰ ἐκλεγῇ μεταξὺ τῶν οἰκογενειῶν τῶν τριῶν Δυνάμεων τῶν ὑπογραφασῶν τὴν συνθήκην τῆς 6 Ἰουλίου 1827, ἡ δὲ πρώτη ἐκλογὴ θέλει γείνει τῇ συνενάσει τῶν τριῶν αὐτῶν καὶ τῆς Ὁθωμανικῆς Πύλης.

Πρὸς ἐνδειξιν τῆς ὑποτελείας τῆς Ἑλλάδος τῷ Ὀθωμανικῷ κράτει θέλει συμφωνηθῇ ἐκτὸς τοῦ ἑτησίου φόρου, ὅσας νέας κατὰ κληρονομίαν ἡγεμῶν λαμβάνει τὰς ἡνίας τῆς διοικήσεως νὰ ἐπικυρῶται ὑπὸ τῆς Πύλης καὶ νὰ πληρῶνῃ αὐτῇ τὸ πρῶτον ἔτος διπλοῦν φόρον.

Ἄν ἡ ἀρχουσα οἰκογένεια ἐκλίπη, ἡ Πύλη θέλει λάβει μέρος εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ νέου ἡγεμόνος καθὼς καὶ εἰς τὴν τοῦ πρώτου.

Ἀμνηστία καὶ δικαίωμα μεταναστεύσεως.

Ἡ Ὀθωμανικὴ Πύλη θέλει κηρύξει πλήρη καὶ τελείαν ἀμνηστίαν ἵνα μὴ ἐνοχληθῇ οὐδεὶς Ἕλλην μετὰ ταῦτα, καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους ἐπὶ λόγῳ ὅτι ἀνεμίχθη ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἐπαναστάσει.

Ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐπίσης θὰ παρᾶσχῃ πᾶσαν ἀσφάλειαν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος εἰς ὅσους Χριστιανοὺς ἡ Ὀθωμανοὺς ἠκολούθησαν τὴν ἐναντίαν μερίδα.

Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη θέλει παραχωρήσει προθεσμίαν ἐνὸς ἔτους εἰς ὅσους τῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων τῆς ἐπιθυμοῦσι νὰ μεταναστεύσωσι, νὰ πωλήσωσι τὰς ἰδιοκτησίας των καὶ νὰ ἀναχωρήσωσιν ἐλευθέρως. Ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις θέλει συγχωρήσει ὡσαύτως εἰς ὅσους τῶν Ἑλλήνων προτιμῶσι νὰ μεταναστεύωσιν εἰς τὸ Ὀθωμανικὸν Κράτος.

Αἱ μεταξὺ Ὀθωμανῶν καὶ Ἑλλήνων ἐμπορικαὶ σχέσεις θέλουσι προσδιορισθῇ ὀριστικῶς ἅμω ὡς κανονισθῶσι τὰ ἐν τῷ παρόντι πρωτοκόλλῳ ἀναφερόμενα.

Οἱ πρέσβεις τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Μεγάλης Βρετανίας θέλουσιν ἐπιφορτισθῇ νὰ ζητήσωσι παρὰ τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης τὴν διατήρησιν τῆς ἀνακωχῆς, ἣν ὁ Ρεῖζ Ἐφένδης διὰ τῆς ἀπὸ 10 τοῦ παρελθόντος Σεπτεμβρίου ἐπιστολῆς πρὸς τοὺς ἐν τῷ Ἀρχιπελάγει ἀντιπροσώπους τῆς συμμαχίας ἐκήρυξεν ὡς ὑφισταμένην πραγματικῶς ἐκ μέρους τῆς Πύλης πρὸς τοὺς Ἕλληνας.

Αἱ τρεῖς αὐλαὶ στηριζόμεναι ἐπὶ τῆς ἐκ μέρους τῆς Πύλης ἀνακωχῆς, τῶν προσπαθειῶν αὐτῶν κατὰβάλλουσι πρὸς ἐξασφάλισιν

τῆς διατηρήσεως αὐτῆς καὶ ἐπὶ τῶν διαπραγματεύσεων, αἵτινες θέλουσιν ἀρχίσαι ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τῆς ὀριστικῆς τύχης τῆς Ἑλλάδος, θέλουσι ζητήσαι καὶ παρὰ τῶν Ἑλλήνων νὰ παύσωσιν ἀμέσως τῶν ἐχθροπραξιῶν καθ' ὅλα τὰ μέρη· ἡ δὲ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις νὰ ἐπαναφέρῃ ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ παρὰ τῆς συμμαχίας ἐγγυωμένου Κράτους τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα ὅσα εὑρίσκονται ἐκτός, πάντοτε ὅμως χωρὶς τὸ μέτρον τοῦτο νὰ προδικάσῃ, κατ' οὐδένα τρόπον, τὸ περὶ ἐροθεσίας τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ Κράτους ζήτημα.

Ἄμα ὡς λάβῃ πέρας ὁ ἀνωτέρω συμβιβασμὸς μετὰ τῆς Πύλης, θέλει τεθῇ, κατὰ τὸ ἄρθρον 5 τῆς συνθήκης τῆς 6 Ἰουλίου, ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν ἐκείνων τῶν δυνάμεων, τῶν ὑπογραψασῶν τὴν ρηθείσαν συνθήκην, αἵτινες νομίζουσιν ὠφέλιμον ἢ δυνατόν νὰ ἀποδεχθῶσιν αὐτὴν τὴν ὑποχρέωσιν, ἥς τὰ ἀποτελέσματα καὶ ἡ ἐνέργεια θέλουσι συμφωνηθῇ μετέπειτα μετὰξὺ τῶν Ὑψηλῶν δυνάμεων κατὰ τὸ προμνημονευθὲν ἄρθρον τῆς συνθήκης τῆς 6 Ἰουλίου. Ἐν τούτοις, ἀποφασίζεται ἀπὸ τῆς σήμερον ὅτι ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐγγύησις θέλει ἐξασφαλίζει τὴν Πύλιν κατὰ παντὸς κινήματος ἢ ἐχθροπραξίας ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν Ἑλλάδα κατὰ παντὸς κινήματος ἢ ἐχθροπραξίας ἐκ μέρους τῆς Πύλης.

Οἱ πρέσβεις Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας δὲν δύνανται νὰ κλείσωσιν οὐδένα συμβιβασμὸν ἀπομακρυνόμενον τῶν ἀνωτέρω τεθεισῶν βάσεων.

Ἄν καὶ ἐν τῇ παρούσῃ διαπραγματεύσει ἡ Ρωσία συγκατανεύῃ νὰ μὴ ἀντιπροσωπεύηται διὰ πληρεξουσίου, ἐν τούτοις αἱ τρεῖς δυνάμεις συνενοήθησαν νὰ ἐξακολουθήσωσιν αἱ διαπραγματεύσεις ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν αὐτῶν Λονδίνου καὶ Παρισίων ἐν ὀνόματι καὶ τῆς Ρωσίας καθὼς καὶ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας νὰ γίνωσι πᾶσαι αἱ προτάσεις ἐκ μέρους τῶν τριῶν δυνάμεων τῶν ὑπογραψασῶν τὴν συνθήκην τῆς 6 Ἰουλίου 1827 καὶ νὰ μὴ γίνῃ δεκτὸν ζήτημα, οὗτινος σκοπὸς εἶναι νὰ ἀπομακρύνῃ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως τὴν Ρωσίαν ἀπὸ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος διαπραγματεύσεως, ἢ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς.

Οι ἀντιπρόσωποι Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας θέλουσι προσπαθήσει πάσαις δυνάμεσι νὰ λάβωσιν ὅσον τάχιον τὴν συγκατάθεσιν τῆς Πύλης δι' ὅσας μέλλουσι νὰ ποιήτωσιν αὐτῷ προτάσεις. Οἰαδὴ ποτε δὲ κἂν ἡ ἡ διαθέσις τῆς, θέλουσι ζητήσῃ παρὰ τῆς Ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως ταχεῖαν ἀπάντησιν εἰς τὰς προτάσεις τῶν.

Ὅσα ἐπίσημα ἔγγραφα μέλλουσι νὰ γραφῶσι, συνεπεῖα τῶν διαπραγματεύσεων τούτων, θέλουσι συντάττεσθαι ἀπὸ κοινοῦ, καὶ ὑπογράφεσθαι ὑπὸ τῶν δύο πληρεξουσίων εἰς τριπλοῦν ἵνα διευθύνεται ἀνὰ ἕν πρὸς ἐκάστην τῶν τριῶν δυνάμεων.

Τὸ παρὸν πρωτόκολλον, καθόσον ἀφορᾷ τὰς βάσεις τῶν μετὰ τῆς Πύλης διαπραγματεύσεων τῶν πρέσβειων καὶ τὸν τρόπον, ὃν πρέπει νὰ ἀκολουθήσωσιν ἐν ταῖς διαπραγματεύσεσιν αὐτῶν, ἐπέχει τόπον ὁδηγιῶν αὐτοῖς.

Ὁ πληρεξούσιος τῆς Α. Μ. τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας ἐκοινοποίησεν ἐπισήμως ὅτι ἔλαβε τὴν ἀδειαν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος νὰ συγκατανεύσῃ εἰς τὸ νὰ διαπραγματευθῶσιν οἱ πρέσβεις τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας μετὰ τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης ἐν ὄνοματι τοῦ αὐτοκράτορος καὶ νὰ θεωρῇ ἀπ' αὐτῆς τῆς στιγμῆς τοὺς ρηθέντας πρέσβεις ὡς ἐφωδιασμένους διὰ τῆς ἀναγκαίης πληρεξουσίουτητος πρὸς διαπραγματεύσιν ἐκ μέρους τῆς Ρωσίας κατὰ τὰς προεκτεθείσας βάσεις καὶ συμφωνίας.

Οἱ πληρεξούσιοι τῆς Γαλλίας καὶ Μεγάλῃς Βρεττανίας ἀνήγγειλαν ὅτι κατὰ συνέπειαν τῆς διακοινώσεως ταύτης καὶ ἵνα ἐκπληρωθῇ τὸ σκοπούμενον τοῦ παρόντος πρωτοκόλλου, οἱ παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ Πύλῃ ἀντιπρόσωποι τῶν οἰκείων αὐλῶν θέλουσι θεωρηθῇ ὡς ἀνηκόντως ἐφωδιασμένοι νὰ διαπραγματευθῶσιν ἐν ὄνοματι τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας καθὼς καὶ τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας καὶ θέλουσι διαταχθῇ νὰ ἀπέλθωσιν ἁμέσως εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως ἄρξωνται τῶν διαπραγματεύσεων ἐκ μέρους τῶν τριῶν συμμάχων αὐλῶν καὶ κατὰ τὰς ἀνωτέρω βάσεις καὶ συμφωνίας τὰς γενομένας κοινῇ συγκαταθέσει.

Ἀδερδην, Πολινιάκ, Λίβεν.

Κατὰ τοῦ πρωτοκόλλου τούτου, ὡς εἰκός, καθυπέβαλον ἡ τε

Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις (11|23 Μαΐου καὶ 24|5 Ἰουνίου 1829) καὶ ἡ Δ' ἐθνικὴ Συνέλευσις, ἡ συγκροτηθεῖσα ἐν Ἀργεὶ τῇ 11 Ἰουλίου 1829 καὶ μέχρι τῆς 6 Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους αὐτόθι συνεδριάσασα, εὐλόγους ἐνστάσεις. Ὄντως δὲ διὰ τῆς πράξεως ταύτης ἐματαιοῦτο κατὰ μέγα μέρος ὁ ἀρχικὸς τῆς ἐπαναστάσεως σκοπός. Οὐ μόνον αἱ πλεῖσται Ἑλληνικαὶ χῶραι παρεδίδοντο αὖθις τῇ διακρίσει τῶν Τούρκων, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ ἐκείναι ὅσαι ἐμελλον νὰ ἀποτελέσωσιν ἴδιον Κράτος ἀπείσθησαν τοῦ εὐεργετήματος τῆς ἐντελοῦς ἀνεξαρτησίας. Ἐξ ἑναντίας δὲ ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις, θεωροῦσα τὸν στρατὸν αὐτῆς ἐπανειλημμένως ὑπὸ τῶν Ρώσων κατατροπωθέντα καὶ ἀναγκασθεῖτα νὰ συνομολογήσῃ ἐν Ἀδριανουπόλει τὴν 2|14 Σεπτεμβρίου εἰρήνην ἐπιζημιον, ἔσπευσε διὰ τοῦ 10 Ἀπριλίου (1) τῆς εἰρήνης ταύτης νὰ ἀποδεχθῇ ὀριστικῶς τὰς ἀποφάσεις τῶν Δυνάμεων, τὰς περιεχομένας ἐν τε τῇ τῆς 24 Ἰουνίου (6 Ἰουλίου 1827) συνθήκῃ καὶ ἐν τῇ ἀπὸ 10|22 Μαρτίου 1829 πρωτοκόλλῳ.

Μετὰ τὰ ὀλίγα ταῦτα περὶ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 10|22 Μαρτίου, ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν συνέχισιν τῶν πολεμικῶν τῶν Ἑλλήνων ἔργων, ἀπερ' μεθ' ὅλην τὴν προκηρυχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ *Peitz-Erfenberg* καὶ τοῦ πρωτοκόλλου τούτου ἀνακωχὴν ἐξηκολούθουν ἐν τῇ Στιέρᾳ Ἑλλάδι.

Μετὰ τὴν ἀνωτέρω μάχην τοῦ *Μαρτίου* τὴν καταστήσασαν

(1) Ἰδοὺ τὸ 10 Ἀπρίλιον τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως τὸ ἀπορῶν τὰ τῆς Ἑλλάδος :

Ἄρθρον 10. Ὁμολογοῦσα ἡ Ὑψηλὴ Πύλη τὴν τελείαν αὐτῆς συγκατάθεσιν εἰς τὰ ὁρισμένα ἐν τῇ τοῦ Λονδίνου Συνθήκῃ τῆς 24|6 Ἰουλίου 1827 μεταξὺ τῆς Ρωσίας, τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας καὶ Γαλλίας, συναποδέχεται καὶ τὴν πρᾶξιν τῆς 10|22 Μαρτίου 1829 ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν αὐτῶν τούτων δυνάμεων ἀποφασισθεῖσαν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς εἰρημένης συνθήκης καὶ διαλαμβάνουσας τοὺς πρὸς τὴν ὀριστικὴν ἐκείνης ἐκτέλεσιν λεπτομερεῖς συμβιβασμούς. Εὐθὺς δὲ μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν ἐπικυρώσεων τῆς παρούσης περὶ εἰρήνης συνθήκης, ἡ Ὑψηλὴ Πύλη θέλει διαρίσει πληρεξουσίους ὅπως συμφωνήσωσι μετὰ τῶν τῆς ρωσικῆς αὐτοκρατορικῆς αὐλῆς καὶ τῶν αὐλῶν τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας περὶ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν εἰρημένων ὁρισμῶν καὶ συμβιβασμοῦ.

δυσχερῇ τὴν θέσιν τῶν ἐν Θήβαις καὶ Ἀττικῇ Τούρκων στερου-
μένων, πρὸ πάντων, τροφῶν, ὁ στρατάρχης Δημήτριος Ὑψηλάν-
της ἐσχόπει τὸν ἀποκλεισμόν τῶν Θηβῶν καὶ τῆς Ἀττικῆς διὰ
τῆς καταλήψεως τῶν κυριωτέρων θέσεων, δι' ὧν ἡδύνκντο οἱ
ἐχθροὶ νὰ προσπορίζωνται τροφάς. Ἀλλ' ὁ ἄρτι διορισθεὶς γενικός
πληρεξούσιος τῆς Στεριᾶς Ἑλλάδος, Ἀγουστίνο; Καποδίστριας,
ἄνθρωπος περὶ τὰ στρατιωτικὰ ἀπειρότατος, ἄλλα διανοούμενος, οὐ
μόνον οὐδεμίαν ἀκρόασιν τῷ Ὑψηλάντῃ ἔδωκεν, ἀλλὰ καὶ δύο
χιλιαρχίας καὶ τὸ ἱππικὸν ἀρήμεσεν ἀπ' αὐτοῦ σκοπὸν ἔχων νὰ
πολιορκήσῃ τὴν Ναύπακτον, ἥτις, καταλαμβανομένων τῶν στε-
νῶν τῆς Ἀκαρνανίης καὶ τοῦ Μακρυνόρου, ἐμελλε καθὼς καὶ τὸ
Μεσολόγγιον νὰ παραδοθῇ. Καὶ πρὸς τὸ φαινόμενον μὲν ὑπέ-
σχετο ὁ Ἀγουστίνος νὰ πέμψῃ πάλιν ὀπίσω τὸν στρατὸν τοῦτο
κρύφῃ δ' ἐρραδιούργησε πρὸς τὸν ἀδελφὸν καὶ τὰς χιλιαρχίας τοῦ
Νικολάου Κριεζώτου καὶ Ἰωάννου Στράτου. Ὡς ἐκ τούτου, οἱ
πλείστοι ὀπλιτάρχαι δι' ἀναφορὰς διεμαρτυρήθησαν μὲν πρὸς τὸν
Κυβερνήτην, οὐδαμῶς ὅμως εἰσηκούσθησαν. Οὐχ ἦττον ὁ Ὑψη-
λάντης καίπερ μικρὰν ἔχων δύναμιν ἀπεφάσισε νὰ πολιορκήσῃ
τὰς Θήβας, αἱ ἐφύρουν 3.000 πεζῶν καὶ 300 ἱππεὺς κατέχον-
τες τὰ προάστεια Πύργον, Πυρὶ καὶ Ἀγίους Θεοδώρους. Πρὸς
τοῦτο δὲ ἐπεμψε μὲν εἰς κατάληψιν τοῦ Ἀρηγορήτου, θέσεως
ὀχυρᾶς ἐπὶ ὄρους ἐγγύς τοῦ Καραμπυμπᾶ, τὸν *Κριεζώτην, Τόλιαν*
Δάζον, Ἰωάννην Ράγκον καὶ Μῆτρον Λιακόπουλον ἡγούμενους
400 στρατιωτῶν, ὅπως ἐμποδίζωσι πᾶσαν συκοινωνίαν μεταξὺ
Εὐβοίας καὶ Θηβῶν, τὸν δὲ Βάσσον εἰς Ἀττικὴν πρὸς τὸν αὐτὸν
σκοπὸν. Αὐτὸς δὲ ἡγούμενος 700 ἀνδρῶν νύκτωρ (18 Μαρτίου)
κατέλαβε τὰ ἐρείπια τῶν Θηβῶν. Ὁ Ὀμὲρ πρᾶς τῆς Καρύστου
μαθὼν τὴν κατάληψιν τοῦ Ἀρηγορήτου ἐξεστράτευσεν (2 Ἰουνίου)
ἡγούμενος 1000 τακτικῶν καὶ 800 Ἀλβανῶν. Οἱ Ἕλληνες ὄν-
τες περὶ τοὺς 600 ἰδόντες ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ ὄρους ἐπερχομένους
τοὺς ἐχθροὺς κατῆλθον πρὸς τὰς ὑπαρείας. Ἀλλὰ κινδυνεύον-
τες νὰ περικυκλωθῶσιν ἕνεκα ἀπροσδοκίτου ὑποχωρήσεως τοῦ
πάντοτε ἀνδρείως πολεμήσαντος Κριεζώτου, ὑπεχώρησαν πρὸς τὰ
ὀχυρώματα ἐν μεγίστῃ ἀταξίᾳ. Τῶν Τούρκων ἀπειλούντων νὰ

εἰσπηδήσωσιν εἰς αὐτὰ τὰ ὀχυρώματα. ὁ ἐκπόνταρχος *Ψαροδῆμος* καὶ ὁ πεντηκόνταρχος *Διακόπουλος* ἐν ἀλαλαγμῷ ἐκπηδήσαντες ἔτρεψαν τοὺς πλησιεστέρους τῶν ἐχθρῶν εἰς φυγὴν.

Τὸ παράδειγμα τῶν ἀνδρείων τούτων μιμηθέντες καὶ οἱ ἄλλοι ἐξώρμησαν καὶ ἔτρεψαν τοὺς ἐχθροὺς εἰς φυγὴν, ἐφόνευσαν περὶ τοὺς 47 καὶ πολλοὺς ἐτραυματίσαν. Ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐφονεύθησαν τρεῖς καὶ ἐπληγώθησαν πέντε, ἐν οἷς ὁ *Βασιλείος Μπουσος*, ὁ *Παῦλος Στεφάνου* καὶ ὁ *Βασιλείος Ασναγίδης*· ὁ δὲ ἀνδρειότατος πάντων ἀναδειχθεὶς *Ψαροδῆμος* ἐτρώθη τὸ στέρνον καὶ τὸν ἀριστερὴν βραχίονα· ἐν τούτοις ὅμως εἰ καὶ ὁ Ὅμηρ πασσῆς ὑπεχώρησεν εἰς *Χαλκίδα*, οἱ Ἕλληνες κατέλιπον τὸν *Ἀθηγορίτην* ὥς στερούμενοι τροφῶν καὶ μὴ λαμβάνοντες μισθόν, πολλοὶ δὲ τῶν τοῦ Ὅμηρ Πασσῆ ἀπῆλθον εἰς βοήθειαν τῶν ἐν Θήβαις Τούρκων, οἵτινες τόσον θαρραλέοι ἐγένοντο, ὥστε καθ' ἡμέραν ἐξήρχοντο εἰς συλλογὴν καρπῶν. Ὁ Ὑψηλάντης μαθὼν ὅτι αὐθόρμητοι ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν ἐκ *Ναυπάκτου* οἱ ὑπὸ τὸν *Χατζηχρήστον* ἱππεῖς ἐπεμψε νυκτὸς πρὸς προϋπάντησιν αὐτῶν τὸν *Σκουρτανιώτην* καὶ τὸν *Εὐμορφόπουλον*, ὅπως ἀπὸ κοινοῦ ἐπιπέσωσι κατὰ τῶν ἀνυπόπτως διεσκορπισμένων ἐχθρῶν. Πράγματι δὲ οἱ ἱππεῖς ὄντες 130 καὶ 300 πεζοὶ ἐκ τοῦ ἐν Θήβαις ἐλληνικοῦ στρατοπέδου ἐπῆλθον συνηνωμένοι κατὰ τῶν ἀνυπόπτων ἐχθρῶν· ἐγένετο μικρά, ἀλλὰ κρατερὰ συμπλοκή, καθ' ἣν ἐκ μὲν τῶν Τούρκων ἐφονεύθησαν περὶ τοὺς 130, ἠχμαλωτίσθησαν 16 καὶ ἐτραυματίσθησαν πολλοί, συνελήφθησαν δὲ καὶ 80 ἱπποὶ, ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων οὐδεὶς ἐφονεύθη· ἐπληγώθησαν δὲ τινες, ἐν οἷς καίριως, κατὰ τὴν κοιλίαν, ὁ *Ἀθανάσιος Σαλαμίνιος* ὁ μετ' οὐ πολὺ ἐκ τῆς πληγῆς ἀποθανών, ὁ *Σταῦρος Ἐλευθερίου Αἰρίτης* καὶ ἠχμαλωτίσθη ὁ *Ἰωάννης Σέρβος*, ὅστις καὶ ἐλυτρώθη ἀντὶ τεσσάρων ἐκ τῶν συλληφθέντων 16 Τούρκων. Μετ' ὀλίγας δ' ἡμέρας μαθόντες οἱ ἡμέτεροί ὅτι ἤρχοντο ἐκ *Χαλκίδος* 500 Τούρκοι πρὸς ἐπικουρίαν τῶν ἐν Θήβαις κατὰ τὴν νύκτα τῆς 20 πρὸς 21 Ἰουνίου κατέλαβον τὸ κατὰ τὴν ἐκ *Χαλκίδος* εἰς Θήβας ἄγουσαν *Μαυροβοῦνι*. Οἱ Τούρκοι φθάσαντες αὐτόσε προσεβλήθησαν αἰφνης ὑπὸ τῶν ἐνεδρευόντων Ἑλλή-

· Ναύαρχος Κόδριγκτων.

ω Αντιναύαρχος Δεριγνύ

ο Αντιναύαρχος Αϊδεν

νων ἤρξατο μάχη μεταξὺ τῶν Τούρκων προσπαθούντων νὰ διαφύγωσιν εἰς Θήβας, καὶ τῶν Ἑλλήνων κωλυόντων αὐτούς. Τέλος ὁμως διεξήλθον οἱ Τούρκοι πρὸς τοὺς ἐν Θήβᾳ ἀποβαλόντες περὶ τοὺς 120 ἄνδρας καὶ πολλοὺς τραυματίας, ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐφονεύθησαν ἑννέα καὶ τινες ἐτραυματίσθησαν.

Τῇ ἐπαύριον (22 Ἰουνίου), ὅπως ἀποπλύνωσι τὴν αἰσχύνην τῆς προτεραίας οἱ Τούρκοι ἐφώρμησαν, ἀπὸ πρῶτης, ἐπὶ τὰ ὄχυρῶματα τῶν Ἑλλήνων. Καὶ οἱ μὲν κατέχοντες τοὺς Ἀγίους Θεοδώρους Τούρκοι προσέβαλον τὰ ὄχυρῶματα τῶν ὀπλιταρχῶν Ἰωάννου Ρούκη καὶ Σπύρου Μήλιου ἀρχηγοῦ τῆς φρουρᾶς τοῦ στρατάρχου Ὑψηλάντου, οἱ δὲ τοῦ Πύργου καὶ Πυρὶ τὰ τοῦ Ἰωάννου Στράτου, Διονυσίου Εὐμορφοπούλου καὶ Γεωργίου Σκουρτανιώτου· τὸ δὲ ἱππικὸν τοῦ ἔχθρου ἵστατο ὀπισθεν ἑτοιμον πρὸς καταδίωξιν. Ἀφ' ἐτέρου δὲ τὸ Ἑλληνικὸν ἱππικὸν ὑπὸ τὸν ἀνδρεῖον Χατζηχρήστον ἵστατο ὀπισθεν τῶν Ἑλλήνων τηρῶν ἐλευθερίαν τὴν εἰς Κάζαν τὴν ἐπὶ τοῦ Κιθαιρώνα ἀγούσαν. Ὁ Ὑψηλάντης ἰδὼν ἐκ τοῦ κέντρου, ἐνθα ἵστατο, ὅτι ἐκινδύνευον οἱ περὶ τὸν Ρούκην καὶ Μήλιον, ἐπεμφεν εἰς ἐπικουρίαν 120 ἄνδρας ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Μπαϊρακτάρην, ὡς καὶ τὸν ἱππαρχον Χατζηχρήστον μετὰ 20 ἱππέων καὶ τὸ ὑπόλοιπον ἱππικόν. Ἐν τούτῳ δύο Ἕλληνες ἱππεῖς οἱ Γεώργιος Μανιάτης καὶ Δημήτριος Σαλαχώρης ἐπιτεθέντες ξιφῆρεις κατὰ 8 Τούρκων ἱππέων ἀποσπασθέντων τοῦ ἄλλου τουρκικοῦ ἱππικοῦ ἔτρεψαν αὐτούς· τοῦτο ἰδόντες οἱ λοιποὶ Τούρκοι ἱππεῖς ἐφώρμησαν· ἐπῆλθον ἄμα καὶ οἱ Ἕλληνες ἱππεῖς καὶ συμπλοκῆς γενομένης, τὸ τουρκικὸν ἱππικὸν ἐτράπη εἰς φυγὴν· ἐξώρμησαν δὲ συγχρόνως ἐκ τῶν προχωμάτων ξιφῆρεις καὶ οἱ πεζοὶ Ἕλληνες, οἵτινες ἔτρεψαν τὸ πεζικὸν τῶν ἐχθρῶν. Οὕτω δὲ οἱ τέως νικηταὶ Τούρκοι ἠττήθησαν κατὰ κράτος ἀποβαλόντες νεκροὺς, πολλοὺς τραυματίας καὶ αἰχμαλώτους καὶ δύο σημαίας. Ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐφονεύθησαν 3 καὶ 15 ἐτραυματίσθησαν.

Μετὰ τὴν νίκην ταύτην, δυστυχῶς τὸ στρατόπεδον τῶν ἡμετέρων ἐγκατέλειπεν (7 Αὐγούστου) τὰς Θήβας, πολλῶν λιποτακτησάντων καὶ ἐμβαλόντων τοὺς πάντας εἰς ἄτακτον φυγὴν.

οὕτω δὲ παρελύοντο ὁσημέραι δι' ἑλλειψιν μισθῶν καὶ τροφίμων τὰ ἑλληνικὰ στρατόπεδα· μέρος τοῦ ὑπολειφθέντος στρατοῦ ἀνέβησαν εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Κιθαιρώνα *Κάζαν*, οἱ δὲ πλείονες εἰς τὰς *Θεσπιάς*, οἷς ἠκολούθησε καὶ αὐτὸς ὁ στρατάρχης Δημήτριος Ὑψηλάντης.

Τῶν ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην μαχομένων περὶ τὰς *Θήβας*, οἱ ὑπ' αὐτοῦ, ὡς εἵπομεν, εἰς Ἀττικὴν πεμφθέντες ὑπὸ τὸν Βάσσον ἄνδρες, ἐστρατοπέδευσαν ἐν τῷ μεταξὺ *Χασικῆ* καὶ *Μενιδίου* μοναστηρίῳ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου. Τῇ 18 Μαΐου ὁ Βάσσος ἡγούμενος 300 πεζῶν καὶ τινῶν ἰππέων, ἐξ ὧν τοὺς πεζοὺς διέταξε νὰ ἐλλοχῇσωσιν ἐκεῖ, μετὰ τῶν ἰππέων προελαύνων πρὸς τὸ *Μενιδιον* συνεπλάκη πρὸς 200 πεζοὺς Τούρκους· ἔσπευσαν οἱ ἐνεδρεύοντες Ἕλληνες καὶ Τούρκοι ἄλλοι ἀλλαχόθεν, ἀλλ' ἐχωρίσθησαν πληρωθέντων τινῶν. Τῇ 27 Μαΐου ἐξεστράτευσαν καὶ πάλιν Τούρκοι ἐξ Ἀθηνῶν πρὸς διάλυσιν τοῦ στρατοπέδου τοῦ Βάσσου ἔλκοντος καὶ δύο τηλεβόλα, ἀλλὰ ἀψιμαχίας γενομένης ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν ἄπρακτοι, ἀποβαλόντες νεκροὺς τινὰς καὶ τινὰς τραυματίας. Δευτέραν ἀπόπειραν ἐποίησαντο οἱ Τούρκοι τῇ 6 Ἰουλίου ἐπιτεθέντες κατὰ τῶν ὠχυρωμένων Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀπέκρουσεν αὐτοὺς ὁ Βάσσος, ἀποβαλόντας νεκροὺς τινὰς καὶ τινὰς τραυματίας.

Τούτων ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἑλλάδι γενομένων, ὁ πληρεξούσιος πολιτικός καὶ στατιωτικός *Αὐγουστῖνος* εὗρίσκετο ἐν τῇ Δυτικῇ Ἑλλάδι. Οὗτος εἰσπλεύσας εἰς Κορινθιακὸν κόλπον ἐπὶ τῆς ὑπὸ τὸν ναύαρχον *Μισοῦλην* φρεγάτας «Ἑλλάδος» ἐκυρίευσεν τοῦ Ἀντιρρίου μετὰ δύο ἡμερῶν (12—13 Μαρτίου) πολιορκίαν κατὰ τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Μετὰ ταῦτα παρεδύθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων τοῖς ἡμετέροις ἢ *Ναύπακτος*, τὸ *Μεσολόγγιον* (4) καὶ

(4) Ἡ διὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Μεσολογγίου γενομένη συνθήκη εἶχεν οὕτως ἰσχύουσα καὶ διὰ τὴν τοῦ Αἰτωλικοῦ :

• Συνθήκη γενομένη μετὰ τοῦ Μουσταφᾶ Κρητικοῦ πληρεξουσίου τοῦ φρουρίου Μεσολογγίου καὶ Ἀνατολικοῦ, καὶ λοιπῶν πρωτίστων Ὀθωμανῶν, καὶ τοῦ Γ. Βαρνακιώτου καὶ Ι. Παπαρηγοπούλου, κατ' ἐπιτροπὴν τοῦ ἐλαμπροτάτου πληρεξουσίου Τοπ-αρχικοῦ τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος.

τὸ *Αἰτωλικόν* (2 Μαΐου) ἀναιμωτί. Ἡ ἀνάκτησις τοῦ Μεσολογίου ἐπανηγυρίσθη ἐν ἀνεκκλήτῳ χαρᾷ καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα. Ἐν Αἰγίνῃ δὲ τῇ 8 Μαΐου δημοτελὴς ἐορτή, καθ' ἣν ἐν μὲν τῇ μητροπόλει ἐξεφώνησε λόγον πανηγυρικὸν ὁ γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας *Σπυρίδων Τρικούλης*. Ὁ δὲ Κυβερνήτης διεκήρυξε πρὸς τὸ πανελλήνιον τάδε : « Ὡδόκησεν ὁ Κύριος καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν τοῦ Μεσολογγίου κυματίζει πάλιν ἡ σημαία τοῦ Σταυροῦ. Εἰς τὰ τεῖχη τῆς πόλεως τοῦ Μεσολογγίου κεῖνται τὰ ὅσθα τῶν γενναίων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες προμαχόμενοι αὐτῆς ἔπεσαν ἐνδόξως.

» Ἀφ' οὗ οἱ ἐν Μεσολογγίῳ καὶ Ἀνατολικῇ Ὀθωμανοὶ ἐπολιορκήσαν διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης διὰ πολὺν καιρὸν, βλέποντες ὅτι δὲν ἡποροῦν νὰ ἀντιτείνουσιν περισσότερον, ἀπεφάσισαν, ὡς ἀκολουθεῖ.

α'. « Νὰ ὑπάγουν διὰ θαλάσσης αἱ φαμηλῖαι τῶν εἰς Μεσολόγγιον καὶ Αἰτωλικὸν Ὀθωμανῶν, συντροφευμέναι μὲ τοὺς ἀνδρας των, συμποσούμεναι ὅλαι ψυχαὶ σχεδὸν 600, καὶ νὰ πληρωθῇ ὁ ναῦλος ἕως εἰς Ἀγιάδα ἢ Πρέβεζαν, ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν· τὰ ἄνω πλοῖα θέλουν εἶναι συντροφευμένα ἀπὸ δύο πολεμικὰ δι' ἀσφάλειαν.

β'. « Αἱ ἄνω φαμηλῖαι θέλουν ἐμβαρκαρισθῇ εὐθὺς ὅπου εἰδοποιηθῶν ὅτι τὰ πλοῖα εἶναι ἔτοιμα, πέρνοντες μαζὴ των ὅσα ἀπὸ τὰ κινητὰ εἶδη των, ἣ πράγματα θέλουσιν, ἐκτὸς τῶν ζώων.

γ'. « Εὐθὺς ὅπου αἱ φαμηλῖαι ἔμβουν εἰς τὰ πλοῖα, ὅλα τὰ λοιπὰ στρατεύματα μὲ τὰ ζῶα των θέλουν ἀναχωρήσει διὰ ξηρᾶς, πέρνοντες ἐνέχυρα ἀμοιβαίως κατὰ τὴν θέλῃσιν τοῦ καπετὰν Γεωργίου Νικολάου, ὅστις θέλει τοὺς συντροφεύσει ἕως εἰς τὴν Ποῦντα Πρεβέζης, διὰ νὰ μὴ ἐνοχληθῶν καθ' ἑδὼν.

δ'. « Ὅλοι τόσοι οἱ διὰ ξηρᾶς καθὼς καὶ οἱ διὰ θαλάσσης θέλουν ἀναχωρήσει μὲ τὰ ἄρματα καὶ τὴν λοιπὴν κινητὴν περιουσίαν.

ε'. « Ἀφ' οὗ ἔμβουν εἰς τὰ πλοῖα αἱ φαμηλῖαι των, θέλουν διορισθῇ ἐκ μέρους τοῦ πληρεξουσίου Τοποτηρητοῦ δύο γυναῖκες νὰ ἐξετάσουν μὲ ἀκρίβειαν καὶ ὅσαι γυναῖκες θέλουν νὰ μείνουν μὲ τοὺς ὀθωμανοὺς, μένουν μὲ αὐτούς, ὅσαι δὲ θελήσουν νὰ μείνουν μὲ τοὺς Χριστιανούς, νὰ μείνουν μὲ αὐτούς· ἐὰν καμία ἀπὸ ἐκείνας ὅπου μείνουν μὲ τοὺς Ἕλληνας ἔχη παιδί ὁμολογούμενον ἀπὸ τὴν ἰδίαν μητέρα ὅτι εἶναι ἀπὸ Ὀθωμανόν, νὰ τὸ κρατῇ ὁ πατήρ του.

ς'. « Τὰ ἀνήλικα, εἴτε θηλυκά, εἴτε ἀρσενικά παιδιά, ὄντα ὀλιγώτερα τῶν δεκατεσσάρων χρόνων, ἐὰν ᾔναι καὶ Τουρκευμένα, νὰ κρατῶνται ἀπὸ

•Τὸ πρῶτιστον τῶν χρεῶν μας, τὸ ὅποτον ὀφείλομεν νάπο-
δώσωμεν εἰς τὴν μνήμην τῶν ἀοιδίμων ἐκείνων μαρτύρων, εἶναι
τὸ νὰ προσφέρωμεν ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ Ὑψίστου τὰς ὑπὲρ
ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν αὐτῶν ἐνθέρμους εὐχὰς μας.

•Τὸ χρέος τοῦτο ἀφοῦ ἀποδώσωμεν, ἔχομεν καὶ ἄλλο ὃχι ὀλι-
γώτερον ἱερὸν νὰ ἐκπληρώσωμεν· ἔχομεν χρέος νὰ συλλέξωμεν
μετ' εὐλαθείας τὰ σεβάσματα αὐτῶν λείψανα καὶ νὰ καταθέσωμεν
εἰς τι μνημεῖον, ὅπου ἡ πατρίς νάποδίδῃ κατ' ἔτος τὸν φόρον

τούς Ἕλληνας χωρὶς νὰ ἐξετάζηται ἡ θέλησίς των. τὰ ὅποια ὑπόσχονται
οἱ Ὀθωμανοὶ νὰ φανερῶσιν ὅλα, καὶ ἂν εὐρεθῇ κανένα χωρὶς νὰ παρα-
στήσουν, ἢ θέλοντες νὰ τὸ περάσουν διὰ Τοῦρκον, θέλουν εἶναι παραβάται
τῆς συνθήκης.

ζ'. •Ὅσα πράγματα ἔχουν κινητά. τὰ ὅποια θέλουν νὰ πωλήσουν,
ἢμποροῦν νὰ τὰ δώσουν εἰς ὅποιον θέλουν, ὅμως χωρὶς ἄργητα

Τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα δὲν θέλουν ἔμβει, οὔτε πλησιάζει εἰς τὸ
φρούριον τοῦ Μεσολογγίου, ἐὰν πρῶτον δὲν ἔδωκον οἱ ἐν αὐτῷ ὅλοι Ὀθω-
μανοί.

Τῆς παρουσίας συνθήκης ἔγειναν δύο ἴσα, καὶ ἐπεκυρώθησαν ἀπὸ τὸν
πληρεξούσιον Τοποτηρητὴν, καὶ ἐσφραγίσθησαν ἀπὸ τὰ μέρη ἀμφοτέρω δια
νὰ ἔχουν ὅλην τὴν ἰσχύν καὶ βεβαιότητα.

Προσθέτομεν ὅτι εἰς τὴν ἄνω Συνθήκην ἐννοοῦνται καὶ οἱ ἐν τῷ Αἰτω-
λικῷ Ὀθωμανοί.

Ἐν Μεσολογγίῳ, τὴν 3 Μαΐου 1829

Κατὴς Σουμουλᾶ ἐφέντης (Τ. Σ.)	Μουσταφᾶς Κρητικὸς (Τ. Σ.)
Χασᾶν Γιοπτζῆ Πασᾶς (Τ. Σ.)	Νουρῆ Τζονῆς (Τ. Σ.)
Χατζῆ Χουσεϊνάκης (Τ. Σ.)	Μερτζ. Τζοριγούνης (Τ. Σ.)
Φετᾶς Τουκουφλῆς (Τ. Σ.)	

Ἴσον τῷ πρωτοτύπῳ ἀπαράλλακτον.

Ἐπιβεβαιῶ τὴν ἀνωθεν Συνθήκην

Ι. Παπ. Ρηγόπουλος

Γ. Νικολάου (ὁ καὶ Βαρνακιώτης).

τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς εἰς τὴν κόνιν τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἐμαρτύρησαν ἡρωϊκῶς ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος αὐτῆς. Ἡ κυβέρνησις διερμηνεύουσα τὰ αἰσθήματα τῶν Ἑλλήνων ὑπερποθούντων νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ τοιαῦτα χρέη των διατάττει: Τὴν ἰδίαν ἡμέραν, καθ' ἣν θέλει νὰ ἐγκαινισθῇ ἡ πρώτη ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἐπισκευάζεται ἤδη εἰς Μεσολόγγιον, νὰ ἱεουργήσῃ ὁ μητροπολίτης διὰ νὰ δεθῇ ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν ἡρωικῶν προμαχόνων τῆς πόλεως τοῦ Μεσολογγίου.

»Ὁ πληρεξούσιος τοποτηρητὴς νὰ διορίσῃ ἐπιτροπὴν συγκειμένην ἀπὸ ἀνδρας τοῦ ἱεροῦ κλήρου ὡς καὶ ἀπὸ πολεμικοὺς καὶ πολιτικοὺς ἀξιωματικοὺς, ἧτις ὀφείλει νὰ λάβῃ τὰ ἀναγκαῖα μέτρα διὰ νὰ ἐνεργηθῇ τὰ ἐφεξῆς: Νὰ συνταχθῇ κατάλογος τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἀξιωματικῶν, πολιτικῶν ὑπουργῶν, ἡ ἀπλῶν πολιτῶν, οἵτινες ἔπεσαν ὡς θύματα τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου κατὰ τὸ 1822, 1823, 1825 καὶ 1826.

»Νὰ συλλεχθῶσι τὰ νεκρὰ αὐτῶν λείψανα καὶ νὰ προσδιορισθῇ ὁ τόπος, ὅπου πρέπει νὰ ἐναποτεθοῦν.

»Ὁ Κυβερνήτης θέλει ὑπάγει αὐτοπροσώπως εἰς Μεσολόγγιον διὰ νὰ παρευρεθῇ εἰς τὴν μεγάλην ἐπικήδειον πομπὴν τὴν ἑσπέρην πρὸς μετακόμισιν τῶν ὀστέων αὐτῶν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὅπου θ' ἀνεγερθῇ μνημεῖον, ἀφοσιούμενον ἀπὸ τὸ ἔθνος εἰς τὴν μνήμην τῶν γενναίων ἐν Μεσολογγίῳ ὑπερασπιστῶν τοῦ Σταυροῦ. Ἡ κυβέρνησις θέλει ἐκδώσῃ πρόγραμμα, προσκαλοῦσα δι' αὐτοῦ τοὺς ὁμογενεῖς ἀρχιτέκτονας καὶ λιθοξόους νὰ στείλωσιν εἰς αὐτὴν ἐντὸς ἐνὸς ἔτους σχέδια καὶ πρωτότυπα διὰ τὸ μνημεῖον, περὶ οὗ ὁ λόγος.»

Οὕτω τὸ ἡρωϊκὸν καὶ πολυδάκρυ Μεσολόγγιον περιήλθεν ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῶν ἡμετέρων, ἡ δὲ κυανόλευκος ἐκυράτιζε πλέον ἐπὶ τῶν χιμοφύρων ἐπάλξεων αὐτοῦ. Ἐν τούτοις ἡ Τουρκία πανταχόθεν ἐσωτερικῶς μὲν ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἐξωτερικῶς δὲ ὑπὸ τῶν πεπολιτισμένων λαῶν καὶ μάλιστα ὑπὸ τῶν κυβερνήσεων Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας, πολυειδῶς καταπιεζομένη, περιέστη εἰς ἀμηχανίαν.

Ἡ Ρωσία ἐξηκολούθει νικῶσα τὰ τουρκικὰ ὅπλα. Ὁ στρα-

τηγός Δίβις ὁ ρωμαϊκῷ ἐθίμῳ Ὑπαίμιος ἢ Βαλκανικός (Ζαβαλκάνσκι) ἐπικληθεὶς, μετὰ ὀκτὼ μυριάδων ἀνδρῶν διέβη τὸν Αἶμον καὶ μετ' αὐτὸν πολὺ ἀφίκετο εἰς Ἀδριανούπολιν. Τοῦτου ἕνεκα ὅτε διελύετο τὸ Ἑλληνικὸν ἐν Θήβαις ὑπὸ τὸν Δημήτριον Ὑψηλάντην στρατόπεδον, 1500 Τούρκοι ὑπὸ τὸν Ἀσλάμπεην Μουχουρδάρην πεμφθέντες εἰσεβαλον διὰ τῶν Θερμοπυλῶν. Ἐκ Θερμοπυλῶν διοδεύσας ὁ Ἀσλάμπεης Βουδωνίτσαν, Τουρκοχωρὶ καὶ Θήβας, ἀφίκετο εἰς Ἀθήνας καὶ πρᾶλαβὼν τὸν τε ἐν Ἀθήναις τουρκικὸν στρατὸν, κατχλιπὼν μόνον φρουρὰν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τὸν ἐν Θήβαις ὑπέστρεφεν εἰς Ἀφίτσαν. Ἀλλ' ἐν τούτῳ ὁ Ὑψηλάντης συναθροίσας, ἐκ νέου, τὸν ἐν Στεβενίκῳ, Διστόμῳ, Ἀρχώδῃ, Ἀμφίσσῃ καὶ ἀλλαχοῦ διασπαρμένον πρὸς τροφὴν στρατὸν κατέλαβε τῇ 9 Σεπτεμβρίου 1829 τὰ ἐπὶ τῆς ἐκ Θηβῶν εἰς Λεβαδείαν ἀγούσης στενᾶ, τὰ παρὰ τοὺς βορείους πρόποδας τοῦ Ἑλικῶνος καὶ τὰ νότια τέλματα τῆς Κωπαίδος σχηματιζόμενα

Τῇ ἐπαύριον (10 Σεπτεμβρίου) ἀφικόμενοι 5,000 Τούρκων ἐστρατοπεδεύσαν αὐτὰς μακρὰν τῶν ἡμετέρων· μέχρι τῆς πρωίας τῆς 12 Σεπτεμβρίου, ὅτε δοθέντος διὰ κανονιοβολισμοῦ τοῦ σημείου τῆς ἐπιθέσεως, καταλιπόντες ὀλίγους πρὸς φρουρὰν τοῦ ὀχυρωθέντος στρατοπέδου αὐτῶν ἐφώρμησαν, διχαιρεθέντες εἰς δύο μοίρας. Καὶ τὸ μὲν πεζικὸν κατὰ τῶν ὀχυρωμάτων τῶν Ἑλλήνων, τὸ δὲ ἱππικὸν ἐξ 600 ἀνδρῶν παρετάχθη εἰς δύο στοίχους παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους· 300 δὲ πεζοὶ καὶ τινες ἱππεῖς κατέλαβον τὸ χωρίον Βρασταμίτας. Οἱ δ' Ἕλληνες ἐν συνόλῳ 2,300 ἦσαν παρατεταγμένοι κατὰ τὰ στενὰ τῆς Πέτρας. Τὸ κύριον τῶν Τούρκων σῶμα, ἡγούμενου αὐτοῦ τοῦ Ἀσλάμπεη, ἐφώρμησε κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ προμαχώνος· ἀλλ' οἱ ἐξῴθεν αὐτοῦ Μαμούρης καὶ οἱ ἄλλοι ἀπέκρουσαν αὐτοὺς ἡγούμενοι 700 ἀνδρῶν, ἐνῶ συγχρόνως ὁ Μπαϊρακτάρης καὶ ὁ Σπῦρος Μήλιος γενναίως ἀντιστάντες ἔτρεψαν τοὺς ἀποπειραθέντας νὰ διελθῶσιν ἐχθροῦς, ὥς καὶ οἱ ὑπὸ τὸν Χατηχρήστον ἱππεῖς τοὺς κατ' αὐτῶν ἐπελθόντας Τούρκους.

Ἀπειπισθέντες οἱ ἐχθροὶ περὶ τῆς διαβάσεως, ἐπανήλθον κα-

τησχυμένοι εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ τῇ ἐπαύριον (13 Σεπτεμβρίου) πρωτὰ ἐπεμψαν τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἱππικοῦ Ἀχμέτμπεη πρὸς τοὺς Ἕλληνας ὅπως συνθηκολογήσῃ καὶ διαβῶσι τὰ στενά. Κατὰ τὴν προκαταρκτικὴν συνδιάλεξιν τοῦ Ἀχμέτμπεη καὶ τῶν ἐπιτετραμμένων ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων : Γεωργίου Λασσάνη στρατοπεδάρχου καὶ Ἰωάννου Φιλήμονος, γραμματέως τοῦ Ὑψηλάντου, μὴ ἐπελθούσης ὁμοφωνίας, μετέβη εἰς τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον, αἰτήσας τοῦ Ἀχμέτμπεη καὶ ἀδείας τοῦ Ὑψηλάντου, ὁ Ἰωάννης Φιλήμων· ἀλλ' οὐδ' ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ συνδιάλεξι τοῦ Ὀτζάκ ἀγᾶ καὶ Ἀσλάμπεη καὶ τοῦ Φιλήμονος μὴ γενομένης ὁμοφωνίας, τῶν Τούρκων μὴ στεργόντων νὰ παραδώσωσι τὴν Φοντάναν, ὁ Φιλήμων ἐπανῆλθεν ἀπρακτος κομίζων τὴν ἰδίαν χειρὶ τοῦ Ἀσλάμπεη γεγραμμένην ἐπιστολὴν ταύτην : «Τίμιε φίλε κύρ στρατάρχη Ὑψηλάντη, σὲ ἀκριβοασπάζομαι καὶ μὲ τὸ κάμνοντας φιλικὸν χαιρετισμὸν σὲ εἰδοποιῶ : ἰδῶ ἦλθεν ὁ ἀπεσταλμένος γραμματεὺς σου εἰς τὸν Ὀσμὰν ἀγᾶ Ὀτζάκ ἀγᾶ καὶ μὲ εἶπεν, ὅπου διὰ τοῦ δρόμου, ὅπου νὰ ἀπολύτῃς διὰ νὰ πᾶμε, νὰ σοῦ ἀπολυθοῦν οἱ τόποι ὅπου ἔχω πιάσει ἐγὼ ἀπὸ Λεβανδίαν ἕως Ἀλαμάναν καὶ ἔτι λοιπὸν νὰ ἀλλάξωμεν τὰ ρεχέμια. Αὐτὸ ἐγὼ λοιπὸν δὲν ἤμπορῶ νὰ τὰ κάμω χωρὶς νὰ μὴ ρωτήσω τὸν αὐθέντην μου· ἤμπορῶ μόνον καὶ μόνον χωρὶς ρώτησιν τοῦ ἀφεντός μου, νὰ σοῦ ἀπολύσω Λεβανδία, Κατίκου Χάνι καὶ Τουρκοχωρὶ· εἰ δὲ καὶ διὰ τὰ ἄλλα, ἐνόσου νὰ πηγαίνω εἰς Λάρισαν νὰ ἀνταμωθῶ μὲ τὸν ἀφέντην μου (ἐνόει τὸν Μεχμέτ πασᾶν, Ρούμελη Βαλῆσῃ) καὶ ἀπόψε προσμένω ἀπόκρισίν σου, διὰ νὰ ἀλλάξωμεν τὰ ρεχέμια. Ὅ,τι νὰ γένῃ ἀπόψε νὰ γένῃ, νὰ πάρῃ τέλος ἡ δουλιὰ καὶ καθὼς ἐστάθης ἕως τῶρα εἰς τὴν τιμὴν σου, ἔτι λοιπὸν καὶ τώρα δὲν πρέπει νὰ κάμῃς διαφορετικά, παρὰ νὰ βαστάξῃς τὴν μπίσσαν σου καὶ ὑγίαινε.»

Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἕλληνες ἐπέμενον ἀπαιτοῦντες τὴν παράδοσιν τῆς Λεβανδίας, τοῦ Κατίκου Χάνι, τοῦ Τουρκοχωρίου καὶ τῆς Φοντάνας, οἱ Τούρκοι συνδιασκεψόμενοι μέχρι βαθείας νυκτὸς ἀπεφάσισαν νὰ παραδώσωσι καὶ τὴν Φοντάναν καὶ ἄλλας παραχωρήσεις νὰ ποιήσωσι τοῖς Ἕλλησιν, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Ὀσμὰν ἀγᾶς

Ὁτζάκ ἄγας, Ἀσλάν Μουχουρδάρης καὶ ὁ κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα στρατάρχης Δημήτριος Ὑψηλάντης ὑπέγραψαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῆς Πέτρας (13 Σεπτεμβρίου 1829) τὴν συνθήκην ταύτην :

«Οἱ ὑποφκινόμενοι Ὁτζάκ ἄγας Ὁσμάνης καὶ Ἀσλάμπης Μουχουρδάρης, πολεμηθέντες εἰς τὴν Πέτραν τὴν δωδεκάτην ἡμέραν τοῦ τρέχοντος μηνὸς καὶ ἀδυνατήσαντες νὰ περάσωμεν μετὰ πόλεμον ταύτην τὴν θέσιν παρεκαλέσαμεν τὸν στρατάρχην κύριον Δημήτριον Ὑψηλάντην ὁδηγήσαντα τὴν ἐναντίον μας εἰρημένην μάχην καὶ ἀξιούμεθα τὴν συγκατάθεσιν του διὰ τὸ ἐλεῦθερον πέρασμά μας ἀπὸ τὴν Πέτραν κατὰ τὴν ἀκόλουθον συνθήκην :

• Ἡ ἐκλαμπρότης του ὁ κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα στρατάρχης κύριος Δημήτριος Ὑψηλάντης ὑπόσχεται νὰ ἀδειάσῃ τὸν ἱππὸν τῆς Πέτρας, προμαχῶνα, εὐρισκόμενον ὑπὸ τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ χιλιάρχου Χριστοδούλου Χατζῆ Πέτρου, ἅμα ἐξημερώσῃ καὶ ἀνταλλαχθῶσι τὰ ἀμοιβαῖα ἐνέχυρα.

• Δίδει ὅτους ἔχει εἰς τὸ στρατόπεδόν του αἰχμαλώτους Τούρκους, ἅμα δοθοῦν οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον Ἕλληνες.

• Δίδει τρία ἀμοιβαῖα ἐνέχυρα εἰς τὸν Ὁτζάκ ἄγαν Ὁσμάνην, τὸν πρῶτον πεντακοσίαρχον τῆς τετάρτης χιλιαρχίας Νάκον Πανουργιᾶν : τὸν πρῶτον πεντακοσίαρχον τῆς πέμπτης χιλιαρχίας Τόλιαν Νικολάου καὶ τὸν ἑκατόνταρχον ἱππέα Κ. Μοναστηρλήν.

• Συντροφεύει τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον μετὰ τὴν ἀνήκουσαν δύναμιν πρὸς ἀσφάλειάν του μέχρι τῆς Μπουδονίτζας, ὅπου θέλουσιν ἀλλαχθῆ καὶ τὰ ἐνέχυρα ἡ δὲ ἐνδοξότης του ὁ Ὁτζάκ ἄγας Ὁσμάνης καὶ Ἀσλάμπης Μουχουρδάρης ὑπότχονται :

• Εἰς τὸ πέρασμά των ἀπὸ Πέτρας μέχρι Μπουδονίτζας νὰ μὴ κάμωσι τὴν παραμικρὰν ζημίαν εἰς τοὺς ἐγκαταίκους, τὰ γεννήματα καὶ τὰ ζωντανὰ των.

• Νὰ λάβωσι πλησίον των τὰς εὐρισκόμενας φυλακὰς των εἰς τὴν πόλιν τῆς Λεβαδείας, εἰς τὸ Χάνι τοῦ Κατίκου, τὸ Τουρκοχωρὶ καὶ τὴν Φοντάναν· δηλονότι νὰ ἀδειάσουν ἐντελῶς ὅλας

αὐτὰς τὰς θέσεις καὶ τὴν Μπουδονίτζαν μέχρι τῶν Θερμοπυλῶν καὶ τῆς Ἀλαμάνας, ν' ἀφῆσσι μόνην τὴν εὐρισκομένην εἰς αὐτὰς φρουρὰν χωρὶς νὰ κάμωσι προσθήκην καμμίαν.

«Δίδουσιν ἐκ μέρους των ὁ μὲν Ὅτ' ἄκ' ἀγᾶς Ὁσμάνης δύο ἐνεχύρα : τὸν Ἀχμέτ πεν Κὼλ ἀγὰν καὶ τὸν Καχραμὰν ἀγᾶ Κὼλ ἀγὰν· ὁ δὲ Ἀσλάμπεης Μουχουρδάρης τὸν Μπελούκμπασην Νοῦρ Ἐδὶν ἀγὰν.

«Τὸ κίνημα τοῦ τουρκικοῦ στρατοπέδου διὰ τῆς Πέτρας θέλει ἀρχίσει ἐκ προειδοποιήσεως τοῦ στρατάρχου, ἅμα τελειωθῇ τελεία ἡ ἀλλαγὴ τῶν ἐνεχύρων καὶ ἀδειάσῃ ὁ προμαχὼν ὁ ἐπάνω τῆς Πέτρας.

«Δίδουσιν ὅσους ἔχουν Ἕλληνες αἰχμαλώτους εἰς τὸ στρατόπεδόν των πρὶν λάβωσι τὴν εἰδησιν τῆς διαβάσεώς των διὰ τῆς Πέτρας.

«Εἰς πίστωσιν τούτων ὅλων γεγραμμένων ἐν λόγῳ τιμῆς ἔγειναν δύο ὅμοια ἀντίγραφα τῆς παρούσης συνθήκης ὑπογεγραμμένα καὶ ἐσφραγισμένα ἀμοιβαίως καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη».

Διὰ τῆς τελευταίας ταύτης μάχης καὶ νίκης τῆς Πέτρας (12 Σεπτεμβρίου 1829), λήγει καὶ ἡ *μεγάλῃ ἐλληνικῇ ἐπανάστασις*, ἣτις κατὰ Μάρτιον τοῦ 1821 ἀρξαμένη διήρκεσεν ἐπὶ ὀκτὼ ὅλα βχυρστένακτα ἔτη, ἥτοι μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου 1829.

Διὰ τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης ἡ Ἑλλὰς ἐκτῆσατο ὅ,τι ἀπώλεσε κατὰ τὴν ἀπορροὰ τῆς 29 Μαΐου 1453 ἡμέραν, τὴν ἐλευθερίαν καὶ αὐτονομίαν αὐτῆς, ἥς ἐπὶ τέσσαρας ὅλους αἰῶνας στυγεραῖς δουλείαις ἐστερεῖτο, τὴν αἰσχροτέραν τοῖς Τούρκοις δουλεύουσα δουλείαν. Ἡ διπλωματία τέλος κατῴρθωσε νὰ πείσῃ τὸν Σουλτάνον, περισπώμενον ἐκ σπουδαίων ἐσωτερικῶν περιπλοκῶν, ἵνα μικρὸν πρὸ τῆς μετὰ τῆς Ρωσίας συνθηκολογήσεως ἀναγκωρίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Λονδινείου συνθήκης τῆς 24)6 Ἰουλίου 1827 (1) καὶ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 10)22 Μαρτίου 1829 (2), τὴν δὲ μετὰ τῆς Ρωσίας εἰ-

(1) Ἰδὲ σελ. 74—79.

(2) Ἰδὲ σελ. 215—221.

ρήνην μόλις κατὰ τὴν ὑσάτην ὥραν συνήνεσε νὰ ὑπογράψῃ ὁ Μαχμούτ (214 Σεπτεμβρίου 1829) ἐν Ἀδριανουπόλει.

Κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα πρὸ τῆς συνθήκης εἶχε συστηθῇ, κατὰ διαταγὴν τοῦ Τσάρου, μυστικὴ τις ἐπιτροπὴ, ἀποστολὴν ἔχουσα νὰ σκεφθῇ περὶ τῆς κρίστης πολιτικῆς τῆς προσηκούσης τῇ Ρωσίᾳ ἀπέναντι τῆς Τουρκίας κατὰ τὰς παρχμονὰς τῆς συνθηκολογήσεως. Μεταξὺ τῶν διαφόρων προτάσεων ὁ κυβερνήτης Καποδίστριας προῦτεινε τὴν ἐπὶ τῶν ἐρείπειων τοῦ ἐν Εὐρώπῃ Ὄθωμανικοῦ Κράτους ἱδρυσιν πέντε χριστιανικῶν κρατῶν : α') τοῦ Δακικοῦ, συγκροτουμένου ἐκ τῶν παρχδουαβίων ἡγεμονιῶν, β') τοῦ Σερβικοῦ, ἀποτελουμένου ἐκ τῆς Σερβίας, Βοσνίας Ἐρζεγοβίνης καὶ δυτικῆς Βουλγαρίας, γ') τοῦ Μακεδονικοῦ, συγκροτουμένου ἐκ τῆς Μακεδονίας, Θράκης, πλὴν τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Βουλγαρίας, δ') τοῦ Ἡπειρωτικοῦ, ἀποτελουμένου ἐκ τῆς Ἡπείρου καὶ Ἀλβανίας, καὶ ε') τοῦ Ἑλληνικοῦ, περιλαμβάνοντος τὰς λοιπὰς ἐν Εὐρώπῃ ἑλληνικὰς χώρας καὶ ἀπάσας τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου. Τὰ κράτη ταῦτα θ' ἀπετελοῦν ὁμοσπονδίαν μετὰ πρωτεύουσας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἥτις ἐμελλε νὰ κηρυχθῇ ἐλευθέρᾳ πόλις ἀρχουσα τῆς ἀπὸ Δέρκων μέχρι Σηλυβρίας ἐκτεινομένης χώρας. Ἀλλ' αἱ προτάσεις αὗται δὲν ἐγένοντο δεκταὶ ὑπὸ τῆς Ρωσίας· διότι οὐδαμῶς ἐθεωρεῖτο τῇ Ρωσίᾳ ἀσφαλὴς ὁ πορθμὸς τοῦ Βοσπόρου. Ἐπίσης δὲν ἐγένετο δεκτὴ καὶ ἡ πρότασις τοῦ Ρώσου στρατηγοῦ Δεβίτς τοῦ Ὑπεραιμίου (= ὑπὲρ τὸν Αἶμον γενομένου = Ζαβαλκάνσκι), ὅπως ἡ συνθήκη πρὸς τὴν Τουρκίαν ὑιογραφῇ ὑπὸ τὰ τεῖχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ οὕτως ὑπεγράψῃ ἐν Ἀνδριανουπόλει.

Διὰ τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἡ Ρωσία ἔλαβεν ἀποζημιώσιν 135,000,000 ροάγκων, προσεκτίσαστο τὸ Δέλτα τοῦ Δουνάβεως καὶ ἐλευθεροπλοῖαν ἐν τῷ Εὐξείνῳ, γενομένη οὕτω κυρία τοῦ ἐμπορίου.

Διὰ τοῦ 10 δὲ ἀρθροῦ τῆς αὐτῆς συνθήκης ἡ Ὑψηλὴ Πύλη λίαν εὐχαρίστως ἀπεδέξατο, ὡς εἶπομεν, τὰς ἀποφάσεις τῶν Δυνάμεων τὰς ἐν τε τῇ ἀπὸ 24)6 Ἰουλίου 1827 συνθήκῃ καὶ ἐν τῷ ἀπὸ 10)22 Μαρτίου 1829 πρωτοκόλλῳ περιεχομέναις, ἀλλ' ἡ

Ἑλληνικῇ κυβέρνησις ὑπέβαλεν, ὡς εἶδομεν, εὐλόγους ἐνστάσεις· διότι ἐπὶ τοῦ ἄρθρου τούτου τὸ μείζον μέρος τῶν ἐπὶ ἐπταετίαν ὅλην ἀγωνισθειτῶν χωρῶν παρέμενε τῇ Τουρκίᾳ, τὰ δὲ ἀληθῆ συμφέροντα τοῦ Ἑλληνισμοῦ διεκυβεύοντο σοβαρῶς, ὁ δὲ ἐπὶ μεγάλαις ἐλπίσι συναφθεὶς πολυετὴς Ἑλληνικὸς ἀγὼν, μικρὰ μόνον ἀπέφερε τὰ ἀποτελέσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Τὰ πρὸ τῆς Δ' ἐν Ἀργεὶ Ἐθνοσυνελεύσεως. — Ἐκλογαὶ πληρεξουσίων. — Ἀναβολὴ τῆς συγκλήσεως τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. — Ἐκλογὴ τοῦ Κυβερνήτου ἐν τρισχόντῳ καὶ ἐξ ἐκλογικαῖς περιφερείαις. — Ἀνανέωσις τοῦ Πανελληνίου — Συγκλήσις τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως διὰ τὴν 11ην Ἰουλίου 1829. — Τὸ ἀρχαῖον τοῦ Ἀργους θέατρον διασκευασθὲν ἐχρησίμευεν ὡς τόπος συνεδριάσεως τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. — Τελετὴ ἐπίσημος ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς. — Αἱ συζητήσεις. — Τὰ πρακτικὰ καὶ τὰ ψηφίσματα. — Κατάργησις τοῦ Πανελληνίου καὶ ἵδρυσις τῆς Γερουσίας. — Αἱ ἀποφάσεις αὐτῆς. — Ἡ 6η Αὐγούστου 1829. — Λήξις τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐν Ἀργεὶ Δ' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως

Ἐν τούτοις, ἐν τῷ μεταξύ ὁ Καποδίστριας ζητῶν νὰ δημιουργήσῃ νέον ἐν Ἑλλάδι καθεστῶς μάλλον πρὸς τὴν φύσιν τοῦ Ἑλλήνος ἀρμόζον, διέταξεν ἐκλογὰς πληρεξουσίων διὰ τὴν μέλλουσαν νὰ συγκροτηθῇ Ἐθνικὴν συνέλευσιν, ἥτις κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1828 προκηρυχθεῖσα ὅλον ἐν ἀνεβάλλετο, τοῦτο μὲν ἐνεκα τῆς παρεμπιπτούσης πανώλους, τοῦτο δὲ πρὸς μείζονα μελέτην τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἔθνους, περὶ ὧν ἐμελλε νὰ ἀποφασίσῃ ἡ Ἐθνοσυνέλευσις. Μόλις δέ, καθ' ὃν χρόνον ἐξηκολούθει ἐπὶ τῶν πλοίων

ἡ ἐν Πόρῳ διαπραγματεύσεις τῶν ἀντιπροσώπων τῶν εὐεργετῶν Δυνάμεων (Αὐγούστου—Δεκεμβρίου), ἀπεφάσισεν, ὑπὸ τῆς διπλωματίας καὶ τῶν προκρίτων Ἑλλήνων περρακινούμενος, νὰ σκεφθῇ σοβαρώτερον περὶ τοῦ ζητήματος τῆς συγκλήσεως τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, ἣν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐφίλει νὰ ἀναβάλλῃ. Ἐν τούτοις, τῇ 12 Νοεμβρίου 1828 προσεκάλεσε τὸ Πανελλήνιον, ὅπως σκεφθῇ περὶ τῆς μορφῆς τῆς συνελεύσεως. Οὐχ ἥττον ὅμως φοβούμενος μὴ τυχὸν ἡ Ἐθνοσυνέλευσις καταστῇ θέατρον βιαίων διαπληκτισμῶν, ὡς ἐκ τῆς συρρέας εἰς Ἄργος πολλῶν ὀπλοφόρων ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλλάδος ἀνέβαλε καὶ αὖθις τὴν σύγκλησιν λέγων—ὡς ὡμολόγησεν ἐμπιστευτικῶς τῷ Κ. Στόκμαρ (1) — ὅτι οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἐτι ἄωροι διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν κοινοβουλευτικῶν συζητήσεων. Ἐν τούτοις, μὴ περιμένων πέντε καὶ δέκα ἔτη, ὡς εἶχεν ἀπαιτήσῃ τοῦτο παρὰ τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου, ἤλπιζεν ὁ Καποδίστριας ἐπὶ εὐνουν καὶ εὐάγων Ἐθνοσυνέλευσιν. Οἱ ἑπαρχοὶ εἶχον ἀρκούντως ἐνεργῆσαι παρὰ τῷ λαῷ, καὶ ἡ κατάργησις τῶν ἀρχαίων δημοτικῶν ἐλευθεριῶν εἶχεν ὠριμάσει αὐτὸν πρὸς ἐπιδεικτικὴν τινα συνταγματικὴν πομπήν. Καίτοι δὲ προὔπληρχον οἱ ἀγαθοὶ αὗτοι ὄροι, μετὰ προσοχῆς ὅμως καὶ περισκέψεως προσέβη εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ὁ Κυ-

(1) Ὁ Στόκμαρ ἦτο ἀντιπρόσωπος τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου ἀποσταλὴς ἐπίτηδες ἵνα βολιδασκοπήσῃ τὸν Κυβερνήτην καὶ τὸ ἐν Ἑλλάδι πνεῦμα· διότι ὁ πρίγκηψ Λεοπόλδος τοῦ Κοβούργου, ὅστις ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου 1828 μέχρι τοῦ Μαρτίου 1829 διέμεινεν ἐν Νεαπόλει, εἶχε μάθει παρὰ τῶν πρέσβων τῶν Δυνάμεων, ὅτι ὁ Καποδίστριας εἶχε συστήσει αὐτόν, κατὰ τὴν ἐν Πόρῳ συνδιάσκεψιν ἐρωτηθεὶς, ὡς ὑποψήριον τοῦ Ἑλληνικοῦ θρόνου, καὶ, ἰκανῶς αἰματώδης τὴν κρᾶσιν, εἶχεν ἀποφασίσῃ νὰ ἀποδεχθῇ τὴν εἰς Ἑλλάδα κλήσιν. Ἴνα παρασκευάσῃ δὲ τὴν κ λ ῆ σ ι ν ταύτην, πρόσκλησιν δηλαδὴ ἐκ μέρους τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀπέττειλε κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαΐου πρὸς τὸν Κυβερνήτην τὸν ἀδελφὸν τοῦ ἐμπιστοῦ αὐτοῦ Κ ά ρ ο λ ο υ Σ τ ό κ μ α ρ. Παρεκάλει δὲ διὰ φιλοφρονεστάτης ἐπιστολῆς νὰ διαφωτισθῇ περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐξέφραζε τρυφερὰν μέριμναν περὶ τῆς πολυτίμου ὑγείας τοῦ Κυβερνήτου, ἣν ἠϋχετο «νὰ διαφυλάττῃ ὁ Θεός, ὅπως μὴ πάθῃ ὑπὸ τὸ βάρος τῶν κυβερνητικῶν ἀσχολιῶν.»

βερνήτης. Πολύ δὲ ὠφέλησεν αὐτῷ ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἐν Ἑλλάδι νόμος περὶ προσόντων ἐκλογῶν καὶ ἐκλεξιμῶν.

Εἶχε μὲν συζητήσει μετὰ τοῦ Πανελληνίου, ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου 1829, ὡς πρὸς τοὺς σχετικούς νομικοὺς ὁρισμούς. Τὸ σῶμα ὅμως τοῦτο, ἐν ᾧ τότε ἀκριβῶς ἀνεφύη ἡ πρώτη πρὸς τὸν Κυβερνήτην δυσπιστία, ἠρέθισεν αὐτὸν διὰ πικρῶν ἀξιωσεων. Ἀπῆρτησε νὰ ἐκλέγῳσιν οἱ ἐκλογικοὶ σύλλογοι τὸν ἴδιον ἐαυτῶν πρόεδρον καὶ γραμματέα, καὶ ἐπειδὴ ἦτο πιθανόν ὅτι οἱ ξένοι καὶ ἀκτήμονες ἤθελον ὑποστηρίξει τὴν κυβέρνησιν, ἡ ἀντιπολίτευσις ἀπῆρτησε νὰ ψηφίσῳσι μόνον αὐτόχθονες καὶ κτηματίαι. Τοῦτο ἐξῆγειρε τὴν ὀργὴν τοῦ Καποδιστρίου· διότι εἶδεν αἶφνης ἐγειρόμενα ἐνώπιον αὐτοῦ ἀνυπερβλήτα ἐμπόδια, καὶ κατενόησεν ὅτι δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἐκδώσῃ νόμον, καὶ μάλιστα ἐκλογικόν, περιορίζοντα τὸ ἐλεύθερον ἐκλογικόν δικαίωμα. «Ἦθελον ἀδιστάκτως συμμερισθῇ τὴν ὑμετέραν γνώμην, εἶπεν ὁ Καποδίστριας πρὸς τὸ Πανελλήνιον, ἀν δὲν ἔβλεπον ἐν αὐτῇ ἀκαταμάχητόν τινα δυσχερείαν· εἶναι δὲ αὕτη, ὅτι δὲν δύναμαι νὰ ἀναγνωρίσω ἐμαυτῷ τὸ δικαίωμα τῆς νομοθετήσεως καὶ μάλιστα περὶ ἐκλογικῶν». Καίπερ δὲ τὴν ἀναρμοδιότητα ταύτην προφασιζόμενος, συνεβούλευσεν οὐχ ἥττον πολλὰ ἀγαθὰ, τείνοντα εἰς ὑπεκφυγὴν τῶν δυσχερειῶν. Οἱ κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῶν δημογερόντων ἐπικρατήσαντες τῶς τύποι εἶχον ἐπιδοκιμασθῇ λίαν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις.

Δὲν ἠδύναντο ἄρα γὰρ νὰ ἀποφέρωσιν ἐπίσης εὐχάριστα ἀποτελέσματα καὶ κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῶν διὰ τὴν συνέλευσιν ἀντιπροσώπων; Αἱ τῶν δημογερόντων ἐκλογαὶ ἐγένοντο κατὰ τὰ διατάγματα τοῦ Ἀπριλίου 1828, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν καὶ τὴν ἐπίδρασιν τῶν κυβερνητικῶν ἐπαρχῶν, καὶ ἀπέφερον οὕτως ἐπιθυμητὰ τῷ Καποδιστρίᾳ ἀποτελέσματα. Ἄν λοιπὸν νῦν ἐξελέγοντο καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι κατὰ τὸ αὐτὸ σύστημα, εὐλόγως ἤλπιζεν ὁ Κυβερνήτης τὴν ἐν ταῖς ἐκλογαῖς ἐπίτευξιν εὐχαρίστου ἀποτελέσματος.

Τὸ Πανελλήνιον ὅμως δὲν ἠθέλησε νὰ κατανοήσῃ τὰ πλεονεκτήματα τοῦ νέου καποδιστριακοῦ συστήματος, καὶ ἀπέρριψε

τὴν περὶ τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐκλογῶν πρότασιν τῆς κυβερνήσεως. Διελογίσθη ἐπὶ στιγμὴν ὁ Καποδίστριας νὰ δημοσιεύσῃ ἐκλογικὸν νόμον, ἀνευ τῆς συναινέσεως τοῦ *Πανελληνίου*, ἀλλ' ὁ γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας Σπυρίδων Τρικούπης ἡρνήθη ἐπιμόνως νὰ υπογράψῃ καὶ νὰ ἀναλάβῃ τὴν εὐθύνην τῆς πράξεως ταύτης. Ὁ Κυβερνήτης κατεστάλη τότε, ἀλλ' ἀποκτήσας τὴν πλειονοψηφίαν ἐν τῷ *Πανελληνίῳ* διὰ τῆς προσθήκης ἐννέα νέων μελῶν, ἐν αἷς καὶ ὁ Πάνος Ράγκος, ὁ καὶ ἑκτακτος ἐπίτροπος χρηματίσας, ὑπέβηλε καὶ πάλιν ἐν τῇ αὐτῇ συνόδῳ τὸ νομοσχέδιον αὐτοῦ, ἐνῷ κατὰ τὸ *Σύνταγμα* τὸ ἀπορριπτόμενον νομοσχέδιον δὲν ἡδύνατο πλέον νὰ συζητηθῇ ἐκ νέου κατὰ τὴν αὐτὴν σύνοδον. Ἐπειδὴ δὲ καὶ πάλιν ἡρνήθη νὰ προσυπογράψῃ ὁ γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας παυθεὶς διωρίσθη εἰς τὴν νεοσύστατον θέσιν τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν γραμματέως, ὁ δὲ διαδόχος ἐκείνου Ν. Σπηλιᾶδης ἦττον δύσκολος, ὑπέγραψε τὴν πρότασιν τῆς *Κυβερνήσεως*, ἥτις ὑψηλοθετοῦσα καὶ ὑπὸ τοῦ *Πανελληνίου*, ἐδημοσιεύθη ὡς Νόμος (4 Μαρτίου 1829). Ἐκτὸς ὀλίγων τροποποιήσεων, βάσις τοῦ Νόμου τούτου ὑπῆρξε τὸ κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῶν δημογεροντίων τσοῦτῳ γόνιμον ἀποδειχθὲν σύστημα. Ἐν μόνον ἀπέκρουσε πεισμόνως τὸ *Πανελλήνιον*, τὴν διάταξιν τοῦ νομοσχεδίου, τὴν θεσπιζούσαν τὴν, κατὰ τὰς ἐκλογὰς, παρουσίαν τῶν προσωρινῶν διοικητῶν καὶ τῶν ἑκτακτῶν, ἐπιτρόπων, ὅπως, κατὰ τὴν ἑκφρασιν τοῦ Καποδιστρίου, ἀσφαλίζεται ἡ τάξις καὶ ἡ νομιμότης. Ἀλλ' ὁ Κυβερνήτης κατώρθωσε διὰ πλαγίας ὁδοῦ πολὺ πλέον ἢ ὅσον εἶχεν ἀπαιτήσει. Κατώρθωσε νὰ δοθῇ εἰς τὴν *Κυβέρνησιν* τὸ δικαίωμα νὰ διορίζῃ αὐτὴ ἐκ τῶν ἐκλογέων ἐκάστου διαμερίσματος τὸν πρόεδρον τοῦ ἐκλογικοῦ συλλόγου. Ἀντὶ τῆς ἐπαπειλούσης ἀπλῆς ἐφορείας τῶν ἐπάρχων, ἐπετεύχθη οὕτως ἡ ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως διεύθυνσις τῶν ἐκλογῶν. Ἀπέναντι τοιούτου πλεονεκτήματος, ἡδύνατο βεβαίως νὰ προβῇ ὁ Κυβερνήτης καὶ εἰς παραχωρήσεις πρὸς τὸ *Πανελλήνιον*, περὶ ὧν ἄλλως ἠλπίζεν, ὅτι οὐδέποτε ἤθελον ἀποκτήσει πρακτικὴν τινα σημασίαν. Οὕτω δὲ ἐνέδωκε νὰ ὀρισθῇ ἐν τῷ ἀρθρῷ 14 τοῦ κανονίζοντος τὰς ἐκλογὰς νόμου, ὅτι πολιτικοὶ ἐγκληματίαι ἡδύ-

ναντο νὰ ἐξέλθωσι τῶν φυλακῶν ἐπὶ ἐγγυήσει καὶ νὰ ἐκπληρώσωσι τὰ ἀντιπροσωπικὰ αὐτῶν καθήκοντα.

Ὅσον ἐξηρτάτο ἀπὸ τῶν ἐπάρχων καὶ τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν, ἐφαίνετο ἡτφалиσμένη ἡ ἐπὶ τῶν ἐκλογῶν ἐπιρροή τῆς Κυβερνήσεως· ὅπως ἔχη ὅμως ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τὸ πολὺ τοῦ λαοῦ, διὲρ ἔμελλε νὰ ἐκφέρῃ τὴν ὀριστικὴν ἀπόφασιν, ἀπεφάσισεν ὁ Καποδίστριας νὰ περιέλθῃ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς νήσους, ἐνῷ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Αὐγουστίνος ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ περιοδεύσῃ τὴν Στερεὰν χάριν ἐκλογικῶν σκοπῶν. «Οἱ Ἕλληνες ἀπαιτοῦσι νὰ φωτισθῶσιν ὑφ' ἡμῶν αὐτῶν περὶ τῆς θέσεως καὶ τοῦ μέλλοντος των, καὶ πρὸ πάντων περὶ τῆς ἀξιοπρεποῦς ἐκπληρώσεως τῶν καθηκόντων, ἅτινα ἐπιβάλλει αὐτοῖς ἡ πατρίς ὡς πρὸς τὰς ἐκλογάς», ἔλεγεν ὁ Κυβερνήτης. Ἐπὶ τούτῳ δὲ μετέβαιnen ἀδιακόπως ἀπὸ τῆς Αἰγίνης εἰς Ναύπλιον, καὶ ἀπὸ Ναυπλίου εἰς Αἴγινα· συνοδευόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ Ι. Μεταξᾶ καὶ τοῦ Θ. Κολοκοτρῶνη περιῆλθε τὴν Πελοπόννησον, προσήγγισεν εἰς τὰς νήσους καὶ μόνον τὴν Στερεὰν ἐπισκέπτετο σπανίως, ἀπαξ δὲ μόνον τὰς Ἀθήνας. Τὰ δύο δὲ τελευταῖα ἔτη ἔμειnen ἀποκλειστικῶς σχεδὸν ἐν Ναυπλίῳ, ἐνθα εἶχεν ὀρίσει καὶ τὴν ἔδραν αὐτοῦ.

Ὁ Κυβερνήτης καταλιπὼν τὴν Αἴγινα, μεσοῦντος Μαρτίου τοῦ 1829, ἐπισκέψατο τὴν Τρίπολιν, τὴν Μεθώνην, τὰς Πάτρας, τὴν Ναύπακτον, καὶ ἐπέστρεψε διὰ Ναυπλίου περὶ τὰ τέλη τοῦ μηνός. Ὁ λαὸς ἤρχιζεν ἤδη ἀναλαμβάνων ἀπὸ τῶν φοβερῶν συνεπειῶν τῶν ληστροικῶν ἐπιδρομῶν τοῦ Ἰμβραήμ καὶ ἀπολαύων τῶν εὐλογιῶν τῆς εἰρήνης· ἐνθους δὲ προὔπνῃτα πανταχοῦ τῷ Κυβερνήτῃ.

Ἡ θεία τῶν ξένων, ἡ μετὰ Ρώσων καὶ Γάλλων ἀξιωματικῶν ἀναστροφή, πάντα ταῦτα κατεγοήτευσαν τοὺς ἀπλοὺς ἐκείνους ποιμένας καὶ χωρικοὺς, οἵτινες ἐλάτρευον τὸν Μπαρμπά-Γιάννην. Ἐνῷ δὲ ἄλλοτε οἱ Τοῦρκοι καὶ Χριστιανοὶ πατᾶδες παρίσταντο πρὸ αὐτῶν περιβεβλημένοι τὸν τρόμον τῆς καταπίεσεως καὶ τῆς αὐθαιρεσίας, εὐχάριστον προὔξεναι αὐτοῖς ἐκπληξιν, ὅτι ὁ Κυβερνήτης ἀνεμιγνύετο προσηγῶς μετὰ τοῦ λαοῦ, οὔτε θωπεῖων, οὔτε δώρων, οὔτε ὑποσχέσεων φειδόμενος. Αἱ θρησκευτικαὶ αὐτοῦ

ΠΟΛΟΚΟΤΡΩΤΗΣ

συνήθειαι, αἱ εὐκτήριοι αὐτοῦ ἀσκήσεις, καὶ τέλος ἡ διαρκὴς ἐπιδεικνυμένη πεποίθησις αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεόν, ταῦτα πάντα ἐκέρδαινον ἀνγκαιῶς τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ συμπαθείας τῶν πολλῶν καὶ ἀγαθῶν Ἑλλήνων. Ἡ ἐκλογικὴ λοιπὸν αὐτοῦ περιοδεία αὕτη ἀπῆνεγκε πάραυτα ἀρίστους πολιτικούς καρπούς. Ἐν τριάκοντα καὶ ἑξ ἐκλογικαῖς περιφερείαις ἐξελέγη ὁ Κυβερνήτης ἀντιπρόσωπος μετὰ γενικῆς πληρεξουσίουτος, τοῦθ' ὅπερ δείκνυσιν ὅτι αἱ περὶ ἐπεμβάσεων ἐν ταῖς ἐκλογαῖς φῆμαι τῶν ἀντιπολιτευομένων, οὐδεμιᾶς εἶχοντο ὑποστάσεις. Οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀργους κατήρξαντο πρῶτοι, ἡ δὲ εὐγλωττος τοῦ Καποδιστρίου αἰγὴ ἐφάνη εἰς ἀμιλλαν προκαλοῦσα. Εἵτα παρηκολούθησαν καὶ ἄλλοι Πελοποννήσιοι, ἐν τέλει δὲ καὶ τῶν νήσων οἱ κάτοικοι. Ἐφθάσε μάλιστα στιγμή, καθ' ἣν ἤλπισεν ὁ Καποδίστριας, ὅτι ὁλόκληρος ἡ Ἑλλὰς ἠθελεν ἐκλέξει αὐτὸν γενικὸν αὐτῆς πληρεξούσιον. Ὅτι δὲ ὁ Κυβερνήτης ἐλογίσατο τοῦτο δυνατόν, καὶ ἀπόφασιν εἶχε νὰ ρυθμίσῃ τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ συμφῶνως πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν, καταδεικνύει ἐγκλῦκλός τις, ἣν ἀπηύθυνε τὴν 3ην Μαΐου 1829 ἐκ Ναυπλίου πρὸς τοὺς ἐπάρχους τῆς Ἀρχαίας, τῆς Ἀργολίδος καὶ τῆς κάτω Μεσσηνίας :

« Πλήρεις αἰσθημάτων, ἔλεγεν, ἄτινα δυσχερὲς εἶναι νὰ ἐκφράσωμεν, ἐμάθομεν τὴν νέαν ἀπόδειξιν τῆς ἐμπιστοσύνης, ἣν τὰ διαμερίσματα τῆς ὑμετέρας ἐπαρχίας ἐξεδήλωσαν ὑπὲρ ἡμῶν, παρέχοντα ἡμῖν τὴν πληρεξουσιότητά των διὰ τὴν τετάρτην ἐθνικὴν συνέλευσιν. Ἐντελλόμεθα ὑμῖν νὰ ἀνακοινώσητε εἰς τοὺς ὑπογράψαντας τὰς ἀναφορὰς ταύτας, ὅτι θέλομεν ἀπαντήσῃ χωρὶς ἀναβολῆς, ἅμα ὡς εὐρεθῶμεν εἰς θέσιν, μετὰ τὰς ἐκλογὰς τῶν ἄλλων διαμερισμάτων τοῦ Κράτους, νὰ ἀποφασίσωμεν ὅ,τι δύναται νὰ καταστήσῃ ἡμᾶς ἱκανοὺς εἰς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἡμετέρου καθήκοντος καὶ δικαιοσύνῃς τῆς ἐντίμου ὑμῶν ἐμπιστοσύνης. Συνάμα δὲ παρηγγέλθη ἡ ἐφημερίς ὁ Ἑλληνικὸς Μηνότωρ νὰ ἐπαινέσῃ προσηκόντως τὴν φιλόνομον διαγωγὴν τῶν διαμερισμάτων ἐκείνων, καὶ ἡ Γερικὴ Ἐφημερίς ἀνήγγειλεν, ὅτι πρὸς ἐνθάρρυνσιν καὶ καλὸν παραδειγματισμὸν ἤθελε δημοσιεύσει.

τὰ ὀνόματα τῶν ἐπαρχιῶν, αἵτινες εἶχον ἀναθέσει τῷ Κυβερνήτῃ πᾶσαν αὐτῶν τὴν ἐμπιστοσύνην.

Ὅποια πολιτικὴ τροπὴ ἤθελεν ἐπέλθει, ἂν κατωρθοῦτο πραγματικῶς ἡ σχεδιαζομένη γενικὴ ἐμπιστοσύνης ψῆφος τοῦ ἔθνους! Ὁ Κυβερνήτης ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ αὐτὴν πολιτικὸν κεφάλαιον, καὶ στηριζόμενος ἐπὶ τῆς πανδήμου ταύτης ψηφοφορίας νὰ προκαλέσῃ τὴν Εὐρώπην, ἐρωτῶν ἂν ἤθελέ τις τολμήσῃ νὰ διαλογισθῇ μόνον περὶ ἐκλογῆς ξένου ἡγεμόνος, μέλλοντος νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸν ἐκλεκτὸν τοῦ ἔθνους. Ἀπέτυχεν ὁμῶς ἡ ὀλίγον παράτολμος ἐλπίς αὕτη τοῦ Κυβερνήτου· διότι ἡ ἀντιπολίτευσις ἀνέκραξε γεγωνυῖα τῇ φωνῇ, ὅτι παρεδιάζετο ὁ ἐκλογικὸς νόμος, καὶ ἤρξαντο νὰ ἀγγέλλωνται ἐπαρχίαι, αἵτινες δὲν ὑπῆρξαν τοσοῦτον φιλόνομοι, ὥστε νὰ ἐμπιστευθῶσι τῷ Κυβερνήτῃ τὴν γενικὴν αὐτῶν πληρεξουσιότητα. Ὁ Καποδίστριας ἐνόησεν ὅτι ἦτο ἠναγκασμένος νὰ ὀπισθοχωρήσῃ πρὸ τῆς ἀνω ἐλπίδος καὶ ὑποκρινόμενος, ὅτι μάτην ἀντετάχθη κατὰ τῆς ἀντισυνταγματικῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ λαοῦ, ἀπεποιήθη τὰς δοθείσας αὐτῷ γενικὰς πληρεξουσιότητας ἐκ τριάκοντα ἑξ ἐκλογικῶν περιφερειῶν, διότι δὲν ἠδύνατο αὐτός, ὡς ἐκ τοῦ ἀξιώματος, νὰ γίνῃ καὶ ἀνώτατος ἄρχων καὶ ἐξελεγκτὴς ταῦτοχρόνως!

Ὁ Καποδίστριας δι' ἐγκυκλίου αὐτοῦ πρὸς τὰς ἀρχάς, φερούσης χρονολογίαν 28 Μαΐου, ἀνεκοίνωσεν ὅτι μάταιαι εἶχον ἀποβῇ αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐν Πελοποννήσῳ περιόδειαν αὐτοῦ. Πρὸς τὸ Πανελλήνιον δὲ διεκοίνωσε (14 Μαΐου), ὅτι ἡ ὀρισμένη πρὸς ἑναρξιν τῆς συνελεύσεως (15 Μαΐου) ἦν ἤδη λίαν ἐγγύς, καὶ ὁμῶς ἀπῆσαν οἱ πληρεξούσιοι· αἱ δὲ δοθείσαι αὐτῷ πληρεξουσιότητες ἦσαν ἄσκοποι. Ἀναγνωρίσας δὲ τὸ ἴδιον λάθος καὶ προσπαθῶν νὰ τρέψῃ αὐτὸ ἐπιτηδεύας εἰς ἴδιον ὄφελος προσέθηκεν, ὅτι τοιοῦτόν τι δὲν ἤθελε συμβῆ, ἂν εἶχε γείνει δεκτὴ ἡ ὑπὸ κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων ἐπιτήρησις τῶν ἐκλογῶν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ Πανελλήνιον εἰς πάντα συνήνει, ἐπῆλθε (15 Μαΐου) ἡ ἐπίσημος ἀποποίησης πάσης πρὸς τὸν Κυβερνήτην δοθείσης γενικῆς πληρεξουσιότητος, καὶ ἡ εἰς τὴν 25 Ἰουνίου ἀναβολὴ τῆς συγκλήσεως τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. Ὁ ἐκλογικὸς δὲ νόμος συνε-

πληρωθῇ, τῇ ἐγκρίσει τοῦ Πανελληνίου, διὰ δύο νέων διατάξεων, αἵτινες ἐφάνησαν ὑπαγορευόμεναι ὑπὸ τῶν τελευταίων γεγονότων. Ἐπετράπη τοῖς κυβερνητικοῖς ὀργάνοις «*δοῶναι τὸ ἀπήτουν ἡ τάξις καὶ ὁ νόμος*» νὰ παρεμβαινῶσι κατὰ τὰς ἐκλογάς· διετάχθη δὲ πρὸς τούτοις ἡ ἄμεσος ἐκλογὴ καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα. Διὰ τοῦ ὀρισμοῦ τούτου, ὅσον δημοκρατικὸς καὶ ἂν ἐφαίνετο, ἀπειμακρύνετο πᾶς νοήμων καὶ ἀνεξάρτητος πληρεξούσιος. Ἡ πεῖρα κατεδείκνυε καὶ ἐν Ἑλλάδι, ὅτι διὰ τῆς ἀμέσου ἐκλογῆς ἠνοίγετο εὐρὺ τὸ στάδιον εἰς τὰς κρατούσας πατρίδας πρὸς στήν-νευσιν καὶ ἐκφύβισιν τοῦ πλήθους, καὶ ὅτι μέγα τῶν κατοίκων μέρος, πτοούμενον τὴν ἐκλογικὴν τύρβην, ἀπείχετο ἐντελῶς τῆς ἐκλογῆς.

Τὰ μέτρα καὶ οἱ κανονισμοὶ τοῦ Κυβερνήτου ἐστέφθησαν δι' ἐπιτυχίας, καὶ πανταχοῦ σχεδὸν ἐξελέγησαν πληρεξούσιοι φίλοι τῇ κυβερνήσει φρονούντες.

Ἡ κυβερνητικὴ μερίς ἀπικάλει κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐκλογῶν τοὺς ἰδίους αὐτῆς ὑποψηφίους *καλοὺς χριστιανούς*· ἀλλ' ἡ ἀντιπολίτευσις δὲν καθυστέρησε καὶ ἐν τούτῳ καὶ ἐσφενδόνισε κατ' ἐκείνων τὴν προσωνομίαν *δουλόφρονες*. Οἱ Ψαρριανοὶ καὶ οἱ Ὑδραῖοι διεξήγαγον ἐκλογάς τινας, ὧν τὰ ἀποτελέσματα δυσ-ηρέστησαν τὴν κυβέρνησιν. Τότε ὁ Καποδίστριας, ὅπως ἀποζημιωθῇ, ἐκάλεσεν εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν πεντήκοντα περίπου πληρεξουσίους ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατεχομένων εἰσέτι ἐπαρχιῶν, Χίου, Κρήτης, Θεσσαλίας καὶ Ἡπείρου. Προσέτι δέ, ὡς ἂν μὴ ἡσπάλιζον ἱκανῶς τὴν ἐπιτυχίαν αἱ καλῶς ὑπολελογισμέναι συμπληρωματικαὶ ἐκεῖναι ἐκλογαί, διώρισεν ὁ Κυβερνήτης *ἐνδεκαμελὴ ἐκ πληρεξουσίων ἐπιτροπὴν* πρὸς ἐξέλεξιν τῶν ἐκλογῶν καὶ καθαρισμόν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως.

Ἡ κυβέρνησις ἐφαίνετο, ἐν τούτοις, φοβουμένη μὴ τυχὸν ἡ ἑξάφισ τῶν συζητήσεων παρασύρει πολὺ τὰς πολιτικῶς ἐμπαθεῖς φύσεις τῶν Ἑλλήνων. Τούτου ἕνεκεν ἐσχηματίσθη φρουρὰ πρὸς ἀσφάλειαν τῆς Συνελεύσεως, ἧς ἡ διοίκησις ἀνετίθη τῷ *Γουρκοφάγῳ* Νικήτῃ, δεδοκιμασμένῳ τοῦ Κυβερνήτου ὁπαδῷ καὶ συμμαχητῇ ἐκ παλαιοῦ ἀφωσιωμένῳ πρὸς τὸν Κολοκοτρώνην.

Τοις δὲ μὴ βουλευταῖς ἀπηγορεύθη νὰ μεταβαίνωσιν ἐκ Ναυπλίου εἰς Ἄργος, μέχρις οὗ ἤθελον προμηθευθῇ καταλύματα τοῖς ἀντιπροσώποις. Ἐπίσης πρὸς ἀσφάλειαν ἀπηγορεύθη ἡ εἰς Ἄργος εἰσοδος τῶν ὀπλοφόρων. Εἶχε βεβαίως τοὺς λόγους αὐτῆς ἡ Κυβέρνησις, ὅπως μὴ ἐπιθυμῇ μεγάλην συρροὴν ξένων καὶ ἐντοπίων.

Πρὶν ἢ ἀρχίσωσιν αἱ συζητήσεις, οἱ τῆς Πελοποννήσου πληρεξούσιοι, παρακινήθέντες ὑπὸ τοῦ Κολοκοτρῶνη, ἐπεμψαν πρὸς τὸν Καποδίστριαν ἐν ὀνόματι τῶν ἐκλογέων αὐτῶν εὐχαριστήριον ἔγγραφον ἐπὶ τῇ σοφῇ αὐτοῦ διοικήσει, καὶ παρεκάλουν νὰ βοηθήσῃ αὐτοῖς κατὰ τὰς δυσχερεῖς αὐτῶν ἐργασίας. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Στερεᾶς καὶ τῶν νήσων εὐρέθησαν ἠναγκασμένοι νὰ μιμηθῶσι τὸ καλὸν παράδειγμα τῶν Πελοποννησίων. Ἡ ἐθνοσυνέλευσις ἔμελλε νὰ συνέλθῃ ἐν τοῖς ἱερείοις τοῦ ἀρχαίου θεάτρου τοῦ Ἀργους. Τὸ μέρος ἐκεῖνο εἶχεν ἐκλεχθῇ τῇ ἐπιμόνῳ συστάσει τοῦ Κολοκοτρῶνη. Ὅτε δὲ ὁ Καποδίστριας ἐφάνη φειδόμενος τῆς πρὸς τοῦτο δαπάνης, ὁ Γέρος τοῦ Μωριά ἐξήλειψε τοὺς δισταγμοὺς αὐτοῦ διὰ τῶν ὀλίγων τούτων καὶ πονηρῶν λόγων: «Ἄς πᾶνε τόσα ἔξοδα· διατί ἔρχονται ἀπὸ τὴν Εὐρώπῃ καὶ ἐξοδεύουν νὰ βλέπουν ἐκεῖναις ταῖς πέτραις, καὶ ἡμᾶς εἶναι τιμὴ νὰ καθαρίσωμεν ταῖς πέτραις νὰ φαίνωνται (1).»

Ἡ 11 Ἰουλίου ἦν ὠρισμένη μετὰ τὴν δευτέραν ἀναβολὴν τῆς 25 Ἰουνίου, πρὸς ἑναρξιν τῆς συνελεύσεως. Αἰὶαν πρῶτ' ὁ Καποδίστριας μετέβη εἰς τὸν ἐν Ἀργεὶ ναὸν τῆς *Παναγίας*, ρωσικὴν φέρων στολὴν καὶ διὰ πολλῶν κεκοσμημένος παρασήμων, ἀκολουθούμενος δὲ ὑπὸ τῶν πληρεξουσίων, μιᾶς Γλης ἱππικοῦ καὶ δύο ταγμάτων πεζικοῦ. Ψαλείσας τῆς δοξολογίας ὑπὸ τοῦ πρώην Ἡλιουπόλεως, ὡμοσαν οἱ πληρεξούσιοι, ὅτι ἤθελον ἐργασθῇ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑπὲρ τῆς εὐημερίας καὶ ἐλευθερίας ἑκάστου πολίτου· ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἠκούσθη ὑπὸ τῶν ἐνθουσιωδῶν πληρεξουσίων ἰσχυρὸν καὶ πολλάκις ἐπαναληφθὲν: «Ζήτω ὁ

(1) Βλ. Διήγησιν τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς, σελ. 231.

Κυβερνήτης !· Ἡ συνένωσις ἐκείνη πάσης στρατιωτικῆς λάμψεως καὶ ἐκκλησιαστικῆς πομπῆς, βυζαντινὸν καὶ μοσχοβιτικὸν συνάμα κράμα, ἦν κατάλληλος ὅπως παραγάγῃ βαθεῖαν ἐντύπωσιν εἰς τὸν περιέργον καὶ χαίνοντα ὄχλον. Ἐκ τοῦ θεάτρου εἶχεν ἀποκομισθῇ ἡ τῶν χωμάτων σωρεία, κατεσκευάσθη δ' ἐν αὐτῷ ξύλινόν τι παράπηγμα διὰ τὰς συνεδριάσεις. Ἐκεῖ μετέβη κατόπιν, ἐν πομπῇ, ὁ Κυβερνήτης μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων, ὅπως συγκροτήσῃ τὴν Ἐθνουσυνέλευσιν. Ἀφοῦ δὲ δι' ὀλίγων προσηγόρευσε τὴν συνέλευσιν ὁ Καποδίστριας, ἀνέγνω ὁ γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας Ν. Σπηλιάδης μακρὸν ἐναρκτήριον λόγον, ὃν εἶχε μὲν συντάξει αὐτὸς ὁ Καποδίστριας, δὲν ἠδύνατο δὲ νὰ ἀπαγγεῖλῃ ὁ ἴδιος ἕνεκα τῆς πασχούσης αὐτοῦ ὑγείας. Ἡρχίζεν οὗτος ἀπὸ τῆς συνήθους ἐπικλήσεως τοῦ Ὑψίστου, ὅστις οὐδέποτε ἐλησμονεῖτο ἐν τοιαύταις περιστάσεσι, καὶ ἀνεμίμησκει κατόπιν τοὺς ἡρωϊκοὺς ἀγῶνας, οὓς εἶχεν ἀγωνισθῇ τὸ ἔθνος, ἐπὶ μακρὸν μὲν μόνον, βραδύτερον δὲ τῇ βοηθείᾳ τῶν φιλελλήνων.

Μετὰ ταῦτα δὲ δικαιολογούμενος ἐν παρόδῳ ὁ Κυβερνήτης ἐπὶ τῇ βραδείᾳ αὐτοῦ καθόδῳ εἰς Ἑλλάδα, διηγήθη τὴν ἀθλιότητα ἣν εἶχεν εὖρει ἀφικόμενος, καὶ ἐξέθεσε τὰ μεγάλα αὐτοῦ ἔργα ἐσωτερικῶς τε καὶ ἐξωτερικῶς.

Περὶ τοῦ μέλλοντος ἐξεφράζετο σαφέστερον ὁ Καποδίστριας ἢ περὶ τοῦ παρελθόντος. Ἐπειδὴ, ἔλεγε, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ δοθῶσι διαρκεῖς συνταγματικοὶ θεσμοὶ τῇ Ἑλλάδι, πρὶν ἢ ὀριστικῶς κανονισθῇ ἡ τύχη αὐτῆς, ἐφρόνει ὅτι ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἤθελε κρίνει καλὸν νὰ κυρώσῃ τὴν παράστασιν τοῦ κρατοῦντος προσωρινοῦ συστήματος διοικήσεως. Ὀλίγοι μόνον, κατ' αὐτόν, ἀπητοῦντο περιορισμοὶ ὡς πρὸς τοῦτο. Τὸ *Πανελλήνιον* ἐφάνη πολλάκις δυσπειθές· τούτου δ' ἕνεκα συνιστᾶτο ὡς πρόσφορον εἰς τοὺς καιροὺς νὰ περιστοιχισθῇ ἡ κυβέρνησις ὑπὸ νέων συμβούλων, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἡσυχίας τῆς χώρας. Ὁ καλῶς λελογισμένος οὗτος ὑπαινιγμὸς σκοπὸν εἶχε νὰ καταστήσῃ ἐκ προοιμίων εὐπρόσδεκτον τὴν διάλυσιν τοῦ *Πανελληνίου* καὶ τὴν καθίδρυσιν σώματος *Γερόντων*. Μετὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ Σπηλιάδου ὁ Κυβερνήτης ἐγερθεὶς καὶ προπεμπόμενος ὑπὸ τῆς

συνοδευσάσης αὐτὸν πολυαριθμοῦ ἀκολουθίας, κατέλιπε τὸ θέατρον, καὶ οὕτως ἔληξεν ἡ πρώτη συνεδρίασις τῆς Δ' ἐν Ἀργεὶ Ἐθνοσυνελεύσεως.

Κατὰ τὰ συνταγματικὰ ἔθιμα πρῶτον τῆς συνελεύσεως ἔργον ἔπρεπε νὰ ᾖναι ἡ τῶν ἐκλογῶν ἐξέλεξις. Ἀντὶ τούτου ὁμῶς προέβησαν οἱ πληρεξούσιοι τὴν 12 Ἰουλίου εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ προεδρείου, καὶ ἐξέλεξαν τὸν Γ. Σισίνηρον πρόεδρον καὶ γραμματεῖς τὸν Ν. Χρυσόγελον καὶ Ι. Ρίζορ, ἀντιπρόεδρον δὲ τὸν Γ. Μανρομάτην. Εὐθὺς δὲ μετὰ τὴν ἐκλογὴν ἠγέρθη ὁ ἀστυνόμος τῆς συνελεύσεως Νικήτας καὶ ὠδήγησε τὰ μέλη τοῦ προεδρείου εἰς τὰς ὁρισμένους δι' αὐτὰ θέσεις.

Μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ προεδρείου, ἀνέστη πληρεξούσιός τις καὶ προὔτεινε νὰ ψηφισθῶσιν εὐχαριστήρια πρὸς τὸν Κυβερνήτην, ὅπως ἀποτρέψῃ οὕτως ἐνδεχομένην ἐμφάνισιν τοῦ περὶ ἐξελέξεως τῶν ἐκλογῶν ζητήματος. Δὲν ἠδύνατο, εἶπεν, ἡ συνέλευσις νὰ ἐγκαινίσῃ κάλλιον τὰ ἔργα αὐτῆς, ἢ εὐχαριστοῦσα τὸν Καποδίστριαν ἐπὶ τῇ μέχρι τοῦδε διοικήσει αὐτοῦ, ἐπικυροῦσα ἀπολύτως πᾶν ὅ,τι ἔπραξε, καὶ παρακαλοῦσα αὐτὸν νὰ παράσχῃ αὐτῇ τὰς πατρικὰς συμβουλίας, καθότι μόνον αἱ ὑψηλαὶ θεωρητικαὶ καὶ πρακτικαὶ γνώσεις τοῦ Κυβερνήτου ἠδύναντο νὰ φωτίσωσι καὶ ὠδηγήσωσι τοὺς ἀντιπροσώπους. Κατὰ τῆς προτάσεως ταύτης ἐξηγέρθησαν πολλοί, ἀλλ' αἱ ἐνστάσεις αὐτῶν, καὶ ἰδίως τοῦ Γρίβα, τοῦ Μιχαήλου καὶ τοῦ Κρίστη ἀπεπνίγησαν ἐν μέσῳ τῶν μανιωδῶν κραυγῶν τῶν κυβερνητικῶν. Ὁ Κολοκοτρώνης δὲ ἔκοψε πᾶσαν λεπτομερῆ συζήτησιν διὰ σφοδροῦ θορύβου καὶ ταραχῆς. «Ὁχι!» ἀνέκραξε, «δὲν θέλομεν εὐρωπαϊκὰς ἀργοπορίας, δὲν χρειαζόμεθα πλακάκια· ὅστις εἶνε ὑπὲρ τῆς προτεινομένης ἀναφοράς ἅς ἐγερθῇ! καὶ ἔπειτα βλέπομεν!» Τὴν ἡκιστα κοινοβουλευτικὴν ψηφοφορίαν ἐνίσχυσεν ὁ γηραιὸς στρατηλάτης πάλων ἀπειλητικῶς τὰ ὅπλα αὐτοῦ. Ἐσίγησε τότε πᾶσα ἀντιλογία, καὶ ἡ ἀναφορὰ ἐκείνη, ἥς ὁ τύπος ἀπεστέρει χωρὶς τινος λόγου τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν τοῦ σπουδαιοτάτου δικκιώματος τοῦ ἀναφύεσθαι, καλυφθεῖσα ἐν τέλει δι' ὑπογραφῶν ἀπεστάλη πᾶσαυτα πρὸς τὸν Κυβερνήτην.

Μετὰ τοῦτο προέβησαν εἰς τὸν σχηματισμὸν ἐπιτροπῶν. Καὶ πενταμελὲς μὲν ἐπιτροπὴ συνέστη ὅπως δέχεται καὶ ἐξετάζη τὰς εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν ὑποβαλλομένας ἀναφοράς, ἐπταμελὲς δὲ ἄλλη ὅπως κοινωνῇ πρὸς τὸν Καποδίστριαν. Πλὴν τούτων ὑπῆρχε προσέτι καὶ ἡ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως συστάσα ἐνδεκαμελής, ὡς εἰπομεν, ἐπιτροπὴ πρὸς ἐξέλεγξιν τῶν ἐκλογῶν.

Τῇ ἐπαύριον (13 Ἰουλίου) ἐγένετο ἡ πρότασις, ὅπως ἡ συνέλευσις ἀσκήσῃ τὸ ἰδιαιτάτον αὐτῆς δικαίωμα τῆς τῶν ἐκλογῶν ἐξελέξεως. Ἀλλ' ἡ πλειοψηφία ἐψήφισεν ὑπὲρ τῆς ἀναβολῆς τοῦ ζητήματος, ὅπερ ἐβάρυνε πάντας ὡς ἀπαισιὸς τις ἐφιάλτης, ὁ δὲ Κυβερνήτης διεξῆλθεν ἐπιτηδεῖως τὴν δυσχέρειαν, διατάξας νὰ ἀναγνωσθῇ ἡ ἀπάντησις αὐτοῦ εἰς τὴν περὶ ἐμπιστοσύνης ἀναφορὰν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. Τέλος τῇ 16 Ἰουλίου ἐξεργράγη ἡ ἀναβληθεῖσα ἕξις καὶ ἡ ἐκλογὴ τοῦ πληρεξουσίου Πύργου *Λυκούργου Κρεστενίτου* προσεβλήθη ὑπὸ τῆς κυβερνητικῆς μερίδος, λόγῳ παραγεγραμμένου πλημμελήματος. Παρεσκευάσθη κατάλογος ἐν ᾧ κατέγραφεν ἕκαστος πληρεξούσιος τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὑπὲρ ἢ κατὰ τοῦ Κρεστενίτου. Ὁ Βερνάρδος, πρόεδρος τοῦ ἐν Νάξῳ πρωτοδικείου, ἐνεγράφη διὰ τοῦ γραμματέως κατ' αὐτοῦ. Ἀλλ' ὅτε ἠρώτησεν αὐτὸν ὁ γερὼν *Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης*, ὅστις μετὰ πέντε ἢ ἑξ ἀντιπροσώπων εἶχεν ἐγγραφῇ ὑπὲρ αὐτοῦ, τί εἶχε νὰ προτείνῃ κατὰ τοῦ ἀνδρός, *καλὰ!* ἀπήντησεν ἐκεῖνος, *γράφετε με ὑπὲρ τοῦ Λυκούργου!* Ἐπὶ τῇ φοβερᾷ ταύτῃ ἀπαθείᾳ, ζωηρὰ ἐξεδηλώθη παρὰ τοῖς πληρεξουσίοις ἀγανάκτησις. Ἡ κυβερνητικὴ δὲ μερίς ἡρμήνευσεν αὐτὴν ἐπιτηδεῖως ὡς ἀποδοκιμασίαν τοῦ ἐφαρμοζομένου τέως συστήματος, καὶ ἰσχυρίσθη ὅτι ὁ κατάλογος ἦν ἄκυρος. Σφοδρὰ ἐπὶ τούτου ἠγέρθη ἕξις, ἥτις μόλις τὴν ἐπομένην (17 Ἰουλίου) δι' ἐκτάκτων τοῦ Κολοκοτρώνη ἐνεργειῶν, ἐλύθη κατὰ τοῦ Κρεστενίτου. Ἐκηρύχθη οὗτος, σχετικῶς πρὸς γεγονότα ἐπελθόντα πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Καποδιστρίου, ἀνάξιος τῆς ἐν τῇ συνέλευσει ἔδρας αὐτοῦ, καὶ διεγράφη τοῦ καταλόγου τῶν μελῶν αὐτῆς. Αὐθημερὸν κατώρθωσεν ἡ κυβερνήσις νὰ ἐπικυρωθῇ ὑπὸ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ἡ παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς τῶν ἐνδεκα ἀποφα-

σισθεῖσα διαγραφὴ τοῦ πληρεξουσίου Ναυπλίου Σ. Σκούφου, φει-
νομένου ὑπόπτου ἔνεκα τῶν πρὸς τοὺς Γάλλους συμπαιδῶν
αὐτοῦ καὶ τῆς ἐκ περιηγήσεων κεκτημένης ἐλευθεροφροσύνης καὶ

Α. Μιαούλης.

πείρας τῶν τοῦ κόσμου. Πρόφασις δὲ ὑπῆρξεν, ὅτι δὲν ἀγῆκεν
εἰς τὴν ἐκλέξασαν αὐτὸν ἐπαρχίαν, ἐνῷ ἐπετράπη, τοῦναντίον,
ἢ εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν εἰσοδος δύο ἐκ Σύρου πληρεξουσίων,
ὧν ἡ ἐκλογὴ προσεβάλλετο διὰ τὸν αὐτὸν λόγον.

Αἱ συνεδριάσεις τῆς 18, τῆς 19 καὶ τῆς 20 'Ιουλίου ἦσαν προωρισμέναι εἰς τὴν περὶ τῶν οἰκονομικῶν συζήτησιν, ὧν ἡ ἀμήχανος ἀληθῶς κατὰστασις ἔπρεπε, κατὰ πρῶτον λόγον, νὰ ἐφελκύσῃ τὴν ἐνέργειαν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. Τῇ 17 'Ιουλίου, ὀλίγον βραδέως ἐννοεῖται, εἶχεν ἐπιφορτίσει τὴν ἐπιτροπὴν τῆς οἰκονομίας, πλὴν τῆς ἐκθέσεως περὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ καὶ τῶν τραπεζικῶν ἐργασιῶν νὰ παρασκευάσῃ προϋπολογισμόν, λέγων ὅτι καλὸν ἦτο, ἀφοῦ ἀπαξ γνωρίσῃ ἡ συνέλευσις, τοὺς εἰς διάθεσιν τῆς κυβερνήσεως πόρους, νὰ γνωρίσῃ ἐπίσης καὶ τὰς δαπάνας αὐτῆς. Παρηγγέλλετο δὲ αὐστηρῶς ἡ ἐπιτροπὴ, ἀφοῦ πρῶτον μνημονεύσει ὅτι αἱ ξέναι, ἐλπιζόμεναι πάντοτε, συνδρομαὶ δὲν ἐγένοντο, ὅπως ριφθῇ οὕτω σκιά τις ἐπὶ τῶν δυτικῶν Δυνάμεων, νὰ μὴ λησμονήσῃ τὸ ἐξ 1,000,000 δῶρον, ὅπερ εἶχεν ἀποστείλει ὁ Τσάρος διὰ τοῦ νέου Ρώσου ἀντιπροσθευτοῦ *Pariv*. Καλὸν ἦτο νὰ ἀναρριπισθῇ παρὰ τοῖς ἀντιπροσώποις ἡ παλαιὰ πρὸς τὴν ἀρκτῶν προστατίδα Δύναμιν εὐγνωμοσύνη. Διότι οἱ Ἕλληνες ἔχουσι συνήθως ἀσθενῇ τὴν μνήμην τῶν εὐεργεσιῶν καὶ σπανίως πιστεύουσιν εἰς τὴν ἀφιλοκέρδειαν τοῦ εὐεργέτου. Ἡ ἐπιτροπὴ ἔσπευσε νὰ ἐκτελέσῃ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ Κυβερνήτου. Ἀναγνωσθείσης λοιπὸν τῆς περὶ τῶν οἰκονομικῶν καὶ τῆς τραπεζικῆς ἐκθέσεως, ὑπεβλήθη εἰς τὴν Συνέλευσιν τῇ 18 'Ιουλίου ὁ ἐν σπουδῇ συνταχθεὶς προϋπολογισμὸς ἀπὸ 1 Μαΐου 1829 μέχρι 30 Ἀπριλίου 1830. Καὶ τὰ μὲν ἔσοδα ὑπελογίζοντο δι' αὐτοῦ εἰς 8,539,969 γροσιων καὶ 34 παράδες, ἦτοι εἰς 2,864,656 φράγκων, τὰ δὲ ἔξοδα εἰς 25,618,664 καὶ 34 παράδες, τουτέστιν εἰς 8,539,555 φράγκων. ἦτοι προϋπελογίζετο ἔλλειμμα ἐκ 5,674,899 φράγκων.

Ἡ Συνέλευσις ἀσχοληθεῖσα ἐπὶ τινὰς ἡμέρας εἰς ἐξέτασιν τῶν οἰκονομικῶν λογαριασμῶν ἐπανῆλθε πάλιν ζωηρότερον καὶ ὑπὸ ἄλλην μορφήν, εἰς τὸ κατὰ τὰς πρῶτας συζητήσεις λυθὲν περὶ ἀπαντήσεως ζήτημα. Τὴν 22 'Ιουλίου ἀνέγνω ὁ Ι. Ρίζος σχέδιον νέας ἀπαντήσεως, περιλαμβάνον λεπτομερεστέραν ἀπόκρισιν εἰς τὸν ἐναρκτήριον λόγον τοῦ Κυβερνήτου ἢ τὰ σχέδια τοῦ πληρεξουσίου, ὃν εἶδομεν ἐν τῇ πρώτῃ συνεδρίᾳ τῆς Ἐθνοσυνελεύ-

σιως (1). Ἦν δ' αὐτὸ ἔκφρασις τῆς ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης διὰ τὰ σωτήρια ἔργα, ἅτινα εἶχον ἀπαλλάξει τὴν Ἑλλάδα τῆς ἀναρχίας. Τὸ σχέδιον τοῦτο εἶχεν ὥδε :

Ἡ ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ

Πρὸς τὸν Ἐξοχώτατον Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος.

Ἐν Ἀργεῖ, τῇ 22 Ἰουλίου 1829.

Ὅταν ἡμεῖς ἐξελέχθημεν πληρεξούσιοι ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους διὰ νὰ συγκροτήσωμεν τὴν Δ' ταύτην συνέλευσιν, δὲν μᾶς ἐνιπστεύθη τὸ ἔθνος τὴν τοιαύτην παρκαταθήκην του. εἰμὶ διὰ νὰ πληροφορηθῶμεν καὶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ μέτρα, ἐξ ὧν ἐπήγασαν τόσα ὑπὲρ εὐχὴν ἀγαθὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς αἰσίας ἀφίξεώς σας ἕως τὴν σήμερον, καὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν μέρους νὰ γενῶμεν ὄργανα ἀμεσα τῶν αἰσθημάτων τοῦ ἔθνους διὰ τὴν ὑμετέραν Ἐξοχότητα, καὶ νὰ παραστήσωμεν πρὸς αὐτὴν πασιφανῶς τὴν βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην του, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ τὴν συντρέξωμεν εἰς τοὺς πολυπόνους ἀγῶνάς της, καὶ ὀδηγούμενοι ἀπὸ τὰς πολλὰς καὶ βρασίμους αὐτῆς γνώσεις, νὰ τὴν ἀνακουρίσωμεν συνεισφέροντες τὸν χρεωστούμενον ζῆλον καὶ τὴν ἀοκνον ἡμῶν ἐτοιμότητα.

Ἡ ἐξ ἀνωμαλίας καὶ ἀκοσμίας εἰς τὴν ἐνδεχομένην διακόσμησιν καὶ εὐρυθμίαν μεταβολή, αἱ διὰ τῶν δημοσίων ὑπουργῶν καὶ διὰ τῆς ἐθνικῆς ἐφημερίδος κατὰδηλοι γινόμεναι κυβερνητικαὶ πράξεις, εἶναι μὲν μάρτυρες ἐχέγγυοι τῆς καθαριότητος καὶ μετριοτήτος τῶν ἀρχῶν, τὰς ὁποίας ἠκολουθήσατε· ἀλλὰ βουλόμενον τὸ ἔθνος νὰ πληροφορηθῇ ἐναργέστερον τὸ ὅλον τοῦ ἐσωτερικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ τὴν ὅσον σπουδαίαν, τόσον δυσσυντίθλεπτον

(1) Ὁ Μένδελσον Βαρθόλδους ἐν τῇ περὶ Καποδιστρίου μονογραφίᾳ καλεῖ αὐτὸν Ρισάγνον, ἀλλὰ τοιαῦτον ὄνομα δὲν ἀπαντᾷ ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν πληρεξουσίων, ὁ μεταφραστὴς τοῦ Μένδελσον (Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος τόμ. Β', Ἀθήναι 1876 σελ. 204) Ἀγγελοῦ Βλάχου ὑποθέτει ὅτι εἶναι ὄνομα παρερβαρμίνον πληρεξουσίῳ τινός.

διαίτησιν τῶν ἐξωτερικῶν του σχέσεων, ἔδωσεν εἰς ἡμᾶς τὴν πληρεξουσιότητα νὰ λάβωμεν τὰς περὶ τούτων πληροφορίας.

Ὁ κατὰ τὴν 11 τοῦ λήγοντος προεισοδίου λόγος τῆς ὁμετέρας Ἐξοχότητος εἰς τὴν προκαταρκτικὴν συνεδρίασιν τῆς ἐθνικῆς ταύτης συνελεύσεως παρέστησεν εἰς ἡμᾶς συντόμως μὲν, ἀλλὰ κεφαλαιωδῶς, τὰς ἀρχάς, καθ' ἃς βαίνοντες ἀλανθαστῶς διετρεξάτε ἐκ πρώτης ἀφετηρίας μέχρι τῆς σήμερον τὸ μέγα στάδιον τῶν κυβερνητικῶν ἀγώνων, καὶ διεχειρίσθητε τόσον τὰ ἐμβριθῆ συμφέροντα τοῦ ἔθνους πρὸς τὰς ἔξω σχέσεις του, ὅσον καὶ τὰ ἐλατήρια τῆς ἐσωτερικῆς διοργανώσεώς του.

Πρὸς αὐτὸν τὸν λόγον, ἔσοπτρον καθαρὸν τῶν κυβερνητικῶν πράξεών σας, ἀπήντησε μὲν κατὰ τὴν 12 τοῦ λήγοντος εὐγνωμονοῦσα ἡ συνέλευσις, διέταξε δὲ τὴν ἐκ τοῦ σώματος τῶν πληρεξουσίων ἀντιπροσώπων ἐπταμελῆ ἐπιτροπὴν της, διὰ νὰ ἐπεξεργασθῇ μὲ σύντονον προσοχὴν τόσον τὰ διπλωματικὰ ἀμοιβαῖα ἔγγραφα τῶν συμμάχων αὐλῶν καὶ τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως, ὅσον καὶ τὰ ψηφίσματα τὰ προσωρινῶς κανονίζοντα τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους.

Κατὰ τὴν 16 παρουσιασθεὶς εἰς τὴν συνέλευσιν ταύτην ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Γραμματεὺς ἀνέγνωσεν εἰς ἐπήκουον πάντων δλας τὰς διπλωματικὰς διακοινώσεις.

Κατὰ τὴν 17 παρουσιασθεὶς ὁμοίως ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας ἔθεσεν ὑπ' ὄψιν της τὰ ψηφίσματα.

Κατὰ τὴν 18 παρουσιασθεῖσα ἡ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν καὶ φροντιστηριακῶν λογαριασμῶν ἐξεταστικὴ ἐπιτροπὴ ἀνέγνωσεν ὁμοίως ἔκθεσιν της περιέχουσαν ἀναφορὰν τῆς ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας ἐπιτροπῆς, ὁμοῦ καὶ ἐγκλείστους ἰσολογισμοὺς ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως τῶν δύο ὑπηρεσιῶν, τῆς τε οἰκονομίας δηλονότι καὶ τῆς χρηματιστικῆς ἐθνικῆς τραπέζης, ἕως τέλους τοῦ παρελθόντος Ἀπριλίου, πρὸς δὲ καὶ ὑπόθετικόν λογαριασμὸν δι' ἐν ὀλόκληρον ἔτος ἀπὸ πρώτης τοῦ παρελθόντος Μαΐου ἕως τέλους τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1830.

Πρὸς ταῖς ἀναφορὰς ταύταις παρουσίασεν αὐθημερόν ἡ ἀνω εἰρημένη ἐξεταστικὴ ἐπιτροπὴ ἀναφορὰν τοῦ Πανελληνίου, περι-

κλείουσιν δύο έτέραις τής έπιτροπής του Πανελληνίου, έπιφορτισμένης νά εξετάσῃ τά έν Λονδίῳ έθνικά δύο δάνεια, καί νά δώσῃ σχεδίου περί τής άποσθέσεως αὐτῶν, τό όποιον παρουσιάσῃ καί άνεγνώσῃ συγχρόνως εἰς τήν συνέλευσιν.

Κατά τήν 19 παρουσιασθέν τό έπί τῶν στρατιωτικῶν μέλος τοῦ γενικοῦ φροντιστηρίου, παρέστη καί άνέγνωσεν εἰς τήν συνέλευσιν τρεῖς άναφοράς πρὸς τήν Υ. Ε. : α') έκθεσιν τοῦ περί μή τακτικοῦ στρατιωτικοῦ, β') όμοίαν τοῦ συνταγματάρχου κ. Καρόλου Ένδελ δίδοντος άπλοῦν καί άληθῆ λόγον τῶν παρ' αὐτοῦ πραχθέντων εἰς τήν σφαῖραν τής πολεμικῆς καί οἰκονομικῆς διευθύνσεως του καθ' ὅλην τήν διάρκειαν τοῦ ένιαυτοῦ, κατὰ τόν όποιον ἦτον έπιφορτισμένος αὐτήν τήν διεύθυνσιν, καί γ') όμοίαν τοῦ έπί τῶν ναυτικῶν μέλους τοῦ γενικοῦ φροντιστηρίου περί τῶν ὅσων άφορῶσι τόν κλάδον του.

Αἱ τρεῖς αὗται άναφοραί συνοδευόμεναι μέ παρατηρήσεις έγγραφως έκτεθειμέναι παρὰ τοῦ έπί τῶν στρατιωτικῶν μέλους τοῦ γενικοῦ φροντιστηρίου, έπληροφόρησαν τήν συνέλευσιν, ὅτι ἡ Ὑμετέρα Έξοχότης καί έσκέφθη έπισταμένως, καί μετεχειρίσθη ὅλα τά δυνατά μέσα πρὸς διαρρύθμισιν τής πρὸ τής έλεύσεως σας πάντη πάντως άνωμάλου καταστάσεως τόσον τοῦ τακτικοῦ καί μή στρατιωτικοῦ, ὅσον καί τοῦ ναυτικοῦ.

Δέν δυνάμεθα νά παρασιωπήσωμεν, Έξοχώτατε, πόσῃ βαθεῖαν έντύπωσιν έχάραξεν εἰς ἡμᾶς ἡ παράστασις ὅλων αὐτῶν τῶν έγγραφῶν, τῶν ίσολογισμῶν, τοῦ ὑποθετικοῦ λογαριασμοῦ καί τοῦ σχεδίου τής άποσθέσεως τῶν έν Λονδίῳ δύο έθνικῶν δανείων.

Πρώτην φοράν ἤδη βλέπει τό έθνος τήν κυβέρνησιν του δίδουσαν λόγον τῶν πράξεών της διηκριθωμένων καί πρώτην ἤδη φοράν συναισθάνεται, ὅτι θεσμοθεσίαι άκριβῶς προσηρμοσμέναι εἰς τήν πραγματικήν του κατάστασιν καί ένεργοῦνται, καθῶς γράφονται, καί φέρουσιν άποτελέσματα αἰσιώτερα καί τῶν ίδίων εὐχῶν του.

Ἡ συνέλευσις, έφ' ὅσον παρελάβανε τά εἰρημένα έγγραφα ἀπὸ τοῦς προσήκοντας ὑπουργούς τής κυβερνήσεως, τά παρέ-

πεμπεν εἰς τὴν ἐπταμελῆ ἐπιτροπὴν τῆς, καὶ αὐτὴ θεωρήσασα ὅλα ταῦτα ἐν πρὸς ἐν καὶ κατὰ κλάδους, εἰς τοὺς ὁποίους ἀναγονται, κατεῖδε σαφῶς τὸ εὐμέθοδον, τὸ σοφὸν καὶ τὸ τελειουργὸν σύστημα, κατὰ τὸ ὅποιον στοιχοῦντες εἰς ὅλας τὰς πράξεις σας, τὰς ἀναφερομένας τόσον πρὸς τὸν ἐσωτερικὸν τοῦ κράτους προσωρινὸν ὀργανισμόν. ὅσον καὶ πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις, ἐφυλάξατε μὲν τὰς παραδεδεγμένας ἀρχὰς τῶν συνταγματικῶν μας νόμων, ἐδώσατε δὲ εἰς τὸν διοργανισμόν αὐτῶν καθ' ὃ προσωρινὸν καὶ ἐπιδεκτικὸν τῶν ἐκ τῆς πείρας μαθημάτων, τὸ ἀνεκτίμητον πλεονέκτημα, τοῦ νὰ ἔχωσι δηλονότι οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους ὁλόκληρον τὴν δύναμιν νὰ μὴν ἀποφασίσωσιν ὀριστικῶς τὴν παραδοχὴν ὁποίου δήποτε συστήματος, ἐὰν αὐτὸ τὸ σύστημα δὲν καθιερωθῇ προηγουμένως ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ, ἀπὸ αὐτᾶ δὴ τὰ πράγματα.

Ἐπομένως ἡ ἐπιτροπὴ, καθ' ὃ θεωρήσασα καὶ σκεφθεῖσα κατ' ἐπανάληψιν περὶ πασῶν τῶν διπλωματικῶν ἀμειβοίων διακοινώσεων, περὶ τοῦ γενικοῦ ἐσωτερικοῦ ὀργανισμοῦ, περὶ τῶν ἀναφορῶν τοῦ γενικοῦ φροντιστηρίου, περὶ τοῦ τῆς ἀποσθέσεως σχεδίου, καθὼς καὶ περὶ τῶν ἰσολογισμῶν καὶ τοῦ ὑποθετικοῦ λογαριασμοῦ, καὶ περὶ τῶν ἀποζημιώσεων, καὶ καθ' ὃ θέσασα ὑπ' ὄψιν τῆς συνελεύσεως διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1 ἀναφορᾶς τῆς τὴν περὶ πάντων τούτων θετικὴν τῆς γνώμην, διετάχθη παρὰ τῆς συνελεύσεως νὰ σχεδιάσῃ ὑπὸ τὴν ἀμεσον ὀδηγίαν τῆς Υ. Β. ψηφίσματα περὶ ἐκάστου τῶν κλάδων αὐτῶν τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως κατὰλληλα μὲ τὰ θεμελιώδη συμφέροντα τοῦ ἔθνους καὶ ἐπομένως ἀρκετὰ εἰς τὸ νὰ ὁμαλύνωσιν, ὅσον ἐνδέχεται, τὸ τραχὺ καὶ ἀκανθερὸν στάδιον τῶν ἀγώνων τῆς.

Ἰδού, Ἐξοχώτατε, ἡ εἰλικρινὴς παράστασις τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν φρονημάτων τόσον ἡμῶν, ὅσον καὶ τοῦ ἔθνους, τοῦ ὁποίου εἴμεθα τὴν σήμερον ἀντιπρόσωποι. Ἰδού ὅσα ἐπεφορτίσαμεν τὴν ἐπιτροπὴν, τὴν ὁποίαν θέλετε εὐαρεστηθῇ νὰ ὀδηγήσῃτε μὲ τὰς ὑψηλὰς καὶ θετικὰς γνώσεις σας.

Περὶ τὸν νομίζομεν νὰ προσθέσωμεν, ὅτι ἐπιστρέψας ἕκαστος ἡμῶν εἰς τὰ ἴδια, θέλομεν συγχαρεῖ τοὺς συμπολίτας μας, εὐχό-

μενοι θερμῶς πρὸς τὸν ἐπουράνιον Θεὸν ὑπὲρ τῆς Υ. Ε.

Ἄλλ' εἰς ταύτην ἡμῶν τὴν ἀπάντησιν νομίζομεν ὅχι ἀκαιρον, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀναγκαιοτάτων μάλιστα, τὸ νὰ διαλάβωμεν ἀνακεφαλαιούσυντες, ὅσα ἐξεθέσατε εἰς τὸν προεισόδιον λόγον, τοῦτο μὲν διὰ νὰ ὁμολογήσωμεν πασιφανῶς τὴν ἀλήθειαν τῶν ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ διαλαμβανομένων, τοῦτο δὲ διὰ νὰ ἀποδώσωμεν τὸν χρεωστούμενον δίκαιον ἔπαινον πρὸς τὸ ἔθνος, ἔπαινον πρὸς τὴν κυβέρνησιν ἀντιστρέφοντα.

Καρπὸς ἀπελπισίας τεσσάρων αἰώνων ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, ἐπόμενον ἦτο νὰ φέρῃ τὴν φυσιογνωμίαν τῆς βιαίας καὶ ἀνωμαλίου γεννήσεώς της κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη.

Ἄλλ' ἐν ᾧ ἔτρεχεν ἡ Ἑλλὰς τὸν περὶ τῶν ὅλων κίνδυνον, ποτὲ δὲν ἔπαυσεν ἀγωνιζομένη νὰ συστήσῃ πολίτευμα καὶ νὰ θέσῃ νόμους, καθ' οὓς νὰ ὑπάρξῃ ὡς ἔθνος, ἐλεύθερον, ἔθνος χριστιανικόν, ἔθνος φίλον τῆς τάξεως καὶ τῆς ἡσυχίας. Ἐξ ἀρχῆς ἤθελε τὴν ἐσωτερικὴν τῆς εὐταξίαν, διότι τὴν ἐγνώριζεν ὅχι μόνον συντελεστικὴν πρὸς ἄμυναν τῶν ἐχθρῶν της, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀπόκτησιν τῆς εὐνοίας καὶ τῆς κραταιᾶς κηδεμονίας τῶν μοναρχῶν τῆς Εὐρώπης· δι' ἑλλειψιν ὁδηγοῦ ὅμως σοφοῦ ἐνταυτῷ καὶ ἀσχετοῦ ἀπετύγχανε τοῦ σκοποῦ της.

Αὕτη ἡ Ἱφεσίς της τὴν ὠδήγησε νὰ προσκλήσῃ αὐθόρμητος καὶ μὲ παμψηφίαν τὴν Υ. Ε. διὰ νὰ οἰακοστροφῇ τὸ κλυδωνιζόμενον σκάφος τῆς πατρίδος καὶ κατ' αὐτὸν μόνον τὸν τρόπον ἤλπιζεν ὅτι τὴν ἐσωτερικὴν εὐταξίαν, τὴν ὁποίαν ἐπεθύμει, ἠδύνατο νὰ ἐγκαταστήσῃ.

Προσκληθεῖς, Ἐξοχώτατε, δὲν ἀπεδειλίασας πρὸς τὸν μέγαν καὶ δεινὸν τῶν ὁμογενῶν ἀγῶνα, ἀλλὰ πρὶν ἢ ἔλθῃς εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος, διέγωνς ὅποια τις εἶναι ἡ νόσος τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὅποια ἡ θεραπεία της· προητοιμάσας αὐτήν, καὶ ἡ διαγνώσις αὐτῆς Υ. Ε. ἀπεδείχθη ὀρθὴ καὶ εὐστοχωτάτη ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων.

Ἄμα ἀπέβης εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος, καὶ ὑπεδέχθης ἀπὸ ὅλας τὰς ἀρχὰς μὲ ἀναπεπταμέναις ἀγκάλας, περικυκλούμενος μὲ τὰς εὐχὰς τοῦ εὐαγοῦς κλήρου καὶ μὲ τοῦ λαοῦ τὰς εὐλογίας.

Ἡ βουλὴ πάντων τῶν νόμων ὑπέρτατον θεωροῦσα τὴν σωτηρίαν τοῦ ἔθνους, καὶ ἐπηρειδομένη εἰς τὰς ὑψηλὰς γνώσεις τῆς Υ. Ε. ἀπέθετο τὰ χρεὴ της διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμὸν ΝΗ' πράξεώς της.

Ἐν τῶν πρωτίστων ἀντικειμένων τῆς κυβερνητικῆς σας προνοίας θεωρήσαντες τὴν τῆς ναυτιλίας διοργάνωσιν, ἅμα ἐλάβετε τὰ περὶ αὐτῆς ἀνήκοντα μέτρα, καὶ ἅμα ἡ συκοφάντις τοῦ πολυάθλου ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ πειρατεία ἔγεινεν ἄφαντος διὰ πάντα, τότε μόνον ἀναπολουμένη, ὥσπερ ἡ Ἑλλὰς ἀναφέρει τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀΐστησός σου καὶ σοφῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς ἑλληνικῆς φιλονομίας.

Οἱ γενναῖοι τοὺς ὁποίους ἡ σάλπιγξ τῆς κυβερνήσεως ἀνέσυνταξε κατὰ τὴν Τροϊζήνα καὶ Μεγαρίδα, εἰδείξαν ἄλλεπάλληλα σημεῖα τῆς πειθαρχίας καὶ τῆς ἀνδρείας των.

Οἱ Ἕλληνες μιμηθέντες τὸ παράδειγμα τῆς Υ. Ε., εἰ καὶ ἀνέστιοι, εἰ καὶ ἀπόλιδες, κατέβαλον προθύμως εἰς τὴν ἐθνικὴν χρηματιστικὴν τράπεζαν τὸ λεπτὸν των, ὑστερινὴν ἀγκυραν τῆς πείνας καὶ τῆς γυμνώσεώς των.

Τὸ πανωλικὸν μίσημα, ἐσχάτη ἀναφύσησις τοῦ Αἰγυπτιακοῦ κρατῆρος εἰς τὴν Ἑλλάδα, κατεσβέσθη διὰ τῶν μέτρων τῆς κυβερνήσεως, τὰ ὅποια, ὅσον διὰ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, ἦσαν δυσκατόρθωτα, τόσον τὰ ἀπέδειξε κατορθωτὰ ἡ καρτερία τοῦ ἔθνους καὶ τὸ ταχυπειθὲς αὐτοῦ πρὸς πατρικὴν καὶ δικαίαν κυβέρνησιν.

Πολυάριθμα ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα ἀνηγέρθησαν ἐκ θεμελίων εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς νήτους, καὶ πανταχοῦ ἔγινον χρηματικοὶ τῶν Ἑλλήνων ἔρανοι ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας.

Πολλὰ ὑποθέσεις λαβοῦσαι τέλος κατ' εὐχαρίστησιν πλήρη τῶν διαφορομένων μερῶν, καὶ χωρὶς νὰ προστρέξωσι τὰ δικαστήρια εἰς ἀπαγορευτικὰ μέσα, μαρτυροῦσι τὰ ἥσυχά μὲν καὶ ὁμαλά, ἀλλ' ἐνεργὰ βήματα τῆς κυβερνήσεως καὶ περὶ τὸ δικαστικόν της μέρος, ἀποδεικνύουσι δ' ἐνταῦθα τὸ εὐδιάλλακτον ἦθος τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν μετριότητά των.

Ἰωάννης Κωλέττης.

Ἡ ἐσωτερικὴ εὐταξία ἐγγνωμένη τὸ ἀσφαλὲς τῆς ἰδιοκτησίας, φέρει ἤδη πανταχοῦ τὴν φιλοπονίαν, ἡ ὁποία ἔνθεν μὲν ἐπισκευάζουσα καὶ οἰκοδομοῦσα, ἔνθεν δὲ καλλιεργοῦσα τὴν γῆν, καὶ ἀκίνδυνον βλέπουσα τὸν μικρὸν ἐμπορικὸν αὐτῆς περίπλου, ἀρχομένη δὲ νὰ βιομηχανεύηται, δίδει ἐλπίδας ὅτι μὲ τὴν ἀνάλογον τοῦ χρόνου πρόοδον θέλει καταστήσει εὐδαίμονα τὴν Ἑλλάδα.

Ταῦτα πάντα, Ἐξοχώτατε, εἶναι δείξεις ἐναργεῖς, ὅτι τὸ ἔθνος πάντοτε ἤθελε τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν ἡσυχίαν, καὶ ὅτι ἡ ἔφεσις τοῦ αὐτοῦ δὲν ἐπραγματοποιήθη, εἰμὴ ἀφ' οὗτοῦ ἐνεπιστεύθη. τὰς ἡνίκας τῆς κυβερνήσεώς του εἰς χεῖρας τῆς Υ. Ε.

Ὅθεν αὐθόρμητος σὲ παρακαλέσασα, σὲ προσηταμένη Κυβερνήτην τῆς ἡ Ἑλλάδος καὶ ὁδηγὸν πρὸς ἅπαντα τὰ συμφέροντά της, ἐξαίτεται καὶ νὰ τὴν ὑποδείξης τρόπους, δι' ὧν νὰ προσφέρῃ πασιφανῆ δείγματα τῆς ἀθανάτου εὐγνωμοσύνης τῆς πρὸς τοὺς μεγαλειοτάτους συμμάχους βασιλεῖς, τοὺς σεβαστοὺς εὐεργέτας της, πρὸς τοὺς ναυάρχους αὐτῶν, πρὸς τὴν γενναίαν τῶν Γάλλων στρατιάν καὶ τὸν περιδοξὸν ἀρχηγὸν της, καὶ πρὸς ἅπαντας τοὺς μεγαλοφύχους φίλους τῆς Ἑλλάδος.

Χρεωστοῦντες δὲ πρὸ πάντων νὰ ἀναπέμπωμεν ἀκαταπαύστους ὑπὲρ τῆς ἀπολυτρώσεώς μας δοξολογίας πρὸς τὸν δημιουργὸν τῶν ὅλων, τὸν Παντοκράτορα Θεόν, θέλομεν ὀλοφύχως ἐκτελέσει ὅσα ἐμπνευσθέντες ἀπὸ τὴν θεοσεβίαν καὶ τὸν ὑπὲρ πατρίδος διακαῆ ζῆλόν σας ἠθέλετε στοχασθῆ πρόσφορα εἰς τὸ νὰ δικαιωνίσωσι τὴν ἐποχὴν τῆς πολιτικῆς σωτηρίας τοῦ ἔθνους καὶ τῆς πρὸς τὸν σωτῆρα εὐγνωμοσύνης του.

Ὁ Πρόεδρος

Γεώργιος Σισίνης

[Ἐπονται αἱ ὑπογραφαὶ ὅλων τῶν πληρεξουσίων].

Οἱ Γραμματεῖς

Ἰακωβάκης Ρίζος

Ν. Χρυσόγελος.

Οι ἀντιπρόσωποι Ψύλλας καὶ Κρίσπης δὲν ἐτόλμησαν μὲν νὰ διαμαρτυρηθῶσιν ἐντόνως κατὰ τῆς ἀμέτρου ἐμπιστευτικῆς μακαριότητος τοῦ σχεδίου, προσεπάθησαν ὅμως νὰ πολεμήσωσιν αὐτὸ πλαγίως, καὶ ἐζήτησαν ἀναβολήν, ὅπως ὑποβληθῇ εἰς ὄριμον σκέψιν τὸ πρᾶγμα, ἢ ἴσως καὶ λησμονηθῇ. Ἰσω; δὲ τοῦ καιροῦ ἡ πάροδος ἐξήγειρε κάπως τὴν κατεπτατημένην φιλοτιμίαν τῶν ἀντιπροσώπων, ἀνδρίζουσα αὐτοὺς τέλος εἰς ἀξιοπρεστεράν τῶν ἰδεῶν αὐτῶν ἔκφρασιν. Ἀλλ' αἱ ἀσθενεῖς τῆς ἀντιπολιτεύσεως φωναὶ ἐπνίγησαν ἐντὸς τῶν ἀπειλῶν τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Περρούκα. «Εἶναι ἐντροπή, ἐφώνησαν, νὰ ἀκουσθῇ καὶ ἡ ἐλαχίστη ἐνστάσις κατὰ τῆς ἀπαντήσεως, ἥτις πρὸ καιροῦ ἤδη ἔπρεπε νὰ εἶναι ὑπογεγραμμένη καὶ ὑποβιβλημένη εἰς τὴν Α. Ἐξ. τὸν Κυβερνήτην».

«Εἴθε νὰ ἦτο δυνατόν, ἀνεβόησεν ὁ Ρισάγγος (;), νὰ ὑπογράψῃ ὁλόκληρον τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος τοιοῦτον ἔγγραφον!» Ὁ δὲ Νικόλαος Πονηρόπουλος παρέβαλε τὸν Κυβερνήτην πρὸς τὸν θεοπέμπτον σωτήρα, τὸν καταβάντα ἐξ οὐρανοῦ εἰς πλήρωσιν τῆς ὑπὸ τῆς Θείας προνοίας ἀνατεθείσης αὐτῷ σωτηρίου ἀποστολῆς.

Καὶ ἐθριάμβευσε μὲν ὁ Καποδίστριας, ἀλλ' οἱ πληρεξούσιοι τῆς Ὑδρας ὑπέβαλον συνταγματικὰς ἐνστάσεις. Μετέβησαν πρὸς αὐτόν, ὀλίγον κατόπιν τῶν ἐπὶ τῆς ἀπαντήσεως συζητήσεων, καὶ ἐδήλωσαν αὐτῷ ὅτι ἐπιθυμία αὐτῶν ἦτο, ν' ἀποτελέσωσι τὰς βάσεις τῆς μελλούσης τοῦ τόπου κυβερνήσεως αἱ ἀρχαὶ τῶν συνταγμάτων τῆς Ἐπιδαύρου, τοῦ Ἀστρους καὶ τῆς Τροιζήνης.

Ἀλλ' ἡ ἀπόπειρα τῶν Ὑδραίων, ὅπως φέρωσι τὸν Κυβερνήτην εἰς ὁδὸν συνταγματικὴν, ἀπέτυχε. Νικηθέντες δ' ὑπὸ τῆς λογικῆς καὶ τῆς στωμυλίας τοῦ ἀνδρὸς ἀπεχώρησαν, καὶ ἐπέστρεψαν ἄπρακτοι εἰς τὴν συνέλευσιν, ἐν ᾗ τῇ 24 Ἰουλίου ἐπῆλθε γυγανός τι, ὅπερ καθαρῶτατα διεφώτισε τὰ φρονήματα τῆς ἰσχυροῦς μερίδος. Ὁ στρατηγὸς Τσοῦρτες ἀνήγγειλε πρὸς τὴν Ἐθν. συνέλευσιν τὴν ἐκ τῆς ἐλληνικῆς ὑπηρεσίας ἀποχώρησιν αὐτοῦ, δι' ἐπιστολῆς ἐμφαινούσης μεγίστην κατὰ τοῦ Κυβερνήτου δυ-

σαρέσκειαν. Ἡ συνέλευσις ἠδύνατο βεβαίως νὰ ἀκούσῃ τοὺς λόγους, οἵτινες παρεκίνουν τὸν ἔξοχον φιλέλληνα νὰ παραιτηθῇ τῆς περαιτέρω ὑπηρεσίας ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Αὐγουστίνου Καποδιστρίου· πλὴν ἅμα ὡς ἤκουσαν οἱ καλοὶ χριστιανοὶ τὰς πρώτας τοῦ ἐγγράφου λέξεις, διεγράφησαν εἰς θύελλαν ἀγανακτήσεως, φωνοῦντες, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ περιεῖχε βλασφημίας, καὶ ἦτο σκάνδαλον, ὅπερ ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ πρεσβευτοῦ προεδρευόμενος σύλλογος τῶν πολιτικῶν ἀντιπάλων τοῦ Κυβερνήτου εἶχεν ἐπινοήσει καὶ παρασκευάσει. Οὕτω κατωρθώθη νὰ διακοπῇ ἡ ἀνάγνωσις, ἡ δὲ ἐπιστολὴ, μὴ ἀναγνωσθεῖσα, ἀπεστάλη εἰς τὴν πενταμελῆ ἐπιτροπὴν, καὶ ὀριστικῶς ὑπὸ τοῦ Καποδιστρίου δεκτὴ γενομένη ἡ παραίτησις τοῦ Τσοῦρτς ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς συνελεύσεως. Οὕτως ἡ μὲν Γ' ἐν Τροιζίνι Ἐθνοσυνέλευσις διὰ τοῦ Ζ' ψηφίσματος αὐτῆς εἶχε διορίσει αὐτὸν ἀρχιστράτηγον καὶ διευθυντὴν ἀπασῶν τῶν κατὰ ξηρὰν δυνάμεων τῆς Ἑλλάδος, ὡς διὰ τοῦ Ε' ψηφίσματος τὸν Λόρδον Κόχραν στόλαρχον τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἡ Δ' ἐν Ἀργεὶ ἐπαυσε αὐτὸν τοῦ μεγάλου ἀξιώματος ἐγκρίνας τὴν οἰκίαν παραίτησιν. Ἐκτοτε αἱ συνεδριάσεις τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ἐγίνοντο ὁσημέραι ταραχωδέστεραι.

Ὅτε δὲ τὴν 27 Ἰουλίου ἐγένετο συζήτησις περὶ σχηματισμοῦ Γερουσίας, ἀντὶ τοῦ *Πανελληνίου*, ἧς τὰ 27 μέλη ἐμελλε νὰ ἐκλέγῃ ὁ Κυβερνήτης ἐκ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, προσεπαθήσεν ἡ ἀντιπολίτευσις, ἡγουμένου τοῦ ἐκ Κρήτης πληρεξουσίου Γ. Ἰδομενέως, νὰ ματαιώσῃ ἐξ ἐφόδου τὸ νομοσχέδιον. Ἀλλ' ἐξηγέρθη ἡ πλειονοψηφία καὶ ἐπέπεσε τοσοῦτον ἀγρίως ἀπειλοῦσα κατὰ τοῦ ἐκ Κρήτης ἀντιπροσώπου, ὥστε οὗτος ἐσίγησε. Τὴν ἐπομένην ἐψηφίσθη ἐν πάσῃ σπουδῇ ὁ σχηματισμὸς τῆς Γερουσίας.

Τὴν 30 Ἰουλίου ἦλθον σχεδὸν εἰς χεῖρας οἱ ἐν τῇ Συνελεύσει, ὑπὸ τὰ ὄμματα αὐτὰ τῶν ξένων πρεσβευτῶν καὶ τῶν ναυάρχων τῆς Ρωσίας καὶ Γαλλίας, ἐκ μικρᾶς ἀφορμῆς. Προῦκειτο περὶ συστάσεως παρασῆμου πρὸς ἀμοιβὴν τῆς στρατιωτικῆς ἀνδρείας. Ἡ ἄκρα δεξιὰ τῆς συνελεύσεως ἐκήρυξεν, ὅτι οὐδὲν ἤθελε παράσημον, καὶ παρρητεῖτο ὑπὲρ τοῦ Κυβερνήτου παντὸς πρὸς τοῦτο δικαίωματος. Ἀλλ' ὁ Κολοκοτρώνης ἀνέκραξεν: «Ὁ σταυ-

ρὸς εἶναι τοῦ καθενὸς ἡ ἐκδούλευσις, καὶ σὰν ἀποκτήσωμεν βασιλεία ὡς κάμῃ δ, τι θέλει (1)». Ταῦτα εἰπὼν συνεκρούσθη πρὸς τὸν Γρίβαν, ὅστις ἐνόμισε πρόσφορον τὴν εὐκαιρίαν, ὥπως ἀπαιτήσῃ καθυστερουμένας τοῖς Ρουμελιώταις αὐτοῦ ἀμοιβάς. Ἡ Πελοπόννησος εὐρέθη οὕτως ἀντιμέτωπος πρὸς τὴν Στερεάν καὶ ἤρξατο πάλιν ἡ παλαιὰ τοπικὴ διάστασις, ἥτις οὐδέποτε εἶχε διαλλαγῇ. Μετὰ τοὺς λόγους ἐπῆλθον τὰ ἔργα, καὶ οἱ ὁπαδοὶ τῶν δύο ἀρχηγῶν ἐδράξαντο τῶν ὅπλων. Οἱ δὲ ξένοι θεαταὶ ἐνόμισαν φρόνιμον νὰ καταλίπωσι πάραυτα τὴν αἰθουσαν τῆς Συνελεύσεως. Αἰφνης ὅμως κατέπεσε πάλιν ὡς ἀφρὸς ὄλος ἐκεῖνος ὁ βίαιος θυμὸς τῶν δύο ἀρχηγῶν τῶν παλληκαρίων.

Ἀπελθόντων τῶν ξένων, ἐπανῆλθεν ἡσυχία ἐν τῇ αἰθούσῃ. Ὁ Κολοκοτρώνης κατενόησεν, ὅτι ἐν τῇ ὀργῇ αὐτοῦ εἶχε παρεκτραπῇ καὶ ὅτι δὲν προῦξένησε τὴν καλὴν ἐκείνην ἐντύπωσιν, εἰς ἣν ἀπέβλεπε συνήθως, ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὰ χρήματα τῶν ξένων, καὶ ἐξ ἐλπίδος νέων εὐρωπαϊκῶν δανείων. Συνδιαλλαγεῖς πρὸς τὸν Γρίβαν, μετέστη τὴν 31 Ἰουλίου, πρὸς γενικὴν πάντων ἐκκληξιν, εἰς τὰς τάξεις τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἀκολουθοῦμενος ὑπὸ τινων τῶν πιστοτάτων αὐτοῦ ὁπαδῶν, οἱ οὗτοι ὁ Νικήτας καὶ ὁ Περρούκας. Ἀπήτησε δὲ νῦν τὴν σύστασιν παρασήμου, οὐχὶ ὑπὲρ τοῦ Κυβερνήτου, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ἀρχηγῶν αὐτοῦ. Ἐξώρμησε μάλιστα ἐν προσπεποιημένῃ ὀργῇ ἐξω τῆς Συνελεύσεως, μὴ γενομένης δεκτῆς τῆς προτάσεως, ἣν ᾔθελε νῦν, ὥρμησαν δὲ κατόπιν αὐτοῦ ὁ Πονηρόπουλος, ὁ Ράδος καὶ ὁ Νικήτας, ἵνα πράυνωσι τὴν δυσαρέσκειαν τοῦ ἀνδρός. Ἄκων καὶ ἀνθιστάμενος ἐπέστρεψεν ὁ Γέρος τοῦ Μωριᾶ καὶ ὑπεδύθη πάλιν τὸ παλαιὸν αὐτοῦ προσωπεῖον.

Μετὰ τὰς, κατ' ἐπιφάνειαν, ταύτας σπουδαίας διαμάχας, δευτερεῦον ὅλως ἐνδιαφέρον παρεῖχον αἱ ἄλλαι συζητήσεις. Αἱ περὶ ἀποζημιώσεων ἀπαιτήσεις τῶν τριῶν νήσων, αἱ ἀναφοραὶ Ἰονίων τινῶν, Κρητῶν, Σαμίων καὶ Χίων, αἰτουμένων τὸ δικαίωμα τῆς ἐλληνικῆς ἐθνικότητος, καὶ ἄλλα σπουδαῖα πολ-

(1) Βλέπε Διήγησιν Συμβάντων τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς, σελ. 131.

λάκις ζητήματα συνεζητοῦντο ἐν μεγίστῃ σπουδῇ καὶ ἡ περὶ αὐτῶν ἀπόφασις ἀπελείπετο ἐκάστοτε εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Κυβερνήτου. Ὀλίγον πρὸ τῆς λήξεως τῶν συνεδριάσεων ἐφάνη προωρισμένη ἡ συνέλευσις νὰ καταδείξῃ, οὕτως εἰπεῖν, ἐπισήμως τὴν ἐπικρατοῦσαν φοβερὰν ἔκλυσιν. Ὁ πληρεξούσιος Χίου *Ράλλης*, ἀπὸ φιλανθρώπων σκοπῶν ὁρμώμενος καὶ τὴν εἰς τὰς ἐστίας αὐτῶν ἐπάνοδον σκοπῶν, προὔτεινε τὴν β' Αὐγούστου γενικὴν πάντων τῶν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν κιθδηλοποιῶν, πειρατῶν, κλεπταποδόχων καὶ ὑποθαλψάντων κκουργήματα καὶ πλημμελήματα, ἀμνηστίαν. Ἀλλ' ἡ πλειοψηφία τῆς συνέλευσεως, συναισθανομένη ὀρθῶς τὸ πρὸς ἑαυτὴν καθήκον, διεμαρτυρήθη καὶ ἐντόνως ἀπέκρουσε πᾶσαν τῆς προτάσεως δημοσίευσιν.

Μετὰ τοιαῦτα γεγονότα καὶ ὁ Κυβερνήτης αὐτὸς δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιθυμῇ τὴν ἐνώπιον τῆς Εὐρώπης παράτασιν τοῦ θεάματος τοιαύτης ἔθνοσυνελεύσεως, ἥτις ἐχομένη τῶν καθεστώτων, ἐλαχίστην παρεῖχεν ἐγγύησιν ἡσυχίας καὶ μετριοπαθείας. Τῇ ὑποκινήσει αὐτοῦ ἀνεβλήθη ἡ συνέλευσις εἰς τὴν β' Αὐγούστου, ὅτε καὶ ἔληξε διὰ τῆς αὐτῆς στρατιωτικῆς καὶ θρησκευτικῆς πομπῆς, μεθ' ἧς εἶχεν ἀρχίσει, τουτέστι δι' ἐπισήμου δοξολογίας καὶ τελετῆς ἐν τῷ ναῷ τῆς Παναγίας, ἐν ᾧ ὁ Κυβερνήτης ἐκήρυξεν ἐπισήμως τὴν λήξιν διὰ λογιδρίου, καταλήγοντος οὕτως: «*Ἐὰν καθὼς εὐχόμεθα ἡ αἴσθησις τῶν καθήκοντων εξαλείψῃ ἀπὸ τὴν μνήμην τὸν σπόρον τῆς διχονοίας, τὸν ὁποῖον ἔβαλον πιθανῶς γεγονότα ἀπαίσια· ἐὰν μετὰ τῶν δημοσίων ὑπουργῶν συναγωνισθῶσιν (οἱ γερουσιασταὶ) διὰ τὰ στερεώσωσι τὴν εὐνοίαν, ἐλπίζομεν ὅτι ὁ Κύριος τοῦ ἐλλοῦς θέλει στερεώσῃ τὴν Ἑλλάδα*» (1). Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ἔθνοσυνελεύσεως συμφώνως πρὸς τὰ ἐψηφισμένα (ψηφισμα β') κατηρτίσθη τὸ σῶμα τῆς νέας ταύτης Γερουσίας ἀντὶ τοῦ *Παρελλήνιου*. Ἐκ τῶν 27 μελῶν τῆς Γερουσίας ταύτης ἐξέλεγεν ὁ Καποδίστριας εἴκοσι καὶ ἓν ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ ὑποβαλλομένου

(1) Τὰ κατὰ τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν ταύτην ἰδὲ ἐν ἐκτάσει παρὰ Α. Ζ. Μάμουκα, Τὰ κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, τόμ. 11.

αὐτῶ ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς συνελεύσεως, τὰ δὲ ἄλλα ἐξ διώριζε κατ' ἰδίαν προαίρεσιν.

Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις αὕτη, ἐν ᾗ μεγίστην πλειονοψηφίαν εἶχεν ἡ κυβερνήσις, ἐπεδοκίμασε πάσας τὰς πράξεις τοῦ Κυβερνήτου. Ἡ συστάσα Γερουσία ἐμελλε νὰ διευθύνῃ μετ' αὐτοῦ τὰ κοινά, ἕως οὐ ἐκπονήσῃ αὐτὸς τὸν θεμελιώδη τοῦ Κράτους νόμον καὶ προσκαλέσῃ τὸ δεύτερον τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν πρὸς ἐπιψήφισιν αὐτοῦ. Ἐξέδωκε δέκα καὶ τρία ψηφίσματα περὶ συνομολογήσεως δανείου ἐξωτερικοῦ, ἐὰν εὑρεθῇ τοιοῦτον, περὶ ἀποζημιώσεων καὶ χρεῶν ἐκ τοῦ συνομολογηθησομένου δανείου, περὶ ἀπογραφῆς κατοίκων, περὶ ἐθνικοῦ νομίσματος, περὶ διανομῆς εἰς τοὺς ἀγωνιστὰς διακοσίων χιλιάδων στρεμμάτων γῆς, περὶ ἰδρύσεως ἐθνικῆς Τραπεζῆς, περὶ στρατοῦ καὶ στόλου, περὶ ἐτήσιας μισθοδοσίας 180,000 φοινίκων τῷ Κυβερνήτῃ. Ἡ ἐτήσια αὕτη μισθοδοσία ἐγένετο διὰ τοῦ ἐξῆς ψηφίσματος :

ΨΗΦΙΣΜΑ Θ'.

Ἡ Ἐθνικὴ Δ' τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις

Θεωρήσασα ὅτι ἡ Α. Ε. ὁ Κυβερνήτης ἀφιέρωσεν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς Πατρίδος τὰ λείψανα τῆς ἰδίας περιουσίας καὶ πρὸ τῆς ἐλευσεώς του, καὶ μετὰ τὴν ἔλευσίν του, συμποσούμενα ὑπὲρ τὸ μιλλιόνιον γροσίων τουρκικῶν.

Θεωρήσασα, ὅτι ὑπεχώρησεν εἰς τὴν ἔνδειαν τοῦ ἔθνους καὶ τὰ ὅποια τὸ Πανελλήνιον ἐπρόσφερεν εἰς τὴν ἐξοχότητά του δίστηλα δώδεκα χιλιάδας ὡς ἐτήσια ἐξοδα, προμηθεύσας καὶ ταῦτα ἐξ ἰδίων.

Καὶ ὁμολογοῦσα τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ προμηθεύσῃ εἰς τὴν Α. Ε. τὰ ἀναπόφευκτα μέσα τοῦ νὰ συντηρήσῃ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ κυβερνητικοῦ χαρακτῆρος πρὸς τὸ ἐξωτερικόν, καὶ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς οἰκιακῆς καὶ ἰδιαιτέρας ὑπηρεσίας.

Ψηφίζει

Α'. Διορίζονται εἰς τὴν διαθεσὶν τῆς Α. Ε. τοῦ κυβερνήτου
Ι. Α. Καποδίστρια, ἀπὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Ταμείου, δι' ἐνιαυτοῦ
ἔξοδα, εἰς ἐθνικὸν νόμισμα, ἑκατὸν ὀγδοήκοντα χιλιάδες.

Β'. Τὸ παρὸν ψήφισμα ἐπικυρωθὲν νὰ κατὰχωρηθῇ εἰς τὸν
Κώδικα τῶν Ψηφισμάτων, καὶ διευθυνθὲν εἰς τὴν Κυβέρνησιν,
νὰ δημοσιευθῇ διὰ τῶν τύπων καὶ νὰ ἐνεργηθῇ.

Ἐν Ἀργεὶ τὴν πρώτην Αὐγούστου τῷ χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ εἰκο-
στῷ ἐνάτῳ (1829, ».

Ὁ Πρόεδρος

Ὁ Ἀντιπρόεδρος

Γεώργιος Σισίνης

Γεώργιος Μυρορομμάτης

[Ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ τῶν πληρεξουσίων.]

Ἀλλ' ὁ Κυβερνήτης μὴ ἀποδεξάμενος τὴν ψηφισθεῖσαν ποσό-
τητα τῶν 180,000 φοινίκων ἐτησίως, ἀπηύθυνε πρὸς τὴν Ἐθνο-
συνέλευσιν τὰδε :

«Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 9 καὶ ἀπὸ 1ης Αὐγούστου ψήφισμα, τὸ ὁ-
ποῖον διηύθυνεν ἀρτίως ἡ συνέλευσις, προσδιορίζει τὰ ἔξοδα τοῦ
ἀρχηγοῦ τῆς Ἐπικρατείας.

«Δι' αὐτοῦ τούτου τοῦ ψηφίσματος ἡ συνέλευσις ἐπέστησε
τὴν προσοχὴν τῆς εἰς τὸ ὀλίγον ἑαῖνο, τὸ ὁποῖον ἡδυνήθημεν
νὰ πράξωμεν αὐτοὶ καθ' ἑαυτούς, διὰ νὰ ἀποδειξώμεν ὅτι οἱ
Ἕλληνες μόνον μὲ τὰς θυσίας των, καὶ ὄχι διὰ προσωπικῶν
πλεονεκτημάτων, δύνανται νὰ φθάσουν εἰς τὸν βαθμόν, τὸν ὁ-
ποῖον ὑπόσχονται πρὸς αὐτούς ἡ ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία καὶ ἡ
ἐλευθερία.

«Εὐτυχεῖς, διότι ἡδυνήθημεν νὰ προσφέρωμεν δι' αὐτὸ τὸ
τόσον θεάρεστον ἔργον τὰ λείψανα τῆς μετρίας καταστάσεώς μας
εἰς τὸ θυσιαστήριον τῆς πατρίδος !

«Μ' ὅλον ὅτι μακρὰν ἀπέχομεν τοῦ νὰ φρονῶμεν ὅτι τὸ ἔθνος
δὲν θέλει δυνηθῇ ὀφέποτε νὰ μᾶς τὰ ἀποδώσῃ, θέλομεν ὁμῶς

ἕως τότε νὰ ἀποφύγωμεν, ὅσον τὸ δυνατόν, τὸ νὰ καταβρύνω-
μεν ἔτι μᾶλλον τὴν χρηματικὴν του στάσιν, ἀπαιτοῦντες τὴν
ἀπόδοσιν τῶν ὧν προκατεβάλομεν.

• Διὰ τὸν αὐτὸν τοῦτον λόγον θέλομεν ἀποφύγει καὶ ἤδη τὸ
νὰ δεχθῶμεν τὴν προσδιοριζομένην ποσότητα διὰ τὰ ἔξοδα τοῦ
ἀρχηγοῦ τῆς ἐπικρατείας ἀπεχόμενοι, ἐν ὧσιν τὰ ἰδιαιτέρᾳ μας
χρηματικὰ μέσα μᾶς ἐξαρκοῦσιν, ἀπὸ τοῦ νὰ ἐγγίσωμεν μέχρι καὶ
ὀβολοῦ τὰ δημόσια χρήματα πρὸς ἰδίαν ἡμῶν χρῆσιν

Λεοπόλδος ὁ ἐκλεγείς ἡγεμὼν κυρίαρχος τῆς Ἑλλάδος.

• Ὅψεποτε δὲ βιασθῶμεν εἰς τοῦτο, ἐξαντληθέντων διόλου τῶν
ἰδιαιτέρων ἡμῶν πόρων, τότε θέλομεν καταφύγει εἰς τὸ δημόσιον
ταμεῖον, πλὴν μόνον διὰ τὰ ἔξοδα, ὅσα ἀπαιτεῖ ἡ ἐκτέλεσις
τῶν καθηκόντων μας.

• Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο, καθὼς μετεχειρίσθημεν ἄχρι τοῦδε, ἀπα-
ραλλάκτως θέλομεν μεταχειρισθῆ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἀκριβεστάτην
οἰκονομίαν· καθότι ἀποστρεφόμεθα τὸ νὰ προμηθεύωμεν ἡμᾶς
αὐτοὺς τὰς ἀναπαύσεις τοῦ βίου, αἱ ὁποῖαι προϋποθέτουσι τὴν

εὐπορίαν, ἐν ᾧ εὐρισκόμεθα εἰς τὸ μέσον ἐρειπίων, περικυκλωμένοι ἀπὸ πληθὺν δλόκληρον ἀνθρώπων βεθυθισμένων εἰς τὴν ἐσχάτην ἀμηχανίαν.

•Τὰ αἰσθήματα ταῦτα τὰ συναισθάνεσθε, κύριοι, καὶ σεῖς οἱ ἴδιοι, καὶ τὸ ἀπεδείξατε ἐμπράκτως, ἐκτελοῦντες ἀμισθὶ τὰ καθήκοντα τῶν πληρεξουσίων τοῦ ἔθνους.

•Ἐλπίζομεν ὅτι, ὅσοι ἐξ ὑμῶν μετέξωσι μετὰ τῆς κυβερνήσεως εἰς τὴν προσωρινὴν διοίκησιν, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ τῶν πολιτῶν, ὅσοι προσκληθῶσιν ἐπὶ τούτῳ, θέλουν γνωρίσει μεθ' ἡμῶν, ὅτι εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις οἱ ἐν δημοσίοις ὑπουργήμασι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ λαμβάνουν μισθοὺς ἀναλόγους μετὰ τὸν βαθμὸν τοῦ ὑψηλοῦ ὑπουργήματός των καὶ μετὰ τὰς ἐκδουλεύσεις των, ἀλλ' ὅτι οἱ μισθοὶ οὗτοι πρέπει νὰ ἀναλογοῦν ἀκριβῶς μετὰ τὰ χρηματικὰ μέσα, τὰ ὅποια ἔχει ἡ κυβέρνησις εἰς τὴν ἐξουσίαν της.

»Ἐν Ἀργεὶ τῇ 4 Αὐγούστου 1899.

Ὁ Κυβερνήτης

Ι. Α. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας

Ν. Σπηλιᾶδης.

Πρὸς τούτοις δὲ ἡ ἐν Ἀργεὶ Δ' Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἐψήφισε καὶ τὸ πολλοῦ λόγου σχέδιον περὶ ἀπαγορεύσεως ἐξαγωγῆς ἀρχαιοτήτων, περὶ σχολείων καὶ ἄλλων κοινωφελῶν καθιδρυμάτων, περὶ ἀνεγέρσεως ἐν τῇ ὁρισθησομένῃ ἀκολουθίᾳ πρωτεύουσῃ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τιμωμένου ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τοῦ διασώσαντος τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, περὶ ἰδρύσεως ἐθνικοῦ παρρησίου τοῦ τάγματος τοῦ Σωτῆρος, ὅπερ ὑφίσταται εἰσέτι, περὶ ἀνεγέρσεως μνημείων πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἐν Πύλῳ ναυμαχίας τῶν εὐρωπαϊκῶν στόλων (1) καὶ τῆς ἐν Πεταλιδίῳ ἀποβιβάσεως

(1) Μνημεῖον ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δὲν ἀνήγειρε μέχρι τοῦδε, ὥς μὴ ὤφειλεν, ἀλλ' ἡ Γαλλία ἱδρύσει τοιοῦτον πρὸ τριετίας, νῦν δὲ σκοπεῖ, ὥς ἐν τῇ «Ἀστει» ἀνέγνωμεν, νὰ ἱδρῇ καὶ ἡ Ρωσικὴ Κυβέρνησις.

τοῦ ὑπὸ τὸν Μαιζῶνα γαλλικοῦ στρατοῦ, τοῦ ἐκδιώξαντος τὸν Ἰβραχὴμ πασάν καὶ περὶ ἀποστολῆς πρεσβείας πρὸς ἔκφρα-
σιν εὐχαριστιῶν εἰς τὰς τρεῖς δυνάμεις τὴν Γαλλίαν, τὴν Ρω-
σίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν.

Τοιαῦτα ἦσαν τὰ ψηφίσματα τῆς ἐν Ἀργεὶ Δ' Ἐθνικῆς
Συνελεύσεως, καθ' ἣν ὁ Καποδίστριας ἐθριάμβευσε κατὰ τῆς κα-
κεντρεχείας τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ὡς ἐξέφραζοντο οἱ ὀπαδοὶ
αὐτοῦ, καὶ ἀπέκτησεν ἀπεριόριστον σχεδὸν δύναμιν, κατὰ τὴν
ιδίαν αὐτοῦ ὁμολογίαν. Ἡ γέννησις τῶν δεκατριῶν ἐκείνων
ψηφισμάτων καταδεικνύει ἐξαρτήσεώς τινος βαθμόν. Τὰ ψηφί-
σματα εἶχον συνταχθῆ ὑπὸ τοῦ Καποδιστρίου ἐντὸς τοῦ γραφείου
αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κυβερνήτης δὲν ἠδύνατο νὰ γράφῃ ἑλληνι-
στί, συνέταξεν αὐτὰ γαλλιστί, καὶ ὁ γραμματεὺς τῆς Συνελεύ-
σεως I. Ρίλλος μετέφρασεν αὐτὰ εἰς τὴν ἑλληνικὴν. Οὕτω δέ,
γεννηθέντα ἐν τῇ γραμματείᾳ τοῦ Κυβερνήτου, καὶ διαβιβασθέντα
εἰς τὴν συνέλευσιν διὰ τῆς ἑπταμελοῦς ἐπιτροπῆς, ἐπανεκάμφαν
πάλιν, ὡς ἔργα τῆς συνελεύσεως ταύτης, εἰς τὴν γραμματείαν τοῦ
Κυβερνήτου. Ἐντεῦθεν οἱ ἐναντίοι ἐχλεύαζον τὴν παρωδίαν τῶν
συνταγματικῶν τύπων, καὶ κρύφα μετεβίβαζετο ἀπὸ στόματος
εἰς στόμα τῶν τολμηροτέρων πληρεξουσίων τὸ λογοπαίγνιον :
«Γιάννης κερά καὶ Γιάννης πίνει», ὅπερ μέχρι σήμερον εἶναι
παροιμιωδῶς ἐν χρήσει καὶ παρ' ἡμῖν.

Μετὰ τὴν λήξιν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως διέμεινεν ὁ Κυβερνή-
της ἡμέρας τινὰς ἔτι ἐν Ἀργεὶ, καθ' ἃς διώρισε δεκαεὶ νέους
γερουσιαστάς, καὶ διέταξε νὰ ἀρξῇται ἡ Γερουσία τῶν ἐργασιῶν
αὐτῆς τὴν 1)13 Ὀκτωβρίου 1829 ἐν τῇ ἑδρᾷ τῆς κυβερνήσεως.
Εἶτα ἐπανεκάμφεν εἰς Αἰγιναν, καὶ ἐξέδωκεν ἐκεῖθεν τὴν 8)20
Σεπτεμβρίου διάταγμα περὶ ὀργανισμοῦ τῆς Γερουσίας, τοῦ ὑπουρ-
γικοῦ συστήματος, καὶ τοῦ λογιστικοῦ καὶ ἐλεγκτικοῦ συμβου-
λίου. Ἡ εὐπειθεὶς τῆς Συνελεύσεως εἶχε κρατῦναι ἐν αὐτῇ τὴν
πίστιν εἰς τὴν ιδίαν αὐτοῦ μεγάλῃν δύναμιν καὶ εἰς τὸ
ἀπταιστον αὐτοῦ. Οὕτω δὲ τὸ διάταγμα ἐκεῖνο ἀποτελεῖ τὸν
κολοφῶνα τοῦ συγκεντρωτικοῦ αὐτοῦ συστήματος. Ἡ κυβερνήσις
ἐκλέγει κατ' αὐτὸ καὶ διορίζει ἐκ τῶν Γερουσιαστῶν τὸν πρόεδρον

τῆς Γερουσίας· αὐτὴ χωρίζει τοὺς γερουσιαστὰς εἰς δύο τμήματα· σχηματίζει ἐν ἑκατέρῳ τὰς ἐπιτροπὰς καὶ διορίζει τὸν εἰσηγητὴν ἑκάστης αὐτῶν. Τέλος δὲ διορίζει οὐχὶ ἐκ τῶν μελῶν τῆς Γερουσίας τὸν γραμματέα αὐτῆς, τοὺς συγγραμματοεῖς καὶ τὸν ἀρχαιοφύλακα. Τὰ μέλη ἀμφοτέρων τῶν τμημάτων ὡς καὶ τὰ τῶν ἐπιτροπῶν δύνανται νὰ μετατεθῶσιν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἕτερον τμήμα ἢ ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην ἐπιτροπὴν. Οἱ ὑπουργοὶ παρευρίσκονται εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς Γερουσίας, ἡ δὲ ἡμερησία διαταγὴ ὀρίζεται ὑπὸ συμβουλίου ἀποτελουμένου ὑπὸ τοῦ προέδρου, τῶν εἰσηγητῶν καὶ τοῦ γραμματέως τῆς Γερουσίας. Οἱ εἰσηγηταὶ τῶν ἐπιτροπῶν προτείνουν εἰς τὴν κυβέρνησιν τὸν διοργανισμὸν τῶν γραφείων αὐτῶν, «*συμμορφούμενοι μὲ τὰς διατάξεις τὰς ἀφορώσας τὰ γραφεῖα τοῦ ὑπουργικοῦ συστήματος*». Τὸ «*ὑπουργικὸν σύστημα*» διηρέθη κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν ἐντελῶς μεμορφωμένων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν εἰς ἑξ ὑπουργεῖα: τὸ τῶν ἐσωτερικῶν, τὸ τῶν ἐξωτερικῶν καὶ τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ, τὸ τῆς οἰκονομίας καὶ τοῦ ἐμπορίου, τὸ τῆς δικαιοσύνης, τὸ τῆς δημοσίου παιδείας, καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν καὶ τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ φροντιστηρίων. Ἐκαστον τῶν ὑπουργείων τούτων, πλὴν τοῦ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν καὶ τοῦ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν, διευθυνομένων ὑπὸ ἐπιτροπῶν, διηυθύνετο ὑφ' ἑνὸς γραμματέως τῆς Ἐπικρατείας, ἔχοντος παρ' ἑαυτῷ δύο παρέδρους. Τὸ λογιστικὸν καὶ ἐλεγκτικὸν συμβούλιον συνέκειτο ἐκ τριῶν μελῶν καὶ τῶν ἀναγκαίων κατωτέρων ὑπαλλήλων.

Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν ἐγένετο ὁ Νικόλαος Σπηλιόδης. Ὁ ἐκ Κερκύρας δικηγόρος Ἰωάννης Γεννατάς, φίλος τοῦ Βιάρου Καποδιστρίου καὶ ἐξ ἀπορρήτων συμβουλός τοῦ Κυβερνήτου, ἕνεκα τούτου δὲ ἰσως οὐδέποτε ἀγαπητὸς γενόμενος ἐν Ἑλλάδι, διωρίσθη γραμματεὺς ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης. Ὁ πιστὸς τῆς Συνελεύσεως γραμματεὺς Ν. Χρυσόγυλος ἐγένετο γραμματεὺς ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν δὲ ἐτάχθη ὁ ὁπαδὸς τότε τοῦ Κυβερνήτου Ι. Ρίζος, οὗτινος τὴν ἀφοσίωσιν ἐκλόνησαν τὰ σκευωρήματα τῶν μετέπειτα θιασωτῶν

τοῦ Καποδιστρίου. Μέλη τῆς ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ἐπιτροπῆς διωρίσθησαν ὁ *Ἀλέξανδρος Κοντόσταυλος*, ὁ *Γ. Σταῦρος* καὶ ὁ *Α. Παπαδόπουλος*, διευθύνται δὲ τοῦ λογιστικοῦ καὶ ἐλεγκτικοῦ συμβουλίου οἱ *Οἰκονομίδης*, *Σπαριολάκης*, καὶ *Τασσίκας*.

Ὁ Καποδίστριας περιοδεύσας εἰς Σῦρον, Μέργα καὶ Ναύπλιον, εἶχε βεβαιωθῇ πανταχοῦ, ὅτι ἡ συνέλευσις προὔξενησεν, ὄντως, ἀγαθὴν ἐντύπωσιν. Μετὰ τοῦτο συνεκάλεσε τὰ μέλη τῆς Γερουσίας ἐν Αἰγίνῃ, ἐδέξατο παρ' αὐτῶν τὸν ὄρκον τῆς πίστεως (26 Σεπτεμβρίου) καὶ διέταξε τὴν ἱναρξίαν τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Γ. Σισίνη. Ὑπὸ τῇ ὁμῳίᾳ τὴν προσβολὴν τῆς ἀποτόμου ἀρνήσεως τοῦ Α. Μιαούλη καὶ Α. Κουντουριώτη, τῶν δύο ἐκείνων ἐχθρικῶς πρὸς τὴν κυβέρνησιν διατεθειμένων ἀνδρῶν, οὓς ἔσχε τὴν μεγαθυμίαν νὰ διορίσῃ Γερουσιαστάς. Τούτων ἀρνηθέντων, ἐτράπη τότε πρὸς τὸν Τομπάζην καὶ τὸν Α. Μαυροκορδάτον, διότι μεταξύ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτοῦ τῆς ἀγγλικῆς μερίδος καὶ τοῦ Κυβερνήτου εἶχε μείνει πάντοτε πρόθυμος καὶ συνδιαλλακτικὸς μεσίτης ὁ *Σπυρίδων Τρικούπης*. Καὶ οὗτοι ὁμῳς, πιστοὶ εἰς τὸ πολιτικὸν αὐτῶν παρελθόν, περιεφρόνησαν τὸ προταθὲν δέλεαρ. Οὕτω καθαρῶς πλέον καὶ ἐφαεὶ διεχωρίσθησαν ὄρειοι καὶ πεδινοί, λέγει ὁ Μένδελσον Βαρθόλδους.

Ὁ Καποδίστριας εὕρισκετο ἐπὶ τοῦ κολοφῶνος τῆς ἐσχύρος. Καὶ αὐτὴ ἡ χρηματικὴ ἀμηχανία, ἡ κινδυνώδης πέδη πάσης ἐλληνικῆς διοικήσεως, ἐφαίνετο ἐκλιποῦσα, διότι πανταχόθεν συνέρρεον τὰ βοηθήματα ἐν Αἰγίνῃ. Ἡ Γαλλία ἀπέστειλε περὶ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου 1829, 500,000 φράγκων, ὑποσχομένη καὶ ἄλλην κατόπιν συνδρομήν, ὁ Τσάρος ἐπέμψε τὸν Νοέμβριον 6,000 δπλων, δώδεκα πεδινὰ τηλεβόλα, καὶ τὸ ἀναγκαῖον ὑλικὸν τοῦ πολέμου, καὶ ὁ Εὐναρδ 700,000 φράγκων, ὡς προκαταβολὴν ἀπέναντι τοῦ μελετωμένου δανείου. Αἱ τῶν ἀκκαμάτων φιλελλήνων ἀποστολαὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1831 ἀνῆλθον ἐν συνόλῳ εἰς 1,430,000 φράγκων. Εἰς ταῦτα προσθετέον τὰς προσφορὰς ἄλλων φιλελλήνων καὶ πλουσίων ἐλλήνων 5,643,398 φράγκων, ἅτινα ἀπέστειλεν ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις κατὰ τὰ ἔτη

1828 καὶ 1829, ἐκτὸς τῶν 313,928 φράγκων, ἅτινα εἶχεν ἀποστέλλει πρὸς ἐξαγορὰν αἰχμαλώτων· 500,000 φράγκων, ἅπερ ἀπέστειλε κατὰ τὸ 1830, ρωσικὰς συνδρομὰς, ἃς ὁ Καποδίστριας αὐτὸς ὑπελόγισεν εἰς 3,663,041 φράγκων καὶ τέλος κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1830 καὶ ἀγγλικὴν συνδρομὴν ἐξ ἡμίσεος ἑκατομμυρίου φράγκων. Τὰ ἐλέη ταῦτα, ὡς συνείθιζε νὰ καλῇ αὐτὰ ὁ Καποδίστριας, συνεποσοῦντο οὕτως εἰς 12—14,000,000. Ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ὑπελόγιζεν εἰς 3,500,000 τὰς δαπάνας αὐτῆς εἰς προμήθειαν ὕλικου ὑπὲρ τοῦ Καποδιστρίου· δὲν εἶναι δυνατὸν ὅμως νὰ ὑπολογισθῶσι πόσα ἔλαβεν ἡ κυβέρνησις αὐτοῦ εἰς ἔμμεσα βοηθήματα, οἷον ὅπλα, πολεμοφόδια, ἵππους καὶ τηλεβόλα. Καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Ἑλλάδι ἤρξαντο αἱ δημόσιοι πρόσοδοι νὰ καθίστανται ἀφθονώτεραι, καὶ ἐν μόνῃ τῇ ἑπαρχίᾳ Σύρου ἀνῆλθον εἰς 65,000 ἰσπανικῶν ταλήρων. Προσθετέον δὲ εἰς ταῦτα καὶ τὸ βάρος τῆς πολιτικῆς θέσεως, ἣν κατεῖχεν ἐν τῷ Κυβερνήτης ἐν τῇ κοινῇ γνώμῃ τῆς Εὐρώπης. Ὁ Μέττερνιχ ἐφρόνει κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1829, ὅτι ὁ Καποδίστριας εἶχεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν ἰσχυροτάτην μερίδα ἐν τῇ τότε πολιτικῇ περιπλοκῇ, καὶ ἠκολούθει ἀπλουστάτην μέθοδον, διαμαρτυρούμενος κατὰ παντὸς μὴ ἀρέσκοντος αὐτοῦ : «Εἰ καὶ πάντῃ ἐφήμερος, ἔλεγεν ὁ Μέττερνιχ, ἡ τῶν πραγμάτων κατάστασις ἐν Ἑλλάδι, ἡ τῆς χώρας ὅμως κατάστασις εἶναι καλλιτέρα τῆς ἐν Τουρκίᾳ, καὶ τοῦτο ἔνεκα τῆς ἰσχύος τῆς κοινῆς γνώμης, ἥτις παρασύρει πάντοτε τὰ ἀνακτοβούλια ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Καποδίστριας τόσῳ καλῶς συναισθάνεται τὴν δύναμιν τῆς θέσεώς του, ὥστε ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ εἰς τὸν ναύαρχον Μιαούλην νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τοῦ ἀγγλικοῦ ναυτικοῦ, καὶ νὰ ὑπομείνῃ νὰ πυροβολήσῃ κατ' αὐτοῦ καὶ νὰ τὸν συλλαβῶσιν αἰχμαλώτον, διότι σύμπασα ἡ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας δύναμις δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ κρατήσῃ αὐτὸν ὡς τοιοῦτον».

Ἐφ' ὕψηλῳ καὶ φθονρούμενος ἴστατο ὁ Κυβερνήτης, ἀλλ' ἐγγὺς ἦν τὸ χεῖλος τῆς ἀβύσσου καὶ ἡ ἀπότομος πρὸς τὸν ὀλεθρον τροπή. Ἡ πλάστιγξ τῶν τοῦ κόσμου ἔκλινε νῦν τὰ μέγιστα ὑπὲρ τῆς Ρωσίας, ἡ δὲ εὐρωπαϊκὴ πολιτικὴ ἐτρέπετο ὅρι-

στικῶς ὑπὲρ τῆς ρωσικῆς δυνάμεως καὶ πάντων αὐτῆς τῶν φίλων καὶ ὁπαδῶν, διὰ τῆς αἰφνιδίου λήξεως τοῦ τουρκικοῦ πολέμου, καὶ τῆς εἰρήνης, ἣν ὁ Ρῶσος στρατηλάτης Δεϊβίτς ὑπηγόρευ-
σεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ὁ Κυβερνήτης ἐπίστευσεν, ὅτι ἔφθασεν εἰς τὸ τέρμα τῶν πόθων αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ ὥρα τῆς ἀνταποδόσεως ἐφαίνετο σημαίνουσα δι' αὐτόν, καὶ ἐγγίζουσα διὰ τοὺς ἐναντίους αὐτοῦ ἡ προθεσμία τῶν ἀπολο-
γισμῶν. Ὁ Καποδίστριας περιέμενε νέας παρὰ τῆς Ρωσίας παρα-
χωρήσεις, ὅτε ἔμαθε τὸ 10ον ἄρθρον τῆς Συνθήκης τὸ ἀφορῶν
τὰ ἑλληνικὰ πράγματα καὶ ἔμεινε κατατεταραχμένος. Ἀντὶ
πάσης ἄλλης ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ ζητήματος ἐργασίας, ἡ Τουρ-
κία ὑπεχρεοῦτο νὰ ἀποδεχθῇ τὸ πρωτόκολλον τῆς 10)22 Μαρ-
τίου 1829, καθ' οὗ αὐτὸς τε καὶ ἡ Ἐθνοσυνέλευσις εἶχον πολ-
λάκις διαμαρτυρηθῇ. Τοσοῦτον δὲ ἐξηγέρθησαν οἱ ἀντιπολιτευό-
μενοι κατ' αὐτοῦ, ὥστε, κατ' αὐστριακὰς ἐκθέσεις, «τοσοῦτον
ἠϋξήσεν ἡ κατὰ τοῦ Καποδιστρίου δυσἀρέσκεια περὶ τὰ τέλη
τοῦ 1829, ὥστε κατεμέμφθησαν αὐτοῦ οἱ Ἕλληνες, ὅτι ἤθελε
νὰ προδώσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς χώρας, καὶ ἐξεφράσθησαν
ὑπὲρ τῆς ἡγμονίας Γερμανοῦ πρίγκηπος» (1).

Τὸ Ἑλληνικὸν ζήτημα ἐτίθετο πάλιν εἰς τὰς χεῖρας τῆς
διπλωματίας, ἥτις βραδέως εἰς τὰ περὶ αὐτοῦ προβαίνουσα, ἐπὶ
μᾶλλον ἐκίνει τὴν κοινὴν ἐν Ἑλλάδι γνώμην κατὰ τοῦ Κυβερ-
νήτου. Τέσσαρες μῆνες εἶχον παρέλθει ἀπὸ τῆς ἐν Ἀδριανου-
πόλει εἰρήνης, καὶ ὅμως ἡ ἐν Λονδίνῳ σύνοδος δὲν εἶχεν ἔτι
καταλήξει εἰς ἐπαρκῆ τινα ἀπόφασιν περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ζητή-
ματος. Ἡ Ρωσία ἤσκει πάντοτε ὑπέροχον ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν
ἀποφάσεων τοῦ διπλωματικοῦ δικαστηρίου, καὶ ὁ Μέττερνιχ ἔλε-
γεν ὀδυρόμενος : «*Δυστυχῶς ἡ ἐν Λονδίνῳ σύνοδος διατελεῖ ὑπὸ
ρωσικῇ διεύθυνσιν*». Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ρωσικὸν ἀνακτοβούλιον
οὐδεμίαν ἡσθάνετο διάθεσιν νὰ ἐκτεθῇ σφοδρῶς ὑπὲρ τῶν ἑλλη-
νῶν συμφερόντων, αἱ συζητήσεις κατῆντησαν ἐπὶ τέλους εἰς ἀνα-

(1) Ἐκθέσεις ἐξ Ἀθηνῶν τῆς 4 καὶ 12 Δεκεμβρίου 1829, καὶ τοῦ
Πρόξες, τῆς 17 καὶ 20 Ἰανουαρίου 1930. Παράρτημα.

ξιοπρεπή παιδιὰν μεταξύ τοῦ *περί ἀνεξαρτησίας ζητήματος* καὶ τοῦ *περί ἐπεκτάσεως ὁρίων*. Ἀντὶ τοῦ δώρου τῆς ἀνεξαρτησίας, ἰμέτρουν οἱ διπλωματικοὶ δικασταὶ διὰ γλίσχρου ὅλως μέτρου τὰ ὅρια τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ κράτους.

Διατὶ ἄρα γε τὸ ἀνακηρυχθὲν ἐλεύθερον Ἑλληνικὸν βασίλειον νὰ εἶναι μικρότερον τῆς ὑποτελοῦς Ἑλλάδος; Καὶ ὁμως ἦτο σαφέστατον, ὅτι οὐδεὶς, εἴτε ἡγεμὼν ἀνεξάρτητος, εἴτε ὑποτελής, ἡδύνατο νὰ βασιλεύσῃ ἐν Ἑλλάδι, ἀνεπαρκῆ ἔχουσα ὅρια.

Ὁ λόγος ἦτο ὅτι συνεκρούοντο πάλιν, ἐν τῷ κρυπτῷ, τὰ συμφέροντα τῶν εὐεργετιδῶν Δυνάμεων, ἐν ᾧ ἐπισήμως τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα ἦσαν τὸ πρῶτον τῆς ἡμέρας ζήτημα. Ὁ δούξ *Βελ-λεγκτον*, ὅστις ἐφ' ἱκανὸν χρόνον εἶχε πολεμήσει τὴν ἀνεξαρτησίαν, ἐθεώρει νῦν αὐτὴν ὡς ἀναγκαίαν. Ἡ ἐν Ἀδριανουπόλει εἰρήνη εἶχε πείσει αὐτὸν ὀφθαλμοφανῶς, ὅτι ἦτο ἄδικον καὶ κινδυνώδες συνάμα, νὰ ὑποταχθῇ ἡ ὑποτελής Ἑλλὰς εἰς τὴν ἐξησθενημένην καὶ προστασίας χρῆζουσαν Πύλην. Εἶχε κατανοήσει δὲ τὸ ὀρθὸν τῆς ιδέας, ὅτι ὑποτελής ἡγεμονία ἐξυπηρετεῖ μόνον τῆς Ρωσίας τὰ συμφέροντα. Ἀντὶ ὁμως νὰ προβῇ δραστηρίως εἰς ἐνέργειαν σύμφωνον πρὸς τὴν ιδέαν ταύτην, ὡς ἤθελεν ὁ *Αἰτέσθουρν*, καὶ ὡς θὰ ἤθελεν ὁ *Κάννιγκ*, ἀντὶ νὰ συλλογισθῇ ἰσχυρὸν ἑλληνικὸν πρόχωμα κατὰ τοῦ μοσχοβιτικοῦ κατακτητικοῦ πνεύματος, περιέπεσε πάλιν εἰς τὸν φόβον, ὅτι τὸ νέον ἀνεξάρτητον κράτος ἡδύνατο νὰ καταστῇ πλέον τοῦ δέοντος ἰσχυρὸν καὶ νὰ ἀπειλήσῃ τὴν ὑπαρξίν τῆς γεγεγραμμένης καὶ ἐξησθενημένης Τουρκίας.

Τοῦτου ἕνεκα περιέκοπτεν ἐν μικρολόγῳ ζηλοτυπία τὰ ἑλληνικὰ ὅρια, καὶ προέτεινε νὰ ὀρίσωσιν αὐτὰ ὅσον τὸ δυνατόν στενώτερα. Ἐκράτει μὲν ἀληθῶς ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος εἰς χεῖρας αὐτοῦ τὰς τύχας τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ τὸ ἀνακτοβούλιον αὐτοῦ εὗρίσκετο ἐν λίαν δυσχερεῖ θέσει ἀπέναντι τῶν ἀπαιτήσεων τῶν δυτικῶν Δυνάμεων. Δὲν ἐτόλμα νὰ προτείνῃ τὴν ιδέαν ἀνεξαρτητοῦ Ἑλλάδος· ἀλλ' ἀνέμενε νὰ ὑποβάλωσιν αὐτὴν αἱ δύο ἄλλαι Δυνάμεις. Ἀπεῖχεν ἐπίσης, κατ' ἀνάγκην, ἡ Ρωσία τῆς προτάσεως ἰσοβίου Κυβερνήσεως τοῦ *Καποδιστρίου*, προσδοκῶσα νὰ

Κανέλλος Δηλιγιάννης.

ἔλθωσιν ἐπὶ τούτῳ ἀφ' ἑαυτῶν αἱ δύο ἄλλαι Δυνάμεις. Ὅσον ἐγγύτερον εὐρίσκετο εἰς τὸν σκοπὸν αὐτῆς, τοσοῦτον περισσότερον ὤφειλε νὰ προσέχῃ μὴ προδοθῇ καὶ προκαλέσῃ συνασπισμὸν τῶν δύο ἄλλων δυνάμεων ἐναντίον αὐτῆς.

Οὕτω, κατόπιν τετραμήνου διπλωματικῆς συζητήσεως, ἡ τέως ἀπολυτόφρων καὶ ἀκαμπτος διπλωματία τῆς Εὐρώπης ἐκχύμθη τελευταῖον ὑπὸ τῶν ἐπταετῶν ἡρωϊκῶν κατορθωμάτων καὶ τῶν ἀνηκούστων παθημάτων τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ἐντόνων διαμαρτυρήσεων τοῦ τε Κυβερνήτου καὶ τῆς ἐν Ἀργεὶ Δ' Ἑθνικῆς συνελεύσεως, καὶ ἐπεσφράγισε διὰ τῆς ἐπιστήμου αὐτῆς σφραγίδος τὸν θρίαμβον τῆς μεγάλης αὐτῶν ἐπαναστάσεως· λαμβρόν τοῦτο παράδειγμα τοῖς καταπιεζομένοις λαοῖς τοῖς ἔχουσιν ἀναθεμιμέναις τὰς ἐλπίδας τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῶν μόνον εἰς εἰρηνικὰς τῶν μεγάλων Δυνάμεων διαπραγματεύσεις. Ἐὰν οἱ πατέρες ἡμῶν δὲν ἐξηγείροντο ἀπαξάπαντες κατὰ τῶν Τούρκων, πρὶν ἢ βεβαιωθῶσι περὶ τῆς ὑποστηρίξεως μεγάλης τινὸς Δυνάμεως, ἀνωτέρας τινὸς «Ἀρχῆς», ὡς ἔλεγον, ἀφίνοντες νὰ ὑπεννοῖται ὁ Τσάρος τῆς Ρωσίας, ἐὰν δὲν ἐξέπληττον τὴν Εὐρώπην διὰ τῶν λαμπρῶν αὐτῶν κατὰ τε ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν κατορθωμάτων, ἅτινα ἐξετέλεσαν ἀψηφονῶντες τὸν θάνατον, ἡ διπλωματία ἤθελε καταδικάσει αὐτούς, χαρακτηρίζοντα τὸν ἱερὸν αὐτῶν ἀγῶνα ὡς ἀπλὴν ἀνταρτίαν, καὶ ὁ αἰμοβόρος Ἰβραήμ πασᾶς ἤθελεν ἐκπληρώσει ἀνέτως τὸν ἐξολοθρευτικὸν αὐτοῦ σκοπὸν, καὶ ἡ Ἑλλὰς δὲν θὰ ὑπῆρχε σήμερον, ἢ θὰ ἐστὲν ναζεν εἰσέτι ἅπασα ὑπὸ τῆς φοβερᾶς ἀλύσει· τῆς αἰσχρᾶς δουλείας. Ἀλλ' ἐπέμειναν ἐν τῷ ἐνδόξῳ αὐτῶν ἀγῶνι, καὶ ἡ ἐπιμονὴ αὐτῶν ἐστέφθη ὑπὸ τῆς λαμπροτέρας ἐπιτυχίας, καὶ ἡ μικρὰ Ἑλλὰς, ἀναγεννηθεῖσα, εἰσῆλθεν εἰς τὴν χορείαν τῶν ἐλευθέρων ἔθνων, κηρύττουσα εἰς τὸν κόσμον ὅτι τὸ θεῖον τῆς ἐλευθερίας δῶρον κτᾶται διὰ χειμάρρων αἱμάτων καὶ φοβερῶν καταστροφῶν, ἧς ὑπεστή ἡ Ἑλλὰς σύμπασα κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας μακρὸν ἀγῶνα. Ἡ εὐρωπαϊκὴ διπλωματία κεκμηκυῖα τέλος ἐκ τοῦ παιζομένου παιγνίου «αἰτεῖται ἀντὶ τῶν ὀρίων» κατέληξεν εἰς τὸ πρωτόκολλον τῆς 22)3 Φεβρουαρίου.

ὅπερ μετεβάλλεν ἓνα τῶν κυριωτάτων δρων τοῦ ἀπὸ 10)22 Μαρ-
τίου 1829 πρωτοκόλλου αὐτῶν. Ὁ λόρδος Ἀβερδην, ὁ κόμης
Μομπορανὸν-Λαβέλ καὶ ὁ κόμης Ματούσειτς, ἐκτιμήσαντες
τὴν ἀπὸ 9 Σεπτεμβρίου διακοίνωσιν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἀπε-
φάσισαν νὰ ἐπισταλῶσι νέαι ὁδηγίαι πρὸς τοὺς ἐν Ναυπλίῳ
ναυάρχους καὶ ἀντιπρέσβεις πρὸς ἄμεσον ἀποκατάστασιν τῆς
ἀνακωχῆς, καὶ συνεφώνησαν περὶ τῆς μελλούσης ἐν Ἑλλάδι τά-
ξεως τῶν πραγμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Τὸ ἐν Λονδίῳ περὶ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος πρωτόκολλον τῆς 22)3
Φεβρουαρίου 1830. — Πρωτόκολλον αὐθημερὸν ἐν Λονδίῳ ὑπογρα-
φέν περὶ ἀναγορεύσεως τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου τοῦ Σάξ-Κόβουρ-
γὼς ἡγεμόνος κυριάρχου τῆς Ἑλλάδος. — Κοινοποιήσις τῶν Πρω-
τοκόλλων τῇ τε Ὑψηλῇ Πύλῃ καὶ τῇ Ἑλληνικῇ Κυβερνήσει. — Ὑπ-
τύπως τῶν πρωτοκόλλων ἐν Ἑλλάδι. — Ἀπάντησις τοῦ Καποδ-
στρίου πρὸς τοὺς ἀντιπρέσβεις τῶν Δυνάμεων. — Ὑπόμνημα τῆς Γε-
ρουσίας πρὸς τοὺς αὐτοὺς ἀντιπρέσβεις. — Λόγος περὶ ἐκχωρήσεως
τῶν ὑπὸ τὴν Ἀγγλικὴν προστασίαν Ἰονίων νήσων τῇ Ἑλλάδι. — Ἐγ-
κατάλειψις τῆς Κρήτης καὶ τῆς Σάμου. — Ἐπιστολὴ τοῦ ἐκλεγέν-
τος ἡγεμόνος κυριάρχου τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸν Κυβερνήτην ἐκ Μιλ-
βαυράδους.

Ἡ Ἀγγλική, ἡ Γαλλικὴ καὶ ἡ Ρωσικὴ ἀπεφάσισαν ἤδη νὰ
ἀποδεχθῶσι τὴν περὶ τῆς ἐντελούς ἀνεξαρτησίας εὐχὴν τοῦ Ἑλ-
ληνικοῦ ἔθνους· καὶ διὰ τοῦ ἀπὸ 22 Ἰανουαρίου (3 Φεβρουα-
ρίου) 1830 ἐν Λονδίῳ νέου αὐτῶν πρωτοκόλλου ὥρισαν, ὅτι

ἡ Ἑλλὰς θέλει συγκροτήσει «Κράτος δὴτος ἀνεξάρτητον καὶ κυβερνώμενον ὑπὸ ἡγεμόνος κληρονομικοῦ, φέροντος τὸν τίτλον τοῦ κυριάρχου ἡγεμόνος τῆς Ἑλλάδος». Τὸ σωστικὸν τοῦτο διὰ τὴν Ἑλλάδα πρωτόκολλον εἶχεν ὧδε :

ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΝ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΒΡΕΤΤΑΝΙΑΣ,
ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ,

Περὶ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος.

«**Παρόντες :** — Οἱ πληρεξούσιοι τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσίας.

«**Ἀρξαμένης** τῆς συνδιαλέξεως, ὁ πληρεξούσιος τῆς Α. Β. Μ. καὶ ὁ τῆς Α. Χ. Μ. παριστάνουσιν εἰς τὸν πληρεξούσιον τῆς Α. Α. Μ. τὴν ἔφεισιν τοῦ νὰ μάθωσιν ὑφ' ὁποῖαν πρόσοψιν βλέπει τὸ ἄρθρον 10 τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει προσφάτως ὑπογραφείσης εἰρήνης μεταξὺ τῆς Ρωσίας καὶ τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους, ἄρθρον, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Ἑλλάδος.

«**Ὁ** πληρεξούσιος τῆς Α. Α. Μεγαλειότητος ἀποφαίνεται ὅτι τὸ 10 ἄρθρον τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος συνθήκης δὲν ἀκυροῖ τὰ δίκαια τῶν συμμάχων τοῦ Αὐτοκράτορος, δὲν παρεμποδίζει τὰ βουλευμάτων τῶν εἰς συνδιάλεξιν συνελθόντων ἐν Λονδίνῳ ὑπουργῶν, μηδὲ κωλύει παντάπασιν τοὺς συμβιβασμούς, ὅσους αἱ τρεῖς Αὐλαὶ ἤθελον κρίνειν ὁμοφώνως ὅτι ἦσαν οἱ ὠφελιμώτεροι καὶ οἱ πρὸς τὰς περιστάσεις εὐαρμοστότεροι.

«**Μετὰ** τὴν ἀπόφασιν ταύτην, ὁ πληρεξούσιος τῆς Α. Β. Μ. κοινοποιεῖ εἰς τὴν συνδιάλεξιν ἐν ἔγγραφον συλληπτικόν, συναπτόμενον ἐνταῦθα ὑπὸ τὸ στοιχεῖον Α, δι' οὗ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεις τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ τῆς Γαλλίας διαβιβάζουσι μίαν ἀπόφασιν τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης χρονολογούμενην ἀπὸ τῆς 9 Σεπτεμβρίου, ἐπισυναπτομένην ἐνταῦθα ὑπὸ τὸ στοιχεῖον Β καὶ ἀναγγέλλουσιν ὅτι ἡ Πύλη συγκατανεύουσα τέως εἰς τὴν συνθήκην τοῦ Λονδίνου, ὑπόσχεται καὶ προσέτι ὑποχρεοῦται τὴν σήμερον ἐνώπιον τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ὑπογραφασῶν τὴν εἰρημένην συνθήκην Δυνάμειν εἰς τὸ νὰ ὑπογράψῃ

όλοσχερῶς ὅλα τὰ ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφασισθῆσάμενα ὑπὸ τοῦ ἐν Λονδίνῳ συμβουλίου.

Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως αὐτοῦ τοῦ ἐγγράφου ἀναγνωρίζεται ὁμοφώνως ὅτι ἡ συμμαχία εὐρίσκεται εἰς τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ νὰ ἐνεργήσῃ, πρὸ πάντων, τὰ περὶ τῆς ἀμέσου ἐγκαταστάσεως τῆς κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν ἀναχωχῆς μεταξὺ τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ἑλλήνων.

Ἀποφασίζεται, κατὰ συνέπειαν, ὅτι οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει τῶν τριῶν αὐλῶν πληρεξούσιοι, οἱ ἐν Ἑλλάδι ἐδρεύοντες αὐτῶν καὶ οἱ ἐν τῇ Ἀρχιεπαρχίᾳ ναύαρχοι αὐτῶν θέλουσι λάβει ἀνευ ἀναβολῆς τὴν διαταγὴν τοῦ νὰ ἀπαιτήσωσι καὶ ἐπιτύχωσιν ἀπὸ τῶν ἀνταγωνιζομένων μερῶν ταχεῖαν καὶ ὁλοσχερῇ παῦσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν.

Ἐπὶ τούτῳ, αἱ ὑπὸ τὰ στοιχεῖα Γ Δ Ε παρηρτημένα ἐν ταῦθα ὁδηγαί δι' ὁμοφώνου γνώμης ἀπεφασίσθησαν περὶ τῶν ἐιρημένων πληρεξουσίων καὶ ἐδρευόντων, ἐπιτροπούσης εἰς τὸν ρῶσον ναύαρχον τῆς μεταξὺ Ρωσίας καὶ Πύλης ἀποκαταστάσεως τῆς εἰρήνης, νὰ συμπράξῃ αὐτῆς μετὰ τῶν συναδέλφων αὐτοῦ τοῦ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας.

Συμφωνηθεισῶν τῶν πρώτων αὐτῶν ἀποφάσεων, τὰ μέλη τῆς συνδιασκεφέως εὐρίσκουσιν, ὅτι αἱ τῆς Πύλης ἀποφάσεις θέτουσιν αὐτὰ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ νὰ συσκεφθῶσι περὶ τῶν μέτρων, ὅσα ἤθελον προκρίνει ὡς μᾶλλον παραδεκτέα κατὰ τὴν παρούσαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, καὶ ἐπειδὴ ἀφίενται νὰ ἐπάξωσιν εἰς τὰς προτέρας διαθέσεις τῆς συμμαχίας βελτιώσεις τὰς μᾶλλον προσφεύς εἰς τὸ νὰ κρατύνωσι τὸ περὶ ὃ ἐνασχολοῦνται ἔργον τῆς εἰρήνης διὰ νέων ἐχεγγύων μονιμότητος, ἀπεφάσισαν τὰ ἐξῆς ἄρθρα ὁμοφώνως :

1. Ἡ Ἑλλάς θέλει σχηματίσει ἐν κράτος ἀνεξάρτητον καὶ θέλει χεῖρει ὅλα τὰ δίκαια πολιτικά, διοικητικά καὶ ἐμπορικά, τὰ προσπεφυκότεα εἰς ἐντελῇ ἀνεξαρτησίαν.

2. Κατὰ λόγον αὐτῶν τῶν εἰς τὸ νέον Κράτος παρεχομένων πλεονεκτημάτων, καὶ πρὸς συγκατάνευσιν εἰς τὴν ἔφεσιν, ἣν ἐξέφρασεν ἡ Πύλη, περὶ τῆς ἐλαττώσεως τῶν ὑπὸ τοῦ πρω-

τοκόλλου τῆς 22 Μαρτίου τεθέντων ὁρίων, ἡ διοριστικὴ γραμμὴ τῶν συνόρων τῆς Ἑλλάδος, ἀρξαμένη ἀπὸ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀσπροποτάμου, θέλει ἀνατρέξει τὸν ποταμὸν αὐτόν, ἕως κατέναντι τῆς λίμνης τοῦ Ἀγγελοκάστρου, καὶ διασχίσασα τὸσὺν αὐτὴν τὴν λίμνην, ὅσον καὶ τὰς τοῦ Βραχωρίου καὶ τῆς Σαυροβίτσας, θέλει καταλήξει εἰς τὸ ὄρος Ἀρτοτίνα, ἐξ οὗ θέλει ἀκολουθήσει τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους Ἀξου, τὴν κοιλάδα τῆς Κοτούρης καὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους Οἰτης ἕως τὸν κόλπον τοῦ Ζητουνίου, εἰς τὸν ὅποτον θέλει καταντήσῃ πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Σπερχειοῦ.

«Ὅλαι αἱ χῶραι καὶ τόποι οἱ κείμενοι πρὸς μεσημβρίαν αὐτῆς τῆς γραμμῆς, θέλουν ἀνήκει εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὅλαι αἱ χῶραι καὶ τόποι οἱ πρὸς ἄρκτον κείμενοι τῆς αὐτῆς γραμμῆς, θέλουν ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποτελῶσι μέρος τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.

«Θέλουν ἀνήκει ὡσαύτως εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ νῆσος Εὐβοία, αἱ Δαχιμονόνησοι, ἡ νῆσος Σκύρος καὶ αἱ νῆσοι αἱ ἐγνωσμέναι τὸ ἀρχαῖον ὑπὸ τὸ ὄνομα Κυκλάδες, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς νήσου Ἀμοργοῦ, κείμεναι μετὰξὺ τοῦ 36 καὶ 39 βαθμοῦ πλάτους βορείου, καὶ τοῦ 26 βαθμοῦ μήκους ἀνατολικοῦ τοῦ μεσημβριοῦ Γρενβίσχ.

«3. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις θέλει εἶναι μοναρχικὴ καὶ κληρονομικὴ κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας· θέλει ἐμπιστευθῇ εἰς ἓνα Ἡγεμόνα, ὅστις δὲν θέλει εἶναι δυνατόν νὰ ἐκλεχθῇ μετὰξὺ τῶν οἰκογενειῶν τῶν βασιλευουσῶν εἰς τὰς ἐπικρατείας τὰς ὑπογράφασας τὴν συνθήκην τῆς 6 Ἰουλίου 1827 καὶ θέλει φέρεῖ τὸν τίτλον, «Ἡγεμὼν Κυρίαρχος τῆς Ἑλλάδος». Ἡ ἐκλογὴ αὐτοῦ τοῦ Ἡγεμόνος θέλει εἶναι τὸ ἀντικείμενον διακοινώσεων καὶ συμφωνιῶν μεταγενεστέρων.

«4. Ἀμα τὰ ἄρθρα τοῦ παρόντος πρωτοκόλλου ἤθελον γνωστοποιηθῇ εἰς τὰ ἐνδιαφερόμενα μέρη, ἡ μετὰξὺ τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους καὶ τῆς Ἑλλάδος εἰρήνη θέλει ἐκλαμβάνεσθαι ἀποκατεστημένη ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ γεγονότος· καὶ ἑκάτερα τὰ Κράτη θέλουσι προσφέρεσθαι πρὸς τοὺς ὑπηκόους ἑκατέρων ἀμοιβαίως ὡς

πρὸς τὰ δίκαια τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας, καθὼς πρὸς τοὺς ὑπηκόους τῶν ἄλλων Ἐπικρατειῶν τῶν ἐν εἰρήνῃ μετὰ τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους καὶ τῆς Ἑλλάδος.

«5. Πράξεις πλήρους καὶ ὁλοσχεροῦς ἀμνηστίας θέλουσιν ἀμέσως δημοσιευθῇ παρὰ τῆς Ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως.

«Ἡ περὶ ἀμνηστίας πράξις τῆς Πύλης θέλει κηρύξει ὅτι οὐδεὶς Ἕλλην καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν τῆς ἐπικρατείας τῆς δὲν θέλει εἶναι δυνατόν νὰ στερηθῇ τῆς ἰδιοκτησίας του, μηδὲ νὰ ἐνοχληθῇ παντάπασι διὰ τὸν λόγον ὅτι ἔλαβε τάχα μέρος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν : Ἡ περὶ ἀμνηστίας πράξις τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως θέλει κηρύξει τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ὑπὲρ ἄλλων τῶν Μουσουλμάνων ἢ χριστιανῶν, οἵτινες τυχὸν ἔλαβον μέρος ἐναντίον τῆς ὑποθέσεώς της· θέλει δὲ προσέτι ἐννοεῖσθαι καὶ δημοσιευθῇ ὅτι οἱ Μουσουλμάνοι οἵτινες ἐκουσίως ἤθελον ἐξακολουθήσει νὰ κατοικῶσιν ἐν ταῖς χώραις καὶ νήσοις ταῖς διορισθείσαις εἰς τὴν Ἑλλάδα, θέλουν διατηρεῖ ἐν αὐταῖς τὰς ἰδιοκτησίας των καὶ θέλουν χαίρει ἀμετασβλήτως μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των ἐντελῇ ἀσφάλειαν.

«6. Ἡ Ὀθωμανικὴ Πύλη θέλει πράσχει εἰς ὅσους ἐκ τῶν ὑπηκόων της Ἑλλήνων ἤθελον ἐπιθυμήσει νὰ παραιτήσωναι τὸ Ὀθωμανικὸν ἔδαφος προθεσμίαν ἐνὸς ἔτους διὰ νὰ πωλήσωναι τὰς ἰδιοκτησίας των καὶ νὰ ἐξέλθωσιν ἐλευθέρως ἀπὸ τοῦ τόπου αὐτοῦ.

«7. Ἀπασαὶ αἱ θιχλάσσαι καὶ πεζικαὶ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις θέλουν κενώει τὰς χώρας, φρούρια καὶ νήσους, τὰ ὅποια κατέχουσιν ἐπέκεινα τῆς γράμμης ἐντὸς τῆς πλέον συντόμου προθεσμίας. Ἀπασαὶ αἱ θιχλάσσαι καὶ πεζικαὶ Ὀθωμανικαὶ δυνάμεις αἱ κατέχουσιν χώρας φρούρια καὶ νήσους, περιλαμβανόμενα εἰς τὰ ἄνω εἰρημένα ὄρια, θέλουν κενώει αὐτὰς τὰς νήσους, φρούρια καὶ χώρας καὶ θέλουν ἀποσυρθῇ ὁπισθεν τῶν εἰρημένων ὁρίων καὶ ὡσχύτως ἐντὸς τῆς πλέον συντόμου προθεσμίας.

«8. Ἐκάστη τῶν τριῶν αὐλῶν φυλάττει τὴν διὰ τοῦ 6 ἁρθροῦ τῆς συνθήκης τῆς 6 Ἰουλίου ἐκπεφληζομένην ἐξουσίαν, τοῦ νὰ ἐγγυᾶται περὶ τοῦ ὅλου τῶν προηγουμένων συμβιβασμῶν καὶ ἀρθρῶν.

«Αἱ περὶ ἐγγυήσεως πράξεις, ἐὰν γίνωσι, θέλουσι συνταχθῆναι χωριστά. Ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν διχοφύρων αὐτῶν πράξεων θέλουσι γείναι, κατὰ συνέπειαν τοῦ ἄνω εἰρημένου ἄρθρου, τὸ ἀντικείμενον μεταγενεστέρων συνθηκῶν τῶν ὑψηλῶν Δυνάμεων.

«Οὐδὲν στρατεύμα ἀνῆκον εἰς τινὰ τῶν συνταχσῶν τὴν συνθήκην τριῶν δυνάμεων δὲν θέλει δυνηθῆναι νὰ ἐμβῇ εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ Κράτους ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν δύο ἄλλων αὐλῶν τῶν ὑπογραψασῶν τὴν συνθήκην.

«9. Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν συγκρούσεων, αἱ ὁποῖαι θέλουσιν ἀναμφιβόλως γεννηθῆναι ἐν ταῖς παρούσαις περιστάσεσιν ἀπὸ τὴν συναφὴν τῶν ὁροθετῶν ἐπιτρόπων Ὁθωμανῶν καὶ τῶν ὁροθετῶν ἐπιτρόπων Ἑλλήνων, ὅταν προταθῇ τὸ νὰ ἀποφασισθῇ ἐπιτοπίως ἡ διαχωράξις τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος, συμφωνεῖται ὅτι ἡ ἐργασία αὕτη θέλει ἀνατεθῇ εἰς ἐπιτρόπους Ἀγγλοὺς, Γάλλους καὶ Ρώσους καὶ ὅτι αἱ τρεῖς αὐλαὶ θέλουσι διορίζει ἀπὸ ἑνὸς ἐκάστη. Οὗτοι οἱ ἐπιτρόποι ἐφωδιασμένοι διὰ τῆς ὑπὸ τὸ στοιχεῖον τῆς συναπτομένης ἐνταῦθα ὁδηγίας, θέλουσιν ἀποφασίσαι τὴν διαχωράξιν τῶν εἰρημένων ὁρίων, ἐπόμενοι, δι' ὅλης τῆς δυνατῆς ἀκρίβειας, εἰς τὴν ἐνδείκνυμένην ἐν τῇ § 2 γραμμῇ, ἣν θέλουσιν ἐπισημκίνει διὰ πασσάλων καὶ θέλουσι σχεδιάσει δύο πίνακας τῆς ὑπογεγραμμένους παρ' αὐτῶν καὶ ὁ μὲν εἰς θέλει δοθῇ εἰς τὴν Ὁθωμανικὴν κυβέρνησιν, ὁ δὲ ἕτερος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν.

«Ὁρεῖλουσι νὰ ἀποπερατώσωσι τὰς ἐργασίας αὐτῶν ἐν διαστήματι ἑξ μηνῶν. Ἐὰν συμβῇ διαφορὰ γνώμων μεταξὺ τῶν τριῶν ἐπιτρόπων, ἡ πλειοψηφία θέλει ἀποφασίσαι.

«10. Αἱ διατάξεις τοῦ παρόντος Πρωτοκόλλου θέλουσι ἀμέσως γνωστοποιηθῆναι εἰς τὴν Ὁθωμανικὴν Κυβέρνησιν διὰ τῶν Πληρεξουσίων τῶν τριῶν Αὐλῶν, αἵτινες θέλουσι ἐφοδιασθῆναι αὐτῇ τούτῳ μὲ κοινὴν ὁδηγίαν. Οἱ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐδρεύοντες Ἀντιπρέσβεις τῶν τριῶν Αὐλῶν θέλουσι λαβεῖν ὡκύτως περὶ αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως τὴν ἀνήκουσαν ὁδηγίαν.

«11. Αἱ τρεῖς Αὐλαὶ ἐπιφυλάττουσιν εἰς ἑαυτὰς τὸ νὰ κάμωσι νὰ εἰσαχθῶσιν αἱ παρούσαι συμφωνίαι εἰς Συνθήκην τινὰ

Α. Γ. Γ. Γ.

ἐπίσημον ὑπογραφησομένην ἐν Λονδίῳ, θεωρηθήσομένην ὡς ἐκτελεστικὴν τῆς κατὰ τὴν 6 Ἰουλίου 1827, καὶ διακοινωθησομένην καὶ πρὸς τὰς ἄλλας τῆς Εὐρώπης Αὐλὰς, διὰ νὰ τὴν παραδεχθῶσιν, ἐὰν τὸ κρίνωσι προσήκον.

Συμπέρασμα.

«Αἱ τρεῖς αὐλαὶ φθάσασσι οὕτως εἰς τὸ τέρμα μακρῶς τινος καὶ χαλεπῆς διαπραγματεύσεως συγχαίρουσιν αὐταὶ ἐκυτὰς μετ' εἰλικρινείας, διότι ἔφθασαν εἰς ἐντελὴ συμφωνίαν, μεταξύ τῶν πλέον ἐμβριθῶν καὶ τῶν πλέον ἀξίων προσοχῆς καὶ ἀκροσφαλῶν περιστάσεων.

«Ἡ τῆς συναφείας αὐτῶν συντήρησις κατὰ στιγμὰς τοιαύτας παρέχει τὸ ἀσφαλέστερον ἐχέγγυον τῆς διρκείας αὐτῆς καὶ αἱ τρεῖς αὐλαὶ προσηνεῖς ἔχουσιν ἐλπίδας, ὅτι αὕτη ἡ τόσον μόνιμος, ὅσον καὶ ἀγαθοποιὸς ἔνωσις δὲν θέλει πύσει ἀπὸ τοῦ νὰ συνεισφέρῃ εἰς τῆς παγκοσμίου εἰρήνης τὴν ἐμπέδωσιν.

Ἐν Λονδίῳ, τὴν 22 Ἰανουαρίου (3 Φεβρουαρίου 1830).

(ὑπογρ.) ABERDEHN, MONTMORENSY-LABALL, AIBEN.

Τοιοῦτον ἦτο τὸ διάσημον πρωτόκολλον τῆς 22)3 Φεβρουαρίου 1830, δι' οὗ ἀνηγορεύετο μὲν, ὡς εἵπομεν, ἀνεξάρτητος τῆς Τουρκίας ἡ Ἑλλὰς, ἀλλὰ κατὰ τρόπον ὅλως ἀντιφατικόν· διότι ὅ,τι ἐκέρδινεν ἐν τῇ ἀνεξαρτησίᾳ, ἀπώλλυν ἐν τοῖς νέοις διαγραφείοις ὅροις αὐτῆς (Ἀχελῷος, Οἶτη καὶ Σπερχειός). Συγχρόνως δὲ τῇ 22)3 Φεβρουαρίου 1830 ὑπεγράφη ἐν Λονδίῳ καὶ τὸ πρωτόκολλον περὶ ἀναγορεύσεως τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου τοῦ Σάξ Κοβούργου ὡς ἡγεμόνος κυριάρχου τῆς Ἑλλάδος, ἔχον ὡδε: «Ἡπαρόντων τῶν πληρεξουσίων Γαλλίας, Μεγάλης Βρετανίας καὶ Ρωσίας. Ἐξακολουθήσαν τὸ συμβούλιον νὰ σκέπτηται περὶ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν 1 σημερινῷ πρωτοκόλλῳ περιεχομένων ὁρισμῶν, ἐνησυχοληθὴ εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ μέλλοντος νὰ δοθῇ τῇ Ἑλλάδι ἡγεμόνος.

«Ἐθεώρησαν δὲ οἱ τῶν τριῶν Αὐλῶν πληρεξούσιοι, ὅτι μεταξύ τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες συνιστῶνται ἰδιαιτάτα διὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς

Συμμαχίας διὰ τῶν προσωπικῶν αὐτῶν ἀρετῶν καὶ τῆς κοινωνικῆς αὐτῶν ὑπάρξεως, ὁ πρίγκηψ *Λεοπόλδος* τοῦ *Σάξ-Κόβουργ* παρῆχε τῇ τε Ἑλλάδι καὶ ἀπ᾽ αὐτὴν τῇ Εὐρώπῃ πάσας τὰς δυνατὰς ἐγγυήσεις· καὶ ὅτι κατὰ τὰς μέχρι τοῦδε συνηγμένας πληροφορίες δικαιοῦται τις νὰ νομίζῃ, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἤθελον ἀποδεχθῇ αὐτὸν ὡς ἡγεμόνα αὐτῶν.

«Ὁ πρίγκηψ *Λεοπόλδος* δὲν εἶναι μέλος τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ βασιλευούσης καὶ δὲν δύναται νὰ προσκληθῇ εἰς τὴν διαδοχὴν τοῦ θρόνου. Ἄρα ὁ πρίγκηψ τοῦ *Κόβουργ* δὲν εὐρίσκεται ἐν τῇ περιπτώσει τῆς ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ τῆς 10)22 Μαρτίου προβλεπομένης ἐξαιρέσεως.

«Ἀνὴρ τῆς πριγκιπίσσης θυγατρὸς τοῦ βασιλέως, ἐξωμοιώθη διὰ ψηφίσματος τῆς Βουλῆς ὡς πρὸς τὰς τιμὰς πρὸς τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν. Ὡμολογήθη δὲ καὶ ἐβεβαιώθη κατὰ τὰς παρὰ τῆς Κυβερνήσεως τῆς Α. Β. Μ. δοθείσας διασαφήσεις, ὅτι ὁ πρίγκηψ *Λεοπόλδος* δὲν εἶναι πατρικίος τοῦ Βασιλείου· ὅτι οὐδέποτε συνεδρίκασεν ἐν τῷ Βουλευτηρίῳ καὶ ὅτι μετὰ τὴν καταστροφὴν τὴν διαρρήξασαν τοὺς δεσμούς, τοὺς συνδέοντας αὐτὸν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν, δὲν ἐξετέλεισεν ἐν αὐτῇ οὐδεμίαν δημόσιον λειτουργίαν.

«Κατὰ δὲ τὴν χρηματικὴν αὐτοῦ οὐσίαν κεκτημένην μὲν διὰ τοῦ συνοικεσίου, θεωρουμένην δὲ φύσει ἀπαράβιαστον καὶ ἐπικεκυρωμένην διὰ ψηφίσματος τῆς Βουλῆς, ὁ πρίγκηψ *Λεοπόλδος* εὐρίσκεται πάντῃ ἀνεξάρτητος, ὅ,τι δῆποτε καὶ ἂν ἤθελεν ἐπισυμβῇ.

«Ὡμολόγησαν τότε οἱ πληρεξούσιοι ὅ τε τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ ὁ τῆς Ρωσίας, ὅτι συνανοῦσι τὰς ψέφους τῶν Αὐλῶν αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ πρίγκηπος *Λεοπόλδου* τοῦ *Σάξ-Κόβουργ* καὶ συμφωνήθη νὰ συνθέσωσιν ἀπὸ κοινοῦ διακοίνωσιν, δι' ἧς νὰ προσφέρωσι, κατὰ τοὺς ὅρους καὶ τὰς συμφωνίας τὰς ἐν τοῖς ὑπ' ἀριθμοὺς 1, 2 καὶ 3 σημερινῶς πρωτοκόλλοις περιεχομένας, τὴν κυβέρνησιν τῆς νέας Ἑλληνικῆς πολιτείας, ὑπὸ τὴν ἐπικλήσιν: «*Ἡγεμὼν κυρίαρχος τῆς Ἑλλάδος*», ἥτις θέλει μεταβῇ διχοδοχικῶς εἰς τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ.

•Τὰ σημερινὰ πρωτόκολλα θέλουσι διακοινωθῆ πρὸς τὸν πρίγκηπα Λεοπόλδον τοῦ Σάξ-Κόβουργ καὶ θέλει προσκληθῇ ὁ ἡγεμὼν οὗτος νὰ στέρξῃ εἰς αὐτά».

Τὸ πρωτόκολλον τῆς 22)3 Φεβρουαρίου ἐκοινοποιήθη πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν, ἀλλὰ διὰ τῆς ὑποταγῆς αὐτῆς εἰς αὐτὸ δὲν ἐμελλον νὰ περατωθῶσιν αἱ θυσίαι αὐτῆς καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ζήτημα μέχρις Ἀπριλίου δὲν εἶχε λάβει τέλος. Διότι, ἂν τὸ πρωτόκολλον τοῦτο ὑπῆρξε διὰ τὴν Τουρκίαν ὀδυνηρὰ θυσία, διὰ τὴν Ἑλλάδα ἐμελλε νὰ εἶναι ἀληθὴς συμφορὰ. Δι' αὐτοῦ ἡ Ἑλλὰς ἀνεκτάτο πράγματι χώρας τινάς, ὡς τὴν Ἀττικὴν καὶ τὴν Εὐβοίαν, ἀλλὰ κατεδικάσθη νὰ ἀποδώσῃ τῇ Τουρκίᾳ τὰς πέραν τοῦ Ἀχελώου καὶ τὰς παρὰ τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον χώρας τὰς γενομένας κέντρον ἐνδόξων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγώνων, ὧν οἱ ἀδάμαστοι κάτοικοι ἢ θὰ ὑπετάσσοντο καὶ αὐτοῖς τοῖς Τούρκοις ἢ θὰ μετηνάστευον εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος. Ἀλλ' ὁ καὶ κυριώτατον πάντων, αἱ ἡρωϊκαὶ τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Αἰγαίου νῆσοι : ἡ Κρήτη, ἡ Σάμος καὶ τὰ Ψαρρά, ἀπεκλείοντο διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 22)3 Φεβρουαρίου, ἡ δὲ ἑλληνικὴ κυβέρνησις δὲν ἠδυνήθη νὰ διαμαρτυρηθῇ, ὡς δὲν ἔπραξε καὶ ἡ τοσοῦτων ἑλληνικῶν χωρῶν στερουμένη Τουρκία, ἥτις μετ' οὐ πολὺ εἶδε τὴν μὲν Σάμον ἀνακηρυττομένην ἡγεμονίαν, τὴν δὲ Κρήτην κτωμένην ἐλευθέρους τινάς καὶ αὐτονομούς θεσμούς.

Ἡ ἀπόφασις τῆς 22)3 Φεβρουαρίου τοσοῦτον κακῶς ἤχηεν εἰς τὰ ὦτα τῶν Ἑλλήνων, ὥστε ὅτε τὸ πλοῖον, ὅπερ ἐκόμιζεν εἰς Ἑλλάδα τὸ πρωτόκολλον τοῦτο, προσωρμίσθη ἐν Ναυπλίῳ, διελύθη ὡς διὰ μαγικῆς ράβδου ἡ πλήρης ἀνησυχίας καὶ προσδοκιῶν γαλήνη, ἥτις ἠπλοῦτο ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀπὸ τῆς συνελεύσεως τοῦ Ἀργους, ὡς καὶ τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει εἰρήνης. •Πᾶσαι αἱ μερίδες, λέγει αὐτόπτης μάρτυς, *συνεφώνουν, ὅτι διὰ πρόωρον ἦτο ἡ ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ ἐκδηλουμένη ἀγαλλίασις*. Τοῦτο δὲ διαρκῶς ἀνέφερον οἱ Ἕλληνες, ὅπως ἀποδειξῶσι τὴν ἀμάθειαν τῆς ἐν Λονδίνῳ συνόδου. Ἰσχυρίζοντο μάλιστα, ὅτι ἡ παχυλὴ ἐκείνη καὶ ὑπερήφανος ἄγνοια δὲν ἠδύνατο νὰ πηγάζῃ ἄλλοθεν ἢ ἐκ συστήματος ψευδῶν πληροφοριῶν μεταδο-

θεισῶν ἐξ Ἑλλάδος. Τὸ ἐν Ναυπλίῳ Καφενεῖον «Les trois Puissances = αἱ τρεῖς Δυνάμεις» προσωνομάσθη *χλευαστικῶς*, μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ πρωτοκόλλου, «Les trois potences = αἱ τρεῖς ἀγχοῖραι». Ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ταῖς ἀγοραῖς συνήρχοντο ἀπειλητικοὶ ὅμιλοι, ποιμένες δὲ καὶ ἔμποροι καὶ παλληκάρια, ἀντίθετοι ἄλλοτε καὶ ἐρίζοντες, κατεδίδαζον ὁμοφώνως πολιτικὴν, ἥτις ἐφαίνετο ἐπισφραγίζουσα διὰ τοῦ ὀνειδύου τὴν ἀδυναμίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἰδίως ὁμως τὸ φεβρουαριανὸν πρωτόκολλον ἦτο σκληρὸν τραῦμα κατὰ τοῦ Καποδιστρίου, ὅστις εἶχε τέως πлагίως καὶ διὰ περιφράσεων παραστήσει πρὸς τὰς Δυνάμεις, ὅτι αὐτὸς ἦν ἀπαραίτητος εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ εἶχεν ἐπὶ στιγμὴν ἐλπίσει, ὅτι ἐκ τῆς ἐν Λονδίῳ κάλπης ἤθελε προέλθει ἡ ἰσοβιότης τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ.

Ἀλλὰ μαθὼν, κατὰ τὰς ἀρχὰς Φεβρουαρίου, ἐξ ἐμπιστευτικῶν ἐπιστολῶν, ὅτι ἡ ἐκλογὴ τοῦ Πρίγκηπος Λεοπόλδου τοῦ Σαξ ΚόβουρΓ Γόθα εἶχε πλέον ὀριστικῶς ἀποφασισθῇ, ἔλαβεν ἀπέναντι τῶν Δυνάμεων θέσιν περισκέψεως καὶ ἀμύνης, ἀντὶ τῆς ὑποβάλλῃ μετὰ παρρησίας διαμαρτυρίας, ὡς ἔγραφε πρὸς τὸν Κ. Ράμφορν διοικητὴν τῶν Μεσσηνιακῶν φρουρίων.

«*Ἄν αἱ ἀποφάσεις τῶν Δυνάμεων ἦνε σύμφωνοι πρὸς τὰς ἐκφραθεῖσας ἡδὴ ἐπιθυμίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἡ κυβέρνησις θέλει παραδεχθῇ αὐτάς, καὶ πάντα συντελεῖται αἰσίως· ἂν δὲ δὲν ἦνε σύμφωνοι, ἡ κυβέρνησις δὲν θέλει μὲν τὰς πολεμήσει, ἀλλὰ θὰ εἴπῃ μετὰ παρρησίας τί δύναται καὶ τί δὲν δύναται νὰ παραδεχθῇ. Ἄφ' ἧς στιγμῆς πεισθῶ, ὅτι ἡ ἀναγέννησις καὶ ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος μόνον διὰ τῆς παραδοχῆς ξέου ἡγεμόνος δύναται νὰ ἀσφαλισθῶσι, πρῶτος ἐγὼ θέλω προσκυνήσει καὶ ὑπηρετήσει τὸν τοιοῦτον ἡγεμόνα. Καθότι αὐτὸν ὑπηρετῶν, ὑπηρετῶ τὴν χώραν, ἥτις δι' αὐτοῦ μόνον δύναται νὰ σωθῇ. Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν θὰ ἀρκεσθῶ εἰς λόγους ἀπλοῦς καὶ εἰς ἀμφιβόλους ἐλπίδας· ἐπιθυμῶ πραγματικὰς ἐγγυήσεις, καὶ τοιαύτας προσπαθῶ νὰ ἀποκτήσω. Ὅταν ἐγὼ τὰς λάβω, ἔχει αὐτάς καὶ ὁ τόπος, ὅστις θὰ εὐλογῇσιν τότε τὴν σημερινήν του*

κυβέρνησιν καὶ τοὺς πολυμερίμους αὐτῆς ἀγῶνας πρὸς δικαίωσιν τῆς ἐθνικῆς ἐμπιστοσύνης.

Καὶ ταῦτα μὲν ἔμαθεν ἐξωδίκως ἐξ ἰδιωτικῶν ἐπιστολῶν, μόλις δὲ τὴν 27 Ἀπριλίου ἔλαβε τὴν ἐπίσημον ἀνακοίνωσιν τῶν σπουδαίων ἀποφάσεων τοῦ ἐν Λονδίνῳ πρωτοκόλλου, ἀφοῦ ἐπὶ μακρὸν, καὶ πρὸς ἱκανὴν αὐτοῦ στενοχωρίαν, εἶχεν ἀναγκασθῆ νὰ μαντεύῃ ἐξ ἰδιωτικῶν ἐπιστολῶν καὶ τῶν ἐφημερίδων τί περὶ αὐτοῦ καὶ τῆς Ἑλλάδος εἶχεν ἀποφασισθῇ. Οἱ τρεῖς ἀντιπρέσβεις τῶν εὐεργετιδῶν δυνάμεων ὑπέβαλον ἐμπιστευτικῶς τὰ ἀπὸ τῆς 22)3 — 14)26 Φεβρουαρίου πρωτόκολλα καὶ ἀπήτησαν μετ' ἐπιτακτικῆς ὀριστικότητος : ἐπίσημον ἀνακήρυξιν τῆς ἀναχωρῆς, ἥτις ἐφαίνετο ὑπάρχουσα πράγματι, ἐκκένωσιν παντὸς μέρους τῆς χώρας, ὅπερ κατὰ τὸ πρωτόκολλον τοῦ Φεβρουαρίου δὲν ἐμελλε νὰ ἀποτελέσῃ τῆς Ἑλλάδος μέρος, καὶ σεβασμὸν προσώπου καὶ ἰδιοκτησίας τῶν σκοπούντων νὰ διαμείνωσιν ἐν Ἑλλάδι Τούρκων.

Πρὸς τοῦτοις δὲ οἱ ἀντιπρέσβεις ἀνακοινώσαντες τὴν ἐκλογὴν τοῦ Λεοπόλδου ὡς ἡγεμόνος τῆς Ἑλλάδος, ἐδήλωσαν, ὅτι αἱ εὐεργετίδες Δυνάμεις ὥρισαν καὶ εἰδικώτερά τινα περὶ τῶν ἑλληνικῶν πρaxyμάτων. Ἀπέβλεπον δὲ ταῦτα : εἰς τὴν συνομοσπονδίαν βασιλεῖοι, τὴν ἐν τῇ χώρᾳ διαμορῆν ἐπὶ ἐν ἕκαστῷ τοῦ σώματος τοῦ Στάττερ, καὶ τοὺς ἐν Ἑλλάδι καθολικοὺς. Ὁ τῆς Γαλλίας βασιλεὺς παρητεῖτο, ἔλεγον, τοῦ δικαιώματος τῆς προστασίας, ὅπερ εἶχεν ἐπὶ τῶν ὑπὸ τὴν Πύλιν διατελούντων καθολικῶν, καὶ ἐνεπιστεύετο αὐτό, καθόσον ἀπέβλεπε τὸ μέλλον ἑλληνικὸν κράτος, εἰς τὸν νεωστὶ ἐκλεχθέντα τῆς Ἑλλάδος ἡγεμόνα. Ἐζητεῖτο οὐχ ἥτιον ἐξασφάλισις τῆς ἐλευθέρως ἀσκήσεως τῆς θείας λατρείας, τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἰδιοκτησίας, τῶν προνομίων τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν παλαιῶν ἱερῶν ἀποστολῶν τῆς Γαλλίας.

Πρὸς τοῦτοις δὲ ἔλεγον ὅτι αἱ Δυνάμεις ἠθέλησαν νὰ παρῶσιν τοῖς Ἕλλησι νέον δεῖγμα τῆς εὐμενοῦς αὐτῶν μερίμνης. Ἵνα προφυλαχθῇ ὁ τόπος κατὰ τοῦ κακοῦ. ὅπερ ἠδύναντο νὰ γεννήσωσι θρησκευτικαὶ ἀντιζηλῖαι, πάντας οἱ τοῦ νέου Κράτους ὑπῆκοοι, ἀνευ διακρίσεως θρησκευματος, ἐμελλον νὰ ἦναι δεκτοὶ εἰς τὰ δημόσια ἀξιώματα καὶ τὰς τιμητικὰς θέσεις, καὶ νὰ θεω-

ρῶνται ἴσοι θρησκευτικῶς, ἀστικῶς καὶ πολιτικῶς (1). Ὁ Κυβερνήτης ἀπάντησε πρὸς τοὺς ἀντιπρέσβεις, ἀλλ' ἡ ἐπίσημος αὐτοῦ ἀπάντησις 4)16 Ἀπριλίου κατ'ἔλεγχον εἰς μέγαν βαθμὸν χολὴν καὶ φιλοτιμίαν προσβληθεῖσαν. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις, ἔλεγε, σκεφθεῖσα ἐπὶ τοῦ πρωτοκόλλου, καὶ αἰσθανομένη κάλλιστα τὰ τε πρὸς ἐαυτὴν καὶ τοὺς Ἕλληνας καὶ τὰς εὐεργέτιδας Δυνάμεις καθήκοντα αὐτῆς, ἀνεγνώριζεν ἐν πρώτοις, ὅτι οἱ σύμμαχοι ἐπέθηκαν τὴν κορωνίδα εἰς τὰς προτέρας αὐτῶν εὐεργεσίας, κηρύξαντες ἀνεξάρτητον τὴν Ἑλλάδα. Ἀνέφερε περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ πρίγκηπος τοῦ Κόβουργ εὐγνωμονῶν λόγῳ ὅτι: «προηλθε αὕτη βεβαίως ἐκ σκέψεων ἀνωτέρου πολιτικοῦ συμφέροντος». Πλὴν δὲ τούτου, ἐξεταζομένων τῶν ὠρελημμάτων, ἅτινα ἡδύνατο νὰ παράσχη ἡ τὴν ἰσόβιον κυβέρνησιν τοῦ Καποδιστρίου ἀντικαθιστώσα κληρονομικὴ μοναρχία τοῦ ξένου, προκλητικῶς οὕτως εἰπεῖν ἐλέγετο: «ὅτι ἡ μεγάλη ἀποστολὴ τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου ἦτο νὰ παράσχη ἐγγυήσεις ἀσφαλοῦς μέλλοντος, ὁποῖας τοσούτῳ μᾶλλον εἶχε δίκαιον νὰ ἐνχμένῃ ἡ Ἑλλάς, ὅσῳ ἱκανῶς βαρὺ τίμημα τῆς τῶν μεγάλων Δυνάμεων ἀναμείξεως ὑπῆρξαν αἱ μακροχρόνιοι αὐτῆς συμφοραί, αἱ αἰμακτηραὶ ζημίαι καὶ ἡ θυσία τῶν ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῆς ψηφισθέντων θεσμῶν. Εἶπετο κατόπιν, ἐν εὐθέτῳ τόπῳ ἡ ἀνάμνησις τῆς Συνελεύσεως τοῦ Ἀργους, καὶ παρετήρει τοῖς ἀντιπρεσβευταῖς, ὅτι, ὡς γνωστὸν βεβαίως αὐτοῖς, αἱ περὶ ὧν πρόκειται ὁριστικαί συμφωνίαι ἔπρεπε προηγουμένως νὰ ὑποβληθῶσι τοῖς πληρεξουσίοις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, καὶ νὰ κυρωθῶσιν ὑπ' αὐτῶν. Καθῆκον αὐτῆς ἐπομένως εἶχεν ἡ κυβέρνησις νὰ συγκαλέσῃ πᾶσα τὴν Ἑθνικὴν Συνέλευσιν. Πρὸς δὲ ἔλεγεν:

Ὅτι ἡ ἐπίσημος δημοσίευσίς τῆς πράγματι ὑφισταμένης ἀναχωρῆς περιείχετο ἐν συνημμένῃ ἐγκυκλίῳ πρὸς τοὺς διοικητάς

(1) Τί κατὰ τὴν κοινοποίησιν τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 22,3 Φεβρουαρίου τῶν ἀντιπρεσβείων καὶ τὴν ἀπάντησιν τοῦ Καποδιστρίου πρὸς αὐτοὺς ὡς καὶ τὸ ὑπόμνημα τῆς Γερουσίας ἴδε ἐν Δ' τόμῳ σελ. 91-129 τῶν Ἑλληνικῶν Κωδίκων, ἐκδ. Γ. Δ. Παλλῆ, Ἀθῆναι 1875.

τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου, ὅτι ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις ἤθελε συμπράξει εἰς ἐκκένωσιν τῶν διὰ τοῦ πρωτοκόλλου ἀποκλειομένων ἐκ τῆς Ἑλλάδος χωρῶν, ἀμα ὡς οἱ Τούρκοι ἐγκατέλειπον τὴν Εὐβοίαν καὶ τὴν Ἀττικὴν, ὅτι οἱ ἐν Ἑλλάδι εὐρισκόμενοι Μουσουλμάνοι εἶχον ἤδη πᾶσαν προσωπικὴν προστασίαν, καὶ ὅτι ἀπέδοθη αὐτοῖς ἐπὶ τῇ αἰτήσῃ αὐτῶν μέρος τῆς περιουσίας αὐτῶν. Ταῦτα δὲ ἀναγκάσας ὑπεστήριξε τὸ κατὰ τὴν 10)22 Ἀπριλίου 1830 Ὑπόμνημα τῆς Γερουσίας, ὑποβληθὲν τοῖς ἀντιπροσβευταῖς ὁπερ, μετὰ ξηρὰς τινὰς λέξεις εὐγνωμοσύνης ἐπὶ τῇ ὀριστικῇ διαρρυθμίσει τοῦ ἐλληνικοῦ ζητήματος, ἀναφέρει ἀνυποκρίτως, ὅτι τὸ ἔθνος ἐχαιρέτιζε τὴν ἐκλογὴν τοῦ Λεοπόλδου μετὰ ζωηροτάτης χαρᾶς καὶ εὐχαριστίας, διότι εἶχε μαθεῖ, ὅτι ὁ πρίγκηψ εἶχεν ἀποποιηθῇ μεγαλοφρόνως τὴν ἐνδοξὸν καὶ κοπιώδη ἀποστολὴν τοῦ νὰ καταστήσῃ εὐδαίμονα τὴν Ἑλλάδα, ἐνόσω δὲν ἦτο βέβαιος αὐτὸς περὶ τῆς συναινέσεως τῶν μελλόντων αὐτοῦ ὑπηκόων. Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος οὐ μόνον ἠὺχόισται τὸν πρίγκηπα Λεοπόλδον ἐπὶ τῇ εὐμενεί ἐκείνῃ μερίμνῃ περὶ τῆς συναινέσεως αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ μετ' ἀληθοῦς συγκινήσεως ἔμαθεν, ὅποτον θερμὸν ἀνέπτυξεν ὁ Λεοπόλδος ζῆλον ἐν τῷ περὶ ὀρίων ζητήματι.

Ἐξἑκολούθη δὲ διὰ πειστικῶν λόγων, πρὸς καταπολέμησιν τῶν περὶ ὀρίων ὁρισμῶν τοῦ πρωτοκόλλου, καὶ ἐκφανῆ παρὰστασιν τῆς πρὸς τοὺς γεινικούς κατοίκους τῆς Ρούμελης, τῆς Κρήτης, τῆς Σάμου καὶ τῆς Χίου ἀγνωμοσύνης, καὶ τοῦ ἐνδεχομένου κινδύνου τῆς ἀπογνώσεως αὐτῶν. Ἡἵτα παρετήρει, ὅτι ὁ Ἀχελῷος καὶ ὁ Σπερχειὸς ἦσαν μικροὶ μόνον, βραιοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ρύακες. Ἡ φρούρησις, ἔλεγε, τοιαύτης ἀσθενοῦς ὀροθετικῆς γραμμῆς ἀπῆτει πολλὰς χιλιάδας στρατιωτῶν· πλὴν δὲ τούτου ὤφειλε τὸ νέον ἐλληνικὸν Κράτος, στερούμενον τῆς Κρήτης, νὰ συντηρῇ μέγαν πολεμικὸν στόλον, πρὸς υπεράσπισιν τῆς κατὰ θάλασσαν ἀφυλάκτου θέσεως αὐτοῦ. Πόθεν ὁμως ἡδύνατο νὰ προμηθευθῇ τὴν ἀναγκάσαν πρὸς συντήρησιν τοῦ στρατοῦ ἐκείνου καὶ τοῦ στόλου δαπάνην; Ἀνάγκη πρὸς τοῦτοις παρίστατο ἰδίου στρατοῦ καὶ στόλου, πρὸς περιστολὴν τῶν ληστρικῶν συμμοριῶν καὶ τῶν πειρατῶν, αἵτινες ἤθελον σχηματι-

Γεώργιος Σισίνης.

ΦΥΛ. 12

σθῆ ἐκ τῶν στερουμένων τῶν πετρίδων αὐτῶν Ρουμελιωτῶν, Κρητῶν καὶ Σαμίων. Τὸ πρωτόκολλον, προσετίθει, παρείχεν εἰς τοὺς χριστιανοὺς κατοικοῦς τῶν προσαρτωμένων πάλιν εἰς τὴν Πύλιν ἐπαρχιῶν τὸ δίλημμα τῆς ἐπαναστάσεως ἢ τῆς λιμοκτονίας. Οὐδεὶς ἤθελεν ἀγοράσει τὰ κτήματα αὐτῶν, ἕτινα βεβαίως εὐχαρίστως θὰ κατέλειπον, ὅπως διαφύγῃ τὴν αὐθιχρίσιαν τῶν πασάδων, ἐνῶ τὸναντίον οἱ θέλοντες νὰ μεταναστεύσωσιν ἐκ τῆς Ἑλλάδος Τούρκοι εὐκόλως εὑρίσκον ἀγοραστὰς διότι ἀπὸ τὴν τακτικὴν κυβέρνησιν τοῦ Καποδιστρίου παρείχοντο πᾶσαι αἱ ἐγγυήσεις καλῆς καὶ στερεᾶς ἀγοραπωλησίας. Τὸ πρωτόκολλον προσέτι ἔραιπτε σμῆνος ἀπεγνωσμένων καὶ λιμοκτονούντων φυγάδων ἐπὶ τοῦ μόλις συνεστηκότος ἑλληνικοῦ Κράτους, ὅπερ δὲν θὰ ἠδύνατο βεβίως νὰ ἀντιστῇ εἰς τὸν κλονισμόν. Πρὸς τοῦτοις δ' ἡ Γερουσία ἰθεώρει ὡς καθήκον αὐτῆς νὰ ἐκφράσῃ πρὸς τὸν πρίγκηπα Λεοπόλδον τὴν πεπειθῆσιν, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, οὗτινος προσεδέχλοντο τὰ δικαιώματα καὶ τὰ πολυτιμώτατα συμφέροντα, οὐδέποτε ἠθελε συγκατατεθῇ νὰ ἀπολέσῃ τοὺς καρποὺς ἡρωϊκῶν ἀγώνων καὶ νὰ ἴδῃ ἐν ἀμφιβολίᾳ τιθέμενα τὸ παρὸν αὐτοῦ καὶ τὸ μέλλον. Ἄν δέ, ὑπὸ πικρᾶς βιαζόμενον ἀνάγκης, κατεδικάζειν ἐκυτὸ εἰς σιωπὴν, ἠθελε καὶ πάλιν ἐντὸς ὀλίγου ἐξομωθῇ πρὸς ἀγέλην δούλων διεσπαρμένων μεταξὺ Τούρκων. Καθίτι ἀφ' ἐνός μὲν ἐξησφαλίζετο τοῖς Τούρκοις τὸ προσιτὸν πάντων τῶν δημοσίων ὑπογνημάτων, ἀφ' ἑτέρου δέ ὡς Ἕλληνας πολιταί, ἠθελον ἀποκτήσει διὰ τοῦ πλοῦτου αὐτῶν τὴν νικῶσαν ἐν ταῖς ἐκλογαῖς ψήφον.

Ὅθ ἦτο δὲ καὶ τότε προχρηματικόν τι διὰ τὴν Ἑλλάδα πλεονέκτημα ἢ ἀνεξαρτησία, τὸ πολύτιμον ἐκεῖνο τῶν Δυνάμεων δωρόν; Μετὰ ἐννεαετῇ αἰματηρὸν πόλεμον ὅποσον ἀπέμενε οὕτω κέρδος εἰς τὸν Ἕλληνα; Οὐδὲν ἄλλο, ἢ νὰ ζῇ ἐν ἐρήμῳ, ἐν μέσῳ τῶν ὀστέων τῶν σφαγέντων προγόνων!

Ἐδράξατο δὲ σύναμα ἡ Γερουσία καὶ τοῦ μέσου ἐκείνου, δι' οὗ ἦτο δυνατόν νὰ γείνῃ ἐπιδρασις ἐπὶ τὸ εὐθύ καὶ σοβαρὸν φρόνημα τοῦ Λεοπόλδου, καὶ συνέδεσε τὸ ἑλληνικὸν στέμμα, ἢ τοῦλάχιστον τὴν εὐδαιμονίαν αὐτοῦ, πρὸς τὴν ἀλλαγὴν τοῦ θρησκευ-

ματος λέγουσα : «Πόσας χαράς δάκρυα ἤθελε χύσει τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ἂν ἡ θρησκεία αὐτοῦ εἰς τὴν ὁποίαν χρεώσεται τὴν πολιτικὴν ὑπαρξίν του, τὰ ὀλίγα του φῶτα, τὴν γλῶσσαν τῶν προγόνων του, τὸ συνήνωνε καὶ διὰ θείων θεσμῶν μετὰ τῆς Β. Α. Ὑψηλότητος ! Πόσον ἡ ἀφοσίωσις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἤθελεν αὐξηθῇ, ἂν ἔβλεπε μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τοὺς ναοὺς τοῦ οὐρανίου πατρὸς τὸν ἐπίγειον πατέρα του προσφέροντα τὴν ἰδίαν λατρείαν ! (1)». Τοιοῦτό τι περίπου ἦν τὸ ὑπόμνημα τῆς 10)22 Ἀπριλίου 1830, ὅπερ ἡ Γερουσία ἐπέδωκε τοῖς ἀντιπροσβευταῖς τῶν Δυνάμεων.

Ἔτος εἶχε σχεδὸν παρέρθει, ἀφ' ἧς ὁ πρίγκηψ Λεοπόλδος εἶχε μάθει διὰ τῆς παρὰ τῷ Κυβερνήτῃ ἀποστολῆς τοῦ Κ. Στόκμαρ τί ἔπρεπε νὰ φρονῇ περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ μέλλοντος, περὶ τῶν ἰδίων ἑαυτοῦ ἐλπίδων καὶ περὶ τῆς πιθανότητος ἐθνικῆς τινος ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκδηλώσεως. Εἶχε δὲ κάλλιστα ὠφεληθῇ ἐκ τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος, ὅπως ἐκβάλλῃ τῆς παλαιστρας τοὺς ἄλλους αὐτοῦ συμμνηστῆρας. Διότι πλὴν αὐτοῦ ἀνεφέροντο ὡς ὑποψήφιοι : ὁ Δουξ Κάρολος τοῦ Μέλκεμβουργ, ὁ πρίγκηψ Φρειδερίκος τῆς Ὁρανίας, ὁ Βερνάρδος τῆς Βεῦμαρ, ὁ Κάρολος τῆς Βαυαρίας, ὁ Ἰωάννης τῆς Σαξωνίας καὶ ὁ πρίγκηψ Φίλιππος τῆς Έσσης Ὁρμούργ, οὐδεὶς ὅμως ἐξ αὐτῶν εἶχε τοσαύτην σημασίαν, οὔτε ἀνέπτυξε τοσαύτην δραστηριότητα, ὥστε νὰ ὑποσκελίσῃ αὐτόν. Ἡ Ρωσία πρωίμως ἤδη εἶχε καταδείξει τὴν συμπάθειν αὐτῆς ὑπὲρ τῆς ὑποψηφιότητος τοῦ πρίγκηπος τοῦ Κοβούργου. Ρῶσοι πολιτικοὶ ἄνδρες οἷος ὁ Λήβεν ἐφρόνουν, ὅτι ὁ πρίγκηψ Λεοπόλδος ἦν ὁ ἀνὴρ, ὅστις ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἀνάγκην στενοῦ μετὰ τῆς Ρωσίας συνδέσμου, καὶ νὰ καταστήσῃ σύναγμα ἀκίνδυνον τὴν μόνην ἀληθῶς ἐχθρὰν εἰς τοὺς Ἕλληνας πολιτικὴν, τὴν τῆς Ἀγγλίας, διὰ τῶν σχέσεων αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀντιπολίτευσιν καὶ πρὸς τὴν οἰκογένειαν τῆς μελλούσης διαδόχου. Ὁ πρίγκηψ Λεοπόλδος πρέσβησεν ἐπιτηδεῖως ἐν Πετρούπολει τὴν δυσχερῆ αὐτοῦ θέσιν ἀπέναντι τοῦ Ἀγγλοῦ βα-

(1) Ἰδιὰ Γενικὴν Ἐφημερίδα τοῦ 1830, σελ. 146.

σιλέως καὶ τῆς χώρας· ἀνέμνησε δὲ τὰς ἐκδουλεύσεις αὐτοῦ ἐπὶ τῶν κατὰ τοῦ Ναπολέοντος πολέμων, καὶ τὰς ὑγιεῖς αὐτοῦ, καθαρῶς μοναρχικὰς καὶ ἐχθρὰς πάτης ἐπαναστατικῆς ιδέας ἀρχάς. Αἱ παραστασεις αὗται κατίσχυσαν, καὶ ἐπειδὴ ἐν Ρωσίᾳ εἶχε πλέον ἀναγνωρισθῆ ὡς ἔωλος καὶ ἀφεθῆ ὅλως ἡ ιδέα ἰσοβίου ἡγεμονείας τοῦ Καποδιστρίου, ἔκλινεν ὀριστικῶς τὸ ρωσικὸν ἀνακτοβούλιον ὑπὲρ τῆς ἐκλογῆς τοῦ πρίγκηπος τοῦ Κοβούργου. Καὶ ἐν τῷ Κεραμεικῷ δ' ἐπίσης κατῴρθησεν ὁ Λεοπόλδος νὰ ἐξαλειφῇ τὴν ἐπ' αὐτοῦ ζηλοτυπίαν, καὶ τῇ 8)20 Νοεμβρίου 1829 ἐπέτυχε τῆς συγκαταθέσεως τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Καρόλου τοῦ I'. Ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ ὑναντίον ἀπήντησαν τὸ κατ' ἀρχὰς τὰ σχέδια αὐτοῦ δυσμενῆ ὑποδοχὴν, καὶ δεινὸς συνήφθη ἀγὼν μετὰ τὸν βασιλέως καὶ ὑπουργείου. Γεώργιος ὁ Δ' ἤκιστα πυνόει προσωπικῶς τὸν Λεοπόλδον, καὶ οὐδ' αὐτὴν τὴν ἀκάνθινον δόξαν τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου ἐπέτρεπεν αὐτῷ. Διετελεῖ δὲ ὁ βασιλεὺς ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, δουκὸς τοῦ *Κώμπερλαντ*, ὅστις, σφοδρὸς πολέμιος τοῦ ὑπουργείου Βέλλιγκτον, εἶχεν ἴδιον ὑποψήφιον διὰ τὸν ἑλληνικὸν θρόνον, τὸν συγγενὴ αὐτοῦ *Κάρολον*, δούκα τοῦ *Μέκλεμβουργ*. Ὑπεστήριζε δὲ αὐτὸν μετὰ πολλῆς ἐπιμονῆς διὰ τοῦ ἀδελφοῦ βασιλέως Γεωργίου τοῦ Δ', ἐνῷ το ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον προέτεινε κατ' ἀρχὰς τὸν πρίγκηπα τῶν Κάτω Χωρῶν. Τὸν Ἰανουάριον ὅμως τοῦ 1830 ὁ Βέλλιγκτον υἱοθέτησε τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ Λεοπόλδου, στηριζόμενος ἐπὶ τῶν διαθέσεων τῆς χώρας καὶ τοῦ κοινοβουλίου, καὶ ἠπειλῆσεν ὅτι τὸ ὑπ' αὐτὸν ὑπουργεῖον ἤθελε παραιτηθῆ, ἂν δὲν ἐπέδοκίμαζεν αὐτὴν ὁ βασιλεὺς. Γεώργιος ὁ Δ' συνήνεσε μετὰ δυσαρεσκείας.

Τὸ παράδοξον ὅμως διάβημα τοῦ σιδηροῦ δουκὸς ἐπέδρασεν ἐπιβλαβῶς ἐπὶ τὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος. Ἀπέναντι ὑπουργείου, ὅπερ ὑπῆρξεν ἔτοιμον νὰ θυσιασθῇ ὑπὲρ αὐτοῦ, δὲν ἠδύνατο βεβαίως ὁ Λεοπόλδος νὰ ἐπιδειξῇ τὸ ἐπίμονον καὶ σταθερὸν ἐκείνου ἦθος, ὅπερ ἤθελεν εἶναι ἐπιθυμητὸν δι' ὑποψήφιον τοῦ Ἑλληνικοῦ θρόνου. *Ἦν ἀτύχημα τοῦτο διὰ τὴν Ἑλλάδα*, ὡς καὶ ὁ πρίγκηψ αὐτὸς παρετήρει, καθότι παρ' ὑπουργείου, διακυβεύσατος τὴν ἰδίαν ὑπαρξιν χάριν τῆς κοβουργικῆς ὑποψηφιότητος,

ἀδύνατον ἦτο γὰ ἐπιμείλῃ τις ἀπαιτῶν ἀδυσωπῆτως τοὺς δροὺς
ἐκείνους, ὅς ἐυηγήρενε τὸ συμφέρον τῆς Ἑλλάδος.

Κατὰ τοῦ ἠθικοῦ τούτου προσκόμματος προσώχθησε σχέδιον
εὐγενῶς ἐσκεμμένον, ὅπερ ἡδύνατο νὰ ἀποβῇ σημαντικώτατον διὰ
τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος. Προὔκειτο τότε περὶ ἐκχωρήσεως τῶν
Ἰονίων νήσων εἰς τὸ νέον Ἑλληνικὸν Κράτος. Ὅσῳ δὲ ὀλιγώ-
τερον ἦτο γνωστὸν τὸ σχέδιον τοῦτο ἐν Ἑλλάδι, τοσούτῳ μᾶλλον
χαρμόσυνος θὰ ἦτο ἡ ἐκπληξις, ἂν προσήρχετο ὁ νέος ἡγεμὼν
τοιούτον κομίζων εἰς τὴν νύμφην τὸ δῶρον τῆς πρώτης τοῦ γά-
μου πρωίας, ὡς ὁ νῦν δυναστεύων ἐν Ἑλλάδι Γεώργιος ὁ Α'. Πλή-
ρης μυστικότητος περιεκαλύπτε τὰ σκοπούμενα, ἅτινα ἡρέμα μὲν
ἄλλ' ἀσφαλῶς ὠρίμαζον πρὸς ἐκτέλεσιν. Οἱ ἐξοχώτεροι τῶν Οὐλί-
νων εἶχον προσηλυτισθῇ, καὶ ἡλπίζετο ἀσφαλῆς ἐν τῷ κοινο-
βουλίῳ πλειοψηφία. Ἐκτοτε ἐλέγετο, ὅτι τὸ ἐκ τῶν νήσων ἐκεί-
νων ὄφελος δὲν ἀπεζημίωσεν τὰς ἐκτάκτους δαπάνας. ὅσας ἀπή-
λθον αὐταὶ παρὰ τῆς προστατίδος Δυναμείας. Δὲν ἔλειπον δέ,
πλὴν τούτου, καὶ ἀφιλοκερδέστεραι σκέψεις. Ὑπεδεικνύετο τὸ
διαρκῶς καὶ ἀνενδότως δυσυπότακτον τοῦ ἐθνικοῦ φύλου, καὶ τὸ
δίκαιον τῆς ἀρχῆς τῶν ἐθνικοτήτων, καθ' ἧς δὲν ἤρμοζε νὰ ἀντι-
στῇ ἡ ἐλευθέρᾳ Ἀγγλίᾳ. Οἱ τραχέως δὲ σκώπτοντες πρακτικοὶ
Ἀγγλοὶ πολιτικοὶ παρεῖχον εἰς τοὺς Ἑπτανησίους τὴν μετὰ τῆς
Ἑλλάδος ἑνώσιν ὡς τιμωρίαν, καὶ προῦφῆτεον ταχεῖαν καὶ
πικράν τὴν μεταμέλειαν. Οὕτως ἐφαίνοντο πάντα κατὰ τὰς ἐπι-
θυμίας βαίνοντα τοῦ Λεοπόλδου. ὅτε ἐν μέσῳ τῶν πρωίμων ἐκεί-
νων περὶ ἐκχωρήσεως σχεδίων παρενέπεσεν ὀλεθρίως ἢ καλῶς
λελογισμένη γενναιοφροσύνη τῶν Τόρεων. Ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁ Βέλ-
λικτον προέβητο ὡς ὑπουργικὸν ζήτημα τὴν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν
θρόνον ὑποψηφιότητα τοῦ Λεοπόλδου, ὁ ὀξυδερκὴς παρατηρητὴς
καθ' ὅσον γεννώμενον τὸ σπέρμα τῆς ἀποποιήσεως τοῦ πρίγκηπος
Λεοπόλδου. Οἱ Τόρεις ἐπεδείκνυντο ἐναθρυνόμενοι τὴν πολιτικὴν
αὐτῶν γενναιοφροσύνην, καὶ ἀλαζονευόμενοι δὲν ἀπέκρυπτον τὴν
δυσπιστίαν αὐτῶν πρὸς τὰς νέας σχέσεις μετὰ τοῦ Λεοπόλδου
καὶ τῶν ἐξεχόντων μελῶν τῆς ἀντιπολιτεύσεως.

Παρὰ τὰς συμβουλάς τοῦ ἐμπίστου αὐτοῦ Στόχαρ εἶχε πρ-

ραμελήσει ὁ πρίγκηψ Λεοπόλδος νὰ καθορίσῃ ἐκ προοιμίων τὴν θέσιν αὐτοῦ ὡς πρὸς τὸ ἐλληνικὸν ζήτημα. Τὸ περιβάλλον τὴν Ἑλλάδα ἰδανικὸν γόητρον ὑπέτασσε τὴν φαντασίαν αὐτοῦ, καὶ ὁ ἐν ἀπόπτῳ θρόνῳ τοσαύτην ἐξήσκει ἐπ' αὐτοῦ μαγείαν, ὥστε παρέστη δραστηρίως καὶ ζωηρότερον ἴσως τοῦ δέοντος ὡς μνηστήρ, καὶ ἐξήγειρεν οὕτω παρὰ τῷ ὑπουργεῖῳ τὴν ιδέαν, ὅτι ἡδύνατό τις νὰ ἐκτεθῇ ὑπὲρ ὑποψηφίου μὴ ἀντισταμένου καὶ μηδένα προτείνοντος ὅρον «Κατόπιν μόνον ἐστάθμισε, κατὰ βάθος, τὰς δυσχερείας τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ προσεπάθησε νὰ ἐπιτύχῃ τοὺς ὅρους ἐκείνους, ἀφ' ὧν, κατὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ Στόκ-μαρ, ἔπρεπε νὰ ἐξαρτήσῃ τὴν ὑποψηφιότητά του».

Διὰ τοῦτο δὲ ὁ Λεοπόλδος, κατ' Ἰανουάριον τοῦ 1830, πρὶν ἢ αἱ Δυνάμεις προτείνωσιν αὐτῷ τὸν ἐλληνικὸν θρόνον διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τοῦ Φεβρουαρίου, εὗρέθη ἐν τῇ δυσχερίᾳ θέσει ἑαυτοῦ. Προσεπάθησε δὲ νὰ ἀποσπάσῃ ἐκ τῆς ἀκάμπτου πολιτικῆς καὶ τῆς ἀπαθoῦς δυσπιστίας τῶν Τόρειων ὀλίγας τοῦλάχιστον ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ὠφελείας, δυσαναλόγους πλέον, ἐννοεῖται, πρὸς τὰ πρότερον σκοπούμενα. Τὴν ἐκχώρησιν τῶν Ἰονίων νήσων οὐδ' ἡδύνατο κἄν νὰ προφέρῃ, καθότι καὶ αὐτὸ τὸ ἀπαραίτητον ἡμφισβητεῖτο τότε, καὶ μετὰ πολλὰς μόλις δεκαετηρίδας ἔμελλον τὰ πράγματα αὐτὰ νὰ χύσωσι παράδοξον φῶς ἐπὶ τῶν σχεδίων τοῦ Λεοπόλδου.

Πρὸς τὴν δειλὴν δὲ ἐρώτησιν, ἂν ἦτο δυνατόν νὰ πεισθῇ ἡ Πύλη, ἀντὶ χρηματικῆς ἀποζημιώσεως, εἰς ἐκχώρησιν τῆς Κρήτης, ὑπέδειξεν ὁ Ἀβερδην εἰς τὸν πρίγκηπα, ὅτι ὁ κυρίαρχος ἡγεμὼν τῆς Ἑλλάδος ἤθελεν εἶναι κύριος νὰ προέλθῃ εἰς τοιαύτην διαπραγματεύσιν, καὶ εὐμενῶς ὑπεσῆμανεν, ὅτι ἡ προσωπικότης ἀκριβῶς τοῦ Λεοπόλδου ἡδύνατο νὰ πράξῃ τὴν κατὰ τοῦ νέου ἐλληνικοῦ Κράτους νευρικὴν ζηλοτυπίαν τῆς Ἀγγλίας, καθ' ἣν περίπτωσιν ἡ νῆσος τῆς Κρήτης ἔμελλε νὰ ἀνήκῃ εἰς οἰανδήποτε ἄλλην πλὴν τῆς Πύλης κυβέρνησιν. Ὅτε ὁμοῦς ὁ Λεοπόλδος, τῇ 30 Ἰανουαρίου, κατέστησε τὴν κατοχὴν τῆς Κρήτης ἀπαραίτητον ὅρον τῆς ἀποδοχῆς τοῦ ἐλληνικοῦ θρόνου, ἐξεδήλωσεν ὁ Ἀβερδην ἅπαν τὸ πείσμα καὶ τὴν τραχύτητα τῆς ἀγ-

γλικῆς διπλωματίας. Κατεμήμφθη τοῦτ' αὐτὸ τοῦ πρίγκιπος ὡς συμβουλευομένου τὸν Δούρχαμ, τὸν Λόβερ, τὸν Πάλλμεστον, τὸν Βρούμ, πολεμίους τοῦ ὑπουργείου, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν 31 Ἰανουαρίου τὴν χαρακτηριστικωτάτην ταύτην διὰ τὴν περίστασιν καὶ αὐτόχρημα ἀγροῖκον ἀπάντησιν: «Περὶ Κρήτης συν-
δαμοῦ οὐδέποτε μέχρι τοῦδε ἐγένετο λόγος. Καίτοι πολλὰ μέχρι
τοῦδε ἐγένοντο διαπραγματεύσεις, εἴθε ἐλεύθερος πάντοτε νὰ
παραιτηθῇτε ἀλλὰ τὴν ἀπόφασίν σας ταύτην δὲν δύναται νὰ
ἐξηγήσῃ ἡ ἀρνησις τῆς Κρήτης. Ἀναλογισθῆτε κατὰ πόσον τοι
οὕτη διαγωγὴ συμβιβάζεται πρὸς τὴν ἀξιοπρέπειαν ὑμῶν καὶ
τὸ συνεπὲς τοῦ φρονήματος. Αἱ Δυνάμεις δὲν σκοποῦσι νὰ δια-
πραγματευθῶσι πρὸς ὑμᾶς καὶ ἡβελον θεωρήσῃ ὡς ἀρνησιν τὴν
ὑπὸ ὄρους ἀποδοχὴν».

Τότε ἀντὶ νὰ ἀφήσῃ ἐλευθέρως τὰς Δυνάμεις νὰ θεωρήσωσιν ὡς ἀρνησιν τὴν ὑπὸ ὄρους ἀποδοχὴν, ἀντὶ νὰ ἀντιτάξῃ εἰς τὴν ἀλαζονείαν τῶν Τόρεων τὴν τολμηρὰν ἀποφασιστικότητα ἀνδρός συνειδότος τὸν ὑψηλὸν ἑαυτοῦ σκοπόν, ἀντὶ νὰ ἀψηφήσῃ τὴν τριανδρίαν τῶν προστατιδῶν Δυνάμεων, ὧν φαινομένη μόνον ὑπῆρχεν ἡ ὁμοφροσύνη, καὶ νὰ ἀνυψώσῃ τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ θέλησιν καὶ τὴν τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, παρέστη συναισθανόμενος πάντοτε τὸ βάρος τῆς πρὸς αὐτὸν εὐεργεσίας τοῦ ὑπουργείου, καίπερ δυνάμενος νὰ μνητεύσῃ, ὅτι τὸ ὑπουργεῖον ἐκ μεγάλης μόνον βιαζόμενον ἀνάγκης εἶχε καταστήσει ὑπουργικὸν ζήτημα τὴν κοβουργικὴν ὑποψηφιότητα, ἐνέδωκεν οὐχ ἥττον, καὶ ὑπεδύθη τὸ ἀτολμον ἐκεῖνο καὶ ἀναποφάσιστον ἦθος, ὅπερ κατὰ τὸ ἡμῖς πάντοτε εἶναι τῆς ἥττης ἀφορμὴ καὶ τῇ 30) 11 Φεβρουαρίου 1830, ἤτοι τὴν ἐπαύριον τῆς τοῦ Βέλλικτον πρὸς αὐτὸν ἀπαντήσεως, ἀνεκοίνωσε πρὸς τοὺς τρεῖς πληρεξουσίους, ὅτι συνήγει καὶ ἀπεδέ-
χετο τὴν ὠφέλιμον καὶ ὑψηλὴν ἀποστολὴν, ἥτις ἀνετίθετο αὐτῷ.

Ἦρξατο ὅμως κατόπιν μεταμελούμενος ἐπὶ τῷ κατεσπευσμένῳ αὐτοῦ διαδήματι, καί, λεπτολογῶν πάλιν περὶ τοὺς ὅρι-
σμούς τῆς συνόδου, προσεπάθησε νὰ ἀποκτήσῃ ὅ,τι παρήτησε, γράφων αἰφνης πρὸς τὸν λόρδον Ἀβερδην, ὅτι ἐξ ὁμοφροσύνης μόνον ἀπεδέξατο τὴν ὑπὸ τῆς συνόδου ὑπαγορευθεῖσαν τροποποι-

ησιν, καὶ συνήνεσεν εἰς τὸ πρωτόκολλον κατὰ τὸ γράμμα μόνον καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἐπιστολῆς τῆς 30)11 Φεβρουαρίου. Διαρκουσῶν ἔτι τῶν δυσχερέτων αὐτῶν διαπραγματεύσεων ἀνεχώρησε κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου εἰς Παρίσιους, καὶ κατέλιπεν ἐν τῇ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ τὸν Στόκμαρ ἀντιπρόσωπον.

Ὁ πρίγκηψ εἶχεν ἀναλάβει ἐν τῷ μεταξὺ καὶ τὴν ἀπὸ πολλοῦ διακεκομμένην ἀνταπόκρισιν αὐτοῦ πρὸς τὸν Καποδίστριαν. Ἐκ τοῦ Οἴκου Μάιλβουργ ἔγραψεν αὐτῷ τῇ 16)28 Φεβρουαρίου ὅπως ἀγγείλῃ, ὅτι εἶχεν ἀποδεχθῇ τὴν λίαν κολακευτικὴν καὶ ἐντιμὸν προσφορὰν τῆς ἡγεμονίας τῆς Ἑλλάδος. Ὡς πρὸς τοὺς ὅρους ὁμοῦς, ἔλεγε, δὲν εἶχον τὰ πράγματα καλῶς· ἡ παράκλησις αὐτοῦ, ὅπως ἐπιτραπῇ τοῖς Ἕλλησι τὸ δικαίωμα τῆς ἀντιρρήσεως κατὰ τοῦ προσώπου αὐτοῦ, δὲν εἶχεν εἰσακουσθῇ, ὥστε ἠναγκάζετο οὕτω νὰ παραστῇ αὐτοῖς ὡς προσφερόμενος ὑπὸ τῶν Δυνάμεων ἡγεμῶν.

Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Λεοπόλδου πρὸς τὸν Κυβερνήτην ἔχει ὡδε :

Ἐν τῷ Οἴκῳ Μάιλβουργ τῇ 16)28 Φεβρουαρίου 1830.

Ἀγαπητέ μοι Κόμη,

Σήμερον σὰς γράφω ὀλίγα τινα, μηνύων ὅτι μετὰ πολλὰς δυσχερεῖς διαλέξεις, ἐδέχθην τὴν παρὰ τῶν συμμάχων Δυνάμεων προσενεχθεῖσάν μοι ἐντιμοτάτην ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος, παρακλῆσας νὰ δώσωσι καὶ τοῖς Ἕλλησι ψῆφον περὶ τῆς ἐκλογῆς μου, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθην. Ἐλπίζω ὁμοῦς ὅτι, ὅταν αἱ διαπραγματεύσεις καταστῶσι γνωσταὶ τοῖς Ἕλλησι, θέλουσιν ὁμολογήσει ὅτι δὲν ἡμέλῃσα νὰ θηρεύσω τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῶν, ὅσον ἡδυνάμην.

Ἐὰν ἀνελογιζόμεν τὴν προσωπικὴν μου μόνον θέσιν, ἤθελον ἐπιμένειν εἰς εὐνοϊκωτέρους ὅρους, ἢ δὲν ἤθελα ἀποδεχθῇ ὁ φόβος ὁμοῦς, μὴ ρίψῃ πάλιν τὸ ἐλληνικὸν ζήτημα εἰς τὸ χάος ἐκεῖνο, ὅθεν μόλις ἐξέρχεται, μὲ προκκινεῖ νὰ θυσιάσω πάντα προσωπικόν μου σκοπόν.

Γνωρίζετε, ἀγαπητὲ κόμη, ὅποια τρέφω πρὸς ὑμᾶς, ἀπὸ μα.

χροῦ ἤδη χρόνου, αἰσθήματα· πρέπει δὲ νὰ σᾶς ἐκφράσω πόσον ἐλπίζω, ὅτι θέλετε μὲ ὑποστηρίξει· διὰ τῶν συμβουλῶν καὶ τῆς

Ἄνδρ Μεταξᾶς.

Φρονήσεως ὑμῶν ἐν τῷ δυσχερεῖ σταδίῳ, εἰς ὃ εἰσέρχομαι. Διὰ τοῦτο σᾶς παρακαλῶ νὰ ἐξακολουθήτητε πηδάλιουχοῦντες μέχρι τῆς ἀφίξεώς μου τὸ σκάφος τῆς πολιτείας, ὅπερ τοσάκις ἐσώσατε

ἀπὸ ναυαγίου. Ἄγνοῶ ἂν ἀπαιτῇται τυπικὴ τις πρὸς τοῦτο πληρεξουσιότης· ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει θέλω σπεύσει ὅ,τι τάχιστα νὰ διαβιβάσω ὑμῖν τοιαύτην. Οὐχ ἦττον παρακαλῶ ὑμᾶς νὰ θεωρήσῃτε αὐτήν, ἐν τούτοις, ὡς ὀριστικὴν καὶ νὰ τὴν ἀνακοινώσῃτε ὅπου δεῖ. Ἡ ἀφιξίς μου δὲν δύναται νὰ γείνῃ ἐντὸς βραχείως χρονικοῦ διαστήματος, καθότι ἔχω πολλὰς ἔτι νὰ ταχτοποιήσω ἰδιαιτέρας μου ὑποθέσεις. Ἐξηγήσατέ μοι σαφῶς, σὰς παρακαλῶ, ἅμα ὡς δυνηθῇτε, τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Ὡς πρὸς τοῦτο σπουδαῖον ἤθελεν εἶναι νὰ μοὶ στείλῃτε ταχέως ἐμπιστευτικόν τινα γραμματέα, κομιστὴν τῶν ὑμετέρων ἀνακοινώσεων καὶ δυνάμενον νὰ μοὶ χρησιμεύῃ διὰ τὰ ἑλληνικὰ ἔγγραφα. Ἄλλην ἡμέραν θέλω σὰς γράψῃ ἐκτενέστερον. Παύων δὲ σὰς προσφέρω τὴν διαβεβαίωσιν τῆς διαφερούσης μου ὑπολόψεως καὶ τῆς εἰλικρινεστάτης φιλίας, μεθ' ἧς καὶ διατελέσω ὦν κτλ.

ΛΕΟΠΟΛΔΟΣ.

Ἐπίστευεν ὁ πρίγκηψ Λεοπόλδος εἰς τὴν εἰλικρίνειαν τῶν συγχῶν τοῦ Καποδιστρίου διαβεβαιώσεων, ὅτι ἐπὶ τοῦ νὰ ἐξέλθῃ τῆς ἑλληνικῆς κολάσεως καὶ ὅτι εὐδαίμων ἤθελεν εἶναι νὰ παρασκευάσῃ τὴν ὁδὸν τῷ μέλλοντι ἡγεμόνι. Ἐν τῇ ἀνωτέρῳ ἐπιστολῇ, ὡς εἶδον οἱ ἀναγνώσται, ἔστι καὶ ἀκούσιός τις ἐγγικτικὴ φράσις, ἣτις ἐπείραξε βεβαίως τὴν εὐερέθιστον καρδίαν τοῦ Καποδιστρίου. Τί ἐσήμαινεν ἡ διὰ τῶν φιλοφρονητικῶν ἐκείνων λόγων παρεχομένη πληρεξουσιότης πρὸς περαιτέρω κυβέρνησιν τοῦ σκάφους τῆς πολιτείας; οὐδὲν ἄλλο βεβαίως, ἢ ὅτι ἀνεμίμνησκε τῷ Κυβερνήτῃ, τὸν λαβόντα ἐπταετὴ ἐξουσίαν παρὰ τοῦ θρόνου καὶ ἐλπίζοντα ἰσθῖον ἡγεμονεῖαν, ὅτι οὐδὲν ἦτο πλέον ἀπὸ τῆς 22)3 Φεβρουαρίου, ὅτι παρήγε τοῦ λοιποῦ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς χάριτος ἀνωτέρου. Διὰ τοῦτο βλέπομεν τὸν Κυβερνήτην τὸν ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς ἀντιπολιτεύσεως καὶ τῶν ἐξωτερικῶν ἀποτυχιῶν αὐτοῦ ἀποδυσπετοῦντα πρὸς τὸ μέλλον καὶ ζητοῦντα νὰ ἀποχωρήσῃ τῆς ἀρχῆς πρὸς ἰδιωτικὴν ἡσυχίαν ἐν Ἑλβετίᾳ· ἐφ' ᾧ καὶ βλέπομεν αὐτὸν γράφοντα ἐν ὑστερογράφῳ τινὶ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν Κύναρδ ταδε : « Ἄν πλησιάζητε τὸν

νέον ἡγεμόνα, παρακινήσατε αὐτὸν νὰ μᾶς βοηθήσῃ, νὰ μιμηθῇ τὸ παράδειγμά σας. Ἵνα θερίσῃ τις, πρέπει νὰ σπείρῃ. Ἄς προσπαθήσωμεν νὰ καταλύσωμεν τὸν βίον ἐγγὺς ἀλλήλων, καὶ νὰ ἀναπαυθῶμεν ἅπαξ πάλιν παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς λίμνης τῆς Γενεύης. Θέλω κατοικήσει κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ γήρως μου τὴν μικρὰν ἑπαυλιν «Fleur d' Eau», ἂν, ἐννοεῖται, δὲν μὲ ἐκβάλῃ αὐτῆς ὁ ἀπὸ βορρᾶ ἄνεμος».

Πρὸς τὴν ἀνωτέρω ἐπιστολὴν τοῦ Λεοπόλδου, ὁ Κυβερνήτης ἀπήντησε διὰ πολλῶν, ἀλλὰ δὲν πρέπει τις νὰ λησμονήτῃ ὅτι διὰ νὰ ἐννοήσῃ αὐτὰς πρέπει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ τί πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸν ἔλεγεν ὁ Καποδίστριας. Οὕτω λ. χ. ἔλεγε πρὸς τὸν Κολοκοτρώνην : «Ἐδεξάμην τὸ ἀξίωμα, ὅπερ μοι ἐνεπιστεύθη τὸ ἔθνος, οὐχὶ χάριν τοῦ ἀξιωματος, ἀλλ' Ἵνα ἐργασθῶ ὑπὲρ τῆς ἀποκαταστάσεως καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἄν πιστεύωσιν οἱ σύμμαχοι ὅτι ἡ ἀποκατάστασις αὕτη καὶ ἡ ἀνεξαρτησία εἶναι δυνατὰι μόνον διὰ ξένου πρίγκηπος κυβερνήσαντος τὴν Ἑλλάδα δι' ἑαυτὸν, τοὺς κληρονόμους καὶ τοὺς διαδόχους του, ἐγὼ πρῶτος θέλω ἀναγνωρίσει κατὰ τοὺς νομίμους τύπους τὸν πρίγκηπα τοῦτον, ταυτέστιν ἀφοῦ καταμάθω τὴν διάθεσιν καὶ τὴν γνώμην τοῦ ἔθνους. Τὸ ἔθνος δὲν θέλει ἀρνηθῇ, ἀμα ὡς λάβῃ τὴν ἐγγύησιν, ὅτι ὁ νέος ἡγεμὼν θέλει κυβερνήσει ἐπὶ μόνῳ τῷ σκοπῷ τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς γενικῆς πάντων ἀνεξαρτησίας καὶ τῶν δικαιωμάτων, ἅτινα ἀπέκτησαν οἱ Ἕλληνες διὰ τῶν αἱμάτων αὐτῶν καὶ τοσοῦτων θυσιῶν! Πρὸς τὸν φρούραρχον δὲ Ραῖον ἔλεγε : «Δὲν ἤλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ζητήσω θέσιν, μηδ' αὐτὴν τὴν πρώτην ἀκούσας δὲ τὴν κλῆσιν τοῦ ἔθνους τούτου, σκοπὸν εἶχον μόνον νὰ συντελέσω, πάσῃ δυνάμει, εἰς τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ἀποκατάστασιν. Ὁ σκοπός μου οὗτος εἶναι ἀμετάβλητος καὶ μένει πάντοτε ὁ αὐτός. Ἄν ὁ ἐκλεχθεὶς κυριάρχης ἡγεμὼν εἶναι τὸ μόνον μέσον πρὸς ὀριστικὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου, ἐγὼ πρῶτος θέλω ὑποδεχθῇ αὐτὸν καὶ χαρῇ ἐπὶ τούτῳ ἐξ ὅλης μου ψυχῆς».

ὑπὸ τοιούτων κατεχόμενος αἰσθημάτων ὁ ὄντως πατὴρ ἐκεῖνος τοῦ ἔθνους, ὁ πρῶτος τῶν Ἑλλήνων Ἕλλην, ὡς ἀπεκἀ-

λει αὐτόν, πάνυ δικαίως, ὁ Ι. Ρίζος Νερουλός, ἔγραψε τὰς δε τὰς διπλωματικωτάτας καὶ πατριωτικωτάτας πρὸς τὸν ἐκλεγέντα ἡγεμόνα κυρίαρχον τῆς Ἑλλάδος Λεοπόλδον ἐπιστολάς, ἃς οἱ ἀντιπολιτευόμενοι παρεξηγήσαντες ἐθεώρησαν αὐτὸν ὡς τὸν ἀληθῆ αἷτιον τῆς ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος παραιτήσεως τοῦ Λεοπόλδου.

Τῷ Ὑψηλοτάτῳ Βασιλικῷ πρίγκηπι Λεοπόλδῳ.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 25 Μαρτίου 1830.

• Πρίγκηψ, ἡ Θεία πρόνοια δὲν ἔγκαταλείπει τὴν Ἑλλάδα. Μαρτύριον δὲ νέον ἢ μεγαλοψυχία, μεθ' ἧς ἡ ὑμετέρα Βασιλικὴ Ὑψηλότης ἐπροστάτεισε τὰ νόμιμα αὐτῆς συμφέροντα, ἐν ᾧ ἐγένετο ἡ περὶ αὐτῶν κρίσις. Ὅθεν καὶ τὸ γράμμα δι' οὗ ἡ ὑμετέρα Βασιλικὴ Ὑψηλότης μ' ἐτίμησεν ἀπὸ 16)28 Φεβρουαρίου, παρέχει εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ ἀσφαλέστατα περὶ τοῦ μέλλοντος ἰχέγγυα, τὸ μὲν, ἐκ τῶν ἀγώνων οὓς ἡγωνίσθητε πρὸς ἐπέκτασιν τῶν ὁρίων, τὸ δέ, διότι ἡτήσατε καὶ τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ αὐτῆς ἀνακτος.

• Τὸ πρωτόκολλον τῆς 3 Φεβρουαρίου καὶ αἱ συμπληρωματικαὶ αὐτοῦ πράξεις ἐν ποίῳ τύπῳ μέλλουσι νὰ διακωινωθῶσι πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, ἀγνοῶ. Ἀλλ' ὅσον εἰκάζω ἐκ τῶν μερικωτέρων ἐντεύξεων μου μετὰ τῶν προσέδρων τῶν τριῶν συμμάχων Αὐλῶν, αὐτοὶ ζητοῦσι τὴν ἀπαρέγκλιτον ἐκτέλεσιν τῶν εἰς αὐτοὺς προστεταγμένων, οὐδεμίαν διαπραγματείαν δεχόμενοι οὔτε σκέψιν περὶ τῶν τύπων καθ' οὓς τὰ ἀποφασισθέντα παρὰ τῶν Δυνάμεων πρέπει νὰ βαλθῶσιν εἰς πρᾶξιν.

• Ἐὰν ὅμως ἡ ὑμετέρα Βασιλικὴ Ὑψηλότης κλίνει νὰ ρίψῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τὰ ψηφίσματα τῆς ἐν Ἀργεὶ ἐθνικῆς συνελεύσεως, τῶν ὁποίων συνάπτω ἐνταῦθα τὴν συλλογὴν, θέλει ἰδεῖ (ψηφίσματι α', ἀρθρῷ γ') ὅτι εἰς ἐμὲ δὲν συγχωρεῖται νὰ συμφωνήσω ἐν ὀνόματι καὶ ἐκ προσώπου τῆς Ἑλλάδος οὐδὲν συμφώνημα ἀναφερόμενον εἰς τὰς περὶ ὧν λόγος ἐκδιαθέσεις (arrangements définitifs) εἰμὴ ἂν οὐ οἱ πληρεξούσιοι αὐτῆς ἀντιπρόσωποι σχεφῶσι καὶ ἐπικυρώσωσι τὰ πάντα.

• Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ τρόπος καθ' ὃν ἡ ἐν Ἀργεὶ συνέλευσις ἐθεώρησε τὴν συνθήκην τῆς 6 Ἰουλίου διαφέρει οὐσιωδῶς τῆς περὶ αὐτῆς κρίσεως τῶν ὑψηλῶν Δυνάμεων, τῆς ἐμφαινομένης εἰς τὰ κατὰ Φεβρουάριον μεταξὺ αὐτῶν διομολογούμενα· ἐπειδὴ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις, καίπερ πολλὰ προσλιπκρήσασα, οὐδόλως ἐκλήθη νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὰς νεκρὰς διαπραγματείας, πῶς δύναται νὰ δεχθῇ τὸ κεφάλαιον αὐτῶν, χωρὶς νὰ ζητήσῃ πρότερον τὴν συγκαλέσιν τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως, ὑποκειμένη, ἄλλως, νὰ κατηγορηθῇ ὅτι κατεπάτησε τοὺς ὅρκους, τὸ ἄξιωμα, καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ ἔθνους ; Διότι οἱ πληρεξούσιοι καὶ τῶν ἐπαρχιῶν, συνελθόντες εἰς ἐθνικὴν ὁμήγυριν πρὸς τὸ ἀκοῦσαι τὰς πράξεις τοῦ Λονδινείου συνεδρίου, ἤθελον εὑρεθῇ ὡς πρὸς τὴν περὶ ὀρίων ἀποφασισιν εἰς δύσκολόν τινα καὶ δεινὴν ἀνάγκην, ἥ νὰ παραβῶσι τὰ ἱερώτατα περὶ τοὺς ἐντολὰς αὐτῶν καθήκοντα, ἥ νὰ λειψώσιν ἀπὸ τὰ ὀφειλόμενα λόγῳ δικαιοτάτης εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς σεβαστοὺς τῆς Ἑλλάδος εὐεργέτας.

• Ἀπὸ τῆς αὐτῆς ὁμῶς τῶν καθηκόντων βαθυτάτης αἰσθήσεως ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις ἤθελε δεχθῇ μετ' εὐγνωμοσύνης τὰς ἄλλας διατάξεις καὶ κατασφελίσαις ἀγαθῶν πολυτίμων, τὰς παρὰ τῶν εὐεργετῶν ἐρχομένας, καὶ ἡ ὑμετέρα Βασιλικὴ Ὑψηλότης τότε ἤθελεν ὑπερευφρανηθῇ καλουμένη παρὰ τῆς δημοθύμου καὶ πανεόρτου ψήφου ἐθνικῆς συνελεύσεως εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἑλληνικῆς ἀνακτίσεως ὑπὸ νόμους, τῶν ὁποίων τὰς βάσεις ἡ ἐν Ἀργεὶ συνέλευσις προεθέσπισεν. Ἐπὶ δὲ τῶν παρόντων, καὶ δι' ὅσα προσέθεσα, καὶ διὰ τὸν τρόπον ὅλως, καθ' ὃν αἱ Δυνάμεις ἀπεφάσισαν νὰ ἐκτελέσωσι τὰ δόξαντα, ἀναγκάζομαι νὰ ἀποκριθῶ ἀμέσως πρὸς τὰς γενησομένας μοι διακονώσεις, χωρὶς νὰ συγκαλέσω συνέλευσιν. Ἀναγγελῶ λοιπὸν πρὸς τε τὴν Γερουσίαν καὶ πρὸς τὸ ἔθνος τὰ ἀναπόδραστα αἵτια τῆς τοιαύτης μου βραχυθύνου διαγωγῆς, τῆς ὁποίας μέτοχος ἔσται, ἐλπίζω κἄν, καὶ ἡ Γερουσία, καθὼς μετέχει καὶ τῆς πληρεστάτης μου πίστεως εἰς τὴν ἐλευθέριον καὶ γενναίαν τῆς ὑμετέρας Βασιλικῆς Ὑψηλότητος προαίρεσιν, σφίστατα ἐκπεφρασμένην ἐν τῇ τῆς 16 (28) Φεβρουαρίου γράμματι. Εἰς τὸν κόλπον ἔρα ὑμῶν, πρίγκηψ, οἱ Ἕλληνες θέλουσι πλέον

καταθέσει τὰς ἐφέσεις αὐτῶν· καὶ ὑμεῖς μετὰ χάριτος αὐτὰς εἰσακούοντες, θέλετε τοὺς δείξει ὅσην καὶ οἶκον εὐδαιμονίαν αἱ Δυναμίεις τοῖς παρεσκεύασαν, προβιβάζουσιν αὐτοὺς εἰς βαθμὸν ἐλευθέρου καὶ αὐτονομίου ἔθνους.

•Τοσοῦτον δὲ περισπούδαστον ἔχω νὰ προϋποβάλω εἰς τὴν ὑμετέραν Βασιλικὴν Ὑψηλότητα τὴν αἵρεσιν τῆς πολιτείας μου, ὥστε σὰς δίδω λόγον αὐτῆς καὶ πρὶν ἀκόμη λάβω τὰς ἀξιωματικὰς διακοινώσεις τῶν κυρίων Προσέδρων τῶν συμμάχων Αὐλῶν, καὶ πρὶν ἀπειθύνω καὶ πρὸς τὴν Γερουσίαν ἐπὶ τῶν περιστάσεων πρὸς τὰς διαγγελλομένων. Τοῦτο τὸ χρέος ἐκτελέσω, ἐλπίζω, μετ' ὀλίγας ἡμέρας, καὶ τότε καὶ ἡ Γερουσία θέλει εὐλαβῶς ἀναφέρει πρὸς τὴν ὑμετέραν Βασιλικὴν Ὑψηλότητα τὰς ἐφέσεις τοῦ ἔθνους· ἡ δὲ πρὸς αὐτὴν ἀπόκρισις τοῦ ἄνακτος, ἀπὸ τοῦ νῦν πέποιθα, ὅτι θέλει διαλύσει πᾶσαν ἀμφισβολίαν, καὶ ὅλας τὰς γνώμας θέλει καθησυχᾶσαι καὶ ὅλας τὰς καρδίαις θέλει ἀνοίξει εἰς γενναιοτάτην καὶ εὐλαβιστάτην περὶ τὴν ὑμετέραν Βασιλικὴν Ὑψηλότητα ἀφοσίωσιν.

•Περὶ τῆς ἐκκένωσης τῆς Εὐβοίας καὶ Ἀττικῆς, ὅσην σπουδὴν καὶ ἂν καταβάλωσιν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεις τῶν τριῶν Δυναμείων, ἀμφιβόλλω ὅτι θέλει κατορθωθῇ τόσον ταχέως ὅσον πιστεύουσιν οἱ παρὰ τῇ Ἑλληνικῇ κυβερνήσει καθεστῶται πρόεδροι τῶν Αὐλῶν. Διότι καὶ ἂν ἐκδώσῃ ἡ Πύλη τὰ ἀναγκαῖα φερμένα, πάλιν εἶναι πιθανώτατον νὰ ἀντιτάξωσι πρὸς αὐτὰ ὅτι Ὁμὲρ Πασᾶς καὶ ὁ φρούραρχος τῶν Ἀθηνῶν πολλὰς δυσκολίας καὶ ἀναβολάς· ἄλλ' ὅπως καὶ ἂν ἐξηγῇται ἀδύνατον νὰ μὴ προέλθωσι πολλὰι ταρχαὶ καὶ ἀταξίαι καὶ ἐκ τῆς ἀπολείψεως τῶν κατεχομένων σήμερον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μερῶν, ἐκτὸς ἂν ἡ κενώσεις αὐτῶν γείνηται παρὰ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοὺς ἐξῆς ὅρους:

•α') Νὰ ἐνεργηθῇ ταῦτοχρόνως μὲ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Τούρκων ἀπὸ τὰ δοθέντα εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν ἐπικράτειαν μέρη.

•β') Οἱ ὁροθεταὶ περὶ τῶν μνημονεύει ὁ Θεὸς παρὰ γράφους τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 3 Φεβρουαρίου, νὰ ἀναλῃθωσιν καὶ τὴν περὶ κενώσεως ἐπιμέλειαν.

•γ') Νὰ δοθῶσιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβερνήσιν ἡ ἀνάγκη

ματα, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ παράσχη βοήθειαν ζωῆς εἰς τὸ πλῆθος τῶν καταφευξομένων ἐνταῦθα οἰκογενειῶν.

•Καί μοι συγχωρεῖ βεβαία ἡ ὑμετέρα Βασιλικὴ Ὑψηλότης νὰ ἐπιστήσω πρὸς ὀλίγον τὴν προσοχὴν τῆς ἐφ' ἑκάστον τῶν ἄρθρων τούτων.

•Μόνον διὰ πραγμάτων θέλουσι καταπεισθῇ οἱ Ἕλληνες ὅτι, ἀπολείποντες τοὺς διὰ τῶν αἱμάτων αὐτῶν ἀποκτηθέντας τόπους, ἀνταποκτῶσιν ἄλλους, καθ' ὧν τὰ ὅπλα τῶν δὲν ἠτύχησαν. Ἄλλ' αἱ σύμμαχοι Αὐλαὶ μέλλουσιν ἀπαιτῆσαι τὴν ἄμεσον ἀναχώρησιν τῶν ἐλληνικῶν δυνάμεων γῆς καὶ θαλάσσης ὅσαι σκεπάζουσι τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα· εἴμπορεῖ τοῦτο νὰ ἐκτελεσθῇ ἀταράχως χωρὶς νὰ πρρευρίσκεται ἐκεῖσε μία σεμνοπρόσωπος ἐξουσία; Περὶ τὸν κρίνω ν' ἀποδείξω ὅτι διὰ μόνης τῆς παρουσίας τῶν ὁροθετῶν, καὶ τοῦ ἠθικοῦ αὐτῶν ἀξιώματος, στηριζομένου εἰς τὰς ναυτικὰς δυνάμεις τῶν συμμάχων Αὐλῶν, δύνανται νὰ προληφθῶσι πολλαὶ συμφοραί, ἀναπόφευκτοι, ἀν ἀφεθῇ ἡ ἐνέργεια τῆς κενώσεως εἰς μόνην τὴν ἐλληνικὴν κυβέρνησιν καὶ τοὺς ὑπηρέτας αὐτῆς.

•Τελευταῖον οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, εἰς τοὺς ὁποίους μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ναυπάκτου, τοῦ Μεσολογγίου καὶ τῆς Βονίτσας, ἡ κυβέρνησις ἐπροϋμῆθη νὰ χορηγήσῃ χρηματικὰς καταβολὰς πρὸς τὸ σπεῖραι τὰ χωράφια αὐτῶν καὶ προσμεῖναι τὴν ἐσοδεῖαν τοῦ ἔτους, ἐνδεχόμενον εἶναι νὰ παραιτήσωσι τὰς ἐστίαις αὐτῶν καὶ τότε πῶς θέλομεν τοὺς δεχθῇ, ἀν δὲν δυνάμεθα νὰ τοὺς δώσωμεν νέας βοηθείας; ἢ θέλουσι τάχα τὰς εὐρεῖ πρὸς τῶν ἀδελφῶν τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀλεγοποννήσου, μόλις ἀρχομένων νὰ ἀνακύπτωσιν ὀλίγον ἀπὸ τῆς προτέρας ἐθλιωτάτης αὐτῶν καταστάσεως;

•Δέν μοι ἀνῆκει νὰ ἐξετάσω, ἐὰν ἡ γραμμὴ τοῦ Ἀσπροποτάμου εἶναι ἱκανὴ νὰ ἀσφαλίσῃ τὰς μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος εἰρηνικὰς καὶ καλογειτονικὰς σχέσεις. Λέγω ὁμῶς καὶ λέξω πολλάκις, ὅτι αἱ ὀκτὼ ἐπρχαίαι αἱ ἐπιστρέφουσιν ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν κυριότητα, ἡ Ἀκαρνανία δηλαδή, ἡ Βόνιτσα, ὁ

Βάλλτος, ὁ Βλοχός, τὰ Ἀγγραφα, τὸ Καρπενήσι καὶ τὸ Πατρα-
τζίκι, περιλαμβάνουσι λαὸν χριστιανικὸν 80 ἢ 100,000 ψυχῶν,
ἐξ οὗ πηγάζουσι σχεδὸν τὰ δύο τρίτα τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ,
συγκειμένου κατὰ τὴν ἐσχάτην ἀναρρόθμειν ἐξ εἴκοσι ταγμάτων
τετρακοσιάνδρων. Ἄλλως τε καὶ πασιδὴλον ὑπάρχει, ὅτι αἱ ἐπαρ-
χίαι αὗται, μόνον ὑπὸ Ἑλλήνων κατοικοῦμεναι, οὐδέποτε ὁλο-
τελῶς ὑπετάχθησαν εἰς τὴν Πύλην, καὶ ὅτι οἱ στρατιῶται καὶ
ἀρχηγοὶ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ 1821 τὸ μέγιστον συνετέλεσαν διὰ τῆς
ἀνδρίας των εἰς τὸν κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνα. Τί ποιήσουσι
λοιπὸν, ὅταν μάθωσιν ὅτι ἡ γενέθλιος αὐτῶν γῆ ὑποβάλλεται
καὶ πάλιν ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν δυναστείαν; Ἄν μείνωσι στρα-
τιῶται τῆς Ἑλλάδος, εἰς αὐτοὺς πλέον δὲν δύναται νὰ ἐπι-
στευθῇ ἡ φυλακὴ τῶν ὁρίων. Ἄν προτιμήσωσι νὰ μείνωσιν ὑπὸ
τοὺς Τούρκους ἵνα ἀρχίσωσι πάλιν τὴν παλαιὰν αὐτῶν ἀρματο-
λικὴν τέχνην, θέλουσι τάχα σεβασθῇ τὴν νέαν ὁροθεσίαν, συνε-
θισμένοι ὄντες εἰς τὴν πρὸς τοὺς Τούρκους πολεμιότητα; Δὲν τὸ
πιστεύω· ἐπειδὴ καὶ ἄνθρωποι ἀξιόπιστοι μὲ βεβαιοῦσιν ὅτι ὁ
Ἀσπροπόταμος καὶ ὁ Σπερχειὸς εἰς πολλὰ μέρη γίνονται βατοί
ρύακες, τὸ δὲ ἐδῶθεν αὐτῶν μέρος εἶναι πλατεῖα ἔρημος, ὅπου
οὔτε πόλεις ἀπαντῶνται οὔτε χωρία, καὶ τέλος ὅλη ἡ γραμμὴ
ἡ χαραχθεῖσα ὑπὸ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 3 Φεβρουαρίου οὐδεμίαν
προσφέρει εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον αὐτοφύη καὶ ἀσφαλῆ ἄμυναν,
τὴν ἀναγκαιοτάτην πρὸς τὸ στερεῶσαι τὸ πολυδάπανον καὶ πο-
λύμοχθον τῶν Δυνάμεων εἰρήνευμα τοῦτο. Ἀλλὰ περὶ τοῦ πρῶ-
ματος τούτου, ἀχθαινοῦ ὄντος εἰς τὴν ὑμετέραν Βασιλικὴν Ὑψη-
λότητα, περισσότερον δὲν ἐκτείνομαι προστίθημι δὲ μόνον ὅτι,
ἂν αἱ περὶ ὁροθεσίας ἀποφάσεις τῶν συμμαχῶν αὐλῶν ὑπάρχωσιν
ἀμετάθετοι, μόνῃ ἡ ὑμέτερα Βασιλικὴ Ὑψηλότης ἐρχομένη ἐν-
ταῦθα δύναται νὰ ἐξομαλύνῃ τὰς ἐκ τῆς ἐκτελέσεως προκυφού-
σας μεγάλας δυσκολίας, καὶ νὰ προλάβῃ πολλὰς συμφοράς.

Ἰκετεύω λοιπὸν αὐτὴν θερμότατα νὰ σπεύσῃ ὅσον ἐνεστί
τὴν εἰς Ἑλλάδα ἀρτίζειν· διότι οὐδεὶς δύναται, πρίγκηψ, νὰ πλη-
ρώσῃ τὸν τόπον τῆς ὑμετέρας Βασιλικῆς Ὑψηλότητος ἐν τοιαύτῃ
βαρεῖα περιστάσει, ἡ δὲ ἀπουσία αὐτῆς οὐκ ἔσται ἀνευ μεγάλης

Σπυρίδων Τριχούπης.

λυπήσεως καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν συμμάχων Δυνάμεων καὶ αὐτῆς τῆς Πύλης.

• Ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις πρέπει, καθὼς εἶπα, νὰ δώσῃ καὶ βοήθειαν καὶ ἐλπίδας, ἵνα παρηγορήσῃ τὰς δυστυχίας καὶ προλάβῃ τὰς ἀταξίας κατὰ τὴν μετακίνησιν τῶν ὁρίων. Ἀλλὰ ταῦτα δὲν δύναται νὰ εὐδώσῃ κυβέρνησις παύουσα. Ἡ αὐτὴ δὲ οὔτε πίστεως ἱκανῆς ἀξιοῦται πρὸς τὸ πείσαι καὶ τὰς συμμάχους Δυνάμεις καὶ τὴν Πύλιν, ὅτι τὰ ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἀποφασισθέντων προκύψοντα, προκύψουσιν ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν ἀποφάσεων.

• Ὅταν λοιπὸν ἡ Ὑμετέρα Βασιλικὴ Ὑψηλότης ἐπιστήσῃ δεόντως τὸν νοῦν ἐπὶ τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν, τότε ἀναμφιβόλως θέλει κρίνει δευτέραν πᾶσαν ἄλλην, ἥτις ἐνδέχεται νὰ ἀπαιτῇ καὶ νὰ παρεκλύῃ τὸν ἐπ' ἄλλοδαπῆς χρονισμόν Αὐτῆς.

• Ἐγὼ δέ, καίτοι ὑπὸ τῶν πόνων καὶ μόχθων κατατρυχόμενος, τὰς φροντίδας μου ὅμως καὶ τοὺς ἀγῶνας πάντας θέλω καταβάλλει πρὸς τὸ δικαιῶσαι τὴν εἰς ἐμὲ ἐντιμοτάτην πίστιν καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς Ὑμετέρας Βασιλικῆς κορυφῆς, καὶ εὐτυχῆς λογισθῆσομαι ἐκπληρῶν τὸ διπλοῦν τοῦτο καθήκον, ἐφ' ὅσον ἡ μὲν ὑγεία μου μοι τὸ συγχωρήσῃ, ἡ δὲ Ὑμετέρα Βασιλικὴ Ὑψηλότης θέλει ἀσπαζέσθαι τὸν ἀσθενῆ τῆς ὑπηρεσίας μου φόρον.

• Γ. Γ. Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 26 Μαρτίου (7 Ἀπριλίου). Χθὲς τὸ ἑσπέρας μετέδωκα μερικωτέρως εἰς τὴν Γερουσίαν τὸ τε πρωτόκολλον τῆς 3 Φεβρουαρίου καὶ τὸ γράμμα τῆς Ὑμετέρας βασιλικῆς Ὑψηλότητος, ἅμα σπουδάσας νὰ ἐξηγήσω εἰς τὰ μέλη τοῦτου τοῦ σώματος ὅσα ἀγαθὰ αἱ ἐν Λονδίῳ γενόμεναι συνθεσίαι παρασκευάζουσιν εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν, καὶ περὶ τὸν λόγον, τοῖς ἀνήγγειλα ὅτι, ἀφοῦ λάβω τὰς ἀξιοματικὰς διακοινώσεις, θέλω σκεφθῆ μετ' αὐτῶν περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν προτιθεμαι νὰ ἐκπληρώσω τὸ πρὸς τὴν Ἑλλάδα χρέος μου καὶ ἅμα νὰ δικαιώσω ὅσον τὸ ἐπ' ἐμοὶ τὴν τιμὴν τῆς εἰς ἐμὲ πίστεως τῶν τε συμμάχων Αὐλῶν καὶ τῆς Ὑμετέρας Βασιλικῆς Ὑψηλότητος.

• Ἡ Γερουσία ἀφοῦ πρῶτον ἐσιώπησε βαθεῖαν καὶ κατηφῆ

σιωπὴν, μοὶ ἐζήτησε τὴν ἀδειαν νὰ ἀποχωρήσῃ ἵνα σκεφθῇ μετ' ἐπιστάσις ἐπὶ τῶν δοθέντων αὐτῇ σπουδαιοτάτων ἀγγελμάτων.

«Σήμερον δὲ ἦλθε παρ' αὐτῆς πρὸς ἐμὲ ἐπιτροπὴ συγκειμένη ἐκ τοῦ προέδρου καὶ δύο εἰσηγητῶν, ἧτις καὶ ἄρτι ἐξῆλθεν, ἀφοῦ μοὶ προσελάλησε κατὰ τὸ νόημα τὰ ἐξῆς : « Ἀγνοοῦμεν κατὰ ποῖον τρόπον αἱ σύμμαχοι Δυνάμεις μέλλουσι νὰ μᾶς διακοινώσωσι τὰς ἀποφάσεις των, τὰς ὁποίας, ὅποῖαι καὶ ἂν ᾦσιν, ἀμφιβάλλομεν, καθ' ὅσα μᾶς εἶπατε, ἂν μᾶς μένῃ ἐλευθερία νὰ δεχθῶμεν ἢ ν' ἀπορρίψωμεν. Ἡμεῖς δὲν ἔχομεν κῦρος νὰ δεχθῶμεν τὴν πρᾶξιν τῆς 3 Φεβρουαρίου καὶ τὰ συμπληροῦντα αὐτῇ καὶ ἂν δὲ τὸ ἔθνος μᾶς εἶχε δώσει τὴν τοιαύτην ἐξουσίαν, πάλιν μᾶς ἦτον ἀδύνατον νὰ τὴν ἐνεργήσωμεν χωρὶς νὰ παραβῶμεν τὰ ὀφειλόμενα καὶ εἰς ἑαυτοὺς καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀδελφοὺς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τῆς Κρήτης, τῆς Σάμου, καὶ τῶν ἄλλων νήσων τῶν εἰς τοὺς Τούρκους ἐπιστραφεισῶν. Ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης ἂς πράξῃ ὅ,τι κρίνῃ συμφερότερον καὶ σωτηριώτερον εἰς τὴν πατρίδα, ἀλλ' ἡμεῖς οὐδέποτε συγκατανεύσομεν εἰς τὸ νὰ ἀναλάβητε ἐν ὀνόματι καὶ ἐκ προσώπου τοῦ ἔθνους τὰ περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 3 Φεβρουαρίου. Αἱ συμμάχουσαι Δυνάμεις δύνανται νὰ φέρωσιν εἰς ἔργον τὴν αὐτῶν ἀπόφασιν, ἀφισταμένων ἡμῶν, καὶ ἐτοιμῶν ὄντων νὰ ἐκθίσωμεν ἐν ὑπομνήματι τοὺς λόγους, δι' οὓς ἀναγκαζόμεθα νὰ μὴ πράξωμεν ἄλλως. Καὶ τοῦτο ἡμῶν τὸ ὑπόμνημα σᾶς παρακαλοῦμεν νὰ στήσετε πρὸ τῶν ποδῶν τῶν συμμάχων ἀνάκτων, ἵνα κρίνωσι κατὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ φιλανθρωπίαν αὐτῶν ».

« Ἀς μὴ ἀμφιβάλλῃ ἡ ὑμετέρα Βασιλικὴ Ὑψηλότης ὅτι πολλὰ ἡγόρευσα, παραστήσας εἰς τὴν ἐπιτροπὴν πληκτικώτατα ἡλίους κινδύνους παρασκευάζει ἡ τοιαύτη ἀντιδιάθεσις καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας τὰς ὑπὸ τοὺς Τούρκους μεταβαίνουσας καὶ εἰς τὰς συστησούσας τὴν νέαν Ἑλληνικὴν ἐπικράτειαν. Τότε ἐν τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς ὁ ἀπὸ Πατρατζικίου, Κ. Αἰνιάν, μοὶ εἶπεν : « Ἄλλ' εἰς τὰς προσταγὰς τῆς ὑμετέρας Ἐξοχότητος οὐδεὶς θέλει ὑπακούσει κατὰ τὰς ἐπαρχίας. Τί ὠφελεῖ νὰ συγκατατεθῶμεν εἰς πράγματα ἀνεκτέλεστα ; » Ἐγὼ δὲ τῷ ἀπεκρίθην : « Διὰ τί ἀνεκ-

τέλεστα, ἔαν προσφέρωμεν εἰς τοὺς ὁμογενεῖς μας πατρίδα, τὴν μένουσαν εἰς ἡμᾶς Ἑλληνικὴν γῆν. καὶ πόρους ἐξ ὧν νὰ ἐγκατασταθῶσι καὶ ζήσωσιν εἰρηνικῶς καὶ τιμίως ;

« Δὲν θέλω νὰ βαρύνω τὴν ὑμετέραν Βασιλικὴν Ὑψηλότητα διὰ τῆς καθ' ἑκάστα ἀναγραφῆς τῆς μακρᾶς ταύτης συνομιλίας. Ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι αἱ γνώμαι ἀνακινοῦνται καὶ ζέουσιν, οὐδ' εὐκολοῦς ἔσται ἡ αὐτῶν καταπράυνσις. Ἐγὼ πάν, ὅ,τι δύναμαι καὶ σπουδάζω καὶ σπουδάσω πρὸς τούτῳ· πλὴν λέγω καὶ πάλιν πρὸς τὴν ὑμετέραν Ὑψηλότητα, ὅτι συμφέρεи νὰ ἔλθῃ τάχιον ὥς συνεπιλαβὼν τοῦ ἔργου, καὶ τότε ἐλπίζω ὅτι καὶ τὸ ἐμοῦ μέρος γενήσεται ὥς καλλίτερον ».

Τοιαύτη τις ἦτο ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Καποδιστρίου πρὸς τὸν Λεοπόλδον Ὁ ἔμπιστος δ' ἄνθρωπος, ὅστις ἐμελλε νὰ κομίσῃ πρὸς τὸν πρίγκηπα τὸ μήνυμα τοῦ Κυβερνήτου, ἦν ὁ πρίγκηψ Γουσταῦος Βρέδε, υἱὸς τοῦ βαυαροῦ στρατάρχου. Παράδοξον ἦτο βεβαίως, ὅτι ξένος νεαρὸς ἀξιωματικὸς, ἐξελέγη ὅπως πληροφορήσῃ προφορικῶς τὸν μέλλοντα τῆς Ἑλλάδος ἡγεμόνα περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι καταστάσεως τῶν πραγμάτων. Ἐν παρόδῳ σχεδὸν καὶ μετὰ πολλῆς ἐλαφρότητος ἐμνημονεύετο, ὅτι ὁ Βρέδε, καὶ τοι ἐκ τυχαίας συστάσεως τοῦ Ἰδιδεχ γνωστὸς τῷ Κυβερνήτῃ, ἠδύνατο νὰ παρασχῇ ἐπαρκεῖς πληροφορίας περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι συμβάντων καὶ συμβαινόντων. Πρὸς πληρῶσιν δὲ τῶν κενῶν, ἅτινα ἠδύνατο νὰ καταλίπῃ ὥς πρὸς τὰς θεωρίας ἡ ἔκθεσις τοῦ νέου ἀξιωματικοῦ τοῦ ἱππικοῦ, προσέθηκεν ὁ Καποδίστριας ἐν δευτέρᾳ συστατικῇ ἐπιστολῇ αὐθημερόν γραφείσῃ, 25)6 Ἀπριλίου 1830, περιγραφὴν τῶν θυσίων, αἵτινες ἤθελον ἀπαιτηθῇ παρὰ τοῦ μέλλοντος ἡγεμόνος τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ δευτέρα αὕτη συστατικὴ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Λεοπόλδον εἶχεν ὧδε :

Τῷ Ὑψηλοτάτῳ καὶ βασιλικῷ πρίγκηπι Λεοπόλδῳ

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 25 Ἀπριλίου 1830.

Ἡ ὑμετέραμιν Βασιλικὴ Ὑψηλότης ἠδύοχησε νὰ μοὶ ζητήσῃ ἄνθρωπὸν τινα πιστόν, ἱκανόν νὰ τῇ ἐκθέσῃ, ἐλθὼν αὐτόσε, τὰ

τῆς παρούσης καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος. Ἐγὼ δὲ μὴ δυνάμενος νὰ ἐκλέξω τὸν ζητούμενον, ἵνα μὴ διεγείρω ἀντιζηλίαν καὶ δώσω καὶ εἰς τὸν πατριασμὸν νέαν ἀφορμὴν νὰ ἐπαυξήτῃ διὰ τῆς κακομηχανίας τὰς ὑφιστάτας σήμερον ἐνταῦθα δυσχερεστὰς ἀνθρώπων καὶ συμφερόντων, ἀπεφάσισα νὰ σὲς γράψω τὸ μακρὸν γράμμα, εἰς τὸ ὁποῖον παρέπεται τὸ παρόν.

• Περὶ πολλοῦ δὲ ποιούμενος νὰ σὲς τὸ διαβιβάσω τάχιον καὶ χωρὶς νὰ προσμείνω τοὺς ταχυδρόμους τῶν ξένων πρακτόρων, ἀνχωροῦντας βραδύτερον, παραδίδω ἀμφοτέρω εἰς τὸν πρίγκηπα Κ. Βρέδε, ὅστις προστασσεται νὰ ἔλθῃ εἰς Μασσαλίαν ἢ εἰς Τουλῶνα, καὶ ἐκεῖθεν ἀμέσως νὰ δηλοποιήσῃ τὸν ἐπὶ πότην κ. Ἐϋνάρδ, ὅτι φέρει γράμματτα πρὸς τὴν ὑμετέραν Βασιλικὴν Ὑψηλότητα· οὗτος δὲ θέλει σὲς τὸ μνηύσει εὐθύς, καὶ τότε στέλλετέ τινα εἰς τὸ καθαρτήριο καὶ τὰ παραλαμβάνει παρὰ τοῦ κ. Βρέδε ἀσφαλῶς.

• Καὶ ἂν μὲν ἡ ὑμετέρα Βασιλικὴ Ὑψηλότης θελήσῃ νὰ μοὶ ἀποκριθῇ διὰ τοῦ αὐτοῦ κομιστοῦ, αὐτὸς ἐπιστρέφει καὶ πρὶν τελειώσῃ τὴν καθαρσιν· εἰδὲ μὴ, ὁ κ. Βρέδε θέλει ἔλθεῖ νὰ σὲς προσκυνήσῃ καὶ νὰ λάβῃ τὰς προσταγὰς σας.

• Ὁ κ. Βρέδε διέτριψεν ἱκανὸν καιρὸν ἐν Ἑλλάδι, ὑπηρετήσας ὡς στρατιωτικὸς, καὶ πάντοτε ἐντίμως πολιτευθεὶς. Ἐγὼ ἄλλως δὲν τὸν γνωρίζω εἰμὴ ἐκ τῆς εὐνοίας, ἣν εἶχε πρὸς αὐτὸν ὁ συνταγματάρχης κ. Ἐϋδεκ. Τὸν νομίζω ὁμῶς ἀρκούντως εἰδήμονα τῶν διατρεχάντων καὶ διατρεχόντων ἐν τῇ Ἑλλάδι, καὶ ἱκανὸν νὰ δώσῃ εἰς τὴν Ὑμετέραν Βασιλικὴν Ὑψηλότητα, ἂν τῇ ἔρεσκη, κεφαλαϊώδῃ ἔννοιαν τοῦ πῶς εὖρον ἐγὼ τὸν τόπον, καὶ πῶς σήμερον ἔχει αὐτός.

• Ἄλλ' ἤ μοι συγχωρήσῃ ἡ Ὑμετέρα Βασιλικὴ Ὑψηλότης καὶ αὐθις νὰ τὴν παρακαλέσω νὰ ἀποφασίσῃ νὰ φθάσῃ τάχιον εἰς Ἑλλάδα, διότι πᾶσα ἀναβολὴ ἐνδέχεται νὰ βλάψῃ πολὺ τὸν τόπον, καὶ πολὺ νὰ ἐμπλέξῃ τὰ πράγματα, τῶν ὁποίων ἡ Ὑμετέρα Βασιλικὴ Ὑψηλότης ἀναλαμβάνει τὴν ἐπιμέλειαν.

• Τὰ πράγματα ταῦτα εἶναι ἐκ φύσεως δυσχερέστατα, ὥς νομίζω ὅτι τὸ ἀπέδειξα ἐν τῇ ἐπιστολῇ μου. Καὶ ἀφοῦ ἡ Ὑμετέρα Βασιλικὴ Ὑψηλότης δέχεται τὸ μέγιστον ἀγώνισμα τοῦ

πληρῶσαι τὰ ἀποκληρωθέντα εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐν αὐταῖς ταῖς χερσὶν ὑμῶν κεῖται πλέον καὶ ἡ αἰσία ἀρχὴ τοῦ ἔργου, οὐδὲ δύνασθε, ὦ Ἀναξ, νὰ τὸ ἐπιτρέψητε εἰς ἄλλους· εἰδὲ μὴ, τῆς ἐνεργείας ἡ δύναμις ἀπομειοῦται, ἢ καὶ παντάπασι καταργεῖται. Ἄλλως τε τῆς ὁροθεσίας μελλούσης ἀναγκαίως ἐγείραι ἰσχυρόν τινα κίνδυνον ἐν Ἑλλάδι, διὰ τὴν Ἑμετέρα Βασιλικὴ Ὑψηλότης νὰ μὴ ἀρκάσῃ τὴν πρώτην ταύτην εὐκαιρίαν πρὸς τὸ ἐμφανίσαι τοῖς Ἕλλησι τὴν περὶ αὐτοὺς πατρικὴν αὐτῆς διάθεσιν καὶ τὸν ἐκουσιασμόν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν ;

Καὶ ἐγώ, ἂν εὖρον χάριν τινὰ παρὰ τοῦ λαοῦ τούτου, ἐκν καὶ σήμερον αὐτὸς διαιτελῇ ἐπιδεικνύμενος εἰλικρινῆ καὶ ἀπερί- γραπτον πρὸς ἐμὲ πίστιν, τοῦτο ποιεῖ, διότι μὲ βλέπει ἔμμενως καὶ προσωπικῶς συμμετέχοντα τῆς ἀθλιότητος καὶ πολυπαθείας αὐτοῦ πρὸς μόνον σκοπὸν τοῦ ἀφανίσαι αὐτάς. Εἰς τὸ ἐπαύλι- σμα τοῦ στρατιώτου ὑπὸ τὴν πτωχὴν καλαμοστέγην τοῦ χωρι- κοῦ, ἐν πάσῃ ὥρᾳ τοῦ ἔτους, ὅπωςδὴποτε ἔχοντα ἡλικίας τε καὶ ὕψους πολλῆς μὲ ἐλάλησαν οἱ στρατιῶται καὶ ὁ λαὸς περὶ τῶν συμφερόντων αὐτῶν, καὶ μὲ ἐγνώρισαν, καὶ ἐγὼ τοὺς ἐδί- δαξα τί ὀρεῖλουσι καὶ εἰς ἑαυτοὺς καὶ εἰς τὴν κυβέρνησιν των καὶ εἰς τὸν πεπολιτευμένον κόσμον. Τολμῶ λοιπόν, Ἀναξ, νὰ εἰπω ὅτι εἰς ταύτην τὴν δοκιμασίαν προσμένουσι πρῶτον οἱ Ἕλληνες καὶ τὴν ἑμετέραν Βασιλικὴν Ὑψηλότητα. Ἄν ἐπιφανῇτε εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς των ὡς αὐθέντης μὴ δυνάμενος νὰ ὑποφέρῃ τὴν πτω- χείαν καὶ ἔνδειάν των, ἀντὶ νὰ τοῖς ἐπιβάλητε σέβας ἐκὼν θέλετε χάσῃ τὴν ἀσφαλεστάτην ἐπὶ τὰς γνώμας αὐτῶν ἐπίδρασιν. Ἄλλ' ἡ εὐκαιρία τῆς πρώτης ἀθλήσεως ἰδοὺ πᾶρεστιν. Ἐλθετε νὰ πικρευθῇτε εἰς τὸ δυσχερές καὶ ἀλγαινόν τῆς ὁροθεσίας ἔργον, καὶ μὴ ἀρίνετε ἄλλους νὰ τὸ ἐπιστατήσωσιν εἰς τὸν τόπον σας.

«Ὀφείλω δὲ εἰς τὴν ἑμετέραν Ὑψηλότητα ἐξηγήσεις τινὰς ἰδιαιτέρας καὶ ἐπὶ τοῦ πρώτου μέρους τῆς ἐπιστολῆς μου. Νὰ διέλθω ἀναλυτικῶς τὰς πράξεις τοῦ Λονδινείου συνεδρίου, μοὶ εἶναι ἀδύνατον, διὰ τὴν ἑλλειψιν τοῦ χαιροῦ. Προφανῶς ὅμως βλέπω ἐξ αὐτῶν τοῦτο, ὅτι τὸ συνέδριον ἀντὶ νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν παραδοχὴν τῶν περὶ τῆς αὐτονομίας αὐτῆς

ἀποφάσεων, κατὰ τοὺς ἐννόμους τύπους, ἔκρινε συμφερότερον καὶ συντομώτερον νὰ τῇ τὰς ἐπιβάλλῃ ἀπλῶς καὶ ἀπαρσκευάστως. Καὶ διὰ ποίους μὲν λόγους προετίμησε τὸν τοιοῦτον τρόπον, δὲν μοι ἀνήκει νὰ ἐξετάσῃ· ὅτι ὅμως αὐτὸς εἶναι ἀπροφύεστατος εἰς τὰ συμφέροντα καὶ τοῦ δυστυχοῦς· τοῦτου τόπου καὶ τῆς ὑμετέρας Βασιλικῆς Ὑψηλότητος, τοῦτο κάλλιστα ἐξεύρω.

• Ἡ πράξις τῆς 3 Φεβρουαρίου καὶ ἡ ἀπονέμουσα τῇ ὑμετέρᾳ Ὑψηλότητι τὴν κυριαρχικὴν καὶ διαδοχικὴν ἐξουσίαν οὐδὲ λόγον ἀναφέρουσι περὶ τοῦ δημοσίου δικαίου τῶν Ἑλλήνων· ἐξ οὗ εἰκάζεται ἔν ἐκ τῶν δύο, ἡ ὅτι αἱ σύμμαχοι Δυνάμεις φρονοῦσιν ὅτι τὸ πρόσωπον τοῦ ἡγεμόνος ἀπορροφᾷ καὶ ἐγκατασυνάγει εἰς ἑαυτὸ ὅλα τὰ δικαιώματα τῶν Ἑλλήνων, ἡ ὅτι εἰς τὸν ἀνακταῖ ἀφῆσαν τὸ ἀναγορεῦσαι αὐτά, καθ' ἣν στιγμὴν θέλει λάβει τὴν ἡνιοχίαν τῶν πραγμάτων. Ταύτην τὴν δευτέραν ἐξήγησιν ἔδοξα καὶ εἰς τὰ μέλη τῆς Γερουσίας καὶ εἰς τοὺς ἄλλους πολίτας τοὺς πολλὰ κατερωτῶντάς με, ἀφ' ὅτου τὰ ἐν Λονδίνῳ διαβουλευθέντα ἔγειναν ἐνταῦθα γνωστά, καὶ κατὰ ταύτην ἴσως θέλει συντεθῇ καὶ ἡ προφώνησις τῆς Γερουσίας.

• Τὸ δὲ περαιτέρω μένει νὰ πράξῃ αὐτὴ ἡ ὑμέτερα Βασιλικὴ Ὑψηλότης, τῆς ὁποίας ἡ ἀπόκρισις καὶ περιμένεται μετὰ πολλῆς συνοχῆς, καὶ ἔσται τοῖς πᾶσι καταθύμιος, ἐὰν διαρρήδην ἀποφαινῇται περὶ ὧν εὐπαρρησιάζεως τυλμῶ νὰ σᾷ σημειώσω.

• α') Ἄν ὑμέτερα Ὑψηλότης ἔχῃ διαθέσιν νὰ παραδεχθῇ τὴν θρησκείαν τοῦ ἔθνους, ἥς νεύσῃ νὰ τοῦ τὸ ἀναγγεῖλῃ, καὶ εὐθὺς αὐτὸ θέλει συνχρῆθ' πρὸς τε τὴν ὑμέτεραν Ὑψηλότητα καὶ πρὸς τὴν γενεὰν αὐτῆς διὰ τοῦ ἱερωτάτου δεσμοῦ.

• β') Δὲν θέλετε βεβιαχά, ἀναξ, νὰ κυβερνήσητε ἀνευ ἐννόμων τύπων, παραδεδεγμένων παρ' αὐτῆς τῆς Ἑλλάδος. Ἄν εὐδοκῇ σῆτε λοιπὸν νὰ ἐπιβλέψῃτε εἰς τὸ δεύτερον ψήφισμα τῆς ἐν Ἀργεὶ Ἑθνικῆς Συνελεύσεως, θέλετε κηρύξει ὅτι δέχεσθε τὰς βάσεις αὐτοῦ, ἀποταμιεύοντες τὸ νὰ δώσετε εἰς τοὺς Ἑλληνας (τηροῦντες ὅλα τὰ δικαιώματα αὐτῶν) θεσμοὺς ἔμφρονας, κατὰ τὰς ἀνεπισημαστέας ὁδηγίας τῆς πείρας.

• γ') Διὰ τῶν λοιπῶν ψηφισμάτων τῆς συνελεύσεως τοῦ Ἀργίου.

εσφαλίζονται τὰ δίκαια ὅλων τῶν πολιτῶν, ὅσοι μεγάλα κατέ-
βαλον καὶ ἐθυσίασαν ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος. Ἐὰν ἡ ὑμετέρα Βασιλικὴ
Ὑψηλότης δι' ἐνὸς μόνον λόγου ἀγγείλῃ, ὅτι θέλει θεραπεύσει

Πετρόμπεης (Μαυρομιχάλης).

καὶ τὰ δίκαια ταῦτα, ἐπομένη εἰς τὰ παρὰ τῆς συνελεύσεως
ψηφισθέντα, τότε πάσαι αἱ ἐπιθυμίαι πληροῦνται, καὶ τὸ ἔθνος
ὅλον μετὰ μυρίων εὐλογιῶν θέλει δράμει εἰς προὔπαντησίν σας.
• Ἡθελα, πρίγκηψ, νὰ ἔχω ὀλίγας ὥρας ἵνα σὰς ἀναπτύξω

τούς λόγους, δι' οὓς ἱρμῶ νὰ σᾶς ὑποβάλω τὰς τρεῖς ταύτας προτάσεις. Ἄλλ' ἡ ὑμετέρα Βασιλικὴ Ὑψηλότης καὶ οὕτω θελεῖ μοι ἀποδῶσαι, ἐλπίζω, τὸ δίκαιον, πιστεύουσα ὅτι ἐν τῇ βᾶθει τῆς συνειδήσεώς μου εὐρίσκω τοὺς λόγους τούτους. Καὶ ἴσως μὲν ἀπατῶμαι· δὲν τολμῶ ὅμως νὰ σᾶς ἐγγυηθῶ ὑποδοχὴν, ὅποια ὀφείλεται παρὰ τοῦ ἔθνους πρὸς τὸν ἡγεμόνα αὐτοῦ, ἂν ἔλθῃτε πρὸδρομον ἢ παρέδρον ἔχοντες τελείαν σιωπὴν περὶ τῶν προσημειωθέντων τριῶν κεφαλαίων.

«Καὶ συγγνώμην δοτε μοι, παρακαλῶ, ἀναξ, διὰ τὴν παρρησίαν τῆς γλώσσης, τοιαύτης οὔσης ἀνέκαθεν ἐν ἐμοί, καὶ διὰ τούτου προξενησάτης μοι ἄλλοτε καὶ τὴν ὑμετέραν εὐνοίαν.

«Μεγάλως ἐπεθύμουν νὰ σᾶς λαλήσω, ἀναξ, καὶ περὶ τῶν πόρων ἡμῶν, καὶ περὶ τοῦ στρατοῦ, καὶ περὶ τοῦ ναυτικοῦ, καὶ ὅλως περὶ συμπάσης τῆς διοικήσεως· ἀλλ' ἀμφιβάλλω ἂν δυνηθῶ· διότι τοσοῦτον ἄθροισμα πολυμερῶν καὶ ἀσυνηθεστέρων ὑποθέσεων μὲ καταπιέζει τήμερον, καὶ εἰς τοσάυτην ἐργασίαν μὲ καταδικάζει καὶ ἡ διπλωματία, ὥστε καὶ αἱ δυνάμεις μου ἤδη ἐκλείπουσι, καὶ ἀναγκάζομαι νὰ ὑπαγορεύσω καὶ τοῦτο τὸ ἰδιαίτερον γράμμα, αἰτούμενος συγγνώμην παρὰ τῆς ὑμετέρας Ὑψηλότητος.

«Ὁ ἱππότης Κ. Ἐϋναρδ, ὁ μεγάλᾳ ὠφελήσας ἐν πολλοῖς τὴν Ἑλλάδα, αὐτὸς θέλει σᾶς παρστήσῃ τὴν χρηματικὴν ἡμῶν στενοχωρίαν καὶ τὸ ἀναγκαιότατον τῆς ἀποστολῆς βοηθείας τινὸς πρὸς τὸ τέλος τοῦ Ἀπριλίου. Ἀλλὰ τὴν βοήθειαν ἃς φέρῃ αὕτῃ ἡ ὑμετέρα Βασιλικὴ Ὑψηλότης. Τοῦτο ἀξιῶν καὶ καθίκευέων οὐ πύσομαι.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Ἐπιστολαὶ τοῦ Καποδιστρίου πρὸς τὸν πρίγκηπα Λεοπόλδον. — Ἀποστολὴ τοῦ πρίγκηπος Βρέδε. — Ἐπιστολαὶ τοῦ Κυβερνήτου πρὸς τὸν Λεοπόλδον, ἐν αἷς πικρῶς καταφέρεται κατὰ τῶν ξένων. — Μυστικαὶ ἀναγραφαὶ τῆς ἀντιπολιτεύσεως πρὸς τὸν ἐκλεγέντα ἡγεμόνα κυρίᾳρχον τῆς Ἑλλάδος. — Οἱ Μανιάται ἀρνοῦνται τὴν πληρωμὴν φόρων. — Νικήτας ὁ τουρκοφύλος. Ἡ ἐν Παρισίοις διαμονὴ τοῦ Λεοπόλδου. — Ὁ Λεοπόλδος ἐπανακάμπτει ἐν τάχει εἰς Λονδὸν. — Ἐπιστολὴ αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐν Λονδίῳ Σύνοδον. — Παραίτησις τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου ἐκ τοῦ ἐλληνικοῦ θρόνου.

Ὁ Κυβερνήτης ἐγίνωσκεν ὅτι οἰκογενειακοὶ λόγοι ἠνάγκαζον τὸν Λεοπόλδον νὰ μὴ σπεύδῃ τὴν εἰς Ἑλλάδα καθόδον αὐτοῦ καὶ ἠνάγκαζεν αὐτὸν νὰ σπεύσῃ πρὸς τὸ ἔργον τοῦ κανονισμοῦ τῶν ὀρίων. Καὶ ἔτι μᾶλλον δὲν ἐτόλμα νὰ ἐγγυηθῇ πρὸς τὸν πρίγκηπα προσήκουσαν παρὰ τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους ὑποδοχὴν, ἂν ὁ Λεοπόλδος δὲν καθυσύχαιε τοὺς Ἕλληνας διὰ κηρύγματος αὐτοῦ περὶ τριῶν ζητημάτων, καὶ δὲν παρείχε τρεῖς ἀπαντήσεις, μετ' ἀνυπομονησίας προσδοκωμενας, σαφεῖς καὶ καταφατικάς :

α') Εἶναι διατεθειμένη ἡ Ὑμετέρα Βασιλικὴ Ὑψηλότης νὰ ἀσπασθῇ τὸ ὀρθόδοξον ἀνατολικὸν δόγμα, καὶ νὰ συνδέσῃ οὕτως αὐτὸν καὶ τὸ γένος αὐτοῦ δι' ἱεροῦ δεσμοῦ μετὰ τοῦ ἔθνους ; β') Θέλει ἡ Ὑμετέρα Βασιλικὴ Ὑψηλότης νὰ ἀπιδῇ εἰς τὸ Β' ψήφισμα τῆς ἐν Ἀργεὶ Ἐθνοσυνελεύσεως ; γ') Θέλει ἡ Ὑμετέρα Βασιλικὴ Ὑψηλότης νὰ ἐκτελέσῃ τὰς λοιπὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Ἀργεὶ συνελεύσεως, αἵτινες ἀσφαλίζουνσι τὰ συμφέροντα πάσης τάξεως τοῦ λαοῦ καὶ ἀποζημιώσιν τῶν ἐν τῷ πολέμῳ θυσίων αὐτοῦ ;

Χωρίς προηγουμένης διαβεβαιώσεως περί τῶν τριῶν τούτων ὄρων, ἐνόμιζεν ὁ Καποδίστριας ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐγγυηθῇ περὶ προσηκούσης καὶ ἀξίας ὑποδοχῆς τοῦ πρίγκηπος. Τοιαῦται ἦσαν αἱ δύο πρῶται ἐπιστολαὶ τοῦ Καποδιστρίου πρὸς τὸν Λεοπόλδον. Ἡ δὲ τρίτη ἐπιστολή, ἐξ Ἀργους τῇ 12)24 Ἀπριλίου 1830 γεγραμμένη, εἶναι κραυγὴ ὀδύνης, ἐπικαλουμένη σωτηρίαν ἐκ τῆς οἰκονομικῆς ἀμνηχανίας, ὁποία οὐδέποτε λείπει ἐν τῇ ἀπαριμνήσει τῶν ἐν Ἑλλάδι κακῶν. Ὁ Κυβερνήτης ἀνεμίμησεν, ὅτι ὁ στρατὸς ἀνέμενε τὴν 23 Μαΐου τὴν πληρωμὴν τῶν τριμηνιαίων αὐτοῦ μισθῶν. Ἐπειδὴ δέ, ἔλεγε, σπουδαιότατον ἦτο νὰ εὐχαριστηθῇ ὁ στρατὸς μετ' ἀκριθείας ἐν τῇ παρούσῃ κρισίμῳ στιγμῇ, καλὸν θὰ ἦτο νὰ ἐτοιμάσῃ ὁ πρίγκηψ Λεοπόλδος ἐν ἑκατομμύριον φράγκων, καὶ αὐτὴν τοῦλάχιστον τὴν ποσότητα νὰ ἀποστείλῃ μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Μαΐου. Ὡς σχόλιον τῆς οἰκονομικῆς ἐκείνης ἀμνηχανίας, ὑπέβαλε συνάμα ὁ Καποδίστριας τὴν πρότασιν περὶ ἀποστολῆς δαπανηρᾶς πρεσβείας καὶ μιᾶς φρεγάτας πρὸς παραλαβὴν τοῦ Λεοπόλδου. Ἀλλ' ἔπραττε τοῦτο ὀκνῶν καὶ διὰ φράσεων ἡκιστα ἐνθαρρυντικῶν. Ἐφαίνετο σκοπούμενον νὰ διεγερθῇ καὶ ὑποτραφῇ ἡ ἀντιπάθεια τοῦ εἰς τὴν ἀγγλικὴν εὐμάρειαν καὶ πολυτέλειαν εἰθισμένου πρίγκηπος κατὰ τῆς πενίας τοῦ μέλλοντος αὐτοῦ βασιλείου. Ἐν αὐτῇ ὁ Καποδίστριας ἔλεγε : « Καίτοι ἡ ἐκλογὴ πρεσβείας δὲν εἶναι πρᾶγμα εὐχερές, καίτοι ὁ ἐξοπλισμὸς φρεγάτας καὶ ἄλλων πλοίων προξενεῖ δαπάνας, ἃς δὲν δύναται νὰ ἀπαντήσῃ ἐδ ταμεῖον ἡμῶν, θέλω πράξει ἐν τούτοις πᾶν τὸ δυνατόν, ὥπως παρασκευάσω τὴν ἐκτέλεσιν τῶν μέτρων τούτων ».

Ἐν δυσὶν ἐπιστολαῖς τῆς 12)24 Ἀπριλίου 1830 ἐπανελάμβανεν ὁ Κυβερνήτης μετὰ μεγίστης ἐπιμονῆς τὰς κατὰ τῶν ὄρων τοῦ πρωτοκόλλου ἐνστάσεις τῆς Γερουσίας. Ἡ ὑπὸ τοῦ Λεοπόλδου παραδοχὴ τοῦ ὀρθοδόξου θρησκευματος, ἔλεγεν, ἠδύνατο μόνη νὰ καθησυχάσῃ τὰ φανατικῶς ἐξηρηθισμένα πνεύματα τοῦ ὀρθοδόξου πλήθους. Πᾶσαι αἱ τάξεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ προσεβάλλοντο κατὰ τὰ ἱερώτατα αὐτῶν συμφέροντα διὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Λονδίνου : ναῦται, στρατιῶται, γεωργοί, ὑπἄλληλοι. Τὸ

δωμάτιον τοῦ κυβερνήτου, ἐλέγετο, ἐπλήρουν ἀδιακόπως ἄνθρωποι ὀδυνώμενοι, καὶ μάτην οὗτος προσεπάθει νὰ παρηγορήσῃ αὐτούς, διότι εἶχε παρέλθει πλέον ὁ καιρὸς τῆς ἐμπιστοσύνης :

• Ὑπάρχουσι κακόβουλοι καὶ δολοπλόκοι ἐν Ἑλλάδι, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ, πλείονες μάλιστα ἢ ἀλλαχοῦ. Ξένοι, ἀπὸ μακροῦ ἤδη ἀπαύστως διχόνοιαν σπείροντες, ἐξακολουθοῦσι μετὰ μείζονος ζήλου τὰς ἐγκληματικὰς αὐτῶν σκευωρίας. Διὰ θράσους κομπουμένου μέχρις αὐθεντείας ἐπαναλαμβάνουσι καὶ πρὸς ἐκείνους ἔτι οἵτινες δὲν τοὺς ἀκούουσιν, ὅτι, ἂν ἡ Ἑλλὰς περιορίσθῃ μέχρι τῶν ὁρίων τοῦ Ἀσπροποτάμου, ἂν ἡ Κρήτη καὶ ἡ Σάμος ἐγένοντο τουρκικαί, ἂν αἱ λοιπαὶ τοῦ πρωτοκόλλου διατάξεις ἦκιστα ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὰς ἐθνικὰς τῶν Ἑλλήνων ἐπιθυμίας, ταῦτα πάντα ἐγένοντο, διότι ἡ Εὐρώπη ὥρειλε νὰ λάβῃ ἀσφαλίστικὰ μέτρα κατὰ τῶν τερατῶδων καὶ φιλοδόξων σχεδίων τῆς σημερινῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως. Ἡ προσωρινὴ αὕτη κυβέρνησις εἰμὶ ἐγώ, τὰ δὲ τερατῶδη καὶ φιλόδοξα σχέδια εἰσὶν αἱ μυστικά μου δῆθεν σχέσεις πρὸς τὴν Ρωσίαν. •

Αἱ πικραὶ τοῦ Κυβερνήτου μομφαὶ κατὰ τῶν ξένων ἀπέβλεπον εἰς τὸν Τσοῦρτς, τὸν Φαβιέ, καὶ τὸν Δώκινς. Ὁ ἄγγλος στρατηγὸς εἶχε προβῆ μέχρι τοῦ ἐμπαθοῦς ἰσχυρισμοῦ, ὅτι ὁ Κυβερνήτης παρῶξυνε τοὺς πατριώτας αὐτοῦ Ἴονίους κατὰ τῆς ἀγγλικῆς διοικήσεως καὶ ἐνήργει ἀναφανδὸν τὰς σκευωρίας ταύτας πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ σμικρύνῃ τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ στέρησιν αὐτῆς τὴν Ἀχαρνανίαν καὶ Αἰτωλίαν. Ὁ Τσοῦρτς ἐπίστευεν ὅ,τι ἔλεγε καὶ ἔγραφε, καθότι ἦτο ἄνθρωπος περιορισμένου νοῦ καὶ ἐμπαθής. Ἐν ὑπομνήματι προωρισμένῳ εἰς φωτισμὸν τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου (1), κατεπολέμησε τὰ ὑπὸ τοῦ φεβρουαρίου πρωτοκόλλου χαραχθέντα ὅρια· ἀνεμίμησκει δ' ἐν αὐτῷ τὴν στρατιωτικὴν σημασίαν τῆς Ἀχαρνανίας, καὶ ἰδίως τῶν στενοποριῶν τοῦ Μακρονόρους. Ἀλλὰ ἡ κατὰ τοῦ Κυβερνήτου μορφωθείσα ἀντιπολίτευσις προέβαινε πολὺ περαιτέρω καὶ

(1) Observations of an eligible line of frontier of Greece, by Leut. Gen. Sir R. Church, London, 1830.

διὰ παντός μέσου. Ἦν ὅπλον ἦν αὐτῇ πρόσφορον καὶ εὐχρηστον, καὶ θριαμβευτικῶς ἐπεκαλεῖτο τὰς διαθέσεις τῶν κυβερνήσεων τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας. Δὲν εἶχεν ὑποτιμηθῇ, ἔλεγον οἱ ἀντιπολιτευόμενοι, ὁ Κυβερνήτης ἐν Λονδίνῳ καὶ Παρισίοις ; δὲν εἶχε καταδικασθῇ αὐτός καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ πάντα ; δὲν εἶχεν ἀποκαλυφθῇ ἡ μυστικὴ ρωσικὴ αὐτοῦ φιλοδοξία ;

Ἐδράζαντο οὕτω τῆς προφάσεως, ὅτι ἤθελον νὰ σώσωσι τὴν χώραν παρὰ ταῖς Δυνάμεις καὶ τῷ νέῳ ἡγεμόνι, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐξασθενήσωσι καὶ παραλύσωσιν ὅλως τὴν ἐνέργειαν τοῦ ὑπομνήματος τῆς Γερουσίας καὶ τῆς πρὸς τὸν Λεοπόλδον ἀπαντήσεως τοῦ Κυβερνήτου δι' ἐναντίων ἀναφορῶν, δι' ἀμέσων ἐγγράφων τοῦ λαοῦ. Τὸ ἔθνος ἔπρεπε νὰ εἰκονισθῇ ὡς κεχωρισμένον ὅλως ἀπὸ τῆς κυβερνήσεως, ἡ δὲ κυβέρνησις αὐτοῦ ὡς κεφαλὴ μόνον καὶ ὄργανον μιᾶς μερίδος. Οἱ πρόκριτοι τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Ὑδρας ἔσπευσαν νὰ ὑπογράψωσι τὸ νέον ἐκεῖνο εἶδος τῶν περὶ ἀφοσιώσεως ἀναφορῶν, αἵτινες ἐνέφκινον ἀπεριόριστον ὑποταγὴν εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν μεγάλων Δυνάμεων.

Ὁ Καποδίστριας προσεπαθῆσεν, ἐννοεῖται, νὰ παρεμποδίσῃ τὰς ἐνεργείας ταύτας, καὶ ἠναγκάσθῃ ἐντὸς ὀλίγου νὰ προβῇ ἀπὸ τῶν αὐστηρῶν καὶ ἀποτρεπτικῶν λόγων εἰς σωφρονισμοὺς καὶ ἀστυνομικὰ μέτρα. Καθότι πάντα ἐκεῖνα ἐφαίνοντο ὡς πολιτικὴ τις διαδήλωσις κατὰ τοῦ κυβερνητικοῦ αὐτοῦ συστήματος. Εἶχον ἤδη παρακολουθήσει τὸ παράδειγμα τοῦ Μαυροκορδάτου ὁ Ζαΐμης, ὁ Μιαούλης, ὁ Πετρόμπεης, ὁ μόλις ἐκ τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ καταδιώξεως καὶ τῆς φυλακῆς ἀπαλλαγείς Φαρμακίδης καὶ ὁ δικηγόρος Κλωνάρης καὶ αὐτὸς ὁ τῆς Γερουσίας πρόεδρος Γεώργιος Σισίνης καὶ πολλοὶ γερουσιασταί, ὅπερ ἀντιφάσκοντες εἰς ἐαυτούς, ὑπέγραψαν. Τῇ μεσιτείᾳ τοῦ ἀγγλοῦ πρεσβευτοῦ Δώκινς ἀπεστάλησαν πολλαὶ τῶν ἀναφορῶν αὐτῶν, χιλίας περίπου φέρουσαι ὑπογραφάς, πρὸς τὸν πρίγκηπα Λεοπόλδον. Τότε ἠναγκάσθῃ ὁ Καποδίστριας νὰ ἀνταποδώσῃ τὰ ἔσα διὰ τοῦ Κολοκοκοτρώνη καὶ τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν, καὶ δι' ὀργίλης ἀνγκοινώσεως πρὸς τοὺς ἐκτάκτους ἐπιτρόπους καὶ τοὺς διοικητὰς νὰ κηρύξῃ ἐγκληματικὰς τὰς κρύφα καὶ ἐν παραβύσῳ ἐνεργουμένας

ἐκείνας ἀναφοράς : « Εἰπέτε εἰς τοὺς περὶ τοιοῦτου ἐγγράφου λαλοῦντας, ἔγραψεν εἰς τὸν Μαυρομμάτην, ὅτι ἱκανῶς χαρακτηρίζει αὐτὸ ὁ τύπος αὐτοῦ καὶ τὸ μυστήριον, δι' οὗ προσπαθοῦσι καὶ τὸ περιβάλωσιν. Ἄν πρόκριτοι ἢ ἄλλοι πολῖται νομίζωσιν, ὅτι ὀφείλουσι νῦν καὶ ἐκφράσωσιν ἀμέσως τὰ αἰσθηματὰ των πρὸς τὸν νέον ἡγεμόνα, τὴν ἐπιθυμίαν των αὐτὴν πρέπει πρὸ παντὸς καὶ δηλώσωσιν εἰς τὴν κυβέρνησιν, ἥτις ἀναμφιβόλως θέλει ἐγκρίνει καὶ ἐπαναλάβωσιν οἱ πολῖται ὅ,τι ἐξέφρχεν ἤδη αὐτὴ ἐν ὀνόματι τοῦ ἔθνους. Ἐκτὸς τῆς ὁδοῦ ταύτης, μένει σκευωρία μόνον καὶ ταπεινώσεις. Συγχρόνως δὲ ἔδωκεν ὁ Κυβερνήτης πληρεξουσιότητα εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ δέχονται πρὸ οἰουδήποτε ἀναφοράς πρὸς τὸν πρίγκηπα, καὶ καὶ ἀποστέλλωσιν αὐτὰς εἰς τὴν κυβέρνησιν, ὅπως διαβιδιασθῶσι πρὸς ἐκεῖνον. Οὕτω δὲ αἱ ἀρχαί, καθ' ἃ μὲν ἐφρόνει ὁ αὐστριακὸς πρόξενος Γρότ, ἐν ταῖς ἐκθέσεσιν αὐτοῦ, « ὑπεστήριζον τὰ φιλοδοξα σχέδια τοῦ Κυβερνήτου ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του », καθ' ἃ δὲ διεβεβαίου ἐπίσημος κυβερνητικὴ ἐγκύκλιος τῆς 2 Ἰουνίου « ἐπεκύρουν ἀπλῶς τὰς περὶ ἐπιταχύνσεως τῆς ἀφίξεως τοῦ πρίγκηπος ἀναφοράς ». Πολυκαὶ δ' ἄλλῃθως νέαι τοιαῦται ἀναφοραί ὑπεβλήθησαν. Ἡ ἀντιπολίτευσις ἐχλεύαζεν αὐτὰς ὡς προδιαγεγραμμένας καὶ κατ' ἐπιταγὴν ὑπογεγραμμένας δηλώσεις, « ὡς τύπους διοικητικῆς κηδεμονίας, ἐν οἷς προσεπάθει ἡ κυβέρνησις καὶ χύση διὰ τῆς βίας τὴν ἐλευθέραν ἐκφρασιν τῶν αἰσθημάτων τοῦ λαοῦ ». Ἡ ἀγανάκτησις δ' αὐτῆς τοσοῦτον ἐκρυφώθη, ὥστε προσεκάλεσε τὸν λαὸν καὶ ἀρνηθῆ πληρωμὴν φόρων. Οἱ Μανιάται μάλιστα προέβησαν μέχρι διαρπαγῆς τῶν δημοσίων ταμείων. « Οὐδέποτε, ἔλεγον, ἐπλήρωσεν ἡ Μάνη, καὶ δὲν ἔπρεπε καὶ καθιερωθῆ τριαυεὶς κακὴ συνθήκη ». Ὁ Κυβερνήτης ἐπέμενε διατηρῶν ἐν Μάνῃ μισητόν τινα κυβερνητικὸν ἐπίτροπον, τὸν Γενοβέλην, εἰς ὃν οἱ Μαυρομιχάται ἀπέδιδον τὴν πρόθεσιν τῆς ἐξολοθρεύσεως πάντων τῶν προὔχόντων τῆς Μάνης. Ἀντὶ δὲ καὶ ἐξαλείψῃ τὴν πρόφασιν ἐκείνην τῆς δυσσεσκείας, ἐνόμισεν ὁ Κυβερνήτης ὅτι ἐκινδύνευεν ἡ ἰδία αὐτοῦ ἀξιοπρέπεια. Ἀπέστειλε ῥωσικὰ πολεμικὰ πλοῖα εἰς Λιμένι ἐξώτρυνε τὸν γαλλικὸν στρατὸν εἰς ἀπειλητικὸν τι κίνημα παρὰ τὰς Κα-

λάμας, ἐκάλεσε Ρουμελιώτας εἰς Πελοπόννησον, καὶ ἀνέθηκεν εἰς τὸν γενναῖον μὲν ἀλλὰ περιωρισμένου νοῦ Νικήταν τὴν ἀστυνομίαν τῆς Χερσονήσου. Κατώρθωσε μὲν οὕτω νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν πρὸ τῆς γεννήσεως αὐτῆς· ἀλλ' ἠῤῥησεν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐναντίων·.

Ἐν τῇ δυσχερεὶ ταύτῃ θέσει εὐρισκόμενος ὁ Καποδίστριας, «ἐμποδιζόμενος ἐν ταῖς ἐνεργείαις αὐτοῦ ὑπὸ ἐσωτερικῶν καὶ ξένων ραδιουργῶν», ὑποπτος ἀπέναντι τῶν κυβερνήσεων τῶν ναυτικῶν Δυνάμεων καὶ ἀδοξήθητος ὑπ' αὐτῶν καταλειπόμενος, πιεζόμενος δὲ ὑπὸ οἰκονομικῶν δυσχερειῶν καὶ κατατρυχόμενος ὑπὸ τῆς εἰς βεβαιότητα μετ' ὀλίγον ἀνακλαδουμένης ὑπονοίας, ὅτι ὁ πρίγκηψ Λεοπόλδος ἤθελεν ἀποχωρῆσαι ἀπέναντι τοιαύτης τῶν πραγμάτων καταστάσεως, καὶ παραιτούμενος ἤθελεν ἐπιρρίψει τὴν εὐθύνην ἐπὶ τὸν Κυβερνήτην καὶ τὴν Γερουσίαν, δὲν ὤκνησε νὰ ἐπιβεβαιώσῃ πρὸς τὸν Λεοπόλδον διὰ τῶν ἀπὸ 5 καὶ 11 Ἰουνίου ἐπιστολῶν αὐτοῦ τὰς προτέρας αὐτοῦ ἀνακοινώσεις, καὶ νὰ ἐκφράσῃ τὴν λύπην αὐτοῦ ἐπὶ τῇ «*musarā radiourgia*» τῶν προσπαθούντων νὰ παρστήσωσι πρὸς τὸν μέλλοντα τῆς Ἑλλάδος ἡγεμόνα δυσάρεστον τὴν εἰκόνα τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῆς καταστάσεως.

Ἐν τούτοις, ὁ καιρὸς παρήρχετο καὶ ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ ἐν Λονδίνῳ πρωτοκόλλου τῆς 22)3 Φεβρουαρίου 1830 δὲν ἐσκόπει νὰ λάβῃ τὴν εἰς Ἑλλάδα ἀγούσαν. Ὁ Λεοπόλδος διέμενεν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Γαλλίας. Ἡ ἐν Παρισίοις διαμονὴ τοῦ Λεοπόλδου σκοπὸν βεβαίως εἶχεν, ἐν πρώτοις, τὴν ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ δανείου ἐνέργειαν. Πλὴν τούτου ὅμως ἐπιθύμει ὁ Λεοπόλδος καὶ τὴν ἀποπεράτωσιν οἰκογενειακῆς ὁλως ὑποθέσεως, τὴν ἐπίτευξιν δηλαδὴ τῆς χειρὸς ἡγεμονίδος τινὸς ἐκ τοῦ ὀρλεανικοῦ τῆς Γαλλίας οἴκου. Ἀλλ' ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ αὕτη δὲν ἐγένετο δεκτὴ, καὶ ἡ γαλλικὴ αὐλή, κατὰ τὴν ἀπὸ 28 Μαΐου 1830 διακοίνωσιν τοῦ *Liber*, ἀπεποιήθη τὴν αἴτησιν τοῦ Λεοπόλδου. Αἱ δυσχέρειαι δὲ ὥς ἀπῆντησεν ὁ πρίγκηψ ἐν Παρισίοις, ἐψύχρναν αὐτὸν ἱκανῶς καὶ ἐμετρίασαν κατὰ πολὺ τὸν ἐνθουσιασμὸν αὐτοῦ, οὕτως ὥστε περὶ τὴν ἡμέραν ταύτην μετ' ἐκπλήξεως, ὅτι ὁ Λεοπόλ-

Ὁ στρατηγὸς Ράγκας

δος, κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις διαμονὴν αὐτοῦ, οὐδόλως ἡσυχολήθη ἑξωτερικῶς πρὸς τὸ *ἐλληνικὸν ζήτημα*. Οὔτε πρὸς τοὺς πρέσβεις, τῶν εὐεργετῶν Δυνάμεων, τὸν λόρδον *Στουάρτ* ἢ τὸν *Πότσε-Διβόργκο* ἐσχετίσθη, οὔτε πρὸς τὸν Ἕλληνα πρίγκηπα *Σοβτισον*, οὔτε ἐδέξατο εἰς ἀκρόασιν τοὺς ζητήσαντας νὰ ἐμφανισθῶσιν ἐνώπιον αὐτοῦ Ἕλληνας τοὺς ἐν Παρισίοις παρεπιδημοῦντας.

Ἐκτοτε μετὰ θετικότητος αἱ γαλλικαὶ ἐφημερίδες διέδιδον ὅτι σκοπὸν εἶχε νὰ παραιτηθῇ τῆς ἡγεμονείας τῆς Ἑλλάδος, ἣν εἶχεν ἤδη ἀποδεχθῇ. Τοιοῦτόν τινα σκοπὸν ὑποσημαίνει ἐπιστολὴ τις πρὸς τὸν βαρὼν Στάιν, γραφεῖσα κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις διαμονὴν τοῦ πρίγκηπος. Ὁ γηραιὸς βαρὼν Στάιν, φίλος τοῦ Καποδιστρίου καὶ τῆς Ἑλλάδος ἀκραιφνέστατος, εἶχεν ἐκφράσει ἐν ὑπομνήματι αὐτοῦ τῆς 7)19 Μαρτίου 1830 τὴν ἐλπίδα, ὅπως τεθῇ ἐκποδὼν ὅσον τὸ *δυρατὸν* ἢ *ἐπιρροή* τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, καὶ μείνῃ ἄθικτος ὅλως ἡ ἐσωτερικὴ πνευματικὴ τῆς Ἑλλάδος ἀνεξαρτησία. Ὁ Λεοπόλδος ὅμως ἀπαντῶν αὐτῷ τῇ 29)10 Ἀπριλίου 1830 ἔλεγε : «Τοιαύτη τις ἀνακοίνωσις εἶναι διττῶς παρήγορος καὶ ἀληθῶς ζωογόνος, ὅταν τις πρὸ μηνῶν ἤδη τοσοῦτον σκληρὸν ὑφίσταται ἀγῶνα κατὰ τῆς κακῆς θελήσεως καὶ τῆς ψευδῶς ἐννοουμένης πολιτικῆς, ὥστε αἰσθάνεται ἀποψυχαινομένην ὅλως τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Δύνασθε νὰ φαντασθῆτε, πόσον δυσχερὲς ἤθειεν εἶναι εἰς ἀνθρώπους ματαίους καὶ ἰδιοτρόπους νὰ χωρισθῶσιν ἀπὸ τῶν προτέρων αὐτῶν συστημάτων, νὰ παραιτήσωσιν ἰδέας προσφιλεῖς, καὶ νὰ εὐλογήσωσιν ὅ,τι θὰ ἐπιθύμουν νὰ καταρασθῶσι μᾶλλον. Θὰ ἐνθυμῆσθε βεβάζως ἐκ τῶν συνδιαλέξεων ἡμῶν τὰς ἰδέας μου. Ἡθέλησα πάντοτε ἐν τῇ ὑποθέσει ταύτῃ τὸ ἀγαθόν, καὶ ἐπιθυμῶ νὰ συνταχθῇ τὸ νέον Κράτος καθ' ὃν τρόπον καὶ εἰς αὐτὰς τὰς μεγάλας Δυνάμεις ἤθειεν εἶναι ἐπιθυμητὸν καὶ ἀναγκαῖον. Δυστυχῶς θὰ ἐμάθετε ἤδη ἐκ τῶν ἐφημεριδῶν πόσον οἰκτρῶς ὠρίσθησαν τὰ ὅρια. Ἐπραξα ὅ,τι ἡδυνάμην· δὲν δύναται τις ἐν τούτοις νὰ ἀρνηθῇ, ὅτι χωρὶς τῆς Κρήτης καὶ μετὰ τῶν κακῶν ἡπειρωτικῶν του ὀρίων τὸ νέον κράτος πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς προσωρινὸν μόνον. Τὰ οἰκονομικὰ αὐτοῦ ἀποτελοῦσι

τὴν στιγμήν ταύτην τὸ ἀντικείμενον τῆς μετὰ τῶν Δυνάμεων συζητήσεώς μου. Ἀνάγκη νὰ ἐγγυηθῶσιν αὐταὶ δάνειον· ὥρισα δὲ ποσὸν τι, οὔτινος ἢ λυπηρὰ τῆς Ἑλλάδος κατάστασις ἔχει ἀνάγκην, ἂν πρόκηται νὰ γείνη τι ἀξίον λόγου. Αἱ Δυνάμεις θέλουσι νὰ ἐγγυηθῶσι τὸ ἡμῖς μόνις καὶ ὀλίγον τι πλέον τῆς προτάσεώς μου. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν θέλω τὸ δεχθῆ, καὶ δυνατόν εἶναι νὰ ἐπέλθῃ ρῆξις. Ἐγὼ δὲν ἐνδίδω· περὶ τούτου ἔχω ἀκράδαντον ἀπόφασιν».

Τὸ δυνατόν τοῦτο τῆς ρήξεως εἶχε πάντοτε ὑπ' ὄψιν ὁ πρίγκηψ κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις διαμονὴν αὐτοῦ. Ἐπιπολαίως δὲ ἔγραφε τῇ 10)22 Ἀπριλίου 1830 πρὸς τὸν Καποδίστριαν: «*Δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ ρῆξις, καὶ ἴσως ἐπὶ τέλους σὰς ἔλθῃ ἄλλος ἡγεμών*».

Ἐν τούτοις, περὶ τὰ τέλη Ἀπριλίου 1830, ἐμηνύθη αὐτῷ δι' ἐκτάκτου ταχυδρόμου, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Γεώργιος ὁ Δ' εἶχε σπουδαίως ἀσθενήσει. Ὁ Λεοπόλδος καταλιπὼν ἐν πάσῃ σπουδῇ τοὺς Παρισίους ἐπανεκάμφεν εἰς Λονδίνον. Τῇ 1ῃ Μαΐου, ὅτε ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ἐνομιζέτο πλέον ὡς ἀπελπισ, ἠγγέλθη αὐτῷ ὑπὸ τοῦ λόρδου Ἀβερδην, ὅτι αἱ σύμμαχοι Δυνάμεις συγκατένευσαν νὰ ἐγγυηθῶσιν ὑπὲρ τοῦ ζητηθέντος ὑπὸ τοῦ Λεοπόλδου δανείου τῶν 60,000,000 φράγκων.

Ἐν Λονδίνῳ διατρίβων ἔλαβε τὸν περιεκτικὸν φάκελλον τοῦ Κυβερνήτου μετὰ τῆς προσκλήσεως, ὅπως μεταβῇ ὅ,τι τάχιστα εἰς Ἑλλάδα καὶ κατασιγᾶσθαι τὴν ἐθνικὴν δυσἀρέσκειαν ἐπὶ τῷ πρωτοκόλλῳ τῇ 22)3 Φεβρουαρίου 1830.

Κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας ἀκριβῶς, λέγει ὁ Βαρθόλδους, ἔδω· μοσιεύετο διὰ τῶν ἀγγλικῶν καὶ γαλλικῶν ἐφημερίδων ἐπιστολὴ τις ἐκ Κεφαλληνίας, καθ' ὑπαγόρευσιν τῶν περὶ τὸν Καποδίστριαν γεγραμμένη, καὶ ἰσχυρότατα ὄζουσα στενοῦ καὶ περιωρισμένου ἐλληνικοῦ πατριωτισμοῦ. Ἐν Ἑλλάδι, ἔλεγεν ἡ ἐπιστολή, δὲν λείπουσι πρόσωπα ἀξία τοῦ στέμματος· ἀντὶ τούτου ὅμως πᾶσα κατεβλήθη πρὸςπᾶθεια, ὅπως καταστῇ ἀδύνατος πατριώτης Ἕλληνας βασιλεὺς. Ἡ Γερμανία, ἐξηκολούθει, εἶνε νῦν ἡ μόνη χώρα, ὅπου ἀκμάζουσιν ἔτι αἱ περὶ τιμαριωτικοῦ κράτους καὶ ἀπολύτου

μυναρχικοῦ συστήματος θεωρεῖται, καὶ τούτου ἕνεκεν οἱ βασιλο-
θῆραι ἔστρεψαν τὸ βλέμμα των πρὸς τὴν ὁμιχλώδη τῶν Τευτό-
νων γῆν, καὶ ἐξελέξαντο τὸν πρίγκηπα τοῦ Κοβούργου, ἵνα ἐπι-
στέψωσι τὴν ἀνοίαν αὐτῶν. «Τὸ ὄνομα τοῦ ἀνδρὸς τούτου πρῶ-
την φορὰν ἀκούεται ἐν Ἑλλάδι· ἀλλὰ γνωστὸν εἶναι, ὅτι τῶρα
πλέον δὲν γίνεται λόγος περὶ ἀγάπης καὶ πίστεως μεταξὺ ἡγε-
μόνος καὶ τῶν ὑπηκόων του». Ἔτι καθαρώτερον ἡρώτων γαλ-
λικά φύλλα κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, διατὶ ἐκωλύετο ὁ κόμης
Καποδίστριας νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ πλήρες εὐλογίας ἔργον αὐτοῦ ;
διατὶ δὲν ἐξελέγετο τοῦλάχιστον ὡς βασιλεὺς ἀνήλικός τις, ἀνα-
τιθεμένης τῆς ἐπιτροπείας αὐτοῦ τῷ Κυβερνήτῃ ;

Πάντα ταῦτα ἀνάγκη ἦτο νὰ σταθμισθῶσι καλῶς ἀπέναντι
τῶν πολιτικῶν πραγμάτων τῆς Ἀγγλίας, ἅτινα ἡδύνατο ριζη-
δὸν νὰ μεταβληθῶσι διὰ τῆς ἀλλαγῆς ἡγεμόνος. Ὁ Λεοπόλδος,
ὡς καὶ ἄλλοτε εἶπεν, ἀπεφάσισε νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου τῆς
Ἑλλάδος· ἡ ἐπιθυμία τῆς καὶ ἄλλως ἀβεβαίας καὶ ἀπιθάνου ἀγ-
γλικῆς ἀντιβασιλείας καὶ ἡ ἀποψὶς τῆς ἀμφιβόλου πάντοτε καὶ
ἐφημέρου ἐπιρροῆς, ἣν ἡδύνατο οὗτος, ὡς ξένος, νὰ ἀσκήσῃ ἐπὶ
τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, ἦσαν πομπόλυγες, αἵτινες αὐταὶ μό-
ναι δὲν ἡδύνατο βεβαίως νὰ παρακινήσωσι τὸν ὑπὸ ρωμαντικοῦ
καὶ ἐμπαιθοῦς ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐμπνεόμενον πρίγ-
κηπα, ὅπως παραιτηθῇ τοῦ ἐλληνικοῦ θρόνου.

Ἡ τὸ ἐλληνικὸν μαρτυρικὸν στέμμα περιουγάζουσα λάμψις ὥχρια
ἐπὶ μάλλον, ὡσάκεις ὁ πρίγκηψ παρεβάλλε τὴν ἀσφαλῆ καὶ ἐλευθέ-
ραν μομφῶν καὶ φόγων θέσιν ἐν Ἀγγλίᾳ πρὸς τὴν ἐν Ἑλλάδι τὴν ἐκ
τῆς κατεστρευσμένης αὐτοῦ συναινέσεως πηγάζουσαν καὶ διὰ τῆς αὐ-
τοῦ ὑποχωρήσεως ἀπέναντι τῆς διπλωματίας ἀγορασθεῖσαν.

Ὁ Λεοπόλδος δὲν ἦτο δυνατόν πλέον ν' ἀμφιταλαντεύηται,
καὶ ὤφειλε νὰ προβῇ εἰς ὀριστικὴν τινὰ ἀπόφασιν ἢ νὰ δεχθῇ τὸν
θρόνον τῆς Ἑλλάδος ἢ νὰ παραιτηθῇ ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ἀγγλικῆς
ἀντιβασιλείας. Ἐπειτα δὲ καὶ αὐτὴ τῆς ταρachoποιῶ καὶ ἀδια-
σειστοῦ Πύλης ἡ συναινέσις εἰς τὸ πρωτόκολλον τῆς 22)3 Φε-
βρουαρίου εἶχε δοθῇ τέλος τῇ 12)24 Ἀπριλίου 1830, καὶ φθά-
σαι εἰς Λονδίνον. Ἡ Πύλη ἀπέδεδίχετο «ὅτι εἶχεν ἀποφασισθῇ, ἵνα

ἀποκαταστήσῃ τὴν ἀσφάλειαν καὶ ἡσυχίαν ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις, καὶ ἀσφαλίῃ εὐτυχίαν καὶ εἰρήνην εἰς τοὺς ἀνθρώπους."

Ἡ πρὸς τὴν ἐν Λονδίνῳ σύνοδον ἐπιστολὴ τοῦ Λεοπόλδου τῆς 3)15 Μαΐου προπαρεσκεύαζεν ἤδη τὴν παραίτησιν αὐτοῦ. Ἀπεδέξατο μὲν τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ μετ' εὐγνωμοσύνης ἐπὶ τῇ εἰς αὐτὸν ἐμπιστοσύνῃ, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς ἐλπίδος συγχρόνως νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν εἰρήνευσιν, τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν εὐμερίαν τῆς Ἑλλάδος. Τοῦτο ὡμοίαζε τὰ μέγιστα πρὸς μομφήν. Ἡ σύγκρουσις, ἣν ὁ Καποδίστριας εἶχεν ὑποθάψει καὶ ἀναπτύξει μεταξὺ τῶν ἀποφάσεων τῶν Δυνάμεων καὶ τῶν συμφερόντων τῆς Ἑλλάδος, εἶχε καταστῇ ὄπλον εἰς χεῖρας τοῦ Λεοπόλδου, ὅπερ κατέβαλλε καὶ αὐτὴν τὴν ἀσθενεστάτην ὑπόνοιαν ἀνελικρινείας καὶ φιλοδοξίας. Ἡ σύνοδος ἀπήντησεν εἰς τὴν ἐνδεχομένην ταύτην παραίτησιν διὰ διακοινώσεως αὐτῆς αὐθημερόν, ἐν ἣ ἐντόνως ἐμνημονεύοντο αἱ ὑποχρεώσεις, ὅς εἶχεν ἤδη ἀναλάβει ὁ πρίγκηψ. Ἐγγραφον τοῦ Ἀγγλοῦ ἀντιπρέσβεως Δάκινς, παριστῶν ὡς λίαν εὐνοϊκὴν τὴν ἐν Ἑλλάδι ἐντύπωσιν τῶν λονδινείων ἀποφάσεων, ἐχρησίμευσεν ὡς στήριγμα τοῖς πληρεξουσίοις, ὅπως καταδείξωσι πρὸς τὸν πρίγκηπα, ὅτι οὐδεὶς πλέον ἠδύνατο νὰ γείνῃ λόγος περὶ σπουδαίων δυσχερειῶν καὶ κινδύνων : «Εὐσεβέστως, ἀλλὰ σπουδαίως τολμῶμεν νὰ δηλώσωμεν, ὅτι ἡ Γ. Β. Ὑψηλότης ὀφείλει εἰς τὸν ἴδιον Αὐτῆς χαρακτῆρα, εἰς τὰς συμμάχους Δυνάμεις καὶ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος νὰ μὴ ἀναβῇ ἐπὶ πλέον τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς σπουδαίας καὶ λίαν ἐντίμου ἀποστολῆς, ἣν ἀνέλαβεν».

Ἄλλ' ἀκριβῶς ἡ κατηγορικὴ αὕτη πρόσκλησις τῶν πληρεξουσίων ἐπήνεγκεν ὀριστικὸν καὶ ἀμετάκλητον τὸ ἀποτέλεσμα. Ὁ Λεοπόλδος εἶχε βαρυνθῇ τὸν ἀγῶνα, καὶ δὲν ἔλειπον αὐτῷ πλέον ἰσχυροὶ πρὸς ὑποχώρησιν λόγοι. Ἐν τῷ ὀριστικῷ δὲ περὶ παραιτήσεως αὐτοῦ ἐγγράφῳ τῆς 9)21 Μαΐου 1830 χρησιμποιοῦνται κάλλιστα ἡ τε ἔκθεσις τῆς Γερουσίας καὶ αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Κυβερνήτου.

Ἰδοὺ δὲ ὑπὸ ποῖον πνεῦμα ἐγράφη ἡ ἐπίσημος παραίτησις τοῦ Λεοπόλδου ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ θρόνου :

**Παρατίθησις τῆς Α. Β. Ρ. τοῦ πρίγκηπος
Λεοπόλδου ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος.**

Ἐν Λονδίνῳ, τῇ 9)ῃ Μαΐου 1830.

«Ὁ ὑπογεγραμμένος δὲν δύναται, μετὰ ὄριμον σκέψιν καὶ πεποιθῆσιν, νὰ ἀνακαλέσῃ τὰς ἐν τῇ διακοινώσει αὐτοῦ ἀπὸ 3)15 τρέχοντος μηνὸς ἀνακοινωθείσας εἰς τοὺς πληρεξουσίους τῶν συμμάχων Δυνάμεων ιδέας του. Δὲν δύναται νὰ παραδεχθῇ, ὅτι ἡ πρὸς τοὺς ἀντιπρέσβεις ἀπάντησις τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος περιέχει πλήρη καὶ ἐντελῆ τοῦ πρωτοκόλλου ἀποδοχὴν. Φρονεῖ δὲ μᾶλλον, ὅτι ἐμφαίνει αὕτη ἀναγκαστικὴν τινὰ ὑποταγὴν εἰς τὴν θέλησιν τῶν συμμάχων Δυνάμεων· καὶ αὕτη δὲ ἡ ἀναγκαστικὴ ὑποταγὴ συνοδεύεται ὑπὸ ἐπιφυλάξεων μεγίστης σημασίας.

«Ὁ Κυβερνήτης ἀνακοινεῖ σαφῶς εἰς τοὺς ἀντιπρέσβεις, ὅτι ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις, συμφωνῶς πρὸς τοὺς ὁρισμοὺς τῆς ἐν Ἀργεὶ συνελεύσεως, δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἐκφράσῃ τὴν συναίνεσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Γνωρίζουσι καλῶς οἱ παρόντες τότε ἀντιπρέσβεις, ὅτι, καθ' ἃ κηρύσσει τὸ ἐν λόγῳ ψήφισμα, οὐδεμία τῶν μεταξὺ τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν συμμάχων Δυνάμεων συμφωνιῶν εἶναι ὑποχρεωτικὴ διὰ τὸ ἔθνος, μέχρις οὗ ἀναγνωρισθῇ καὶ κυρωθῇ ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτοῦ. καὶ ὅτι, ἂν συνεκαλοῦντο οἱ ἀντιπρόσωποι, δὲν ἤθελον ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ὁδηγίας τῶν ἐντολῶν αὐτῶν, καθ' ἣν περιπτώσιν ἀπειθεύοντο τὰς προτάσεις τῶν συμμάχων Δυνάμεων. Ἀλλὰ τὸ τελευταῖον μέρος τῆς διακοινώσεως τοῦ Κυβερνήτου ἐκφράζεται ἐτι ἐντονώτερον ὑπὲρ τῆς ιδέας, ἣν κατ' ἀνάγκην ἔχει ὁ ὑπογεγραμμένος· καθότι ὁ Κυβερνήτης λέγει, ὅτι ἡ κυβέρνησις, ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὸ περιεχόμενον τοῦ συμβιβασμοῦ, ἐπιφυλάσσεται νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὸν πρίγκηπα μετὰ τοῦ ἀντιγράφου τῆς διακοινώσεως τοιαύτας παρατηρήσεις, ὁποίας δὲν δύναται νὰ ἀποκρύψῃ εἰς αὐτόν, χωρὶς νὰ προδώσῃ τὸ πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον καθήκον της».

(Ἐνταῦθα νομίζει ὁ ὑπογεγραμμένος, ὅτι δικαιούται νὰ ἐπα-

νορθώση παρεννόησιν τινα, ἥτις ἠδύναντο νὰ γεννηθῇ ἐκ τῆς ἐκφράσεως τῆς ἀπὸ 6 Ἀπριλίου ἐπιστολῆς τοῦ Κυβερνήτου. Ὁ ὑπογεγραμμένος οὐδέποτε ἔδωκεν εἰς τὸν Κυβερνήτην ἀφορμὴν νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ἤθελε πιθανῶς ἀποδεχθῇ τὸ Ἑλληνικὸν θρησκευμα).

• Οὕτω δὲ ἡ πρὸς τοὺς ἀντιπρέσβεις ἀπάντησις τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως συνωδεύθη ὑπὸ τῶν παρατηρήσεων ἐκείνων καὶ τῶν πραγματικῶν λεπτομερειῶν, ἃς διεβίβασεν ὁ ὑπογεγραμμένος εἰς τοὺς πληρεξουσίουσιν τὴν 15 τ. μ. Εἶνε δὲ αὗται λίαν σπουδαῖαι, ὥς ἐκφράζουσιν τὰς περὶ τῶν ὁρισμῶν τοῦ πρωτοκόλλου ἰδέας τῆς ἐλληνικῆς Γερουσίας, καὶ οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν εἶναι δυνατόν νὰ παρεννοηθῇ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ τάσις αὐτῶν, οὔτε νὰ παρορθῶσιν αἱ συνέπειαι αὐτῶν. Ὁ Κυβερνήτης λέγει ρητῶς, ὅτι ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ πρωτοκόλλου ἠκούσθη ὑπὸ τῆς Γερουσίας ἐν συνθροπῇ σιγῇ· ὅτι μετὰ ὠριμον σκέψιν οἱ γερουσιασταὶ ἐδήλωσαν, αὐτῷ, ὅτι δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἀποδεχθῶσι τὸ πρωτόκολλον τῆς 3 Φεβρουαρίου, καὶ ὅτι καθ' ἣν ἐτι περίπτωσιν εἶχον λάβει παρὰ τοῦ ἔθνους τὸ πρὸς τοῦτο δικαίωμα, δὲν ἤθελον δυνῆσθαι νὰ ἐχσχίσωσιν αὐτό, χωρὶς νὰ παραβῶσι τὰ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν κηθήκοντα· ὅτι οὐδέποτε ἤθελον συγκατανεύσει νὰ ἀνατεθῇ εἰς τὸν Κυβερνήτην ἡ ἐν ὀνόματι τοῦ ἔθνους ἐκτέλεσις τοῦ πρωτοκόλλου· ὅτι αἱ σύμμαχοι Δυνάμεις ἠδύναντο νὰ προβῶσιν εἰς ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν, οἱ οὖν ὅμως ἤθελον μείνει ξένοι πάντοτε πρὸς αὐτάς· καὶ ὅτι, ἂν ἐξεδίδοντο διαταγαὶ πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, οὐδεὶς ἤθελον ὑπακούσει.

• Ἐν ἄλλῃ διακοινώσει τῆς 10)22 Ἀπριλίου, πλὴν τῆς πρὸς τοὺς ἀντιπρέσβεις ἀπαντήσεως αὐτοῦ ἀπὸ 4)16 Ἀπριλίου, ἣν ὑπαινίσσονται οἱ πληρεξούσιοι ὡς ἐξαλείφουσιν τὰς ἀνησυχίας αὐτῶν, λέγει ὁ Κυβερνήτης, ὅτι ἡ Γερουσία ἐγκρίνει τέλος τὴν πρὸς τοὺς ἀντιπρέσβεις ἀπάντησιν αὐτοῦ, καὶ παρασκευάζει, συνεπείφ τῶν προτέρων αὐτῆς ἀνακοινώσεων, ἀναφορὰν καὶ ὑπόμνημα, δι' ὧν ἐκτιθενται οἱ λόγοι, δι' οὓς ἡρνήθη νὰ ἀποδεχθῇ τὰ ὑπὸ τῶν συμμάχων συμπεφωνημένα. Ἡ διακοίνωσις αὕτη οὐ μόνον δὲν

διαλύει τὰς ἐκ τῆς προτέρας ἀνακοινώσεως γεννηθείσας ἀνησυχίας, ἀλλὰ τούναντίον μάλιστα ἐπιβεβαιοῖ αὐτὰς ἐντελῶς καθότι ὁ Κυβερνήτης ἀναφέρεται πάλιν εἰς τὰς παρατηρήσεις, αἵτινες συνώδευσαν τὴν ἐπίσημον αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἀντιπρέσβεις.

Ε. Τομπάζης.

ἀπάντησιν, πάντα δὲ ταῦτα καταδεικνύουσι σαφῶς εἰς τὸν ὑπογεγραμμένον, ὅτι ἡ πραγματικὴ καὶ ἀψευδὴς γνώμη τῆς ἑλληνικῆς Γερουσίας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἶναι σταθερῶς καὶ ἀμετακλήτως πολεμία εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν συμμάχων Δυνάμεων.

«Τὰ ἀναφερόμενα ἔγγραφα προσαρτῶνται εἰς τὴν παροῦσαν, σημειούμενα διὰ τῶν στοιχείων Α, Β, Γ, (ΝΑ', ΝΒ', ΝΓ').

«Ὁ ὑπογεγραμμένος νομίζει ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰ φρονήματά του τὸ νὰ ἐπιβληθῇ εἰς ἀντιπρὸς ἑαυτὸν καὶ νὰ παραστῇ πρὸ τῆς διανοίας αὐτοῦ ὡς ἡ ζῶσα ἐκπροσώπησης τῆς περικοπῆς τῆς χώρας του, τῆς ἐγκαταλείψεως τῶν συμμαχητῶν του, καὶ τῆς ἐκκενώσεως χωρῶν καὶ οἰκων, ἐξ ὧν οὐδέποτε τῶς, πλὴν τυχαίων ἐπιδρομῶν, εἶχον διώξει τοὺς Ἕλληνας οἱ Τούρκοι.

Τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα πάντοτε ἐφοβήθη ὁ ὑπογεγραμμένος. Κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ συνδιάλεξιν μετὰ τοῦ πρώτου λόρδου τοῦ θησαυροφυλακίου τὴν 28)9 Φεβρουαρίου ἐδήλωσεν, ὅτι δὲν ᾔθελε μεταβῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως διοικήσῃ τοὺς Ἕλληνας συνεπείᾳ συμβάσεως, ἥτις ἡδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ αἱματοχυσίαν καὶ σφαγὴν τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν· ὑπέβλεπε δὲ τὴν ἐνστασιν, ὅτι τὰ ὅρια ἦσαν στρατιωτικῶς λίαν ἀσθενῆ καὶ ἐπισφαλῆ, καὶ ἀπήτησεν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἀντιστῶσιν εἰς τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ. Ὁ ὑπογεγραμμένος ὀφείλει ἐνταῦθα νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι κατ' οὐδεμίαν περίοδον τῶν διαπραγματεύσεων ἐγένοντο διαβήματα πρὸς συνυμολόγησιν συμβάσεως, ἥς ἀφετηρίαν μόνον καὶ βᾶσιν ἐνόμιζε τὸ πρωτόκολλον πάντοτε ὁ ὑπογεγραμμένος, καὶ ἥς τὴν σπουδαιότητα προσεπάθησε νὰ παραστήσῃ διὰ τῆς αὐτῆς διακοινώσεως εἰς τὸν δοῦκα Βελλιγκτον, ἐλκύνων ἐπ' αὐτῆς τὴν προσοχὴν του. Ἄν δὲ ἀνεβλήθῃ ἡ σύμβασις αὕτη, δὲν πταίει βεβαίως εἰς τοῦτο ὁ ὑπογεγραμμένος. Οὐδέποτε ἀπέκρυπεν εἰς τοὺς πληρεξουσίους, ὅτι, ὅσον διατεθειμένος καὶ ἂν ἦτο νὰ προσφέρῃ προσωπικὰς θυσίας ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας τῶν Ἑλλήνων, δὲν ἐδικαιοῦντο ὅμως οὗτοι νὰ προσδοκῶσιν, ὅτι ᾔθελε μεταβῇ εἰς τὴν χώραν αὐτῶν, χωρὶς τῆς ἀσφαλείας ἐκείνης αὐτοῦ τε καὶ τῶν Ἑλλήνων, ἣν δύνανται νὰ παράσχωσι μόνον οἱ ὀρίσμοι ἐπισήμου καὶ ἐπικεκυρωμένης συνθήκης. Ἐν ἐπιστολῇ αὐτοῦ τῆς 8 Μαρτίου ἐξεφράσθη καὶ πάλιν ὁμοίως ρητῶς, ἰσχυρισθεὶς, ὅτι ᾔθελεν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ κατακτηθῶσι παρὰ τῶν Ἑλλήνων αἱ παραχωρούμεναι ἐπαρχίαι, ὅπως δοθῶσιν αὐταὶ εἰς τοὺς Τούρκους, καὶ ὅτι ὁ νέος ἡγεμὼν δὲν ἡδύνατο νὰ ἐγκαινίσῃ τὴν ἀρ-

χὴν αὐτοῦ διὰ μέτρων πολιτικῆς ἀναγκάζουσιν τοὺς Ἕλληνας νὰ καταλίπωσι τὴν πατρίδα αὐτῶν.

• Ἄν ἡ ἑλληνικὴ Γερουσία δὲν εἶχεν ἐκφράσει ἰδέαν τινά, ἢ εἶχε μὲν ἐκφράσει τοιαύτην, ἀλλὰ διὰ γλώσσης τοῦλάχιστον ὑποσημαινούσης τὴν πιθανὴν ἐλπίδα τῆς συναινέσεως αὐτῆς εἰς τοιαῦτα μέτρα, ἡδύνατο ἴσως ὁ ὑπογεγραμμένος, καὶ τοι ἄκων, νὰ καταστῇ ὄργανον ἐκτελέσεως τῶν ἀποφάσεων τῶν συμμάχων Δυνάμεων, καὶ νὰ προσπαθῇ ὅπως μετριάσῃ κατὰ τὸ δυνατόν τὴν σκληρότητά των καὶ παρατρέψῃ τὴν τάσιν αὐτῶν. Ἄλλ' ἡ γλῶσσα τῆς Γερουσίας εἶνε τόσῃ σαφής, ὅτε φυσικὰ εἶνε τὰ αἰσθημάτων της.

• Οὕτω δὲ ἡ θέσις τοῦ ὑπογεγραμμένου καθίσταται λίαν δυσάρεστος, διότι ἐν τῷ αὐτῷ πρωτοκόλλῳ συνάπτεται ἡ ἐκλογὴ αὐτοῦ πρὸς τὰ καταναγκαστικὰ ἐκεῖνα μέτρα. Πρώτη αὐτοῦ πράξις ὡς ἡγεμόνος ἤθελεν εἶναι νὰ ἐξαναγκάσῃ τοὺς ἰδίους αὐτοῦ ὑπηκόους διὰ ξένης ἐνόπλου δυνάμεως εἰς τὴν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν ἐκχώρησιν τῆς χώρας καὶ τῶν κτημάτων των, ἢ, ἐνούμενος μετ' αὐτῶν, νὰ ἀντιστῇ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν μέρους τῆς αὐτῆς ἐκείνης συνθήκης, ἥτις τὸν ἀνεβίβαζεν ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος, ἢ νὰ ματαιώσῃ αὐτήν.

• Εἶναι δὲ βέβαιον, ὅτι ἐν τῶν δύο τούτων ἤθελεν ἀπαιτηθῇ παρ' αὐτοῦ, διότι ἡ μεταξὺ τῶν δύο γραμμῶν χώρα — ἡ Ἀκαρνανία καὶ μέρος τῆς Αἰτωλίας — αἵτινες πρόκειται νὰ ἐκχωρηθῶσιν εἰς τοὺς Τούρκους, διατελοῦσι μετὰ τῶν φρουρίων αὐτῶν ὑπὸ τὴν εἰρηνικὴν κατοχὴν τῶν Ἑλλήνων. Ἐκ τῆς χώρας ταύτης δύναται ἡ Ἑλλὰς νὰ πορίζηται τὴν καλλίστην πρὸς ναυπήγησιν ξυλείαν. αὐτὴ δ' ἐχορήγησε διαρκούντος τοῦ πολέμου τοὺς καλλίστους στρατιώτας. Οἱ πρῶτοι τῶν Ἑλλήνων ὀπλαρχηγοὶ κατὰγονται ἐξ ἀκαρνανικῶν καὶ αἰτωλικῶν οἰκογενειῶν. Ὅτε τὸ πρωτόκολλον τῆς 22 Μαρτίου 1829 ἔφθασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐγένετο γνωστὴ ἡ συναινέσις τῶν Τούρκων εἰς τὴν ἐν τῇ συνθήκῃ τῆς Ἀδριανουπόλεως ἑκτασιν τῆς ἑλληνικῆς χώρας, ἐπανέκαμψαν αἱ ἐπιζήσασαι εἰς τὸν πόλεμον οἰκογένειαι, καὶ ἤρξαντο ἀνοικοδομοῦναι τοὺς οἴκους καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν καὶ καλλιεργοῦ-

σαι τοὺς ἀγρούς των. Ὁ πληθυσμὸς οὗτος δὲν θέλει βεβαίως ὑποταχθῇ πλέον χωρὶς ἀντιστάσεως εἰς τὸν τουρκικὸν ζυγόν, οἱ δὲ ἄλλοι Ἕλληνες δὲν δύνανται νὰ ἐγκαταλείψωσιν αὐτοὺς εἰς τὴν μοῖραν των, οὔτε θέλουσι βεβαίως τὸ πράξει.

«Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, καθαρὰ καὶ εὐθεὶα εἶναι ἡ ὁδὸς τοῦ καθήκοντος, ὅπερ ἔχει νὰ ἐκπληρώσῃ ὁ ὑποφινόμενος πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν διαπραγματεύσεων τούτων οὐδὲν ἄλλο εἶχεν ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ ἢ τὰ συμφέροντα τῆς χώρας ἐκείνης, καὶ οὐ μόνον κατὰ τὰς ἐγγράφους αὐτοῦ ἀνακοινώσεις, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς προφορικὰς του συνδιαλέξεις μετὰ τῶν ὑπουργῶν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν πληρεξουσίων τῶν συμμάχων αὐτῶν διεμαρτυρήθη ἀδιαλείπτως, ὅπως μὴ ἀναγκασθῶσιν οἱ Ἕλληνες εἰς κατὰστασιν πραγμάτων ἀντιβαίνουσας κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὰς ἐπιθυμίας των, καὶ στεροῦσας αὐτοὺς, ὡς παρατηρεῖ ὁ Κυβερνήτης, τῶν ἀξιώσεων ἐκείνων, εἰς ἃς αἱ μεγάλαι των θυσίαι δικαιοῦσιν αὐτοὺς νὰ ἐπιμένωσι.

«Λαβὼν ὑπὸ σκέψιν ὁ ὑπογεγραμμένος τὴν ὑψηλὴν τιμὴν τοῦ νὰ γείνῃ ἡγεμὼν τῆς Ἑλλάδος, ἐπραξέ τοῦτο. ἐπιθυμῶν νὰ ἀναγνωρισθῇ ἐλευθέρως καὶ ὁμοθυμῶς ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ νὰ προσαγορευθῇ ὑπ' αὐτοῦ ὡς φίλος, οὐτινος τῇ μεσιτείᾳ ἔμελλον νὰ ἀνταμειφθῶσιν οἱ μακροὶ καὶ ἡρωϊκοὶ αὐτοῦ ἀγῶνες διαρκῶς καὶ ἀδιασειστος, διὰ τῆς ἐξυπατάσειος τῶν ἐπαρχιῶν αὐτοῦ καὶ τῆς ἰδρύσεως τῆς ἀνεξαρτησίας του.

«Μετὰ βαθυτάτης αὐτοῦ λύπης βλέπει ὁ ὑπογεγραμμένος καταστροφόμενας τὰς ἐλπίδας ταύτας, καὶ ἀναγκάζεται νὰ δηλώσῃ, ὅτι τὰ ὑπὸ τῶν συμμάχων Δυνάμεων ὀρισθέντα καὶ ἡ ἀντίστασις τῶν Ἑλλήνων ἀφαιροῦσιν αὐτοῦ τὴν δύναμιν πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἱεροῦ καὶ ἐνδόξου αὐτοῦ ἔργου, καὶ ἐπιβόλλουσιν αὐτῷ τοῦναντίον ἔργον πάντη διαφόρου φύσεως, τὸ ἔργον τουτέστιν ἐπιτρόπου τῶν συμμάχων Δυνάμεων, ἐκλεχθέντος παρ' αὐτῶν, ὅπως τηρῇ ὑποτεταγμένην τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς βίας τῶν ὅπλων των. Τοιαύτη τις ἀποστολὴ καὶ τῶν αἰσθημάτων αὐτοῦ ἤθελεν εἶναι ἰναντία, καὶ τὸν χαρακτῆρά του συνάμα ἤθελε ταπεινώσει, ὡς ἀντιβαίνουσα εἰς τὸ σκοπὸν τῆς ἀπὸ 24)6 Ἰουλίου συμβάσεως.

καθ' ἣν συνηνώθησαν αἱ τρεῖς Δυνάμεις πρὸς ἐπίτευξιν τῆς εἰρῆ-
νεύσεως τῆς Ἀνατολῆς.

•Τοῦτου ἕνεκεν ὁ ὑπογεγραμμένος ἀποτίθησι σαφῶς καὶ καθα-
ρῶς εἰς χεῖρας τῶν πληρεξουσίων τὸ ἀξίωμα, ὅπερ δὲν ἐπιτρέπουσιν
αὐτῷ πλέον αἱ περιστάσεις νὰ ἀνυψῇ πρὸς τιμὴν ἑαυτοῦ,
πρὸς τὸ ἀγαθὸν τῆς Ἑλλάδος, καὶ πρὸς ὄφελος τῶν γενικῶν
συμφερόντων τῆς Εὐρώπης.

ΛΕΟΠΟΛΔΟΣ, Πρίγκηψ τοῦ Σάξ-Κόβουργ.

Τοιαύτη ἦτο ἡ παραίτησις τοῦ ἐκλεκτοῦ τοῦ πρωτοκόλλου
τῆς 22)3 Φεβρουαρίου 1830. Καὶ δὲν εἶχεν ἄδικον ὁ πρίγκηψ
παραιτηθεὶς τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος· διότι ἐθεώρησεν ὡς μέγα
βῆρος νὰ κυβερνήσῃ χώραν πτωχοτάτην καὶ στενωτάτην, μετα-
βληθεῖσαν, μετὰ ἐπταετεῖς ἰξολοθρευτικούς ἀγῶνας, εἰς σωρὸν
ῥεπείων καὶ ἐν ᾗ πλείστοι ὅσαι ραδιουργίαι ἐξυφαίνοντο κατὰ
τὸ τοῦ Κυβερνήτου καὶ κατὰ τοῦ μέλλοντος ἡγεμόνος αὐτῆς.
ἅμα δὲ διότι δὲν ἠθέλησε νὰ ἀσπασθῇ τὴν ἑλληνικὴν θρησκείαν,
ἀρνηθεὶς νὰ δεχθῇ στέμμα τοσοῦτον στενῆς καὶ περιορισμένης
χώρας, μὴ ἐχούσης ἀρκετὸν χώρον, ὅπως ἀναπτυχθῇ καὶ προ-
οδεύσῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Αίτια τῆς παραιτήσεως τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου. — Αἱ περὶ αὐτῆς κρίσεις τῆς Ἀγγλίας. — Μεταμέλεια τοῦ Λεοπόλδου ἐπὶ τῇ παραιτήτει. — Ἐπιστολὴ αὐτοῦ πρὸς τὸν Σαίιν. — Τὰ ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῆς παραιτήσεως. — Ἰδρυσις ἐν Σόφῃ ἀσφαλιστικῆς ἐταιρίας καὶ ἐμποροδικείου. — Ἡ Ἰουλιανὴ ἐν Γαλλίᾳ ἐπανάστασις. — Ἀντίκτυπος αὐτῆς ἐν Ἑλλάδι. — Δυσχέρειαι τοῦ Καποδιστρίου. — Τὰ περὶ ἐκκενώσεως Ἀττικῆς καὶ Εὐβοίας ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Ἡ διαγωγὴ τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου, μετὰ τὴν κατάθεσιν τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν παραίτησιν αὐτοῦ ἐγγράφων, ἐγένετο ἀντικείμενον σφοδροτάτων συζητήσεων ἐν τῷ ἀγγλικῷ κοινοβουλίῳ. Πολλὰ κατεμέμφθησαν αὐτοῦ ἐπὶ ἀστασίᾳ, καὶ κατηγορήσαν μάλιστα, ὅτι ἠθέλησε νὰ ἐμπορευθῇ τὸ ἑλληνικὸν στέμμα. Ἐξ ἐτέρου δὲ παρέσχεν εὐκαιρίαν ἡ ἀποχώρησις αὐτοῦ εἰς βιαίαν προσβολὰς κατὰ τοῦ τορικοῦ ὑπουργείου, οὗτινος κατηγορήθη οὐ μόνον ἄγνοια ἀλλὰ καὶ ἑλλειψὶς χρηστότητος. Ἐν τούτοις ἡ λονδίνεος σύνοδος διὰ πρωτοκόλλου ἀπεφάσισε τῇ 2) 14 Ἰουνίου, ὅπως οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Ἑλλάδι ἀντιπρόσωποι τῶν συμμάχων Δυνάμεων δηλώσωσιν ἐκεῖ, ὅτι «τὸ παρεμπесὸν γεγονός κατ' οὐδὲν ἐμελλε νὰ μεταβάλλῃ τὰς ἀποφάσεις τῶν τριῶν αὐτῶν, ἢ νὰ παραβλάψῃ τὴν ὁμοφροσύνην αὐτῶν, καὶ ὅτι ἀπόφασιν εἶχον νὰ ἐκτελείωσι τὰ κατὰ τὴν 22) 3 καὶ 8) 20 Φεβρουαρίου 1830 ὁρισθέντα, ἅτινα εἶχον ἀποδεχθῇ ἡ τε Πύλη καὶ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις».

Καὶ ὁ μὲν Μέττερνιχ ἐθεώρησε τὴν ἀξιοθρήνητον διαγωγὴν τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου ὡς συνέπειαν τῶν ὑπὸ τῆς συμμαχίας

γενομένων ἀπειραριθμῶν σφαλμάτων, ἥτις, μὴ ἀρκεσθεῖσα ὅτι ἐδημιούργησεν ἀφρημένην τινὰ Ἑλλάδα, πρὶν ἢ συνεννοηθῇ ὡς πρὸς τοὺς ὁρους τῆς ὕλικης ὑπάρξεως τοῦ δημιουργήματος αὐτῆς, ἐδημιούργησε πρὸς τούτοις ἡγεμόνα, πρὶν ἢ βεβαιωθῇ περὶ τῆς ἀποδοχῆς αὐτοῦ. Οὕτω δὲ ἡ ἀνοησία τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου ὑπῆρξεν ἔργον τῆς βρεττανικῆς αὐλῆς. Ἡ ρωσικὴ ὁμῶς διπλωματία οὐδεμίαν ἔχουσα ἀφορμὴν νὰ φεισθῇ τοῦ πρίγκηπος τοῦ Κοβούργου, εἰς ὃν ἡσμένιζεν ὑποβᾶλλουσα ἐγωιστικὰς ἀφορμὰς καὶ τὴν ὁρεξὶν μάλιστα τῆς ἀγγλικῆς ἀντιβασιλείας, ἔλεγε : « Τὴν ἀντιβασιλείαν αὐτὴν οὐδέποτε θέλει ἐπιτύχει, ἀφοῦ μάλιστα συνετέλεσεν οὕτω τὴν αἰσχύνην αὐτοῦ. Τοιοῦτος ἡγεμὼν εἶναι ὕβρις τῆς βασιλείας ». Ἐν Ἑλλάδι δ' ἐλέχθη καὶ ἐπανε-
λήφθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Κυβερνήτου ὅτι τὰ μέγιστα οὗτος συνετέλεσε διὰ τῆς πρὸς τὸν πρίγκηπα Λεοπόλδον ἀλληλογραφίας αὐτοῦ εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἡ ἀνάγνωσις ὁμῶς τῶν ἐπιστολῶν ἐκείνων, ἃς ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὡμῶν ταύτῃ κατεχωρίσμεν ἐπίτηδες, πείθει, νομιζομέν, πάντα ὅτι καθῆκον εἶχεν ὁ Κυβερνήτης καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας νὰ ἐκθέσῃ καὶ περὶ τῆς καταστάσεως αὐτῆς νὰ διαφωτίσῃ τὸν μέλλοντα ἄρχοντα αὐτῆς καὶ τὰ μέσα τῆς ἐδραιώσεως τῆς δυναστείας αὐτοῦ καταλλήλως νὰ ὑποδείξῃ. Διότι ἔπραξε τὸ καθῆκον τοῦτο, δικαιοῦμεθα ἄρχε νὰ ἐνορῶμεν κακοβουλίαν, μὴ ἀποδεικνυμένην ἐκ τῶν ἐγγράφων ; Ἐπεὶ δὲ ὁ πρίγκηψ Λεοπόλδος ἐφιλοδόξησεν ἐτέρου θρόνου, εἴτε διότι ὄντως ἐπεθύμει νὰ παρὰσχη ἱκανοποιήσιν τῶν πόθων τοῦ λαοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν μεθορίων, ὁ Κυβερνήτης οὐδὲμῶς συνετέλεσεν εἰς τὴν περὶ παραιτήσεως ἀπόφασιν αὐτοῦ. Τούναντίον ἴαν τις ἡδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς συνετελεσας ἐξ Ἑλλάδος εἰς τὴν παραιτήσιν τοῦ Λεοπόλδου, βεβαίως εἰσὶν οἱ τοῦ Κυβερνήτου ἀντιπολιτευόμενοι, οἵτινες καὶ ἀσφορὰς λαθραίως καὶ ἀπορρήτως ὑπογεγραμμένας πρὸς τὸν πρίγκηπα Λεοπόλδον ἀπέστειλαν, δι' ὧν εἶχον τὴν οἴησιν τοῦ νὰ χαρακτηρίσωσι τὴν κοινὴν γνώμην καὶ τὰς εὐχὰς τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς Γερουσίας εἰς τὰ περὶ τῆς τύχης τῆς Ἑλλάδος ἐμβριθῆ ζητήματα ὡς μίαν γνώμην καὶ ὡς εὐχὰς, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶχον δῆθεν τὴν ἐθνικὴν

συγκατάθεσιν», ὡς ἔλεγεν ὁ Καποδίστριας ἐν τῇ πρὸς τοὺς ἀντιπρέσβεις τῶν εὐεργετιδῶν Δυναμέων τῇ 14)26 Ἰουλίου 1830 ἀπαντήσῃ αὐτοῦ.

Ἐπειτα δέ, ἐὰν ὁ Καποδίστριας ἦτο Ρωσόφρων, ὡς κατὰ γόρουσ αὐτοῦ οἱ ἐχθροί, πρὸς τί νὰ ζητήσῃ νὰ πείσῃ τὸν Λεοπόλδον εἰς τὸ νὰ μὴ ἀποδεχθῇ τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος, ἀφ' οὗ ὁ οἶκος Κόβουργ εἶχε μεγίστην συγγένειαν πρὸς τὸν ἐν Ρωσίᾳ δυναστικὸν οἶκον τῶν Ρωμανῶφ ;

Ὁ Λεοπόλδος ἦτο υἱὸς τοῦ δουκὸς Φραγκίσκου Σάξ-Κόβουργ. Ἡ οἰκογένεια Κόβουργ συνιδέτο τότε πρὸς τοὺς Ρωμανῶφ τῆς Ρωσίας ἕνεκα τοῦ γάμου τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Ἰουλιάνας μετὰ τοῦ μεγάλου Δουκὸς Κωνσταντίνου. Ὁ Λεοπόλδος κατετάγη ἐν τῷ στρατῷ τῆς Ρωσίας μετὰ τοῦ βαθμοῦ τοῦ στρατηγοῦ καὶ συνώδευσε μετὰ ταῦτα τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον εἰς τὸ συνέδριον τῆς Ἐρφουρτ. Ὁ Καποδίστριας εἶχε γνωρισθῇ λοιπὸν μετὰ τοῦ Λεοπόλδου ἀρχοῦντως. διότι μετὰ ταῦτα συνυπηρέτησε μετ' αὐτοῦ ἐν Ρωσίᾳ καὶ ἦτο ἐν γνώσει ὅλων τῶν ἀρετῶν ἐκείνου. ὅπως εὐσυνειδήτως προτείνῃ αὐτὸν τοῖς πρεσβευταῖς τῶν τριῶν Δυναμέων, ὑποδείξῃ δὲ τοῖς Ἑλλησιν ὅπως ἐκλέξωσιν αὐτὸν ἡγεμόνα.

Ἐὰν ὁ Καποδίστριας ἦτο Ρωσόφρων καὶ ὄργανον τῆς Ρωσίας, ἐπαναλαμβάνομεν, διατί ν' ἀποτρέψῃ ἕνα συγγενῆ τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας, πρῶτον στρατηγὸν αὐτῆς, νὰ ἔλθῃ ἐν Ἑλλάδι, ἀφοῦ οὗτος δὲν ἠδύνατο ν' ἀναβῇ τὸν θρόνον καὶ θέσῃ στέμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ; Διατί ἀντ' αὐτοῦ νὰ ἐπιθυμῇ νὰ ἔλθῃ ἄλλος βασιλεὺς ἀγνώστου ἱκανότητος, ἀγνώστων ἰδεῶν, ἀγνώστων δοξασιῶν καὶ πρὸς αὐτὸν ἀγνώστου συμπαθείας ;

Τὸ κυριώτερον αἷτιον τῆς παραιτήσεως τοῦ Λεοπόλδου, καθ' ἡμᾶς, ἦτο, ὡς εἴπομεν, ἡ σοβαρὰ ἀσθένεια τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, πάραυτα μετὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος. Διότι ὁ Λεοπόλδος ἦτο ὀρισμένος ἐν περιπτώσει θανάτου τοῦ βασιλέως νὰ γίνῃ ἀντιβασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας, ὡς νυμφευθεὶς τῇ 2 Μαΐου 1816 τὴν πριγκίπισσαν Αὐγορίσταν Σαρλότταν, διάδοχον τοῦ θρόνου τῆς Μεγάλης Βρετανίας. Ὁ γὰρ

Νικόλαος Κριζώτης

μος οὗτος ἐψηφίσθη τὴν 27 Μαρτίου 1816 παρὰ τοῦ Κοινοβουλίου τῆς Ἀγγλίας, δόντος πρὸς αὐτὸν τὸν τίτλον τοῦ Ἀγγλοῦ Δουκὸς Κένδαλ καὶ τὸ προνόμιον τοῦ νὰ παρίσταται, ὡς ἔφθημεν εἰπόντες, ἐν ἀπ᾽ αἷσιν ταῖς τελεταῖς ἢ συναθροίσεσι τῶν Δουκῶν τοῦ Στέμματος τῆς Ἀγγλίας. Ἐδόθη πρὸς αὐτὸν ἐπίσης ὁ τίτλος τοῦ Στρατάρχου τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ ἔδρα ἐν τῷ μυστικῷ συμβουλίῳ. Δυστυχῶς ἡ δημοφιλὴς Πριγκίπισσα Αὐγούστα Σαρλόττα ἀπέβίωσε κατὰ τὸν τοκετόν, τὴν 5 Νοεμβρίου 1817, ἀφ᾽ οὗ ἀπαρηγόρητον λύπην εἰς τὸ ἀγγλικὸν ἔθνος καὶ γενικὴν συμπάθειαν καὶ ὑπόληψιν πρὸς τὸν Λεοπόλδον, ὅστις ἐξηκολούθει νὰ κατοικῇ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ λαμβάνει παρὰ τῆς Βρεττανικῆς Κυβερνήσεως χορήγησιν ἐτησίαν 50.000 λιρῶν στερλινῶν. Δὲν παρήλθεν, ὡς εἶδομεν ἄνωτέρῳ, χρόνος πολὺς μετὰ τὴν παραδοχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στέμματος, καὶ τὸν Μάιον τοῦ 1830 ἀνθρονεὶ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Γεώργιος ὁ Δ'. Ἡ ἀνεψιὰ τοῦ Λεοπόλδου Ἀλεξάνδρινα Βικτωρία, ἑνδεκαετίς κόρη, ἦτο ἐπιδοξος κληρονόμος τοῦ θρόνου, καθὼς θυγάτηρ μονογενῆς τοῦ Δουκὸς τῆς Κέρτ, τετάρτου υἱοῦ τοῦ Γεωργίου Γ' καὶ τῆς Πριγκίπισσας Λουίζης Βικτωρίας τοῦ Σάξ Κόβουργ. Ἀλλ' ὁ θρόνος τῆς Ἀγγλίας ἡμιρριθεῖτο τότε καὶ παρὰ τοῦ δουκὸς τῆς Κλάρενς, ἀρχινυάρχου τῶν στόλων τῆς Μεγάλης Βρετανίας, τρίτου υἱοῦ τοῦ Γεωργίου Γ', ὅστις οὐδεμίαν ἐνέπνευεν ἐμπιστοσύνην πρὸς τὰς Ἀγγλικὰς βουλὰς, ὅπως δώσωσι τὰς ἐνείκας τοῦ Κράτους εἰς χεῖρας ἐκεῖνου. Ἀρ' ἐνός ὁ ἰδιωτικὸς βίος μετὰ τῆς δεσποινίδος Ζουδαίν, ἀφ' ἑτέρου ὁ ἀνεπιτυχὴς ναυτικὸς βίος, ἀπέδειξαν τρανῶς τὴν ἀναξιοτήτα αὐτοῦ. Οὗτος ἔζη κυρίως ἐν Ἀννόβερ, ὁ δὲ θάνατος τοῦ Δουκὸς τῆς Ὑόρκ τῷ 1827 ἐποίησεν αὐτὸν ἐπίσης ἐπιδοξον κληρονόμον τοῦ Στέμματος καὶ τῆς Ἀγγλίας καὶ τοῦ Ἀννόβερ. Ὡς ἐκ τῆς μηδικομηνοτητος τούτου, αἱ φίλοι τοῦ Λεοπόλδου ἐνουθέτου αὐτὸν νὰ περαιτηθῇ τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος, διότι θεωρεῖτο βεβαιοτάτον ὅτι ἤθελεν ἐκλεγεῖν αὐτὸν ἢ ἑνδεκαετίς ἀνεψιὰ Βικτωρία, ἡ νῦν γηραιὰ βασίλισσα τῆς Μεγάλης Βρετανίας, εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀγγλίας, αὗτος δὲ ἦτο ὁ ὠριτυμένος Ἀντιβασιλεὺς μέχρι τῆς ἐνθρονιστικῆς ἐκεῖνης.

Ἰδοὺ διατί παρητήθη τοῦ ἐλληνικοῦ θρόνου ὁ Λεοπόλδος, ὅστις τοσαύτην τὸ κατ' ἀρχὰς ἐδείκνυνεν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων συμπάθειαν, ἣν δὲν ἐπαύσατο τρέφων, ὡς αὐτὸς οὗτος εἶπε, μετὰ δύο μῆνας μεταμελούμενος διὰ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ πρὸς τὸν λόρδον *Πάλμερστον*. Καὶ δὲν μετεμελεῖτο προσποιητῶς· διότι ὁ Γεώργιος Δ' ἀπεβίωσε τὴν 26 Ἰουνίου 1830. Ὁ δούξ τοῦ Κλάρενς αὐθημερόν ἀνελπίστως ἀνεγνωρίσθη παρὰ τῶν βουλῶν τῆς Ἀγγλίας ὡς βασιλεὺς ὑπὸ τὸν τίτλον *Γουλιέλμος Δ'*. Αἱ ἐλπίδες τοῦ Λεοπόλδου λοιπὸν διὰ τὸν θρόνον τῆς Ἀγγλίας ἐματαιώθησαν. Ἡ ἐπανάστασις τῆς Γαλλίας ἤρξατο κατ' Ἰουλίον τοῦ 1830, τὸν δὲ Αὐγούστον τοῦ 1830 ὁ δούξ τοῦ Ὁρλεάν ἐγένετο βασιλεὺς τῶν Γάλλων ὑπὸ τὸ ὄνομα *Λουδοβίκος Φίλιππος*. Ὁ Λεοπόλδος, ἐὰν δὲν εἶχε παραιτηθῇ τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος, τῇ 9)21 Μαΐου, ἠδύνετο, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ θρόνου τῆς Ἀγγλίας, νὰ νυμφευθῇ τὴν θυγατέρα τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου ἀδελφῆς τῆς Γαλλικῆς αὐλῆς καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς Ἑλλάδα (1). Ἀλλ' ἄλλαι ἦσαν αἱ βουλαὶ τῆς Θεῆς Προνοίας, καὶ ὁ Λεοπόλδος μετὰ ἓν ἔτος ἀκριβῶς ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τοῦ Βελγίου, ἐγκαταλιμπάνων τὰ ἐν Ἀγγλίᾳ δικαιώματα αὐτοῦ, καθὼς καὶ τὴν χορήγησιν τῶν 50,000 λιρῶν, νυμφευθεὶς μετὰ ταῦτα τὴν ἀγαπητὴν πριγκίπισσαν *Λουίζαν* τοῦ Ὁρλεάν, θυγατέρα τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου, βασιλέως τῆς Γαλλίας.

Ἐν τούτοις, ὁ τοσοῦτον σκληρῶς ἐπιτιμώμενος ἀπανταχοῦ ἡγεμονικὸς μνηστήρ τῆς Ἑλλάδος ἰδοὺ πῶς ἐδικαιολόγησε βαθύτερον πρὸς τὸν βαρῶνον *Στάιν* τὴν περὶ παραίτησέως αὐτοῦ ἀπόφασιν δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ τῆς 29)10 Ἰουνίου 1830 :

«Τὰ πάντα κατεστράφησαν, καὶ θ' ἀνγκασθῶσι πιθανῶς ἐπὶ τέλους αἱ Δυνάμεις νὰ μεταβάλλωσι τὰ ὅρια. Καθότι τίς ἔντιμος ἀνὴρ θὰ θελήσῃ νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἡγεμονίαν, ὑποχρεούμενος σύ-

(1) Ὁ Λεοπόλδος ἦτο θαυμαστῆς τῆς ὥραιας πριγκίπισσας *Λουίζης* τοῦ Ὁρλεάν, πρωτοτόκου θυγατρὸς τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου, ὅστις, περὶ τοῦ Καρλόλου Γ' κατὰ τὴν Ἰουλιανὴν ἐπανάστασιν, ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Γαλλίας.

ναμα νὰ διώξῃ τοὺς Ἕλληνας ἐκ τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ὡς ἡσύχως καὶ ἐντελῶς κατέχουσιν; Ἀφ' ἧς στιγμῆς οὗτοι ἐθεώρησαν τὰ περὶ τῆς Ἑλλάδος ὀρισθέντα ὡς κατατρεφόντα τὰ πολυτιμότερα τῶν συμφερόντων αὐτῶν, αἱ δὲ Δυνάμεις οὐδὲν ἠθέλησαν νὰ μεταβῶσι, δυσχερὲς ἂν μὴ ἀδύνατος ἐγένετο ἡ ἐλπίς ἐπιτυχίας. Ὁ τῆς Ἑλλάδος ἡγεμὼν ἤθελεν εὐρεθῆ εἰς τὴν θλιβεράν θέσιν, μηδεμίαν νὰ εὐχαριστῇ φατρίαν, ἐνῶ ἀμφοτέραι ἤθελον προσπαθῆσαι νὰ ἐπιρρίψωσι τὴν εὐθύνην ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, καὶ νὰ κατηγορήσωσιν αὐτὸν ἐπὶ ἀνικανότητι. Ὅτε τὸ τελευταῖον ἐλαλήσαμεν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ὀρθῶς μοι παρετηρήσατε, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀναλάβῃ τις τὸ ἔργον αὐτό, χωρὶς ἐπαρκῶν πρὸς ἐπιτυχίαν μέσων. Δὲν καταδικάζω τοὺς ἀφρόνως στερήσαντάς με τὰ μέσζα ταῦτα, καθότι ἐπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων πίπτει τὸ κακόν.

Ὅπως ποτ' ἂν ᾔλῃ αἰφνιδία παραίτησις τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου ἐβύθισε τὴν Ἑλλάδα εἰς ἀναρχίαν, ἧς τὰς φρικώδεις συνεπειὰς κατέδειξεν ἡ 27 Σεπτεμβρίου τοῦ 1831, ἡ ὁλόκληρον τὸ ἔθνος εἰς δύο διαιρέσκα ἐλληλομυχόμενα στρατόπεδα μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ πρώτου τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος βασιλέως Ὁθωνος. Ἡ παραίτησις τοῦ Λεοπόλδου ὑπῆρξεν ὀλεθρία διὰ τὸν Καποδίστριαν, ὃν ἐπανερίψεν εἰς μεγίστην κηληχανίαν. Ἄλλ' ἀφ' ἑτέρου μεγάλας παρέσχε τὰς ὠφελείας τῷ ἔθνει, μεθ' ὅλην τὴν ἐπελθοῦσαν ἀναρχίαν· διότι ἐξεβάσσε τὴν ἐν Λονδίνῳ σύνοδον νὰ ἀποδεχθῇ βραδύτερον ἐκεῖνο, ὅπερ ὠφείλε νὰ ἀποδεχθῇ ἐνωρίτερον, τὴν κατὰ τὸ ἔσχεδιον δηλαδὴ τοῦ Καποδιστρίου αὐξήσιν τῶν ὀρίων τῆς ἀνεξαρτήτου κηρυχθείσης Ἑλλάδος, κατὰ τὴν ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ τοῦ Ὁθωνος ὑπογραφὴν τῶν πρωτοκόλλων τῆς 1) 13 Ἰαννουαρίου 1832, τοῦ τῆς 25) 7 Μαρτίου καὶ τῆς 27) 9 Ἰουλίου 1832.

Τὰ ἐν Ἑλλάδι πράγματα εἶχον φθάσει ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς. Ἡ ἀντιπολίτευσις κατήντησεν ἐπιθετικωτάτη, τὰ πάντα ὡς ἐκ τῆς κακῆς πολιτείας τοῦ Κυβερνήτου θεωροῦσα ὡς πηγάζοντα. Ἐν τούτοις, ὁ Καποδίστριας ἐζήτει νὰ συμπληρώσῃ ταχέως τὰ τῆς διοικήσεως αὐτοῦ, καὶ νὰ προαγάγῃ τὴν ὀλικὴν τῆς χώρας εὐη-

μερίαν. Ἐν Σύρῳ ιδρύθη ἡ πρώτη ἀσφαλιστικὴ εἰσαίρεσις, διὰ κεφαλαίου 60,000 ταλλήρων· ὁ δὲ Κυβερνήτης ἐκύρωσεν αὐτὴν καὶ μετέσχεν αὐτῆς μάλιστα, ἐγγραφεὶς διὰ πολλὰς μετοχάς. Οἱ Ἕλληνες ἐμποροπλοῖαρχοι ἠναγκάζοντο τῶς, μὴ ἀναγνωρίζομένης ἔτι τῆς Ἑλλάδος ὑπὲρ τῆς Πύλης ὡς αὐτοτελοῦς δυνάμεως, νὰ τάσσωνται ὑπὸ τὴν προστασίαν μιᾶς τῶν μεσιτριῶν μεγάλων Δυναμέων, ὅσκις εἰσέπλεον εἰς τὰ Δαχδανέλλια. Ὁ Κυβερνήτης κατάρθωσε, παρακαλέσας πρὸς τοῦτο τὰς συμμάχους, νὰ δοθῇ ἡ τοῦ διαπλοῦ ἐλευθερία εἰς τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν. Ἐπεμελήθη τῆς ἐμπορικῆς δικαιοσύνης, συστήσας ἐν Σύρῳ τὸ πρὸ πολλοῦ ἤδη ἐψηφισμένον Ἐμποροδικεῖον, εἰς τοσοῦτο δὲ μάλιστα προέβη, ὥστε ἠθέλησε νὰ διακρίσῃ τοὺς Ἕλληνας ἐμπόρους, κατὰ τὰ ἐν Ρωσίᾳ νενομισμένα, εἰς δύο τάξεις. Ἐν τούτῳ ὁμως ἀπήντησεν ἀντίστασιν. Ἡ πτωχοτέρα ἐμπορικὴ τάξις τῆς Ἐρμουπόλεως καὶ τῆς Σύρου προέβη κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1830 εἰς ἐκφανῆ στάσιν κατὰ τῆς νέας ταύτης βελτιώσεως. Ὁ Κυβερνήτης ἠναγκάσθη τότε αὐτοπροσώπως νὰ μεταβῇ εἰς Σύρον, ὅπου διέταξε συνοπτικὴν ἀνάκρισιν καὶ τὴν σύλληψιν τῶν πρωταιτίων τῆς στάσεως, οὓς μετήνεγκεν εἰς Νάυπλιον, καὶ μακρὰ κατ' αὐτῶν ἠρξάτο δίκη, διαρκέσασα ἐπὶ ὀλόκληρον σχεδὸν ἔτος καὶ καταλήξασα εἰς λίαν ἀόριστον ἀθώωσιν αὐτῶν. Καὶ ἀπέτισαν μὲν οὕτω τὴν ὀργὴν τῆς κυβερνήσεως, ἀλλ' ἡ ἀπαίτησις αὐτῶν κατίσχυσε· διότι ὁ νέος ὀργανισμὸς τῆς ἐμπορικῆς τάξεως δὲν κατάρθωθη νὰ ἐκτελεσθῇ. Μικρὰν ἐπίσης ἔσχον ἐπιτυχίαν καὶ αἱ ἐν τῇ Ἐθνικῇ Χρηματιστικῇ Τραπεζῇ μεταρρυθμίσεις, αἵτινες προορισμὸν εἶχον νὰ συμπληρώσωσι καὶ νὰ ἐλύσωσιν εἰς αὐτὴν τὴν δημοσίαν πίστιν, δι' ὑποθηκείσεως ἐθνικῶν τιμῶν κτημάτων. Ἐπέβαλε τὸν ποιμαντικὸν φόρον, ὅστις δύνανται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὀρθὸν οἰκονομικὸν μέτρον, ἐπειδὴ ὁμως ἡ ἐν Πελοποννήσῳ ἐξοπράξις αὐτοῦ ἀνετέθη τῷ γέροντι Κολοκοτρώνῃ, ὀλίγα εἰσῆχθησαν εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον. Οὕτω δὲ μεθ' ὅλην τὴν καλὴν θέλησιν τοῦ Κυβερνήτου τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἑλλάδος πράγματα ἐσκυθρόπαζον ὁσημέραι, καὶ μάλιστα ὅτε ἐπῆλθεν ἡ τροπὴ ἐκείνη ἐν τῇ μεγάλῃ εὐρωπαϊκῇ πολιτικῇ,

ἡ Γαλλικὴ Ἰουλιανὴ ἐπανάστασις, ἥτις ἀπεστέρησε τὸν Κυβερνήτην τῆς ἐξωτερικῆς ὑποστηρίξεως καὶ τοῦ ἐρείσματος ἐπομένως αὐτοῦ.

Συνεζήτουν ἔτι οἱ Ἕλληνες μετὰ τῆς ἰδιαζούσης αὐτοῖς πολιτικῆς ἐμπαθείας τὰ τῆς παραιτήσεως τοῦ Λευπόλδου, ὅτε ἡγγέλθη τὸ παράτολμον πραξικόπημα τοῦ Πολιτῆα κατὰ τῆς ἐκλογικῆς ἐλευθερίας τοῦ Γαλλικοῦ ἔθνους, τὰ διατάγματα, καὶ ἡ εὐθύς μετ' ὀλίγον πτώσις *Καρόλου τοῦ Γ'*, τοῦ ἀληθοῦς φιλέλληνος ἐκείνου βασιλέως. Μόλις μαθὼν ὁ Κυβερνήτης διὰ τῶν ἀντιπρέσβειων τὰ γενόμενα, συνεκάλεσε τὴν Γερουσίαν, ἀνεκοίνωσεν αὐτῇ τὸ ἄγγελμα καὶ προὔτεινε νὰ διορισθῇ ἐκτακτος ἀπεσταλμένος παρὰ τῇ νέᾳ γαλλικῇ κυβερνήσει ὁ *πρίγκηψ Σοῦτσο*, ὅστις τῶς εἶχεν ἐκπροσωπήσει τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα ἐν Παριείοις. Δὲν διέφυγεν ὅμως τὴν ὀξυδέρκειαν αὐτοῦ ὅτι καιρῶς εἶχε πληγῇ, διὰ τῆς Ἰουλιανῆς ἐπαναστάσεως, ἡ ἐπιρροὴ πᾶσα, ἣν ἔσκει ἐπὶ τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς ἡ Ρωσία ἀπὸ τῆς *παλινορθώσεως* τοῦ 1815, καὶ ἰδίως ἀπὸ τῆς ἀναβάσεως εἰς τὸν θρόνον *Καρόλου τοῦ Γ'*.

Τούτου ἕνεκα ἡ Γαλλία προεβη εἰς σύνδεσμον μετὰ τοῦ νέου ὑπουργείου τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, ὅπερ μετὰ τὴν παραιτήσιν τοῦ σιδηροῦ δουκὸς Βέλλιγκτον, εἶχε σχηματισθῇ ἐκ τοῦ κόμματος τῶν Οὐίγων ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ λόρδου Γρέυ.

Ἡ ἡχώ τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ τυφῶνος μετεδόθη ἄμέσως εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἐπιστολὴ δὲ τις τοῦ Ρικάρδ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 15)27 Ἰουλίου 1830 βεβαίως τὴν ἐντύπωσιν, ἣν τὸ σπουδαῖον ἄγγελμα προὔξενεν εἰς τὸ ἀναβράζον ἑλληνικὸν ἔθνος. Ὁ ῥώσος ναύαρχος ἐκτίθησιν ὡς ἐξῆς πρὸς τὸν πρίγκηπα Νέσσαερὸν τὴν ἐν Ἑλλάδι κατάστασιν :

«Πρὸ μικροῦ ἔτι ἐφαίνοντο ἐνταῦθα τὰ πράγματα εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν ἐπαγγελλόμενα. Ἀλλ' αἰφνης ἤλλαξαν πάντα. Τὰ ἐν Γαλλίᾳ συμβάντα ἀνεπτέρωσαν ἐκ νέου τὰ σκευωρήματα τῶν ἑνῶν, καὶ ἡ ἡσυχία διε-αράχθη πάλιν ὑπ' ἀνδρῶν, οὓς δὲν ἐμπνέει ἀληθὴς πατριωτισμός, ἀλλὰ κινεῖ μόνον ἡ φιλαρχία, ἡ φιλοχρηματία καὶ ἄλλαι ἀτομικαὶ πυρετικαὶ ὁρέξεις. Αἱ πενιχραὶ

τῆς κυβερνήσεως δυνάμεις πταίουσιν ἐπίσης πολύ, ὅτι οἱ κακοῦργοι μένουσιν ἀτιμώρητοι. Ἡ ἀντιπολίτευσις ἰσχυροποιεῖται μάλιστα καὶ ἀναπτέροῦται ὑπὸ τῆς ἐπιεικείας τῆς κυβερνήσεως. *

Καὶ ὁ Κυβερνήτης δ' ἐπίσης δὲν ἀπέκρυψεν ἀπὸ τοῦ ἐμπίστου αὐτῷ Στούρτζα τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἀνησυχίαν, καὶ ἔγραφεν αὐτῷ μετὰ λύπης τῇ 12)24 Αὐγούστου : « Αἱ ἐκ Γαλλίας εἰδήσεις συνεσκότισαν τὸν ἡμέτερον ὀρίζοντα, καὶ φοβερὸν ἐπισείουσι κλύδωνα κατὰ τοῦ σκαφιδίου τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους. Δὲν προσωρμίσθη ἔτι τοῦτο εἰς τὸν λιμένα. Διὰ τίνος δὲ πυξίδος θέλει τις δυνηθῆ νὰ κυβερνήσῃ αὐτὸ τοῦ λοιποῦ ; »

Ὁ Καποδίστριας προσεδόκα βεβαίως, ὅτι ἡ ἐν Γαλλίᾳ πολιτικὴ μεταβολὴ ἤθελεν ὠφελήσῃ τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ θέσιν· διότι καθιστώσα δευτερεῦον διὰ τὰς μεγάλας Δυνάμεις πᾶν ἄλλο ζήτημα καὶ παραγκωνίζουσα ὅλως ἐκ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς τὴν τῇ Πύλῃν καὶ τὴν Ἑλλάδα, ἤθελεν ἐπιτρέψῃ αὐτῷ πᾶσαν ἰδιόβουλون ἐνέργειαν ἐν τῇ ἐσωτερικῇ διοικήσει. Οἱ δ' ἀντιπρόσθεσις Δυνάμειων ἔλαβον ὁδηγίαν παρὰ τῶν οἰκείων κυβερνήσεων. Ὑποσημαινούσας πόσον ὀλίγον, κατὰ τὴν γενικὴν ἐκείνην κρίσιν, ἦσαν ἐπιθυμηταὶ περιπλοκαὶ ἐν Ἑλλάδι.

Νῦν δὲ ἀκριβῶς εἶχεν ἐπιστῇ ἡ στιγμή, καθ' ἣν ὁ Κυβερνήτης ἔχρηζεν ἰσχυρὰν καὶ ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ τῶν τριῶν Δυνάμεων προσφερομένην ὑποστήριξιν, χρηματικὰ δηλαδὴ βοηθήματα καὶ στρατόν, στιγμή, καθ' ἣν ἀδιαφορία τῆς λονδινείου συνόδου ἤθελεν ἔχει ὀλεθρίας τὰς συνεπειάς. Ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία ἦσαν ἤδη κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1830 ἐν ἀγωνιώδει ἀνησυχίᾳ ἕνεκα τῆς βελγικῆς ἐπαναστάσεως, ἡ δὲ Ρωσία ἠσχολεῖτο περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους τούτου ἀποκλειστικῶς περὶ τὴν κατὰπνιξιν τῆς πολωνικῆς ἐπαναστάσεως. Ἄν δὲ ἡ ἐν Λονδίνῳ σύνοδος καὶ πρότερον ἤδη εὐχάριστως παρέβλεπε στραβίζουσα τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα, νῦν ὁμως ἐξηφανίσθη παντελῶς ἐκ τῶν βλεμμάτων αὐτῆς ἡ τύχη τοῦ προστατευομένου ἀρτισυστάτου κρατιδίου, περὶ οὗ ἀπαξ ἔτι μόνον, καθ' ὅλην τὴν χρονικὴν περίοδον, ἀπὸ τῆς παραιτήσεως τοῦ Λεοπόλδου μέχρι τῆς δολοφονίας τοῦ Κυβερνήτου, ὠρμήθησαν εἰς ἀφανῆ τινὰ δραστηριότητα οἱ πληρεξούσιοι, καὶ

κατώρθωσαν μεταβολάς τινάς τοῦ Φεβρουαριανοῦ πρωτοκόλλου. Διὰ τοῦ ἐκ πέντε ἀρθρῶν πρωτοκόλλου τῆς 19)1 Ἰουλίου 1830 ὤρισαν ὅτι τὰ τοῖς καθολικοῖς παραχωρηθέντα προνόμια οὐδεμίαν ἐπέβαλλον τῇ ἐλληνικῇ κυβερνήσει ὑποχρέωσιν πρὸς βλάβην τοῦ ἐπικρατοῦντος ἐν τῇ χώρᾳ θρησκευματος, καὶ ὅτι καθίστατο πλήρης ἰσότης ἀστικῶν καὶ πολιτικῶν δικαιωμάτων μεταξὺ τῶν ὁπαδῶν πάσης χριστιανικῆς θρησκείας. Πρὸς τούτοις

Μνημεῖον ἐν Ναυαρίνῳ τῶν αὐτόθι πεσόντων Γάλλων ναυτῶν.

δέ, ὅτι διὰ τῆς ἰδρύσεως ἀνεξαρτήτου μοναρχίας ἐν Ἑλλάδι οὐδαμῶς παρεβλάπτετο τὸ πολίτευμα καὶ οἱ θεμελιώδεις νόμοι τῆς χώρας. Ἡ σύνοδος ἐπέμεινεν εἰς τὴν ὁροθετικὴν γραμμὴν τοῦ Φεβρουαριανοῦ πρωτοκόλλου, καὶ ἐδήλωσεν ὅτι οἱ ἐπὶ τῆς ὁροθεσίας ἐπίτροποι ἤθελον μεταβῇ ὅτι τάχιστα ἐπὶ τόπου πρὸς ἑναρξιν τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν, ἀλλὰ μεθ' ὅλα ταῦτα μόνις συνῆλθον οἱ ἐπὶ τῆς ὁροθεσίας ἐπίτροποι περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1831 ἐπὶ τόπου. Ἐν πρώτοις διεπραγματεύθησαν οἱ ἀντιπρόεδμοι πρὸς

τὸν Τούρκον ἐπίτροπον Χατζῆ Ἰσμαήλ βέην ὡς πρὸς τὴν ἐκκένωσιν τῆς Εὐβοίας καὶ Ἀττικῆς, καὶ τὴν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀφ' ἑτέρου ἐγκατάλειψιν τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου καὶ τῆς Βονίτης. Ἡ κυρία ὁμως δυσχέρεια ὡς πρὸς τὴν ἐκκένωσιν τῆς Ἀττικῆς προήρχετο ἐκ τούτου, ὅτι ὁ Ὁμέρ πασᾶς καὶ πᾶσι αἱ τουρκικαὶ ἀρχαὶ εἶχον δηλώσει, ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ πληρώσωσι τοὺς καθυστερουμένους μισθοὺς τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἀνδράσιν, οὔτε νὰ πείσωσιν ἐπομένως αὐτοὺς εἰς ἀποχώρησιν, πρὶν ἢ παρείχοντο αὐτοῖς τὰ πρὸς τοῦτο μέσα διὰ τῆς πωλήσεως τῶν ιδιωτικῶν κτημάτων. Προὔτεινε δὲ ὁ Τούρκος ἐπίτροπος πρὸς τὸν Κυβερνήτην, νὰ ἀγοράσῃ οὗτος ἀντὶ 200—300,000 ἰσπανικῶν ταλ. λήρων πάντα τὰ ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις εὐρισκόμενα τουρκικὰ κτήματα. Ἀλλ' ὁ Καποδίστριας ἐδήλωσεν, ὅτι δὲν εὐρίσκετο ἐν καταστάσει νὰ προμηθευθῇ τὸ τίμημα, ἔνεκα τῶν ἀπὸ τῆς τελευταίας γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἐπελθόντων συμβάντων. Ἡνέχθη δὲ κατ' ἀνάγκην βλέπων τὴν Ἀττικὴν καὶ τὴν Εὐβοίαν δγρουμένας ὑπὸ τουρκικῶν ἐπιδρομικῶν ἀποσπασμάτων, καὶ πυρπολούμενον, περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου 1830, τὸ ἥμισυ τοῦ ἀττικοῦ ἐλαιῶνος, οὗ ἐκάησαν ὑπὲρ τὰς 50,000 ἐλαιῶν. Ἐνῶ δ' ἐφρόντιζε νὰ εὕρῃ, διὰ δανείου, τὰ ἀναγκαζοῦντα χρήματα, καὶ ὑπεβάλλετο σύναμα ἐν τῷ μεταξὺ εἰς ἐκτάκτους δαπάνας, καὶ ὑπεστήριζε τοὺς ἐκ Κρήτης πρόσφυγας — διότι τὴν νῆσον αὐτὴν εἶχεν ἤδη προσφέρει εἰς πώλησιν καὶ παραδώσει μάλιστα τῷ Μεχμέτ Ἀλῇ ἢ Πύλῃ — βραδέως προέβαινον αἱ ὁροθετικαὶ ἐργασίαι. Μόλις δὲ ἡ Ἀττικὴ εἶχεν ἐκκενωθῇ, καὶ τοῦτο οὐχὶ ἐντελῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων, τὸν δὲ Ἰανουάριον τοῦ 1831 μετέβη εἰς Ἀθήνας ὁ Κυβερνήτης, ἵνα συσχεφθῇ μετὰ τῶν ἐπιτρόπων.

Ἀλλὰ καὶ τοῦ Καποδιστριαίου εἰς Ἀττικὴν ἐλθόντος, οὐδὲν ἐπῆλθεν ὀριστικὸν ἀποτέλεσμα· ἡ ἐντελής ἐκκένωσις τῆς Ἀττικῆς καὶ Εὐβοίας ἐχρόνιζεν ἀναβαλλομένη. Κατὰ τὴν πώλησιν ἐπίσης τῶν ἰδιαιτέρων κτημάτων πολλαὶ ἀνεφύησαν δυσχέρειαι. Ἡ ἐπιτροπή, ἣν εἶχε διορίσει ὁ Καποδίστριας πρὸς ἐξέτασιν τῶν νομικῶν ἀπαιτήσεων τῶν πωλητῶν καὶ λύσιν τοῦ ζητήματος, ἀντὰ ἀδέσποτα κτήματα ἀνήκον πρότερον τῷ Κράτει ἢ τοῖς δξαμίσις,

κατηγορεῖτο ἐπὶ ἀμαθείᾳ ἢ ἀδικίᾳ. Ξένοι δ', ὡς ὁ Σέρ Πούλντεν Μάλλκολμ καὶ ἡ δούμισσα τῆς Πλακεντίας, γνωστὴ τῷ Κυβερνήτῃ ἐκ Παρισίων καὶ Ρώμης μετὰ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς, ἠγόρασαν σπουδαίας ἐκτάσεις ἐν τῇ πόλει καὶ τοῖς περιχώροις τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ τῆς μὲν Πλακεντίας σώζονται εἰσέτι ἐν μὲν Ἀθήναις τὰ Ἰλίσσια, λαμπρὸν μέγαρον παρὰ τὸν Ἰλισσόν, χρησιμεῦον σήμερον ὡς στρατῶν τῶν Πυροβολικῶν Συνταγμάτων, παρὰ δὲ τὴν Πεντέλην κατὰ τὴν ὠραίαν ἐπαρχιακὴν ὁδόν, δεξιᾷ τῷ εἰς τὴν Μοῦνην ἐξ Ἀμαρουσίου βαίνοντι, αἱ ἀγροικίαι «Plaisanse» ἐγκαταλειμμέναι εἰς τὴν ἰδίαν τύχην (1). Ὁ στοκτηγὸς Ἰωάννης Ράγκος ἠγόρασε παρὰ Τούρκου ἰδιοκτῆτου τὴν Δεκέλειαν (Τατόι) τὸ σημερινὸν μέγα καὶ ὠραῖον βασιλικὸν κτῆμα, ἀλλ' ἡναγκάσθη παρὰ τοῦ δικαιοτάτου ἐκείνου κυβερνήτου νὰ ἀποδώσῃ αὐτό, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι θὰ ἐθωρεῖτο ὡς ἐθνικὸν κτῆμα. Ἐν τούτοις ὁσημέραι ηὔξανεν ἐν Ἑλλάδι ἡ ἐπίδρασις τῆς Ιουλιανῆς ἐπαναστάσεως τῆς Γαλλίας. Τὸ μυστικὸν πνευματικὸν πῦρ, ὅπερ διαχέει πάντοτε ἐπὶ τῆς Εὐρώπης πᾶσα γαλλικὴ ἐπαναστάσις, εἰσεχώρει ὁλονὲν βαθύτερον ἐν Ἑλλάδι.

«Ἡ κατὰ τοῦ Κυβερνήτου δυσἀρέσκεια, ἔγραφε μετὰ τινος ὑπερβολῆς ὁ ἐν Ἀθήναις πρόξινος τῆς Αὐστρίας Γρόπ, κατέστη ὁμόφωνος. Κατεμέμφθησαν αὐτοῦ, ὅτι χάριν ἀτομικῶν σκοπῶν παρεβίασε τὸ σύνταγμα καὶ δὲν συνεκάλει τὴν Ἐθνικὴν συνέλευσιν, καὶ ὅτι κατεπολέμει τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τόπου. Οὕτω δὲ σπουδαῖαι ταραχαὶ ἐξεργάγησαν ἐν Μάνη, ἐν Ὑδρᾷ δὲ καὶ Σπέτσαις ἐφθασεν ὁ ἐρεθισμὸς εἰς τὸ ἔπακρον, καὶ ἤθελε βεβαίως ἐκραγῇ εἰς ἔργα, ἂν δὲν ἐφοβοῦντο οἱ ἄνθρωποι τὰς διαθέσεις τῶν συμμάχων Δυνάμεων, καὶ δὲν ἠλπίζον ὅτι ἡ προτεχὴς ἐκλογὴ ἡγεμόνος ἤθελε θέσει τέρμα εἰς τὰς αἰσχρὰς ἐκείνας κατὰχρήσεις τῆς βίας, ὡς ἀπετόλμα ἡ οἰκογένεια Καποδιστρίου. Ἡ πώλησις τῶν τουρκικῶν κτημάτων παρέσχε πρὸς τοῖς ἄλλοις λίαν εὐάρεστον πόρον εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ οἰκείους τοῦ Κυβερ-

(1) Περί αὐτῶν ἰδὲ καὶ ἐν τῇ «Ἐστία» τοῦ 1892 ἄρθρα τοῦ Θεοδώρου Βελλικανίτου.

νήτου. Οἱ ἐπαναστάται Μανιάται συνηθροίσθησαν ἐν Μαραθονησίῳ, ὅπως βαδίσωσι κατὰ τοῦ Ναυπλίου καὶ εὐλεθερώσωσιν ἐκεῖ τὸν ὀπλαρχηγὸν αὐτῶν Πετρόμπετην, φυλακισθέντα τῇ διαταγῇ τοῦ Κυβερνήτου. Ὁ Κυβερνήτης μετέβη εἰς ἀπάντησιν αὐτῶν, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε τὴν ὑποταγὴν των, καίτοι προσπαθήσας νὰ δειλάσῃ αὐτοὺς διὰ χρημάτων. Πράγματι ἡ ἀντιπολίτευσις εἶχε φθάσει εἰς τὸ ἄκρον ὄψον τῶν κατὰ τοῦ Κυβερνήτου ρεβ-διουργιῶν καὶ τεχνασμάτων αὐτῆς, τὰ πάντα μηχανευομένη ἵνα καταρρίψῃ τὸ ἐδραῖον οἰκοδόμημα, ὅπερ ἀνήγειρεν ὁ Καποδίστριας.

Νέος τις ταγματάρχης, ὁ *Τσάμης Καρατάσος*, ἐξιμεταλλεύθη τὴν παρὰ τοῖς συστρατιώταις αὐτοῦ ἐπικρατοῦσαν ἀπὸ τῆς ἰουλιανῆς ἐπαναστάσεως ἔξαψιν, ὅπως ὑψώσῃ τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας κατὰ τοῦ Καποδιστρίου. Ἦν τότε ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν ἡ ἑλληνικὴ νεολαία ἐθέλγετο καὶ ἐμέθυεν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἀντικαποδιστριακῶν διαλόγων τοῦ *Ἀδαμαντίου Κοραῆ*, τοῦ σοφοῦ ἐκείνου χίου γέροντος, ὅστις ἀπὸ φιλτάτου τοῦ Καποδιστρίου, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ διαλόγου αὐτοῦ: «*Δημοχάρης Πυσιχάρης*» δημοσιευθέντος ἐν τῇ α' μέρει τοῦ Ἀρριανοῦ τῶν Ἐπικτήτου Διατριβῶν (1) καὶ ἐκ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ πρὸς τὸν Κυβερνήτην, αἵτινες γραφεῖσαι ἐν μέσῳ τοῦ πυρὸς τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἀνερρίπιζον τὸ μῖσος κατὰ τοῦ Καποδιστρίου, ἐγένετο ἀσπονδός-τατος πολέμιος.

Πρὸς τούτοις, ὅτι ὁ Κοραῆς ἦν φίλος τοῦ Καποδιστρίου ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τῶν δε τῶν παραινέσεων, ἃς ἀποτείνει πρὸς τοὺς Ἕλληνας: «Ὁ Καποδίστριας ὑπάγει εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ σκοπὸν καὶ τὰς δημαγωγίας νὰ παύσῃ καὶ τὴν αὐτονομίαν τῆς Ἑλλάδος νὰ σώσῃ, καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἀνὴρ εἶναι ἄξιος πάσης πίστεως τὸν Τιμολέοντα τοῦ Πλουτάρχου ἀπεφάσισεν ὁ Καποδίστριας ν' ἀναστήσῃ, διὰ νὰ δείξῃ εἰς ὅλην τὴν φωτισμένην Εὐρώπην, ὅτι

(1) Παρίσιοι 1827 σελ. ιζ-ξδ'. — Ὑπερμεσοῦντος τοῦ 1827, ἐφρόνει ὁ Κοραῆς εἰλικρινῶς καὶ νομίμως ὅτι ὁ Καποδίστριας ἐμέλλε νὰ σώσῃ τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἄλλοτε ὁ Τιμολέων τὴν Σικελίαν.

ἡ σημερινὴ Ἑλλάς γεννᾷ ὄχι μόνον ἀγωνιστὰς ἐλευθερίας, ἰσους τῶν παλαιῶν αὐτῆς ἀγωνιστῶν, ἀλλ' ἀκόμη καὶ πολιτικούς ἀνδρας ἱκανοὺς νὰ τὴν στηρίξωσι μὲ Τιμολεοντικὴν φρόνησιν. » Ἄν μὴ ἐσκόπει τὴν εὐδακμονίαν τῆς Ἑλλάδος ὁ Καποδίστριας, « δὲν ἤθελε τολμήσει (λέγει ὁ Κοραῆς) νὰ δεχθῇ τῶν Ἑλλήνων τὴν πρόσκλησιν. » Φοβεῖται δὲ μόνον μήπως ὁ νῖος Τιμολέων ἐμπέσῃ εἰς τὰς παγίδας τῶν Φαναριωτῶν, ὧν « ὁ μολυσμὸς εἶναι βαθὺς καὶ δυσέκπλυτος ».

Ὁ Κοραῆς ἐγνώρισε, κατὰ πρῶτον, τὸν Καποδίστριαν περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου 1815, λέγει ὁ Διονύσιος Θερεϊαρὸς ἐν τῷ πολλοῦ λόγου ἄξιῳ διτόμῳ συγγράμματι αὐτοῦ : *Ἀδαμάντιος Κοραῆς* « μὲ εὐχαρίστησιν πολλήν », ὡς λέγει. Τῇ 22 Σεπτεμβρίου 1818 ἔγραφε πρὸς τὸν *Πατριότῃ Βλαστόν*, « μὴ νομίσῃς κολακεῖαν τὸ ὅποτον δίδω ἐπίθετον καύχημα τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ὀλιγοχρόνιος μ' αὐτὸν συναναστροφὴ μὲ τὸν ἔδειξε τοιοῦτον, καὶ δὲν πιστεύω ὅτι μὲ ἠπάτησεν. Ἐγὼ φύγω φυσικὰ τοὺς μεγάλους, διὰ φόβον μὴ φανῶ ἀπ' ὅ,τι εἶμαι πολὺ μικρότερος, καθὼς τὸ πάσχουσιν οἱ νάνοι, ὅταν ἀνοήτως πλησιάζωσι τοὺς γίγαντας. Αὐτὸς ἐζήτησε νὰ μὲ γνωρίσῃ καὶ μ' ἔδειξε φρονήματα ὄντως ἑλληνικά. Εἶθε ἀπὸ τοιαῦτα φρονήματα νὰ γεμισθῶσιν ὅλων τῶν νῦν Γραικῶν αἱ κεφαλαὶ !! ἀπ' αὐτὰ μόνα ἐλπίζεται ἡ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος. » Ἡδὴ λοιπὸν ἀπὸ τοῦ 1818 ἐκήρυττεν ὁ Κοραῆς τὴν ἀγνὴν καὶ θερμὴν τοῦ Καποδιστρίου φιλοπατρίαν. Ἄλλ' ὀλίγω ὕστερον, ἕνεκα τῆς πρὸς τὸν Κόδριγκτον ἔριδος, ὑπώπτεισεν ὁ σφοδρὰ φιλύποπος-Χῖος, τὴν ὁμολογουμένην τοῦ ἐπιφανοῦς Κερκυραίου εἰλικρίνειαν. « Ὁ Καποδίστριας (ἔγραφε τῇ 7 Σεπτεμβρίου 1819) ἦλθεν εἰς ἐπίσκεψίν μου εὐρισκόμενος ἐδῶ· ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν ἦλθεν εἰς καιρὸν ἄλλων πολλῶν ἐπισκέψεων, συνήθων τὰς Κυριακάς, καὶ ἡμποδίσθη νὰ τὸν λαλήσω τινὰ ἀναγκαῖα παραπονήματα. Ἴσως καὶ αὐτὸς προβλέπων αὐτά, ἐδιάλεξεν ἐπίτηδες τὴν Κυριακὴν. Καὶ τῇ 16 Νοεμβρίου : « Οὐδ' ἐγὼ δὲν εἶμαι πολὺ εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν Καποδίστριαν. Σὲ εἶπα τὴν ὑποψίαν μου, ὅτι ἐδιάλεξε τὴν Κυριακὴν νὰ ἔλθῃ πρὸς ἐμέ, διὰ ν' ἀποφύγῃ τὴν παράπονά μου. Περὶ

δὲ τοῦ φρονήματος τῆς δόξης δὲν παρετήρησα μεταβολὴν οὐδεμίαν, παραβάλλων τὴν τελευταίαν μὲ τὰς προτέρας ὁμιλίας του. Τί παράδοξον ἂν ἔπαθε καὶ τοιαύτην δυστυχίαν; Ἡ δόξα εἶναι βαρύτερον φηγητόν· ὀλίγα στομάχια ἰσχύουν νὰ τὴν χωνεύσωσιν. Ὁ Καποδίστριας ἀπεδείχθη οὐδὲν ἥττον ὑπέρτερος τῶν φιλοπόπτων τοῦ γέροντος Κοραῆ ὑπαινιγμῶν. Ἄμα ἀναγνοὺς τὰ προλεγόμενα εἰς τὸν πρῶτον τόμον τῶν Ἐπικτήτου Διατριβῶν, ἔσπευσεν αὐθόρμητως νὰ ἐκφράσῃ πρὸς τὸν Κοραῆν ἔνθερον εὐχαριστίαν, ἐξ Ἀγκῶνος δέ, τῇ προτερσίᾳ τοῦ εἰς Ἑλλάδα πλοῦ, ἐπέστειλε τῇ 2 Δεκεμβρίου 1827 πρὸς τὸν σοφὸν αὐτοῦ ἐπαινέτην μακρὴν γράμμα, ἐπαγγελλόμενος νὰ μιμηθῇ κατὰ τὰ ἐνόντα τὸν Τιμολέοντα καὶ νὰ ἐπιτελέσῃ ἐπ' ἐγκαθ' τῆς Ἑλλάδος, ὅσα ὁ Κοραῆς ἠλπίζε παρ' αὐτοῦ. «Μακκρία ἡ πατρίς, ἂν πράξῃ ὅσα μὲ ὑπόσχεται εἰς τὴν ἐπιστολὴν του! καὶ μακκίριος αὐτὸς ἂν φιλοτιμηθῇ νὰ κατασταθῇ εὐδαίμων ἅπὸ τὴν εὐδαίμονίν τῆς πατρίδος! Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ὁ Καποδίστριας προσκόπτων εἰς ἀπροσδόκητα κωλύματα, ἔμελλε νὰ φανῇ ἥσσω τῶν περὶ αὐτοῦ προσδοκιῶν, μὴ διὰ τοῦτο ἦτο ἄξιος κατακρίσεως; Ἀκόμη καὶ ἂν ὑποτεθῇ ἄλλος παρ' ὅ,τι ἠλπίζετο (ἔγραφεν ὁ Κοραῆς τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1828), ἡ ἀχρευστάτη διαγωγὴ καὶ κυβερνήσις τῶν πρὸ αὐτοῦ, τὸν ἔκαμν ἀναγκάσιον. Χωρὶς αὐτὸν ἐκινδύνευσε καὶ τὸ σωθὲν ἀπὸ τὰς σφαγὰς μέρος τῶν Ἑλλήνων νὰ ἐξαλειφθῇ ὁλότελα ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς. Ἐπειτα πρέπει νὰ συλλογισθῶμεν καὶ τοῦτο. Πιθανὸν ἢ μᾶλλον βέβαιον κρίνω, ὅτι αὐτὸς δὲν ἔχει ἐξουσίαν νὰ πράξῃ τίποτε ἄφ' ἑαυτοῦ καὶ ἡ τύχη μας τῶρα πλέον κρέμαται ἀπὸ τοὺς θεοπέμπτους εὐεργέτας μας. Ἀποκρινόμενος δὲ καὶ πρὸς τὴν ἐξ Ἀγκῶνος ἐπιστολὴν τοῦ Καποδιστρίου, ἔγραφε τῇ 5 Ἰανουαρίου 1828 «Ἡ πατρίς ὅλη σὲ παρακαλεῖ δι' ἐμοῦ νὰ ἔχῃς εἰς πᾶσάν σου πρᾶξιν καὶ βουλὴν ἀκαταπαύστως πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν πρόγονον Τιμολέοντα, καὶ ἀπ' αὐτὸν νὰ λαμβάνῃς συμβουλὴν. Ὁ ἀκαταπαύστως κυλιόμενος οὗτος βίος ἄλλο δὲν ἀφίνει εἰς τὴν ἐξουσίαν μας, παρὰ νὰ δραῶμεν νομίμως τὸ ὅποῖον εἰς καθένα ἡνοίξεν ἡ Πρόνοια σταδίου μικρὸν ἢ μέγα. Τὸ ἀνοιχθὲν εἰς σὲ ἀπὸ

τὴν Πρόνοιαν στάδιον, ὑπερβίνει καὶ τὸ πολὺ· ἐπειδὴ σοῦ ἐμπι-
στεύθη ὁλοκλήρου ἔθνους εὐδαιμονίαν. Εἶν' ἀπ' ἐκεῖνα τὰ στά-
δια, τὰ ὅποια δὲν ἀνοίγονται πλὴν μίαν φορὰν εἰς καθέ 500 ἢ
1000 ἔτη Γνωρίζεις ἐκ τῆς παλαιᾶς Ἱστορίας πῶς τὸ ἔτρεξεν
ὁ Τιμολέων, καὶ ἐκ τῆς νέας πῶς ὁ Ναπολέων. Ὁ δυστυχὴς οὐ-
τος μέγας ἄνθρωπος ἀλλ' ὄχι μέγας ἀνὴρ, εἶχε πολὺ πλειότερα
τοῦ Τιμολέοντος μέσα καὶ βνηθήματα νὰ τὸ τρέξῃ λαμπρῶς, ἀλλὰ
τοῦ ἔλειπεν ὁ θεϊότατος ἔρος τῆς κοινῆς εὐδαιμονίας, ὅστις ἐπύ-
ρωνε τὴν γενναίαν ψυχὴν τοῦ Τιμολέοντος. Sapiienti satis.
Συγχώρησε καὶ τὰ ὀλίγα ταῦτα εἰς γέροντα, ὅστις δὲν ἐκολά-
κυσεν οὐδὲ νέος ὧν ποτε κένενα.»

Δὲν ἠρέσθη ὁ Κοραῆς παρὰβαλὼν τὸν Καποδίστριον πρὸς
τὸν Τιμολέοντα, ἀλλὰ καὶ ἐδήλωσεν ἐκ τοῦ προτέρου ὅτι, ἂν συνέ-
βηκε νὰ μὴ ἀρέσῃ ὁ Κυβερνήτης πρὸς πάντας τοὺς Ἕλληνας,
οὐδὲν θαυμαστόν· διότι μήπως καὶ ὁ Τιμολέων ἤρесе πρὸς πάν-
τας τοὺς Σαρακοσίους;

Εἰπέ τις τῶν παλαιῶν ἀστείευόμενος, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν
νὰ εἶναι τις τοῖς πᾶσιν ἀρεστός, πλὴν ἂν γίνῃ *ζαχαρόπηττα*, «εἰ
μὴ πλακοῦντα γενόμενον». Ταῦτα δὲ ἀναλογιζόμενος, ποιεῖται
ἀλλαχοῦ ὁ Κοραῆς παντοίους ἐπαίνους περὶ τοῦ Καποδιστρίου,
ὡς «θεραπεύσαντος μὲ τὸ παράδειγμα του τὴν τιτλοτυφίαν, πρῶ-
τος αὐτὸς παύσας νὰ ὀνομάζεται κόμης», ὡς ἐγκαινίσαντος τὴν
ἑλληνοδιδασκαλικὴν μέθοδον καὶ ιδρύσαντος πολλὰ στοιχειώδη σχο-
λεῖα καὶ διδασκαλεῖα· πρὸς τούτοις ἀπολογεῖται αὐτοῦ, παρ'
ἀξίαν κατηγορηθέντος, ὅτι δῆθεν ἐθήτευε τῇ ρωσικῇ αὐλῇ, οὕτω
δὲ αὐτὸς ὁ Κοραῆς ἀνακηρύττει τὸν Καποδίστριον *πολλῆς φρονή-
σεως καὶ μεγάλης ἀρετῆς ἄνδρα*. Νοεῖται οἰκοθεν, ὅτι ὁ φρόνι-
μος καὶ ἐνᾶρετος ἄνθρωπος, δὲν πρέπει νὰ νομίζεται καὶ ὅλος
ἀδιάπτωτος. «Ὁ Κυβερνήτης δὲν εἶναι ἀναμάρτητος (ἔγραψεν
ὁ Κοραῆς τῇ 15 Μαρτίου 1829)· πλειότερας ἀφαρμῆς καὶ πλειο-
τέρους πειρασμοὺς ἀμαρτημάτων ἔχει παρὰ κανὲν ἄλλον πολί-
την, ἔχει παλαιὸν παράδειγμα προγονικὸν τὸν Τιμολέοντα, ὅστις
ὑπέφερε τῶν κακῶν δημαγωγῶν τὰς φλυαρίας».

Ἀλλ' ἐπὶ τέλους οἱ ἐν Αἰγίνῃ καὶ Ὑδρᾷ ἐμμανέστατοι τοῦ

Κυβερνήτου ἀντίπαλοι, κατώρθωσαν νὰ σαγηνεύσωσι τὸν ἀπειρό-
κακον τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσονομίας ἑραστήν, Κοραῆν. Ὁ
Κοραῆς ἐγένετο ἀπηνὴς τοῦ Καποδιστρίου κατήγορος, χωρὶς εὐ-
λόγου αἰτίας, ἀλλὰ μόνον ἐξ εὐπιστίας πρὸς βεβουλευμένας δια-
βολάς, ἀποθέμενος αἴφνης κατὰ τὴν πρεσβυτικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν
τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην νηφαλιότητα τῆς κρίσεως καὶ τὴν περὶ
τὴν γνώμην ἐγκράτειαν, ἥτις ἐπανθεῖ εἰς πάντα αὐτοῦ τὰ φιλο-
λογικὰ καὶ τὰ ἄλλα μελετήματα. Τούτου δ' ἕνεκα ὁ μικρὸν πρόσ-
θεν δικαίως ὑποληφθεὶς ἐφάμιλλος τοῦ Τιμολέοντος ζηλωτῆς,
δισσώρηθ μετ' ὀλίγον ὡς τύραννος, πονηρότερος καὶ αὐτοῦ τοῦ Φα-
λάριδος, καὶ ὡς προδότης, χείρων καὶ αὐτοῦ τοῦ παρὰ τοῖς ἀρ-
χαίοις ἐστηλιτευμένου φιλοπέρσου Ἀρθμίου τοῦ Ζελεΐτου. Ἡ
πρώτη κατὰ τοῦ Κυβερνήτου διατριβὴ τοῦ Κοραῆ, συνταχθεῖσα
κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1830 ἐν εἴδει διαλόγου, ἐπιγράφεται·
«Τί συμφέρει εἰς τὴν ἐλευθερωμένην ἀπὸ τοὺς Τούρκους Ἑλλά-
δα νὰ πράξῃ εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις, διὰ νὰ μὴ δουλωθῇ
εἰς χριστιανοὺς τουρκίζοντας διάλογος δύο Γραικῶν (Λασθένου
καὶ Χαριλάου), ἐκδομένος ἀπὸ τὸν Γ. Πανταζίδην.»

«Θαλερὰν καὶ ἀγῆρων ἔχων τὴν μνήμην τῶν μεγάλων καὶ ἐξ-
αισιῶν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ἀρχῶν, λέγει ὁ Θερεϊανός·
καταφέρεται ὁ ψευδώνυμος Πανταζίδης, χωρὶς τινος ἀνακοπῆς,
ἐναντίον αὐτοκρατόρων, βασιλέων καὶ πάντων τῶν ἀντιχρίστων
ὀλιγαρχικῶν», ἐγκωμιάζων «τὸν μόνον κυρίαρχον λαόν.» Ὡς Ἑλ-
λην ἄγαν φιλόπατρις, ἀποστρέφεται τὴν Ἱερὰν Συμμαχίαν, ἀλλὰ
δὲν παρέρχεται ὅλως ἐν σιγῇ καὶ τὰς παρεκτροπὰς τῶν Ἑλλήνων.
Οὐδαμῶς ἀρνούμενος τὰς μωρὰς διχονοίας τῶν προεστώτων, κη-
ρύττει ὅτι «τὰ πλεῖστα ἔπαθεν ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τὸν Μετερνίχον,
ἀπὸ τὸν ἀγγλον ἀρμοστήν τῆς Ἑπτανήσου, τὸν ἀγριὸν Μαιτλάν-
δον, ἀπὸ τὸν αὐτόχειρα Καστελρῆγον, ὑπουργόν βασιλικὸν τῆς
Ἀγγλίας, καὶ ἐσχάτως ἀπὸ τὸν μωρότατον πάντων τῶν διπλω-
μακῶν, καὶ παρελθόντων καὶ παρόντων Βελλιχτῶνα, ὅστις ἀπει-
πισθεὶς πλέον διὰ τὴν δούλωσιν τῆς Ἑλλάδος, ἐπενόησε νὰ τὴν
συσφίξῃ, ἢ μᾶλλον νὰ τὴν πνίξῃ εἰς ὅρια τόσον στενά, ὥστε νὰ
εὕρισκεται εἰς ἀδιάλειπτον κίνδυνον νὰ δουλωθῇ καὶ δεύτερον.»

Σαλαμίς

Ὁ Κοραΐς ἐλπίζει εἰσεῖν ἐπὶ τὴν τιμιότητα τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ Ὁ Καποδίστριας εἶναι τίμιος ἄνθρωπος, ἀλλ' εἶναι περικυκλωμένος ἀπὸ πολλὰ κολακικά ἀνδράποδα, ὁποῖα ἴσχυσαν νὰ μεθύσωσιν αὐτὸν τὸν μέγαν Ναπολέοντα καὶ νὰ τὸν τυρλώσωσιν, ὡς ἐμέθυσε καὶ ἐτύφλωσεν ὁ πολυμήχανος Ὀδυσσεὺς τὸν τρομερὸν Κύκλωπα. Τοῦ Κυβερνήτου ἡ τιμιότης ἐφάνη μάλιστα εἰς τὴν διοίκησιν τῶν δημοσίων χρημάτων, ἀλλὰ μὴ δὲν ἔδειξεν ἡ παῖρα, ὅτι ἡ κατακρόνησις τῶν χρημάτων, δὲν συν-οδεύεται πάντοτε μὲ τὴν κατακρόνησιν τῆς δεσποτείας; Μὴ δὲν ἐφάνησαν χρημάτων ἀφρόντιστοι πολλοί, καὶ ὅμως πλεονέκται ἐξουσίας ἀχόρταστοι; «Χεῖρες μὲν ἀγναί, φρήν δ' ἔχει μίασμα», ὅλων δὲ τῶν μισμαμάτων τὸ βρωμερώτατον εἶναι τῆς δεσποτείας τὸ μίασμα». Ἀδιστακτικῶς ἀμολογεῖ ὁ Κοραΐς ὅτι ὁ Κυβερνήτης ἐξήπλωσε τὰ ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα· αὐτὰ ὅμως (προσεπιλέγει) δὲν εἶναι παιδεῖα. ἀλλὰ παιδεῖας θεμέλια καταγῆς κρυμμένα, ἐπάνω τῶν ὁποίων δὲν ἀνεφάνη κανὲν ἄξιον Ἑλλάδος κτερίον παιδεῖας Ἑλληνικῆς». Ἐπαναλαμβάνει δὲ ὁ Κοραΐς, τὰ κατὰ τοῦ Καποδιστρίου ὑπὸ ἄλλων συγχρόνων κατηγορῶν εἰρη-μένα, ὅτι ἀπηγόρευσε δῆθεν τὴν εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν σχολείων παραδοσιν τοῦ Γοργίου καὶ ἄλλων πλατωνικῶν διαλόγων, προσ-επαγόμενος. «ὅτι μόνη ἡ ἐλευθερία εἶναι γεννήτρια τῆς ἀρετῆς, ἐπειδὴ μόνη αὐτὴ γεννᾷ τὴν μητέρα τῆς φιλότιτος ἰσότητος». Ἐπὶ πᾶσιν ἐλπίζει εὐπίστως τὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος παρὰ τῶν ἐφημεριδογράφων, δικαίως ἐγκωμιάζων τὴν πατριαρχεικὴν χρηστότητα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὃν παρομοιάζει πρὸς γῆν ἀγα-θὴν, «ἥτις ἤθελε βλαστήσει καὶ καρποὺς ἀγαθοὺς, ἂν δὲν ἐπνί-γето ἀπὸ ζιζάνια».

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ πρὸς τὸν Καποδίστριαν διαγωγή τοῦ ἐκ Χίου σοφοῦ Ἑλλήνος, ἥτις οὐκ ὀλίγον ἐπεβάρυνεν ἐν τῇ πλά-στιγγι τῶν κατὰ τοῦ Κυβερνήτου ἀντενεργειῶν τῆς ἀντιπολιτευ-σεως, ἥτις ἐν τέλει, ἐπέτυχεν οὕτινος ἐφαιτο. Ἠράγματι ἡ τύχη τῶν μεγάλων τῶν ἐθνῶν ἀναμορφωτῶν ἀπανταχοῦ καὶ πάντοτε ὑπῆρξε πολύστονος καὶ κακοτέρμων· τὸ Κυβερνήτου δόγμα ἀπέλυτος πρὸ τοῦ νόμου ἰσότης τῶν Ἑλλήνων, ἐπελήφθη ἀπό-

πως ὑπὸ τινων ἐκ τῶν ἰσχυρῶν τῆς χώρας ὡς νεκρικός κώδων τοῦ πολιτικοῦ αὐτῶν θανάτου, ὅθεν καὶ ἐσχηματίσθη σθεναρὰ Ἀντιπολίτευσις, ἣτις ἐπικραταιωθείσα ὑπὸ τῶν ξένων κατέληξεν εἰς ἀνταρσίας καὶ εἰς τὸν ὄλεθρον τοῦ ἀναμορφωτοῦ. Ἡ ἀντιπολίτευσις αὕτη ἀπηρτίζετο ἐκ διαφόρων στοιχείων, ἥτοι ὑπὸ τῆς διπλωματίας, τῶν ἐν Ἑλλάδι ξένων, ἐκ τινων ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς προσελθόντων ὁμογενῶν καὶ ὑπὸ τινων ἐκ τῶν ἰσχυρῶν ἐγχωρίων. Ἀπὸ τοῦ 1824 ἰδίᾳ, ἐνῷ ἡ τάλαινα Ἑλλάς ἐσφάδαζεν ἐν τῷ αἵματι, αἱ Δυνάμεις ἤριζον ἐν αὐτῇ περὶ ἐπιρροῆς, ἡ δ' ἐπὶ τὴν Ἀρχὴν τῆς χώρας ἀνάρρησις ἐνὸς πρώην ὑπουργοῦ τῆς Ρωσίας ἐκρίθη ὑπὸ τῆς διπλωματίας ὡς διατάραξις τῆς ἐν ἐπιρροῇ ἰσορροπίας, ἣν ἐπόθησε παντὶ μέσῳ νὰ ἄρῃ· ἡ Ἀγγλία εἶχε καὶ ἰδιαιτέρους λόγους δυσμενείας κατὰ τοῦ διπλωμάτου Καποδιστρίου, ἀπορρέοντας ἐκ τῶν ἐν Παρισίοις καὶ ἐν Ἀκυσιγράνω Συνεδρίων ἐτέρωθεν ὁ ἀρχιστράτηγος Τσούρτς ἔγραφεν εἰς Ἀγγλίαν, ὅτι ὁ Κυβερνήτης ἐξερεθίζει τοὺς Ἑπτανησίους κατὰ τῶν Ἀγγλῶν. Ἡ Γαλλία, καὶ περ ἔχουσα πρὸς τὸν ἄνδρα εὐγνωμοσύνης λόγους, δὲν ἠνείχετο ὅμως καὶ αὐτὴ τὴν διατάραξιν τῆς ἐν ἐπιρροῇ ἰσορροπίας, πρὸς δὲ οἱ Γάλλοι εἶδον μετὰ δυσανεσκειᾶς τὸν Καποδιστρίαν προτείνοντα διὰ τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος τέσσαρας πρίγκηπας, ἐξ ὧν οὐδεὶς ἦν Γάλλος, ἐνῷ αὐτοὶ ἀπὸ τοῦ 1824 εἶχον ὑποδείξει ὡς ἡγεμόνα τῆς Ἑλλάδος Γάλλον πρίγκηπα, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου καὶ θερμῶς εἶχον ἐργασθῇ ἐν Ἑλλάδι· πρόσθετος λόγος τῆς Ἀγγλογαλλικῆς δυσμενείας ἦν καὶ τὸ ὅτι ὁ Κυβερνήτης δὲν ἀπέκρυψε τὴν ἀγανάκτησιν αὐτοῦ ἐπὶ τῷ πρωτοκόλλῳ τοῦ Ἰουλίου καὶ τὸ ὅτι βραδύτερον ἐπιμόνως ἤξισυ τὴν Κρήτην καὶ Σάμον. Πλείστοι ἐπίσης τῶν ἐν Ἑλλάδι ξένων προστετέθησαν εἰς τὴν Ἀντιπολίτευσιν δι' ἄλλους τε ἰδιοτελεῖς λόγους καὶ δυσπηστημένοι, διότι ὁ Καποδιστρίας εἶχεν ἐκδώσει ἐγκύκλιον μὴ ἐπιτρέπουσαν τὴν εἰς Ἑλλάδα διαμονὴν τῶν ξένων, ἀν οὗτοι δὲν ἔφερον τακτικὰ διαβατήρια καὶ συστατικὰς ἐπιστολάς. Ἐκ δὲ τῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς προσελθόντων ὁμογενῶν τινὲς ἐπίσης στηριζόμενοι ἐπὶ τῆς ἐν τῇ χώρας πνευματικῆς αὐτῶν μορφώσεως ἤξιον διακρίσεις ἐν ἀξιώσει, ὡς δὲν ἡδυνήθη νὰ ικανοποιήσῃ ὁ Κυ-

θερνήτης, ὅθεν καὶ οἱ τοιοῦτοι ἐτάχθησαν ἐν τῇ Ἀντιπολιτεύσει καὶ πρόβουλοι ἐγένοντο αὐτῆς.

Δὲν ἠδύναντο νὰ βλέπωσι τὸν Καποδίστριαν ἐργαζόμενον ἐν-
δελεχῶς ὑπὲρ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἐλληνικῶν πραγμάτων,
ἐν τῇ ὑπὲρ τῆς διαρρυθμίσεως αὐτῶν προθυμίᾳ τοῦ Κυβερνήτου
ἐνορῶντες ροπήν τινα δῆθεν πρὸς τὴν αὐταρχίαν, προκωγῶν τῶν
οἰκείων αὐτοῦ συγγενῶν καὶ φίλων καὶ κατὰβλησιν τῶν ἀγωνι-
στῶν καὶ τῶν δημοτικῶν ἐλευθεριῶν. Ὁρισμένα δὲ κύρια τῆς
κατὰ τοῦ Καποδιστρίου ἀντιπολιτεύσεως αἵτια ἦσαν τάδε : α')
δυσχερῆσται οἱ πλείστοι τῶν εὐνοουμένων τοὺς στρατιωτικοὺς
καὶ πρὸ πάντων ὁ Βιάρος καὶ Αὐγουστίνος Καποδιστρίου γενικῶς
ἐπίτροπος τῶν τε στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν, περὶ οὗ ὁ Κολο-
κοτρώνης λέγεται ὅτι εἶπε: *καλλιτερα νᾶσπαζε τὸ πόδι του, παρά*
που ἦλθεν ἐδῶ. Ὁ Γεώργιος Δουβουνιώτης, Νικόλαος Κριεζώ-
της, Βάσσης Μαυροβουνιώτης, Χριστόδουλος Χτζηπέτρος, Διο-
νύσιος Εὐμορφόπουλος, Μῆτσος Διακόπουλος, Σπύρος Μήλιος,
Ἰωάννης Κλίμακας, Βασίλειος Μπουσγος καὶ ἄλλοι ὀπλιτάρχαι
ἐν ταῖς χιλιαρχίαις ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ Καποδιστρίου ὡς ἀδι-
κούμενοι, παρορώμενοι καὶ περιφρονούμενοι, ἔγραψαν δὲ τῇ 15
Μαΐου 1829 ἐκ τῆς παρὰ τοὺς Δελφούς Ἀρχαῶδης (Ἀνεμωρείας)
πρὸς αὐτὸν τὴν δε τὴν ἀναφοράν :

• *Ἐξοχώτατε Κυβερνήτα,*

• Ὁ ἐκλαμπρότατος πληρεξούσιος τοποτηρητὴς ἀνεφέρθη
ἀναμφιβόλως πρὸς τὴν Κυβέρνησιν περὶ τῶν ἐδῶ διατρεχάντων
καὶ μὲ τὴν προσωπικὴν συνέντευξίν του θέλει ἐξηγηθῇ πληρέστερον
περὶ αὐτῶν. Ἡμεῖς οἱ ὑποφαινόμενοι, στοχαζόμενοι ὅτι ἴσως
τινὲς κακοποιοὶ ἄνθρωποι εἰμποροῦν νὰ κάμουν παρεξηγήσεις εἰς
τὴν Κυβέρνησιν, προθυμοποιούμεθα νὰ ἀναφερθῶμεν καὶ ἀμέσως
εἰς τὴν πατρικὴν τῆς πρόνοιας διὰ νὰ παραστήσωμεν τὴν κατὰ-
στασίν μας καὶ ποῖα τὰ αἵτια, τὰ ὁποῖα μᾶς παρεκίνησαν νὰ
ζητήσωμεν τὰ δίκια μας. Πρέπει νὰ ἤμεθα συγγνωστέοι ἐὰν
μακροηγορήσωμεν, διότι καὶ ἡ ὕλη ἡ ὁποία μᾶς παρουσιάζεται

εἶναι μεγάλη καὶ ὁ ἀγὼν μὲ τὸν ὁποῖον ἀντεπληκίσκαμεν. ἀντι-
παλαίσαμεν καὶ μέλλομεν ν' ἀντιπληκίσωμεν δὲν εἶναι μικρός.

Σεβαστὴ Κυβέρνησις.

« Χωρὶς νὰ λάβωμεν καθ' ὅλου εἰς σκέψιν τὰ παρελθόντα, καὶ
ἐλθωμεν νὰ ἐξετάσωμεν τὰ τῆς ἐποχῆς τῆς παρούσης κυβερνή-
σεως : οἱ Ἕλληνες ὅλοι, ἡ Ἑλλάς ἀπηληπισμένη ἐπροσκάλεσε Σ.
κυβερνήτην· εἰμεθα πλέον παραβέβαιοι, ὅτι ἡ ἐξοχότης σας ἐχαί-
ρετε καὶ χαίρετε πικροῦ τὴν πλέον λαμπρὰν ὑπόληψιν καὶ δὲν
ἤλθετε εἰς τὴν Ἑλλάδα παρὰ νὰ τὴν σώσετε· εἰς τοῦτο καθεὶς
δὲν ἀμφισβῆλλει ἢ καθ' ὅσον παρατηροῦμεν ὅτι τὰ πράγματα διὰ τῆς
θείας προνοίας καὶ συνετῆς κυβερνήσεώς σας προοδεύουν κατὰ τὴν
ἐπιθυμίαν ὅλων τῶν καλῶν πατριωτῶν. Ἀλλ' ἐπατήσατε τὸ ἔδα-
φος τῆς Ἑλλάδος, ὁποῖους νόμους καὶ ἂν ἐθέσετε εἰς τὸ ἔθνος·
ὅλοι ἐράνησαν δεκτοὶ καὶ οἱ Ἕλληνες ἀρωσιωμένοι προσηλώθη-
σαν νὰ τοὺς φυλάξουν καὶ δι' αὐτοὺς καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς
κοινῆς πατρίδος νὰ χύσουν καὶ αὐτὴν τὴν ὑστέραν ρανίδα τοῦ
αἵματός των. Ἐθέσατε στρατιωτικὸν ὄργανισμὸν, ποῖος δὲν ἔστερ-
ξεν ἀμέσως ; κανεὶς βέβαια δὲν παρήκουσεν· οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τῇ
βίαι αὐτοῦ τοῦ ὀργανισμοῦ δὲν ἐπλήρωσαν τὰ ἱερὰ χρέη των ;
ἡ ἀνάστασις τῆς Ρούμελης ἃς τὸ μαρτυρήσῃ· αἱ σημαῖαι τῆς
ἐλευθερίας κυματοῦμεναι ἐπάνω εἰς τόσα λαμπρὰ φρούρια καὶ πό-
λεις ἃς δώσουν τοὺς ἀποχρῶντας λόγους. Ἐπειτα ἀπ' ὅλα ταῦτα
τί ἀκολουθεῖ ; ἀμφισβόλως ; τὸ νὰ μὴν ἐνεργῇται ὁ στρατιωτι-
κὸς διοργανισμὸς μόνον καὶ μόνον διὰ τοὺς Ἕλληνας τῆς Στε-
ρεᾶς Ἑλλάδος. Οἱ Ἕλληνες, Σ. κυβερνήσεις, ἀφοῦ ἔμειναν τὸ ἐν
δέκατον ἀφ' ὅσοι ἦσαν, ὑπέκλιναν εἰς τὸν στρατιωτικὸν ὄργανισμὸν
ὄχι μόνον διὰ νὰ φονεύωνται, ἀλλὰ καὶ νὰ ζοῦν. Εἶναι βέβαιον
ὅτι κανὲν ἐμπόδιον δὲν κάμουν. Ὅταν λοιπὸν δὲν τρέφονται
ἀπὸ τοὺς ἀγῶνάς των, πῶς νὰ ζήσουν ; μήπως εἶναι μίξ ἡμέρα
ἢ ἓνας μῆνας ἀφότου στεροῦνται τὰ δίκαιά των ; εἶναι, Σ. κυ-
βερνήσεις, μῆνες ἔξ καὶ περιπατοῦμεν εἰς τοὺς ἑπτὰ. Ὅτι λοιπὸν
ὁ στρατιωτικὸς ὄργανισμὸς δὲν ἐνηργήθη, δὲν μένει καμμία
ἀμφισβόλια· ὅτι πάλιν ἡ Σ. κυβερνήσις δὲν ἐφύλαξεν ἰσοσταθμίαν

καὶ δικαιοσύνην εἰς ὅλα τὰ τέκνα της, καὶ εἰς αὐτὸ δὲν μένει
καμμία πρόφασις, διότι ὅλοι οἱ πολιτικοὶ ὄχι μόνον πληρώνον-
ται κατὰ μῆνα, ἀλλ' ἠϋξήσαν καὶ οἱ μισθοὶ των, μολονότι γρά-
φουν μὲ τὸ αἷμα τῶν στρατιωτῶν μετασχηματισμένον εἰς με-
λάνην· οἱ ναῦται πληρώνονται, οἱ τακτικοὶ παρομοίως καὶ μό-
νον οἱ δυστυχεῖς 'Ρουμελιῶται νὰ μένουν τόσον καταφρονεμένοι,
οἱ ὅποιοι πάντοτε ἐφάνησαν πρόθυμοι ὑπερασπισταὶ τῆς πατρί-
δος καὶ τῆς κυβερνήσεως ; αὐτοὶ λέγομεν οἱ ὅποιοι ἐθυσίασαν τὰ
πάντα, τὰ ὅποια ὡς πρὸς εἰδύτας εἶναι βέβαια περιττά ; "Ε ! Σ.
κυβέρνησις ! ἄς θεωρήσωμεν τὴν 'Ελλάδα ὡς μίαν ἀμπελον· ἐπροσ-
καλέσαμεν τὴν ἐξοχότητά σας ὡς ἓνα ἐπιστάτην ἐπάνω εἰς αὐ-
τήν· ἡ ἐξοχότης σας, διὰ νὰ καλλιεργηθῇ καὶ δώσῃ ὠφελίμους
καρπούς, διωρίσατε, π. χ., σκράντα ἐργάτας νὰ τὴν δουλεύουσιν·
ἐξ αὐτῶν εἶνε δίκαιον νὰ πληρώσετε τοὺς τριάκοντα, τοὺς δὲ δέ-
κα νὰ φήσετε ὄχι μόνον ἀπληρώτους, ἀλλὰ καὶ καταφρονεμένους,
ἐνῶ οἱ μὲν τριάκοντα δὲν ὑποφέρουν τοὺς ἐγῶνας τῶν δέκα, ἢ νὰ
εἰπωμεν καλλίτερα, οἱ δέκα εἶναι ἡ βάσις καὶ τὸ ὑποστηρίγμα
τῶν τριάκοντα ;

Σεβαστὴ Κυβέρνησις,

«Οἱ Ἕλληνες ζητοῦντες τὸ δίκαιον των δὲν τρέφουν κενέαν
ἄλλον σκοπόν· εἶναι πάντοτε εὐπειθῆ τέκνα τῆς κυβερνήσεως,
ὅπότεν καὶ ἡ κυβερνήσις ὁρontiζῇ μητρικῶς δι' αὐτά· οἱ Ἕλ-
ληνες, βεβαιωθῆτε, ἔφθασαν εἰς τὴν πλέον ἐλπεινὴν καὶ ἀξιοδύ-
κροτον κατάστασιν· ἄλλο δὲν ἔχουν παρὰ μόνον ἓνα ψωμί καὶ
αὐτὸ ἀλλοίμονον εἰς ὅποιον τὸ φάγη ! προσπράγι δὲν ἔχουν, ἡ γυ-
μνότης βασιλεύει, εἰς τρόπον ὥστε ἀπεράσαμεν τοὺς σκλάβους
τῆς Ἀφρικῆς καὶ τοὺς παλαιούς εἰλωτας τῆς Σπάρτης. Τοιαύτη
θλιβερὰ κατάστασις τίνος ψυχὴν, ἂν ἔχη καὶ πέτρινον, δὲν εἰμπο-
ρεῖ νὰ τὴν μαλακώσῃ ; καθὼς νομίζομεν, ἀλλ' οὐαί, οὐαί ! τὴν
βλέπομεν τόσον σκληράν, ὥστε ὅσοι ἐσώθημεν ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν
κινδυνεύομεν ἀπὸ τὰ κακὰ τῆς στερήσεως. Εἰς τοιαύτην περίστα-
σιν καὶ εἰς τοιαύτην οἰκτρὰν ἐκθεσιν τῶν καθ' ἡμᾶς ζητοῦμεν
ἀπὸ τὴν Σ. κυβερνήσιν τὰ ἀκόλουθα : α') Νὰ μᾶς ἀξιώσῃ τῆς

κοινοποιήσεως ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἀντενεργοῦσιν εἰς τὴν πρόοδον τῶν στρατιωτῶν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ ἔθνους. β') Διὰ τὴν εὐαρεσθησὶν νὰ μᾶς ἀποδώσῃ τὰ δίκαια κατὰ τὸν στρατιωτικὸν διοργανισμὸν μέχρι τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν θέλει γείνει ἡ πληρωμὴ. γ') Μετὰ τὴν πληρωμὴν νὰ μᾶς δώσῃ τὰς βάσεις τοῦ παρόντος καὶ νέου ἄλλου ὁργανισμοῦ καὶ κατ' αὐτὰς καὶ ἡ Σ. κυβέρνησις νὰ βαδίζῃ καὶ οἱ Ἕλληνες νὰκολουθοῦν τὰ ἴχνη τῆς νὰ προκηρύξῃ ὅτι οἱ Ἕλληνες μέλλουν νὰ δουλεύουν κατ' αὐτὰς καὶ νὰ μᾶς διατάξῃ τέλος πάντων νὰ ἐκστρατεύσωμεν, ὅπου εἶναι ἡ περισσοτέρα ἀνάγκη τῆς πατρίδος. Ἐὰν καὶ μετὰ ταύτην τὴν ἐκθεσιν δὲν εἰσχωρησώμεν, τότε βιασμένοι διαμαρτυρούμεθα ἐνώπιον τῆς Ἀγίας Τριάδος, ἐνώπιον τῆς πατρίδος καὶ τοῦ ἔθνους καὶ ἐνώπιον τέλος πάντων τοῦ φωτισμένου κόσμου τῆς Εὐρώπης διαμαρτυρούμεθα, λέγομεν, ἐνώπιον ἐκείνων δι' ὅσα μέλλουν νὰ κολούθησούν, οἱ ὅποιοι ἀντενεργοῦν δι' ἡμᾶς καὶ θέλουν νὰ ἀδικούμεθα, νὰ καταφρονούμεθα καὶ νὰ πάσχωμεν ὥσπερ Ἑβραῖοι ἀπὸ τὰ δεινὰ τῆς γυμνότητος καὶ τῆς στερήσεως. Ἐὰν δὲ ἡ κυβέρνησις δὲν ἀποδείξῃ τοὺς ἀντενεργοῦντας, τότε φαίνεται ἀντενεργεῖ φανερὰ ἡ ἰδία κυβέρνησις καὶ ἡ δώσῃ λόγον δι' ὅσα μέλλουν νὰκολουθήσουν. Σ. κυβέρνησις! ἀπ' ὅπου θελετε εἰμπαρεῖτε νὰ πληροφορηθῇτε πόση εὐταξία βασιλεύει εἰς τὸ στρατιωτικόν ὁ πολίτης κάμνει ἐλευθέρως τὸ ἐμπόριόν του, ὁ δὲ Ἕλλην κινδυνεύων ἐσθίει τὸ ψωμί του μὲ δάκρυα καὶ στεναγμούς. Σ. κυβέρνησις! ὅχι Ἕλληνας νὰ φέρῃς εἰς παρόμοιον στάδιον, ἀλλ' ὅποιον ἔθνος τῆς Εὐρώπης ὡς καὶ αὐτὸν τὸν θεὸν μὲ τοὺς ἀγγέλους, τολμῶμεν, ἀφοῦ τοὺς ἀφήσῃς ὅχι ἐπὶ μῆνας, ἀλλ' ἐν ἁδικημένους καὶ καταφρονεμένους δὲν εἰμποροῦν νὰ ὑποφέρουν. Ἀποστέλλομεν εἰς τὴν Σ. κυβέρνησιν τὸν ἐκατόνταρχον Βαγγέλην Ἰωάννου καὶ Κώσταν Λαγουμιστὴν καὶ δι' αὐτῶν προσμένομεν ἐν τάχει τὴν ἀπάντησιν.

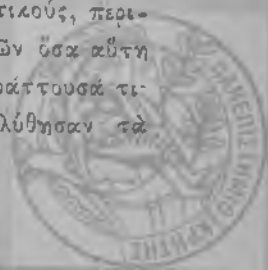
Ἀλλὰ καίπερ πολλοῦ χρόνου παρελθόντος, λέγει ὁ καθηγητὴς Γεώργιος Κρέμος, οὐδαμῶς ἔλαβε πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ Καποδίστριας τὰ αἰτήματα τοῦ στρατοῦ· ἡγανάκτουν δέ, πρὸ πάντων, οἱ τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, α') διότι οἱ μὲν ὑπὸ τὸν ἀδελφόν τοῦ Κυβερ-

νήτου Αύγουστίνου στρατοὶ εἶχον ἀφθονίαν τροφῶν καὶ τακτικῶς ἐλάμβανον τοὺς μισθοὺς, οἱ δὲ τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν Δημήτριον Ὑψηλάντην ἐστεροῦντο τῶν πάντων. Τούτου ἕνεκα καὶ αὐτὸς ὁ τῶν μάλιστα γινώσκων νὰ ὑπομένη Ὑψηλαίτης ἡναγκάσθη νὰ πέμψῃ (14 Αὐγούστου 1829) ἐκ Στεβενίκου τῆς Βοιω-

Γ. Τομπάζης.

τίας ἔγγραφον πρὸς τὸν Κυβερνήτην, ἐν ᾧ διαρρήδην λέγει : ὅτι οἱ στρατιῶται ἐξηγριώθησαν, ἠπειλήσαν τοὺς ἀξιωματικούς, περιεφρόνουν τὴν κυβέρνησιν, ἥς οὐδὲν πλέον ἐπίστευον τῶν ὅσα αὐτῇ ὑπισχνεῖτο, ὡς αἰέποτε ὑπισχνουμένη καὶ οὐδέποτε πράττουσά τι ὅτι ἕνεκα τοῦ ὑπόουλου τρόπου τῆς κυβερνήσεως διελύθησαν τὰ

νικηφόρα στρατόπεδα τῶν Θησῶν. τοῦ Ἀνηρορήτου, τοῦ Ὠρωπού καὶ τοῦ ἀγίου Ἰωάννου· ὅτι ὁ στρατὸς δικαίως ἡγχανάκει· διότι πολεμῶν γενναίως παρημελεῖτο, ὅσον οὐδ' ἐπὶ τῆς προτέρας ἀναρχίας· ὅτι «ἐρρίψαν καθεὶς πέτρῃν ἀναθέματος κατὰ τῶν αἰτίων τῆς γενομένης εἰς αὐτοὺς ἀδικίας καὶ συνώμοσαν ἐπὶ τὸ ἱερὸν *Εὐαγγέλιον* νὰ μὴ πιστεύωσιν εἰς τὸ ἐξῆς ὅποιανδήποτε ὑπόσχεσιν, νὰ μὴ ὑπακούωσιν εἰς τοὺς ἀνωτέρους». Αἱ ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην λοιπὸν χιλιαρχαὶ περιήλθον εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ συνωμώσωσι κατὰ τῆς κυβερνήσεως ἔχοντες ἐν τῇ μνήμῃ πάντοτε καὶ τὸ διαδιδόμενον ἀπὸ στόματος εἰς στόμα, ὅτι ὁ Καποδίστριας εἶπέ ποτε κατὰ πρόσωπον πρὸς ὀπλιτάρχας παρπανουμένους ὀργίλως : «*Σὰς γρῶρίζω· εἴθε ὅλοι λησταὶ καὶ ψεύσται !*»

β') ὅτι εἰ καὶ ἡ ἐν Τροιζῆνι συνέλευσις ρητῶς τὸ δικαίωμα τοῦ διδόναι πολιτείαν (πολιτογραφίαν) ἐπέτρεψε μόνῃ τῇ βουλῇ καὶ τῇ κυβερνήσει, ἀπηγόρευσε δὲ διαρρήδην τὴν κατὰ τάπους πολιτογραφίαν, ἀλλ' ὅμως αἱ ὑπὲρ τοῦ Ἐυδίκ, Βιάρου, Γιαννετζή, Ρίζου καὶ ἄλλων φίλων τοῦ Κυβερνήτου γενομένηαι οὐ μόνον δὲν ἀπεδοκιμάσθησαν ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου, ἀλλὰ καὶ ἐξελεγχθεῖσαι ὑπεστηρίχθησαν ὑπ' αὐτοῦ, ὅπερ ἐθεωρήθη ὡς περιφρόνησις τῶν νόμων ὑπ' αὐτοῦ τοῦ νομοφύλακος Καποδιστρίου.

γ') ὅτι ἐνσκηψάσης τῆς πανώλους, ὁ Βιάρος ἐν τῷ τμήματι ἐν ᾧ ἦρχε, συνέστησεν ὑγειονομεῖον καὶ ἐπέβαλε καθαρσιν διατάξας ἵνα τὰ γράμματα ἀποσφραγιζῶνται καὶ καπνίζωνται. Ἐπέτρεψε δ' ἐμπειπιστευμένοις ἀνθρώποις νὰ σημειῶσιν εἴ τι ἐπιληψίμον εὕρισκον ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς καὶ ἀνακοινῶσιν αὐτῷ. Ἐπειδὴ δὲ ἐφ' ἄντα ἔταζτο πανταχοῦ συνωμοσίαις καὶ συνωμοτικὰς ἀλληλογραφίας, ἐνόμιζεν ὅτι εὕρισκε συνωμοτικὰς φράσεις καὶ ἐν ἐπιστολαῖς πᾶσαν ὅλως ἄλλοιαν ἔννοιαν ἐχούσαις. Τόσον δ' ἀπέβησαν αὐθάδεις αἱ παράνομοι διαταγαὶ τοῦ Βιάρου, ὥστε κατεῖχε τὰς ἐπιστολάς τῶν οὓς ὑπώπτευεν ὡς σφοδρὸς ἀντιπολιτευομένους ἢ ὡς συνωμώτας. Μεταξὺ δὲ ἄλλων συλλαβῶν τοὺς γραμματοφόρους κατέσχεν ὁ Βιάρος ἐπιστολὰς ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, οἷον τοῦ *Τάτση Μαργίνα*, μέλους τοῦ Πανελληνίου, ἢ ἐψηλάφων αὐτοὺς τοὺς ἀνδράς, οἷον τὸν *Δήμορ Κανελλόπουλον*.

δ') ὅτι ἐπειδὴ τὰ περὶ ὑγειονομικῆς αὐστηρᾶς μέτρα κατεβλήθον τὸν λαόν, καθ' ὅσον ἡ κυβέρνησις ἐποίητο χορηγίαν αὐστηροτέραν τοῦ δέοντος, μὴ λαμβάνουσα πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι ὁ λαὸς τὸ πρῶτον τότε ὑπεβάλλετο ἀστυνομικαῖς διατάξεσι τέως ἀγνώστοις, ἐξήγειρε τὴν ὀργὴν τοῦ λαοῦ. Πολιτῶν δὲ 150 ἀναφορὰ λίαν ἀναιδῶς ἐκείνη παρόντων τῶν ἐν αὐτῇ ὑπογεγραμμένων ἐν τῇ διοικητηρίῳ Πόρου ὑπὸ τὴν χλεύην τῶν ὑπαλλήλων διαταγῇ τοῦ Βιάρου.

ε') ὅτι ἡ αὐθάδεια, ἀναιδεια, προπέτεια καὶ οἱ τυραννικοὶ τρόποι τοῦ Βιάρου ὁσημέραι παρεσκιάζον ἐχθροὺς τῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ εἴτ' ἐκτελοῦντος ἐπὶ τὸ αὐθιχδέστερον ὅσα ἐκεῖνος ἐπὶ τὸ ἐπεικέστερον διέτασεν εἴτε καὶ πράττοντος ἐναντία τῶν ὑπ' ἐκείνου διατεταγμένων. Λέγεται μάλιστα, ὅτι παρκινέσαντός ποτε τοῦ Κυβερνήτου τοῖς δανεισταῖς, ἵνα μετρίωτερον τόκον λαμβάνωσιν, ὅστις ἐν τισιν ἐπαρχίαις ἦν 60 ο)ο, καὶ ἐπεικέστεροι ὡς πρὸς τοὺς ὀφειλέτας, ὁ Βιάρος διεκήρυξεν ἐν ἐγκυκλίῳ πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ τμήματος αὐτοῦ : «Ὁ Κυβερνήτης παρήγγελε τὴν μετρίασιν τοῦ τόκου· ἐγὼ ἀναγκάζομαι δριστικῶς νὰ τὸ ἀποφασίσω, ἵνα παύσῃ πᾶσα ἀμφιβολία εἰς τὸ θεμιτὸν καὶ ἀθέμιτον περὶ τούτου». Ὁ Βιάρος κατὰ παντὸς παραβᾶτου ἠπεῖλει δήμευσιν τοῦ κεφαλαίου αὐτοῦ, φυλακὰς, τιμωρίας καὶ οὐ μόνον τῶν εἰς τὸ μέλλον, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰς τὸ παρελθὸν διδανεισμένα ἐχόντων χρήματα, καὶ ταῦτα οὔτε νόμου οὔτε θεσπίσματος τινος ὑπάρχοντος. Τοῖς δὲ ἀνθισταμένοις τῶν πολιτῶν ἐπέταττεν ἄκραν αἰγὴν, ὅτι μόνη ἡ κυβέρνησις γινώσκει τὸ ὀρθὸν καὶ μόνον αὐτῆς οἱ λόγοι καὶ τὰ ἔργα πρέπει νὰ ἀκούωνται καὶ ἐκτελῶνται, διότι μόνη αὕτη κήδεται περὶ τῶν ἀληθῶν συμφερόντων τοῦ λαοῦ. Πᾶσα δ' ἄλλη εἰσήγησις ἄλλοθεν ποθεν ἐρχομένη εἶνε ψευδὴς καὶ βλαβερὰ. Πρὸς τοὺς Ὑδραίους ποτὲ ἀποδοκιμάζοντας πράξεις τῆς κυβερνήσεως καὶ αὐτοῦ καὶ ἐξετάζοντας αὐτὰς ἐκήρυξε : «Μὴ ἐξετάζετε τὰς πράξεις τῆς κυβερνήσεως, οὔτε κρίνετε αὐτάς, διότι αὐτὴ ἡ ἐξέτασις καὶ αὐτὴ ἡ κρίσις δύναται νὰ φέρῃ εἰς λάθος τοῦ ὅπου τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ζημίαι σας».

ς') ὅτι ὁ Βιάρος πάντα μὴ ὑπακούοντα κατεδίωκεν οὐχὶ κατὰ

νόμον, ἀλλὰ κατὰ βούλησιν, θεωρῶν τὰς ἐγκυκλίους αὐτοῦ ὡς νόμους τοῦ Κράτους, τῶν δὲ παρχαλούντων ταῖς διαταγαῖς αὐτοῦ ὑπαλλήλων διενήργει τὴν παῦσιν, καθὼς καὶ τῶν δημογερόντων, ἀνθ' ὧν διώριζεν ἄλλους μᾶλλον εὐπειθεῖς αὐτῷ. Ἐν ᾧ δὲ καιρῷ ἐγένετο ἡ ἐκλογὴ τῶν νέων δημογερόντων, οἱ τῶς ὑπάρχοντες ἦσαν περιορισμένοι ἕνεκα τούτου ἢ ἐκείνου δῆθεν τοῦ παραπτώματος. Τοιαῦται ἀθέμιτοι ἐκλογαὶ οὐδ' ἐπὶ τῆς τῶν Τούρκων τυραννίας ἐγένοντο· εἰ δέ ποτε ἐγένοντο, σπανιώτατα οἱ οὕτω παρναομούντες διοικηταὶ διέφευγον τὴν τιμωρίαν τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως. Τούναντίον ἀπαντῶσιν ἐν τῇ τῶν χρόνων ἐκείνων ἱστορίᾳ καταδίκαι Τούρκων διοικητῶν, οἵτινες ὡς κατεπεμβάντες τῇ τῶν δημογερόντων διοικήσει μετετέθησαν ἢ ἐφυλκίσθησαν.

ζ') ὅτι ὁ αὐτὸς Βιάρος ἱδρυσεν ἐν τῷ τμήματι αὐτοῦ καινοφανῆ δικαστήρια, ἐπ' οὐδενὸς νόμου στηριζόμενα, ὧν ἕκαστον συνίστατο ἐξ ἐνὸς δημογερόντος καὶ ἐνὸς εἰρηνοδίκου εἰς βοήθειαν τῶν ἀνικάνων περὶ τὸ δικάζειν δημογερόντων διορισθέντων αὐτεξουσίως ὑπ' αὐτοῦ καὶ ὅπως παρὰ νόμους μετὰ τὴν παῦσιν τῶν νομίμων. Τοσοῦτο δ' ἐξετραχηλίσθη, ὥστε καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Αἰγίνῃ ἐτόλμησε νὰ ἱδρῦσῃ δικαστήριον πολλῷ παρὰ νόμους τῶν ἐν τῷ τμήματι αὐτοῦ, καθ' ὅσον ὁ εἰς καὶ μόνος συγκροτῶν τὸ δικαστήριον εἰρηνοδίκης ἐδίκαζεν ἀναρμολῶς ὑποθέσεις μὴ ἀναγομένους εἰς αὐτό. Πρὸς δὲ τὸν γραμματέα τῆς Ἐπικρατείας ἐρωτήσαντα περὶ τοῦ καινοτρόπου τούτου δικαστηρίου, ἀπεκρίνατο ἀφελῶς ὁ Βιάρος, ὅτι ἔπραξε τοῦτο δοκιμῆς ἕνεκεν πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς δικαιοσύνης καὶ ἐπέσθη ὅτι ἐπέτυχεν τοῦ σκοποῦ.

η') ὅτι διαταγῇ τοῦ Βιάρου ἐξετυπώθησαν διαμονητήρια, ἅτινα ἐχορηγοῦντο τοῖς ἀλλοχόθεν εἰς Αἴγιναν παρεπιδημοῦσιν ἀντὶ φόρου ὀκτω γρόσιων, ἐφ' ὧν ἐγράφετο ἡ λέξις «ὕληρος», ὅπερ τὰ μάλιστα συνετράξαε τὸν λαὸν δικαίως ὑποπτεύσαντα ὅτι οἱ Καποδίστρια ἐσκόπουν τὴν ὑποδούλωσιν τῶν Ἑλλήνων.

θ') ὅτι ὅπως καταπνίξῃ ὁ Κυβερνήτης πᾶσαν ἀντιπολίτευσιν καὶ κατ' αὐτῆς ἀντιτάξῃ τὴν κοινὴν δῆθεν γνώμην τοῦ λαοῦ ἐπὶ

τρεψεν ἢ μᾶλλον ἐπέβαλεν ἵνα περιφέρονται ἀναφοραί, δι' ὧν ἀνωμολόγει ὁ λαὸς ὅτι παρὰ μόνου τοῦ Κυβερνήτου προσεδόξατο πᾶσα σωτηρία καὶ ὅτι παρὰ μόνου αὐτοῦ ὤφειλον ὡσαύτως νὰ προσδοκῶσι τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἔθνους. Αἱ τοιαῦται ἀναφοραί καλύπτουσαι μᾶλλον τὰ παραπτώματα τῆς κυβερνήσεως ἢ ἐκφράζουσιν τὴν κοινὴν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν Καποδίστριαν, ἐκίνουν ἔτι μᾶλλον τὴν ὀργὴν τοῦ λαοῦ ὡς περιφερόμεναι ὑπὸ ὧς ὑπ' ἀνθρώπων φρονούντων τὰ τῆς κυβερνήσεως καὶ φίλων προσωπικῶν καὶ πολιτικῶν ὄντων τοῦ Καποδιστρίου. Ἐπειδὴ δὲ κατακραυγὴ ἤκούετο ἐπὶ τούτῳ, ὁ Καποδίστριας ἐδείκνυε δηθεν, ὅτι ἀπεδοκίμαζε τὰς τοιαύτας ἀναφορὰς καὶ τοὺς ταύτας περιφέροντας. Ἀλλ' εἰς τῶν περιφερόντων τοιαύτην ἀναφορὰν ἦν καὶ ὁ υἱὸς τοῦ *Πετρόμπεη Γεωργάκης*, ὅστις ἀποδοκιμαζόμενος ἐδήλωσε τοὺς αἰτίους ταύτης *Καλογερόπουλον, Γιαννετᾶν καὶ Βιάρον* διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης :

Ἐξοχώτατε,

Ἐν ᾧ διηυθύνθη μετὰ τῶν συγγενῶν μου εἰς ἔντευξιν τῆς Ἐξοχότητός σας εἰς Μεσσηνίαν καὶ ἐν ᾧ παρουσιάσθημεν ἔμπροσθέν σας, μᾶς ὠμιλήσατε περὶ τοῦ ἀνὰ χεῖράς μας ὑπογραφομένου ἐγγράφου καὶ σᾶς ἀπεκρίθημεν. Γενομένης δὲ τῆς ὁδοιπορίας σας καὶ φθάσαντες εἰς Αἰγίνα, ἀπεστείλατε ἐπιστολὴν σας πρὸς τὸν δούλόν σας πατέρα μου, ἐν ᾗ ἐξελέγχετε τὸ ἄτακτον περὶ τούτου κίνημά μου καὶ ὅτι ποτὲ δὲν θέλει φνῆ δεκτὸν πρὸς τὴν Ἐξοχότητά σας. Ἐξοχώτατε, ὅποιοιδήποτε μεγέθους παράπτωμα τὸ τοιοῦτον λογίζεται καὶ ὅποιοιδήποτε παιδείαν ἀπαιτεῖ, ἀκούσαντες καὶ τοὺς λόγους τοῦ δούλου σας ὡς δικαιοκρίτης, ἀποφασίσατε. Ὁ δούλός σας ἠγνῶν παντάπασιν τὸ ἔγγραφον τοῦτο καὶ μόνον καθ' ἣν στιγμὴν ἀνεχώρουν ἐξ Αἰγίνης εἰδοποιήθη· τότε ὁ κ. δοτὸρος Σπυριδὼν Καλογερόπουλος καὶ μετ' αὐτὴν ὁ κ. Γιαννετᾶς μὲ ἕκαμεν κοινωνὸν τοῦ τοιοῦτου, δίδοντές μοι ἀντίγραφον καὶ παραγγέλλοντές με νὰ ἐνεργήσω τὴν ἀποπεράτωσίν του εἰς τὰ κάτω μέρη· μετὰ δύο ἡμέρας ἀφίκετο εἰς Αἰγίνα ὁ αὐτάδελφός σας κύριος κόντες Βιάρος

καὶ διευθυνθεὶς εἰς ἐπίσκεψιν τῆς ἐκκλησιότητός του μετὰ τοῦ κ. Γιαννετᾶ εἰς τὴν παραθαλασσίαν τῆς Αἰγίνης ἀνεχώρησεν μετ' ὀλίγον. ὁ δὲ κ. Γιαννετᾶς διέμεινε τῇ ἐπαύριον ἀνταμωθέντες μετὰ τοῦ κ. Γιαννετᾶ μοι εἶπεν ὅτι ὠμίλησε πολλὰ περὶ τούτου πρὸς τὸν κ. κόντε καὶ ὅτι ἡ ἐκκλησιότης του ἔμεινε καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν εὐχάριστος καὶ περὶ τὰς δύο ὥρας τῆς νυκτός μετακαλεσθεὶς παρὰ τοῦ αὐταδέλφου σας εἰς τὸ παρχίον τῆς Αἰγίνης μοι ἐνεχείρισεν ἀποτεινομένην ἐπιστολὴν σας πρὸς τὸν δούλόν σας πατέρα μου, λέγουσάν μοι ὅτι δύναμαι νὰ διευθυνθῶ ἐγὼ εἰς Πάρον ἀντὶ τοῦ πατρὸς μου, ὅπου θέλομεν ὁμιλήσει περὶ τῶν κατεπειγουσῶν ἀνγκυῶν μας πρὸς τὴν ἐξοχότητά σας, προσθέτων καὶ τινα ἄλλα.

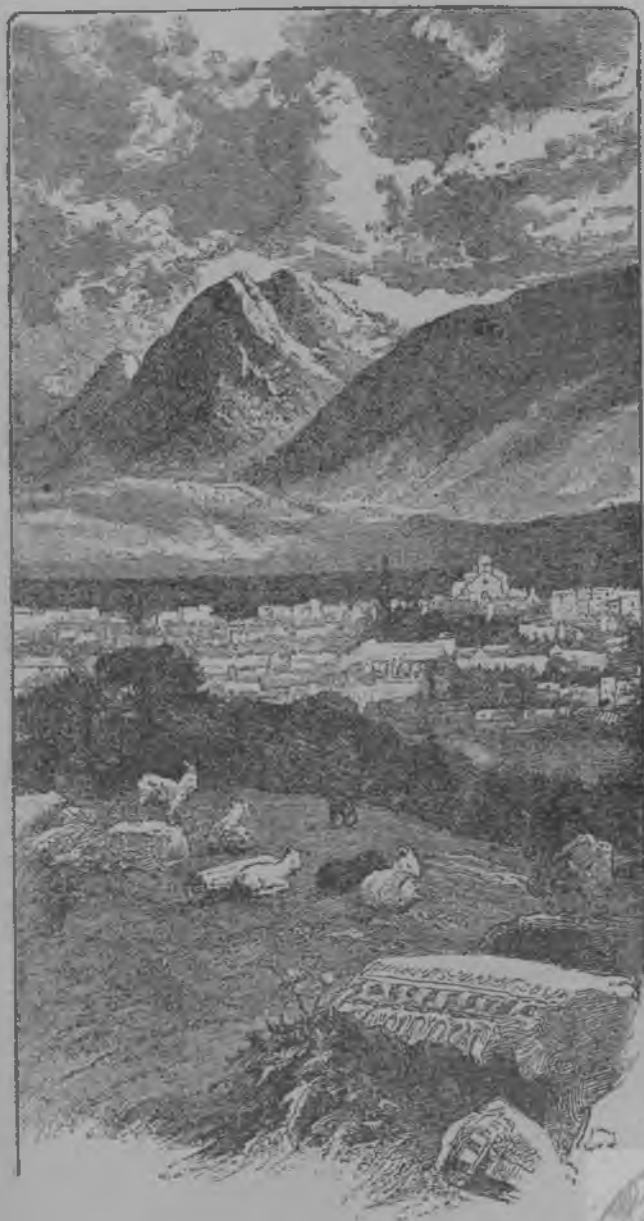
Ἐκπλεύσας ὁ κύριος κόντες καὶ κατόπιν ὁ δούλος σας ἔφθασεν εἰς Πάρον, ὅπου καὶ μετεκαλέσθη παρὰ τῆς ἐκκλησιότητός του ἔξωθεν τῆς οἰκίας του· ἐκεῖ ἀνέγνωσεν εἰς τὴν ἐκκλησιότητά του ἐκεῖνος τὸ ἔγγραφο, προσθέτων ἐν ταύτῃ τὴν ἄοκνον καὶ μετ' ἐπιμαλείας ἐνέργειάν μας, ἣν περ θέλομεν δεῖξει εἰς τὴν ἀποπεράτωσιν του. Ἀποτεινόμενος ἡ ἐκκλησιότης του μοι εἶπεν ὅτι ἡμεῖς δὲν προτρέπομεν τὴν ἀποπεράτωσιν αὐτοῦ τοῦ ἐγγράφου, ἀλλ' ὅταν σεῖς τὸ ἐγκρίνετε, δύνασθε νὰ τὸ ἐνεργήσετε καὶ ἡμεῖς θέλομεν εἶσθαι εὐχάριστοι ταῦτα εἰπόντος μοι, διελύθη ἡ συνομιλία. Τί λοιπόν; Ἐξοχώτατε, ἔπρεπε νὰ πράξω; ποῖος ἐκίνησε τὴν ἐνέργειαν τούτου τοῦ ἐγγράφου; εἰς ποῖον διδεται ἡ δικαία μέμψις τῆς Ἐξοχότητός σας; Αὐτὴ εἶναι ἡ διατρέξασα ὑπόθεσις καὶ ὡς πατὴρ ὄλων τῶν Ἑλλήνων ἀποδώσατε τὸ δίκαιον πρὸς τὸν ἔχοντα.

ἵ) ὅτι ἐπὶ μακρὸν ἀνέβαλλε τὴν σύγκλησιν τῆς εὐθὺς μετὰ τὴν καθοδὸν αὐτοῦ προκηρυχθείσης Ἑθνικῆς Συνελεύσεως, καὶ ὅτι τέλος μὴ δυνάμενος ν' ἀναβάλλῃ ἐπ' ἄοριστον προσεκάλεσε (30 Ὀκτωβρίου 1828) τὸ *Παρελλήμιον*, ὅπως προετοιμάσῃ τὰ τῆς ἐκλογῆς τῶν πληρεξουσίων· πρὸς τοῦτο δὲ ὑπέβαλεν αὐτῷ ἐκλογικὸν νόμον ὅλως ἀπᾶλλον πρὸς τὰ δικαιώματα τῶν ἐκλογέων, ὡς συγκεντροῦντα τὰ πάντα ἐν ταῖς χερσὶ τῆς κυβερνήσεως. Ἐπειδὴ δὲ τὸ *Παρελλήμιον* δὲν ἐτόλμησε νὰ ψηφίσῃ τοιοῦτον νό-

μον. ὁ Καποδίστριας ἐτόλμησε νὰ συντάξῃ καὶ δημοσιεύσῃ αὐτὸς νόμον συνταχθέντα ὑπ' αὐτοῦ μόνου. ἀλλ' ἀντιστάντος τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη καὶ παραιτησαμένου τὴν αὐτοῦ θέσιν ὡς γραμματέως τῆς Ἐπικρατείας, τὴν μὲν γενομένην ὅμως δεκτὴν, ὁ Καποδίστριας ἠναγκάσθη δι' ἄλλης ὁδοῦ νὰ ἐπιτύχῃ οὐ ἐπεδίωκε σκοποῦ. Πάσας δηλαδὴ τοὺς γραμματεῖς τῶν τμημάτων, διώρισεν ἐπὶ μὲν τῶν οἰκονομικῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Βιάρον, ἐπὶ δὲ τῶν πολεμικῶν τὸν Κωλέττην καὶ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν τὸν Περρούκην. συγχρόνως δὲ προσέθηκεν αὐτοβούλως ἑνὲα μέλη εἰς τὸ *Πανελλήνιον*, ὅπως ἔχη πλειονοψηρίαν. Οὕτω δὲ μετεσκεύασε παρὰ νόμῳ τὸ *Πανελλήνιον* οἰκείᾳ βουλήσει οἷον ᾗθελεν, ὅπως ᾗ αὐτὸ ὄντως σκευὸς ἐκλογῆς κατὰ τὰς ἐπικειμένας ἐκλογὰς τῶν πληρεξουσίων καὶ ψηφίσῃ τὸν περὶ ἐκλογῆς νόμον οἷον αὐτὸς ᾗθελεν, ἐν ἐπὶ τέλους ἐδημοσίευσεν (4)16 Μαρτίου 1829) προσδιορίσας συγχρόνως καὶ τὴν ἡμέραν (15)27 Μαΐου 1829) τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνελεύσεως. Παρασκευάσας δὲ τὰ πάντα ὅπως ᾗθελετο πρὸς ἐπιτυχίαν πλειονοψηρίας ἐν τῇ συνελεύσει, ἀνέλαθεν ἄλλον ἄμεσον τρόπον πρὸς ἐπηρεασμὸν τῶν ἐκλογέων, τὴν *περιοδείαν*, καθ' ἣν πολλὰ πανταχοῦ ἔλεγε περὶ τῶν φροντίδων αὐτοῦ ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ ἔθνους καὶ πρὸ πάντων περὶ σχολείων, γεωργίας καὶ εὐδαιμονίας τοῦ λαοῦ. Οἱ Ἕλληνες πειθόμενοι τοῖς λόγοις αὐτοῦ ἐθεώρουν αὐτὸν ὡς πτερόν. Θερμοὶ δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπάλληλοι ἐκήρυττον παρὰ τῷ λαῷ περὶ μοναρχίας αὐτοῦ ὡς τοῦ μόνου δυναμένου νὰ σώσῃ καὶ μεγαλύνῃ τὴν Ἑλλάδα ὑπερβαίνοντες τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ καὶ τὴν θερμὴν φιλοπατρίαν, ἐφ' ᾗ καὶ πολλαχοῦ προτάσεις ἐγίνοντο ἵνα μόνος αὐτὸς ἐκλεγῇ πληρεξυσίος. Τούτου ἕνεκα τριάκοντα καὶ ἑξ ἐκλογικαὶ περιφέρειαι ἐξελέξαντο αὐτὸν πληρεξούσιον. Αὐτὸς δὲ λαμβάνων ἐπισήμως τὴν κοινοποίησιν τῆς αὐτοῦ ἐκλογῆς ἐσιώπη, ἐξ οὗ δῆλον, καὶ εἰ μὴ ἀλλαχόθεν ἦν γνωστὸν, ὅτι ἐπεδοκίμαζε τὰ γενόμενα. Εἴτα συνεκάλεσε (14)26 Μαΐου 1829) ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ τὸ *Πανελλήνιον* καὶ τοὺς ὑπουργούς· ἐν τῇ συνεδριάσει ταύτῃ δὲν ἀπεδέξατο τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκλογὰς, ἀνέβηκε δὲ τὴν ἡμέραν τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνελεύσεως εἰς τὴν 25 Ἰουνίου 1829

καὶ ὑπέβαλε, δηλαδὴ μετέβαλε τινὰ τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου. Ἐπειδὴ δὲ ὑπῆρχον καὶ τινες, ὡς εἰκός, ἀντιπολιτευόμενοι, διενήργησεν, ἵνα οἱ ἐκλογεῖς ἐγγράφως ὀρίσωσι τὴν πορείαν δηλαδὴ τὴν τῆς κυβερνήσεως, ἣν ὤφειλον νὰ βυθίσωσιν ἐν τῇ συνελεύσει, ἥτις, ὡς εἶδομεν, ἀρξαμένη τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς τῇ 11)23 Ἰουλίου 1829, ἐπεράτωσεν αὐτὰς τῇ 6)18 Αὐγούστου.

Μετὰ δὲ τὴν λήξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς συνελεύσεως ὁ Καποδίστριας διώρισεν ἐν Ἀργεὶ δικαστὰς γερουσιαστὰς καὶ προσδιώρισε τὴν ἡμέραν (1 Ὀκτωβρίου) ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς γερουσίας, ἥς τὰ μέλη ὠρίσθησαν (26 Σεπτεμβρίου) τὸν ὅρκον τῆς ὑπηρεσίας καὶ ἤρξαντο (27 τοῦ αὐτοῦ). Ὁ Κυβερνήτης ὅπως ἐπεσπάσατο διὰ παντοίων τρόπων καὶ ὑποσχέσεων τὸ πλεῖστον τοῦ χύδην πρὸ πάντων ὄχλου, οὕτως ὁμοίως ἐπέισθη ὅτι ὑπέταξε καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ, τοὺς πληρεξουσίους τοῦ λαοῦ, συλλήβδην ἐν τῇ ἐν Ἀργεὶ Ἐθνοσυνελεύσει. Ἀλλ' ὅπως ἡπατήθη πιστεύσας, ὅτι ὁ λαὸς ἀπεδέχετο τὸ πρὸς τὴν αὐταρχίαν συντείνον πολιτικὸν αὐτοῦ σύστημα, οὕτως ἡπατήθη φαντασθεὶς ὅτι τὸ ἔθνος οἶονεὶ ὁλόκληρον ἐπιστήμως ἐπεδοκίμασεν ἐν τῇ συνελεύσει τὰ ὑπ' αὐτοῦ πεπραγμένα. Ἐξ αὐτῆς τῆς φαινομένης ὁμοφωνίας προέκυψεν ἡ ἐσχάτη διαφωνία καὶ ἀνυπόστατος τὴν ὁρμὴν ἀντιπολίτευσις καὶ πολλοὶ τῶς φίλοι τοῦ Κυβερνήτου ἐκηρύχθησαν ἀναφανδὸν ἐπικίνδυνοι αὐτοῦ ἐχθροί. Ὁ Μισούλης, ὁ Μαυροκορδατός, οἱ Κουντουριῶται, ὁ Μανώλης Τομπάζης, αὐτὸς ὁ στρατάρχης Τσοῦρτζι, ὅστις οὐ μόνον δεινῶς κατέκρινε καὶ εὐπαρρησιάστως τοῦ πολιτικοῦ καὶ διοικητικοῦ συστήματος τοῦ Καποδιστριαίου δι' ἀναφορὰς πρὸς τὴν συνέλευσιν τοῦ Ἀργους, ἥτις δουλικῶς φερομένη ἀπηγόρευσε τὴν μέχρι τέλους ἀνάγνωσιν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ παρητήθη λίαν περιφρονητικῶς τὴν αὐτοῦ θέσιν· ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης, οἱ πλεῖστοι καὶ σπουδαιότεροι τῶν ὀπλαρχῶν τῆς τ' ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ Ἑλλάδος καὶ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ, ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης, ὅστις καὶ κατεδικάσθη, ὡς εἴπομεν, (27 Σεπτεμβρίου 1829) εἰς φυλακὴν, διότι ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τὸν *Βενιζέλον Ρουφον* ἀπεδοκίμαζε τὴν πολιτικὴν τοῦ Κυβερνήτου, πολλοὶ προὔχοντες, ἐν οἷς καὶ ὁ Ζαχάρης, ὁ Κλο-

Κόρινθος.

ΦΥΛ. 24

νάκης, ὁ Μοναρχίδης, ὁ Λυκούργος Κρεσπενίτης καὶ ἄλλοι πολλοὶ
οὕτως ἐγένοντο δεινοὶ πολέμιοι τοῦ Καποδιστρίου.

ικ') "Οτι ἡ ὑπὸ τῶν δυνάμεων γενομένη 22)3 Φεβρουαρίου 1830
ἐκλογὴ τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου ὡς βασιλέως τῆς Ἑλλάδος,
ἀνεξαρτήτου κηρυχθείσης, μεγάλως νύχρησταισε τοὺς Ἕλληνας·
ἀλλ' ἡ ὑπὸ παντοίας προφάσεις καταπολέμησις δῆθεν αὐτῆς ὑπὸ
τοῦ Κυβερνήτου, ὥστε ὁ ἀγαθὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ ἠναγκάσθη ἐπὶ
τέλους νὰ παραιτηθῇ(9)21 Μαΐου 1830), ἠρέθισε κατὰ τοῦ Κυβερ-
νήτου ὡς μὴ θέλοντος βασιλέα οὐ μόνον τοὺς ἀντιπολιτευομέ-
νους, ἀλλὰ καὶ τὸν λαὸν ζητοῦντα ἀσφάλειαν !

ιβ') "Οτι ὁ Κυβερνήτης ἦν ἀρρωστωμένος τῇ Ρωσίᾳ καὶ
τυφλὸν ὄργανον αὐτῆς.

ιγ') "Οτι ἐμβλημα τοῦ Ἀπόλλωνος ἦν ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις
—Σύνταγμα—. Ἀλλ' ὁ Καποδίστριας τὴν μὲν σύγκλησιν τῆς
Ἐθνοσυνελεύσεως ἀνέβηκεν ὑπὸ παντοίας προφάσεις, τὸ δὲ
Σύνταγμα ἀπεδοκίμαζεν ὡς πρόωρον πολίτευμα τοῖς Ἕλ-
λησιν.

ιδ') "Οτι ὁ Κυβερνήτης ἀνέμιξεν εἰς τὰ πράγματα τοῦ τόπου
οὐ μόνον τοὺς δύο ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ πλῆθον Ἑπτανη-
σίων, πρὸς οὓς ἔδωκε θέσεις.

ιε') "Οτι παρεσιεύχεν ἐκαστῷ τὸν ἐλληνικὸν θρόνον καὶ τὰ
τοιαῦτα.

Ταυτὰ τινα, ἐν ὀλίγοις, κατηγοροῦσα ἡ ἀντιπολίτευσις τοῦ
Καποδιστρίου, τρισεπάρθι νὰ ἐξεγείρῃ τὸν λαὸν κατὰ τοῦ ἀνδρὸς
ἐκείνου, οὗτινος καὶ τὸ ὄνομα μόνον τὴν σήμερον ἀναφερόμενον
ἀποσπᾷ δάκρυα καὶ λυγμοὺς παρὰ ταῖς τὰ ἔθνη συμπερόντα
ὑπὲρ πάντα ἄλλα ἔχουσι. Πᾶσαι τὰς κατὰ τοῦ Κυβερνήτου αἰ-
τιάσεις αὐτῆς τῆς ἐγγωρίου Ἀντιπολιτεύσεως ἐχρησιμοποίησαν
καὶ ἐξεμεταλλεύθησαν ὁ ξένος τύπος καὶ βραδύτερον αἱ ξέναι συγ-
γραφαί. μετὰ δὲ τῶν ὑποίων ὁμοῦ πολλοὶ πῦδοντες ἡ ἀνο-
μολογήσωσιν ὅτι ὁ κόμης Καποδίστριας ἐβόλετο ἠθελῆσαι τὸ
κακὸν τῆς πατρίδος τῶν ἐν ἀπηνόωσει. Ἡ Ἀντιπολίτευσις ἐξου-
χεν ἐνδυνάμυνσεως καὶ ὑπὸ τῶν ἐν Περσίᾳ ἡ Εὐρωπαϊκῇ ἀντι-

δέσμου», κατὰ τινὰ Αὐστριακὴν ἐκθεσιν, κατ' Ἰούλιον τοῦ 1831, ἰδίᾳ ὅμως παρὰ τῶν ἀντιπρέσβειων Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας. Ἡ ἐξωτερικὴ δ' αὕτη ἐνθάρρυνσις ἐξώθησε τὴν Ἀντιπολίτευσιν εἰς τὴν ἀνταρσίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ II'.

Ἡ ἀντιπολίτευσις ὁσημέραι καθίσταται τροδωτέρα. — Ἀνταρσία ἐν Μάνῃ. — Ὁ Τσάμης Καρατάσος καὶ ἡ ἐν Σπερεῶ ἀνταρσία. — Οἱ συλληφθέντες παρεπέμφθησαν εἰς τὸ Στρατοδικεῖον. — Ἀπορμαὶ τῆς ἀνταρσίας ἐν Ὑδρᾷ. — Αἱ ἐφημερίδες «Ἀπόλλων» καὶ «Ἡώς». — Ὁ ποιητὴς Ἀλέξανδρος Σούτσος καὶ αἱ κατὰ τοῦ Καποδιστρίου σάτυροι. — Ἀπορμαὶ τῆς ἐν Μάνῃ ἀνταρσίας κατὰ τοῦ Κυβερνήτου. — Ὅποια τις ἦτο ἡ Μάνη πρὸ τοῦ 1821. — Ἡ οἰκογένεια Μαυρομιχαλαίων. — Αἱ περὶ Μάνης ἀξιώσεις αὐτῶν. — Καὶ πάλιν αἱ ἐφημερίδες τῆς ἀντιπολιτεύσεως — Αἱ ἀποζημιώσεις τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων. — Οἰκονομικὰ μέτρα τοῦ Καποδιστρίου. — Τὰ περὶ συγκλήσεως τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως.

Ἡ σημαία τῆς κατὰ τοῦ καθεστῶτος ἀνταρσίας ὑψώθη τὸ πρῶτον ἐν τῇ *Λιμένι* τῆς Μάνης ὑπὸ τῆς ἡγεμονικῆς οἰκογενείας τῶν Μαυρομιχαλαίων καὶ τῶν ὁμοφρονούντων αὐτοῖς. Οἱ κατοικοῦντες ἐν Λιμένι καὶ Καρδαμύλῃ Σπαρτιαῖται περιεφέροντο κρατοῦντες σημαίαν, ἐφ' ἧς ἦσαν ἀπεικονισμένοι οἱ ἀρχαῖοι αὐτῶν ἥρωες: ὁ *Λυκοῦργος* καὶ ὁ *Λεωνίδας*. ἀντήχει δὲ ἡ κραυγὴ: *Ἐλευθεροτυπία καὶ Σύνταγμα*. Πανταχοῦ ἐκυμάτιζεν ἡ τριχρῶς γαλλικὴ σημαία, καὶ πᾶσα καρδία ἐν τῇ εὐπαθεῖ καὶ εὐκαταφόρῳ Ἑλλάδι ἐπαλλεν ὑπὲρ τῆς Γαλλίας.

Αὐστριακαὶ ἐκθέσεις ἰσχυρίζονται, ὅτι τὸ ἔναυσμα εἶχεν ἀληθῶς διαβιβασθῇ ἐκ Περσιῶν: «Ἡ ἀντιπολίτευσις ἔλαβεν ἐν-

θαρρύνσεις παρὰ τῆς ἐπαναστατικῆς ἐταιρίας τῶν Παρισίων, ἥς ἤγειτο ὁ στρατηγὸς Λαφαρέτ. Αὐτὸς οὗτος προσηνέχθη τὰ με-
ταβῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἰδρῦσθαι ἐν αὐτῇ Σύσταγμα. Ἄλλ' ἑκείνος μὲν οὐδαμῶς ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐφαίνετο, ἀγρία δ' οὐχ ἤττον ἐγεννήθη στρατιωτικὴ στάσις κατὰ τοῦ Κυβερνήτου, ἥς ἀφορμὴ ὑπῆρξεν, ὥς καὶ ἄλλοτε τοσάκις, ἡ καθυστέρησις τοῦ μισθοῦ, καὶ παράπονά τινα κατὰ τῶν καταπιέσεων τῶν ἐν τῇ Στερεῇ Ἑλ-
λάδι ἐνοικιαστῶν τῶν φόρων.

Ὁ Τσάμης Καρατάσος, αὐτὸς ἑκείνος, ὅστις ἐπὶ Ὁθωνος ἐγένετο ἡ πρωτίστη ἀφορμὴ τῆς διακοπῆς τῶν σχέσεων Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, ἐξ ἧς τοσοῦτον ἐζημιώθη ὁ Ἑλληνισμός, κατέλιπε κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1831 μεθ' ὅλου αὐτοῦ τοῦ τάγματος τὸ ἐν Ἐλευσίνι στρατόπεδον καὶ συνηνώθη παρὰ τὴν Ἀταλάντην μετὰ τοῦ σώματος τοῦ συγγενοῦς αὐτοῦ Γρίλλα Γαρδικιώτου. Σχέδιον ὑπῆρχε νὰ συνέλθωσιν ἐν Ἀμφίστρ πάντες οἱ δυσηρεστημένοι Ἕλληνες ὁπλαρχηγοί. Ἐπῆλθε σύγκρουσις. Ἀνήγγελλον νίκας τὰ κυβερνητικὰ ὄργανα, καὶ ἀνεκοίνουν, ὅτι ἡ στάσις ἐξεροχθή τῇ 1 Μαΐου. Τὴν 8 Μαΐου ὁ ἀρχιστράτηγος τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ Αὐγουστῖνος Καποδίστριας μετέβη ἐπὶ τόπου καὶ τὴν 10 διέβη φεύγων ὁ Καρατάσος τὰ Τουρκικὰ ὄρια, ἐξαλειφθέντος παντὸς ἔχρους τῆς στάσεως. Μόλις ὅμως ἐθαυκάλισε τὴν κυβέρνησιν ἡ ἐκ τῆς συνειδήσεως τῶν ἡρωϊκῶν κατορθωμάτων τοῦ Αὐγουστίνου γεννηθεῖσα ἀσφάλεια καὶ ἐπέδραμε πάλιν ὁ Τσάμης Καρατάσος, κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου, ἐκ τῶν φεράγγων τῆς Ὁθρυς. Μόνον δὲ μετὰ σφοδρὸν ἀγῶνα ὑπέκυψεν εἰς τὰ ἡνωμένα σώματα τοῦ ἡρωϊκοῦ στρατηγοῦ Ἰωάννου Ράγκου καὶ τοῦ Α. Μεταξά. Οὕτω δὲ μέρος μὲν τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ παρεκινήθη εἰς λιποταξίαν διὰ χρηματικῶν ὑποσχέσεων, αὐτὸς δὲ ἔφυγε καὶ ἐκ δευτέρου πέ-
ραν τῶν ἐλληνικῶν ὁρίων.

Οἱ συλληφθέντες ἐκ τῶν ἀνταρτῶν αἰχμάλωτοι παρεπέμφθη-
σαν μὲν εἰς τὸ Στρατοδικεῖον, ἀλλ' ἐδόθη αὐτοῖς χάρις. Ἡ παρά-
δοξις αὕτη ἐπιεικεία ἦν ἴσως ὑπαγόρευσις ἀδυναμίας καὶ φό-
βου. Διότι ἡ κατὰ τοῦ Κυβερνήτου ἐξέγερσις ἔθαινε δι' ὅλης τῆς
Χώρας παραλλήλως τῇ στρατιωτικῇ ἀνταρσίᾳ, ὑποκινουμένη ὑπὸ

τῶν γαλλικῶν ἰδεῶν. Εὗρε τὰ κύρια αὐτῆς ἐρείσματα ἐν Ὑδρᾷ καὶ ἐν Μάνη. Ἀφορμὴ δὲ τῆς κατὰ τοῦ Καποδιστρίου κατὰρξης τῶν τε Ὑδραίων, τῶν Σπετσιωτῶν καὶ τῶν Μανιατῶν ἦν ἡδε : Ὅτε ὁ Κυβερνήτης κατέπλευσεν εἰς Ἑλλάδα, εὗρεν ἐννέα ναυάρχους καὶ ἑκατὸν πλοιάρχους, οἵτινες ἐπιλήσμονες τοῦ χυθέντος αἵματος χιλιᾶδων ἡρώων τῆς ζήρης, ἀπὸ τῆς ἀρματωλικῆς ἐποχῆς τοῦ Χρήστου Μιλλιώνη μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Καραϊσκάκη, αἵματος σχηματίσαντος τὴν λίμνην ἐν ἣ αἱ μεγάλαι Δυνάμεις ἐβάπτισαν τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους, ὡς λέγει ὁ Στέφανος Ξένος, συνεορτάσασαι αὐτὴν διὰ τῶν ἐκλάμπρων καὶ βομβοφώνων Ναυαρινείων πυροτεχνημάτων, ὅταν ὁ Αἰγυπτιακο-τουρκικὸς στρατὸς καὶ στόλος εἶχεν ἀποσβέσει τὴν ἐπανάστασιν, κατέχοντες ὁλόκληρον τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Στερεάν, ἐπιλήσμονες, λέγω, ἱστορικῶν πασιφανῶν γεγονότων, ὡς μανιακοὶ φαντασιοπλῆκται, ἀναιδέστατοι πρὸς περιφρόνησιν ὁλοκλήρου τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ἐκόμπαζον ὅτι οὗτοι μόνοι ἠλευθέρωσαν τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῶν Τούρκων, ὡς ἄμοτοι λύκοι ἀπαιτοῦντες παρὰ τοῦ Καποδιστρίου οὐχὶ ὀλιγώτερον ἢ νὰ μὴ ποιῇ βῆμα ἄνευ τῆς συμβουλῆς των, ἢ νὰ τοὺς δώτῃ νὰ ροφήσωσιν ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα. Ἐνταῦθα ἠνεώχθη τὸ βράθρον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ ἀλάστωρ τῆς Ἑλλάδος Μοῖρα ἀπεφάσισε νὰ ρίψῃ τὸν Κυβερνήτην, διότι διαφωνήσασαι αἱ τρεῖς κυριώτεραι ναυτικαὶ νῆσοι, τὰ μὲν Ψαρρὰ φανατικῶς ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τοῦ Καποδιστρίου, ἡ δὲ Ὑδρα καὶ αἱ Σπέτσαι φανατικῶς συνώμοσαν τὸν ὀλεθρον αὐτοῦ.

Οἱ Ὑδραῖοι καὶ Σπετσιῶται, ἰδιοκτῆται μεγάλων πλοίων τὰ ὅποια συνεισέφερον ἡρωϊκῶς καὶ λυσίτελῶς εἰς τὸν ἀγῶνα, δὲν ἐπιθύμουν ἡ Ἑλλὰς ν' ἀπολαύσῃ στρατιωτικοῦ εὐρωπαϊκοῦ ναυτικοῦ, διότι ἐνῶντο τὰ πλοῖά των ἐπωφελῶς πρὸς τὴν Κυβέρνησιν. Δὲν ἐπιθύμουν ὀργανισμόν εὐρωπαϊκὸν καὶ ναυτικὴν γλῶσσαν σύμφωνον πρὸς τὰ προστάγματα, τὰς κινήσεις καὶ τὰς διεθνεῖς διατάξεις, ἀλλ' ἀπήτουν τὴν ἀρβανίτικην γλῶσσαν των καὶ ναύτας μόνον ἐκ τῆς νήσου ἐξ ἧς κατήγετο ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοίου. Τὸ πλήρωμα τῆς «Ἑλλάδος», ἣν ἐκυβέρνηε ὁ Μιαού-

λης, συνεκροτείτο ὁλόκληρον ἐξ Ὑδραίων. Οἱ ναῦται τῆς καρ-
δέττας «Ἵδρας», ἣν ἐκυβέρνηε ὁ Σαρχίνης, ἦσαν ὅλοι Ὑδραῖοι.
Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας ἐγκαίρως κατενόησεν ὅτι τοιοῦτο-
τρόπως ὁ στόλος τοῦ Κράτους εὐρίσκετο εἰς χεῖρας τῶν Ὑδραίων.
Ἡ δυσαρέσκεια τῶν ἐπιλοίπων νησιωτῶν τῆς ἐλευθέρας καὶ δοῦ-
λης Ἑλλάδος, τότε ὅρια δὲν εἶχε. Τοῦ Καποδιστρίου κατορθώ-
σαντος, νῆ σχηματίσῃ τὸν στόλον περὶ οὗ ἀνιφέρμεν, κατηργήθη
τὸ σύστημα τοῦτο ἄρ' ἐκυτοῦ, οὕτω δ' ἐκανοποιήθη ἡ ἐτέρη
μερίς τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ. Ἀλλ' ἡ Ἵδρα καὶ αἱ Σπέττιαι,
ὑποδουλιζόμεναι παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, ποιοῦν-
τος ἄφθονον χρῆσιν τοῦ ὀνόματος τῆς Ἀγγλίας καὶ διασφα-
λίζοντος τὴν ψευδῆ φήμην, ὅτι ἡ Ἀγγλίς ἐπιθυμεῖ ν' ἀποδιω-
χθῇ ὁ Καποδίστριας ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ἀντετάξαν, αὐταὶ αἱ πρω-
ταθλήτραι τοῦ ἐπταετοῦς ἀγῶνος, τὴν ἀναρχίαν κατὰ τῆς στε-
ρεωθείσης ἐν τῷ Κράτει πειθαρχίας.

Ἐν τῇ ἐνάρξει τοῦ ἀγῶνος ὁ Α. Μαυροκορδάτος εἶχεν ἀντι-
πάλους ἰσχυροτάτους τὸν Δημήτριον Ὑψηλάντην, τὸν Θεόδωρον
Νέγρην, τὸν Καρατζῆν καὶ τὸν Καντακουζηνόν. Κατὰ τὸν ἀγῶνα
ἦσαν πάμπτωχοι ἐκτὸς τοῦ Καρατζῆ, οὐδὲν ἕτερον ἔχοντες κερά-
λαιον ἐκτὸς τοῦ γραψίματος, τὸ ὅποῖον ἐν μέσῳ τῶν ἀγρυμμά-
των παλληκαρίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὑπῆρξε συχνότατα χεῖρον
τῆς πυρίτιδος τῶν Τούρκων. Ὁ Καρατζῆς καὶ ὁ Καντακουζηνός
ἦσαν εἰλικρινέστεροι καὶ ἐκνωότεροι ἄνδρες· ἀλλ' ἀπαυδῆσαντες
ἐκ τῶν ραδιουργιῶν τοῦ Νέγρη καὶ Μαυροκορδάτου ἐγκατέλειψαν
πρόωρα τὸν ἀγῶνα. Ὁ Ὑψηλάντης καὶ ὁ Νέγρης ἀπεβίωσαν,
ἔμεινε λοιπὸν ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος, οὐτινος αἱ μεγάλαι
καὶ ἀναμφισβήτητοι ἐκδουλεύσεις καὶ τὸ σταθερόν, φλεγματικὸν
καὶ ἀνδρεῖον ὕψος δι' οὗ προσηνέχθη ἀπέναντι τῶν φοβερῶν κιν-
δύνων τοῦ Μεσολογγίου καὶ τῆς Σφακτηρίας ἐπὶ τοῦ «Ἀρεως»,
ἐδίδον δικαιώματα πρωθυπουργοῦ τῆς ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Κα-
ποδίστριαν Δημοκρατίας. Ὁ ἐγωῖσμός καὶ τὰ πάθη ἐτόρλω-
σαν ἐν τῇ κρισιμωτέρᾳ τῆς Ἑλλάδος ἐποχῇ τὸν ἄγαν πατριωτι-
σμόν τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου καὶ τὸν τοῦ Λαζάρου Κουν-
τουριώτου, οἵτινες συνώμασαν τὴν καταστροφὴν τοῦ Κυβερνήτου.

Ἡ Ὑδρα λοιπὸν ἦν ἡ ἐσχάτη τῆς σχηματισθείσης «*συνταγματικῆς ἐπιτροπῆς*», ἣν συνεκρότουν ὁ Κουντουριώτης, ὁ Μιαούλης, ὁ Δ. Βούλγαρης, ὁ Μ. Τσιμπάκης, ὁ Β. Βουδούρης, ὁ Α. Κριεζής, καὶ ὁ Ν. Οἰκονόμου. Τὴν Ὑδραν ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλαι νῆσοι. Οἱ στρατιῶται αὐτῶν ἐπολλαπλασίαζοντο ἡμέραι ἐρεθιζόμενοι, πρὸ πάντων, ὑπὸ τε τῆς «*Ἡῶς*» ἐκδιδομένης ὑπὸ τοῦ Ἐμμ. Ἀντωνιάδου, καὶ τοῦ «*Ἀπόλλωνος*» τοῦ Ἀναστασίου Πολυζωίδου, ὅστις ἐπολέμησε δεινότερα τὴν Καποδίστριαν, ἐπὶ τις καὶ ἄλλος (ἀπὸ 16 Μαρτίου 1831) μέχρι τῆς δολοφονίας αὐτοῦ.

Τὸν Ἀναστάσιον Πολυζωίδην ὑπεστήριζον πρὸ πολλοῦ ὁ τε Α. Κουντουριώτης καὶ ὁ Ι. Ὀρλάνδος, ὡς ἐκ τινος ἐπιστολῆς τοῦ Ὀρλάνδου καὶ Λουριώτη γεγραμμένης ἐκ Λονδίνου πρὸς τὴν Ἐκτελεστικὴν Κυβέρνησιν τῇ 1)13 Ὀκτωβρίου 1824, ἐξάγεται ἀναφερούσης ὅτι ἐκ τοῦ δανείου τοῦ 1824 ὁ Ὀρλάνδος ἐμέτρησε 500 τάλληρα πρὸς τὸν Πολυζωίδην διὰ τὴν ἐφημερίδα αὐτοῦ. Ὁ Καποδίστριας ἀπὸ τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ ἐνεθάρρυνε μεγαλῶς τὴν ἐλευθεροτυπίαν, ἱδρυσεν δὲ πρὸς τοῦτο ἐν Ναυπλίῳ καὶ ἐν Αἰγίνῃ μεγάλα τυπογραφεῖα, ἐν οἷς ἐπιτρέποντο δαπάνη τῆς Κιθωνίσεως ἢ πληρωμὴ τοῦ ἐκδότου ἐκδόσεις συγγραμμάτων «*εὐωδῆ*» ποτε ἐλευθέρων ἰδεῶν. Ὁ Ε. Ἀντωνιάδης εἶχεν ἐπίσης συστήσει τυπογραφεῖον, ἐν ᾧ ἐδημοσιεύετο ἡ «*Ἡῶς*». Τῆς συνωμοσίας προβαίνουσας, ἡ «*Ἡῶς*» καὶ ὁ «*Ἀπόλλων*» ἤρξαντο νὰ ἐπιτιθενται κατὰ τοῦ Καποδιστρίου δι' ἀπρεπῶν ὕβρεων. Ἐκαλεῖτο προδότης τῆς Ἑλλάδος καὶ τύραννος. Τὸν ἐκτραχαλισμὸν τοῦτον τῶν ἐφημερίδων ἰδὼν ὁ Καποδίστριας, ἠναγκάσθη διὰ Διατάγματος (26 Ἀπριλίου 1831) νὰ διαρρυθμίσῃ τὰ τοῦ Τύπου δι' ἐννέα ἄρθρων συμφώνως τοῖς περὶ Τύπου Νόμοις τῶν μᾶλλον φιλελευθέρων καὶ πεπολιτισμένων Κρατῶν τῆς Εὐρώπης. Κατὰ τὸ δεύτερον ἄρθρον τοῦ Διατάγματος τούτου ἀπῆται πᾶς τυπογράφος νὰ παρακαθίσθῃ τέσσαρας χιλιάδας φοινίκων εἰς τὴν Ἑθνικὴν Τράπεζαν, ὡς ἐγγύησιν ὅτι δὲν θὰ τυπώσῃ τι κατὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἢ τῶν ἀρχῶν τῆς δημοσίου ἠθικῆς, οὔτε δημοσιεύῃ προσωπικότητος ἢ συκφαντίας. Ὁ Καποδίστριας προέβη εἰς

τοῦτο, ὅπως παρακωλύσῃ τὴν σύστασιν μικρῶν καὶ ἄφρων, κρυ-
φίως καὶ ἐν παραθύρῳ, λειτουργούντων τυπογραφείων, ἐν οἷς
ἐτυποῦντο σάτυροι καὶ λίβελλοι, ἐμπλεῖ σατανικῶν συκοφαντιῶν

Π. Μότσης

καὶ ἀηδιστῶν φληγκημάτων, ὧν οἱ συντάκται ἐπηγγέλλοντο
τοὺς φιλελευθέρους, ἐπὶ πονομάζοντο συνταγματικοὶ καὶ ἐξηγείρον
τὸν λαὸν κατὰ τοῦ, ὑπ' αὐτῶν Ρώσου τυράννου τῆς Ἑλλάδος
ἀποκκλησμένου, Κυβερνήτου.

Οὐχ ἦττον δὲ διὰ τῆς σκτύρας ἡγωνίσθη μηχανῶδως κατὰ τοῦ Κυβερνήτου καὶ ὁ ἕτερος τῶν ἀδελφῶν ποιητῶν ὁ Ἀλέξανδρος Σούτσος, ὅστις διὰ πνεύματος λεπτοῦ καὶ ἀμειλίχτου πικρῶς προσέβαλλε πᾶσαν τὴν Καποδιστριακὴν διοίκησιν. ὡς παράδειγμα δὲ τῆς πικρίας τῶν ἀρχιλοχείων ὄντως σκτυρῶν αὐτοῦ παρατίθεμεν ἐνταῦθα τὴν περὶ τῶν διχατάξεων τοῦ τύπου σκτυρᾶν αὐτοῦ γραφεῖσκαν κατὰ Μάϊον τοῦ 1831 καὶ ἔχουσιν ὧδε :

Ἕνας γερουσιαστής μας μὲ τὸ στόμα γελαστό,
Σοῦτο' ἐλεύθερος, μὲ εἶπε, συγχαρίκια σέ ζητῶ.
Πρόβαλα ὑπὲρ τοῦ τύπου δεκαπέντε ἄρθρα νόμου
Κατ' αὐτὸ τὸ σχέδιόν μου.

Εἶν' ἐλεύθερος ὁ Τύπος, φθάνει μόνον νὰ μὴ βλάβῃς
Τῆς Ἀρχῆς τοὺς Ὑπαλλήλους,
Τοὺς Κριτάς, τοὺς Ὑπουργούς μας καὶ τῶν Ὑπουργῶν τοὺς φίλους.
Εἶν' ἐλεύθερος ὁ Τύπος, φθάνει μόνον νὰ μὴ γράψῃς

Ἐγὼ ἕναν ἀδελφόν μου Ἐκτακτὸν Διοικητὴν,
Κ' ἕναν πρωτεζιάδελφόν μου 'ς τὸ Πρωτόκλητο Κριτήν
Κ' ἐγὼ ἕνα κοκκαλίκι σέ μιὰν κώχη γλυκογλύφω.
Πλὴν τὸν Τύπο τὸν λατρεύω κατ' αὐτοῦ δὲν δίδω ψῆφο.
Εἶν' ἐλεύθερος ὁ Τύπος φθάνει μόνον νὰ μὴ βλάβῃς
Τῆς Ἀρχῆς τοὺς Ὑπαλλήλους,
Τοὺς Κριτάς, τοὺς Ὑπουργούς μας καὶ τῶν Ὑπουργῶν τοὺς φίλους.
Εἶν' ἐλεύθερος ὁ Τύπος φθάνει μόνον νὰ μὴ γράψῃς.

Ἕνας μου συναδελφός,
Ὅπου ἔχει κάποιον λόγον νὰ συγχίνεταί τὸ φῶς,
Φώναζε κατὰ τοῦ Τύπου, φώναζε μὲ στόμα τότῳ !
Ἰδρωτα τὸν Ἐωσφόρο, ἰδρωσα ν' ἀποστομώσω . . .
Εἶν' ἐλεύθερος ὁ Τύπος, φθάνει μόνον νὰ μὴ βλάβῃς
Τῆς Ἀρχῆς τοὺς Ὑπαλλήλους,
Τοὺς Κριτάς, τοὺς Ὑπουργούς μας καὶ τῶν Ὑπουργῶν τοὺς φίλους.
Εἶν' ἐλεύθερος ὁ Τύπος, φθάνει μόνον νὰ μὴ γράψῃς.

Στὸ ἐξῆς χάθου καὶ γράψε, χάθου καὶ κοπίνεξί μας.
Τριγωνδάκια τύπωνέ μας .

Ὅ,τι πρᾶγμα δὲν σ' ἀρέσει, καὶ ὅποιον ἄνθρωπον θελήσης,

Ἐνὶ ἐλευθέρος ὁ Τύπος, φθάνει μόνον νὰ μὴ βλάβῃς.

Εἰν' ἐλευθέρος ὁ Τύπος, φθάνει μόνον νὰ μὴ βλάβῃς

Τῆς Ἀρχῆς τοὺς Ὑπαλλήλους,

Τοὺς Κριτάς, τοὺς Ὑπουργοὺς μας καὶ τῶν Ὑπουργῶν τοὺς φίλους.

Εἰν' ἐλευθέρος ὁ Τύπος, φθάνει μόνον νὰ μὴ γράψῃς.

Τί λοιπὸν φυλάγεις ; Πάρε τὸ κονδυλομάχτιρό σου
Κονδυλάκια κόψε . . . Βάλε τὸ χαρτί 'ς τὸ γόνάτ' σου.

Κόκκινη μελάνη θέλεις ; Μὲ τὴν κόκκινη ἀρχίνα.

Ἀπ' τὸ κόσκιν' ὄλους πέρα, καὶ κίνενα μὴ προσκύνα.

Εἰν' ἐλευθέρος ὁ Τύπος, φθάνει μόνον νὰ μὴ βλάβῃς

Τῆς Ἀρχῆς τοὺς Ὑπαλλήλους,

Τοὺς Κριτάς, τοὺς Ὑπουργοὺς μας καὶ τῶν Ὑπουργῶν τοὺς φίλους.

Εἰν' ἐλευθέρος ὁ Τύπος, φθάνει μόνον νὰ μὴ γράψῃς.

Ὁ Σοῦτσος τὸ κατ' ἀρχάς διὰ τοῦ «*Απόλλωνος*» καὶ εἶτα διὰ τῶν ἐν τῷ «*Πανοράματι*» τῆς Ἑλλάδος» σκυρῶν ἐπέπιπτε λάβρως κατὰ τοῦ Κυβερνήτου. Ἐν τῇ ἀνωτέρῳ ποιητικῇ συλλογῇ ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1833 ἐκδοθείσῃ, ὁ Καποδίστριας καὶ ἡ κυβερνήσις αὐτοῦ ἀποτελοῦσι τὸ σταθερὸν σημεῖον τῶν προσβολῶν αὐτοῦ. Παρωδεῖ τὰ ψηφίσματα, διακωμῶδεῖ τὰ σχέδια, τὰ μέτρα, τοὺς σκοποὺς αὐτῶν, προσβάλλει τοὺς φίλους αὐτοῦ. Βραδύτερον δὲ προχωρεῖ καὶ μέχρι τῆς ἐξυμνήσεως αὐτῆς τῶν δολοφόνων τοῦ Κυβερνήτου. Ἐν μιᾷ τῶν ὠραιοτέρων αὐτοῦ ᾠδῶν ὁ Σοῦτσος, ὡσεὶ νέος Τυρταῖος, παριστᾷ αὐτοὺς ὡς νέους Ἀρμόδιους καὶ Ἀριστογείτονας. ὡς θέλομεν ἰδεῖ. Ἡ ἱστορία δὲν ἐπεκύρωσε τὴν κρίσιν τοῦ ποιητοῦ καὶ ἡ νῦν Ἑλλὰς θλίβεται ἀναγινώσκουσα τοὺς ὠραίους ἐκείνους στίχους.

Ὑπῆρξε πάντοτε ἀδιάλλακτος. Ὁ πατριωτισμὸς αὐτοῦ οὐδέποτε ἔλαθεν ὑπ' ὅσιν τὰς ἀπαιτήσεις τῶν συμφερόντων τοῦ Κράτους, οὔτε ὑπέφερε τὰς βραδύτητας βαθμιαίας κοινωνικῆς προόδου. Ἡ πλήρης πάθος ιδιοσυγκρασία αὐτοῦ καθίστα αὐτὸν ἀντίπαλον ἀνένδοτον, τὰ δὲ περιβάλλοντα αὐτὸν στοιχεῖα δὲν ἦσαν τὰ ἀρμόδια ὅπως κατευνάσωσι τὰς ἐξάψεις αὐτοῦ. Οἱ ἀντιπολιτευόμενοι εὗρισκον ἐν αὐτῷ ἰσχυρὸν σύμμαχον, καὶ ἐπειδὴ

τότε ἡ Ἑλλάς εἶχεν ὀλίγας ἐφημερίδας καὶ αὐτὰ δὲ τὰ βιβλία ἦσαν σπάνια, αἱ σάτυραί τοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτσου ἦσαν ὡς ἄλλαι διακηρύξεις, αἰτινες ἀντιγραφόμεναι ἀπεσθηζόντο καὶ ἀνέφλεγον ἔτι μᾶλλον τὰ πάθη.

Ἰδοὺ καὶ ἑτέρα σάτυρα γραφεῖσα κατ' Αὐγούστον τοῦ 1831, ἐν ἣ ὁ Καποδίστριας εἰκονίζεται ὡς δικαιολογῶν τὴν πολιτείαν αὐτοῦ ἐνώπιον τῆς Ἑθνικῆς Συνελεύσεως :

Πληρεξούσιοι τοῦ ἔθνους, σεβαστὸν κριτήριόν μου,
νὰ σᾶς δώσω ἤλθα λόγον τῶν νομίμων πράξεών μου.

Ἡ Ἑλλάς, χάριτι θεῶν, βλέπετε, δὲν ἐδουλώθη
ἂν ἡ Σάμος, ἂν ἡ Κρήτη ἔς τοὺς ἐχθροὺς μας παρεδόθη,
ἂν τὰ φρούρια δὲν πῆρα τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀθήνας,
καὶ ἂν ἐπαῖξα τὸ πρᾶγμα δεκαπέντε σωστοὺς μῆνας,
εἶχα λόγους ἀνωτέρους·

αἱ Αὐλαί . . . Ἐγὼ . . . τὸ ἔθνος . . . ἐξ ἑνός, ἐξ ἄλλου μέρους,
θεωροῦντες . . . Εἶχα κι' ἄλλα νὰ σᾶς πῶ . . . πλὴν τί τὸ κάμεις ;
σ' ἐμποδίζουν νὰ λαλήσης αἱ συμμαχικαὶ δυνάμεις.

Ἄν κατάρθωσα νὰ καύσω τὸν πολύτιμόν μας στόλον
μὲ τὴν βίαν, μὲ τὸν δόλον,

καὶ ἂν ἔχουσα τὸ αἶμα τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν Πόρον,
μὲ τὸ μισθωτὸ μαχαῖρι τῶν πιστῶν μου δορυφόρων,
ἂν μὲ σκῆπτρον ξένου κράτους θέλησα νὰ τᾶς παιδεύσω,
καὶ μὲ ὅλην τὴν Εὐρώπην τὴν Ἑλλάδα νὰ μπερδεύσω,
εἶχα λόγους ἀνωτέρους·

αἱ Αὐλαί . . . Ἐγὼ . . . τὸ ἔθνος . . . ἐξ ἑνός, ἐξ ἄλλου μέρους,
θεωροῦντες . . . Εἶχα κι' ἄλλα νὰ σᾶς πῶ . . . πλὴν τί τὸ κάμεις ;
σ' ἐμποδίζουν νὰ λαλήσης αἱ συμμαχικαὶ δυνάμεις.

Θερμὸς εἰμαι δημοκράτης . . . γιὰ τὸ σύνταγμα πεθαίνω
ἂν μὲ εἶδετε τρεῖς χρόνους τ' ἄρθρα του νὰ παραβαίνω
κι' ἀπ' τοὺς ὅρκους μου νὰ λείπω,
γράμματα νὰ κρυφανοίγω καὶ νὰ κυνηγῶ τὸν τύπο,
σπίτια νὰ πατῶ τὴν νύκτα, καὶ πολίτας πρὶν τοὺς κρίνω,
νὰ ἔφορίζω, νὰ ξυλίζω καὶ τὰ νύχια τους νὰ χύνω,
εἶχα λόγους ἀνωτέρους· κτλ.

Ἵπερπλούτισα τὸ γένος (μάρτυρες οἱ ἀδελφοί μου
καὶ τρεῖς τέσσαρες πιστοὶ μου,
ὅπου τρέχουν τ' οὐρνὸ βράδῳ μὲ τὰ τάλληρα ἔς τὴν τσέπη),
πλὴν τοὺς πρώτους τῆς Ἑλλάδος ὁ καθένας πτωχοὺς βλέπει
πλὴν τοῦ Ἰμπότζερη ταῖς κόραις, τὰ παιδιὰ τοῦ Καραϊσκού,
ἄφησα νὰ ζοῦν μ' ἑλένη, μὲ μαζώματα τοῦ δίσκου
εἶχα λόγους ἀνωτέρους κτλ

Ἵμπορεῖ νὰ διῇ ὁ πλάστης εἰς τῶν σπλάγγων μου τὸ βάθος
ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος, καὶ τὸ μοναχὸ μου πάθος
πλὴν κατέτρεξα τὰ φῶτα πλὴν διέφθιρα τὰ ἦθη
πλὴν εἰς πλήθος κατασκόπων χρυσοῦς ἄφθονος ἐχύθη
πλὴν ἠθέλησα νὰ σθύσω καὶ μεγάλους καὶ μικροὺς,
πλὴν νὰ δῶ τοὺς πρώτους ὅλους ἐπεθύμησιν νεκροὺς.
εἶχα λόγους ἀνωτέρους.

αἱ αὐλαὶ . . . ἐγὼ . . . τὸ ἔθνος . . . ἐξ ἑνός, ἐξ ἄλλου μέρους,
θεωροῦντες . . . Εἶχα κι' ἄλλα νὰ σᾶς πῶ . . . πλὴν τί τὸ κάμεις ;
σ' ἐμποδίζουν νὰ λαλήσης αἱ συμμαχικαὶ δυνάμεις.

Σᾶς ἀπέδειξα πῶς εἶμαι ἀμεμπτος . . . Δέν τ' ἀμφιβάλω.
Σύνταγμά σας ἐγὼ εἶμαι . . . μὴ ζητῆτε σύνταγμ' ἄλλο.
Δειξατέ με, ὅαν τὸ Ἄργος ἀποσίωσιν τελείαν
Δόσατέ με ὅαν ὁ στὸ Ἄργος ἐντελῇ Δικτατορίαν,
Καὶ ὁμνῶω ὅτου Βιάρου τὴν ζωὴν πῶς ἂν ἴμφορέσω,
προκομμένους κι' ἀπροκόπους χέριζ πόδια θὰ σᾶς δώσω.

Ἵχα λόγους ἀνωτέρους
Αἱ αὐλαὶ . . . Ἵγὼ . . . τὸ ἔθνος . . . ἐξ ἑνός, ἐξ ἄλλου μέρους,
θεωροῦντες . . . Εἶχα κι' ἄλλα νὰ σᾶς πῶ . . . πλὴν τί τὸ κάμεις ;
Σ' ἐμποδίζουν νὰ λαλήσης αἱ συμμαχικαὶ Δυνάμεις !

Οὕτω γράφων ὁ ποιητὴς κατὰ τοῦ Καποδιστρίου ἐξηθεῖζε
τὰ πλήθη κατ' αὐτοῦ ὡς δῆθεν ζητοῦντος νὰ ἐκτελέτῃ ἰδιοτελεῖς
ὅλως σκοποὺς, καὶ ἰδίως τοὺς νησιώτας. Καὶ τῶν μὲν Ὑδραίων
καὶ Σπεισιωτῶν τῆς κατὰ τοῦ Κυβερνήτου καταφορᾶς αἰτία ἦτο
ὅσα ἀνωτέρω ἀνεγράψαμεν, τῶν δὲ Μανιατῶν ἦδε :

Ἵ Μάνη πρὸ τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τῆς
παρασχούσης ἡμῖν τὴν ἐλευθερίαν, παρουσιάζει ἱστορίαν διὰ-
φορον τῆς τῶν ἄνω νήσων καὶ τῆς ἄλλης ἑλληνικῆς φυλῆς
διότι, ἐν ᾧ μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς Βυζαντιτικῆς Αὐτοκρατορίας

(29 Μαρτίου 1453) καὶ τὴν τοῦ Δεσποτάτου τῆς Πελοποννήσου (13 Ἀπριλίου 1460) ἡ πᾶσα Ἑλλὰς σχεδὸν ἐδουλεύετο τοῖς Τούρκοις. ἡ Μάνη ἔχαιρεν εἶδος ἀνεξαρτησίας· ἐν ταῖς χερσὶ τῶν Μουρζινάκων, Ζανρετάκιδων, Καπετανάκιδων, Δευτεράκων, Κουμουρδουράκιδων, Διαβολάκων, Μαυρομιχαλαίων, Πατριαρχέων, Κουκουβαλαίων, παρουσιαζούσῃ λαὸν μάχιμον, ἔχοντα πολλὰς ἀρετὰς τῶν ἀρχαίων Σπαρτιατῶν ἀνδράκτους μετ' ἀγρίων παθῶν καὶ μεγάλης δεισιδιμονίας. Ὁ λαὸς οὗτος ἐμιλεῖ ὑπὲρ πάντεσσι ἄλλοις γλώσσῃν ἑλληνικὴν, ἀπηλλαγμένην τουρκικῶν καὶ λατινικῶν λέξεων, ἀποδεικνυσσάσαί ὅτι οἱ διάφοροι κατακτηταὶ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἐξετάθησαν μέχρι τοῦ μέρους τούτου, ἡ δὲν ἡδυνήθησαν ἐπὶ χρόνον πολὺν νὰ διχμείνωσιν. Ἐπὶ τῆς ἐπικρατοσύνης τοῦ 1769—70 ὡς καὶ ἐν τῇ τοῦ 1821. ἡ οἰκογένεια Μαυρομιχαλῶν διεκρίθη καὶ ἐθυσίαν καὶ χεῖμα καὶ ἄνδρας, οἵτινες προσέφερον μέγα καὶ ἀνεκτιμήτους ἰκθυολεῖς εἰς τὸν ἱερὸν τῆς Ἑλλάδος ἄγωνα. Ὁ διατρέχων τὴν ἱστορίαν τῶν χρόνων τούτων θὰ εἶδῃ ἐν ταῖς σκηναῖς τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοὺς ἐμῆρους Μαυρομιχαλῶν ὡς καὶ τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν. Ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης τὸ κῆρυξ τῶν Μαυρομιχαλικῶν ἐκθύνει ἐπὶ τῇ δυνάμει τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθέριας. Ἀλλ' ὅτι ὁ Κυβερνήτης ἤρξατο τῆς χρησιμοπορήσεως τῶν ἐθνικῶν γαλιῶν, ὅπως προσπορισθῇ τὰ μέσα τῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας, ἡ Μάνη παρουσιάσθη ὡς πρόβλημα ἐνώπιον αὐτοῦ. Ἀπετελοῦν ἀνά γε τὰ ἄγρια καὶ ἄδωστοτα ὄρη, καὶ βουκιὰ καὶ οἱ βράχοι τῆς Μάνης μέρος τῶν ἐθνικῶν γαλιῶν ἢ οὐ; Τίσις ἀνέλεον; Καὶ διὰ τίνων τίτλων ἡ Μάνη ἔπρεπε νὰ μείνῃ ἐξαιρέσιμος τῶν γενικῶν μέτρων τῶν ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος, σχηματίζει δὲ Κράτος ἐν Κράτει; Ὁ βραχίονας τῶν νόμων τῆς χώρας δὲν ἔπρεπε νὰ ἐκταθῇ μέχρι τῆς Μάνης; Δὲν ἔπρεπε νὰ ληφθῶσι μέτρα, ὅπως μὴ ἡ Μάνη γίνῃ ἀπαρτίγιον τῶν κατὰ τὸν νόμον καὶ τῶν γενικῶν μεταρρυθμίσεων ἀντιστρατευομένων;

Τῆς Μάνης παρουσιαζομένης ὡς τὸ δυσχερέστατον κατὰ τὴν λύσιν πρόβλημα τῇ Καποδιστριαί, ὁ μετρίωμιν, καὶ ὁ Ζανρετάκης ἀποφάσισαν ἐκ συμφώνου εἶδεν αὐτῶν λύσιν.

Ὁ μετρίωμιν καὶ ὁ Ζανρετάκης ἐφῆρσαν. ἵνα ἡ Μάνη δια-

ρεθῇ εἰς δύο, ἀνατολικήν καὶ δυτικήν, καὶ τὴν μὲν κυριαρχίαν τῆς ἀνατολικῆς ν' ἀνταλλάξῃ ὁ Ζηννετάκης, τὴν δὲ τῆς δυτικῆς ὁ Μουρομιχάλης.

Ἐκάτερος αὐτῶν, ὅπως ὑποστηρίχθῃ παρὰ τῶν Μανιατῶν, ὑπεσχέθη πρὸς αὐτοὺς θέσεις, στρατιωτικοὺς βαθμοὺς, ἀποζημιώσεις, συντάξεις, καὶ τὸν σχηματισμὸν ταγματῶν Μανιατῶν, τὰ ὅποια θὰ κυβερνῶνται ἐξ ἑνὸς μέλους τῶν δύο οἰκογενειῶν. Τοιοῦτοτρόπως ἐκυμάτισεν εἰς Λιμένι ἡ σημαία τοῦ Λυκούργου καὶ τοῦ Λεωνίδα. Ἐνεπιστεύθησαν δὲ τὴν ἀρχιστρατηγίαν τῷ στρατηγῷ Κασάκω (Ἡλίῳ) Μουρομιχάλη ἀνεψίῳ τοῦ Πατρόμπεη, πρὸ μικροῦ ἀποδράσαντι ἐκ τῶν ἐν Ἀργεῖ φυλακῶν, συνεπίει ἀποφάσεως τοῦ δικαστηρίου πρὸς τὸ προσήλθῃ προδότης ὑπὸ τοῦ ἐξαδελφου αὐτοῦ Νικολάου Πικουλῆκη Μουρομιχάλη. ὅστις, ὡς πρῶτον συνταγματικὸν κατόρθωμα, ἐπέδραμεν, ὡς ἄλλος Ἰβραχίμ πασᾶς, κατὰ τῶν Καλαμῶν, ὅς, καίπερ φρουρουμένους ὑπὸ τῶν Γάλλων, ἐλεγχάτησεν.

Ἀπέναντι τοιαύτης καταστάσεως πραγμάτων τῆς τε Ὑδρας καὶ τῆς Μήνης, τί ὄφειλε νὰ πράξῃ ὁ Καποδίστριας; Δυστὴν θὰ ἦεν ἡ νὰ παραιτηθῇ ἄμεσως καὶ ἐπιστρέψῃ εἰς Γενεύην, ὅπως διέλθῃ τὸ γῆρας αὐτοῦ μετὰ τοῦ φίλου Ἐυκλείδους, ἡ ἡ ὑπιστάμενη Κυβέρνησις αὐτοῦ ἐντὸς τῶν δικαιοματίων αὐτοῦ νὰ ἀντιτάξῃ δραστηρίως βίαν κατὰ τῆς Ὑδρας καὶ Μήνης, περιορίζουσα τὴν κατ' αὐτῆς ἀνταρσίαν τῆς περαιτέρω γενικεύσεως. Κατὰ μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν ὄφειλε νὰ δώσῃ τὴν παραιτήσιν πρὸς τὰς τρεῖς Δυνάμεις, καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ χάριν τῶν Μανιατῶν καὶ Ὑδραίων τὴν πατρίδα καὶ λαὸν ὁλόκληρον. ὅστις εὖρὼν πόρους ζωῆς, ἐμπόριον, ναυτιλίαν, κατὰπυσιν τῆς πειρατείας καὶ κλοπῆς, καὶ εὐτυχίαν ἐν τῇ ἀπελπίσει κηλότητι καὶ ἡγάπα αὐτὴν ὑπερβολικῶς. Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ὄφειλε νὰ ἀντιτάξῃ βίαν κατὰ τῶν ἀνυποτάκτων, ἵνα ἐξαναγκάσῃ αὐτοὺς εἰς ὑποταγὴν δυστυχῶς ὅμως ὁ μέγας ἐκείνος διπλωμάτης. ὁ τῆς τύχης ἑλπίς τῆς Εὐρώπης κατὰ τὰς δύο πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ 19^{ου} αἰῶνος εἰς χεῖρας αὐτοῦ συγκεκλήσκει, δὲν ἡδυνήθη νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι ὄφειλε, χάριν τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος, νὰ προσποιηθῇ

τοὺς ἰσχυροὺς τοῦ τύπου καὶ διὰ μέσων, ἅπερ αὐτὸς οἶδε, νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς χειροῦθεις, ἀλλὰ προσοικειωθείς τὸν λαόν, ἐν αὐτῷ ἐζήτησεν ἅπαντα αὐτοῦ τὴν δύναμιν, ἣν κατέθραυεν ἡ τῶν ἰσχυρῶν ἐπιβολή. Καὶ ἐζήτησε μὲν νῦν, κατὰ τὸ Ε΄ Ψήφισμα τῆς ἐν Ἀργεὶ Δ΄ Ἐθνοσυνελεύσεως (7 Ἰανουαρίου 1830), νὰ παράσχῃ τὰς ἀποζημιώσεις τῶν τριῶν νήσων Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Ψαρρῶν, τοῦ στρατοῦ τοῦ Καρχησκάκη, τῶν σωμάτων τοῦ Μεσολογγίου καὶ τῆς φρουρᾶς τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν, ἀλλ' αἱ νῆσοι ἐζήτουν δύο ἑκατομμύρια καὶ ἑνεακοσίας χιλιάδας τάλ- λήρων Ἰσπανικῶν ὡς ἀποζημιώσεις καὶ οἱ τῆς ξηρᾶς στρατιωτι- κοὶ πεντήκοντα τέσσαρα ἑκατομμύρια τουρκικῶν γροσιῶν.

Πάντες οὗτοι ἐζήτουν αὐτὰ ἄνευ τίτλων, ἀποδείξεων δαπάνης καὶ βασιμῶν μαρτυριῶν. Τεσσαράκοντα πλοιοκτῆται ἦσαν Ὑδραῖοι ζητοῦντες 1,220,000 ταλλήρων, τριάκοντα Σπετσιῶται 1,000,000 ταλλήρων καὶ οἱ Ψαρριανοὶ 700,000. Πρὸς δὲ τὴν ἀποσταλεῖσαν πρὸς ἐξέλεξιν τῶν παραπόνων αὐτῶν πενταμελὴ ἐπιτροπὴν ἐκ τοῦ Μεταξᾶ, Γενοβέλη, Μαυρογένη, Μαγγίνα καὶ Ἀντωνοπούλου, οἱ ταραχοποιοὶ δημοτικοὶ σύμβουλοι τῆς Ὑδρας παρέστησαν καὶ πάλιν κομπορρημονοῦντες καὶ ἀξιοῦντες οὔτε ὀλίγα οὔτε πολλὰ 18,000,000 φοινίκων!

Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις καθὼς καὶ ὁ Καποδίστριας ἀπεφάσισαν νὰ πληρώσωσιν 1,000,000 ταλλήρων ταῖς νήσοις εἰς γαίας, χρή- ματα καὶ γραμμᾶτια, ἢ τὸ ὅλον τῶν 2,900,000 ταλλήρων εἰς μόνον γαίας. Ἀλλ' ὁ μέγας ἀληθῶς πατριώτης Κουντουριώτης εὔρε τὴν εὐκαιρίαν νὰ θέσῃ τὴν μάχαιραν εἰς τὸν τράχηλον τῆς Ἑλλάδος, ζητῶν τὸ ὅλον ποσὸν 2,900,000 ταλλήρων εἰς χρήματα καὶ τόκον μέχρις οὗ ἀποπληρωθῇ τὸ ποσὸν τοῦτο (τόκον ἐτή- σιον 1,400,000 φοινίκων). Φυσικῶς οὔτε ἡ Κυβέρνησις οὔτε ἡ Γερουσία, ἀπεδέξατο τὴν τοκογλυφικὴν ταύτην αἰτήσιν, ἥτις δὲν ἐβασίλειτο ἐπὶ ἀποδείξεων, ἀλλ' ἐπὶ τῶν παραλόγων φωνασιῶν τῶν πλοιοκτῆτῶν, τινὲς τῶν ὁποίων ἐλαχίστως ὑπέστησαν ζη- μίας. Διότι, κατὰ τινὰς ὑπολογισμούς, τὰ μεγαλείτερα πλοῖα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τῶν νησιωτῶν δὲν ἦσαν μεγαλείτερα τῶν 300 τόννων, ἐν δὲ πλοῖον τῶν 300 τόννων κατὰ τὰς ὑψηλοτέρας

Σακτούρης.

διατιμήσεις τῶν τότε ναυπηγῶν τῆς Γαλλίας, δὲν ἠδύνατο νὰ στοιχίσῃ ἐν τῇ ναυπηγίᾳ αὐτοῦ περισσότερον τῶν 25,000 φράγκων. Ἄρα πάντα τὰ πλοῖα, ἅπερ δὲν ἦσαν βεβαίως καὶ πάντα τῶν 300 τόννων, καὶ δὲν ἀπωλέσθησαν πάντα κατὰ τὸν ἐπταετῆ ἀγῶνα, δὲν ἠδύναντο νὰ ἀπαιτήσωσιν ἀποζημίωσιν οὔτε 1,000,000 ταλλήρων

Ἐν τούτοις, ὁ Καποδίστριας, ὅστις ἤλπισεν, ὅτι ἠδύνατο νὰ εὐχαριστήσῃ αὐτοῖς διὰ πληρωμῆς μικροῦ τινος ποσοῦ ἀπείναντι τῶν ἀπαιτήσεων ἀπέστειλεν, ἐπὶ τῇ γνωμοδοτήσει τῆς πενταμελοῦς ἐπιτροπῆς, πρὸς τὰς δημοτικὰς ἀρχὰς τῶν τριῶν νήσων 50,000 ἱσπανικῶν ταλλήρων· συγχρόνως δὲ ἐκήρυξε (12)24 Μαρτίου 1830) τὴν Ὑδραν ἐλεύθερον λιμένα ἐπὶ πενταετία, ὅπως ἀνορθώτῃ τὸ κατὰ πεπτωκὸς ἐμπόριον. Τὰ ἐκ τοῦ τελευταίου ὅμως τούτου μέτρου πλεονεκτήματα ἀνδρέθησαν ὅλως διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν ἐπὶ τῆς εἰσχωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς δασμῶν. οἱ δὲ κεχρωμένοι Ὑδραῖοι οὔτε διὰ τοῦ δώρου τῆς ἀτελεῖς καταπραύνθησαν, οὔτε διὰ τῆς πληρωμῆς μέρους τινὸς τῶν ἀπαιτήσεων αὐτῶν. Ἐνεκολπώθησαν χωρὶς τῆς ἐλαχίστης εὐγνωμοσύνης τὰς 25,000 ἱσπανικῶν ταλλήρων, ἅτινα ἐδόθησαν τῇ Ὑδρᾷ — 16,000 ἐδόθησαν ταῖς Στέτταις καὶ 9,000 τοῖς Ψαροῖς—καὶ ἐξηκολούθουν ἔτι μεγυλοφωνότερον ἀπαιτοῦντες τὴν ὑπὸ τοῦ Κράτους πληρωμὴν ὀλοκλήρου τοῦ χρέους. Τέλος ἀπερξάσιν ὁ Κυβερνήτης νὰ προταίνῃ αὐτοῖς ὀριστικὴν ἐξόρλησιν δι' 6 ἑκατομμυρίων φρινίκων, ὧν ἓν τρίτον ἐμελλε νὰ δοθῇ εἰς κτήματα, ἕτερον εἰς ὁμολογίας καὶ τὸ ὑπολειπόμενον εἰς μετρητὰ ἐκ τοῦ ἐλπιζομένου ὀκναίου, ἢ καὶ σύμπασα ἡ πρὸς τῆς εἰς ἐθνικὰ κτήματα, ἀλλ' οἱ νησιῶται οὐδὲν ἤθελον νὰ κρούσωσι περὶ τοῦ συμβιβασμοῦ ἐκείνου, καὶ ἐπέμενον ἀπαιτοῦντες τὴν ὑπὸ τοῦ Κράτους ἀναγκῶρσιν ὀλοκλήρου τοῦ χρέους, καὶ τὴν παρὰ τῇ ἐθνικῇ χρηματιστικῇ τραπεζίᾳ καταθέσιν τοῦ φανταστικοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου ἐπὶ τόκῳ 8 ο/ο· οὐ οἱ ἐτήσιοι τόκοι ἤθελον ἀναβιβάζει, ὥς εἴπομεν ἑνωτέρω, εἰς 1,440,000 φρινίκων. Τὴν ἔξωσιν ταύτην ἀπέκρουσεν ἐντόνως ὁ Καποδίστριας διότι ἐν τῇ κακῇ τότε καταστάσει τῆς τραπεζίης δικαίως ἐρωδεῖτο ὁ Κυβερνήτης, ὅτι

ἤθελε παντελῶς καταστραφῇ ἡ πίστις αὐτῆς, ἂν ἐπεβαρύνετο διὰ νέου χρέους. Οὕτω τὸ περὶ ἀποζημιώσεως ζήτημα ἔμεινεν ἄλυτον, ἡ μεταξὺ τῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν Ὑδραίων διάστασις παρετείνετο, καὶ αἱ ἰδέαι τῆς Ἰουλιανῆς ἐπαναστάσεως εὗρον στήριγμα ἐν Ὑδρᾷ ἀπὸ τὰ ὕλικά συμφέροντα.

Τοιαῦται ἦσαν αἱ ἀπαιτήσεις τῶν νησιωτῶν καὶ ἡ ἀδιάσειστος αὐτῶν ἀπόφασις, ὅπως, ἐὰν μὴ ἀποζημιωθῶσιν, ἀντιστῶσι κατὰ τῆς Κυβερνήσεως. Καὶ δὲν ἐμιμήθησαν οἱ γεννάδαι τοὺς ἀπαιτητὰς ἀποζημιώσεων τῶν κατὰ ξηρὰν στρατευμάτων, οἵτινες ἦσαν οὐκ ὀλίγοι. Ἀλλ' αἱ ἀπαιτήσεις αὗται ἦσαν δίκαιαι καὶ συγκαταθατικάι. Ὁ δὲ στρατηγὸς Ἰωάννης Ράγκος, λέγει φιλέλληνα ιστοριογράφος τῆς ἐποχῆς, ἔδειξε πρῶτος τὸ παράδειγμα τῆς ἀποδοχῆς τῶν δοθεισῶν ἀποζημιώσεων καὶ τοιοῦτο· τρόπως ἐξώφλησαν οἱ πλείστοι ἀπαιτηταί.

Οἱ Ὑδραῖοι ὅμως ἀπορρίψαντες τὰς προτάσεις τοῦ Καποδιστρίου ἐξέφραζον ἀγανάκτησιν κατ' αὐτοῦ, ἐπιλαθόμενοι, ὅτι καὶ τέστρεφον οὐ μόνον τὴν πατρίδα, ἀλλὰ τὰ ἴδια αὐτῶν ἀνδραγαθήματα, τὰς ἰδίας αὐτῶν, κατὰ τὸν μακρὸν ἀγῶνα. θυσίας. Ὑπάρχουσι χιλιάδες Ἑλλήνων τοῦ τε ἐξωτερικοῦ καὶ ἐσωτερικοῦ καὶ ἑκατοστῆς φιλελλήνων, ἐκ τῶν εὐγενεστέρων τῆς Εὐρώπης οἰκογενειῶν, δουκῶν, λόρδων καὶ κομητῶν, χύσαντες τὸ αἷμα αὐτῶν καὶ θυσιάσαντες τὴν οὐσίαν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὅμως τὰ τέκνα αὐτῶν οὐδέποτε ἐζήτησαν οὔτε ὄβολόν.

Τὴν τοιαύτην κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος καθίστων ἔτι δεινότεραν, ὥς καὶ ἄνωτέρω εἶπομεν, αἱ ἐφημερίδες τῆς ἀντιπολιτεύσεως ὅ ἐν Σμύρνῃ ἐκδιδόμενος ὑπὸ τοῦ Βλάκ (1) «*Ταχυδρόμος τῆς Σμύρνης*» ἡ ἐν Ναυπλίῳ «*Ἡὼς*» τοῦ Ε. Ἀντωνιάδου καὶ ὁ ἐν Ὑδρᾷ «*Ἀπόλλων*» τοῦ Ἀναστασίου Πολυζωΐδου, νέου Θεσσαλοῦ ἄρτι ἐκ Πηρισιῶν ἐπανακκώψαντος καὶ ἐμπεφορημένου ὑπὸ ἐπαναστατικῶν ἰδεῶν. Οὗτος ζητήσας νὰ ἐκδώσῃ ἐν Ναυπλίῳ τὴν

(1) Τοῦτου ἡ κατὰ τοῦ Κυβερνήτου ἀντιπολιτεύσεως προήρχετο ἐκ τῆς μὴ ἀποδοχῆς τοῦ Καποδιστρίου τῶν ὅρων αὐτοῦ πρὸς ἔκδοσιν ἐν Αἰγίνῃ Γαλλικῆς Ἐφημερίδος.

ἡ φημερίδα αὐτοῦ κατεδιώχθη καὶ φυγὼν μετέβη εἰς Ὑδραν, ἔνθα ἔτυχε τῆς ἀναγκαιᾶς ὑποστηρίξεως καὶ ἐξέδιδε τὸν «*Ἀπόλλωνα*». Αἱ κατὰ τοῦ Κυβερνήτου ἀδολεσχίαι τῶν φημερίδων τούτων ἐπὶ τοσοῦτον ἐπιθετικότητος ἔκοντο, ὥστε ὁ Ἀντωνιάδης, συντάκτης τῆς «*Ἡοῦς*», κατεδιώχθη δικαστικῶς, ἕνεκα τῆς ἐλευθέρας γλώσσης τῆς φημερίδος αὐτοῦ, κατηγορήθη ἐπὶ ἐγκλήματι ἐσχάτης προδοσίας καὶ προῦφυλακίσθη· ἡ δὲ Ἡὼς ἐπαύθη. Μόλις μετὰ πολύμηνον κάθειρξιν ἐξεδόθη ἀπόφασις τις, δι' ἧς ὁ κατηγορούμενος ἠθωώθη. Τὸ δικαστήριον ἐθεώρησε τὴν στέρησιν τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας, ἣν ὑπέστη ὁ Ἀντωνιάδης, ὡς προσήκουσαν ἀνταπόδοσιν τῆς ἐλευθέρας πολιτικῆς κρίσεως, ἣν εἶχε τολμήσει ὁ συντάκτης τῆς «*Ἡοῦς*». Ἡ πρὸς τὸν ἄνδρα τοῦτον συμπεριφορὰ τῆς Κυβερνήσεως ἐνέπνευσε μὲν τρόμον καὶ ἀγανάκτησιν τοῖς δημοσιογραφοῦσιν, ἀλλὰ δὲν ἐφόβισεν οὔτε ἀπέτρεψε καὶ ἄλλους τῆς ὁδοῦ, ἣν ἐκεῖνος ἐβάδισεν.

Ὁ ἐν Ὑδρᾷ ἐκδιδόμενος «*Ἀπόλλων*» ἐπιτίθετο λάβρως κατὰ τοῦ Κυβερνήτου ἀποκαλῶν αὐτὸν τύραννον, ρωτόφρονα καὶ παροτρύνων τὸν λαὸν εἰς ἀνταρσίαν.

Ἀφειδῶς μετεχειρίσθη παρακλήσεις καὶ ἀπειλὰς ὁ Καποδίστριας, ὅπως στερήσῃ τὸν «*Ἀπόλλωνα*» τῆς προστασίας τῶν νησιωτῶν. Ἐπίτροπος τῆς κυβερνήσεως μετέβη εἰς Σπέτσας καὶ Ὑδραν καὶ ὑπέβαλε πρὸς τοὺς δημογέροντας τὸν τύπον ἀναφορᾶς, δι' ἧς παρεκάλουν οὗτοι τὴν κυβέρνησιν νὰ ἀπομακρύνῃ τῆς νήσου τὸ σκάνδαλον, ὅπερ κατήσχυε τὰς κοινότητας αὐτῶν, ἀπαλλάττους αὐτὰς τοῦ «*Ἀπόλλωρος*». Ἀλλ' οἱ νησιῶται ἔμειναν κωφοὶ πρὸς τὰς παρακλήσεις τοῦ Κυβερνήτου, εἰ Ὑδραῖοι δὲ μάλιστα διέταξαν τὴν ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἑνοπλον φρουρήσιν τοῦ τυπογραφείου τοῦ Α. Πολυζωίδου, ἐν ᾧ ἐξετυποῦτο ὁ «*Ἀπόλλων*», πρὸς ἀποτροπὴν βιαίας τινὸς ἀπὸ τῆς Στερεᾶς ἐπιθέσεως. Ἡ βιαιότης τῆς γλώσσης τοῦ «*Ἀπόλλωρος*» ἠύξησε μετὰ τοῦ ἀπειλοῦντος αὐτὸν κινδύνου, ἡ χειρίστη δ' αὐτοῦ μομφὴ κατὰ τοῦ Κυβερνήτου ἦν ὁ φόβος αὐτοῦ πρὸς τὴν κοινὴν γνῶμην. Ὁ ἐλεύθερος τύπος, ἐπανελάμβανεν ἀδιακόπως ὑπὸ διαφόρους φράσεις τὸ ἀντιπολιτευόμενον φύλλον, ὑπῆρξε πάντοτε ἡ

αἰωνία πέτρα τοῦ σκανδάλου διὰ τοὺς αὐθαγιέτους δεσπότες.»

Ἀλλὰ πλὴν τῶν ἐφημερίδων οἱ ἀντιπολιτευόμενοι, θρασύτεροι γινόμενοι, ἤρξαντο γράφοντες καὶ ἀναφοράς, ἃς ὑπερεπλήρουν διὰ πλαστῶν ὑπογραφῶν, ἐν αἷς ἐξετίθετο ἡ ἀντεθνικὴ δῆθεν πολιτικὴ τοῦ Κυβερνήτου. Τοῦτο δ' ἔχων ὑπ' ὄψει : «*Ἀς κατασκευάζονται, ἔγραψεν ὁ Καποδίστριας πρὸς τὸν πρίγκηπα Σουτσον εἰς Παρίσιους, ἀναφορὰ ἐν Ὑδρᾷ καὶ ἄλλοις δῆμοις τοῦ Αἰγαίου, ἐκ Πελοποννήσου ἀφ' ἐτέρου καὶ ἐκ τῆς Στερεᾶς δὲν παύει ὁ λαὸς γράφων πρὸς ἐμὲ τὰ ἀντίθετα. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἔχομεν ἔτι μόνον ἐμφύλιον πόλεμον διὰ τοῦ καλάρου· ἀλλοίμονον ἂν κατατίθῃ οὗτος εἰς πυροβολισμούς!*»

Οἱ φόβοι οὗτοι ἐφάνησαν ταχέως δικαιολογούμενοι ὑπὸ τῶν γεγονότων. Ἡ κατὰ τὸ Αἰγαῖον στασιαστικὴ κίνησις, ἰδίως τῆς Σύρου, ἐλάβανεν ὁσημέραι συβχωτέραν μορφήν. Ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος, ὅστις εἶχε τέως διαμείνειν ἐν τῇ βᾶθει τῆς σκηνῆς καὶ συνεδούλιζε μόνον ἐκ Τήνου, ἔνθα εἶχε καταφύγει, τὴν φλόγα, ἤλθεν εἰς Ὑδραν, ὁ ἐπίτροπος τῆς κυβερνήσεως ἐφυγεν ἐκεῖθεν, καὶ οἱ τῷ Κυβερνήτῃ ἀφωσιωμένοι δημοτικοὶ σύμβουλοι ἐδιώχθησαν. Ἑπταμελὲς συνταγματικὴ ἐπιτροπὴ, ἀποτελούμενη, ὡς εἶπομεν, ἐκ τῶν : Κουντουριώτου, Μιαούλη, Β. Βουδούρη, Μ. Τομπάζη, Δ. Βούλγαρη, Α. Κεϊζή καὶ Ν. Οἰκονόμου, ἀνέλθαι, ὡς ἡγγέλλετο τὴν διοίκησιν τῆς νήσου, καὶ διέκοψε πᾶσαν σχέσιν πρὸς τὴν καθεστηκυῖαν κυβέρνησιν. Τὸ παράδειγμα τῆς Ὑδρας παρηκολούθησαν, ἐντὸς ὀλίγου, καὶ ἄλλαι νῆσοι τοῦ Αἰγαίου. Ὁ σκληρότερος ὅμως κατὰ τοῦ Κυβερνήτου κτύπος ἦν ἡ ἀποστασία τῆς Σύρου, ἥς ἡ δυσἀρέσκεια ὁσημέραι αὖξουσα ἀπὸ τῶν τελευταίων ταραχῶν, ἐκορυφώθη νῦν μετὰ τὸ δοθὲν παράδειγμα τῆς Ὑδρας εἰς ἐκφαντὴ στάσιν. Τὰ τελωνεῖα τῆς Σύρου εἶχον τέως ἀποτελέσει τὸν κυριώτατον οικονομικὸν πόρον τῆς κυβερνήσεως. Διότι ἐπὶ τῆς Στερεᾶς δὲν εἰσепράτταντο οἱ φόροι τόσον τακτικῶς ὡς ἐπὶ τῶν νήσων. «*Ἡ δυσἀρεστος συνέπεια πάντων τῶν σκευωρημάτων, ἔγραψεν ὁ Κυβερνήτης, εἶναι ἡ ἐξῆς : αἱ ὑπὸ τῶν δῆθεν πατριωτῶν ὑποκινούμεναι ταραχαὶ παρέχουσιν εἰς τοὺς ἐνοικιαστὰς τὴν πρόφασιν νὰ ἀναβάλλωσι τὴν*

εις τὸ δημόσιον πληρωμὴν· εἰ φορολογούμενοι ἀφ' ἑτέρου εὐδε-
μίας ἀμελοῦσιν εὐκαιρίας, ὅπως ὑστερῶσι τῆς καταβολῆς τῶν
ὀφειλομένων. Ἐκ τούτου ἐννοεῖτε τὴν ἀξιοθρήνητον θέσιν μου.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Καποδίστριας, εἰς ἀπελπισίαν
περιελθὼν ἕνεκα τῆς καθυστέρήσεως τῶν ἀναγκαιοτάτων χρημα-
τικῶν πόρων, κατέφυγεν εἰς τὸ ἔσχατον μέτρον κυβερνήσεως πα-
λαιούσης πρὸς τὴν χρεωκοπίαν· ἐπλασε νέους φόρους, μὴ πληρω-
νομένων τῶν παλαιῶν· διέταξε κατ' ἀπομίμησιν τοῦ παρὰ πᾶσι
τοῖς πεπολιτισμένοις ἔθνεισιν ὑπάρχοντος τέλους χαρτοσήμου, τὴν
πληρωμὴν τοιαύτου φόρου παρὰ παντός τίτλου ἰδιοκτησίας,
παντός συμβολαίου ἐκμισθώσεως καὶ πάσης ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως
ἐκδιδομένης ἀδείας· ἀνεβίβασε τοὺς τελωνειακοὺς δασμοὺς, τὸν
μὲν τῆς ἐξαγωγῆς εἰς 8, τὸν δὲ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς 10 ο/ο, ἐπὶ
προφάσει ἀνακουρίσεως τῶν ἐκ Κρήτης δυστυχῶν μεταναστῶν·
ἐψήφισε δὲ τέλος τὴν ἐκδοσιν 3,000.000 φοινίκων ἀτόκου χαρ-
τονομίσματος.

Τῷ ῥώσῳ ναυάρχῳ Ρίκορδ τοσοῦτον κρίσιμος ἐφαίνετο ἡ τῶν
πραγμάτων κατάστασις, ὥστε ἔγραψε κατ' Ἰούλιον τοῦ 1831
πρὸς τὸν Νέσσελροδ: «Τὰ συμβάντα ἐπέρχονται ἐνταῦθα οὐχὶ
ἐκ τῆς ἰσχύος τῶν πεποιθήσεων, ἀλλὰ διὰ τῆς δυνάμεως τῶν
ταπεινοτάτων ὁρμῶν. Πᾶς ὁ μετασχὼν τῆς ὑπερασπίσεως τῆς
πατριδος, ζητεῖ νῦν ἀποζημιώσεις καὶ δῶρα, καὶ ζητεῖ αὐτὰ
ἀνώτερα τῶν ἐν τῷ πολέμῳ ζημιῶν αὐτοῦ. Πάντες λησμονοῦσι
τὴν πτωχείαν τοῦ δημοσίου ταμείου καὶ τὴν ἀρχήν, ὅτι οἱ ἱκα-
νώτατοι πρέπει νὰ καταλάβωσι τὰς καλλίστας τῶν θέσεων.
Τούτου ἕνεκα ἔχει τοσοῦτους ἐχθροὺς ἡ κυβερνήσις. Οἱ ἀντιπρέ-
σβεις Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας κατακρίνουσι μὲν ἐν τῷ φανερῷ
τὴν ἀντιπολίτευσιν, ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ δὲν παύουσιν ὑποστηρί-
ζοντες αὐτήν, καὶ συνδυαλίζουσιν οὕτω τὸ πῦρ, ἐξ οὗ γενικὴ
κινδυνεύει νὰ προέλθῃ καὶ καταστρεπτικὴ πυρκαϊά».

Ἡ ἀμνηχανία τοῦ Κυβερνήτου ταῦτοχρόνως τοσοῦτον εἶχε
καρυφωθῇ, ὥστε ἡσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ ἐνδῶσῃ, κατὰ τι, εἰς
τὰς ἀπαιτήσεις τῶν πολεμίων, ἀφοῦ μάλιστα ἡ ἀντιπολίτευσις
εἶχεν ἰσχυρὸν ἔρεισμά τοις ἀντιπρέσβεις τῶν δυτικῶν Δυνάμεων,

οἵτινες προβαλλόμενοι ὡς ἀσπίδα τὰς ταπεινοτάτας ὁρμὰς Ἑλλήνων σπουδαρχῶν ὑπὸ τὸν τύπον εὐλόγων δικαίων, τὰς ἀνέγκας τῶν ἀληθῶς τὴν πατρίδα κατὰ τὴν ἐπανάστασιν εὐεργετησάντων, τοὺς πτωχοὺς τοὺς ὁπωσδήποτε πάσχοντας, τοὺς πολιτικῆς ἐπικουρίας ἐπιδοκίμους καὶ πάντας ἐν γένει τοὺς ἕνεκα τοῦτου ἡ ἐκείνου τοῦ λόγου ἀφορμὰς κατὰ τῆς κυβερνήσεως ἔχοντας, κατεπενέβαινον τοῖς τῶν Ἑλλήνων πράγμασιν ἐπὶ ἰδίοις τέλεσιν, οἱ μὲν ὡς συμπολιτευόμενοι, ἐν οἷς πρῶτιστοι οἱ Ρῶσοι, οἱ δὲ ὡς ἀντιπολιτευόμενοι, ἐν οἷς οἱ Ἀγγλοὶ καὶ Γάλλοι. Τῇ παρακινήσει τῶν ἀντιπροσώπων τῶν εὐεργετῶν Δυνάμεων ἦλθεν περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰουλίου, πέντε προὔχοντες τῆς Ὑδρας εἰς Ναύπλιον, ὅπως συνεννοηθῶσι μετὰ τῆς Κυβερνήσεως. Ἐπανελάβον τὴν περὶ ἔθνοσυνελεύσεως καὶ συντάγματος ἀπαιτήσιν, ἣν πλεῖσται πόλεις, ἐν αἷς καὶ αἱ Ἀθηναί, τοσοῦτον ἐνεργῶς εἶχον ἀσπασθῆ. Ἀλλ' ὁ Κυβερνήτης ἡρνήθη νὰ δεχθῇ αὐτοὺς καὶ νὰ συνομιλήσῃ μετ' αὐτῶν προσωπικῶς, ἐδέξασε δὲ νὰ γείνωσιν αἱ διαπραγματεύσεις τῇ μετεἰσῇ τῶν ἀντιπρέσβειων. Ὁ Καποδίστριας ἐθεώρει τοὺς Ὑδραίους ὡς ατλοὺς ἀποστάτας, καὶ μεγάλως ἐδυσχέραινεν, ὅτι τῶν Δυνάμεων ἀντιπρόσωποι συγκατέβαινον εἰς προσωπικὴν πρὸς αὐτοὺς κοινωνίαν. Οὕτω δὲ κατεδείκνυε τὴν ἀγανάκτησιν αὐτοῦ, γράφων πρὸς τὸν Σούττον :

«Αἱ ἀπαιτήσεις, αἱ οἱ κύριοι ἀντιπρέσβεις ἔσχον τὴν ὑπομονὴν νὰ ἀκούσωσι παρὰ τῶν Ὑδραίων ἐν τῇ μετ' αὐτῶν συνετεύξει, χαρακτηρίζουσιν ἐντελῶς τὰ τε πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα. Δὲν δύναμαι νὰ ἐλπίσω, ὅτι ἡ ἡμιεπίσημος ἀνάμιξις τῶν κυρίων ἀντιπρέσβειων εἰς τὰ τῆς Ὑδρας θέλει φέρεῖ εὐχάριστόν τι ἀποτέλεσμα.» Οὐχ ἥττον δὲν κατῴρθωσεν ὁ Καποδίστριας νὰ ἀντιστῇ ἐκφανῶς εἰς τὴν γενικὴν συνταγματικὴν πίεσιν. Ἀπεφάσισε νὰ ὀρίσῃ κατ' Ὀκτώβριον 1831 τὴν ἐναρξιν τῆς ἔθνοσυνελεύσεως, ὑπὸ τὸν ὄρον: «*ἀν μέχρῃς Ὀκτωβρίου δὲν μετέβαλλε τὴν κατὰστασιν τῶν πραγμάτων ἢ ἐν Αὐδῶν συνέδριον.*»

Συνάμα δ' ἐπέμεινε προφορικῶς ὁ ἔμφρων ἡγεμὼν, ἀπέναντι τῶν συνταγματικῶν ὀρέξεων τῶν νησιωτῶν, εἰς τὸ ἀξίωμα, ὅτι δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ διαθέσῃ τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος, καὶ

ὅτι μόνος ὁ μέλλων Βασιλεὺς ἠδύνατο νὰ ἀποφασίσῃ περὶ τῆς σκοπιμότητος συνταγματικοῦ πολιτεύματος. Οἱ Ὑδραῖοι ἐπανεκαμψαν ἄπρακτοι· ἀλλ' ὁ Κυβερνήτης διήνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, καὶ αἱ ψευδεῖς παραχωρήσεις κατέστησαν ὀξεῖαν τὴν κρίσιν. Ἡ μερὶς τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἤρξατο παρασκευαζομένη εἰς συγκρότησιν ἰδίας ἐθνικῆς συνελεύσεως ἐν Ὑδρᾷ. Καὶ ἀπεπειράθησαν μὲν νῦν οἱ ἀντιπρόσβεις νὰ συνδράμωσι τὴν κυβέρνησιν δι' ἐπισήμων ἀγαθῶν συμβουλῶν, ἀλλ' ἡ ἀτελής ὁλως ἁρμονία, ἥτις ἐπεκράτει μεταξύ αὐτῶν, κατεφαίνετο προδηλότατα ἐκ τῶν διακοινώσεων αὐτῶν.

Οὕτως ὁ μὲν Ρῶσος *Ρούκμαν* ἀπῆρτει ἔντονα καὶ γενναῖα μέτρα ἰσχυριζόμενος, ὅτι ἔπρεπε νὰ κατασυντριβῇ ἡ κεφαλὴ τοῦ ἐπαναστατικοῦ δράκοντος, ὁ δὲ βαρῶνος *Ρουὰν* τῆς Γαλλίας διέβιβασε τὴν λακωνικὴν ταύτην ἀλλὰ μεγάλην σημασίαν ἔχουσαν πρότασιν, τοῦ νὰ διατάξῃ τὴν ὑπὸ γαλλικῶν στρατευμάτων κατάληψιν τοῦ Ναυπλίου, ψυχροὶ δὲ καὶ ἐχθρικοὶ ὑπῆρξαν οἱ λόγοι τοῦ Ἀγγλοῦ *Σάκινς*, παρατηροῦντος ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἀναμιχθῇ εἰς ἐμφυλίους ἑλληνικὰς διενέξεις, καὶ ὅτι ἥκιστα ἐνόμιζε πρόωρον τὴν συγκρότησιν ἐθνικῆς συνελεύσεως καὶ κινδυνώδη διὰ τὴν Ἑλλάδα τὴν εἰς αὐτὴν παροχὴν συντάγματος. Ὁ Καποδίστριας ὅμως ἠρκέσθη ἐπαναλαμβάνων τὴν τυπικὴν ὑπεφυγὴν, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ δώσῃ σύνταγμα, ἀφοῦ ἡ ἐν Λονδίνῳ σύνοδος δὲν εἶχεν ἔτι ἐκλέξει ἡγεμόνα, δὲν ἐπεθύμει δὲ αὐτὸς νὰ προδράμῃ τῆς μεγαλοδωρίας τοῦ μέλλοντος βασιλεῶς τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Κυβερνήτης ἠδυνήθη νὰ πεισθῇ ἐν τῷ ἐν Ἑλλάδι γαλλικῷ στρατοπέδῳ, ἐν ᾧ παρευρέθη κατὰ τὰς ἐπὶ τῇ Ἰουλιανῇ ἐπαναστάσει γενομένας ἐορτάς, πόσον βαθέως ἦσαν ἐν αὐτῷ ἐρριζωμένοι αἱ δημοκρατικαὶ ἰδέαι, καὶ πόσον εὐμαθεῖς εἶχον καταστῆ αἱ γαλλικαὶ λόγχοι. Οὕτω δ' ἐφοβεῖτο εὐλόγως, ὅτι οἱ μέλλοντες νὰ φρουρήσωσι το Νάυπλιον Γάλλοι στρατιῶται ἤθελον συναδελφωθῇ πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας, καὶ καλὸν ἐνόμιζε νὰ ὑποδείξῃ μετ' ἀξιοπρεπείας, «ὅτι ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν ξένος στρατὸς ἠθελε καταλάβει τὴν πρωτεύουσάν τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς τὰς λόγχας.

αὐτοῦ μόνος ἤθελεν ὀφείλει τὴν ἀσφάλειάν της ἡ κυβέρνησις, ἤθελεν εἶναι ἡ τελευταία ἡμέρα τοῦ προσωρινοῦ Κυβερνήτου! καὶ ὅτι, ἂν αἱ σκευωρίαὶ ἀναπτυχθῶσιν ἐπὶ τοσούτον, ὥστε ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις μόνον διὰ ξένων ἐπικουρικῶν στρατευμάτων νὰ δύνηται νὰ ἐπιβάλλῃ ὑπακοὴν ἐν Ναυπλίῳ καὶ Ἀργεῖ, ἐστὶ πεπεισμένος — εἶπε πρὸς τὸν Ρουῦν — ὅτι ἐγὼ δὲν θὰ εἴμαι πλέον κυβέρνησις! Οὕτω δὲ ὁ Καποδίστριας ὑπεράσισε νὰ ἀκούσῃ. Ἵνα ἐπιφέρῃ δ' ὀριστικόν τινα καὶ κρίσιμον κτύπον κατὰ τῆς Ὑδρας, ἠρνήθη τοῖς νησιώταις τὰ ναυτιλιακὰ ἐγγράφια, ἰσχυριζόμενος, ὅτι δὲν ὑπῆκουον πλέον τοῖς παλαιοῖς αὐτῶν δημογέρουσιν, ἀλλὰ τῇ αὐτοκλήτῳ συνταγματικῇ δημοτικῇ ἐπιτροπῇ. Παρεκάλει δὲ σύναμα τοὺς κυβερνήτας τῶν τριῶν συμμάχων στόλων νὰ παρκαλώσωσιν ἐκπλέοντα τὰ πλοῖα τῶν ἐπαναστατῶν. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἤκουσεν ὡς πρὸς τοῦτο τὸν *Aaland* καὶ τὸν *Aalto* προφανιζομένους ἑλλειψιν ὁδηγιῶν ἐκ μέρους τῶν οἰκείων κυβερνήσεων. Ἡ διαγωγὴ αὕτη τῶν κυβερνητῶν Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, καθ' ἣ ἔγραφεν ὁ Ρίκορντ τῇ 30 Ἰουλίου πρὸς τὸν Νέσσελροδ: *κατέδειξεν, ὅτι οἱ ναύαρχοι τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ὑπῆρξαν οἱ κύριοι αἰτίαι τῶν ταραχῶν καὶ τῆς καταστροφῆς ἐν Πόρῳ*. Ὁ Κυβερνήτης δὲν ἐταράχθη βεβαίως ἐκ τῆς *δειλίας* τῶν *Ἀγγλῶν καὶ Γάλλων*, ὡς ἀπὸ καλεῖ τὸ πρῶμα. Τὸ σπουδαῖον νῦν ἦτο νὰ κατασταλῇ δι' ἐνός μόνου κτύπου ἡ ἐπαναστάσις. Οὕτω δὲ ἐν τῷ ναυστάθμῳ τοῦ Πόρου διετάχθη ἐν κρυπτῷ ζωηροτάτῃ δραστηριότης. Ὁ Καποδίστριας διέταξε τὸν ἐξοπλισμὸν καὶ τὴν πλήρωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου· ἤθελε δὲ νὰ προσβάλλῃ τὴν Σύρον, ἵνα τιμωρήσῃ αὐτὴν ὅτι συμμετέσχε τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ ἐπαναγάγῃ οὕτως ὑπὸ τὸ κράτος αὐτοῦ τὴν ἐμπορικῶς καὶ πολιτικῶς σπουδαιότητα τῆς νήσου τοῦ Αἰγαίου.

Κατὰ τὴν σπουδαιοτάτην ἐκείνην διὰ τὴν Ἑλλάδα στιγμήν, ἡ κοινότης τῆς Ὑδρας προέβη εἰς ἀξιώμεμπον ἀπόφασιν. Ἐπεφόρτισε τὸν δαρνοστεφεὲς ναύαρχον Α. Μικρούλην νὰ ματαιώσῃ διὰ πρᾶξικοπήματος τὰ σχέδια τοῦ Κυβερνήτου, καὶ μεταβαίνων κατεσπευσμένως εἰς Πόρον μετὰ 200 νησιωτῶν νὰ καταλάβῃ τὸν

ἐλληνικὸν στόλον καὶ τὸν ναύσταθμον. Ὁ Μικούλης κατὰ τὴν νύκτα τῆς 14 πρὸς τὴν 15 Ἰουλίου 1831 ἡγούμενος πεντήκοντα μόνον ἀνδρῶν καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ σημαιοφόρου αὐτοῦ Α. Κριεζῆ καὶ τοῦ Α. Μκυροκορδάτου ὡς πολιτικοῦ συμβούλου, μετέβη εἰς Πόρον καὶ κατώρθησε, διαρκούσης ἔτι τῆς νυκτός, νὰ καταλάβῃ αἰφνιδίως, τῇ βοηθείᾳ τῶν κατοίκων, τὸν ναύσταθμον καὶ τὸν στόλον, καὶ νὰ ἀναπετάσῃ τὴν σημαίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς φρεγάτας «*Ελλάδος*».

Ὁ ἐν Πόρῳ εὐρισκόμενος στόλος ἀπετέλει τότε τὸ μέγιστον μέρος τῆς ἐλληνικῆς ναυτικῆς δυνάμεως· συνέκειτο δὲ ἐκ τῆς φρεγάτας : «*Ελλάδος*», 64 τηλεβόλων, τῶν κορβετῶν «*Σπετσῶν*» καὶ ἄλλης τινός, δύο ἀτμοπλοίων, τοῦ «*Ἀστιῆ*» καὶ τῆς «*Καλαυρίας*», πολλῶν πυρπολικῶν καὶ ἄλλων μικροτέρων πλοίων. Ὁ Μικούλης διέταξε τὴν ἐξόπλισιν τῶν πλοίων τούτων, ἵνα ἀπαγάγῃ αὐτὰ εἰς Ὑδραν, μετεχειρίσθη δὲ πᾶσαν δυνατὴν πειστικὴν τέχνην, ὅπως προσηλυτίσῃ ὑπὲρ τῆς «*συνταγματικῆς μερίδος*» τὸν ἕτερον δαφνοστεφεῖ ἥρωα Κ. Κανάρην, κυβερνήτην τῆς κορβέττας αἰ «*Σπέτσαι*». Εἰς μάτην ὅμως· ὁ γενναῖος ψαριανὸς ἦν φανατικὸς ὁπαδὸς τοῦ ρωσικοῦ κόμματος, εἰς ὃ παρέμεινε πιστὸς καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον, καὶ προσέκειτο τῷ Κυβερνήτῃ μεθ' ὅλης τῆς ἀφοσιώσεως ἐντίμου ψυχῆς. Οὗτος ἀρνηθεὶς νὰ παραδώσῃ τὸ πλοῖον αὐτοῦ εἰς τὴν κοινότητα τῆς Ὑδρας, ἀπεχώρησεν, ὅτε ὁ Μικούλης ἔτεινεν αὐτῷ τὴν χεῖρα. Δακρύων οὗτος ἐπὶ τῇ πεισμοσύνῃ τοῦ παλαιοῦ συμμαχητοῦ, διέταξε πρὸς τὸ θεαθῆναι τὴν φυλάκισιν αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐξ Ὑδραίων πλήρωσιν τῶν «*Σπετσῶν*», ἀλλ' ἀπέλυσε πάλιν ἐντὸς ὀλίγου τὸν γενναῖον πυρπολητήν.

Τὸ παράβολον τοῦτο πραξικόπημα τοῦ Μικούλη ἐνεποίησε βλαπτικὰ ἐντύπωσιν τῷ Κυβερνήτῃ. Ἐσωτερικὴ δὲ τις ἄλλη ἐπανάστασις ἐφαίνετο γινομένη ἐν αὐτῷ. Αἱ ἐκφράσεις καὶ ἡ συμπεριφορὰ αὐτοῦ ἐνέφαινον τὸν ἄγριον πόθον προσωπικῆς ἐκδικήσεως· ἐπεκαλέσθη δὲ νόμους καὶ δικαιοσύνην, ὅπως καταδικασθῶσιν εἰς θάνατον οἱ ἡγήτορες τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Τοὺς Ὑδραίους ἐθεώρει ὡς στίφος βαρβάρων καὶ πειρατῶν, οἵτινες προσέβηλλον τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, διότι εἶχε κλείσει εἰς αὐτοῦς τὴν ὁδὸν τοῦ

κακουργήματος καὶ τῆς ληστεύσεως. Τούτου δ' ἕνεκα ἐδήλωσαν, ὅτι σκοπὸν εἶχε νὰ πλύνη διὰ τοῦ αἵματος τῶν ἐχθρῶν τὴν ἐστίαν ἐκείνην τῆς ἀποστασίας.

Ἐν Ναυπλίῳ ἐπεκράτει μεγίστη κατάπληξις ἐπὶ τοῖς ἐν Πόρῳ γινομένοις. Οὐδὲν ἐφαίνετο σαφέστερον, ἢ ὅτι δυσκόλως θὰ κατάρθου ὁ Κυβερνήτης νὰ καταστείλῃ τὴν στάσιν δι' Ἑλληνικῶν δυνάμεων. Οὕτω δὲ ἐτράπη οὗτος πρὸς τοὺς τρεῖς ἀντιπρέσβεις, καὶ δι' ἐπισήμου ἐγγράφου τῆς 16)28 Ἰουλίου, ἐν ᾧ καταφαίνεται ἀμνηχανία, παρέστησε τὴν πρᾶξιν τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Ὑδραίων. Ἀπήτησε δὲ παρ' αὐτῶν νὰ λάβωσι πάραυτα πᾶν δυνατόν μέτρον, ὅπως πείσωσι τοὺς Ὑδραίους, ὅτι αἱ σύμμαχοι Δυνάμεις δὲν ἤθελον ἀνεχθῆ, ἀλλὰ παραδειγματικῶς τιμωρήσει τοιαύτας ἀφρονας καὶ ἐγκληματικὰς πράξεις. Ἐκ τυχαίας συμπτώσεως, ἥτις παρέχει ἡμῖν ὑποπτον λαβὴν, ὅ,τι γάλλος ἀντιπρεσβευτὴς καὶ οἱ κυβερνῆται *Λαλὰνδ* καὶ *Λάιονε* εὐρέθησαν ἀπόντες τοῦ Ναυπλίου κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην ὥραν. «*Λυποῦμαι πολὺ*, ἔγραφεν ἕνεκα τούτου ὁ Κυβερνήτης πρὸς τὸν βαρῶνον Ρούκμαν, «ὅτι ὁ βαρῶνος Ρουὰν εἶνε ἀπὼν, ὅτι ὁ κύριος *Λαλὰνδ* εὐρίσκεται ἐν *Ναβαρίνῳ*, καὶ ὅτι ὁ κύριος *Λάιονε* ἀπέπλευσε χθὲς ἐντεύθεν. Ἐλπίζω ὅμως ὅτι ὑμεῖς, ἀπέναντι τῆς σοβαρότητος τῶν πραγμάτων, θέλετε παρακινήσει τὸν ναύαρχον *Ρίκορδ* νὰ μεταβῇ εἰς Πόρον, ὅπως κωλύσῃ τοὺς πειρατὰς τῆς Ὑδρας ἀπὸ τῆς ἐκτελέσεως τῶν σχεδίων αὐτῶν.»

Ὁ ρώσος ναύαρχος *Ρίκορδ*, ἅμα ἀγγελθέντων τῶν ἐν Πόρῳ γενομένων, εἶχε μεταβῆ εἰς Ναύπλιον, καὶ ἐξέφρασε τὸ κατ' ἀρχάς, δισταγμοὺς τινὰς καὶ ἐνστάσεις κατὰ τῆς μονομεροῦς ἐπιμβάσεως τῶν Ρώσων εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐμφύλιον ἔριδα, ἀλλ' ὁ Κυβερνήτης ἐγνώριζε τὸν ἄνθρωπον. Ἀνέλαθεν ἐνώπιον αὐτοῦ τὸ ἥθος τοῦ πρῶην ὑπουργοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου καὶ ὁ ρώσος ναύαρχος ἠναγκάσθη νὰ ὑπακούσῃ. Ὁ *Ρίκορδ* ἀπέπλευσε, συγχρόνως δ' ὁ *Καποδίστριας* ἀπέστελλεν εἰς Πόρον διὰ *ξηρὰς* ἐν τάγμα πεζικοῦ, 200 ἄνδρας τακτικοῦ ἱππικοῦ ὑπὸ τὸν *Δημήτριον Καλλέργην* καὶ ἰσχυρὸν σῶμα ἀτάκτων. Ὁ ρώσος ναύαρχος ἠγκυροβόλησε μετὰ τῆς φρεγάτας καὶ τοῦ βρικίου αὐτοῦ πρὸ

τοῦ μεγάλου στομίου τοῦ λιμένος τοῦ Πόρου. Μικρὸν δὲ μετ' αὐτὸν ἐπεφάνη ἔξωθεν τοῦ Πόρου καὶ ἡ ἀγγλικὴ φρεγάτα «*Μαδαγασκάρ*», ἥτις ἐξηκολούθησεν ὁμως, μετὰ μικρὰν διαμονήν, πλεύουσα πρὸς τὴν Σαλαμίνα, ὅπερ ἠῤῥησε μὲν τὰς ἐλπίδας τῶν ἐπαναστατῶν, προὐκάλεσε δὲ πικρότατα τοῦ Κυβερνήτου παρά-
ποννα. Ὁ Καποδίστριας ὑπέμνησε δριμύως πρὸς τὸν ἀντιπρεσβευ-
τὴν *Δάκινς*, ὅτι αἱ ὁδηγίαι τοῦ Λόρδου Πάλμερστον ὑπηγόρευον αὐτῷ νὰ παράσχη ἡθικὴν συνδρομὴν τῇ προσωρινῇ κυβερνήσει καὶ ἀφῆκεν αὐτὸν νὰ κρίνῃ, ὁποῖαν ἐντύπωσιν ἤθελε προξενήσει τοῖς Ἕλλησιν ἡ στιγμιαία ἐμφάνισις καὶ ἡ παραχρῆμα ἀναχώρησις τῆς «*Μαδαγασκάρ*».

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κυβερνήτης οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν καὶ ἡδύνατο νὰ ἀμφιβάλλῃ περὶ τῶν διαβέσεων τοῦ λαοῦ, παρεδέξατο ἀνενδοιά-
στως, ὅτι δυνατόν ἦτο νὰ ἐκραγῇ ἐμφύλιος πόλεμος. Τὸ Ναύ-
πλιον ἐτέθη εἰς κατὰστασιν πολιορκίας, ἡ ἀστυνομία ἀνέπτυξε τὴν σωτήριον αὐτῆς ἐνέργειαν, ἔρευναι κατ' οἶκον καὶ φυλακίσαις ἐξετελοῦντο, καὶ πᾶς ὑποπτος ἠναγκάζετο νὰ καταλίπῃ ἀνυπερ-
θέτως τὴν πόλιν. Οὕτως ἠρπάγησαν νυκτὸς ἐκ τῶν οἰκῶν αὐτῶν οἱ ἱατροὶ *Ἀλεξόπουλος* καὶ *Σπηλιόπουλος*, ἐσύρθησαν χωρὶς τινος ἀνακρίσεως ἡ ἐξετάσεως ἔξω τῶν πυλῶν τῶν τειχῶν καὶ ἐξηναγ-
κάσθησαν νὰ φύγωσιν εἰς Ὑδραν.

Ὁ γενναῖος τοῦ Κελοκοτρώνη συναγωνιστῆς ὁ *Τουρκοφάγος* Νικήτας ἐπετράπη καὶ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν παντὸς τοῦ εἰς Πόρον ἀποσταλέντος σώματος ἐκ χιλίων περίπου ἀνδρῶν, ὅπερ ἀποστολὴν εἶχε νὰ ὑποστηρίξῃ ἐκ τῆς Στερεᾶς τὰς κινήσεις τῶν Ῥωσῶν. Οἱ προφύλακες αὐτοῦ προὐχώρησαν ἀντίπεραν μέχρι τῆς νήσου, αὐτὸς δὲ ἐστρατοπέδευσεν ἐν τῷ προαστείῳ *Γαλατῆ*, κει-
μένῳ ἐπὶ τῆς Στερεᾶς ἀπέναντι τοῦ Πόρου.

Ὅτε ἀφίκετο εἰς Πόρον ὁ ναύαρχος Ρικορδ, ὁ Μικούλης κατεγίνετο εἰς ἐξοπλισμὸν τῶν πλοίων, ἅτινα εἶχε καταλάβει, ὅπως ἀπαγαγῇ αὐτὰ κατόπιν εἰς Ὑδραν. Προσκληθεὶς δὲ νὰ παραιτηθῇ τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, ἐδήλωσεν ὅτι ἐνήργει τῇ διαταγῇ τῆς συνταγματικῆς ἐπιτροπῆς. Μάτην ἠπειλῆσε βίαν ὁ Ρικορδ. Ὁ Μικούλης, διαβεβαιῶν τὴν εὐπειθειαν αὐτοῦ εἰς τὰς προστα-

τιδας Δυνάμεις, ὑπεδήλωσεν, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ λάβῃ διαταγὰς παρὰ τοῦ Ρώσου ναύαρχου ἀτομικῶς, καὶ ὅτι ἤθελεν ὑπερασπισθῆ ἑκπντίον αὐτοῦ. Πιχρέπεμψε δὲ τὸν ναύαρχον Ρίκορδ εἰς τὰς δημοτικὰς τῆς Ὑδρας ἀρχάς, ὅπερ ἐθεωρήθη φυσικῶς ὑπὸ τῶν Ρώσων ὡς εἰρωνεῖα. Αἱ διαπραγματεύσεις ἐτραχύνθησαν, καὶ βίαιαι ἐπῆλθον σκηναί· Ρῶσος δὲ τις κῆρυξ, σχίσας ἐπιστολὴν τοῦ Μισούλη καὶ καταπατήσας αὐτὴν ἐνώπιον τοῦ ἑλληνικοῦ πληρώματος, ὀλίγον δεῖν ἐρρονέυετο ὑπὸ τῶν ἀγκυκατησάντων Ἑλλήνων, ἂν δὲν προὔστατευσεν αὐτὸν ὁ Μισούλης. Κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμὴν ἐπεφάνησαν οἱ τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας κυβερνήται Λάιονε καὶ Λαλάνδ, τυχρίως ἐλθόντες καὶ ἔτοιμοι νὰ ἐπανακαμψοῦσιν εἰς Νκύπλιον. Ἵνα διατηρήσωσι δὲ τὸ κύρος τῆς τριπλῆς συμμαχίας, συνετάχθησαν ταῖς ἐνεργείαις τοῦ πρεσβυτέρου αὐτῶν συναδέλφου, τοῦ Ρίκορδ. Προσεκάλεσαν τοὺς ἐπαναστάτας νὰ ἀποχωρήσωσι καὶ νὰ ἀποδώσωσι τῇ κυβερνήσει τὰ τε πλοῖα καὶ τὸν ναύσταθμον. Ἀλλ' ὁ Μισούλης ἠσθάνετο ἔτι καὶ νῦν ὅτι ἦτο πολίτης τῆς Ὑδρας· ἀντέταξε τὰς ρητὰς διαταγὰς τῆς δημογεροντίας, καὶ ἐπιτροπή, σταλεῖσα εἰς Ὑδραν ὅπως ἐρωτήσῃ περὶ τούτου, ἐπεβεβαίωσεν αὐτάς. Ὁ Λάιονε καὶ ὁ Λαλάνδ οὗτ' ἐξουσίαν οὔτε διάθεσιν εἶχον νὰ ἀσκήσωσι βίαν· τούτου δ' ἕνεκα ἀπῆλθον εἰς Νκύπλιον, ὅπως μάθωσι τὴν γνώμην τῶν ἀντιπρέσβεων.

Ἀναντιρρήτως ὁ ἔνθεν κῆκεῖθεν πλοῦς τῆς «Μαδαγασκάρ»· ἡ αἰφνιδίος ἐμφάνισις, ἡ ἀτελής ἀπειλὴ καὶ ἡ παραχρῆμα ἀναχώρησις ἀμφοτέρων τῶν κυβερνητῶν τοῦ ἀγγλικοῦ καὶ γαλλικοῦ στόλου, ἦσαν πρὸς πορὰ μόνον ὅπως ἀναζωογονήσωσι τὰς ἐλπίδας τῶν ἐπαναστατῶν.

Πρὶν ἢ ἀποπλεύσωσιν ὁμῶς συνεφώνησαν πρὸς ἀμφοτέρους τοὺς ἀντιπάλους νὰ γείνη ἀποφυγὴ πάσης αἱματοχυσίας, ἔλαβον δὲ παρὰ τοῦ Μισούλη καὶ τοῦ ναύαρχου Ρίκορδ τὴν ὑπόσχεσιν· ὅτι δὲν θὰ ἐπιχειρήσωσι τι κατ' ἀλλήλων ἰδιοβούλως, μέχρις ὃς ἐπιστρέψωσιν ἐκ Νκυπλίου ὁ Λαλάνδ καὶ ὁ Λάιονε κομίζοντες τὴν ἀπόφασιν τῶν συμμαχῶν. Ἀλλὰ καὶ διάθεσιν ἂν εἶχεν ὁ Ρώσος ναύαρχος νὰ ὑπομείνῃ μέχρι τῆς προθεσμίας ταύτης, τὰ πράγ-

ματα ἔμελλον νὰ κατισχύσωσι τῆς ὑποσχέσεως αὐτοῦ. Ὁ Ρίκορδ ἔγραψε πρὸς τοὺς δύο συναδέλφους ἐπιστολὴν, ἀγγέλλουσαν ὅτι σκοπὸν εἶχε νὰ περιζώσῃ τὸν Μισοῦλην, νὰ κλείσῃ αὐτῷ τὸ μεσημβρινὸν στόμιον τοῦ πορθμοῦ, καὶ νὰ ἐξαναγκάσῃ αὐτὸν εἰς παράδοσιν· εἰς τοσοῦτον δὲ μάλιστα προὔχῳ, ὅς πρὸς ἐπέμβασιν ζήλος αὐτοῦ, ὥστε ἠξίωσε παρὰ τῶν κυβερνητῶν τῶν δυτικῶν Δυναμέων νὰ ὑποστηρίξωσιν αὐτὸν ἐν ταῖς κατὰ τοῦ Μισοῦλη καὶ τῶν Ὑδραίων ἐνεργείαις αὐτοῦ. Οὕτω δὲ εὐθύς ἀμέσως μετὰ τὸν ἀπόπλουον τῶν κυβερνητῶν τοῦ γαλλικοῦ καὶ ἀγγλικοῦ στόλου, ἀνεκοίνωσεν ὁ Ρίκορδ πρὸς τὸν Ἑλληνα ναύαρχον, ὅτι ἔμελλε νὰ ἀποστείλῃ δύο πλοῖα εἰς τὸ μεσημβρινὸν στόμιον τοῦ στενοῦ, ἅπερ καὶ ἀπέστειλε καὶ κατέλαβον ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν τὴν κορβέταν «Σπέτσαι», ἀπεκώλυσαν τὴν εἴσπλουν καὶ ἐκπλουν τῶν πλοικρίων, ἅτινα μετέφερον ὕδωρ καὶ τροφὰς εἰς τὸ ἀντίπεραν κείμενον Μοναστήριον. Προδήλος σκοπὸς αὐτῶν ἦτο νὰ διακοπῇ ἐντελῶς ἡ πρὸς τὴν Ὑδραν συγκοινωνία, νὰ ἀποκλεισθῇ δὲ καὶ λιμοκτονήσῃ ὁ Μισοῦλης ἐν τῷ στενῷ ἐκείνῳ ὁρμῷ. Τοῦτου δ' ἕνεκα κατὰ τὴν νύκτα τῆς 24 πρὸς τὴν 25 Ἰουλίου ἐπῆλθε μάχη μετὰ τῶν ρώσων καὶ τῶν ἐπαναστατῶν. Μικρά τις κορβέτα, φορτίον τροφίμων ἐξ Ὑδρας κομίζουσα, ἀπεπειρήθη νὰ εἰσχωρήσῃ διὰ τῆς μικρᾶς εἰσόδου εἰς τὸν λιμένα. Ὁ κυβερνήτης τοῦ ρωσικοῦ πλοίου ὁ «Τηλέμαχος» ἐξέπεμψεν εὐθύς λέμβον, προσηλαλῶν αὐτὴν νὰ ὑποστοχωρήσῃ· ἀποκρουσθείσης δὲ τῆς λέμβου διὰ πυροβολισμῶν, ἤρξατο πυροβολῶν καὶ αὐτὸς κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν. Τὸ φρούριον τοῦ Πόρου, καὶ ἡ κορβέτα «Σπέτσαι» μετέσχον τοῦ ἐπακουλουθήσαντος κατὰ τῶν Ρώσων ἀγώνος. Κατισχύσαν ὅμως τὰ κάλλιον ὀπλισμένα καὶ πεπληρωμένα πλοῖα, καὶ μετὰ δίωρον μάχην, ἡ μὲν κορβέτα «Σπέτσαι» εἶχεν ἀπολέσει τοὺς ἱστοὺς αὐτῆς, ἡ δὲ ἄλλη ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ὑδραν. Ἐπεισυχον δὲ οὕτως οἱ Ρῶσοι νὰ ἀναγκάσωσιν εἰς ὑποτροπὴν καὶ τὸ τρόφιμα κομίζον ὑδραϊκὸν πλοῖον. Τὸ γεγονός τοῦτο βαθεῖαν ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν ἐν τῷ Ἑλληνι ναυάρχῳ. Ἀπέστειλε δὲ τὸν ὑπαπιστὸν αὐτοῦ Ἀργυρόπουλον εἰς τὴν ρωσικὴν ναυαρχίδα, ὅπως ἐκφράσῃ παράπονα κατὰ τῶν παρὰ κινδυνευμένων κινήματων

τοῦ ρωσικοῦ στόλου. Ἄλλ' ὁ Ρίκορδ, ἔνθερμος ρώσος πατριώτης, θεωρῶν πᾶσαν τὴν κατὰ τοῦ Κυβερνήτου ἱπαναστάσιν ὡς εἰδικὴν κατὰ τοῦ Τσαύρου προσβολήν, ἀπήντησε διὰ τινων τραχειῶν ναυτικῶν ἐκφράσεων, ὅτι «οἱ ἐπαναστάται δὲν ἤξιον εἶποτε καλλίτερον». Ἐπειδὴ δὲ ὁ Μιαούλης, καὶ μετὰ τοῦτο δὲν ἀπετρέπετο τοῦ παραλόγου σκοποῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ διέταξε τὴν νέαν πλήρωσιν τῶν «Σπετωῶν», καὶ ἐζήτησεν ἐπικουρίας παρὰ τῆς κοινότητος τῆς Ὑδρας, ἀναγκαῖον ἐνόμισεν ὁ Ρώσος ναύαρχος νὰ προβῇ εἰς ὀριστικὸν τινα κατ' αὐτοῦ κτύπον, καὶ νὰ συλλάβῃ ἀμφοτέρως τὰς κατὰ τὸ μικρὸν στόμιον τοῦ πορθμοῦ εὐρισκομένας ἐλληνικὰς κορβέτας.

Ἡ 29 Ἰουλίου εἶχεν ὀρισθῇ ὑπὸ τοῦ Ρίκορδ πρὸς ἐκτέλεσιν ὀριστικῆς τιнос ἐπιθέσεως. Ἐνῷ τὸ πῦρ τῶν ρωσικῶν πλοίων ἤθελεν ἀπασχολεῖ τοὺς ἐπαναστάτας, ἐμελλον νὰ ἐξορμήσωσι τὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα ἐκ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Γαλατᾶ, νὰ διαβῶσι τὸ ἀβαθὲς στενὸν καὶ νὰ κυριεύσωσιν ἐξ ἐφόδου τὸ φρούριον τοῦ Πόρου, ὅπερ τοσοῦτον ζωηρῶς εἶχε μετὰσχει τοῦ κατὰ τοῦ «Τηλεμάχου» ἀγῶνος. Τὸ σχέδιον ὅμως τοῦτο ἀπέτυχε. Καθότι ὁ τοῦ τῶν ἐπιλέκτων τάγματος διοικητὴς Διαμαντινός, ὅστις εἶχε προτείνει νὰ ὀδηγήσῃ τὸ σῶμα τῆς ἐφόδου, ἐλπίζων ὅτι δὲν ἤθελε γίνειν δεκτὴ ἡ πρότασις αὐτοῦ, ἀπώλεσε τὸ θάρρος κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμήν· τὰ δὲ στρατεύματα τῆς Κυβερνήσεως δὲν ἐκινήθησαν ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν.

Ἐν τούτοις ὅμως ἡ ἀπὸ τῆς θαλάσσης προσβολὴ ἐπέτυχε πληρέστατα. Δύο ρωσικὰ βράικα προσέβηλον τὸ φρούριον τοῦ Πόρου, δύο δὲ ἄλλα ἐπιτέθησαν κατὰ τῶν ἀσθενῶς παληρωμένων καὶ κακῶς ὀπλισμένων ἐλληνικῶν κορβετῶν. ὧν ἰδίως τὴν ἄλωσιν ἐσκόπει ὁ Ρίκορδ. Μετὰ μίᾳς ὥρας μάχην ἐτινάχθησαν αἱ «Σπέτσαι» εἰς τὸν ἀέρα, ἑτέρα δὲ τις κορβέτα περιήλθεν εἰς τοσοῦτον οἰκτρὰν κατὰστασιν, ὥστε τὸ πλήρωμα αὐτῆς ἠναγκάσθη νὰ καταλίπῃ αὐτὴν καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς Πόρον.

Τὸ ἄγγελμα τῆς πρώτης ταχύτης σπουδαίας συγχρούσεως μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ρώσων διέπτη ταχέως εἰς Ναύπليون.

Ὁ δὲ ἀντιπρεσβευτὴς τῆς Ρωσίας Ρούκμαν ἔγραψε :

Ν. ΠΕΤΡΕΛΕΣ.

«Μετὰ τοσαύτας εὐεργεσίας, ἃς ἐπεδαψίλευσεν ἡ Ρωσία εἰς τὴν χώραν ταύτην, μετὰ τὴν πιστὴν προστασίαν, ἣν παρέσχεν εἰς τοὺς Ἕλληνας, μεθ' ὅλας τὰς ἐκδουλεύσεις, ἃς, ῥῶσοι πράκτορες παρέχουσιν ἔτι καὶ νῦν εἰς τοὺς Ὑδραίους καθ' ἑκάστην, ἡδύνατο βεβαίως νὰ φρονῇ ἡ Ρωσία, ὅτι ἦτο ἀσφαλὲς κατὰ τοιαύτης προσβολῆς καὶ τοσοῦτον μελανῆς ἀχρηστίας. Εὐρίσκομαι ἐν τῇ λυπηρᾷ ἀνάγκῃ νὰ ἀνακοινώσω εἰς τὴν αὐλὴν μου τὰς λεπτομερείας τοῦ ἀξιοθρηνήτου αὐτοῦ γεγονότος. Θέλω δ' ἐπίσης ἐκθέσει τὸ πρῶμα εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐτοκρατορικὴν πρεσβείαν, ὅπως λάβῃ αὕτη πάραυτα ὅσα νομίσῃ πρόσφορα μέτρα κατὰ τῶν ἐν τοῖς λιμέσι τοῦ Εὐξείνου εὐρισκομένων σήμερον ὑδραϊκῶν πλοίων».

Πρὸς ταῦτα δ' ἀπήντησεν ὁ Κυβερνήτης :

«Ἡ Ἑλλὰς ἐκ τοῦ προτέρου ἤδη ἐστηλίτευσε τοὺς ἐργάτας τοῦ κατὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς ρωσικῆς σημαίας ἐγκλήματος, καὶ καθιστᾷ ἐπομένως αὐτοὺς μόνους ὑπευθύνους ἐπὶ τῇ ζημίᾳ, ἣν δύνανται νὰ ὑποστῶσι τὰ σπουδαιότατα Ἑλληνικὰ συμφέροντα, ὅταν ἡ ὑμετέρα ἔκθεσις καὶ ἡ τοῦ ναυάρχου Ρίκορδ φθάσωσιν εἰς Ρωσίαν. Ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ κυβέρνησις αὐτῆς εὐελπιστοῦσιν, ὅτι ὁ Τσάρος ἐν τῇ δικαιοσύνῃ καὶ τῇ ἀγαθότητι αὐτοῦ δὲν θέλει συγχύσει τὴν μεγάλην τοῦ ἔθνους ὁμάδα, ἣν ἐμπνέει εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν αὐτοκρατορικόν της εὐεργέτην, καὶ τοὺς ὀλίγους ἐκείνους ἀνθρώπους, οἵτινες σκληροτραχήλως ἐπιδιώκουσι παρὰφρονὰ καὶ ἐγκληματικὰ σχέδια, κατὰδηλοῦντες οὕτως ἱκανῶς τὴν τύφλωσιν αὐτῶν.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Τὰ ἐν Πόρφ. — Ἡ ἀνατίναξις τῆς φρεγάτας «Ἑλλάδος» καὶ τῆς κορβέττος «Υἷρας». — Ἡ λεηλασία τοῦ Πόρου. — Τὰ μετὰ τὰ ἐν Πόρφ. — Ἀναβολὴ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. — Ἡ ἀντιπολίτευσις μαίνεται — Μελετᾶται ἡ τοῦ Καποδιστρίου δολοφονία. — Σύλληψις τοῦ Πετρόμπεη ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Κανάρη καὶ φυλάκισις αὐτοῦ ἐν τῇ Ἱταλίᾳ — Ἀποτυχία τῆς συνεντεύξεως Πετρόμπεη πρὸς τὸν Κυβερνήτην — Ἀλόγος Πετρόμπεη Γεωργίου καὶ Κωνσταντίνου Μαυρομιχαλῶν. — Ἀπόφασις τῆς δολοφονίας. — Ἡ δολοφονία. — Φόνος τοῦ δολοφόνου Κωνσταντίνου. — Καταφυγὴ τοῦ Γεωργίου Μαυρομιχάλη εἰς τὸ μέγαρον τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας. — Παράδοσις αὐτοῦ. — Καταδικη εἰς θάνατον. — Ἡ Γερουσία ἐκλέγει τριμελῆ ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν Αὔγουστινου Καποδιστρίου, Θεοδώρου Κολοκοτρώνη καὶ Ἰωάννου Κωλέττη. — Τὰ μετὰ τὴν δολοφονίαν — Κρίσεις

Ἐν τῷ μετὰξὺ οἱ τῶν δυτικῶν Δυνάμεων διπλωμάται ὑπέβαλον τῷ Κυβερνήτῃ ἐγγράφους διαβεβαιώσεις τῶν ἐντολῶν αὐτῶν, καθ' ἃς αἱ αὐταὶ θερμῶς ἐπιθυμοῦν νὰ ἀποκατασταθῇ ἐν Ἑλλάδι ἡ ἡσυχία ὑπὸ τὴν κρατοῦσαν τῶν πραγμάτων τάξιν. Συνεβούλευσαν δὲ τούτου ἕνεκα μέτρα συνδιαλλακτικά, καὶ σύγκλησιν Ἐθνοσυνελεύσεως, καὶ ἡρνήθησαν ὀριστικῶς νὰ διατάξωσι τὴν σύμπραξιν τῶν στόλων αὐτῶν μετὰ τοῦ ρωσικοῦ καὶ τὴν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Ρίκορδ ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Μισούλη. Ὁ Δῶκινς ἐλάλει ἐπιμονώτερον εἰ περ ποτε περὶ ἐθνικῆς συνελεύσεως καὶ συνταγματος, καὶ ὁ Ρουὰν δ' αὐτὸς συνίστα παραχωρήσεις ὑπὲρ τῆς συνταγματικῆς μερίδος. Οὕτω δὲ ὁ Κυβερνήτης, δυσχεραίνων προφανῶς καὶ ἐνδόμυχον ἔχων πρόθεσιν νὰ διακυλίσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἀποφασισθέντος, συγκατένευσε τέλος εἰς συμβιβασμὸν τινα : Ὁ Μισούλης ἔμελλε νὰ προσκληθῇ, ἐν ὀνόματι

τῆς τριπλῆς συμμαχίας, εἰς ἀπόδοσιν τῆς ἐθνικῆς ἰδιοκτησίας· ὑπεσχέθη δ' ἄφ' ἑτέρου ὁ Καποδίστριας νὰ παράσχη ἀμνηστίαν τοῖς μετασχοῦσι τῶν ἐν Πόρῳ συμβάντων καὶ νὰ συγκαλέσῃ, ὅτι τάχιον ἐθνικὴν συνέλευσιν.

Οἱ κυβερνῆται Λαλᾶνδ καὶ Λάιους ἐμελλον νὰ ἀνακοινώσωσι τοῖς ἐπαναστάταις τὰς σπουδαίας ταύτας ἀποφάσεις, καὶ ἀνεχώρησαν πρὸς τοῦτο ἐκ Ναυπλίου τὴν 31 Ἰουλίου, ἀλλὰ πρὶν ἢ ἡ φθάσωσιν εἰς Πόρον, εἶχεν ἤδη ἐπέλθει ἐκεῖ ἡ ἀπαίσιος καὶ ἀπὸ μακροῦ ἐπικρεμαμένη καταστροφὴ.

Ἡ μάχη τῆς 29 Ἰουλίου εἶχε προξενήσει βαθυτάτην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς περὶ τὸν Μισοῦλην. Τὴν ἐσπέραν τῆς 31 Ἰουλίου ἀπεφάσισαν οἱ ἐν Πόρῳ πατριῶται. οἵτινες τῶς εἶχον ὑποστηρίξει πιστῶς τὸν Ἑλληνα ναύαρχον, νὰ προβῶσιν εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν Ρίκορδ, ὡς στερούμενοι τροφῶν καὶ πολεμοφοδίων. Συγκατένευσαν δὲ νὰ καταληφθῇ ἡ πόλις αὐτῶν τὴν ἐπαύριον πρωΐαν ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ Κυβερνήτου. Συνήνουν δ' ἄφ' ἑτέρου οἱ Ρῶσοι νὰ κλείσωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, ἀν. διαρκούσης τῆς νυκτός, μετεφέροντο εἰς Ὑδραν οἱ ἐκτεθειμένοι ἐκ τῶν κατοίκων καὶ οἱ φοβούμενοι κρίσιν τινὰ Ὑδραῖοι. Ἐπὶ τῆς φρεγάτας «*Ελλάδος*» ἀπελείφθησαν τριάκοντα περίπου πρόσωπα μετὰ τοῦ Μισοῦλη. Ἡ γενικὴ ἐν τούτοις ἀποθάρρυνσις δὲν ἐκαμψε τὸν ἀτρόμητον ναύαρχον. Ἡ ἀμηχανία ἐφαίνετο ἐκ κρούσασα τὸν σπινθῆρα ἐκ τοῦ λιθοῦ καὶ προκαλοῦσα πᾶσαν τὴν πείσμονα ἀποφαστικότητα τοῦ Ὑδραίου ναυάρχου, ὅστις ἀνεκοίνωσε τῷ Ρώσῳ ναυάρχῳ διὰ τοῦ Σαχίνη, ὅτι ἐσκόπει νὰ ἀναμείνῃ τὴν ἀφίξιν τῶν κυβερνητῶν τοῦ ἀγγλικοῦ καὶ γαλλικοῦ στόλου, ἵνα διαπραγματευθῇ πρὸς αὐτούς, σὺν ἅμα δ' ὅτι πρὸς τὸ ἐλάχιστον ἐχθρικὸν κίνημα ἤθελε πυρπολήσῃ τὰ ὑπ' αὐτοῦ κατεχόμενα πλοῖα. Ἐπειδὴ δ' εὐλόγως ὑπέθετεν, ὅτι ξέναι παραστάσεις ἤθελον κάλλιον ἐπιδράσει, διεβίβασε τὴν αὐτὴν ταύτην δῆλωσιν πρὸς τοὺς Ρώτους διὰ τοῦ κυβερνήτου τοῦ γαλλικοῦ βρικίου «*Le Grénadier*». Ἡ φοβερὰ ἐκείνη ἀπειλὴ ἐφάνη τὸ κατ' ἀρχὰς προξενήσασα ἐντύπωσιν τινὰ τῷ Ρίκορδ, ὅστις ἀπήντησε δι' ἀγαθῶν λόγων καὶ διεβεβαίωσεν ὅτι ἤθελεν ἀνα-

μείνει τὴν ἀφίξιν τῶν συναδέλφων αὐτοῦ. Μετ' ὀλίγον ὁμως ἔλαβε διὰ ταχυδρόμου, σταλέντος διὰ ξηρᾶς, τὴν εἰδησιν τῶν μεταξὺ Καποδιστρίου καὶ τῶν ἀντιπρέσβειων τῶν δυτικῶν Δυναμειῶν ἐκχερεμῶν διαπραγματεύσεων, δι' ὧν ἐπηγγέλλετο τοῖς ἐπαχισταταῖς ἀμνηστία καὶ ἡ ποθητὴ ἐθνικὴ συνέλευσις.

Ἐν τούτοις ἐν τῷ μεταξὺ λαμβάνει ἐπιστολὴν τοῦ Κυβερνήτου λέγουσαν τάδε : «Φρονῶ, ὅτι ἡ ὑμετέρα ἐνεργητικότης θέλει ἔχει σωτήρια ἀποτελέσματα, καθότι οἱ Ὑδραῖοι ναῦται θέλουσι καταλείψει τὰ πάντα, ἅμα ὡς αἰσθανθῶσιν ἔλλειψιν τροφῶν καὶ χρημάτων, στενοχωρούμενοι μάλιστα ὑπὸ τοῦ κατέχοντος τὴν πόλιν στρατοῦ. Ὁ Μιαούλης μένει τότε μόνος μετ' ὀλίγων ἀξιωματικῶν. Τί μένει πλέον εἰς αὐτοὺς νὰ πράξωσι; Δυνατὸν νὰ εὐρίσκωνται ἤδη νῦν εἰς τοιαύτην θέσιν. Δὲν ἔχω λόγους, κύριε ναύαρχε, ὅπως ἐκφράσω ὑμῖν τί θέλει σᾶς ὀφείλει ἡ Ἑλλάς. Μὴ συγχύσητε, πρὸς Θεοῦ, τὴν χώραν ταύτην καὶ τὴν σπεῖραν ἐκείνην τῶν οὐτιδανῶν καὶ ἀφρόνων, οἵτινες οὐδεμίαν ἔχουσιν ιδέαν περὶ ἐκπληρώσεως καθήκοντος». Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἤρκεσε νὰ ἐξεγείρῃ τὸν Ρίκορδ, ὅστις ἀπεφάσισε νὰ δοθῇ ὀριστικός τις κύπος, πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν κυβερνητῶν τῶν δυτικῶν Δυναμειῶν. Μετὰ πολλῆς δὲ περισκέψεως διεθέσεν οὗτος τὰ τῆς προσβολῆς: Τὰ τηλεβόλα ἐδέσποζον τῆς πόλεως καὶ τῆς εἰσόδου τοῦ στενοῦ, ἐπομένως καὶ τοῦ ἐγγυτάτου συνδέσμου πρὸς τὴν Ὑδραν. Τὸ φρούριον *Αἰῶνα*, ἐκκενωθὲν ὑπὸ τῆς ἀσθενοῦς ὑδραϊκῆς φρουρᾶς, κατελήφθη ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Κυβερνήτου. Ἡ κορβέττα «*Σπέτσιαι*» καὶ ὑδραϊκὸν τι βρίκιον ἠγκυροβολημένον ἐν τῷ πρὸ τοῦ Μοναστηρίου ὄρμῳ εἶχον ὑποκύψει, ὡς εἰδομεν, εἰς τὴν ὑπέρροχον ρωσικὴν δύναμιν (1). ἀπόσπασμά τι δὲ τακτικοῦ στρατοῦ προὐχώρησε τὴν πρωτὴν τῆς 1 Αὐγούστου πρὸς τὸν Πόρον, ὅπως προστατεύσῃ σὺν ἅμα τὴν πόλιν κατὰ τῆς λύσεως τῶν ἀτάκτων. διότι οἱ κάτοικοι τοῦ Πόρου εἶχον λίαν χαλαρωθῇ καὶ προὔτειναν συνθηκολογίαν. Τοῦ Ρίκορδ αὐτῷ παρесеκασμένου, ὁ Μια-

(1) Κατὰ τινὰ ἐπιστολὴν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Π. Γ. Ροδίου ὑπὲρ ἡμερομηνίαν 29 Ἰουλίου 1831 πρὸς τὸν στρατηγὸν Ἰωάννην Ρήγγον, ἐκ μὲν τῶν Ὑδραίων ἐφανεύθησαν 30, ἐκ δὲ τῶν Ρώσων 5.

ούλης εἶχε μόνον περί τοὺς τριάκοντα μόλις ναύτας ἐπὶ τῆς «*Ἑλλάδος*», τὰ δὲ λοιπὰ αὐτοῦ πλοῖα ἀσθενέστατα πληρώματα. Ἀνεμένετο ὅμως ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν ἢ ἀφίξεις τῶν κυβερνητῶν τῶν ὁτυτικῶν Δυνάμεων καὶ τῶν στόλων αὐτῶν. Ἐν τούτοις, οὕτως ἔχων ὁ Μισαούλης, ἀνεκοίνωσε πρὸς τὸν Ρῶπον νάυαρχον καὶ πρὸς τὸν πρὸ μικροῦ ἀφικόμενον εἰς τὴν λιμένα μετὰ τοῦ πολεμικοῦ βρικίου Γάλλον πλοίαρχον *Λεβαγιάν*, ὅτι ἀπόφασιν εἶχε νὰ ἐπιχειρήσῃ τὰ ἔσχατα.

Εἶχεν ἐλπίσει πεποιθότως, ὅτι ὁ Ρίκορδ ἤθελεν ἀναμείνει τὴν ἐπάνοδον τοῦ *Αλκλάνδ* καὶ τοῦ *Λάιονς*, ὅτε ἡ ἐπίθεσις τῶν ρώσων κατὰ τοῦ ὅρμου τῆς Μονῆς ἐξήγειρεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἡσυχίας. Διὰ τῆς ἡσκημένης ὀξυδερκείας τοῦ ἐν ναυμαχίαις πεπεισμένου ἀνδρὸς κατενόησε πάραυτα, ὅτι τὰ πλοῖα τοῦ Ρίκορδ ἐκινεῦντο πρὸς καταλήψιν καιρίων θέσεων, ὅθεν νὰ δύνανται, ἀβλαβῆ αὐτά, νὰ προσβάλῃσι διὰ τοῦ πυρὸς τὸν Ἑλληνικὸν στόλον. Ἦτο 9 1)2 ὥρα, ὁ δὲ Ρίκορδ εἶχε δώσει ἀκριβῶς τὴν διαταγὴν εἰς προχώρησιν, καὶ προσεπάθει νὰ καταλάβῃ διὰ τῶν πλοίων αὐτοῦ νέαν ἐγγυτέραν θέσιν, ὅτε φοβερὰ ἐκρηγίς ἀνῆγγειλεν, ὅτι ὁ Μισαούλης ἐξετέλεσε τὴν ἀπειλὴν αὐτοῦ. Δευτέρᾳ ἐκρηγίς ἐπηκολούθησε, σχεδὸν ἀμέσως. Ἡ φρεγάτα «*Ἑλλάς*» καὶ ἡ κορβέττα «*Ἰδρα*» εἶχον ἀνατιναχθῆ εἰς τὸν ἀέρα. Ὅτε δὲ τὰ πυκνὰ νέφη τοῦ καπνοῦ, αἵτινα εἶχον περιβάλει τὸν Ἑλληνικὸν στόλον, διελύθησαν, ἐφάνησαν ἐπιπλέοντα τῶν ὕδατων τὰ συντρίμματα τῆς λαμπρᾶς «*Ἑλλάδος*» καὶ τῆς πρῶν λείας αὐτῆς «*Ἰδρας*». Ὁ Ἕλλην νάυαρχος εἶχε ριφθῆ, ἀμέσως πρὸ τοῦ γεγονότος, ἐντὸς λέμβου τινὸς μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν, καὶ διαφυγὼν ὡς ἐκ θαύματος τὴν ἀπὸ τῶν ρώσων βροχὴν σφαιρῶν, ἐσώθη εἰς Ἰδραν. Μόλις μετὰ πολλοῦ κόπου κατωρθώθη νὰ διασωθῇ ἐκ τῶν καταστρεπτικῶν φλογῶν ὁ μέχρι τούδε σωζόμενος ναύσταθμος καὶ μέρος τι τῶν ἐπιλοίπων πλοίων· καθότι πανταχοῦ εἶχον θέσει πῦρ οἱ ἐπιδέξιοι τῆς Ἰδρας πυρποληταί. Ἐν κινδύνῳ δὲ ζωῆς κατωρθώθη νὰ ἀποκοπῶσι καὶ σβασθῶσιν ἐγκαίρως τὰ καίοντα ἐναύσματα.

«Τὸ γεγονός τοῦτο, ἦν ἀιπηρότατον διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἡδύ-

κατο δὲ τὰ θεωρηθῇ ὡς ἀντίρροπον τῆς ἐν Ναβαρίνῳ καταστροφῆς, λέγει ἐκθεσίς τις ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, τῆς 14)26 Αὐγούστου 1831. Δι' αὐτοῦ κατεστράφησαν δύο λαμπρὰ πλοῖα διὰ πολλῶν κόπων ἀγορασθέντα ἐν Ἀμερικῇ καὶ τοσοῦτον χρησιμεύσαντα κατὰ τὸν ἀγῶνα.

Προσέβλεπεν ἀληθῶς καυριώτατα ἡ πυρπόλησις τοῦ στόλου τὸ νέον Ἑλληνικὸν Κράτος, καὶ κατέστρεψε διὰ μιᾶς τὴν βαρυτίμως ἐξαγορασθεῖσαν ἀνάπτυξιν τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ· καὶ εἰς βεβαίως ἀξιοθρήνητος ἡ τύφλωσις ἐκείνη, ἥτις ὀπλίζει τὸ πατριαστικὸν πάθος εἰς ζημίαν τοῦ κοινοῦ καλοῦ, καὶ ἐγχειρίζει αὐτῇ πρὸς τοῦτο τὸν δαυλὸν τῆς καταστροφῆς. Εὐτυχῶς ἐσχάτως ὁ ἐν Πόρῳ μοίραρχος τῆς ἐκπαιδευτικῆς ναυτικῆς μοίρας ἀνήγγειλε πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν, ὅτι ὁ δῦτης Γεώργιος Τρασάης αἰτεῖται τὴν ἄδειαν νὰ ἀνελκύσῃ ἀνευ ἀποζημιώσεως ἀπὸ μέρους τοῦ δημοσίου ταμείου τὴν ἱστορικὴν φρεγάταν «Ἑλλάδα», ἥτις κατασκευασθεῖσα, ὡς εἴπομεν, ἐν Ἀμερικῇ ἐκ τῶν χρημάτων τοῦ ἐθνικοῦ δανείου τοῦ 1824 καὶ μέγα κατὰ τὸν ἀγῶνα διαδραματίσασα πρόσωπον, τοιοῦτον ἐπέπρωτο νὰ ἔχῃ τέλος. Ὁρῆθεις δῦτης κατελθὼν εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης ἀνεῦρε τὴν φρεγάταν, ἐξ ἧς ὑπολείπεται τὸ κάτω μέρος τοῦ σκάφους, φαίνεται δὲ ἐν αὐτῇ τὸ ἔρμα καὶ τὸ σκάφος κεκλιμένον πρὸς ἀριστερά, βεθυθισμένον δὲ ἐν τῇ ἰλύϊ. Εὐχῆς ἔργον θὰ ᾔτο, ἀν ἀνελκύετο ἡ φρεγάτα αὕτη, ἥς τὰ ἐγκωριασμένα λείψανα ἐν τῇ μουσεῖῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἑθνολογικῆς Ἑταιρίας τῆς Ἑλλάδος κατατιθέμενα νὰ ἐγείρωσι τὸν ἐνθουσιασμὸν ἅμα καὶ τὴν λύπην ἐπὶ τῇ ἐπελθούσῃ συμφορᾷ καὶ χρησιμεύωσιν οὕτως ὡς παράδειγμα τοῖς ἐπιγιγνομένοις.

Τὴν 2)14 Αὐγούστου ἐπῆλθε ζωηρὰ ἀνταπόκρισις μεταξὺ τῶν συναδέλφων. Ὁ Λαλὰνδ καὶ ὁ Λάιονς προσεπάθησαν νὰ ἀποτρέψωσι τὸν ναύαρχον Ρίκορδ τῆς χρήσεως βίας κατὰ τῶν Ὑδραίων, καὶ ἀπήτησαν ἀνακοίνωσιν τῶν πρὸς αὐτὸν διαταγῶν, ἀφοῦ, παρὰ τὴν δῆλωσιν τοῦ Κυβερνήτου, εἶχε προβῇ εἰς ἐχθροπραξίας πρὸς στασιώτας καὶ ἀπεμονώθη ἀπὸ τῆς συμμαχίας. Ὁ Ρίκορδ ἐδίκαιολογήθη, λέγων ὅτι ἀπέτρεψε μόνον τὴν προσβολὴν

Ἀνδρέας Ζαΐμης.

ἐλληνικῶν πλοίων, ἀλλ' οἱ δύο κυβερνῆται ἀπήντησαν, ὅτι ἡ διὰ τοῦ πλοίου αὐτοῦ μεταφορὰ ἐλληνικῶν στρατευμάτων ὑπῆρξεν ἀφορμὴ τῆς ἐπελθούσης καταστροφῆς, καὶ παρητήρησαν ὅτι αἱ πρῶται ἐχθροπραξίαι ἐγένοντο ὑπὸ τῶν Ρώσων. Ὁ Κυβερνήτης ὅμως ἐνόμισεν ἀναγκαῖον νὰ ἀνκοινώσῃ πρὸς τὸν Ρίκορδ πρὸς καθυσύχασιν αὐτοῦ τὰ ἐξῆς: «*Δύναμαι γὰρ σὰς ἀποδείξω δι' ἐπισήμων ἐγγράφων τὸ ἐναντίον ἐκείνου, ὅπερ δυσηρέστησεν ὑμᾶς ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τῶν ὑμετέρων συναδέλφων*».

Ἐν τούτοις, τὰ μετὰ τὴν ἐν Πόρῳ κρίσιν ἐπελθόντα κατὰ τὴν ξηρὰν συμβεβηκότα κατεδείξαν, ὅτι οὐδὲν πλέον ἐδυσώπει ἡ περιέστελλε τὸν Κυβερνήτην. Τὸ ὑπὸ τὸν Νικήταν καὶ Καλλέργην σῶμα τῆς κατοχῆς, ὅπερ συνεπεία συνθηκολογίας τῆς 31 Ἰουλίου εἶχεν εἰσελθεῖ εἰς τὴν πόλιν τοῦ Πόρου, ἐφέρετο πρὸς αὐτὴν ὡς κατακτηθεῖσαν πόλιν. Οἱ ἀτυχεῖς τοῦ Πόρου κάτοικοι ἀπέτινον ἀναγκαιῶς τὴν ὀργὴν τῶν Καποδιστριακῶν ἐπὶ τῷ ἐγκλήματι τοῦ Μισοῦλη. Αἱ ἀρχαὶ οὐδὲν ἔπραττον πρὸς περιστολὴν τῶν ἀκολασιῶν, αἵτινες διεπράττοντο κατὰ τε τῶν πραγμάτων καὶ προσώπων. Πῦρ καὶ σιδηρὸς ἐλυμαίνοντο τὴν πόλιν ἐκείνην, ἥτις πρὸ 24 ὥρῶν εἶχεν ὑποταγῇ ἐκουσίως, καὶ ἥς οἱ πράγματι ἐνοχοὶ κάτοικοι εἶχον πρὸ καιροῦ καταφύγει εἰς Ἑδραν. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται ἐπανέκαμψαν εἰς Ἀργος καὶ Ναύπλιον.

Οἱ ξένοι μόνοι, ὅσοι διετέλουν ἔτι ἐν ἐλληνικῇ ὑπηρεσίᾳ, δὲν συνεμερίσθησαν τὰς διαθέσεις ταύτας. Οἱ Γάλλοι εἰθισμένοι ἀνέκαθεν νὰ συγκρινῶσι, δι' ἐλευθέρας ἐκφράσεως τοῦ πολιτικοῦ αὐτῶν φρονήματος, τὸν ζυγὸν ὃν εἶτε ὀφίστανται ἢ καὶ ἐπιβάλλουσι πολλάκις ἐν τε τῇ πατρίδι αὐτῶν καὶ ἐπὶ ξένης, ἐξέφραζον ἀπροκαλύπτως τὴν ἀγανάκτησιν αὐτῶν, ὃ δὲ στρατηγὸς Ζεράρ ἐξέδωκεν ἡμερησίαν διαταγὴν, ἐν ᾗ δριμύτατα κατεμέμφετο τοῖς μετασχούσι τῆς λεηλασίας στρατιώταις. Οὕτω μετὰ τῆς ἐν Πόρῳ κρίσεως ἐξερράχη εἰς ἐκρανὴ ἐχθρότητα ἢ ἐπικρατούσα τέως ψυχρότης μετὰ τοῦ Κυβερνήτου καὶ τῶν ἄλλων. Ἡ θέσις αὐτῶν εἶχεν ἤδη κατὰ τὴν δυσχερὴς καὶ δυσφύρητος, ἕμενον δὲ εἰσέτι, ὅπως ἀποτρέψωσι τὴν ἐντελὴ διέχυσιν τοῦ τακτικοῦ σώματος.

ἥτις ἦν ἀφευκτος μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν. Ὁ Καποδίστριας θεωρεῖτο πλέον ὑπὸ τῶν ἀντιπρέσβειων Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας ὡς φατριαστὴς μόνον καὶ ὡς ρωσίζων.

Διὰ τοῦτο ἀντέστησαν οὗτοι ζωηρότατα, ὅτε ὁ ναύαρχος Ρίκορδ, συμμορφούμενος πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Καποδιστρίου, παρεσκευάσθη νὰ ἀποκλείσῃ τὴν στασιάζασαν Ὑδραν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ρωσικὰ πολεμικὰ βρίκια ἤρξαντο περιπλέοντα πρὸ τῆς νήσου, καὶ ἠπεύλουν νὰ βυθίσωσι πᾶν πλοῖον ἀποπειρώμενον νὰ ἐξέλθῃ τοῦ λιμένος, ἀπέστειλαν ἐκεῖσε πολεμικὰ πλοῖα ὅτε Λαλάνδ καὶ ὁ Λάϊονς, ὅπως παρακωλύσωσι τὴν ἔκρηξιν ἐχθροπραξιῶν. Οὕτως ἡ συγκεκαλυμμένη διάστασις μετὰ τῶν τριῶν προστατιδῶν Δυναμίων ἀπεκαλύφθη ἐντελῶς, οἱ δὲ ἐπανατατάττει ἡδύναντο πλέον ἀποκαλύπτως τοῦ λοιποῦ νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν. Δὲν προῦκειτο πλέον περὶ στάσεως κατὰ τῆς καθεστηκυίας ἀρχῆς, ἀλλὰ περὶ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ ξένης ἐπιδράσεως, ὡς ἔλεγον.

Μεταξὺ Ρίκορδ καὶ τῶν Ὑδραίων εἶχε συμβῇ πρὸ μικροῦ ἐν Σύρῳ ὁμοίον τι πρὸς τὰ τοῦ Πάρου, τοῦτο δὲ ἐξηρέθισε τὸ αἷμα τοῦ Κυβερνήτου. Ὁ Ρῶσος κυβερνήτης ἠθέλησε νὰ τυλλάβῃ διὰ τῆς βίας ἐν τῷ λιμένι τῆς νήσου ἐκείνης ιδιόκτητόν τι βρίκιον τοῦ Μισούλη. Ἀλλ' ὁ πλοίαρχος ἐδήλωσεν αὐτῷ, ὅτι συμφώνως πρὸς τὰς ὁδηγίας τοῦ Μισούλη ἤθελε καύσει μᾶλλον ἢ παραδώσει τὸ πλοῖον. Ἐμειδίτευσε τότε ὁ Αὐστριακὸς πρόξενος παρὰ τῷ Ρίκορδ, ὅπως ἀποτρέψῃ τῆς Σύρου τὰς συνεπειὰς ἐμπρησμοῦ, δυνάμενον νὰ ἐκταθῇ ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ τὰς ἀποθήκας, καὶ κατῶρθωτε νὰ ἀκουσθῇ ἡ παράκλησις αὐτοῦ, ἐγγυηθείσης τῆς κοινότητος τῆς Σύρου, ὅτι τὸ βρίκιον δὲν ἠθελεν ἐπιχειρήσει τι κατὰ τῆς ρωσικῆς σημαίας. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης παρήτησαν τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα τὴν ρωσικὴν σημαίαν καὶ ἀνέλαβον τὴν τρίχρουν γαλλικὴν. «Οἱ Ρῶσοι μετέλαβον τοῦ μίσους, ὅπερ ἡσθάνθη ἀλόκληρον τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος κατὰ τοῦ Κυβερνήτου Καποδιστρίου μετέσχον δ' αὐτοῦ ἐπίσης καὶ τὰ περὶ αὐτὸν πρόσωπα, ἅτινα χωρὶς τινος λόγου προσωπικοῦ συμφέροντος διέμενον ἔτι ἐν ὑπηρεσίᾳ τῆς κυβερνήσεως», κατὰ τινος

ἔκθεσιν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἐκ Σύρου. Ὁ Καποδίστριας ὡς δεινὸς διπλωμάτης ἰδὼν τὴν διάστασιν τῶν κυβερνητῶν τῶν εὐεργετῶν Δυνάμεων καὶ ἐπιθυμῶν νὰ λυθῇ ὑπὸ ἀνωτέρου κριτηρίου ἢ πρὸς μεγίστην αὐτοῦ δυσαρέσκειαν ἀναφυσήσα διάστασις αὕτη ἀπηύθυνε, κατὰ τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου 1831, ὑπόμνημά τι πρὸς τὴν ἐν Λονδίνῳ Σύνοδον, παραπονούμενος ὅτι οἱ κυβερνῆται Λαλᾶνδ καὶ Λάϊνς δὲν εἶχον ἐνεργήσει ἐκ συμφώνου μετὰ τοῦ ναυάρχου Ρίκορδ, καίτοι πάντες κατέκριναν τὴν διαγωγὴν αὐτοῦ. «Ὁ Κυβερνήτης — κατὰ τινὰ ἔκθεσιν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως — διέγραψεν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ φρικτὴν τῆς Ἑλλάδος τὴν εἰκόνα· ἀπῆρτησε δὲ νὰ δοθῇ πέρας εἰς τὴν περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς χώρας ἐπικρατοῦσαν ἀοριστίαν, νὰ ὀρισθῶσιν ὅτι τάχιον τὰ ὅρια καὶ ὁ ἡγεμὼν αὐτῆς, νὰ σταλῶσι δὲ ὅμοιαι ὁδηγίαι πρὸς τοὺς ἀντιπρέσβεις καὶ τοὺς κυβερνήτας τῶν στόλων, καὶ νὰ χορηγηθῇ, ἀπέναντι τοῦ ὑπὸ τῶν Δυνάμεων ἐγγυηθέντος δανείου, χρηματικὴ τις συνδρομὴ πρὸς τὴν προσωρινὴν κυβέρνησιν, ἧς εἶχον ἐντελῶς ἐξαντληθῇ τὰ ταμεῖα. Ἀλλὰ καὶ τὰ παράπονα καὶ ἡ αἰτησις βοηθείας ἀπήχησαν ἀνευ τινὸς αποτελέσματος παρὰ τῇ ἐν Λονδίνῳ Συνόδῳ. Οὕτω δὲ ἐν Ἑλλάδι, ἅμα ὡς τὸ ἐλληνικὸν νηυτικὸν ἐκοσμήθη διὰ τῆς γαλλικῆς σημαίας, οἱ δὲ ἀντιπρόσωποι τῶν δυτικῶν Δυνάμεων οὐδόλως ἀπέκρυπτον πλέον τὴν ἀπροκάλυπτον αὐτῶν συμπάθειαν ὑπὲρ τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἐπῆλθεν ἄμεσος ἡ διαλυτικὴ κρίσις τῆς πολιτικῆς ἀποσυνθέσεως. Ὁ Καποδίστριας, κάλλιστα τὰ ἐπερχόμενα ὁφραϊνόμενος, κατενόησεν ὅτι εὐρίσκετο ἐνώπιον καταστροφῆς, καὶ τὴν στιγμὴν ταύτην ἐξέλεξε πρὸς ἐκτελέσειν προφυλακτικοῦ τινος πραξικοπήματος.

Μέχρι τοῦδε εἶχεν ἀναβάλαι τὴν σύγκλησιν τῆς ἐθνικῆς συνέλευσεως προφασιζόμενος ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐπέλθῃ πρότερον ἡ ἀπόφασις τῆς ἐν Λονδίνῳ συνόδου, καὶ νὰ ἀνατεθῇ ἡ περὶ πάντων κρίσις πρὸς τὸν μέλλοντα ἡγεμόνα, ἀλλὰ ἡ παράτολμος τοῦ Μιαούλη πράξις διέλυσε πᾶσαν περιοριστικὴν αὐτοῦ σκέψιν, καὶ τὴν δευτέραν ἡμέραν μετὰ τὴν πυρπόλησιν τοῦ ἐλληνικοῦ στόλου (2 Αὐγούστου) ἐξέδωκε διάταγμα, δι' οὗ καθίστα γνωστόν, ὅτι

αἱ περιστάσεις ὑπηγόρευον αὐτῷ νὰ συγκαλέσῃ ταχύτερον τὴν συνέλευσιν, καὶ ὅτι οἱ πληρεξούσιοι ἔπρεπε νὰ συνέλθωσιν ἐν Ἀργεὶ τὴν 1)13 Σεπτεμβρίου. Ἡ δ' ἐθνικὴ συνέλευσις εἶχεν, ὡς εἶδομεν, ἀναβληθῇ τῇ 6 Αὐγούστου 1829, ὑφίστατο δ' ἔτι νομίμως, καὶ ὁ πρόεδρος Γ. Σισίνης ὑπέγραφε πάντοτε ὡς πρόεδρος τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Καποδίστριας προέβλεπεν, ὅτι αὐτοὶ ἐκεῖνοι οἱ πληρεξούσιοι, μεταβαλλομένων νῦν τῶν πραγμάτων, δὲν θὰ ἦσαν πλέον τοσοῦτον εὐάγωγοι ὅσον πρότερον, ἀπεφάσισε νὰ ἀσκήσῃ τὸ κινδυνῶδες ἐκεῖνο προνόμιον, ὑπερ ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἡγεμόνα νὰ διαλύῃ βουλὴν δυσαρεστοῦσαν αὐτῷ, ὅπως ἡ βέβαιος, ὅτι ἐν τῇ νέᾳ συνόδῳ θέλει ἀπαντήσῃ ὀλιγωτέραν ιδιότροπον ἀντίστασιν. Ἀπεφάσισε δὲ νὰ διαλύσῃ σιωπηρῶς τὴν ὑφισταμένην συνέλευσιν διατάσσων νέας ἐκλογάς. «Οἱ ἐκλογικοὶ σύλλογοι, δύνανται ἢ νὰ ἐπικυρώσωσι τοὺς πληρεξουσίου, ὅτινες μετέσχον τῆς ἐν Ἀργεὶ συνελεύσεως τοῦ 1829, ἢ νὰ ἐκλέξωσι νέους, ὅσους καὶ ὅπως ὁ νόμος διατάσσει.»

Διέταξε δὲ συγχρόνως τὸν πρόσκαιρον ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης γραμματεῖα *Μ. Σικελιανόν*, ὅπως ἐξαχρήσῃται, δῆθεν οἰκεία βουλὴ σὲ ὑπὲρ τοῦ Μιχαήλ καὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ ἐπιείκειαν· ἀλλὰ συγχρόνως ἐν τῇ αὐτῇ ἐκθίσει ἀπῆτει ἐξαιρετικὸν δικαστήριον ἐκ πέντε γερουσιαστῶν καὶ ἐνὸς εἰσαγγελέως τῶν Ἐφεσίων ὅπως δικάσῃ τοὺς πρωταιτίους πάσης στάσεως, ταραχῆς καὶ συνωμοσίας, τοὺς τὴν «*συνταγματικὴν ἐπιτροπείαν*» τῆς Ὑδρας ἀποτελοῦντας : *Γεώργιον Κουρτουριώτην*, *Ἀνδρέαν Μιαούλην*, *Σαχίνην*, *Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον* καὶ *Ἀναστάσιον Παλυζιώτην*. Ἐπειδὴ δὲ ἡ κατακραυγὴ πάντοτε ἐξηκολούθει κατὰ τοῦ ἑκκυρίου αἰτίου τῆς καταστροφῆς, τοῦ *Βιάρου*, καὶ τοῦ ὑπερβολικῶν ὑπὲρ τῆς κυβερνήσεως ζήλον ἐπιδεικνυμένου *Γιαννεᾶ*, ὃν Καποδίστριας, ὅπως καταπραΰνῃ τὴν κοινὴν γνώμην ἔπαυσεν αὐτούς, τῶν θέσεων καὶ διέταξε νὰ καταλίπωσι τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἐγένοντο λίαν ἄργά· ὁ ἄγὼν ἐμελλε νὰ διακριθῇ δι' αἵματος· οἱ Ὑδραῖοι ἐξωπλίσθησαν πρὸς διαδοσιν τῆς στάσεως· ὁ Τσαμῆς Καρχησσὸς ὁ ἀποτυχὼν, ὡς εἴρηται, ἐν τῇ ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ Ἑλλάδι, ἐπιβὰς νῦν ὑδραϊκοῦ πλοίου ἐπλεεν εἰς Πελοπόν-

νησον, ὅπως ἐξεγείρῃ ἐκεῖ τὰ πνεύματα κατὰ τοῦ Κυβερνήτου, ὅστις στερούμενος στόλου ἑλληνικοῦ, ἀνέθηκε τῷ Ρώσῳ ναυ-
άρχῳ Ρίκορδ τὴν καταπολέμησιν τῆς ἐπιτεινομένης ἐπανα-
στάσεως.

Ὁ Ρίκορδ περιπλέων τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου, ἐν τῷ
κόλπῳ τῆς Κορώνης ἠνάγκασεν Ὑδραίους ἐπιβαίνοντας τριῶν
πλοίων πρὸς ἐξέγερσιν τῶν Μανιατῶν, ἵνα, πυρπολήσαντες τὰ
ἐαυτῶν πλοῖα, ἀποδῶσιν εἰς Ἀλμυρόν.

Πανταχόθεν ἀπειλούμενος ὁ Καποδίστριας ὅτε μὲν μετεχει-
ριζέτο βίαν, ὅτε δὲ τὴν ἀλωπεκῆν. Ἐπῆλθεν ἡ κυρία ἡμέρα τῆς
συγκλήσεως τῶν πληρεξουσίων, ἡ 1 Σεπτεμβρίου, καὶ παρῆλθεν
ἄλλ' ὁ Καποδίστριας ὑπὸ παντοίας προφάσεις ἀνέβαλλε τὴν ἑναρ-
ξιν τῶν ἐργασιῶν· ἡ ἀνχολὴ ἐξηρέθιζε τὸν λαόν. Καθήρεσε βα-
σίλην τινὰ ἀξιώματικόν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, ὅστις ὁμνῶν
δεύτερον ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου ἐπιβαλλόμενον ὄρκον ἐξεῖπε φράσεις
προσβλητικὰς κατ' ἐκείνου· ἄλλ' ὁ καθαιρεθεὶς μεταβὰς εἰς
Ὑδραν ἐξῆγειρε, καθ' ἐκάστην, θύελλαν κατὰ τοῦ Κυβερνήτου.
Ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ οἱ ὑπάλληλοι ἐκ μωρίας ἢ ὑπερβολικοῦ ἔνεκα
ζήλου ἐκίνουν τὴν χολὴν κατὰ τοῦ Καποδιστρίου, ὃν ᾔθελον νὰ
καταστήσωσιν ἀγαπητὸν πρὸς τῷ λαῷ. Τὰ πνεύματα ἦσαν εἰς
ἄκρον ἐξεγερμένα κατὰ τοῦ Κυβερνήτου· παντοῖαι διαδόσεις
ἀληθεῖς καὶ ψευδεῖς ὑπεθαλπον παρὰ τῷ λαῷ κρυφαίαν τινὰ τα-
ραχὴν καὶ φόβον περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς πατρίδος· ὅτε μὲν παρί-
στατο ὑπὸ τῶν ἀντιπολιτευομένων ὁ Καποδίστριας ὡς Ρώσος το-
ποηρητῆς, ὅστις ἠτοίμαζε τῇ Ρωσίᾳ τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἑλλά-
δος, ὅτε δὲ διεδίδετο τῇ ἐνεργείᾳ, ὡς εἰκός, τῶν Ἀγγλων καὶ
Γάλλων, ὅτι ὁ Καποδίστριας ὡς κωλύων τὴν ἀνάρρησιν Βασιλείας
τῆς Ἑλλάδος ἐκώλυε συγχρόνως καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἔθνους.

Εἶχεν ἤδη μάλιστα συλληφθῇ ἡ ἰδέα τοῦ «φόνου τοῦ τυράν-
του». Ὁ Πρόεδρος—Ὅστις μάλιστα γράφει, ὅτι «ἔρανος πρὸς μί-
σθωσιν δολοφόνων περιεφέρετο σχεδὸν ἀναφανδόν, καὶ ὅτι ὁ μὲν
Μαυροκορδάτος ἠνείχετο, ὁ δὲ Ζωγράφος καὶ ὑπεστήριζεν αὐ-
τόν . . . Ὁ δὲ ἀνίκανος Ὑψηλάντης εἶχεν ἀποσυρθῇ εἰς Ἀρ-
γος, καὶ τοιοῦτον ὑπεδύθη ἦθος, ὥστε οἱ συνωμοταὶ ἀπήτησαν

παρ' αὐτοῦ συνδρομὴν πρὸς ἐκτέλεσιν ἀποτροπαίου σχεδίου.—
Οὐχί! ἀπήντησεν οὗτος τότε. Ὁ Καποδίστριας δὲν εἶναι τυ-
ραννος καὶ ἡ τυραννοκρατία δὲν εἶναι ἀρετή. Ἄν δὲ ἦτο τοι-
αύτη, δὲν θὰ ἐμίσθουν δολοφόνους, ἀλλὰ θὰ ἐξετέλουν μόνος
μου τὴν πράξιν» (1).

Ὁ ἐν Παρισίοις μάλιστα Ἕλλην λόγιος Μηνᾶς Μινωίδης (2).
διεκήρυξεν ἤδη ὅτι, ὅτε ἐξελέγη ὁ Καποδίστριας κυβερνήτης,
κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1828, ἐπὶ τῇ εἰς Παρισίους ἀφίξει τοῦ Νι-
κολάου Ὑψηλάντου, ἐσχηματίσθη μυστικὴ τις ἐταιρία τοῦ Ἡρα-
κλέους, ἧς ὁ Κυβερνήτης μόλις ἡμέρας τινὰς πρὸ τῆς δολοφονίας
ἔσχε γνῶσιν, ἧς ὁ σκοπὸς ἦν ἡ διὰ παντὸς μέσου δολοφονία τοῦ
Καποδιστρίου. Ἡμεῖς ὁμῶς εἰς ταῦτα οὐδαμῶς πιστεύοντες κα-
θὼς καὶ εἰς τὸ ἄλλο τὸ ὑπὸ τοῦ μέλους τῆς αὐτῆς ἐταιρίας
(τοῦ Ἡρακλέους) *Παραγώγη Καλέβρα* ἀναφερόμενον ἐν τῷ βι-
βλίῳ αὐτοῦ: «*Πολιτικὸς Βίος τοῦ ἀδελφίου Ἰωάννου Καποδι-
στρίου κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος*» Ἀθῆναι 1873, ὅτι ἀντὶ 25,000
γροσίων, ὑποσχεθέντων τῷ ὑπηρέτῃ τοῦ Κυβερνήτου *Νικολέτω*
νὰ δηλητηριάσῃ αὐτὸν διὰ τοῦ καφέ, θεωροῦμεν τὴν δολοφονίαν
ἔργον κατ' ἐξοχὴν ἰδιωτικὸν καὶ προῖον ἐκδικήσεως τῆς γεν-
ναίας μὲν, ἀλλὰ τρυφίας προσβολῆς ὑποστάσεως παρὰ τοῦ Κυ-
βερνήτου οἰκογενείας τῶν Μυρομιχαλαίων, ζητούντων διὰ τοῦ
Κωνσταντίνου καὶ Γεωργίου Μυρομιχαλῶν νὰ ἐκπλύνωσι, κατὰ
τὰ ἔθιμα τῆς πατρίδος αὐτῶν ἀνυποτάκτου Μάνης, ἰδιωτικὰς
ὅλως προσβολὰς, ὡς λέγει καὶ ἐκθεσίς τις ἐκ Κωνσταντινουπό-
λεως τῆς 13)25 Ὀκτωβρίου 1831: «Καίτοι, ὁ φόνος ὑπῆρξεν

(1) Geschichte des Abfalls der Griechen, τόμ. Β', σελ. 456.
Πρὸς καὶ Leben des Friedrich Thiersch ὑπὸ H. W. J. Thiersch,
Leipzig 1866, ἐν ᾧ δημοσιεύεται ἐπιστολὴ τοῦ Θεραίου πρὸς τὸν πρίγκι-
πα Βρέδε λίγουσα: «Οὐδεὶς ἐροεῖτο μᾶλλον τοιαύτην τινὰ κατατρο-
πήν, ἢ ἡ μερὶς τῶν πολιτικῶν ἀντιπάλων τοῦ Κυβερνήτου. Ἡ δολο-
φονία εἶναι ξένη εἰς τὸν ἑλληνικὸν χαρακτῆρα».

(2) Μ. Μηνᾶ, Ἑλεγχος Προδοτῶν, σελ. 10 καὶ ἐφεξῆς. Πρὸς τοῦ
αὐτοῦ τὸν «Μενέδημον», διάλογον γράφοντα κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐκείνων
τῶν κηρυζάντων, ὅτι ὁ Καποδίστριας θί ἐπώλει τὴν Ἑλλάδα τοῖς Ρώμοις.

ἀποτέλεσμα ἰδιωτικῆς ἐκδικήσεως τῆς ἐχθρικῶς πάντοτε κατὰ τοῦ Κυβερνήτου διακειμένης οἰκογενείας τῶν Μαυρομιχαλῶν, δὲν δύναται τις ὅμως νὰ μὴ καταλογίσῃ ἐπίσης τὸ ἐγκλημα τοῦτο εἰς τὴν ἀγρίαν τῶν πνευμάτων ἑξαψιν, ἥτις εἶχεν ἐπιμᾶλλον κορυφωθῇ διὰ τῆς ἐπεμβάσεως ρωσικῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων ἐν Πόρῳ καὶ Μεσσηνίᾳ. Μέρους ὅμως τοῦ ἀξιοθρηνήτου τέλους τοῦ Κυβερνήτου πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν ἀπὸ μακροῦ παντελῇ αὐτοῦ ἐγκατάλειψιν ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ὅπως ἐπίσης καὶ εἰς τὰς ἐμψυχώσεις, ἃς παρεῖχεν εἰς τοὺς ἀντιπάλους τοῦ Κυβερνήτου ἢ τὴν ἐπὶ πᾶσι διευθύνουσα παρισινὴ ἐπιτροπὴ.

Καὶ ὄντως ὁ Καποδίστριας εἶχε βαθμὴδὸν περιέλθει εἰς ἐχθρικὰς σχέσεις πρὸς τὴν οἰκογένειαν τῶν Μαυρομιχαλῶν, ἥς ὁ ἀρχηγὸς Πετρόμπεης κατεῖχε σπουδαίαν μοναρχικὴν σχεδὸν θέσιν, παρὰ τοῖς πολεμικοῖς Μανιάταις καὶ ὀνομάζετο ὑπὸ τοῦ λαοῦ «*βασιλεὺς τῆς Μάνης*». Ὁραῖος καὶ μεγαλοπρεπὴς ἀνὴρ, πρῶτος τὸ φρόνημα, εἶχε περαγκωνισθῇ ἐντελῶς ὁ Μανιάτης μπέης, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πολέμου, ἀπέναντι τῶν ἄλλων ὀπλαρχηγῶν, οὔτινες, ὡς ὁ Κολοκοτρώνης, διευμπάνιζον καὶ ἐπέβαλλον οὕτω διὰ τῆς μεγαλυχίας τὴν ἀξίαν αὐτῶν. Ἐννοεῖται ὅμως, ὅτι δὲν ἐλησμόνησε τοῦτου ἕνεκεν ὁ Πετρόμπεης τὰς παραδόσεις τῆς φυλῆς αὐτοῦ καὶ τὴν κλέφτικὴν αὐτοῦ φύσιν, οὔτε τῆς χρηματικῆς ὠφελείας ἡμέλησεν, οὔτε ὑστέρησε τῶν ἄλλων, ἀρπαγῆς προκειμένης καὶ λείας.

Ἀδιακόπως εἶχεν ἀνάγκην χρημάτων· ἡγάπα δὲ τὸ χοῦμα, διότι κατεσπατάλα αὐτὸ καὶ ἦτο, ὡς ἐπεκάλει αὐτὸν ὁ Καποδίστριας, αἰῶνιος ἀπαιτητής. Μετρητὰ διέρρεον ἐν μιᾷ στιγμῇ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ, διότι κατ' ἀνάγκην, ἐπιβαλλομένην ὑπὸ τῆς πατρογονικῆς αὐτοῦ ἀλαζονείας, λέγει ὁ Μένδελσον Βαρθόλδους, διένεμεν ἡγεμονικὰ δῶρα πρὸς πάντας τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ, ἐξεπροσώπει αὐτοὺς διὰ λαμπρᾶς ἐξωτερικῆς ἐπιδειξεως, καὶ ἐπεθύμει νὰ ἐξαλείψῃ πᾶσαν εἰ δυνατόν τῆς Μάνης τὴν πτωχείαν. Πλὴν τοῦτου ἐκόμπαζεν ἐπὶ τῇ μικρότητι καὶ τῇ καλλοῇ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἅτινα ἐθεώρει ὡς σημεῖα ἀρχαίου γενούς. Σπανιοὶ

Δ. ΠΑΝΤΕΛΕΟΥ

ΕΤΑ. 37

μόνον ἐκ τῶν κορυφαίων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, οἷος ὁ Μάρκος Βότσαρης καὶ ὁ Καραϊσκάκης, εἶχον προθύμως καὶ μετὰ χαρᾶς θυσιάσει πάντα τὰ ἴδια ἑαυτῶν συμφέροντα ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ. Εἶχον μὲν ἀληθῶς οἱ στρατιωτικοὶ ἀρχηγοὶ τῆς Πελοποννήσου διακινδυνεύσει γενναίως τὴν περιουσίαν αὐτῶν, ἀλλ' ἐμφύτως ὅμως πάντοτε ὑπολογίζοντες, ὅτι ἡ θυσία αὐτῶν δὲν ἤθελεν ἀπομείνει ἀνευ ἀμοιβῆς, καὶ ὅτι τὸ κράτος τῶν τούρκων πασάδων ἤθελε διαδεχθῇ μικρὰ καὶ συνεχῆς διοικήσεις πασάδων Ἑλλήνων. Καὶ ἂν δέ τις ἀποδεχθῇ, ὅτι μανιάτης Μπέης ἠδύνατο νὰ παραιτήσῃ τὸ ἴδιον ἑαυτοῦ ἀξίωμα, ἀπέναντι μεγάλου καὶ καθαρῶς ἐγνωσμένου σκοποῦ, οὐδεμίᾳ ὅμως ἦτο δεκτὴ προσδοκία, ὅτι ἤθελεν ἀποβάλλει τὸν βαθεῖως ἐρριζωμένον αὐτοῦ ἐγωϊσμὸν χάριν τοῦ Κυβερνήτου, καὶ πρὸς ὄφελος κυβερνήσεως, ἥς καὶ ἑκάστην ἐτίθετο ἐν ἀμφιβόλῳ ἡ ἐθνικὴ ἐνέργεια, ἥτις ἰθεωρεῖτο ὡς ἡγορασμένη ὑπὸ τῆς Ρωσίας, καὶ ἣν ἐπολέμουν τοιοῦτοι ἀκριβῶς ἄνδρες, ὅποιοι εἶχον θεωρηθῇ πάντοτε ὑπὸ τῶν ἀπαιδευτῶν παληκαριῶν ὡς τὰ πρότυπα εὐρωπαϊκῆς μορφώσεως καὶ σοφίας. Εἰς ταῦτα δὲ προσετέθη καὶ ἡ φυσικὴ ἀποστροφή τοῦ ἐν μάχαις δεδοκιμασμένου καὶ ἥκιστα τὴν ἐν εἰρήνῃ ἱκανότητα ἐννοοῦντος πολεμιστοῦ, πρὸς ἄρχοντα οὐδέποτε ἐν πυρίτιδι δοκιμασθέντα. Οἱ Μαυρομιχάλοι εἶχον χύσει τὸ αἷμα αὐτῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ἐννέα δὲ καὶ τεσσαράκοντα τοῦ γένους αὐτοῦ εἶχεν ἰδεῖ πίπτοντας ὁ Μπέης ἐν τῷ πρὸς τοὺς Τούρκους πολέμῳ. Τὰ ἥρωϊκὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ Κυριακούλη καὶ τοῦ Ἡλία Μαυρομιχάλη ἀπολαύουσιν ἔτι ἐντίμου μνήμης παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ.

Τότε, μόλις ἀπηχῆσαντος τοῦ κρότου τῶν ὅπλων, ἦλθεν ὁ Κυβερνήτης Καποδίστριας, ὅστις, οὐδέποτε αὐτὸς πολεμήσας διὰ τοῦ ξίφους ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ἠθέλησε νὰ δρεψῇ τοὺς κερπούς τοῦ ἀγῶνος, στηριζόμενος ἐπὶ τῶν χερσίνων αὐτοῦ κατορθωμάτων, καὶ νὰ δεσπότη μόνος αὐτὸς καὶ ἀπεριόριστος τῆς Ἑλλάδος.

Ἐν Νησίῳ εἰπέ ποτε πρὸς τοὺς Μανιάτας : « Ἐγὼ εἶμαι ὁ θυρωρὸς, ὁ ἱστάμενος εἰς τὴν θύραν καὶ φυλάττων τὴν παρθένον Ἑλλάδα. »

Οὕτω δὲ τὸ κράτος τῶν πολυκρίθμων μικρῶν τυράννων ἐμελλε

νὰ θραυσθῇ βιαίως διὰ τῆς αὐθεντίας ἑνὸς μεγάλου τυράννου, αἱ δὲ τοπικαὶ ἐπιρροαὶ νὰ καταβληθῶσι καὶ ἐξαλειφθῶσι. Τοῦτο ἀπεκαλεῖτο ἐπισήμως : ἰσοπέδωσις τῶν παραχοποιῶν στοιχείων, νίκη τῆς τάξεως καὶ τῆς συγκεντρώσεως. τρυφερὰ μέριμνα ὑπὲρ τῆς παρθένου Ἑλλάδος. Τοιαῦται ὅμως ἰδέαι δὲν συνέφερον βεβαίως οὔτε εἰς τοὺς Μαυρομιχάλας ἰδίᾳ. οὔτε εἰς τοὺς Μανιάτας ἐν γένει.

Ὅτε τὸ πρῶτον συνηντήθησαν ὁ Κυβερνήτης καὶ ὁ τοσοῦτον δι' αὐτὸν ὀλέθριος Γεώργιος Μαυρομιχάλης, ὁ σφριγῶν νεανίας παρέστη πρὸ τοῦ ἄρχοντος τῆς Ἑλλάδος λαμπρὰν περιβεβλημένος στολὴν, ὥς τις τῶν κομψοπρεπῶν νέων. Ὁ Καποδίστριας ἀπηύθυνεν αὐτῷ, ἕνεκα τῆς ἐντελῶς ἀτόπου ἐκείνης παραστάσεως ἐν καίρῳ μεγάλης τῆς πατρίδος πτωχείας, αὐστηρὰν καὶ μακρὰν παραινεσίαν, κατάρθρωσε δὲ τοιαύτην νὰ ἐμποιήσῃ εἰς τὸν νεανίαν ἐντύπωσιν, ὥστε τὸ αἷμα τοῦ Γεωργίου ἀνέβῃ ἐξ αἰδοῦς εἰς τὰς παρειὰς αὐτοῦ. Οὐδένα ὅμως ἀπέφερε διαρκὴ καρπὸν ἡ νοουσιὰ ἐκείνη (1).

Ἄφ' ἑτέρου δὲ ὁ Πετρόμπεης εἶχεν ἤδη τὴν 3)15 Ὀκτωβρίου 1827 προσαγορεύσει τὸν Κυβερνήτην διὰ πεφυσημένης ἐπιστολῆς ὡς δῶρον τοῦ οὐρανοῦ, ἐπικαλούμενος ἐπ' αὐτὸν μὲν τὰς εὐλογίας, ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς δὲ τὴν ἄρὰν τοῦ Θεοῦ.

Ἄλλ' ἄφ' ἑνὸς μὲν, αἱ ἐκ μέρους τοῦ γηραιοῦ Μπέη ὀχληραὶ βοηθείας αἰτήσεις, ἐν ὀνόματι τοῦ πατριωτισμοῦ, κατόπιν ἀδιαφορία, ὑποψία καὶ τέλος ἔχθρα, ἦν οὐδ' αὐτὸ τὸ θέλημα γερουσιαστικῆς θέσεως κατάρθρωσε νὰ πράξῃ. ἄφ' ἑτέρου δέ, ἐκ μέρους τοῦ Καποδιστρίου, ἡ παροχὴ μετ' ἀνηδίας, σμικρύνουσα τὸ δωρούμενον διὰ τῆς σμικρότητος τῆς δωρούσης εὐμενείας, δυσπιστία καὶ προσωπικὴ ζηλοτυπία, ἥτις οὐ μόνον ἐξήρει τῶν κυβερνητικῶν χαρίτων τὴν πικτοδύναμον ἐν Μάνῃ οἰκογένειαν καὶ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῆς. ἀλλ' ἀπεμάκρυνεν αὐτὴν μάλιστα τῶν δημοσίων ὑπουργημάτων, καὶ κατεδίωκεν αὐτήν, καὶ καθίστα ἀληθὴ ἀποδιοπομπαῖον τραγὸν δι' ὅσα ἐν Μάνῃ συνέβαινον κα-

(1) Ἰδὲ Τερτζέτη, διήγησις κλ. σελ. 299.

κουργήματα, ἐγέννησαν τὴν μεταξὺ τῶν Μαυρομιχαλῶν καὶ τοῦ Καποδιστρίου ἔχθραν.

Τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν Μανιατῶν δὲν ἠδύναντο νὰ συμβιβασθῶσι, καθ' ὁλοκληρίαν, πρὸς τὰς περὶ ἀπολύτου ὑποταγῆς ἀπαιτήσεις τοῦ Καποδιστρίου, ὡς καὶ πρὸς τὸ καθόλου συγκεντρωτικὸν αὐτοῦ σύστημα, ὅστις ἐφαντάσθη ὅτι ὡς ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι οὕτω ταχέως ἔμελλε νὰ δεσπόσῃ καὶ τῆς Μάνης. ἐν ᾗ ἡ ὑπεροχὴ τῶν Μαυρομιχαλῶν ἠνώχλει αὐτόν· διὸ ἐκ παντὸς τρόπου ἐσπούδασε νὰ καταβάλλῃ αὐτὴν καὶ πρὸς τοῦτο ἀντέταξε τὴν φιλοδοξίαν καὶ ἀντιζηλίαν ἄλλων οἰκῶν, οἷον τοῦ Κουτούφαρη, Τζανετάκη, Μουρζίνου καὶ εἰ τιнос ἑτέρου. Ἐντεῦθεν πᾶσα αἰτήσις τῶν οἰκῶν τούτων τάχιστα ἐξετελείτο ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, ἀπερρίπτετο δὲ πᾶσα τῶν Μαυρομιχαλῶν. Ὁσάκις ὁ Πετρόμπεης ἀπῆτει χρηματικὰς ἀποζημιώσεις ἀνθ' ὅσων ἀπώλειε κατὰ τὸν ἀγῶνα, ὁ Καποδίστριας ἢ οὐδόλως ἢ γλισχρότατα ἤμειβε τὸν ὑπέροχον οἶκον· ὅστις καὶ χρῆμα καὶ αἷμα πολύτιμον ἔθυσίαν ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος. Ἐνθ' οὕτω προσεφέρετο ὁ Καποδίστριας πρὸς τὸν Πετρόμπεην, οἱ ὑπἄλληλοι αὐτοῦ προσεφέροντο λίαν ἱταμῶς ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ κατὰ τε τοῦ οἴκου τῶν Μαυρομιχαλῶν καὶ τῶν φίλων αὐτοῖς φρονούντων· ὁ νομάρχης μάλιστα *Γενοβέλης* οὕτω παρώργισε τοὺς Μαυρομιχάλας, ὥστε κατὰ τὸ Πάσχα τοῦ 1830 ἐξερράγη ἐν *Τζιμβοῖ* στάσις κατ' αὐτοῦ, ἧς ἡγεῖτο ὁ ἀδελφὸς τοῦ Πετρόμπεη *Τζανῆς*, ὃν δι' ἀπάτης συλλαβὼν ὁ Κυβερνήτης καθεῖρξεν ἐν Ναυπλίῳ ὡς φονεύσαντα. πρὸ ἐτῶν. ἀνθρωπὸν τινα· καθεῖρξε δὲ καὶ τὸν υἱὸν τοῦ *Τζανῆ* *Κατζάκου* ἐπὶ ἀποπειρᾷ φόνου κατὰ τοῦ ἐξαδέλφου αὐτοῦ *Πιεράκου*. Πάντες δὲ οἱ Μαυρομιχάλοι ἐπετηροῦντο ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας ὡς ἐπικίνδυνοι τῇ κυβερνήσει. Τοῦτο ἐξῆγειρε τοὺς Μανιάτας σύμπαντας φίλους τε καὶ ἐχθροὺς τῶν Μαυρομιχαλῶν, διότι πᾶσα προσβολὴ παρὰ ξένου κατὰ Μανιάτου ἀντανάκλαξ, κατὰ τὰ ἔθιμα τῶν Μανιατῶν, κατὰ πάντων αὐτῶν. Ἐντεῦθεν ἤρξατο ἀπειλητικὴ στάσις· πάντες ὠπλίσθησαν ὡς ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τῶν Τούρκων οὐδ' αὐτῶν τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδῶν ἐξαιρουμένων· ἐνθουσιασμός φλογερὸς ἐπύρωσε τοὺς πάντας· πεντακισχίλιοι ὑπὸ τὸν *Κωνσταντῖνον Μαυρομι-*

χάλην μαχηταὶ ὠρκίσθησαν νὰ ἐκστρατεύωσι κατὰ τοῦ τυράν-
 νου, εἰ μὴ ἐντὸς μιᾶς ἐβδομάδος ἀπεφυλακίζοντο οἱ συλληφθέντες
 Μαυρομιχάλοι· συνέστη πρόσκαιρος ἐπιτροπεία ἐκ δώδεκα ἀνδρῶν
 πρὸς διοίκησιν τῆς χώρας, καταργουμένης τῆς ἐξουσίας τοῦ Κα-
 ποδιστρίου· ὁ διοικητὴς τῶν Καλαμῶν *Κορνήλιος* ὁ ἐπιχειρήσας
 νὰ καταπολεμήσῃ τὰ λείψανα τῆς ὑπὸ τὸν Τζανῆν στάσεως, μό-
 λης ἠδυνήθη μετημφιεσμένος νὰ δραπετεύσῃ ὡς ἀπλοῦς ναύτης
 ἐπὶ πλοίου. Τούτων γινομένων, ὁ *Πετρόμπεης* διέτριβεν ὡς γε-
 ρουσιαστῆς ἐν Ναυπλίῳ. Εἰς μάτην ἐζήτησε παρὰ τοῦ Καποδι-
 στρίου ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, ὅπως, ὡς ἔλεγε, καθ-
 ησυχάζῃ τὰ πράγματα· ὁ Καποδίστριας δὲν ἔδιδεν αὐτῷ ἄδειαν.
 Τότε ἐδραπέτευσεν κατὰ Φεβρουάριον 1831 εἰς Ζάκυνθον ἐπὶ ἀγ-
 γλικοῦ πλοίου, τοῦ Γόρδωνος, ἀλλ' ἀποβιβασθεὶς εἰς Κατάκωλον
 τῆς Ἡλείας, ὁπόθεν ἐσκόπει νὰ μεταβῇ εἰς Λιμένι, συνελήφθη
 ὑπὸ τοῦ *Κωνσταντίνου Κανάρη*, εἰς καταδίωξιν αὐτοῦ σταλέντος,
 καὶ ἀπήχθη εἰς Ναύπλιον. Οὐδαμῶς δὲ λαβὼν ὁ Καποδίστριας
 πρὸ ὀφθαλμῶν ἐπιστολὴν τοῦ *Πετρόμπεη*, ἐν ἣ διαμαρτύρετο διὰ
 τὴν προσγενομένην αὐτῷ βίαν, ἀπλῶς βουλευθέντι ἵνα μεταβῇ εἰς
 τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πατρίδα πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν οἰκείων καὶ κατὰ
 παυσιν τῶν ταραχῶν, ἐκήρυξε διὰ διατάγματος αὐτόν τε καὶ τὸν
Κωνσταντῖνον ὡς λιποτάκτας· ἐπιτροπεία δ' ἐκ γερουσιαστῶν
 προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ *Βιάρου* ἐκήρυξε τὸν *πολιὸν Πετρόμπεην*
 ἔνοχον ἐσχάτης προδοσίας, οὗ ἕνεκα καθεῖρχθη ἐν τῷ *Ἰτζ-Καλέ*
 τῷ ἐτέρῳ φρουρίῳ τοῦ Ναυπλίου ἐπὶ ἑννέα ὅλους μῆνας ὡς κα-
 κοῦργος. Ἀμα ὁ ἀδελφὸς τοῦ *Πετρόμπεη* *Κωνσταντῖνος* ἔμαθεν
 ὅτι οὗτος καθεῖρχθη, ἀφίκετο εἰς Ναύπλιον ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει τοῦ
 Καποδιστρίου ὅτι θὰ ἔμενεν ἐλεύθερος· ἀλλ' ἅμ' ἀφικόμενος καὶ
 ἐτέθη ὑπὸ ἀστυνομικῆν ἐπιτήρησιν. Μάτην δὲ ὁ *Ρῶσος Ρίκορδ*
 παρακληθεὶς ὑπὸ τῆς *Ξξ* καὶ ὀγδοηκοντούτιδος μητρὸς τοῦ *Πε-*
τρόμπεη καὶ ὑπὸ τοῦ *Κατζάκου Μαυρομιχάλη*, παρεκάλεσε τὸν
 Κυβερνήτην ὅπως δέξηται τὸν *Πετρόμπεην* εἰς συνδιαλέξει-
 κατ' οἶκον πρὸς συνδιαλλαγὴν. Τέλος ἐπείσθη ὁ Καποδίστριας.
 Πρὸς τοῦτο δ' ὥρισθη ἡ συνδιάλεξις νὰ γίνῃ κατὰ τὴν 5ην
 μετὰ μεσημβρίαν τῆς 26ης Σεπτεμβρίου ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Κυ-

Κυβερνήτου παρόντος καὶ τοῦ ναυάρχου Ρίκορδ. Κατ' ἀπαίσειον σύμπτωσιν ὁ Καποδίστριας παραβᾷ τὴν ἑαυτοῦ ὑπόσχεσιν ἕνεκα ταραχῆς ἐκ τινος ἀρθρου τοῦ «*Ταχυδρόμου τοῦ Λορδίνου*» κατακρίνοντας τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ, δὲν ἐδεξάτο (26 Σεπτεμβρίου 1831) αὐτὸν εἰς ἀκρόασιν. Οὕτω δ' ὁ γέρον *Πετρόμπεης* νομίσας ὅτι σκοπίμως πρὸς ἐμπαιγμὸν ἐξήχθη ὑπὸ φρουρὰν ἐκ τοῦ «*Τετ-Καλέ*» καὶ ὑπὸ φρουρὰν ὡς κακοῦργος περιήχθη, ἐξεμάνη. Ἀπαγόμενος δ' αὐθις ἐκ τῆς οἰκίας Καποδιστρίου εἰς τὰς φυλακὰς παρεκάλεσε τοὺς φρουροὺς αὐτοῦ, ἵνα εἰ δυνατόν ἐπιτρέψωσιν αὐτῷ νὰ διέλθῃ ἔμπροσθεν τῆς οἰκίας, ἐν ᾗ κατέκουν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Γεώργιος καὶ ὁ ἀδελφὸς Κωνσταντῖνος Μαυρομιχάλης. Ἀφικόμενος δ' ἐκεῖ ὑπὸ τὰ παράθυρα ἐκράυγασεν ὁ γέρον φωνῇ τρεμούσῃ ἐξ ὀργῆς : «*Γιὰ σας παιδιὰ*». πρῶτος ὁ Γεώργιος ἀναγνώρισας τὴν φωνὴν τοῦ πατρὸς πρὸς τὸ παράθυρον ὁρμᾷ· καὶ ἰδὼν εἶπε πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον : «*ὁ γέρος*». «*Τί κάνεις ;*» ἐρωτῶσιν ἀμφότεροι. «*Τὰ βλέπετε*», ἀπαντᾷ ἐν μανίᾳ καὶ ἀπέρχεται ὁ πολιοῦς Μπέης. Αἱ λαχωνικαὶ αὐταὶ λέξεις ἐδήλουν μυρίους ὅσους διαλογισμοὺς καὶ σκοποὺς κρυφίους, οἵτινες συλλήβδην ἐγένοντο τῷ Κωνσταντίνῳ καὶ Γεωργίῳ τὸ σύνθημα τῆς ταχίστης δολοφονίας τοῦ Καποδιστρίου, ἣν καὶ ἐξετέλεσαν πράγματι τὴν ἑπαύριον 27 Σεπτεμβρίου. Ὁ Κωνσταντῖνος καὶ ὁ Γεώργιος διετέλουν ὑπὸ ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν, ἀλλὰ διὰ προσπειποιημένης ὑποταγῆς εἶχον κατορθώσει νὰ καταστήσωσιν, ἀπὸ μακροῦ, λίαν ἐλαφρὰν τὴν φρούρησιν αὐτῶν· ἐπρομηθεύθησαν δὲ καὶ ὅπλα ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ τοῦ ἐπόπτου αὐτῶν *Καραγιάννη*. Πολλὰκι δὲ ἤδη εἶχον ἐνεδρεύσει ἐν τῇ ὁδῷ τὸν Κυβερνήτην· ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησαν τὸ τόλμημα. Νῦν ὅμως ἀπῆτουν τὰ ἐν Μάνῃ νόμιμα νὰ μὴ ἀναβληθῇ ἐπὶ πλέον ἢ ἐκδίκησις.

Τὰ κατὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Κυβερνήτου οὕτως ἐκτίθησιν ἐπακριβῶς ὁ Γερμανὸς ἱστορικός τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος *Κάρολος Μένδελσον Βαλθόλδους*, οὗ πολλαχοῦ ἤδη ἐμνημονεύσαμεν :

«*Ἡ 27 Σεπτεμβρίου ἦν Κυριακὴ· ἡ πρώτη ἦν λαμπρὰ καὶ αἶθριος. Τῇ 6ῃ ὥρα καταλιπὼν τὸ δωμάτιον, ἐν ᾧ ἀπὸ μίᾳς ἡδῆ ὥρας· εἰργάζετο, ἀπῆλθεν εἰς τὸν μικρὸν τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος*

ναόν, ὅπως ἀκούσῃ τὴν λειτουργίαν. Συνώδευον δ' αὐτὸν ὁ εἰς μόνον πιστὸς μονόχειρ ἀπόμαχος ὁ Κοκῶνης καὶ ὁ στρατιώτης *Λεόντας*. Καθ' ὁδὸν συνήντησαν αὐτῷ ὁ Κωνσταντῖνος καὶ ὁ Γεώργιος Μαυρομιχάλοι, ἐχαίρέτισαν αὐτὸν καὶ σπεύσαντες προεπορεύθησαν αὐτοῦ εἰς τὸν ναόν. Ἔστησαν δ' οὕτως ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς στενῆς θύρας, ὥστε οἱ εἰσερχόμενοι εἰς τὸν ναόν ὤφελον νὰ διέρχωνται μεταξὺ αὐτῶν. Εἶχον ἐνδυθῆ λαμπρῶς, ὡς οἱ ἐπὶ ἐορτῇ κοσμούμενοι. Ἀντικρὺ δ' αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἀντιθέτου τῆς ὁδοῦ μέρους ἴσταντο οἱ ἀστυνομικοὶ ὑπάλληλοι οἱ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ὑπόπτων ἐπιτετραμμένοι, ὁ *Ἰωάννης Καραγιάννης* καὶ ὁ *Α. Γεώργης*.

Καὶ τοῦτο δηλοῖ τὴν ἀπελπιστικὴν τῆς κυβερνήσεως θέσιν: ὅτι ἠναγκάσθη νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν αὐτῆς μέτρων ὑπαλλήλοις, οἵτινες διαπραττομένου ἐγκλήματος κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους, παρίσταντο ἄδρανεῖς ἐν ἀδιαφορίᾳ καὶ μάλιστα συμπράττοντες. Ἀμφότεροι ἦσαν μεμυημένοι τὰ τῶν δολοφόνων σχέδια. Ὁ Καραγιάννης, ὁ ἀσυγγνώστῳ τῶν ἀρχῶν ἀμελεῖα διατελὼν ἀπὸ τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἐπιτηρητῆς τῶν Μαυρομιχαλῶν, γενόμενος ἐπὶ τέλους συνωμότης αὐτῶν, ἀπεφάσισε νὰ συντείνῃ ὅση δύναμις εἰς τὸν «φρόνον τοῦ τυράννου». Ἐξ μολὶς ἡμέρας πρὸ τῆς ἀπαισίου ἐκείνης Κυριακῆς εἶχε μάθει ἡ ἀστυνομία τὴν πρὸ μηνὸς γενομένην ἀγορὰν τῶν πιστολιῶν. Τοιαύτην ἀμέλειαν ὑπὸ τὴν αὐστηρὰν τοῦ Γιαννετᾶ διοίκησιν ἡδύνατό τις νὰ φαντασθῇ. Πρὸς τὸν Καποδίστριαν εἶχον ἀνακοινώσει ὁ ἀστυνόμος Ναυπλίου (1) καὶ ὁ Ἀγγλος Δῶκινς, ὅτι ἡ ζωὴ

(1) Ὁ Καποδίστριας, κατὰ τὰ δύο τελευταῖα τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ ἔτη ἤδρευεν ἐν Ναυπλίῳ, πόλει καθορισθεῖσῃ διὰ τοῦ 18^{ου} Ψηφίσματος τῆς ἐν Τροιζίνι Ἐθνοσυνελεύσεως, ὡς πρωτεύουσῃ τῆς ἑπικρατείας, ἣν ὅμως, ὡς ἐκ τῆς ἀναρχίας, εἶχεν ἐγκαταλίπῃ ἡ ἀ ν τ ι κ υ β ε ρ ν η τ ι κ ῇ Ἐ π ι τ ρ ο π ῇ καὶ μετέφερε τὴν ἔδραν τῆς κυβερνήσεως εἰς Αἰγίνα. Τῶν πραγμάτων ἀποκατασταθέντων, τὸ Ναύπλιον ὤρίσθη διαρκὲς ἔδρα τοῦ Κυβερνήτου καὶ διετέλεσε τοιαύτη μέχρι τοῦ 1834 (18 Σεπτεμβρίου), ὅτε, πολλῶν πόνων τῆς Πελοποννήσου προταθεισῶν, οἷον τοῦ

Ἀδελφάντιος Κοραΐς.

αὐτοῦ ἐκινδύνευεν. Ἄλλ' ἐκεῖνος ἀπέκρουσε τὰς θετικὰς καὶ εὐλόγους αὐτῶν παραστάσεις, ἀπαντήσας αὐτοῖς διὰ θρησκευτικοῦ ἀξιώματος : « Ἡ Θεία Πρόνοια ἀγρυπνεῖ ἐπὶ τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος. Θὰ σεβασθῶσι τὰς λευκάς μου τρίχας » (1). Ὅποια δαιμόνιος πεποίθησις. Ἐγκλημα σχεδὸν φάνεται ἐνώπιον τῶν αἵματηρῶν τῆς Μάνης ἐκδικητῶν ἢ τῆς Θείας Προνοίας ἐπίκλησις. Ὁ Καποδίστριας ἐγίνωσκε τοὺς Μανιὰτας καὶ τῆς Μάνης τὰ ἔθιμα. Τούτου δ' ἕνεκα εἶπε βραδύτερον ὁ λαός : « Ἡθελεν' ἀποθάνῃ ».

Συνεκλονήθη πῶς ὁ κόμης, ὅτε εἶδε τοὺς Μαυρομιχαλεούς ἱσταμένους πρὸ τῆς θύρας τοῦ ναοῦ καὶ ἡ τῆς προτεράκης νουθεσία ἐπῆλθεν αὐτῷ φοβερά. Ἐπὶ βραχὺ ἐδίστασεν· ἀνέβλεψε δὲ πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ Ροδίου καὶ ἡ τῆς σωτηρίας ἐλπίς διέλαμψεν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ· ἀλλ' ἀποβαλὼν ἀθύρως τὸν δειλὸν στοχασμὸν μετὰ μικρὰν ἀνάπαυλιν προεχώρησε καὶ ἀνέβη τὰς πρὸ τῆς θύρας τοῦ ναοῦ ὀλίγας βαθμίδας (2). Τότ' ἐξάγουσιν οἱ φρονεῖς τὰς διπλὰς σφαῖρας ἐχούσας αὐτῶν πιστόλας, σκοπεύουσι κατὰ τοῦ κυβερνήτου καὶ πυροβολοῦσιν. Ἡ σφαῖρα τοῦ προδότου Καραγιάννη ἀποτυχοῦσα τοῦ σκοποῦ εἰσδύεται εἰς τὴν ἀριστερὰν τῆς θύρας παραστάδα (3)· ἀλλ'

Ἄστρους καὶ τῆς Κορίνθου, ἡ πρωτεύουσα τοῦ Κράτους μετηνέχθη, λόγῳ τιμῆς πρὸς τὴν πόλιν τῆς Παλλάδος, εἰς Ἀθήνας (1 Δεκεμβρίου (1835)).

(1) Ὁ Γεώργιος Μαυρομιχάλης μάλιστα, εἰς τοσοῦτον ὠργίσθη κατὰ τοῦ Κυβερνήτου διὰ τὴν πρὸς τὸν πατέρα του προσβολήν, ὥστε ὤμοσε τὴν πρᾶξιν ὡς αὐτὸς οὗτος εἶπε πρὸς τὸν Πάτριον Ράγκον, φίλον αὐτοῦ καὶ τοῦ Καποδιστριαίου, ὃν παρεκάλεσε νὰ εἴπῃ τῷ Κυβερνήτῃ τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ. Ὁ Ράγκος ἀνεκοίνωσεν αὐτὴν τῷ Καποδιστρίᾳ, ἀλλ' ὁ ἀγαθὸς γέρον ἀπήντησεν : « Αὐτὰ εἶναι παράδοξα καὶ ἀδύνατα· εἶπε » καὶ τοὺς φίλους σου ὅτι δὲν πιστεύω νὰ τολμῇσωσι τι τοιοῦτον· διότι » μετ' ἐμοῦ θὰ φρονεῖσῃσι τὴν πατρίδα ». Ὁ μεσιτεύσας ἐξώρμησε τὸν Κυβερνήτην νὰ δειχθῇ ἐπισεικῆς πρὸς τοὺς Μαυρομιχάλας, ἀλλ' ἐκεῖνος ἔμεινεν ἀκαμπτος.

(2) Ἐντεῦθεν προήλθεν ἡ παροιμιώδης φράσις : « τὸ φερότεμόν ἐφαγὲ τὸν Κυβερνήτην ».

(3) Ἡ ὁπὴ αὕτη σώζεται μεχρι σήμερον. Οὐδεὶς δ' ὁ μεταβαίνων εἰς Ναύπλιον καὶ μὴ ἐπισκεπτόμενος τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος.

Κατὰ τὸν πρῶτον νόπον τῆς πράξεως θόρυβον, κατὰ τὴν
πρώτην πρὸ τοῦ ναοῦ φοβεράν σκηνὴν, ἡδύνατο ἱσως ὁ ἄλλος τῆς
πράξεως αὐτουργὸς Γεώργιος Μαυρομιχάλης νὰ διεκφύγῃ εὐκο-
λως μετὰ τοῦ Καρχιάνη διὰ τῆς ἐγγύς πόλης τοῦ Ναυπλίου.

Ἐν Μάνη ἦν ἐλεύθερος. Τούναντίον ὁμως κατέφυγε διὰ τῆς με-
γάλης ἀγορᾶς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἑλληνος ἀξιωματικοῦ Βαλ-
λιάνου, ἐν ᾗ ἐφάνη διατεθειμένος νὰ πωλήσῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ
ὅσον τὸ δυνατόν ἀκριβώτερον. Ὅτε ὁμως προσώρμησε τὸ θορυβώ-
δες πλῆθος μετέβαλε σχέδιον καὶ ἀναρριχηθεὶς εἰς χθαμαλὸν τινα
τοῖχον κατεπήδησεν εἰς τὸν κῆπον τοῦ κυρίου Ρουὰν καὶ μόλις
ἀναπνέων ἐφώνησεν: «Ὁ τύραννος δὲν ζῇ πλέον. Ἐπεσεν ἀπὸ
τὰς χεῖρας τὰς ἰδικὰς μου καὶ τοῦ θεοῦ μου. Νᾶ μὲ ἀσφαλίσετε».
Παρέδωκε τὸ αὐτοῦ ὄπλον πρὸς τὸν συνταγματάρχην Πελλιὸν
καὶ ἐνόμισεν ὅτι ἐξησφαλίσθη. Περί τὴν ἐσπέραν ὁμως αὐτόπται
ἐμαρτύρησαν ὅτι ὁ φονεὺς Γεώργιος Μαυρομιχάλης εἶχε κρυβῆ
ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ· εὐθὺς δὲ πλῆθος λαοῦ λυσ-
σῶν περιεκύκλωσε τὸ μέγαρον τῆς πρεσβείας ἀπαιτοῦν διὰ κραυ-
γῶν ἐκδίκησιν. Ἐν τῷ θορύβῳ ἐπεφάνη ὁ φρούραρχος Ἀλμέϊδας
καὶ ἐζήτησε τὴν παράδοσιν τοῦ κακούργου, ἐν ὀνόματι τῆς προ-
καίρου τριανδρίας, ἣν περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας
εἶχε συστήσει ἡ Γερουσία ἐκ τοῦ Αὐγουστίνου Καποδιστρίου,
τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Κωλέττη πρὸς διοίκησιν τῶν κοινῶν.
Ἐδειξε πρὸς τὸν Ρουὰν τὸ ὑπὸ τὰ παράθυρα αὐτοῦ συνηθρο-
σμένον πλῆθος καὶ παρετήρησεν αὐτῷ ὅτι, ἐὰν ἀρνηθῇ, ἐμελλε
ν' ἀποβῇ ἀδύνατος ἡ χαλίνωσις τῆς μαίνεως τοῦ λαοῦ (1). Πα-
ρέστησε τότε πρὸς τὸν Μπειζαδὲν (2) Γεωργίον, ὅτι προὔκειτο
περὶ τακτικῆς αὐτοῦ δικῆς, ἥτις ἐμελλε νὰ γείνῃ ὑπὸ τὰ ὄμματα
πάσης τῆς Εὐρώπης, καὶ ὅτι ἤθελεν εἶναι πολὺ ἀσφαλέστερος
ἐν ταῖς χερσὶ τῶν δημοσίων ἀρχῶν ἢ ἐντὸς οἰκίας πολιορκου-
μένης ὑπὸ λυσσώδους πλῆθους. Καὶ διεμαρτυρήθη μὲν ἐκεῖνος

(1) Ἡ διαπρεπὴς διαγωγὴ τοῦ ἐκ Πορτογαλλίας συνταγματάρχου
Ἀλμείδα παρώτρυνε τοὺς ἀντιπρέσβεις Δωκίνας καὶ Ρουὰν, προσω-
πικῶς δ' ἐλέγξαντες οὗτοι τὸν Ἀλμέϊδαν ἠπέλιθσαν ὅτι θὰ διακόψωσι τὰς
διπλωματικὰς σχέσεις καὶ θὰ ἐπιβῶσιν εἰς τὰ πλοῖα αὐτῶν ὁ Ἀλμέϊδας
ἀπήντησε πρὸς αὐτοὺς: «ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, κύ-
ριοι, καλὸν ταξεῖδι, ἐγὼ δέ εἰς τὰ χρέη μου» καὶ
ἔστρεψε τὰ νῶτα

(2) Οὕτως ἐκαλεῖτο ὡς υἱὸς τοῦ Μπέη (Πετρόμπεη).

ζωηρότατα· ἀλλ' ἀπεφάσισε τέλος ν' ἀπέλθῃ, κατιδὼν ὅτι αὐτὴ ἢ πρὸς προστασίαν αὐτοῦ καλὴ διάθεσις οὐδόλως εἶχε τὴν πρὸς τοῦτο δύναντα. Παρεκάλεισεν ὅμως ὅπως συνοδεύσῃ αὐτὸν Γάλλος τις ἀξιωματικός· ὁ δὲ Ζερὰρ καὶ ὁ Ρουὰν ἔπεισαν τὸν συνταγματάρχην Πελλιδὸν ἵνα ἐκπληρώσῃ τὸ φιλόπρωπον ἐκεῖνο καθήκον. Οὕτω δὲ στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ βραχίονος τοῦ Πελλιδὸν διήλθεν ὁ Γεώργιος Μαυρομιχάλης τὸν ἀπειλητικὸν καὶ ἔνοπλον ὄμιλον.

Ἡ συκοφαντία κατηγόρησε βραδύτερον τοὺς Γάλλους ὡς συνενόχους τοῦ κακουργήματος, πρόφασιν ἴσως λαβοῦσα τὴν πρᾶξιν τοῦ Πελλιδὸν τὸν ἀντιπρόσωπον ὅμως, εὐκαιρὸν εἶναι νὰ ἀναμνήσωμεν ὅσον συμφέρον εἶχεν ἡ Γαλλία νὰ παραδοθῇ ὁ Μπεϊζαδὲς εἰς τακτικὰς δικαστικὰς ἀρχὰς καὶ νὰ κριθῇ δικαστικῶς. Νέα τις πρᾶξις ἀμερικανικῆς δικαιοσύνης (*Δύντισιος νόμος*) πρὸ τῆς φιλίας τοῦ ἀντιπροσβεβυτοῦ γενομένη ἤθελε παράσχει εὐρὺ στάδιον εἰς τὰς μάλλον παρακεκινδυνευμένας ὑποθέσεις ἐπὶ τῆς τοσοῦτον συγκεχυμένης ταύτης ὑποθέσεως καὶ ἤθελε γείνει ἀφορμὴ σχολίων λίαν δυσαρέστων τῇ Γαλλίᾳ. Καθότι ἡ ἀγανάκτησις τοῦ λαοῦ εἶχε τοσοῦτον κορυφωθῇ, ὥστε οὗτος ὑλάκτει κατὰ γράμμα ζήτησιν ἐκδίκησιν (2). «*Ἡ σκοτώσατε τὸν φονέα καὶ πιάσατε τοὺς συμβούλους, εἰ δὲ μὴ θὰ κάνωμεν ἐκδίκησιν μοναχοὶ μας!*» Ὁ Κοιλοκοτρώνης ἀναφέρει, ὅτι ἡ κυβέρνησις ἠναγκάσθη ἐκ τῶν διαθέσεων τούτων τοῦ πλήθους νὰ συστήσῃ στρατοδικεῖον.

Ὁ Γεώργιος Μαυρομιχάλης μετηνέχθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ προὔριον Μπουρτζε, εἶτα δὲ εἰς τὴν εἰρκτὴν τοῦ *Ιεζ-Καλέ*. Ὅτε ἠγγέλθη αὐτῷ ὅτι ἐμελλε νὰ παραπεμφθῇ ἐνώπιον στρατοδικείου, ἀντίστη ἀρνούμενος νὰ νῦνγνωρίσῃ τὴν ἀρμοδιότητα τοιοῦτου ἐξαιρετικοῦ δικαστηρίου. Εἶχεν, εἶπε, βαθμὸν στρατηγοῦ πῶν ἀτάκτων τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ἦν μέλος τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως, ἥτις ὑφίστατο ἔτι νομίμως. Ὑπεδείκνυε δὲ οὕτως ὅτι μόνῃ ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις εἶχε δικαίωμα νὰ δικάσῃ αὐτόν. Σχερὰ βε-

(2) Εἰς τὴν μάλιστα καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ πρίγκηπος Κ. Καρατζᾶ, οὗτινος ἡ κατὰ τοῦ Καποδιστρίου ἔχθρα ἦν γνωστοτάτη.

θαίως ἢ ἡ βάσις τῆς ἐκ τῆς γερουσίας πηγασάσης ἐκείνης διαδικασίας. Κατὰ τὴν στιγμὴν ὅμως ἐκείνην ἐμπαθοῦς ἐρεθισμοῦ, καθ' ἣν ἤρχιζεν ἡ δίκη καὶ «*ἡ Ἑλλὰς ὁλόκληρος πενθηγοροῦσα ἐζήτει δικαιοσύνην*», κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Στούρτζα, οὐδόλως ἦν δυνατόν νὰ προσδοκᾷ τις ὅτι ἤθελε κατισχύσει ἡρεμὸς τις καὶ ἀμερόληπτος τῶν πραγμάτων ἐκτίμησις. Μετὰ βιαίαν προανάκρισιν, καθ' ἣν δὲν ἐπετροπή τῷ κατηγορουμένῳ μηδὲ νὰ συγκοινωνήσῃ καὶ ἄνευ μαρτύρων πρὸς τὸν δικηγόρον αὐτοῦ, τὸν Ἀγγλον φιλέλληνα Μάσσον, ἐκήρυξεν ἑαυτὸ ἀρμόδιον τὸ ὑπὸ τῆς γερουσίας συσταθὲν στρατοδικεῖον, καίτοι ὁ Μάσσον σφοδρότατα καὶ εὐφυῶς προσέβηκε τὴν ἀρμοδιότητα ταύτην, καὶ κατεδίκασε τοὺς κατηγορουμένους Γεώργιον Μαυρομιχάλην καὶ Ι. Καραγιάννην εἰς τὸν διὰ τουφεκισμοῦ θάνατον, τὸν δὲ συνένοχον Α. Γεώργην εἰς δεκαετὴ δεσμά. Ὁ Γεώργιος Μαυρομιχάλης μάλιστα κατεδικάσθη καὶ εἰς τὴν τῶν πατροκτόνων ποινὴν, τὴν ἀποκοπὴν δηλαδή τῆς χειρός, ἣν ἐχάρισεν ὅμως αὐτῷ ὁ ἀδελφός «*τοῦ ὕψι λοίπαιτου θύματος*». Ὁ ὑπερασπιστὴς Μάσσον ἐπεκαλέσατο ὑπὲρ τοῦ πελάτου αὐτοῦ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως καὶ ἐκήρυξεν εὐπαρρησιάστως ὅτι πᾶσα καταδίκη τοῦ Γεωργίου ὑφ' οἵουδήποτε ἄλλου δικαστηρίου ἤθελεν εἶναι πολιτικὴ δολοφονία. Ἦλχθη δὲ τοῦτο τόσῳ προσβλητικῶς εἰς τὰ ὦτα τῶν εὐαισθητῶν δικαστῶν, ὥστε ὁ γέρων Φωτομάρας ὁ πυροβολήσας κατὰ τοῦ Κωνσταντίνου καὶ παριστάμενος νῦν ὡς πρόεδρος τοῦ δικαστηρίου ἀνεκάλεσε τὸν Ἀγγλον εἰς τὴν τάξιν. Ἴδιον ἀναθεωρητικὸν δικαστήριον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον κατασταθὲν ἐπέκύρωσεν ἀπλῶς τὴν πρωτόδικὴν ἀπόφασιν· ἀπεκρούσθη δὲ ἡ περὶ ἀκυρότητος ἔνστασις, ἣν ὑπέβαλεν ὁ Μάσσον κατὰ τῆς ἐπικυρωτέας ἀποφάσεως. Ἡ ἐκτέλεσις τῆς ποινῆς τοῦ Καραγιάννη προτείναντος νάνακαλύψῃ σπουδαῖα ἀνεστάλη· μετὰ δ' ἑξ μηνῶν ἐπέτυχεν αὐτός νὰπολυθῇ ἐντελῶς.

Ἡ καταδίκη ἐμελλε νὰ ἐκτελεσθῇ τῇ πρώτῃ τῆς 10 Ὀκτωβρίου ἐπὶ τῶν ὀχυρωμάτων τοῦ φρουρίου. Ὁ γηραιὸς Πετρόμπεης ἔβλεπεν ἀπὸ τῆς εἰρκτῆς αὐτοῦ τὸ θλιβερόν θέαμα. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀπέτεινε πρὸς αὐτὸν τρεῖς τὸν ἔσχατον ἀποχαιρετισμόν,

εἶτα δὲ προὐχώρησεν ὁ ἐξημμένος νέος σπριγῶν καὶ πλήρης ἀκμῆς. Ἡ χάρις αὐτοῦ καὶ ἡ ἀνθοῦσα σωματικὴ δύναμις εἶχον ἀνέκα-
θεν προσελκύσει πρὸς αὐτὸν τὰς καρδίαις τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ.
Οὐδεὶς ὀφθαλμὸς ἔμεινεν ἄδρακος, ὅτε προβάς στερεῶ τῷ βήματι
ἔστη πρὸ τῶν ἐπιτετραμμένων τὴν ἐκτέλεσιν στρατιωτῶν καὶ
ἀπέσπασε τὸ περὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ δέμα, ὅπως θεωρήσῃ ἔτι
τὴν πόλιν, τὴν θάλασσαν, τὰ πάτρια βουνὰ καὶ ἀναπνεύσῃ τὸν
καθαρὸν τῆς πατρίδος ἀέρα. Ἀνέκραξε τότε πρὸς τοὺς παριστα-
μένους οἰνοὶ κληροδοσίαν καταλείπων αὐτοῖς τοὺς ἐξῆς σημαν-
τικούς λόγους : « *Ἀδελφια ! ὁμόνοια, ἀγάπη* » καὶ διέταξεν ὁ
ἴδιος : « *πῦρ !* » δι' ἐντόνου φωνῆς. Αἱ πρῶται βοαὶ ἐπέτυχον
καὶ ὁ Γεώργιος Μαυρομιχάλης ἔπεσε χαμαὶ νεκρός.

Θὰ ἡμάρτανε βεβαίως ὁ ἱστορικός κατὰ τοῦ ἠθικοῦ νόμου,
εἰ ἐπεζήτηι μεγαλορρήμονας φράσεις, ὅπως περιχαλλύνη τὴν πολι-
τικὴν δολοφονίαν ἀναιμνησκόμενος τὸν *Ἀρμόδιον* καὶ *Ἀριστο-
γέιτονα*. Ἡ δολοφονία εἶναι πάντοτε ἀποτρόπαιος, καίτοι ἐνίοτε
ἡ ἠθικὴ κατάστασις τοῦ φονέως δικαιολογεῖ ἐπιεικεστέραν τινὰ
κρίσιν. Οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὁπαδοὶ τοῦ Κυβερνήτου ἀπέμειναν
ἐνεοὶ ἐκ τῆς φρίκης. Ὁ Κολοκοτρώνης, ὅστις ἐφ' ὀλόκληρον ἐσπέ-
ραν ἐτήρησε μυστικὴν τὴν φοβερὰν εἰδησιν ἐν Τριπόλει, λέγει :
« *Τὴν αὐγὴν, ὅπου τὸ ἔμαθαν οἱ πολῖται τῆς Τριπολιτιᾶς, ἔμει-
ναν νεκροὶ ἀφῆσαν τὰ ἐργαστήριά των, ταῖς δουλιαῖς τους καὶ
ἐπερπατοῦσαν εἰς τοὺς δρόμους ὥσάν τρελλοί* », καὶ ὅτι παρα-
κληθεὶς ὑπὸ τῶν προϋχόντων τῆς Τριπόλεως ἠναγκάσθη νὰ λα-
λήσῃ μίαν ὅλην ὥραν εἰς τοὺς κατοίκους συνιστῶν αὐτοῖς ἡσυ-
χίαν καὶ τάξιν ἐν τῇ κρίσιμῳ ὥρᾳ. Καὶ ἐν Ναυπλίῳ ὡπαύτως,
ὅπου ὀδυρόμενος, προϋτήνησεν αὐτῷ ὁ λαός. λέγει ὁ Γερσος ὅτι
παρήγγειλεν : « *ἡσυχίαν !* ». Ἐκεῖ δὲν ἔλειπον βεβαίως μετὰ τῶν
ἐκθύμων ὁπαδῶν τοῦ Κυβερνήτου καὶ φανατικοί, αἵτινες εὐχαρί-
στως ἐξεμεταλλεύοντο τὸ γινόμενον ἐγκλήμα ὑπὲρ τῶν φαιρι-
στικῶν αὐτῶν σκοπῶν καὶ ὀφρακινόμενοι τακτικὴν καὶ ἀποτελε-
σματικὴν συνωμοσίαν ἐπέριπτον τὰς σκοτεινοτάτας τῶν ὑπο-
νοιῶν κατ' ἀνδρῶν, οἷοι ὁ Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Κωλέττης, καὶ
κατ' αὐτῶν ἔτι τῶν ἀντιπρέσβειων τῶν δυτικῶν Δυνάμεων. Ἦ

ἀγρία δολοφονία τοῦ Μαυρομιχάλη πρέπει ἐν πρώτοις, νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔργον τῆς αἱματηρᾶς ἐκείνης ἐκδικήσεως, ἣτις ἐν Μάνῃ στενώτατα συνδέεται πρὸς τὴν φύσιν τῆς χώρας καὶ τῶν ἀνθρώπων. Ὅπου ἡ ζωὴ ὁμοιάζει πρὸς διαρκῆ πόλεμον, ἄτοποι βεβιαίως εἶναι αἱ ἥρεμοι ἔννοιαι περὶ ἀγαθῆς ἀστικῆς συμπεριφορᾶς καὶ ἀστυνομικῆς καλῆς διαγωγῆς. Τὸ μέτρον τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ δὲν ἐφαρμόζεται ἐν τῇ Μάνῃ. Δυνατὸν ἴσως ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ ἱστορίᾳ νὰ εὑρεθῇ ἀνάλογόν τι πρὸς τὸν φόνον τοῦ Κυβερνήτου συμβάν· δυνατὸν ν' ἀναμνησθῇ τις τοῦ Νάβιδος καὶ τοῦ Ἰππάρχου.

Ἀπαιτεῖται ὅμως μεγίστη κοσμοπολιτικὴ σύγχυσις κρίσεως, ὅπως προβῇ τις εἰς παραλληλισμὸν τοῦ Μαυρομιχάλη πρὸς τὸν Σάνδ (1) καὶ παραβάλλῃ τὴν γαργὴν ἐκείνου πράξιν πρὸς τὴν βραδείαν ἐνέργειαν τοῦ ἀγαθοῦ τούτου, ἀλλὰ νοσηροῦ καὶ ἐξημμένου Γερμανοῦ, ὃν εἶχεν ὑποτάξει ἡ γόησσα πνευματικὴ δύναμις τοῦ *Karoline Follen* (2). Ὁ Γεώργιος καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Μαυρομιχάλοι ἀπεῖδον εἰς τὸ ὄνειδος καὶ τὴν ἐκπτώσιν τῆς οἰκογενείας αὐτῶν, εἰς τὰ δεσμὰ τοῦ αὐτῶν γενάρχου καὶ ἀπηλλάγησαν τοῦ οἰκογενειακοῦ αὐτῶν ἔγθρου ἀνευ πολλῆς σκέψεως διὰ τολμήματος, οὕτινος τὸ νόμιμον ἥκιστα πρότερον ἀνελογίσαντο, ὡς γνήσια τῆς φύσεως τέκνα. Δὲν πρέπει τις ὅμως ἔνεκα τούτου ν' ἀπογυμνώσῃ τὴν πράξιν τοῦ πολιτικοῦ αὐτῆς χαρακτῆρος, ὅστις πρόδηλος κατεφάνη ἐν τῇ δίκῃ

(1) Ὁ Μένδελσον Βαρθόλδους ἐννοεῖ τὸν περιβόητον ἐν Γερμανίᾳ καταστάναττα φονέα τοῦ Γερμανοῦ κωμωδοποιοῦ Κ ο τ ζ ε β ο υ. Ὁ ἐξημμένος οὗτος νεανίας, ὑπολαβὼν, ὡς καὶ πολλοὶ τότε τῶν δημολίκων αὐτοῦ, τὸν Κοτζεβού ὡς ὄργανον τῆς κατὰ τῶν ἐθνικῶν πόθων τῶν γερμανῶν ἀντιδράσεως, καὶ ἐκ τοιοῦτων ἰδεῶν ἐρμηνεύσας τὸν ἐν ταῖς κωμωδίαις αὐτοῦ σατυρισμὸν τῆς ἀκαδημαϊκῆς ἐλευθερίας, ὑπὲρ ἧς ἐμάχετο τότε ἐκθυμὸς ἡ γερμανικὴ νεότης, μετέβη ἐξ Ἰέννης εἰς Μίγγαϊμ, ὅπου διέμενεν ὁ ποιητής, καὶ ἐρόντευεν αὐτὸν δι' ἐγχειρίδιον ἐν τῷ δωματίῳ του τὴν 11 Μαρτίου 1818, ἀνακρίζων· «Λάβε, προδότα τῆς πατρίδος».

(2) Ὁ Φ ο λ λ ε ν ι ο ς ἦν φίλος τοῦ Σάνδ, ὑποστάς μάλιστα καὶ καταδιώξας ἔνεκα τῆς δολοφονίας τοῦ Κοτζεβού.

Β. Μπουντούρης

καὶ κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ Γεωργίου Μαυρομιχάλη. Διπλωματικαὶ ἐκθέσεις μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Κυβερνήτου γραφεῖσαι βεβαιοῦσι ρητῶς ὅτι τὸ πάθος, ὅπερ ἐκ τῆς κτηνώδους ἐπεμβάσεως τῆς Ρωσίας εἰς τὰς ἐσωτερικὰς τῆς Ἑλλάδος ἱριδας καὶ τῆς ἐν Πόρῳ καταστροφῆς καὶ τῆς ἀναγκαίας πατριωτικῆς πράξεως τοῦ Μισοῦλη ἐξηκολούθει ἔτι βιαίως συνταράσσον τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων, ἐπλήρου καὶ ἔτρεφεν αὐτὰς δι' ἀπαισιῶν σχεδίων. Τὸ πάθος δι' οὗ ὁ Βέρνερ (1) ὑποδεικνύει τὸ πολιτικὸν ἐμπόρευμα κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, εἶναι ἀναντιρρήτως ζωηροτάτη ἀπήχησης τοῦ ληκυθίου κόμπου τῆς Νέας Γερμανίας. «Οἱ Ἕλληνες, λέγει, ἠλευθερώθησαν τοῦ τυράννου αὐτῶν Καποδιστρίου κατὰ γνησίως ἀρχαῖον τρόπον· οὐχὶ δι' ἱφημερίδων καὶ ἀνάνδρου περὶ ἐλευθερίων φλυαρίας, ἀλλὰ διὰ τοῦ ξίφους. Αὐτὴ εἶναι ἀληθής, πλαστικὴ ἐλευθερία· οὐχὶ ἡ ἡμετέρα, ἡ ἐν εἰκόνι μόνον, ἡ ρωμαντικὴ· οὐχὶ δολοφονία, ἀλλ' ἔντιμος μάχη. Βαθυτάτην πάντοτε ἡσθανόμην ἐν τῇ ψυχῇ μου ἀντιπάθειαν βλέπων τὸν πανοῦργον ἐκεῖνον διαπεπονηρευμένον καὶ ἐν τῇ σχολῇ τοῦ δεσποτισμοῦ γεγηρακότα πολιτικὸν ἡγούμενον λαοῦ ζήσαντος καὶ θανόντος ὑπὲρ ἐλευθερίας μόνον καὶ πίστεως. Οὕτω δὲ καὶ ἐκυβέρνησεν· οὐδὲν ἄλλο ἦν ἡ κυβέρνησις αὐτοῦ ἢ ἀδιάκοπος παιδοκτονία, διαρκὴς ἀπόπειρα δηλητηριασμοῦ τῆς ἐλευθερίας. Ἀπηγόρευσε τάνωτερα διδασκῆται τὰ ὑπερβαίνοντα τὸν κύκλον τῆς ἀριθμήσεως καὶ γραφῆς· τὴν ἐλευθεροτυπίαν ἐξέσπασε πρόρριζον καὶ ἐπέβαλε λαῶ παιδων καὶ αὐτὴν τῆς ἀρθρώσεως τὴν λογοκρισίαν. Ἀναμφίβολος βεβαίως εἶνε ἡ ἐπίδρασις πολιτικοῦ ἐμπυρέυματος ὑπὸ τὴν πρὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Σπυριδωνος καταστροφῇ. Συνέπεσεν ἵνα ὁ τοῦ οἴκου τῶν Μαυρομιχαλῶν ἐχθρὸς φανῇ αὐτοῖς συγχρόνως καὶ ὡς τύραννος τῆς πατρίδος. Ἦν δὲ δυνατόν ἵνα οὗτοι παρίδωσιν ὅτι ὁ Κυβερνήτης ἐν τῷ ἐκρωσιαστικῷ αὐτοῦ ζήλω ἔθηκε Ρώσους ἀξιωματικούς

(1) Διάσημος Γερμανὸς Παιδογράφος μετὰ τοῦ Ἑρρίκου Χάινε ἀρχηγὸς «τῆς Νέας Γερμανίας» ὁμάδος ποιητῶν καὶ λογογράφων, ἀγωνισθέντων μετὰ τὴν Ἰουλιανὴν τοῦ 1830 ἐν Γαλλίᾳ ἐπανίστασιν ὑπὲρ τῆς κοινωνικῆς, ἐπιστημονικῆς, καὶ φιλολογικῆς ἀνακινήσεως τῆς Γερμανίας.

ἐφ' ἑκάστου πλοίου, ὅτι ἱταπείνωσι τὸν ἐλεύθερον τῆς Ἑλλάδος στόλον εἰς ὄργανον τῶν ἀνατολικῶν τοῦ Τσάρου σχεδίων, αὐτὰ δηλαδὴ ἔκείνα τὰ ἀγανάκτησιν προξενούντα γεγονότα, ἅτινα παρώρμησαν τὸν ἀτρόμητον τοῦ Μισοῦλη πατριωτισμὸν εἰς τὸ ἐν Πόρῳ ὀλοκαύτωμα; Οὕτω δὲ συνεπλήχθησαν εἰς ἄλυτον δεσμὸν τὸ ψυχολογικὸν αἷτιον τῆς αἰματηρᾶς ἐκδικήσεως καὶ ὁ πολιτικὸς παράγων. Καὶ ἂν δ' ἔτι σπινθήρ τις μόνος εὐγνωμοσύνης παρέμενεν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν ἀπὸ τῶν χρόνων ἐκείνων, καθ' οὓς ὁ Καποδίστριας παρέσχεν εὐεργεσίας εἰς τινὰ μέλη τῆς μαυρομιχαλικῆς οἰκογενείας, ἤθελεν ἀναγκάτως σβεσθῆ, ἅμα προκείμενης ἐκλογῆς μεταξὺ τοῦ προσωπικοῦ φίλου καὶ τοῦ ἐχθροῦ τῆς Ἑλλάδος.

*Καὶ μείζον, ὅστις ἀντὶ τῆς αὐτοῦ πάτρας
φίλον νομίζει, τοῦτον οὐδαμοῦ λέγω.*

Καθότι ἀναντίρρητον ἦτο, ὅτι ἐν τῇ ἀγρίᾳ καὶ ἀχαλινώτῳ φύσει τῶν Μανιατῶν ἔβοσκεν ὁ μέγας καὶ σφοδρὸς ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος ἐνθουσιασμός, ὅστις εἶνε τοσοῦτον περιφανὲς καὶ πληθεὶς ἐλπίδων χαρακτηριστικὸν τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων. Ἐνῶ δὲ οὐδεὶς ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν εὐγενεστέρων καὶ μεμορφωμένων Ἑλλήνων ὁ μὴ καταδικάζων τὸ μέσον, οὐδεὶς ὑπῆρχεν ἐπίσης ὁ μὴ ἐλπίζων, ὅτι ἡ κακὴ καὶ ἀπόβλητος πρᾶξις ἤθελεν ἀποφέρει *κρείττονας* καρπούς. Παρὰ τῇ ἀντιπολιτεύσει ὑπεχώρησε πρὸς στιγμὴν ἐνώπιον σοβαρῶν καὶ γενικῶν πατριωτικῶν σκέψεων τὸ μῖσος, ὅπερ εἶχεν ὁμόσει αὕτη κατὰ τοῦ Κυβερνήτου.

Καὶ αὕτη ἡ φατριαστικὴ ἐφημερίς «ὁ Ἀπόλλων», ὥκτειρε τὴν πρᾶξιν ἐκ γενικῆς ἀνθρωπίνης ἐπόψεως, δηλώσασα ὅμως, ὅτι πολὺ ἀπέτρεχε τοῦ νὰ καταδικάσῃ αὐτὴν ἐκ πολιτικῶν λόγων. «Ὡς ἄνθρωποι, ἔγραψε, πενθοῦμεν μόνον καὶ θρηνοῦμεν ἐπὶ ταύτῃ τραγικῇ καταστροφῇ· ὡς πολῖται ὅμως σκεπτόμεθα ἄλλως». Τοιαῦται ὑπῆρξαν καὶ αἱ διαθέσεις τῶν χηρῶν τοῦ Μεσολογγίου. αἵτινες, πενθοῦσαι τέως, ἀπέβαλον τὰ μελανὰ ἐνδύματα, ὡς παρελθόντος τοῦ ἐπὶ τῇ πατρίδι πένθους. Οἱ μαθηταὶ τοῦ ἐν Αἰ-

γίνῃ Γυμνασίου ἐώρτασαν τὴν πρᾶξιν τῶν Μανιατῶν, καὶ ἔψα-
λαν τὸ παλαιὸν ἄσμα τοῦ Ἀρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος. Καὶ
ὁ ποιητὴς δὲ Ἀλέξανδρος Σοῦτσος ἀνέμνησε τοὺς χρόνους τῶν
Πεισιστρατιδῶν, καὶ ἐπανηγύρισεν ἔνθους τὸν νέον φονέα :

«Μιμητὴς τοῦ Ἀρμοδίου, καὶ Ἀριστογείτων νέος,
«Σκέπασε, Μαυρομιχάλη τὸ σπαθί σου, μὲ μυροῖνῃ.
«Τὸν προδότην τῆς πατρίδος κύππα, . . κύππα καὶ γενναίως
Πέθαρε καθὼς ἐκεῖνοι.»

Πρὸς τὴν τοιαύτην, ἄμετρον πολλάκις ἐκδήλωσιν τῆς ἐπὶ τῷ
«τέλει τοῦ τυράννου» ἀγαλλιᾶσεως συνεδέοντο χιμαιρικαὶ περὶ
τοῦ μέλλοντος ἐλπίδες. Ἐνομίσθη ἐν γοητευτικῇ πλάνῃ, ὅτι διὰ
τοῦ αἵματος τοῦ Κυβερνήτου εἶχε διαλυθῇ καὶ ἐξαλειφθῇ πᾶσα
ἔχθρα, καὶ ὅτι μόνον τὸ πρόσωπον τοῦ Κόμητος παρεκώλυσε τὴν
συνδιαλλαγὴν τῶν κομμάτων. Πρῶτον ὅμως ἔπρεπε νὰ χαρῶσιν οἱ
ἄνθρωποι, ἂν ἐπῆρχετο ἀπλῶς καὶ μόνον ἀσφάλεια προσώπων καὶ
κτήσεων. Οἱ ἀντιπρέσβεις διετήρησαν ἐν Ναυπλίῳ τὴν δημόσιον
τάξιν καὶ ἡσυχίαν, διατάξαντες νὰ καταληφθῶσι τὰ Φρούρια ὑπὸ
ναυτικοῦ στρατοῦ τῶν συμμάχων στόλων. Ἐν τῷ μεταξύ δὲ ἡ
Γερουσία, συγχειμένη ἐξ 27 Γερουσιαστῶν ὁπαδῶν τοῦ Κυβερνή-
του, ἀντέγραψε καὶ ἐξετέλεσε τολμηρῶς καὶ ταχέως τὰδε : Διὰ
κήρυκος ἀπηγορεύθη τοῖς πολίταις νὰ ἐξέλθωσιν ἐντὸς τριῶν
ἡρῶν τῶν οἰκιῶν αὐτῶν. Πρὶν ἢ δὲ παρέλθῃ ἡ προθεσμία, συνήλ-
θεν ἡ Γερουσία καὶ διώρισε περὶ τὴν μεσημβρίαν τῇ 27 Σεπτεμ-
βρίου προσωρινὴν κυβερνητικὴν ἐπιτροπὴν, συγχειμένην ἐκ τοῦ
κόμητος *Αὐγουστίνου Καποδιστρίου*, ὡς προέδρου, τοῦ *Θεοδ.
Κολοκοτρώνη* καὶ τοῦ *Ἰωάννου Κωλέττη* κατὰ τὸ ὑπ' ἀριθ. 258
(27 Σεπτεμβρίου 1831) ἔγγραφον αὐτῆς ἔχον ὥδε :

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Ἡ Γερουσία τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπειδὴ, κατὰ δυστυχίαν τῆς πατρίδος, ὁ Κυβερνήτης τῆς
Ἑλλάδος *Ἰωάννης Α. Καποδίστριας* δὲν ὑπάρχει ἤδη.

Ἐπειδὴ ἡ Γερουσία, ὡς σῶμα κυβερνητικόν, χρεωστεῖ νὰ λάβῃ πρόνοιαν χωρὶς μικρὰς ἀναβολῆς περὶ τῆς κοινῆς ἀσφαλείας καὶ ἡσυχίας καὶ περὶ τῆς ἀντικαταστάσεως κυβερνητικῆς ἀρχῆς.

Ἐχουσα ὑπ' ὄψιν τὸν § ΙΓ' τοῦ ὑπ' ἀριθ. Β' ψηφίσματος τῆς ἐν Ἀργεῖ Δ' ἐθνικῆς συνελεύσεως, εἰς ἑκτακτον συνεδρίῳ παρόντων καὶ τῶν Γραμματέων τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐνηφίζει

Α'. Μία τριμελὴς ἐπιτροπὴ θέλει ἀναλάβει τὰ χρέη τῆς κυβερνήσεως προσωρινῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα Διοικητικὴ ἐπιτροπὴ.

Β'. Μέλη αὐτῆς τῆς ἐπιτροπῆς διορίζονται οἱ κύριοι *Αὐγουστῖνος Α. Καποδίστριας*, *Θεόδωρος Κολοκοτρώνης* καὶ *Ἰωάννης Κωλέττης*.

Γ'. Ὁ κύριος *Αὐγουστῖνος Α. Καποδίστριας* ὀνομάζεται πρόεδρος αὐτῆς τῆς ἐπιτροπῆς.

Δ'. Ἡ Γερουσία δι' ἐπίτηδες διορισθείσης ἐπιτροπῆς θέλει καταγίνειν εἰς τὴν ταχεῖαν σύνταξιν τῶν καθηκόντων αὐτῆς. Ἐν τοσούτῳ ἡ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ ἀναλαμβάνει εὐθὺς τὰ ὑψηλὰ χρέη τῆς, καὶ καταγίνεται εἰς τὴν ἡσυχίαν καὶ ἀσφάλειαν τῆς Ἐπικρατείας, καὶ εἰς τὴν ταχεῖαν συγκλήσειν τῆς Ἐθνικῆς συνελεύσεως.

Ἐν Ναυπλίῳ, 27 Σεπτεμβρίου 1831.

Ὁ Πρόεδρος
Δημ. Τζαμαδὸς

Ὁ Γραμματεὺς
Γ. Ἀναγνωστάκης

Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἀνέλαβε τὴν διατήρησιν τῆς δημοσίου ἡσυχίας καὶ τὴν περὶ προσεχοῦς συγκλήσεως Ἐθνικῆς συνελεύσεως μέριμναν. Ἡ Γερουσία τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐξέδωκε πρὸς τοὺς Ἕλληνας προκήρυξιν, ἐν ᾗ ἔνθεν μὲν ἐδήλου ἐν βαθυτάτῃ λύπῃ καὶ μετὰ δακρύων τὸ φοβερὸν καὶ ἀπροσδόκητον γεγονός· τὸν φόνον τοῦ Κυβερνήτου, ἔνθεν δὲ ἡγγεῖλε τὸν διορισμὸν τῆς τριμελοῦς διοικητικῆς ἐπιτροπείας. Ὁμοίαν δὲ σχεδὸν προκήρυξιν

ἔξεδωκεν ἡ Γερουσία πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους καὶ διοικητάς καὶ νομάρχας καὶ τῇ ἐπαύριον (28 Σεπτεμβρίου) πρὸς τὰ δικαστήρια· μετὰ δὲ δύο ἡμέρας (30 Σεπτεμβρίου) ἔξεδωκεν ἄλλην ἡ τριανδρία πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Ἐπεφυλάξατο δὲ ἡ Γερουσία νὰ ὀρίσῃ ἀνευ ἀναβολῆς τὰ λοιπὰ ἔργα καὶ καθήκοντα τῆς τριανδρίας ταύτης.

Τὸν Καποδίστριαν δολοφονηθέντα πρὸ τῆς θύρας τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος μετήγαγον εἰς τὸ κυβερνητικὸν μέγαρον, ἔνθα ταριχεύσαντες (1) τὸν νεκρὸν ἐτέλεσαν τὴν νεκρώσιμον αὐτοῦ ἀκολουθίαν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου· μετὰ τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν ὁ ἐπίσκοπος Ἀιδρούσης Ἰωσήφ ἐξεφώνησε τὸν δετὸν λόγον :

«Τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ ἐτάφη, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ζῇ εἰς γενεάς» [Σειράχ, Κεφ. μδ'].

«Καὶ ἦτον ἄρα γε τῆς θείας προνοίας ἐξυμνητὸν ἀποτέλεσμα, ὑπόθεσιν τῆς ὀμιλίας μου νὰ ἔχω σήμερον τὸν ζεῖμνηστον Κυβερνήτην μας ; Ἦτον ἄρα προωρισμένον, ἐγὼ ὅπου πέρυσιν εἰς τὴν πᾶμφωτον ἑορτὴν τοῦ ἐγκωμιάσα τὰ ὑψηλά του προτερήματα, νὰ γένω σήμερον νεκρολόγος τῆς φοικτῆς δολοφονίας του ; Νεκρολόγος εἰς ἓνα πλῆθος ἀκροατῶν, εἰς τοῦ ὁποίου νὰ βλέπω τὴν κατῆφειαν τῶν προσώπων, τὴν συστολὴν τῶν καρδιῶν, τὴν ἀθυμίαν τῶν ψυχῶν, καὶ τὰ καρδιοστάλακτα δάκρυα χεύμενα κρουνηδὸν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς των διὰ τὴν ὑστέρησιν τοῦ πατρὸς τῆς πατρίδος καὶ τοῦ θερμοῦργου Κυβερνήτου μας ;

(1) Τὴν ταριχεύσαν ἐτέλεσεν ὁ ἐκ Ζακύνθου ἰατρὸς Σπυρίδων Καρβελλᾶς, πρὸς ὃν ὁ Αὐγουστῖνος ἐχάρισε τὸ ὥρολόγιον τοῦ Κυβερνήτου καὶ τὰ χειρόκτια, ὥσπερ ἔφερεν ὁ Καποδίστριας κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς δολοφονίας αὐτοῦ. Ταῦτα καθημαγμένα διατηρεῖ ἐν θήκῃ ἡ οἰκογένεια Καρβελλᾶ. Καλὸν θὰ ἦτο, ἐὰν ἀπεστέλλοντο εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρίας τῆς Ἑλλάδος, ἐν ᾧ κατὰκεινται πρὸς τῷ γραφεῖ μετὰ χαρτοθηκῶν τοῦ αἰοίδιμου Καποδιστρίου (ἔριθ. 701) καὶ σφραγίδος αὐτοῦ τε καὶ τῆς ἀντικυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς.

« Ἄχ ! ποῖος βράσκανος ὀφθαλμὸς μὲς ἐφθόνησε ; Ποῖος ὀλύμπιος κεραυνὸς ἐπεβουλεύθη τὴν ὑψικομόν μας κυπάρισσον ; Ποία λαίλαψ ; Ποία ἀκατάσχετος καταιγίς ; Ποία τρομερὰ κύματα κατερρόφησαν τὴν σωτήριον ὀλκάδα μας ;

« Ἄγγελοι οὐράνιοι, οἵτινες παρίστασθε ἀοράτως εἰς ὅλας τὰς κοινωφελεῖς πράξεις του, καὶ ἐχειροκροτοῦσατε ὑπὸ τῆς χαρᾶς βλέποντες τὸν μεγαλοφύεστατον τοῦτον ἄνδρα χύνοντα νύκτα καὶ ἡμέραν ἀμφιλαφεῖς ἰδρωτάς, μὴ φειδόμενον κόπων, ἀποδιώκοντα τὸν ὕπνον, λησμονοῦντα τὴν τράπεζαν, διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὸ νὰ φέρῃ τὴν Ἑλλάδα μας εἰς τὸν ἀρχαῖον βῆθμὸν τῆς δόξης της, νὰ τὴν ἀνυψώτῃ εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς εὐτυχίας της, καὶ ν' ἀποκαταστήσῃ ὅλους τοὺς Ἕλληνας νὰ συγκαταλεγῶσι μὲ τὰς μεγάλας οἰκογενεῖας τῶν φωτισμένων ἐθνῶν ! Σεῖς, Σεῖς, αἶψα πνεύματα, ζωγραφίσατε εἰς τὴν φαντασίαν μας, καὶ ἀνυψώσατέ μας εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρός.

« Εὐαγίστατοι οἶκοι, ἅγιοι ἐκκλησίαι, φρικτὰ καὶ σεπτὰ θυσιαστήρια τοῦ Τρισυποστάτου Θεοῦ. Σεῖς, Σεῖς ἀρ' οὐ μέλα νοφορέσητε, κηρύξατε τὸν διακαέστατον ζῆλον ὅπου εἶχεν εἰς τὴν εὐσέβειαν ὁ ἀοίδιμος αὐτός· κηρύξατε τὴν βαθυτάτην του εὐλάβειαν, τὴν μετὰ φόβου καὶ τρόμου εἰς τὰς ἱερὰς ἀκολουθίας παραστάσιν του, τὴν παντελῆ ὑποταγὴν του εἰς τὰς ἀναλλοιώτους ἀρχὰς τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως ὅπου ἐφύλαττε, καὶ κηρύξαντες, κλαύσατε, ἐπεὶ καὶ ἐχάσατε τὸν Κοσμήτορά σας.

« Ἐμφρονέστατοι, καὶ μεγαλεπήβολοι ὑπουργοὶ τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, φανερώσατε τοὺς μεγάλους στοχασμοὺς τοῦ ἀνδρός τούτου, τὰς κοινωφελεῖς καὶ ἐμβριθεῖς ἰδέας του, τῆς πολιτικῆς του τὴν μεγαλοφυῆ μεγαλοπρέπειαν, τῆς οἰκονομίας του τὴν στάθμην, καὶ κλαύσατε διὰ τὴν παράωρον ὑστέρησιν τοῦ συναδελφοῦ σας. Κραταιότατοι, καὶ θεοστήρικτοι βασιλεῖς τῆς Εὐρώπης ! δὲν θέλετε ἰδεῖ πλέον εἰς τὰ σοφὰ καὶ μεγαλονοήμονα συμβούλιά σας τὸν Καποδίστριαν παριστάμενον, δὲν ὑπάρχει πλέον εἰς τὴν γῆν· χεῖρες χριστιανικαί, χεῖρες ἑλληνικαί ἔχουσιν τὸ αἷμά του τὸ πολῦτιμον.

• "Αχ φθόνε, φθόνε ! "Αχ πάθη μικρά καὶ ἀλλόκοτα ! ἐκεῖνο ὅπου ἐμελετούσατε, κατωρθώσατε· ἐκεῖνο ὅπου ἐπιθυμούσατε, εἰδάτε· ἐκεῖνο ὅπου ἐδιψούσατε, ἀπηλύσατε· ἐσβύσατε τὸ φῶς πολλῶν τυφλῶν, συνετρίψατε τὴν βχκτηρίαν πολλῶν χολῶν, ἐξερριζώσατε τὸ πολύφυλλον δένδρον, ὑπὸ τὴν κιάν τοῦ ὁποίου ἐπαρηγοροῦντο τόσοι καὶ τόσοι τετραυματισμένοι καὶ δυστυχεῖς· ὦ ματαιότης τοῦ κόσμου ! ὦ ἀπιστία τῆς ἐποχῆς μας ! ἀλλ' ἐκεῖνος ὁ μακκρίτης διὰ τὸν χριστιανισμόν του, διὰ τὰς ἀρετάς του, διὰ τὸν εἰλικρινῆ πατριωτισμόν του, διὰ τὴν ἀδικον χύσιν τοῦ αἵματός του, ἀνταλλαζάμενος τὰ ἐπίγεια, ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ ἵσταται ἔμπροσθεν τοῦ θρόνου τοῦ ἀρνίου ἐνδεδυμένος τὴν στολὴν ὅπου τὴν ἐλεύκανε μὲ τὸ αἷμα τοῦ μαρτυρίου του.

• "Αλλ', ὦ καλὲ καὶ χριστιανικώτατε ἄνερ ! ὦ καύχημα τοῦ γένους ! ἄφες, ἄφες κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεανθρώπου Σωτῆρος σου, τοῖς φονευταῖς σου τὴν συγχώρησιν· "Εμπνευσον εἰς τοὺς "Ελληνας τὴν ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην· δὸς αὐτοῖς καὶ τὰς ὁλοῦστερινὰς συμβουλὰς σου· ἀκούσατε, ὦ τέκνα μου "Ελληνες ! μὴ λυπησθε πλέον δι' ἐμέ· ἐγὼ ἂν ἔπαθον, ἔπαθον δι' ὑμᾶς· ἔπαθον καθὼς καὶ οἱ περισσότεροι εὐεργέται τῆς πατρίδος ἔπαθον· σεῖς λοιπὸν ἀγαπάτε ἀλλήλους, μακρὰν ἀπὸ τὸ μέσον σας ὁ φθόνος, ἡ μισαδελφία, ἡ δοξομανία, μακρὰν ὅλα τὰ ἄγρια πάθη ὅσα διακόπτουσι τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης τὸν σύνδεσμον· μὴ φέρεσθε ἀνάισθητοι εἰς τὰς συμφορὰς τοῦ ἔθνους, ἔχετε ὑπακοὴν εἰς τοὺς νόμους, ἀφοσιωθῆτε ὁλοκλήρως εἰς τὴν Κυβέρνησιν σας, ἐνθυμηθῆτε ὅτι ἡ διχόνοια καὶ τὰ τυφλὰ πάθη ἀπέδειξαν πτώματα ἐλεεινὰ τοὺς προπάτορας ἡμῶν, καὶ ἔπεσαν εἰς τὴν τρομερὰν αἰχμαλωσίαν· ὦ Παντάναξ βασιλεῦ ! ὦ Θεὲ τοῦ ἐλέους καὶ τῶν οἰκτιρμῶν ! ἐλέησον τὸ πλάσμα σου· κήδου τῆς "Ελλάδος, καὶ διατήρησον αὐτὴν ἀσινῇ καὶ ἀλώβητον.

• "Ηκούσατε, ἐν Χριστῷ ἀδελφοί μου, καὶ τέκνα, τὰς συμβουλὰς τοῦ πατρὸς σας ; ἡκούσατε τὰς εὐχὰς ὅπου προσφέρει εἰς τὸν οὐράνιον θρόνον τῆς Τρισηλίου θεότητος ὑπὲρ ἡμῶν ; ὅθεν ποτὲ ποτὲ μὴ λησμονήσητε τὰς λαοσώστους συμβουλὰς του, ποτὲ ποτὲ

αὶ ἀρεταί του ἄς μὴ φύγωσιν ἀπὸ τὴν ἐνθούμησίν σας, καὶ ἐπο-
μένως φωνάξατε καὶ τώρα, καὶ πάντοτε· αἰωνία σου ἡ μνήμη
ἀειμνημόνευτε Κυβερνήτα· αἰωνία σου ἡ μνήμη Ἰωάννη Ἀντω-
νίου Καποδίστρια....

•Γαίαν ἔχοις ἐλαφράν. Ἀμήν.

Περαιτωθέντος τοῦ λόγου, οἱ πάντες συνωθοῦντο περὶ τὸν νε-
κρὸν ὅπως ἀσπασθῶσιν αὐτόν· εἶτα δέ, ἀπολύσεως γενομένης, ὁ
νεκρὸς ἐξετέθη ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐν τῷ ναῷ πρὸς προσκύνησιν
καὶ εἶτα μετεκομίσθη εἰς τὸ Ἀρχεῖον (1), ἐνθα κατετέθη, μέχρι
τῆς ἐκ Ναυπλίου φυγῆς τοῦ Αὐγουστίνου, ὅστις καὶ παρέλαβεν,
ὡς θέλομεν ἰδεῖ, αὐτόν εἰς Κέρκυραν.

Δὲν ἔγραψα τὸ ἐγκώμιον τάνδρός· ἐπειδὴ ὅμως τὸ τέλος τοῦ
μεγάλου Ἑλλήνος παρακολουθεῖ δρᾶμα φοβερὸν καὶ ἡ ἀνεπα-
νόρθωτος δυστυχία τῆς Ἑλλάδος, ὀφείλω νὰ προσθῶσιν ὅτι σπα-
νίως ἔβη ἡξιώθησαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτῶν κυβερνητῶν τοιαύτης
πείρας, ἱκανότητος καὶ πατριωτισμοῦ καὶ σπανιώτερον ἔπαισον
ὕπὸ τὴν μάχαιραν οὐχὶ ἀπλῶν δολοφόνων, ἀλλ' ἐνός ὁλοκλήρου
κόμματος συγχροτουμένου ἐκ τῶν ἐνδοξοτέρων οἰκογενειῶν τῆς
χώρας, ὑπὲρ ἧς τοσαῦτα ἐθυσίασαν.

Ότε ὁ Καποδίστριας κατήλθεν εἰς Ἑλλάδα, ὡς ἐκλεκτός
τοῦ λαοῦ, ὁ Ἑλληνισμὸς ἦτο σχεδὸν ὁλόκληρος ὑποτεταγμένος
τῷ Σουλτάνῳ· διότι οἱ καταφυγόντες εἰς Αἴγινα, Πόρον καὶ Σα-
λαμίνα Ἕλληνες δὲν ἦσαν βέβαια ὁ Ἑλληνισμὸς. Τὸ Ναύπλιον
εὐρίσκετο εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Γρίβου, τοῦ Στράτου καὶ Φωτομάρα,
μὴ ἀναγνωρίζοντων Κυβέρνησιν. Ἡ Κορινθία εἰς χεῖρας Τριαν-
δρίας νεμομένης αὐτῇν. Ἡ Ὑδρα καὶ αἱ Σπέτσαι εὐρίσκοντο εἰς
ἀναρχίαν· ἡ Σύρος ἦτο οὐδετέρα ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Γαλ-
λίας. Ἡ Σάμος ἀνῆκε τῇ Σάμῳ, ἡ Γραβοῦσα ἦτο φωλεὰ πειρα-
τῶν, ὁ Ἰδραχὴμ κατεῖχε τὴν Πελοπόννησον, οἱ Τοῦρκοι κατεῖχον
τὴν Στερεάν, ἡ Ἀττικὴ κατεῖχετο ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς Ἀκρο-

(1) Οἱ ἀντιπολιτευόμενοι οὐ μόνον δὲν προσῆλθον εἰς προσκύνησιν
τοῦ νεκροῦ τοῦ Κυβερνήτου, ἀλλὰ καὶ περιτρωνητικῶς ἐκάλουν αὐτόν
μ π α κ α λ ὁ ν.

πόλεως ὑπὸ Τούρκων, ἐκτὸς τῆς Ἑλευσίνος καὶ Μεγάρων, ὁ δὲ Καραϊσκάκης δὲν ἔζη, θύμα τῶν ἀνοησιῶν τοῦ Κόχραν καὶ Τζούρτζ, πεσὼν ἐν τῷ Φαληρικῷ ἀλιπέδῳ. Ἡ χώρα ἦτο σωρὸς ἐρειπίων, ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος μετέβαινεν ἀπὸ Αἰγίνης εἰς Πόρον, καὶ ἀπὸ Πόρου εἰς Ναύπليون, μόλις εὐρίσκων κατάλυμα δι' ἑαυτὸν καὶ τὴν κυβέρνησιν αὐτοῦ· οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ξένων δυνάμεων, αἱ ἑλληνικαὶ οἰκογένειαί αὐτῶν ἐν εὐπραγίᾳ ζῶσαι, διήγον ἐν πτωχικαῖς καλύβαις, στερούμενοι παντὸς ὅ,τι ἀποτελεῖ τὸν βίον εὐχάριστον. Δὲν ἔβλεπέ τις ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων, εἰμὴ πλῆθος ἐνδῶν καὶ *καλλιχάρια* φέροντα τὰ ὅπλα μετὰ δικαίας ὑπερηφανείας. Αὐτοὶ ἀναδείξαντες τὴν Ἑλλάδα ἐλευθέραν, εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ σεμνύνωνται ἐπὶ τῷ ἡρωϊσμῷ αὐτῶν, ἀλλ' ἐνόστο ἐλθσπόνου ὅτι ἡ ἀποστολὴ αὐτῶν ἔπαυεν ἐκεῖ, ἐνθα ἤρχιζεν ἡ εἰρηνικὴ ὀργάνωσις τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀντεπεξήρχοντο κατὰ τῶν νόμων.

Ἡ ἀτμόσφαιρα ἦτο πλήρης εἰσέτι τῆς ὀσμῆς τῆς πυρίτιδος. Τραχύτης τις καὶ ἀγριότης ἐπλήρου ἐισέτι τὰς ψυχὰς τῶν πολεμιστῶν τῆς χθὲς, πάντες δὲ οἱ περιηγηταὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀναφέρουσι τὴν ἐντύπωσιν, ἣν συνησθάνθησαν ἐκ τῆς ἐπικρατοῦσης εἰσέτι ταραχῆς τῶν πνευμάτων. Μετὰ τὴν γενομένην ἐκρηξίν τὸ ἡφαίστειον βραδέως σβέννυται, τὸ δὲ ἔδαφος εἰσέτι ἐσείετο. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐπισκεψομένων τὴν Ἑλλάδα ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς, εἶδον ἐν τῇ τότε δυσπραγίᾳ τὴν ἐνδειξίν τοῦ ἡρωϊσμοῦ, μεθ' οὗ οἱ Ἕλληνες διεξήγαγον ἀνευ μέσων καὶ πόρων τὸν μακρὸν ἐκείνον ἀγῶνα.

Οὕτως ἐχόντων τῶν ἐν Ἑλλάδι ὁ σωματικὸς τὴν ἀρετὴν καὶ σταϊκὸς τὴν λιτότητα Καποδίστριας νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἐμόχθει καὶ ἡγωνία, ὅπως κτίσῃ τὰ θεμέλια τῆς εὐνομουμένης πολιτείας. Ὅτε κατέπλευσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, οἱ πρόχειροὶ αὐτοῦ πόροι, οἱ κατὰ μέγα μέρος παρὰ τῶν ἐν Ρωσίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Ἑλβετίᾳ φιλελλήνων κεχορηγημένοι, δὲν ὑπερέβαινον τὰς τριακοσίας χιλιάδας φράγκων. Διὰ τοῦ γλίσχρου δὲ τούτου ποσοῦ καὶ τῶν οὐδὲν ἥττον γλίσχρων προσόδων, τί πρῶτον, τί δ' ὕστατον νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐν χώρᾳ, ἄρδην κατεστραμμένη καὶ ἡρημαμένη;

Ἄλλ' ὅμως ὁ Καποδίστριας ἐθαυματούργησεν, ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου, καταλύσας τὴν πειρατείαν, ἐδραιώσας τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν, δημιουργήσας Ἑθνικὴν Χρηματιστικὴν Τράπεζαν, Γεωργικὴν καὶ Στρατιωτικὴν Σχολήν, ἐπιμεληθεὶς τοῦ φορολογικοῦ καὶ δασμολογικοῦ συστήματος, συστήσας δικαστήρια καὶ ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα, σπείρας ἀραβόσιτον καὶ γεώμηλα, τέως ἐν Ἑλλάδι ἀγνωστα, ἰδρύσας τὸ ἐν Αἰγίνῃ Ὀρφανοτροφεῖον, συγκροτήσας ἀξιόλογον ἐθνικὸν στόλον, προστατεύσας τὸ ἐμπορικὸν ναυτικόν, χορηγήσας 3,000 διπλωμάτων ἐμποροπλοιάρχων (1), συντάξας καὶ διελὼν τὸν στρατὸν εἰς χιλιαρχίας, πεντακοσιαρχίας, καὶ ἑκατονταρχίας, συγκροτήσας δύο στρατόπεδα, τὸ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἑλλάδος, ἐκδούς δὲ νομισματικὴν ἐθνικὴν διατίμησιν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐθνικοῦ νομίσματος Φοίνικος καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ ὠφέλιμα νομοθετήματα. «Κυριώτατον τοῦ Καποδιστρίου μέλημα, λέγει ὁ Θερινός, ἦτο τὸ κοινὸν συμφέρον, καὶ τούτου ἕνεκα ὁ αἰμννηστος ἀνὴρ, οὐ μόνον δὲν ἐδέξατο μισθόν, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἰδίων εἰσένεγκε πρὸς Ἱδρυσιν Τραπεζῆς, ἔδωκε δὲ τὰ ἐν Κερκύρᾳ ἴδια κτήματα εἰς ὑποθήκην δανείου πρὸς ἀγορὰν αἵτου χάριν τῶν πεινόντων.» Ὅσοι νῦν πρεσβεύουσιν ὅτι οὐδαμῶς ἀδικεῖ τὴν πατριδὰς ὁ εὐφωὺς οἰκονομὸν καὶ προβιβάζων τὰ ἴδια συμφέροντα ἀναλώμῃσι τῶν δημοσίων, ἴσως ὑπολάβωσι τὴν ἐθελοθυσίαν τοῦ Κυβερνήτου παρὰ πολὺ πατρι-αρχικὴν, ἴσως δὲ καὶ παρὰ πολὺ εὐήθη, ἐπομένως ἀναξίαν μιμήσεως. Ἄλλ' εἶναι ἄρα γε ἀληθὲς ὅτι, αὐτῷ πολιτευθεὶς ὁ Καποδίστριας ἐσκόπει πρῶτιστα καὶ μάλιστα νὰ ἐξασφαλίσῃ ἐαυτῷ διὰ παντὸς τοῦ βίου τὴν προεδρίαν καὶ, ὅπερ χεῖρον, νὰ κυβερνήσῃ τὴν Ἑλλάδα ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν Ρώσων; Περὶ τοῦ φιλορρωσισμοῦ τοῦ Κυβερνήτου ὁ ἱστοριογράφος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ πολιτικός ἐκείνου ἀντίπαλος, Σπυρίδων Τρικoupῆς, λέγει: «Οὐδενὸς Ἑλλήνος καρδίᾳ ἦτο ἐλληνικωτέρα τῆς τοῦ

(1) Τῷ 1829 μόνον εἰς τὸν λιμένα τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶχον καταπλεῦσαι 800 πλοῖα. ἐπ' ὧν ἐκυμάτιζεν ἡ κυανόλευκος Ἑλληνικὴ σημαία, τῷ δὲ 1830 1027 πάσης χωρητικότητος, ἐκτὸς τῶν ἄλλων λιμένων τῆς τε ἀνατολῆς καὶ τῆς δύσεως.

Καποδιστρίου· ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος μετεχειρίσθη τὴν ρωσικὴν ἐπι-
ροήν του καὶ ὄχι ὑπὲρ τῆς Ρωσίας τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχὴν του. //
Αὐτόχρονα μῦθος εἶναι καὶ ἡ ἑτέρα κατηγορία, καθ' ἣν ὁ Καπο-
δίστριας ἐμελέτα νὰ κατασταθῇ τῆς Ἑλλάδος ἡγεμὼν. Πλέον ἢ
ἀπαξ καταληφθεὶς ὑπὸ ἀθυμίας καὶ ἀπελπισμοῦ, ἐν μέσῳ τῶν
φοβερῶν καὶ ἀκαταπαύστων προσκομμάτων καὶ ἀντιπράξεων διε-
νοήθη νὰ ἐπανελθῇ εἰς τὸ ἐν Ἑλβετίᾳ ἀναπαυτήριόν του, ἀλλ' ἡ
συνείδησις τοῦ πρὸς τὴν Ἑλλάδα καθήκοντος ἀνέστελλεν ἐκάστοτε
τῆς ἀδημονούσης αὐτοῦ ψυχῆς τὰ κεντήματα. Πρὸς τὸν φιλέλ-
ληνα βρυαρόν συνταγματάρχην (καὶ εἶτα στρατηγὸν ἐν Ἑλλάδι)
Ἐίδεκ, ἐπιθυμοῦντα νὰ ἐπανελθῇ οἰκαδε, ἔγραφεν ὁ Καποδίστριας
κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1829 : «Περιμείνατε ὀλίγον· ἀμφοτέροι
θὰ ἀπέλθωμεν, ἀλλὰ πρέπει ν' ἀπέλθωμεν ὡς τίμιοι ἄνθρωποι».·
Καὶ πρὸς τὸν Ἐυνάρδον ἔγραψε τὸν Δεκέμβριον : «Θὰ συναπο-
χωρήσωμεν καὶ θὰ διέλθωμεν ὁμοῦ τὰς τελευταίας τῆς ζωῆς
ἡμῶν ἡμέρας ἐν τῇ παρὰ τὴν λίμνην τῆς Γενεύης μικρᾷ καὶ ἐρα-
τεινῇ ἡμῶν ἐπαύλει». Κατὰ δὲ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1831 ἐπέστειλε
πρὸς τὸν κόμητα Μοσενίγον : «Ἀθλὸν πότε θὰ μὲ λυτρώσῃ ὁ
Θεός, ἐκ τῶν δημοσίων ὑποθέσεων· θὰ ἐπωφεληθῶ τὴν θείαν
χάριν, πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς υἱείας μου». Οὕτω πως δὲν θὰ
ἔγραφεν ἄνθρωπος γλιχόμενος τῆς διὰ βίου ἡγεμονίας τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Καποδίστριας διεκκίετο βεβχίως ὑπὸ δεινοῦ πόθου ν'
ἀποβῇ ἀνορθωτὴς τῆς πολυπαθοῦς πατρίδος, ἀλλ' οὗτος ὁ πό-
θος ἦτο φυσικὸν ἀκολούθημα εὐγενοῦς φιλοδοξίας, ἥς μόνον
ὀρμητήριον, μόνον ὑπομόχλιον ὑπῆρξεν ἡ διάθεσις καὶ γνησίᾳ
τοῦ ἀνδρὸς φιλυπατρία. Ὡς ὁξυδερκέστατος πολιτικὸς ἐνόησεν,
ὅτι οἱ ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ ἐλευθερωθέντες Ἕλληνες ἔχρηζον ἐπὶ πᾶσι
χρηστῆς ἀγωγῆς καὶ ὄχι γραμματῶν πολυτελείας καὶ ὅτι ἡ
ἰδρύσις δημοτικῶν σχολείων, εἶδει νὰ προηγηθῇ τῆς ἰδρύσεως
πανεπιστημίων καὶ ἀκαδημιῶν· ἤρξατο δὲ τοῦ ἀνακαινισμοῦ τῆς
Ἑλληνικῆς πολιτείας, κατὰ τὰς προτέρως παραινήσεις τοῦ Κοραΐ,
κάτωθεν καὶ οὐχὶ ἀνωθεν, ἀπὸ τῆς κρηπίδος καὶ οὐχὶ ἀπὸ τῆς
κορυφῆς. Ὁ διαβληθεὶς ὅτι ἐξήλασεν ἐκ τῶν σχολείων τὸν Πλά-
τωνα, ἔσχεν ὁδηγὸν καὶ πνευματικὸν σύμβουλον αὐτὸν τὸν θεῖον

φιλόσοφον, διδάσκοντα ἐν τῇ «Πολιτείᾳ» ὅτι μόνη ἡ χρηστὴ ἀνατροφὴ εἶναι πάσης πολιτείας τὸ θεμέλιον :

«Καὶ μὴν πολιτεία, ἰάν περ ἄπαξ ὁρμήσῃ εὖ, ἔρχεται ὥσπερ κύκλος αὐξανομένη· τροφὴ γὰρ καὶ παιδευσίς χρηστὴ σφζομένη φύσεις ἀγαθὰς ἐμποιεῖ, καὶ αὐτὴ φύσεις χρησταί, τοιαύτης παιδείας ἀντιλαμβανόμεναι, ἔτι βελτίους τῶν προτέρων φέονται, εἰς τε τᾶλλα καὶ εἰς τὸ γεννᾶν, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις». Ὡς διπλωμάτης δὲ καὶ πολιτικός, ὑπερεπὸνῃσεν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πολιτικῆς τῆς Ἑλλάδος ἀνεξαρτησίας, καταπολεμήσας τελεσφόρως τὸ περιβόητον πρωτόκολλον τῆς 22)3 Φεβρουαρίου 1830, καταλιπὼν δὲ ἀθάνατα ὑπομνήματα τῆς μεγάλης καὶ θαυμασίας αὐτοῦ τριβῆς, περὶ τὴν διεξαγωγὴν τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων. Οἱ νεώτεροι ἐν Ἀθήναις διπλωμάται, οἱ κατὰ τὴν σύνταξιν καὶ αὐτῶν τῶν στοιχειωδესτάτων ἐγγράφων παρὰβλίνοντες τοὺς κανόνας τοῦ μετρίου καὶ τοῦ πρέποντος, καὶ χωρὶς τῆς ἐλαχίστης διαγνώσεως ὑπεροπτικὸν καὶ θρασύδειλον λόγου ὕψην ἐπιτηδεύοντες, ἀσκέπτως δὲ καὶ κενῶς ἀπειλοῦντες, καὶ εἴτα μικροψύχως ὑφιστάμενοι τῶν ἰσχυρῶν τὰ ραπίσματα, πολλὰ θὰ ἐμάνθων ἐπερχόμενοι ἐνίοτε τὰς ἀπαρμιίλλους τοῦ Καποδιστρίου ἀνακρινώσεις καὶ πολιτικὰς ἐπιστολάς. Ὅποσον βρῖθος νοημάτων, ὅποια φράσεων λεπτότης, ὅποια χάρις καὶ εὐπρέπεια, ὅποια λόγου συμμετρία καὶ φιλοκαλία, ἐπιλάμπουσιν εἰς πάντα τὰ ἀριστουργήματα τῆς ἀγαθῆς καὶ βαθείας τοῦ Κυβερνήτου διανοίας.

Πάντες γινώσκομεν μεθ' ὅπου ζήλου ἐσπούδασαν οἱ περὶ τὴν ἀντιβασιλείαν νὰ μειώσωσι τὴν ἀξίαν τῶν τῆς προτέρας κυβερνήσεως ἔργων, ἀλλ' ὅμως ὁ πολυμαθέστατος καὶ κριτικώτατος τῶν ἀντιβασιλέων, ὁ *A. Μάουρερ*, ὁ καὶ ἰδιον σύγγραμμα περὶ τῆς Ἑλλάδος γράψας ὑπὸ τὸν τίτλον : «*Ἑλληνικὸς λαὸς ὑπὸ δημοσίαν, ἐκκλησιαστικὴν καὶ ἰδιωτικὴν ἐποφῆν πρὸ καὶ μετὰ τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα μέχρι τῆς 31 Ἰουλίου 1831*», ἐν τρισὶ τόμοις μετ' ἐγκωμίων θερμῶν ἀναφέρει τὰ διπλωματικὰ ἐκεῖνα ἔγγραφα, ἰδίως δὲ μεταγράφει τὴν περὶ ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ἐπιστολὴν τοῦ Κυβερνήτου πρὸς τὸν Πατριάρχην καὶ τὴν Σύνοδον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τῷ 1842 δ' ἔξοχος Ἑλβε-

τὸς πολιτικὸς ἔγραφε περὶ τοῦ Κυβερνήτου : « Ἄν ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ ἐπιλύσει τῆς χαλεπῆς αὐτοῦ ἐντολῆς, περιέπεσεν εἰς ἀμυχρήματα καὶ πλάνας, ἐτέλεσε τὸν κοινὸν φόρον εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν· ἀλλ' ἡ ἀγνότης τῶν σκοπῶν του καὶ τῶν πράξεων, καὶ ἡ μεγαλογνωμοσύνη αὐτοῦ, οὐδεμίαν, οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἐπιδέχονται ἀμφιβολίαν. Ὁ Καποδίστριας θὰ τύχῃ θαυμασμοῦ παρὰ τοῖς ἐπιγενομένοις ἐντὸς τῶν χριστιανικῶν αὐτοῦ στέρνων ἐνεφώλευε μεγάλη καὶ ἀρχαϊκὴ ψυχὴ ». Καὶ ὁ Γάλλος δὲ στρατηγὸς *Peillard* ἀντιπολιτευόμενος τοῦ Καποδιστρίου, ὡς Γάλλος καὶ ὁπαδὸς τῆς Γαλλικῆς πολιτικῆς ἐν τῇ ἐν ἔτει 1855 ἐκδοθέντι ἔργῳ αὐτοῦ : « ἡ Ἑλλὰς καὶ οἱ Καποδίστριαι » περὶ τοῦ Καποδιστρίου ἐπιλέγει : « Οὕτως ἔληξε τὸ πολιτικὸν στάδιον τοῦ Καποδιστρίου ἐν Ἑλλάδι· ἐπὶ χριστιμῶν περιστάσεων ὁ κόμης Ἰωάννης παρέσχε πρὸς τὴν πατρίδα ἐξόχους ὑπουργίας, αἵτινες δὲν πρέπει νὰ ἐξαλειφθῶσι διὰ τῶν ἐλλειμμάτων, αἵτινα ἔγκεινται ἐν τῇ φύσει παντὸς ἀνθρώπου ». Ὁ δὲ μέγας Γάλλος πολιτειολόγος *Καπερτίος* : « Ὁ Καποδίστριας οὐδέποτε ἐπελάθετο τῆς καταγωγῆς του. Δι' αὐτὸν ἡ πατρίς ἦτο προσφιλεστέρα τῶν ἀξιωμάτων. Ἦτο δὲ ἀφωσιωμένος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ρωσίας· διότι ἐθεώρει τὸ μυστικὸςυμβούλιον τῆς Πιερουπόλεως ὡς ὄργανον ὑπὸ τῆς Προνοίας ἐπιφυλασσόμενον πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος . . . Προσεπάθησε δὲ νὰ πείσῃ τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον ὅτι εἰς αὐτὸν ἀπέκειτο νὰ φιλήσῃ τὸ ἔνδοξον μέτωπον τῆς χριστιανικῆς παρθένου ἀποτινάσσων τὰς δουλικὰς αὐτῆς ἀλύσεις καὶ τὸ νεκρικὸν σάβανον ».

« Ὁ Καποδίστριας συνήνου εἰ ἐκυτῷ πάντας τοὺς ἀνγκαίους ὅρους πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς δυσχερεστάτης αὐτοῦ ἀποστολῆς, γράφει ὁ βαρὼνος Ζιουσερὼ *Δεσαινθενύ*, ὁ κατὰ τὸ 1828 ἀντιπρέσβυς τῆς Γαλλίας ἐν Ἑλλάδι, ὁ ἐκ τοῦ πλησίον γνωρίσας καὶ ἐκτιμήσας τὸν ἄνδρα, καίτοι ἡ πολιτικὴ τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ δὲν ἦτο λίαν εὐνοϊκὴ πρὸς αὐτόν· ἦτο ἀντὶ μεγάλων προσόντων, διξιὸς πολιτικὸς καὶ πεπειραμένος κυβερνήτης· αἱ νομοθετικαὶ αὐτοῦ γνώσεις ἦσαν εὐρύταται, ἐπιτρέπουσαι αὐτῷ

ὁρθῶς νὰ ἐκτιμήσῃ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἔθνους αὐτοῦ· χάριν τῆς εὐδαιμονίας τῆς χώρας ὁ Καποδίστριας ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν μετὰ ζήλου ἀκαταπονήτου· εἰργάζετο νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἀνευ ἀναπαύσεως, συνεβούλευεν, ἔγραφε διαρκῶς καὶ ἐφέρετο πάντοτε συνετῶς καὶ ἀμερολήπτως. Οἱ γενικοὶ νόμοι αὐτοῦ, αἱ ἰδιαιτέρας ἀποφάσεις, αἱ διαταγαὶ καὶ αἱ ὁδηγίαι αὐτοῦ, αἵτινες δημοσιευόμεναι ἤθελον πληρώσει ὁλοκλήρους τόμους, ἀποτελοῦσιν ἔνδοξον δι' αὐτὸν μνημεῖον ἀποκαλύπτον τὴν εὐρείαν διάνοιαν καὶ τὴν ἑξοχὸν δραστηριότητα αὐτοῦ. Ἀμα ὁμως ἤρξατο τοῦ ἔργου τῆς μεταρρυθμίσεως καὶ διοργανώσεως, πολλάκι δυσχέριαι ἤρξαντο αὐτῷ παρεμβλλόμεναι. Διδαχθεὶς ὅτι αἱ ἔθνικαὶ συνελεύσεις, τὰ βουλευτικὰ καὶ τὰ ἑκτελεστικά, διὰ τῶν αἰωνίων διενέξεων αὐτῶν, ἔφερον τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν τελευταίαν τῆς ἀγωνίας περίοδον, διεκήρυξεν ὅτι δὲν θέλει προσκαλέσει τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν μέχρις ὅτου περατώσῃ καὶ ἐγκαταστήσῃ ἀσφαλῶς τὰ νομοθετήματα, ὧν ἡ πατρίς ἐπείγουσαν εἶχεν ἀνάγκην· ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης κατηγόρησαν αὐτοῦ φιλοδοξίαν καὶ τυραννίαν.

Οὐ μόνον δ' ὁμογενεῖς, ἀλλὰ καὶ ἄλλογενεῖς ἱστορικοί, ἀπεχθῶς ἔχοντες πρὸς τὴν Ρωσίαν : ὁ Κ. Μένδελσον Βαρθόλδους, ὁ Γ. Φίλνταυ, ὁ Γ. Γερβίνος καὶ ἄλλοι, ἐπέκριναν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον σφοδρῶς τὴν διοίκησιν τοῦ Κυβερνήτου, ἐκ προκαταλήψεως, ἀφορῶντες εἰς τὸ προγενέστερον διπλωματικὸν αὐτοῦ ἐν Ρωσίᾳ στάδιον. Τὸ πρῶτιστον δὲ τοῦ Καποδίστριας ἁμάρτημα εἶναι, κατ' αὐτούς, ὅτι διέτελεσεν ἐπὶ πολὺν χρόνον ὑπουργὸς ἐν Ρωσίᾳ, ἐπομένως καὶ προαιρούμενος καὶ θέλων, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ πολιτευθῇ κατὰ τὰ παραγγέλματα τῆς ἐλευθερίας. « Ἀμα ἀποθὰς εἰς Ναύπλιον τῇ 6) 18 Ἰανουαρίου 1828, λέγει ὁ Γερβίνος, ἐχαιρετίσθη ὁ Καποδίστριας ὡς σωτὴρ καὶ ἀγέλος εἰρήνης. Ἐφάνη πρὸς καιρὸν, ὅτι ἐξέλιπον τὰ μίση τῶν πολιτικῶν μερίδων, ἡ ἀλαζονεία τῶν προεστώτων καὶ ἡ ἀγριότης τῶν ἀγωνιστῶν. Ἡ πρώτη αὐτοῦ προκήρυξις ἐνέπνευσεν εἰς τὴν δεδηωμένην καὶ ἡσυχίαν καὶ τάξεως διψῶσαν Ἑλλάδα, φειδρὰς ἐλπίδας. Τὸ χάος εἶχε προβῇ εἰς τὸ κατακόρυφον· ὅλη σχεδόν

Δημήτριος Ὑψηλάντης.

ἡ Στερεὰ κατείχετο ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἱ Αἰγύπτιοι ἐληλάτουν τὴν Πελοπόννησον, χιλιάδες δὲ φυγάδων καὶ ἐπαιτῶν διέτριβον ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ταῖς ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἀπελευθερωθείσας.

Ἡ Κυβέρνησις δὲν εἶχεν ἄλλας προσόδους ἢ τὰς τῶν νήσων· τὸ δημόσιον ταμεῖον ὠμοίαζε πρὸς πῖθον Δαναίδων, περὶ ὃν γοερῶς ἐκράνυαζον οἱ ἀποροῦντες ἄρτου καὶ ἀργυρίου· τὸ δὲ ναυτικὸν ἦτο ἐπιδεδομένον εἰς πειρατεῖαν. Ὁ Καποδίστριας ἐπεδείξατο, κατ' ἀρχάς, φιλοπατρίαν, ἀφιερωθείς εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ ψυχῇ τε καὶ καρδίᾳ, μετὰ συντόνου δραστηριότητος. Ἀλλὰ στερούμενος εἰδικῶν γνώσεων περὶ ἐνὸς ἐκάστου τῆς διοικήσεως κλάδου, κατέτριψε τὸν ζῆλον αὐτοῦ, εἰς ὑπέρμετρόν τινα καὶ λεπτολόγον πολυπραγμοσύνην, κατηνάλωσε δὲ τὴν πρώτην ἀκμὴν τῆς δυνάμεώς του εἰς ἀμφίβολα καὶ πρόσκαιρα πειράματα. Ὅπως δὲ τὸ ἀνεπαρκὲς τῆς πολιτικῆς του ἱκανότητος ἐβλαψεν ἀνέκαθεν τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ, οὕτω καὶ ὕστερον πολλῶ ὀλεθριώτεραι ἀπέβησαν αἱ πρὸς τὴν Ρωσίαν σχέσεις αὐτοῦ. Κατὰ τὸν Γερβίνον, ὁ Καποδίστριας ἀπέβλεπεν εἰς τρία τινά· 1) νὰ ἐξασφαλίσῃ ἑαυτῷ διὰ βίου τὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος· 2) νὰ φανῇ εὐχάριστος πρὸς τὴν Ρωσίαν· 3) νὰ προαγάγῃ τὴν εὐημερίαν τῆς Ἑλλάδος, ἐφ' ὅσον αὕτη συνηρμόζετο πρὸς τοὺς δύο τούτους σκοπούς.

Κατ' ἐξοχὴν δὲ ψέγεται, λέγει ὁ Θερεϊανός, ὅτι δὲν μετεφύτευσε (διὰ μαγικῆς ράβδου) εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν βιοτεχνικὴν δεινότητα καὶ τὰ ἐκπαιδευτικὰ σχολεῖα τῶν Ἑλβετῶν· ὅτι δὲν διένειμε γῆν εἰς τοὺς πένητας καὶ ἀκτῆμονας ἀγρότας· ὅτι δὲν μετεποίησε παραχρῆμα τοὺς «κλέφτας» εἰς ὠφελίμους καὶ εἰρηνικοὺς ἐργάτας· ὅτι ἐφύτευσε μόνον δένδρα καὶ γεώμηλα, οὐδαμῶς ἐπιμεληθείς, ὅπως μεταρρυθμίσῃ ἐπὶ τὸ Εὐρωπαϊκώτερον τὰ γεωπονικὰ ἐργαλεῖα· ὅτι ἡρνήθη τὴν ὑπ' Ὀλλανδῶν αἰτηθεῖσαν ἀδειαν περὶ συστάσεως τραπέζης· ὅτι περιεφρόνησε «μέχρι βανδαλισμοῦ» τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος τὰ λείψανα· ὅτι ἐβλαψεν τὴν πνευματικὴν διάπλασιν τῆς νέας γενεᾶς, κολοβώσας τὴν ἐκπαίδευσιν, περιορίσας τὴν διδασκαλίαν, δεσμεύσας τὴν φιλολογίαν καὶ τὴ συμβουλὴν τοῦ Στούρζα ἀποδοκιμάσας τὴν σύστασιν πανεπιστημίου· ὅτι τὴν ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίαν ἀνεκλήρουξεν ἀνε-

ξάρτητον διὰ τῆς ἐγκαθιδρύσεως Ἱερᾶς Συνόδου· ὅτι, ἀντὶ τῆς διαλυθείσης βουλῆς, συνέστησε τὸ λεγόμενον Πανελλήνιον· ὅτι ἐνεκαίνισε πολὺπλοκον γραφειοκρατίαν· ὅτι ἀπέτυχε νὰ συνομολογήσῃ δάνειον, παρὰ πᾶσαν τοῦ Ἐυνάρδου τὴν μεσιτείαν· ὅτι ἡ κακῶς νοουμένη φιλοπατρία περιήγαγεν αὐτὸν εἰς ξενοφοβίαν καὶ ξενηλασίαν, ἡ δὲ φιλαυτία του εἰς μῖσος καὶ ἀποστροφὴν τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος καὶ τῶν δημοτικῶν θεσμῶν· ὅτι ἅμα ἀναλαβὼν τὴν κυβέρνησιν, ἐπεχείρησε νὰ ἀποπέμψῃ τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ ἔθνους καὶ νὰ καταλύτῃ τὰς δημοκρατικὰς ἀρχάς· ὅτι ἐπειράθη νὰ ἐξευτελίσῃ τοὺς ὀπλαρχηγούς καὶ νὰ περιστείλῃ τὴν ὀλιγαρχικὴν τῶν προεστώτων δύναμιν· ὅτι ἐβδελύσσετο τοὺς ναυτικούς, καὶ μάλιστα τοὺς Ὑδραίους, διὰ τὰς χρηματικὰς αὐτῶν ἀξιώσεις· ὅτι ἤθελε νὰ καταστρέψῃ τὴν νόμιμον ὑπεροχὴν καὶ πατροπαράδοτον ἡγεμονίαν οἰκῶν τινῶν καὶ μάλιστα τῶν Μαυρομιχαλῶν, περὶ πλείστου δ' ἐποίητο τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους του, γενόμενος νευρόσπαστος τῶν δύο αὐτοῦ ἀδελφῶν, καὶ κατ' ἐξοχὴν τοῦ Βιάρου, οἵτινες εἰσήγαγον τὴν κατασκοπίαν· ὅτι, ἐπὶ τέλους, κατεδίωξεν ἀμειλίκτως τὴν ἀντιπολίτευσιν, κατεφίμωσε τὴν δημοσιογραφίαν, ὑπεξείλεν ἰδιαιτέρα γράμματα κτλ.

Ὁ Γερμανὸς *Κάρολος Μένδελσον Βαρθόλδους*, ὁ ἱστοριογράφος τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ἀφιερῶν σπουδαῖον μέρος τοῦ β' τόμου τῆς Ἱστορίας αὐτοῦ περὶ τοῦ *Ἰωάννου Καποδιστρίου*, περὶ οὗ καὶ ἰδίαν, ὡς εἶπωμεν, μονογραφίαν ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸν τίτλον : *ὁ κόμης Ἰωάννης Καποδίστριας*, ἀλλ' ἐκ ταύτης ἐξάγεται ἐκφανῶς, ὅτι πᾶν ἄλλο εἶναι ἢ ἀμερόληπτος ἱστοριογράφος, ὡς δυστυχῶς μέχρι τοῦδε ὑπῆρξαν καὶ οἱ πλείστοι τῶν γραψάντων τὸν βίον τοῦ Καποδιστρίου.

Αἱ περὶ τοῦ Καποδιστρίου κρίσεις τοῦ Μένδελσον εἶναι ἐπιπόλαιαι ἐπὶ τῶν βαθυτάτων ζητημάτων, ἄμοιροι δὲ ψηλαφητῶν ἀποδείξεων καὶ ἀναμφισβητήτων ἐπιχειρημάτων· ἀπᾶσαι αἱ περὶ Καποδιστρίου δοξασαὶ τοῦ Γερμανοῦ ἱστορικοῦ περὶ τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ κρίσεων περιορίζονται εἰς τὰ δύο ταῦτα : *Ὅτι ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας ἐπλάσθη παρὰ τῆς φύσεως δεσποτικοῦ*

χαρακτήρος, ἂν οὐχὶ τύραννος, καὶ διὰ τοῦτο τυφλὸν ὄργανον τῆς Ρωσίας, ἀφ' ἧς ἐπάτησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ Τσάρου ὀργανίσας καὶ διοικήσας αὐτήν.

Ὁ Μένδελσον εἶναι οὐ μόνον ἀνακριθὴς εἰς τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐκ προμελέτης μεροληπτικός. Διαστροφεὺς δὲ πολλῶν φράσεων τῶν αὐθεντικῶν ἐγγράφων εἰς ἃ καταφεύγει, ὅπως ὑποστηρίξῃ τὰς κρίσεις αὐτοῦ, ἐκτὸς ἐὰν ἡ κριτικὴ αὐτοῦ ᾖτο ἱλαφροτάτη καὶ δὲν ἡδύνατο νὰ καταβυθισθῇ μέχρι τοῦ ἐπικρατοῦντος πηλοῦ ἐν τῷ πυθμένι τῶν τότε συμβάντων καὶ παθῶν, ὅπως ἀναζητήσῃ καὶ ἀνέυρῃ τὴν ἀλήθειαν. Ὁ ἄλλως φιλελλήν Γερμανὸς ἐκ τοῦ ὅλου συγγράμματος αὐτοῦ καταφαίνεται οὐ μόνον ὅτι εἶχε προσωπικὰς συμπαθείας καὶ ἀντιπαθείας ἐν Ἑλλάδι, ἀλλ' ὅτι ἀπειτέλει μέρος κόμματος, πρὸ πάντων δέ, ὅτι παρακολουθεῖ τὰς συγγραφὰς τῶν γραψάντων προηγουμένως Ἑλλήνων καὶ φιλελλήνων κατὰ τοῦ Καποδιστρίου, οἵτινες καὶ χρωματισθέντες διὰ τὸ κομματικὸν αὐτῶν μένουσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀναξιώπιστοι. Οὐχ ἥττον ὅμως, μεθ' ὅλα ταῦτα, ἔχων ὑπ' ὄψει τὸ ἀρχαῖον: «οἷδε καὶ πολέμιος ὄρετ' ἄνδρος θαυμάζειν» δὲν ἡδυνήθη νὰ παρασιωπήσῃ καὶ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ, περὶ ὧν λέγει ταῦδε:

Τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ κόμητος ἦν ἐπίχαρι καὶ ἀξιοπρεπές. Ἦν μέτριος τὴν ἀναβολὴν καὶ εὐσωμος· ἐκυρτώθη δέ, τοῦ γήρως ἐπελθόντος καὶ τῶν φροντίδων. Αἱ ρυτίδες τοῦ εὐρέως, ἀψιδωτοῦ καὶ ἀλαζόνος μετώπου του, καὶ ἡ ὠχρότης τῆς μορφῆς αὐτοῦ κατῆλεγχον πνευματικούς κόπους καὶ βαρεῖς ἐσωτερικούς ἀγῶνας, ὧν τὸ μάταιον εἶχεν ἐξαντλήσει τὴν προτέραν αὐτοῦ σφριγηλότητα καὶ ὑγείαν. Οἱ ὠραῖοι ὅμως μελανοὶ ὀφθαλμοὶ του ἐνέφαινον πάντοτε δεξιότητα καὶ πανουργίαν· τὸ μακρὸν καὶ αὐστηρὸν αὐτοῦ στόμα διέστελλε πάντοτε τὸ ὑπέροχον καὶ εἰρωνικόν του ἐκεῖνο μειδίαμα· ἡ δὲ ὁμιλία του εἶχεν ἔτι τὸ θέλητρον τῆς θωπευτικῆς ἐκείνης πραότητος καὶ εὐμενείας, ὅπερ διέλυε καὶ αὐτῶν τῶν πολιτικῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ τὰς προλήψεις. Ὁ Καποδίστριας, διὰ τῶν κανονικῶν χαρακτηριστικῶν τῆς μορφῆς αὐτοῦ, διὰ τῆς γλυκύτητος τοῦ βλέμματος καὶ τοῦ δειλαστικοῦ

τοῦ στόματος καὶ τοῦ κάτω χεῖλους του ἀνεμίμνησκε μᾶλλον τὸ λεπτόν ἔμφυτον τῆς φυσιογνωμίας τῆς ἀλώπεκος.

Ἡ λελογισμένη ἐπιφύλαξις καὶ ἡ διπλωματικὴ ἡρεμία, αἵτινες ἐφαίνοντο περιβάλλουσai τὸν Κυβερνήτην ἐν πολυαριθμῷ ὁμίλῳ, διελύοντο συνήθως, ὡσάκις ἐλάλει μεταξύ οἰκείων περὶ τῶν μεγάλων ζητημάτων τῆς Ἀνατολῆς καὶ τοῦ μέλλοντος τῆς πατρίδος αὐτοῦ. Ἀποβάλλων τότε τὴν ψυχρότητα, καὶ λαλῶν μεθ' ἑλκυστικῆς, πλήρους πεποιθήσεως, πολλάκις ὅμως καὶ μονοτόνου φωνῆς περὶ τοῦ «σταυροῦ», ὃν εἶχεν ἀναλάβει ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ, παρίστατο ὡς χαρίεις καὶ σοβαρὸς ὁμιλητής, ὃν περιέβαλλον συγκινητικὴν πένθους χροιάν ἡ ἀτυχία τῆς πατρίδος αὐτοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων ἡ ἀχαριστία. Ἡσθάνετό τις τότε συμπαθῆ τινα πρὸς αὐτὸν ἔλεον καὶ οἶκτον· διότι ἐστεφάνου αὐτὸν καὶ ἀνύψου ἡ προαίσθησις τοῦ μαρτυρικοῦ του ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος θανάτου.

Τὴν ἔμπυρον εὐγλωττίαν, ἣν ἀνέπτυσσε, συνήθως, ὁ ἰόνιος πολιτικὸς ἐν ταῖς περὶ πολιτικῶν πραγμάτων συζητήσεσι, δὲν ἔπρεπε τις βεβαίως τυφλῶς νὰ πιστεύῃ. Διότι καὶ ἂν ποτε ἀπροκατάληπτος, κατ' ἐπιφάνειαν, ἐπραγματεύετο περὶ σπουδαίων ζητημάτων τῆς στιγμῆς, εἰς τὸν πολιτικὸν ὅμως παρατηρητὴν ἐγένενα ἔμφυτον τινα φόβον ἡ παρρησία ἐκείνη ἀκριβῶς, ἥτις ἀδικοῦς οὕτως εἰπεῖν ἐμαρτύρει περὶ τῆς εἰλικρινείας τῆς. Οὕτως ὁ Βορὺ Δεσαλὶν Βερσὰν ἐφρόνει, ὅτι ὁ Καποδίστριας ἤνοιγεν αὐτῷ τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἐκεῖθεν μόνον, ὅθεν ἐπεθύμει νὰ ἀνακοινωθῶσι τὰ κατ' αὐτὴν εἰς τὸν Γάλλον ὑπουργὸν Μαρτινιάκ, καὶ ἤκουε μετὰ προσποιητῆς εὐπιστίας, πῶς ὁ κόμης ἐλάλει περὶ τῶν δύο φυσικῶν τῆς Ἑλλάδος ἐχθρῶν, τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ἀγγλων, τοῦ ναυτικοῦ ἐκείνου Ἰθνηοῦς, ὅπερ προσεπάθει νὰ οἰκαιοποιηθῇ τὴν δύναμιν τῆς Ἑνετίας ἐν Ἀνατολῇ· πῶς κατεμέμφετο τὸν ἀφόρητον Ἀγγλὸν ἀντιπρεσβευτὴν Δώκινς, καὶ κατηγορεῖ αὐτοῦ, ὅτι ἐματαιῶσε τὰ στρατιωτικὰ σχέδια τοῦ Μαιζόν, ὧν ἡ σύλληψις μόνη κατεδείκνυεν, ὅτι ὁ στρατάρχης ἦν ἀξίος «μαθητῆς τοῦ μεγάλου σχολείου». Ὅτε δὲ ὁ Γάλλος ἠθέλησε νὰ ἀναγράψῃ εἰς πρωτόκολλον τοὺς ἐγκαρδίους τούτους λόγους, χαρακτηρηστι-

κώτατον ὑπῆρξεν, ὅτι ὁ προμηθεὺς Κυβερνήτης συνήνεσε μὲν, ἀλλὰ παρητήρησεν ὅμως, ὅτι καλὸν ἦτο νὰ μὴ μνημονευθῇ ἡ συναίνεσις τοῦ αὐτοῦ, ἵνα μὴ ὑποληφθῇ τυχόν, ὅτι συνεφώνησαν ἀμφοτέρω, ὅπως ἀπατήσωσι τοὺς Γάλλους ὑπουργοὺς διὰ προσπειποιημένης εἰλικρινείας.

Ἡ εἰλικρίνεια αὕτη, ἡ ἀδιακόπως ἀγρυπνος, καὶ φοβουμένη πάντοτε μὴ ἐκληφθῇ ὡς ὑπόκρισις, εἶνε χαρακτηριστικώτατον τοῦ διπλωμάτου γνώρισμα. καὶ συνδέεται πρὸς τὴν τέχνην τῆς ἀποφυγῆς ἀμέσων ἐρωτήσεων καὶ τὴν δεξιότητα περὶ τὰς αἰφνιδίους μεταλλαγὰς θέματος ὁμιλίας, ἣν τὰ μέγιστα κατεῖχεν ὁ Κυβερνήτης. Συνέβαιεν ὅμως, ἐννοεῖται, πολλάκις, ἡ θερμὴ φύσις τοῦ ἀνδρὸς τῆς μεσημβρίας νὰ θραύῃ τὰ δεσμὰ τῆς ὑποκρίσεως, καὶ νὰ αἰσθάνηται ὁ Καποδίστριας, κατὰ τοὺς τελευταίους ἰδίους καιροὺς βαρείας μερίμνης καὶ πάλης, τὴν ἀνάγκην τῆς ἀνυποκρίτου ἐκχύσεως τῶν αἰσθημάτων αὐτοῦ, ἕστω καὶ κινδυνεύων νὰ παράσχη λαβὴν εἰς τοὺς ἐναντίους. Ἡ ἀγανάκτησις τοῦ ἐπὶ τῇ ἐκκαταχρήσει τοῦ ὀνόματος τῆς πατρίδος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ἦν τοσοῦτον ἰσχυρά, ὥστε περιήγαγεν αὐτὸν νὰ ἀναφωνήσῃ μετ' ἐμπαθοῦς ἀγανάκτησεως : « Ἄν συρφετός τις δοξομανῶν καταστρέφῃ ὑπὸ τὴν σημαίαν ταύτην τὴν εὐημερίαν ἑκατοντάδων χιλιάδων, καὶ ἀφίγῃ αὐτοὺς λιμοκτονοῦντας δίκην ἐπαιτῶν, πατρίς εἶνε τοῦτο ; Ὑπάρχει πατρίς, ναί ! καὶ ὑπὲρ αὐτῆς προτῆνεγκον αἱ εὐγενέσταται καρδίαι τὰς μεγίστας τῶν θυσιῶν· ἀλλ' ἡ πατρίς αὕτη πρέπει νὰ εἶναι ἀλήθεια καὶ ὄχι ψεῦδος ! »

Ἡ φύσις εἶχε προαικίσει ἐκθρόνως τὸν κόμητα Καποδίστριαν διὰ τῆς πνευματικῆς ἐκείνης εὐκινήσιας καὶ γοργότητος, ἥτις ἰδιαίξει εἰς πάντας τοὺς νεωτέρους Ἕλληνας, καὶ οὐδεὶς ποτε δύναται ν' ἀρνηθῇ, ὅτι ἔπραξε πᾶν τὸ κατ' αὐτόν, ὅπως ἀναπτύξῃ τὰ δῶρα ταῦτα. Τὴν ἑλλειψιν μεγάλης παιδεύσεως κατ' ὀρθοῦ νὰ ἀναπληροῖ δι' ἐνδελεχοῦς ἀναγνώσεως καὶ ἀσυνήθους μνήμης, ἥτις εἶχε πρόχειρον πάντοτε λόγιόν τι ἐκ τε τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων χρόνων. Ἐγγραφὴ μὲν δυσκόλως τὴν Ἑλληνικὴν, ἀλλ' ἐλάλει αὐτὴν ὅμως εὐχερῶς καὶ ταχέως. Ὅσάκις ἐστερεῖτο ἐπιχειρημάτων, κατέφευγεν εἰς ἀξιώματα, πολλάκις δὲ τοῦ αἰ-

σθήματος ἢ θερμότης συνεκάλυπτε τὴν ἔλλειψιν πεπειθήσεως τοῦ-
ναντίον ὅμως κατεῖχε τὴν ὑπέροχον ἐκείνην κοινωνικὴν εὐστοχίαν
καὶ συνέσιν. ἦν παρέχει ἢ ἐν αὐλαῖς ἀναστροφή. τὸ πανταχοῦ
σπάνιον προτέρημα τοῦ ἐν δέοντι σιγᾶν καὶ ἀκούειν, καὶ πρὸ παν-
τός ἀπίστευτον δεξιότητα νὰ προσαρμόζῃ τὴν ὁμιλίαν αὐτοῦ
πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, λαλῶν μὲν πρὸς χωρικὸν περὶ τοῦ ποι-
μνίου του, πρὸς ἱερέα δὲ περὶ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, πρὸς
πεπαιδευμένον περὶ τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος, καὶ πρὸς κυρίας
περὶ ποιήσεως.

Ἐν γένει ἔγνωρίζεν ὁ Καποδίστριας νὰ κολακεύῃ λεπτότατα
τὴν κοινὴν γνώμην. Ἐννοῶν δέ, πόσον σπουδαῖον εἶναι τὸ ἐξω-
τερικὸν τοῦ ἄρχοντος, καὶ ὅτι πολλάκις ἐν εὐκαίρῳ σιθαστό-
τερον εἶναι κοινόν τι φόρεμα ἢ στολαὶ καὶ παράσημα, ἐφαίνεται
ἐν ἀπλουστάτῃ ἐνδυμασίᾳ. περιπατῶν ἐν ταῖς ὁδοῖς τοῦ Ναυ-
πλίου, καὶ μόνον αὐτοῦ κόσμημα φέρων τὸ κυανοῦν περιλαίμιον,
ὅπερ εἶχε κεντήσει αὐτῷ ἡ κυρία Ἐυδάρ. Μόνον δὲ κατὰ τὴν ἐν
Πελοποννήσῳ ὁδοιπορίαν ἀπεφάσισε νὰ φορέσῃ στολήν, ἀφ’ ἧς συν-
εβούλευσε τοῦτο ὁ Κολοκοτρώνης, παρατηρῶν αὐτῷ, ὅτι ὁ λαὸς
ἐγονυπέτει ἐνώπιον τοῦ προηγουμένου ἱππέως, ὃν ἐξελάμβανεν
ὡς Κυβερνήτην ἕνεκα τῆς λαμπρᾶς αὐτοῦ ἀναβολῆς. Ἐν Ναυ-
πλίῳ κατῴκει πενιχρὸν οἰκίσκον, σκοτεινὴν ἔχοντα τὴν αὐλὴν
καὶ ξυλίνην τὴν κλίμακα· οὐδεμίᾳ δὲ ἴστατο πρὸ αὐτοῦ φρουρά,
ὥς ἂν ἡ ἀγάπη τοῦ λαοῦ ἦν ἡ καλλίστη προστασία τοῦ Κυβερ-
νήτου. Τὸ κύριον κόσμημα τῆς πρὸς ὑποδοχὴν αἰθούσης του
ἀπετέλει ὁ ἥλιος· κυκλικὸν τι δὲ ἐνέκλιντρον καὶ ἐν γραφεῖον
ἦσαν τὰ μόνα τῆς ἐπιπλα. Εὐχαρίστως ἐλάλει ὁ πρῶτος ὑπουργὸς
τοῦ Ἀλεξάνδρου περὶ τοῦ λιτοῦ αὐτοῦ βίου. Πῶς εἶναι δυνατόν;
ἔλεγε, νὰ τραπῶ εἰς τὴν πολυτέλειαν, ὅταν ἡ Ἑλλὰς καταστρέ-
φεται σχεδὸν ἐκ τῆς παντελοῦς τῆς πενίας; Οὕτω δὲ καὶ ἡ
δαίαιτα αὐτοῦ ἦν ἀπλουστάτη. Ὅ,τι ἀπύστως ἐφώνει πρὸς τοὺς
Ἕλληνας: «τὰν σκάφαν σκάφαν, καὶ τὰν μάζαν μάζαν» ἐφά-
νετο θέλων εἰς ἑαυτὸν πρῶτον νὰ ἐφαρμόσῃ. Ἐν μέσῳ λαοῦ ὀλι-
γαρχοὺς ἔζη καὶ αὐτὸς ὀλιγαρχέστατος, διὰ πολλῆς ἔχων φρον-
τιδος, πῶς ν’ ἀναπληρώσῃ διὰ νηφελιότητος καὶ ταπεινοῦ βίου.

τὰς ἀδυναμίας τῆς κράσεως αὐτοῦ. Οἱ ἀναταμόντες τὸ πτώμα αὐτοῦ λατροὶ εὗρον ἐν αὐτῷ πάντα τὰ πρὸς βαθὺ γῆρας ἀπαιτούμενα. Ἡδύνατο δὲ νὰ εἴπῃ καυχώμενος ὁ Κυβερνήτης :

«Οὐδέποτε' ἐν νεότητι' εἰς τὸ αἷμά μου
 «Ἰμῖα πίτων πυρετοῦ ἐρεθισμούς·
 «οὐδέποτε μ' ἀναίσχυντον τὸ μέτωπον
 «ἐδίωξα τὴν νόσον κ' ἐξασθένωσιν.
 «Οὕτω τὸ γῆρας εἶναι δι' ἐμὲ χρεμῶν
 «δροσώδης, ἀναψύχων, ὄχι παγερός».

Καὶ αὐτοὶ οἱ ἀδιαλλακτότατοι τῶν πολεμίων αὐτοῦ δὲν ἐτόλμων νὰ προσβάλωσι τὴν καθαρότητα ταύτην τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου. Μετὰ τῆς ἀπλότητος δὲ καὶ νηφαλιότητος τοῦ ἀνδρὸς συνεδέετο τὸ φειδωλὸν ἐκεῖνο καὶ οἰκονόμον πνεῦμα, ὅπερ πρωτῶτατα ἤδη διεβόησαν ὡς φιλαργυρίαν οἱ ἐχθροὶ του. Ἄλλ' ἡ φειδωλία τοῦ κόμητος δὲν ἦτο κενὴ μόλιον καὶ ἐγωϊστικὴ. Ἐδείκνυτο πάντοτε συμπαθὴς πρὸς τοὺς χρεῖαν ἔχοντας, οἰκτίρμων δὲ πολλάκις μέχρις ἀδυναμίας, ὥστε νὰ βοηθῇ καὶ τοὺς ἀναξίους συνδρομῆς. Τούναντίον δὲ μετὰ πολλῆς εὐστοχίας ἐπεχειρεῖ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν δημοσίων καὶ πατριωτικῶν σκοπῶν. Χαρμόσυνον προὔξενησεν ἐκπληξιν, ὅτι ἀπεποιήθη τὴν ψηφισθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως ἀντιμισθίαν, ὅτι δὲν ἐφείσθη τῆς ἰδίας αὐτοῦ περιουσίας, προκειμένου περὶ ἀγαθῶν καὶ πατριωτικῶν σκοπῶν, ὅτι ἀνέλαβε τὴν ἰδίαν δαπάνην ἐκπαίδευσιν νέων ἀπόρων Ἑλλήνων, καὶ μετέσχεν ἐκ τοῦ γλίσχρου βαλαντιοῦ του τῆς ἐλληνικῆς ἐθνικῆς τραπέζης καὶ τῆς ἐν Σύρῳ ἀσφαλιστικῆς εταιρίας. Ὡς ποτε ὁ μέγιστος τῆς ἀρχαιότητος πολιτικός, ἡδύνατο εὐθαρσῶς νὰ προκαλέσῃ τοὺς ἐναντίους αὐτοῦ, ἂν ἐτόλμων νὰ ἐπιρρίψωσιν αὐτῷ τὸ ἐθνικώτατον πάντων τῶν ἐλαττωμάτων, τὴν τοῦ χρήματος κατὰχρησιν. Ἐπιμελῶς δ' ἀπέφευγε νὰ παράσχη τροφὴν εἰς τὴν ὑπόνοιαν, ὅτι ἐκαρποῦτο δῆθεν τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ θέσιν, ὅπως ἐκμεταλλεῖται τὸ κράτος, καὶ βαθύτατα ἐλύπει αὐτὸν ἡ ἰδιοτελεῖα τῶν ἐπισήμων Ἑλλήνων.

Ἀπὸ πρῶτας μέχρι ἐσπέρας παρὰ τὸ γραφεῖον αὐτοῦ καθήμενος, ἀναίσθητος ὅπως ἐφαίνετο ὁ κόμης πρὸς τὰς διασκεδάσεις, δι' ὧν ἄλλος τις ἀρχὼν ἤθελεν ἀρτύσει τοὺς κόπους τῆς ἀρχῆς. Αἱ σοβαραὶ δημόσιαι ἀσχολήσεις του εἶχον ἀληθῶς καταπνίξει τὸ αἷμά του καὶ τὰ πάθη του. Ξένος δὲ καὶ ἀπρόσιτος ἦτο πρὸς πᾶσαν ἡδονὴν καὶ παρεκτροπὴν.

Ἐνῷ δὲ ἡ ἀπλότης καὶ τὸ ἄμωμον τοῦ ἰδιωτικοῦ αὐτοῦ βίου ἦσαν πρόσφοροι νὰ γεννήσωσι τὸν πρὸς τὸν Κυβερνήτην θαυμασμὸν ἐν τε τῇ Ἑλλάδι καὶ τῇ ἀλλοδαπῇ, ἠῤῃσεν ἔτι οὗτος τὴν ἀπ' αὐτῶν ἐντύπωσιν, συμμορφούμενος πιστῶς πρὸς τοὺς τύπους τῆς καθεστῶσης θρησκείας, εὐλαβῶς τὰ θρησκευτικὰ νόμιμα ἐπιτελῶν καὶ ἐνδελεχῶς τοῦτο ἐπιδεικνύμενος. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πολιτικῇ ἀνemieγνυε τύπους θρησκευτικούς, ἡ δὲ τῆς θείας προνοίας ἐπικλησις εἶνε στερεότυπος ἐν ταῖς ἐπισήμοις αὐτοῦ ἐπιστολαῖς καὶ ὁμιλίαις. Κατ' αὐτὰ ἤδη τῆς νεότητός του τὰ ἔτη συνέδεσαν λεπτοί, ἀλλ' ἰσχυροὶ δεσμοὶ τὸν εὐσεβεῖ ἄνδρα καὶ τὸν πολιτικόν.

Ἡ πρὸς τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν διάστασις, ἣν πανταχοῦ ἐκήρυσσεν ὁ Κυβερνήτης, ἦν πρὸ παντὸς διάστασις πρὸς τὰς ἀντιθρησκευτικὰς ιδέας τοῦ 1789. Οὕτω δὲ ὁ Καποδίστριας εἶνε εἰς τῶν ἐξοχωτάτων πολιτικῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἐν πάσῃ σχεδὸν Εὐρωπαϊκῇ αὐλῇ διεκρίθησαν ἀπὸ τῆς παλινρθώσεως διὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάσεως τοῦ πνεύματός των. Εἰς τὴν ἐκκλησιαστικοπολιτικὴν ταύτην διάθεσιν περιέβαλεν αἰγλήν ἐπιχάριτος ἀλλὰ σκοτεινῆς καὶ ἀσαφοῦς θρησκομανίας ἡ ἀναστροφὴ τοῦ κόμητος πρὸς τὴν κυρίαν Κρύδενερ, περὶ ἧς εἵπομεν, τὸν Βάδερ γερμανὸν θεόσοφον καὶ τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον. Βραδύτερον δὲ προσετέθη καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς αὐστηρίας ἀλλὰ ψευδευλαβοῦς κοινωνίας ἐν Γενεύῃ. Οὕτω παραδοξότατα συνεφύρθησαν εἰς ἐν τὰ διάφορα στοιχεῖα : πολιτικὴ, μυστικισμός, καλθινιστικὴ καὶ ἀνατολικὴ πρὸς τοὺς τύπους εὐλάβειαι. Ὅπως δὴποτε ὁμως καὶ ἂν κρίνῃ τις περὶ τοῦ κράματος τούτου, ἀναντίρρητον εἶνε, ὅτι ἡ εὐλάβεια, ἢ τοῦλάχιστον ἡ αὐστηρὰ ἐκπλήρωσις τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων, ἦν σπουδαιότατον ἀπαιτούμενον δι' ἄνδρα θέλοντα νὰ κυβερνήσῃ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος. Καθότι, πλὴν τῆς γλώσ-

σης καὶ τῶν δημοτικῶν θεσμῶν τῶν Ἑλλήνων, ὁ κλῆρος ὑπῆρξεν ἢ συντηρητικὴ δύναμις. ἥτις ἐπὶ μακρῶνα δουλείαν προϋφύλαξε τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τῆς διασπάσεως καὶ τοῦ ὀλέθρου.

Ὁ Καποδίστριας ἦν βεβαίως κοινωνικὸς ἀνὴρ εὐαρεστότατος τοὺς τρόπους, πνευματώδης καὶ προσηνής, προσωπικῶς ἄμωμος, ἀπλοῦς δὲ καὶ νηφάλιος τὴν δίαιταν, καὶ ἄψογος τὸν βίον· ἦν δέ, πρὸς τοῦτοις, ἀκάματος ἐργάτης καὶ διπλωματικῆς τέλειος. Ἐκ τῶν δύο δὲ κατηγοριῶν, εἰς ἃς διακρίνει τὸν διπλωματικὸν κόσμον ὁ ἀρχιγραμματεὺς τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἦτοι τῆς μεγάλης ὁμάδος τῶν «*θηρευόντων ὕδα καὶ μεγαλοσταύρους*» καὶ τῶν ὀλίγων διπλωματῶν, οἵτινες διαθέσιν ἔχουσι νὰ ἐργασθῶσιν ἀληθῶς ὑπὲρ τῆς πολιτείας, καὶ πιστῶς τὰ ἑαυτῶν καθήκοντα ἐκπληροῦντες «*τιμὴν αὐτῶν λογίζονται νὰ εἶναι τὰ μισητότατα πάντων πρόσωπα*», ὁ Καποδίστριας δὲν ἀνῆκε βεβαίως εἰς τοὺς πρῶτους. Εἰργάζετο ἀκαμάτως, καὶ οὐδόλως εἰς ὕλικήν ἀμοιβὴν ἀποβλέπων, οὐδενὸς δὲ ὑπελείπετο κατὰ τὴν δεξιότητα καὶ τὴν γραφικὴν εὐχέρειαν. Ἀλαζὼν τις φιλοδοξία, ἣν οὐδέποτε δύναται νὰ ἐννοήσῃ ὁ ὄχλος, κατεῖχε καὶ ἐξωγοῖνε αὐτόν. Ἠγάπα τὴν πατρίδα αὐτοῦ· ἂν δ' ἐσφάλη κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν μέσων, μομφῆς ἀξία εἶναι ἡ κρίσις αὐτοῦ, οὐχὶ δὲ τὸ φρόνημα.

Τοιαύτη τις εἶναι ἡ τοῦ *Mendelssohn Bartholdy*, πρὸς ὃν ὁ ἐν Ἀθήναις διατρίβων κατὰ τὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1862 Ἀγγλος ἱστορικός, ἀλλὰ μισέλλην Γεώργιος Φίνλαϋ εἶπε νὰ μὴ γραφῇ πολλὰ καλὰ περὶ Καποδιστρίου, κρίσις περὶ τοῦ Κυβερνήτου ὡς ἀτόμου.

Ὁ Κυβερνήτης ἐν, καθ' ἡμᾶς, διεπράξατο μέγιστον πάντων σφάλμα· δὲν εἶχεν ἄδικον νὰ ἐρείδῃται ἐπὶ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ δὲν ἔπρεπε νὰ ἀφήτῃ καὶ τοὺς διαπαιδαγωγήσαντας καὶ ἐλευθερώσαντας αὐτόν, οὔτε τοὺς δυναμένους νὰ παρεμβάλωσιν αὐτῷ προσκόμματα· διὰ τῆς γεννηθείσης ἀντιπολιτεύσεως, τῶν φυγόντων ἐξ Ἑλλάδος φιλελλήνων καὶ τῶν ἐν αὐτῇ διπλωματικῶν πρακτόρων, ὁ Καποδίστριας ἀπώλεσε τὰς ἐν Εὐρώπῃ συμπαθείας. Ὡς καλὸς διπλωμάτης ὤφειλε νὰ ἐπωφεληθῇ μᾶλλον ἐκ τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ ρωσικοῦ κράτους, ἐν ᾧ ὑπηρετήσεν ἡ

νὰ ἐξάψη καὶ ἐπαυξήσῃ αὐτά· διότι οὐδὲν εἶναι εὐκολώτερον τοῦ νὰ ἀφοπλίξῃ τις τοὺς ἀντιπάλους αὐτοῦ ἐνδίδων καὶ πείθων αὐτοὺς διὰ τῶν πραγμάτων, διεγείρων δὲ τὴν φιλοτιμίαν αὐτῶν εἰς τὸ ὀρθῶς πράττειν, ἂν δὲ ἀποδειχθῇ ἐκ τῶν πραγμάτων ὅτι οὗτοι ἔχουσι δίκαιον νὰ ἀσπασθῇ τὴν γνώμην αὐτῶν. Ἄλλ' οὐτε ὁ Καποδίστριας οὐτε ὁ Ὅθων ἠθέλησαν νὰ μεταχειρισθῶσι τὸ ὄπλον τοῦτο, καὶ ἂν ὁ Καποδίστριας συνεκάλει τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1828 τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν, ἂν ὁ Ὅθων παρεῖχε Σύνταγμα εὐθὺς ὡς ὑπεσχέθη, οὐτε ὁ εἰς θά' ἐδολοφονεῖτο, οὐτε ὁ Ὅθων θά' ἐξεθρονίζετο.

Ὁ Καποδίστριας, ἅτε Κερκυραῖος, οἱ δὲ Κερκυραῖοι μάλιστα εἶχον ἀπαλλαχθῇ τῶν Βενετῶν, ὅτε αὐτὸς ἐσπούδαζεν ἐν Ἰταλίᾳ, δὲν ἐγίνωσκε καλῶς τὴν Ἑλληνικὴν: «*Ελάλει ἀλλὰ δὲν ἔγραφεν Ἑλληνιστί*», ὡς λέγει ὁ Σ. Τρικούπης ἐν τῇ *Ἱστορίᾳ τῆς Ἐπανάστασεως* καὶ ὡς ἐπιβεβαίωσι καὶ ὁ Νικόλαος Δραγούμης ἐν ταῖς *Ἱστορικαῖς Ἀναμνήσεσι*: «Κατὰ τοὺς γραμματικούς κανόνας δὲν ἦτο πάντῃ ἀμειμπτος· ὅ,τι δὲ ἐπιθύμει νὰ γράψῃ ἔγραφεν αὐτὸ γαλλιστί καὶ οἱ περὶ αὐτὸν μετέφραζον αὐτὸ εἰς τὴν ἑλληνικὴν· καὶ ὁμοῦς τοιοῦτος ὦν περὶ τὴν ἑλληνικὴν διέτριβε καὶ περὶ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας συγγραφεῖς καὶ περὶ τὸ ἀναφανέν τότε πρῶτον, νῦν δὲ τοιαύτας λαβὼν φάσεις *γλωσσικὸν λεγόμενον ζήτημα* ἐν Παριείοις, ἔνθα πρωτηγωνίστουν ὁ Κοραῖς, ὁ Κοδρικᾶς, ὁ Οἰκονόμος, ὁ Ρίζος Νερουλός, ὁ Νεόφυτος Βάμβας καὶ Νεόφυτος Δούκας. ὦν ὁ μὲν Κοραῖς, ὡς γνωστὸν ὑπερεμάχει τῆς *καθομιλουμένης*, ὁ Κοδρικᾶς τῆς *καθαρευούσης*, ἥς χρῆσις ἐγένετο ἐν τοῖς Πατριαρχικοῖς γραφείοις τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῖς ἡγεμονικοῖς γραφείοις τῶν ἡγεμόνων Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, ὁ δὲ Δούκας τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης, ἣν αὐτὸς ἔγραφεν ἀπταιστώως, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐν ταῖς ἐκδόσεσι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων. Πάντες οὗτοι ἔσχον καὶ τοὺς ὑπὲρ καὶ τοὺς κατ' αὐτῶν, ἐντεύθεν δ' ἐγεννήθησαν οἱ λεγόμενοι Κοραῖσταί, ἀντικοραῖσταί καὶ ὑπεκοραῖσταί. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὡς ἀναφέρει ὁ Φερειανός, ἐν τῷ *Ἀδαμαντίῳ Κοραῖ*, ὁ Καποδίστριας ἔκλινε μᾶλλον πρὸς τὰς θεωρίας τοῦ Παναγιώτου Κο-

δρικᾶ, μεθ' οὗ ἐν Παρισίοις διατρίβων ἔλαβη καὶ συνέντευξιν, καθ' ἣν περὶ τῆς γλώσσης ὠμίλησαν, τοῦθ' ὅπερ βεβαίως πολλὸ ἐλύπησε τὸν Κοραῖν. Ὁ Καποδίστριας καὶ ὡς ἱατρός καὶ ὡς διπλωμάτης ἔγραψε διάφορα ἐπὶ τῶν θεμάτων τούτων ἔργα, ὧν τινὰ μὲν ἐξ-ιδόθησαν, τινὰ δὲ οὐχί. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἀναγράφομεν ὅσα ἠδυνήθημεν νὰ περισυλλέξωμεν :

α') Αἱ Ἐπιστολαὶ αὐτοῦ γαλλιστὶ τὸ πρῶτον ἐκδοθεῖσαι ἐν Γενεύῃ τῷ 1839 ὑπὸ E. A. Betant καὶ ἔτι αἰλληνιστὶ ἐν Ἀθῆ-νας ἐν τέσσαρσι τόμοις τῷ 1841 ὑπὸ Μιχαὴλ Γ. Σχινᾶ.

β') Λόγος Ἐπικηδεῖος εἰς τὸν ἡγεμόνα Σπουρίδων Γεώργιον Θεοτόκην, ἐν Κερκύρᾳ 1883.

γ') Observations sur l'Etat actuel des îles Ioniennes.

δ') Saggi-sullo Stato de la medicina, chirurgia e farmacia del Jonio (ἰδὲ Κατάλογον τῶν Ὑπομνημάτων εἰ-τὴν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν ἀπὸ τοῦ 1808—1812 ὑπὸ Ἀνδρέου Μουστοξύδου ἐν Πανδώρα τόμῳ Ζ' (1856) σελ. 297.

ε') Mémoire sur Ali Pacha de Janina (ἰδὲ Vrétoς, No- tice Biographique Τόμ. Α', σελ. 18).

ς') Aperçu de ma carrière publique depuis 1798 jusqu' à 1822, St.-Petersbourg 1868.

ζ') Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ἀτομικῶν διαφορῶν τοῦ ὀργανισμοῦ (ἰταλιστὶ).

η') Ἐπὶ τῇ περιπτώσει τοῦ τοκετοῦ Ἰσραηλίτιδος γεννη-σάσης ὁμοῦ 5 ἐπταμηνιαῖα τέκνα (ἰταλιστὶ).

θ') Rapport présenté à S. M. L' Empereur Alexandre par S. E. Mr le Comte de Capodistrias sur les Etablis- sements de Mr de Fellenberg à Hofwill en Octobre 1814 Paris καὶ πλῆθος ἄλλο ὑπομνημάτων καὶ ἐκθέσεων διπλω-ματικῶν, ὧν συλλογὴ ἐπὶ ταῦτῳ δὲν ἐγένετο δυστυχῶς μέχρι σήμερον.

Τοιαύτη ἦτο, ἐν ὀλίγοις ἡ βραχυχρόνιος διοίκησις τῆς Ἑλ-λάδος ὑπὸ τοῦ μεγίστου τῶν τοῦ 10^{ου} αἰῶνος Ἑλλήνων ἀνδρῶν Ἰωάννου Α. Καποδιστρίου καὶ τοιαῦται αἱ ἀρεταὶ καὶ τὰ μειο-νεκτῆματα αὐτοῦ. Νῦν δ' εἰπόντες καὶ βραχέα τινὰ περὶ τῶν

πόρων, οὓς ὡς κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος διέθηκεν ὑπὲρ τῆς ἀναπτύξεως καὶ βελτιώσεως τῶν κακῶς κειμένων, μετὰ τὸν ὀκταετῆ ἐκεῖνον καὶ δεινὸν ἀγῶνα, σπεύδομεν νὰ συνεχίσωμεν τὴν μετ' αὐτὸν ἱστορίαν, τὴν ἱστορίαν τῆς ἐλευθερῆς ἀναρχίας, τὴν ἄνδρες σπουδαρχίδαι παρεσκεύασαν, ὡς μὴ ὄφειλε, τῇ μητρὶ Ἑλλάδι :

Τὸ ὅλον τῶν ἐπὶ τῆς τετραετοῦς σχεδὸν διοικήσεως τοῦ Κυβερνήτου σταλέντων αὐτῷ ὑπὸ τῶν συμμάχων Δυναμέων ποσῶν συνέκειτο :

Ἐκ τῆς Γαλλίας	3,500,000
» Ρωσίας	3,500,000
» Ἀγγλίας	500,000
	7,500,000

Τὸ ὅλον δὲ τῶν εἰσπραχθέντων ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου χρημάτων ἔχει οὕτως :

Ἐκ τῆς Ἐθνικῆς τραπεζῆς κεφάλαιον . .	1,100,000
» χαρτονομισμάτων	500,000
» τοῦ κέρδους τῶν ἀργυρῶν καὶ χρυσῶν κοσμημάτων	100,000
» διαφόρων κληροδοτημάτων καὶ προσ- φορῶν	600,000
» δανεισθέντων τῷ ἔθνει παρὰ τοῦ Κυ- βερνήτου	800,000
» τῶν προσόδων τῆς χώρας	14,000,000
	24,600,000 (1)

Διὰ τοῦ σχετικῶς ἐλαχίστου τούτου χρηματικοῦ ποσοῦ δι-
τήρησεν ὁ Κυβερνήτης στρατὸν ἐν καλῇ καταστάσει, ἀνερχόμενον

(1) Πλὴν τούτων, ἡ Γαλλία τῷ 1829 ἐχορήγησεν αὐτῷ 1,500,000 φράγκων πρὸς συντήρησιν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, ὃ δὲ Ἐυνάρδος 200,000 φράγκων, ὥστε πάνθ' ὅσα κατὰ τοὺς τεσσαράκοντα καὶ τέσσαρας μῆνας τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ ἐδαπάνησεν ὁ Καποδίστριας ἀνέρχονται εἰς 26,300,000 φράγκων. Ἀποθανῶν ὅμως, πλὴν τῶν ἔργων, ἅπερ ἐν τῷ οἰ-
κειῷ τόπῳ ἀνεφέραμεν ἀφῆκε καὶ τέσσαρας κανονοστοιχίας πεδινὰς πλῆ-
ρεις καὶ 2,000 τυφεκίων καὶ πλέον ἢ 300,000 λιτρῶν πυρίτιδος.

εἰς 11,300 ἄνδρας καὶ εἴκοσι δύο πλοῖα καλῶς ἐξηρτισμένα καὶ ἀξιωματικούς καλῶς μισθουμένους. Ἐὰν δ' εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ τελεσθέντα ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἔργα ἀπιδώμεν, τότε δικαίως θέλομεν ἀναφωνήσαι ὅτι περὶ Καποδιστρίου ἤρμαζεν ὅ,τι ἔλεγε περὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ὁ διασημότετος Γερμανὸς καθηγητὴς Κάρλος Φρειδερίκος Χέρμανν: «ὅτι οὐδεμία πώποτε πολιτεία κατάρθωσε διὰ μικρῶν πόρων μέλλουσα ἢ ὅσα ἡ ἀρχαία Ἑλλάς» (1).

(1) Τοσαύτην ὁ Καποδίστριας περὶ τῆς πατρίδος ἐπεδείξατο ἀγάπην, ὥστε, τῷ 1829, τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Εὐβοίας εἰσέτι δουλευούσης, αὐτὸς μεταπεμφάμενος τὸν μηχανικὸν Βιρλὲ Δαούστ ἀνέθηκεν αὐτῷ τὴν ἐκπόνησιν σχεδίου διωρυχῆς τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, ὃν ἐθεώρει ὅτι παρεκάλυε τὰ ναυτικά συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλ' ὡς εἰκός, ἐν τούτῳ ὁ Καποδίστριας ἀπέτυχεν, ὡς ἀπέτυχε πρὸ αὐτοῦ ὁ Περίανδρος καὶ ὁ Νέρων καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι πρὸ καὶ μετ' αὐτόν διότι ἐπέπρωτο μόλις πέρυσι νὰ συντελεσθῇ τὸ μέγα τοῦτο ἔργον τῶν αἰώνων, ὅπερ ἔδωκεν εἰς τὸ πρὸς νότον ἡμῖς μέρος τῆς Ἑλλάδος τὸ ἀληθές αὐτοῦ ὄνομα: «νῆσος τοῦ Πέλοπος»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Τὰ μετὰ τὴν δολοφονίαν. — Ἐνέργειαι τῶν ἀντιπρέσβων περὶ τῆς τηρήσεως τῆς ἡσυχίας. — Ἀφίξεις ἐκ Τριπόλεως τοῦ Κολοκοτρώνη. — Ἀφίξεις τῶν ἀντιπροσώπων τῆς ἐν Ἰδρᾷ ἀντιπολιτεύσεως αἰτουμένης ἀμνηστίας. — Ἀπόρριψις τῶν προτάσεων τῶν ἀντιπολιτευομένων ὑπὸ τῆς τριανδρίας. — Ὁ Γάλλος καὶ ἐν μέρει ὁ Ἀγγλος ἀντιπρέσβυς ὑποστηρίζουσι τοὺς ἐν Ἰδρᾷ. — Παῦσις τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ Ζεράρ. — Ἀποστολὴ πλοίων πρὸς ὑποταγὴν τῶν ἀντιπολιτευομένων νησιωτῶν. — Ἐπιστολὴ μετριόφρων τοῦ Ζαΐμη πρὸς τὸν Κολοκοτρώνη περὶ συνενώσεως τοῦ ἔθνους. — Ἀποτυχία τῆς ἀποστολῆς. — Ἀμοιβαῖα συκοφανταίαι Καποδιστριακῶν καὶ ἀντιπολιτευομένων. — Οἱ πληρεξούσιοι. — Ἐναρξίς τῆς ἐν Ἀργεὶ ἑθνοσυνελεύσεως συγχιζούσης τὴν προηγουμένην. — Παραίτησις Αἰγυπτίνου καὶ Κολοκοτρώνη. — Ὁ Κωλέττης ἀρνεῖται νὰ παραιτηθῇ. — Συνέλευσις ἀντιπολιτευομένων. — Ταραχαὶ ἐν Ἀργεὶ. — Φυγὴ τῶν περὶ τὸν Κωλέτην εἰς Στερεὰν Ἑλλάδα. — Κυβέρνησις τῆς Περαχώρας. — Προκήρυξις Κωλέττη πρὸς τοὺς Ἕλληνας καλῶν αὐτοὺς κατὰ τῶν Καποδιστριακῶν. — Ἀπειλὴ εἰσβολῆς εἰς Πελοπόννησον. — Ὁ Κολοκοτρώνης ἐτοιμάζει στρατὸν κατ' αὐτῶν. — Ματαιώσεις τῆς μεσιτείας πρὸς συνδιαλλαγὴν. — Εἰσβολὴ τῶν Ρουμελιωτῶν εἰς Πελοπόννησον. — Κατάληψις Ἀργους καὶ Ναυπλίου. — Τέλος τῆς ἐν Ἑλλάδι διοικήσεως τῆς οἰκογενείας Καποδιστρίου.

Δυστυχῶς μετὰ τὸν οἰκτρὸν θάνατον τοῦ Καποδιστρίου ἐπῆλθε χάος· οὐδεὶς ἐγίνωσκε τί τέξεται ἡ ἐπιούσα· καὶ αὐτοὶ δ' οἱ τῶς ἀντιπολιτευόμενοι τοῦ Καποδιστρίου κατελήφθησαν ὑπὸ τρόμου, καθ' ὅσον ὁ λαὸς φοβούμενος περὶ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας ἡγανάκτει κατὰ τῶν σφόδρα ἀντιπολιτευομένων τῶν γενομένων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον αἰτίων τῆς δολοφονίας τοῦ Καποδιστρίου. Ἐδείχθησαν μὲν καὶ τινες ἐπιχαίροντες τῷ θανάτῳ τοῦ Κυβερνήτου εἴτε πάθους ἕνεκα πολιτικοῦ· εἴτε προσωπικοῦ ἐπὶ

Τὸ Μνημεῖον τοῦ Δ. Ὑψηλάντου ἐν Ναυπλίῳ

βραχὺ ἐλπίσαντες ἐπὶ τὴν μέλλουσαν τοῦ ἔθνους καὶ ἐαυτῶν εὐ-
δαιμονίαν, ἀλλὰ τάχιστα ἀπεδείχθη χίμαιρα ἡ ἐλπίς αὐτῶν.
Παρ' ἅπασιν λοιπὸν τοῖς Ἕλλησιν ἐπεκράτησε τὸ αἰσθημα τοῦ
φόβου, τῆς καταπλήξεως καὶ τῆς ἀβεβαιοῦς τοῦ μέλλοντος.
Διὰ τοῦ διορισμοῦ τῆς τριανδρίας ἱκανοποιοῦντο οἱ μὲν Ἑπτα-
νήσιοι καὶ πρὸ πάντων οἱ τὴν μνήμην τοῦ Καποδιστρίου ἔχον-
τες ἱερὰν ὀπαδαὶ τῆς πολιτικῆς ἐκείνου ἐπὶ τῷ διορισμῷ τοῦ
Αὐγουστίνου, ὅστις, κατὰ τὰ φαινόμενα, ἤρνεϊτο νὰ μετὰσχη
τῆς διοικήσεως, ἀλλ' ἐδέξατο μόνον. ἔλα μὴ ματαιωθῶσιν, ὡς
εἶπε, διὰ μιᾶς οἱ τοσοῦτοι ἀγῶνες τοῦ ἀδελφοῦ μου. οἱ δὲ Πε-
λοποννήσιοι, διότι ὁ Κολοκοτρώνης εἶχε μὲν ἔχθρους, ἀλλ' ἦν
ὁ ἐπισημότερος ὀπλιτάρχης τῆς Πελοποννήσου· οἱ δὲ τῆς ἐκτὸς
τοῦ Ἰσθμοῦ Ἑλλάδος, διότι ὁ Κωλέττης ἔθεωρεῖτο ὡς εὐφύε-
στερος τῶν ἄλλων. Καὶ οἱ Ὑδραῖοι αὐτοὶ ἐφάνησαν δικταθεῖ-
μένοι νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν προσωρινὴν κυβέρνησιν. Ἔλεγον δὲ
οἱ ἄνθρωποι, αὐταρέσκως ἐαυτοὺς πειθοντες, ὅτι ἡ σύνθεσις τῆς
τριανδρίας κατ'ἐλάχιστον ἐξοχὸν πολιτικὴν τερνίσαιαν.

Μετὰ τὴν δολοφονίαν, ὡς ἦν εἰκός, ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρα-
τιωτικῶν Π. Γ. Ράδιος φοβούμενος στάσιν στρατιωτικὴν ἔγραψε
πρὸς πάντας τοὺς ἀρχηγοὺς σωμάτων νὰ φροντίσωσι περὶ τῆς
εὐταξίας τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἀνδρῶν. Ἰδοὺ δὲ πῶς ἀναγγέλλει τὸν
φόνον καὶ τὴν περὶ τοῦ στρατοῦ ἐπιμέλειαν ἔν τινι πρὸς τὸν
στρατηγὸν Ἰωάννην Ράγκον ἐπιστολῇ :

«Φίλε καὶ ἀδελφε !

«Ἐχασεν ἡ πατρίς τὸν σωτήρα ! ἔχασεν ἡ Ἑλλὰς τὸν πα-
τέρα ! Ἐδολοφονήθη μετὰ πιστολῶν κατὰ κεφαλῆς καὶ μαχαί-
ρων ἐπὶ κοιλίας ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνον καὶ Γεώργιον Μυρομι-
χαλαίους χθὲς Κυριακὴν, μόλις ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου, ὅτε
ἐπάτει τὸ κατωφλίον τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Σπυριδωνος.

«Ἐπεσε πάραυτα κατὰ γῆς ἄλλος καὶ ἄφρων. Ποία ἦλι-
βερὰ Κυριακὴ ! ποῖον τάχα τέλος περιμένει τὴν πατρίδα εἰς
τοιαύτας τρικυμίας πολιτικὰς τῆς Εὐρώπης καὶ εἰς τοιαύτας
ρεβδιουργίας ὀλεθρίας τινῶν Ἑλλήνων.

• Ἄλλην θεραπείαν ἐπωσοῦν δὲν βλέπω παρὰ τὴν φρόνησιν τῶν στρατιωτικῶν.

• Προσπαθήσατε, φίλε καὶ ἀδελφέ, εἰς τὴν εὐταξίαν τῶν στρατιωτικῶν· διότι ἄλλως χανόμεθα. «Ζητοῦν γὰρ θολώσωσι τὸ νερόν διὰ γὰρ μᾶς καταγάγωσιν οἱ περὶ ἡμᾶς λύκοι», ὡς ἔλεγεν ὁ μακκρότης.

• Σὰς ἀσπάζομαι.

Ναύπλιον τὴν 28 Σεπτεμβρίου 1831.

II. Γ. Πρόδιος.

Καὶ οἱ ἐν Ναυπλίῳ δ' ἀντιπρέσβεις Ρωσίας, Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας φροντίζοντες περὶ τῆς τάξεως κατέλαβον τὰ φρούρια διὰ ναυτῶν. Ὁ δὲ Κολοκοτρώνης ἐν Τριπόλει μὲθ' ὅν τὸν διορισμὸν αὐτοῦ δι' ἰδιαιτέρου ἀγγέλματος τοῦ κόμητος Αὐγουστίνου Κεποδιστρίου καὶ διὰ δύο ταχυδρόμων τῆς κυβερνήσεως ἀφίκετο (29 Σεπτεμβρίου) μετὰ σύντονον πορείαν εἰς Ναύπλιον ἡγούμενος 150 ἱππέων. Ἐκ τῶν μελῶν τῆς τριανδρίας ὁ μὲν Αὐγουστίνος, ὡς εἰκός, ἔπνεεν ἐκδίκησιν κατὰ τῶν δολοφόνων τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τῶν ὀπαδῶν ἐκείνων, ὁ δὲ Κολοκοτρώνης συνετὸς ὢν συνέστελλε τὰς ἑρμᾶς ἐκείνου, ὁ δὲ Κωλέττης ἐγίνωσκε ν' ἀναμμένη κρείσσονας περιστάσεις πρὸς ἐκδήλωσιν τῶν ἐαυτοῦ πολιτικῶν φρονημάτων, ἅτινα ἦσαν ὅλως ἀντίθετα πρὸς τὰ τῶν δύο συναρχόντων. Πρὶν ἢ συνέλθῃ ἡ διοικητικὴ ἐπιτροπεία καὶ ρυθμίσῃ τὰ κατὰ τὴν διοίκησιν, τάχιστα ἤρξατο ἡ κατ' αὐτῆς ἀντιπολίτευσις. Ἀφίκοντο (30 Σεπτεμβρίου) εἰς Ναύπλιον ἐξ Ὑδρας οἱ ἀπεσταλμένοι τῆς ἐκεῖ ἀντιπολιτεύσεως Μιαούλης, Ζαΐμης καὶ Τρικυΐτης, φέροντες ἐπιστολὴν πρὸς τὴν Γερουσίαν ὑπογεγραμμένην (29 Σεπτεμβρίου) ὑπὸ τριᾶκοντα πληρεξουσίων, ἐν ἧ συν ἄλλοις ὑπῆρχον καὶ τὰδε : «Θέλετε ἀναγνώρισει, κύριοι, ὅτι μόνον οἱ νομίμως ἐκλεγμένοι καὶ ἀπαρτιδύστως συζητοῦντες πληρεξούσιοι τοῦ ἔθνους δύναται ν' ἀντικαταστήσωσι κατὰ νομίμον τῶν πικρῶν καὶ δι' ἔθνηκας δυνάμειν τὴν πρὸ μικροῦ λήξασαν ἐξουσίαν.

Ἐλπίζομεν δὲ ὅτι ἡ Γερουσία ὀργανισθεῖσα ὑπὸ ἐκλιπούσης ἀρ-
της ὡς συμβουλευτικὸν ὄργανον σώμα δὲν θέλει τολμήσει νὰ ὑπερβῇ
τὴν κύκλον τῶν καθηκόντων αὐτῆς. οὔτε περιγράφει ἡμᾶς εἰς τὴν
δοσάρεστον ἀνάγκην νὰ διαμαρτυρηθῶμεν κατὰ τοιαύτης ἐνερ-
γείας.

Ἄλλ' ἡ Γερουσία ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν τῶν Ὑδραίων, οἵτι-
νες νομίσαντες ὅτι ὁ Μισούλης ἦν μισητὸν πρόσωπον, ὡς δεινὸς
γενόμενος πολέμιος τοῦ Κυβερνήτου, ἔπεμψαν ἀντ' αὐτοῦ ἄλλον
πληρεξούσιον καὶ ἀπήτησαν παρὰ τῆς τριανδρίας, ἵνα προστεθῶσι
δύο ἔτι μέλη ἐκ τῆς ὑδραϊκῆς ἀντιπολιτεύσεως, δοθῇ δὲ πλήρης
ἐκρηστική διὰ τὰ πολιτικὰ ἐγγλήματα καὶ συγκληθῇ τάχιστα
ἡ ἐθνοσυνέλευσις ἐν τόπῳ ἀσφαλεῖ, ἥς μετὰ ἔμελλον νὰ ὦσι καὶ
οἱ ἐν Ὑδρᾷ ἰσδομήκοντα ἀντιπρόσωποι, διαταχθῶσι δ' ἐλεύθεραι
ἐκλογαί. Ἄλλ' αἱ προτάσεις τῶν Ὑδραίων ἀπεκρούσθησαν. Οἱ
τριανδροὶ δὲν ἤρχοντο τούτοις μόνοις, ἀλλ' ὑπέβαλλον παρὰ τῷ
λαῷ, ἐκ παντὸς τρόπου καὶ διὰ χορηγίας χρημάτων τὴν ὀργὴν
κατὰ τῶν ὅπωςδῆποτε συντεινάντων εἰς τὴν κατὰ τοῦ Κυβερνή-
του ἀντιπολίτευσιν καὶ εἰς τὸν φόνον, ἐν οἷς περιλαμβάοντο
καὶ οἱ Ὑδραῖοι καὶ μάλιστα ὁ Μισούλης καὶ τᾶλλα μέλη τῆς
ἐν Ὑδρᾷ συνταγματικῆς ἐπιτροπῆς. Ταῦτα ἐκίνουν τὴν χολὴν
τῶν Ὑδραίων καὶ τῶν συνταγματικῶν τῶν ἀντιπολιτευσαμένων
ἐν γένει τῇ τε κυβερνήσει τοῦ Καποδιστρίου καὶ νῦν τῇ τῆς τρι-
ανδρίας. Τὴν τῶν Ἑλλήνων διαμάχην τῶν τε συμπολιτευομένων
ὑπέβαλλον καὶ οἱ ἐξωτερικοί, ἐξ ὧν οἱ μὲν Ρῶσοι συνετάσσοντο
τῇ τριανδρίᾳ, οἱ δὲ Γάλλοι καὶ ἐν μέρει οἱ Ἀγγλοὶ τῇ ἀντιπο-
λιτεύσει, ἐφ' ᾧ τόσον ἐξωργίσθη ὁ κοῦφος καὶ εὐόργητος Αὐγου-
στίνος, ὥστε ἔπαυσε τῆς ἀρχηγίας τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ τὸν
Γάλλον στρατηγὸν Ζερὰρ ἐπὶ τῇ προφάσει ἐλλείψεως χρημάτων,
ὃν προέβαλε τῷ στρατηγῷ Γκεντέκ πρὸς αἰτιολογίαν τῆς παύ-
σεως· ἀλλ' ὁ γινώσκων τὸ ἀληθὲς αἴτιον στρατηγὸς ἀμέσως ἀνε-
κάλεσε πάντας τοὺς Γάλλους ἀξιωματικοὺς ἐκ τοῦ ἐλληνικοῦ στρα-
τοῦ. Ἡ δὲ τριανδρία ἔνθεν μὲν ἐκ παντὸς τρόπου ἡσχολεῖτο νὰ
δικτηρῇ ἀκμαίαν παρὰ τῷ λαῷ τὴν λύπην ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ
φιλοστόργου πατρὸς, τοῦ σωτῆρος, τοῦ εὐεργέτου τοῦ ἐλληνικοῦ

ἔθλους καὶ πρὸς τοῦτο διέταξεν ἕξ ἑβδομάδων πένθος παρὰ πάσαις ταῖς πολιτικαῖς καὶ στρατιωτικαῖς ἀρχαῖς, ἐξοπλίσασα δὲ τὰ ὀλίγα τῆς κυβερνήσεως πλοῖα ἐξαπέστειλε (3 Ὀκτωβρίου) ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν Μεταξᾶ, Τσαμαδοῦ, Χρυσογέλου καὶ Παξιμάδη πρὸς ὑποταγὴν τῶν ἀντιπολιτευομένων νησιωτῶν. Μάτην οἱ μετριοφρονέστεροι τῶν ἀντιπολιτευομένων ἀπετάθησαν πρὸς ἄλλους φίλους τῆς τριανδρίας καὶ πρὸς τὸν συνετὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην συμβουλευόντες αὐτῷ μετριότητα, καὶ μάλιστα ὁ Ἀνδρέας Ζαῦμης, ὅστις ἔγραφε τῇ 5 Ὀκτωβρίου πρὸς τὸν Κολοκοτρώνην τάδε :

Κύριε,

• Ἀνάρμοστον εἰς τὴν περίστασιν ταύτην τὸ νὰ ἐπέμβω εἰς τὴν ἀνάπτυξιν παρελθόντων πραγμάτων, ὅλοι γνωρίζομεν πῶς αὐτὰ διέτρεξαν· περιορίζομαι λοιπόν, κινούμενος ἀπὸ πατριωτισμὸν καὶ ἀπὸ ἰδιαιτέραν ὑπόληψιν, τῇ, ὁποῖαν πάντοτε ἐφύλαττον πρὸς τὸν ἑαυτὸν σας, νὰ σᾶς εἰπῶ μόνον περὶ τῶν τωρινῶν.

• Ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι πλέον εἰς τὸν κόσμον (ἀξιοθρήνητος κατ' ἀλήθειαν ἢ στήρσις του). Ἐχων ἀξιοσύνην ἔξοχον καὶ αὐτὸς ἦτον ἐκεῖνος, ὅστις ἠδύνετο νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν ἡσυχίαν, ἀλλ' ὡς εἶπον, ἐξέλειπεν. Ἄν ἐπιμείνωμεν νὰ διατηρῶμεν τὴν ἐπικρατοῦσαν διαίρεσιν, κατ' ἐμὴν ἰδέαν, ἀλλοίμονον καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς τὴν πατρίδα.

• Πολὺ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν σας, κύριε Κολοκοτρώνη, τὸ νὰ ἐνεργήσητε νὰ ἐνωθῇ τὸ ἔθνος δι' ἐνὸς ἐντίμου συμβιβασμοῦ, διὰ νὰ διαφυλάττῃ τὴν αὐτονομίαν του, καὶ νὰ στερεωθῇ ὑπὸ πατρικὴν κυβερνήσιν.

• Καίρὸς δὲν εἶναι οὔτε νὰ μᾶς φοβερίσητε. οὔτε νὰ σᾶς φοβερίσωμεν· καιρὸς εἶναι νὰ προλάβωμεν τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, ὁ ὅποτος θὰ ἐτοιμάσῃ τὴν καταστροφὴν μας. Συγχωρήσατέ μοι τὸ θάρρος καὶ δεχθῆτε τὴν βεβαίωσιν τῆς ὑπολήψεώς μου, μεθ' ἧς ὑποσημειοῦμαι.

1831 Ὀκτωβρίου 5 ἐξ Ἰδρας.

Εἰς τὰς προσταγὰς σας
Ἀνδρέας Ζαῦμης.

Ἀλλὰ καὶ τοῦ Ζαΐμη ἡ μετριότης ἀπέβη μακρία. Τὰ κόμματα ἐμαίνοντο κατ' ἀλλήλων. Ἐπικειμένης δὲ τῆς συνόδου τῆς ἐθνοσυνελεύσεως, ἑκατέρω τῶν πολιτικῶν φατριῶν ἠγωνίζετο ὅπως ἔχῃ τὴν πλειονοψηφίαν· πολὺν χρόνον κατέτριψαν ἐρίζοντες περὶ ἀποδοχῆς ἢ μὴ ἐν τῇ συνελεύσει τῶν ἐν Ὑδρᾷ συνελθόντων πληρεξουσίων.

Ἀμοιβαῖαι συκοφαντικαὶ διεδίδοντο περὶ τῶν ἀθεμίτων σκοπῶν ἑκατέρω τῶν φατριῶν. Καὶ ἡ μὲν τριανδρία ᾗθελε τὸ Ἄργος ὡς τόπον τῆς συνόδου τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, οἱ δ' ἀντιπολιτευόμενοι ἀπέκρουον αὐτὸ ὡς ὃν ὑποχείριον τῇ κυβερνήσει· ἀγῶν μέγας ᾗρξατο περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν, ἄλλων ἄλλα βουλομένων καὶ προτεινόντων. Ἐπὶ τέλους ὑπερίσχυεν ἡ τριανδρία καὶ συνέστη ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπεία ἐκ Γερουσιαστῶν, ἥτις ἀπέκλεισε τοὺς Ὑδραῖους πληρεξουσίους, οἷς οὐδὲ τὴν ἐμπράνισιν κἄν επέτρεψεν ἐν τῇ συνελεύσει· ἀποπειραθέντας δὲ νάποδιβασθῶσιν εἰς τοὺς Μύλους τοῦ Ναυπλίου ἠνάγκασε, διὰ τῆς βίβης, νὰ ἐπιβιβασθῶσιν αὖθις εἰς τὰ πλοῖα· οἱ δὲ Μανιάται πληρεξούσιοι οἱ μὴ ἔχοντες διαβατήρια συνελήφθησαν καὶ ἀπεκλείσθησαν. Οὕτως οἱ συμπολιτευόμενοι ἐφαίνοντο κατὰ πάντα ἰσχυρότεροι καὶ ἡ τριανδρία παντοδύναμος. Ἀλλὰ τὴν φαινομενικὴν τχύτην παντοδυναμίαν ἐπέπρωτο νὰ διαλύσῃ ἐντὸς μικροῦ ὁ ἕτερος αὐτῆς παράγων, ὁ Ἰωάννης Κωλέττης, ὅστις καθ' ὃν χρόνον ὁ Αὐγουστῖνος κατεδίωκε πάντα ἀντιπολιτευόμενον, συμπράττοντος καὶ τοῦ Κολοκοτρώνη, αὐτὸς ἀπεδοκίμαζε μὲν τὰς πράξεις ταύτας, ἀλλ' ὑπέικεν ἐξ ἀνάγκης τῇ πλειονοψηφίᾳ τῶν δύο ἄλλων τῆς τριανδρίας μελῶν. Οὕτω πρῶτων ὁ Κωλέττης, ἔτυχε τῆς ἐπιδοκιμασίας τῶν ἀντιπρέσβειων Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας. Ἐπειτα δὲ κατώρθωσε νὰ συναθροίσῃ περὶ ἑαυτὸν πολλοὺς πληρεξουσίους ἐπιδοκιμαζοντας τὰ πολιτικὰ αὐτοῦ φρονήματα καὶ ἀποδοκιμαζοντας τὰ τοῦ Αὐγουστίνου καὶ Κολοκοτρώνη. Ἐκ τῶν συνελθόντων 236 πληρεξουσίων, 146 ἦσαν Καποδιστριακοὶ καὶ 90 ἀντιπολιτευόμενοι, ἐξ ὧν οἱ τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος ᾗθελον τὴν ἀνατροπὴν τῆς τριανδρίας πολεμοῦντες, πρὸ πάντων, τὸν Αὐγουστῖνον καὶ τοὺς ὑπερμάχους ἐν γένει τοῦ πολιτικοῦ συστή-

ματος τοῦ Καποδιστρίου. Πρώτη δ' ἀφορμὴ ἐγένοντο οἱ ἑνοπλοὶ ἀκόλουθοι τῶν τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος πληρεξουσίων, ὧν ἕκαστος ἠτήσατο ὑπὲρ τῶν ἑαυτοῦ παρὰ τῆς κυβερνήσεως τὰ τῆς συντηρήσεως· πρὸς δὲ τούτοις ἀπῆτουν οἱ ὀπλιτάρχαι οὗτοι πληρεξούσιοι τοὺς καθυστερουμένους αὐτῶν μισθοὺς καὶ ἄλλαι ἄλλας ἀποζημιώσεις, οἱ μὲν δίκαιας, οἱ δὲ παραλόγους.

Καὶ ὁ μὲν Αὐγουστῖνος μετὰ τοῦ Κολοκοτρῶνη διαρρήδην ἀπέκρουον πάντα τὰ αἰτήματα αὐτῶν, ὁ δὲ Κωλέττης ἐνεφανίσθη θερμώτατος ὑπερασπιστὴς αὐτῶν. Οὕτω δὲ ἐνεργῶν ἐπεσπάσατο πάντας τοὺς ὀπλιτάρχας πληρεξουσίου τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ τοὺς ὀπλίτας αὐτῶν ἀνερχομένους σύμπαντας περὶ τοὺς 800, καὶ ἐσχημάτισε ἰσχυρὰν καὶ ἐπικίνδυνον ἀντιπολίτευσιν κατὰ τῶν Καποδιστριακῶν. Ἡ ἀντιπολίτευσις αὕτη ἐπιτηδεῖως ἀνέλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῆς πάντα ὅπωςδὴποτε ἀντιπολιτευόμενον τῇ τριανδρίᾳ μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον, πράγματι δὲ τοῖς περὶ τὸν Αὐγουστῖνον καὶ Κολοκοτρῶνην, μάλιστα δὲ τοὺς καταδιωκομένους Ὑδραῖους πληρεξουσίου· ἐκ τούτου δ' ὠνομάσθησαν οὗτοι ὡς ὑπερασπισταὶ τῶν «*συνταγματικῶν*» «*συνταγματικοὶ πληρεξούσιοι*». Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπεία τῆς συνελεύσεως ἀπέρριψε τὴν αἴτησιν αὐτῶν ὑπὲρ τῶν Ὑδραίων, οὗτοι συνῆλθον τῇ 18 Νοεμβρίου 1831 καὶ συνυπέγραψαν δήλωσιν, ἐν ᾗ ὑπισχνοῦντο «*τὴν νόμιμον καὶ πατριωτικὴν κατὰ τῆς κυβερνήσεως ἀντίστασιν*», «*εἰλικρινῇ σύμπραξιν, συγκρότησιν ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας ἐξ αὐτῆς τῆς συνελεύσεως εἰλημένης καὶ φρουρᾶς ἐκ τε τῶν ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ ἐντὸς αὐτοῦ Ἑλλήνων ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ἐν Τροιζῆρι συνελεύσεως καὶ συνταγματικὸν πολίτευμα, καθ' ὃ ἔμελλον γὰρ γυμνωθῶσι τὰ τῆς πολιτείας, ἐκλογῶν, δικαιωμάτων τῶν ἀγωνισαμένων καὶ τῶν πολιτῶν ἐν γένει, κλήρου, ἐκκλησίας, ἀποζημιώσεων, ἀμοιβῶν, διακομῆς ἐθνικῶν γαιῶν, ἐκλογῆς ἡγεμόνος, ἰδρύσεως προσαίρου κυβερνήσεως μέχρι τῆς ἀναρρήσεως τοῦ ἐκλεχθησομένου ἡγεμόνος*». Ἐν τέλει δ' ἐδιηλούτο, *ὅτι πᾶς δὲ ἂν μεταβάλῃ γνώμην, ἔσται ἄτιμος καὶ στηλιτευμοῦ ἄξιος*.

Τούτων γενομένων πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς συνελεύσεως ὑπὸ τοῦ

Κωλέττη, ὁ Αὐγουστίνος καὶ ὁ Κολοκοτρώνης κατενόησαν ὅποια τις ἐμελλε νὰ ᾖ ἡ ἀντιπολίτευσις αὕτη ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει· διὸ καὶ πρὶν ἢ αὕτη καταστῇ φοβερωτέρα, ἐπέσπευδον τήν, ὡς τάχιστα, ἔναρξιν αὐτῆς, ἣν προῦκήρυξαν διὰ τὴν 5 Δεκεμβρίου 1831 διὰ τοιχοκλήσεων.

Οἱ ἀντιπολιτευόμενοι ὅμως ἀπέσπασαν τὴν προκήρυξιν καὶ παντοίας ὕβρεις ἐξετόξευσαν κατὰ τοῦ Αὐγουστίνου, ὡς θέλοντος νὰ ὑποδυθῇ πρόσωπον τυράννου, καὶ ὅτι καλὸν θὰ ᾔτο νὰ ἀνεχώρει ἐγκαίρως διὰ τὴν Κέρκυραν. Ἀλλ' ἡ προσωρινὴ κατοχὴ τῆς ὑπάτης ἀρχῆς, τὸ παραδειγμα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ αἱ εἰσηγήσεις τῶν Ρώσων εἶχον τοσοῦτον ἤδη μεθύσει τὸν κόμητα Αὐγουστίνον, ὥστε σπουδαίως ἐσκέπτετο νὰ καταστήσῃ διὰ πραξικοπήματος διαρκὴ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, καὶ νὰ κατορθώσῃ ὅπως ἐκλεγῇ ἰσόβιος Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος. Ὅτε δὲ φανερόν αὐτῷ ἐγένετο, ὅτι οἱ Ρουμελιῶται οὔτε δι' ἀπειλῶν, οὔτε διὰ σαγηνευτικῶν ὑποσχέσεων, οὔτε διὰ χρημάτων ἐπείθοντο νὰ συνταχθῶσιν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι ἡτοιμάζοντο τούναντίον εἰς ἐνοπλὸν ἀντίστασιν, ἤνοιγον πολέμιστρας εἰς τοὺς τοίχους τῶν οἰκιῶν, καὶ παρεσκεύαζον ἀντισυνέλευσιν, διέταξε νὰ στηθῶσι τηλεβόλα, νὰ κατασκευασθῶσιν ὀχυρώματα, περὶ τὸ κατάστημα τῆς Συνελεύσεως καὶ νὰ γείνη ἔναρξις αὐτῆς. Ἐπὶ τούτῳ δὲ οἱ Καποδιστριακοὶ πληρεξούσιοι κατὰ τὴν ὀρισθεῖσαν (5 Δεκεμβρίου) ἡμέραν, 146 τὸν ἀριθμὸν, τῇ πρωτῇ μετέβησαν εἰς τὸν ναὸν τῆς Παναγίας, ἔδωκαν τὸν νενομισμένον ὄρκον· περὶ δὲ τὴν μισημέριαν ὑπὸ συνοδίαν πιζῶν τε καὶ λογχοφόρων ἱππέων, ὧν ἡγεῖτο ἐνοπλος ὁ Κολοκοτρώνης ἐπ' ὠμοῦ φέρων τὸ πυροβόλον καὶ πάνοπλος καὶ περιτοιχιζόμενος ὑπὸ ἑκατοντάδος ὀπλιτῶν, ὡς οὐραγὸς δ' εἶπετο ὁ στρατηγὸς *Τσαβέλλας* πολλῶν καὶ αὐτὸς ἡγούμενος στρατιωτῶν, μετέβησαν εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ Ἀργου, ἐν ᾧ ἐμελλε νὰ συνεδριάξῃ ἡ Ἐθνοσυνέλευσις, οὗ τὰ περίεξ κατέλαβον, ἐξέλεξαν πρόεδρον τὸν *Δ. Τσαμαθόν*, ἀντιπρόεδρον δὲ τὸν *Λάμπρον Νάκον* (1).

(1) Συγχρόνως τῇ εἰσηγήσει τοῦ Κωλέττη συνῆλθεν ἄλλαςχού καὶ ἡ

Μετὰ δύο ἡμέρας (7 Δεκεμβρίου) ὁ Αὐγουστῖνος ἐκήρυξε τὴν ἑναρξιν τῆς Ἐθνοσυνέλευσεως καὶ ἀνέγνω ἐπίσημον λόγον πρὸς τοὺς πληρεξουσίους εἰπὼν : «Τὰ πένθιμα σημεῖα, τὰ ὅποια φορεῖτε ὅλοι, τὰ κατηφῆ πρόσωπά σας καὶ οἱ ἀτενίζοντες εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο τῆς Πατρίδος βῆμα ὀφθαλμοί σας ἀποδεικνύουν, ὅτι ἐπιθυμεῖτε νὰ ἴδῃτε τὸ πρόσωπον καὶ νὰ ἀκούσῃτε τὴν φωνὴν ἐκείνου, ὅστις σᾶς συνεκάλεσεν εἰς συνέλευσιν. τοῦ Κυβερνήτου λέγομεν, τῆς Ἑλλάδος. Δὲν εἶνε πλέον εἰς τὸν κόσμον. Ἀντ' αὐτοῦ δὲ τί βλέπετε ; Τρίκα ἄτομα, τὴν σκιὰν μόλις παρασταίνοντα τοῦ ἀειμνήστου ἐκείνου. Ἀλλὰ θαρσεῖτε· ἐπὶ τῆς σκιάς ταύτης ἵσταται ἡ πάνσεπτος εἰκὼν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Εἰς αὐτὸν ἀναβλέψατε». Εἶτα δὲ ὠμίλησε περὶ τοῦ ἐαυτοῦ διορισμοῦ : τῆς «κυβερνητικῆς ἐκείνης σκιάς», περὶ τῶν νομίμως ὑπὸ τῆς νομίμου γερουσίας πεπραγμένων, περὶ τῶν εὐχαριστηρίων ἀναφορῶν τοῦ λαοῦ, δι' ὧν ἐπεδοκιμάζοντο τὰ γεγεννημένα ὑπὸ τε τῆς Γερουσίας καὶ αὐτοῦ, περὶ προόδου τῆς χώρας καὶ ἡσυχίας, περὶ δικαιοσύνης, γεωργίας, περὶ αὐξήσεως τῶν αἰγῶν καὶ προβάτων καὶ βοῶν, περὶ διανομῆς γαιῶν, περὶ δημοσίας πίστεως, περὶ ὁμονοίας καὶ εὐημερίας, περὶ εὐαρέστου καταστάσεως τοῦ στρατοῦ, περὶ σχολείων κτλ.

Εἶτα κατέκρινε τοὺς μὴ ἀκολουθοῦντας τῇ πολιτικῇ τῆς Ρωσίας, ἥτις ἐκθύμως ὑπεστήριζε τὴν πολιτικὴν τῶν ὀπαδῶν τοῦ Καποδιστρίου, εἰπὼν : «Τὸ σέβας καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη, τὰ ὅποια χρεωστεῖ ἡ Ἑλλὰς πρὸς τὴν Ρωσίαν, παραλόγως παρεγνωρίσθησαν. Τοῦτο μαθὼν ὁ αὐτοκράτωρ ἑλυπήθη· δικαίως. Ἀλλ' ὅμως ἡ μεγαλειότης του διεκήρυξεν ὅτι δὲν ἀναγνωρίζει ὡς Ἕλληνας τοὺς ὅσοι δὲν εὐλαβήθησαν νὰ χύσουν ρωσικὸν αἷμα. Τὸ τόλμημα, εἰς τὸ ὅποσον οἱ ἐν Ὑδρᾷ ὑπέπεσαν, οὐδαμῶς εἴμπορεῖ τοῦ λοιποῦ νὰ μεταβάλλῃ τὴν μέριμναν, τὴν ὁποίαν ἡ Α. Μ. εὐαρεστεῖται νὰ ἀφιεροῖ εἰς σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος». Ταῦτα εἰπὼν κατέθεσεν ἀμέσως δι' ἐαυτὸν καὶ διὰ τὸν Κολοκοτρώνην τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκεν αὐτοῖς ἡ Γερουσία.

συνέλευσις τῶν 90 ἀντιπολιτευομένων, οἵτινες ἐξέλεξαν πρέβηρον τὸν Πα-
ναγιώτη Νοταρά

Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἀποδεξαμένη τὴν παραιτήσιν αὐτῶν ἐξέφρασε τῇ 15 Δεκεμβρίου, δι' ἐγγράφου τοῦ προέδρου αὐτῆς Τσαμαδοῦ πρὸς τὸν Κολοκοτρώνην τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῆς ἐπὶ τῇ φιλοπατρίᾳ, ἣν ἐπεδείξατο διὰ τῆς ἀποχωρήσεως καὶ ἐπὶ τῷ νοήμονι ζήλῳ καὶ δεξιότητι, ἣν ἀνέπτυξεν ὡς μέλος τῆς τριανδρίας. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Κωλέττης ἠρνεῖτο νὰ παραιτηθῇ τὴν ἐξουσίαν, ἡ συνέλευσις ἔπαυσεν αὐτόν τε καὶ τὸν Κολοκοτρώνην καὶ διώρισε τὸν Αὐγουστίνον *Προεστῶτα* τῆς Ἑλλάδος.

Ἐκατὸν τεσσαράκοντα καὶ ἕξ πληρεξούσιοι ὑπέγραψαν δῆλωσιν, δι' ἧς ἀνετίθετο τῷ Αὐγουστίνῳ ἡ κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος, μέχρις οὗ τὸ σύνταγμα ἤθελε καθορίσει τὰ ὅρια τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Τὴν τοιαύτην δὲ δῆλωσιν ἐτοιχοκόλλησαν ἀνὰ τὴν πόλιν. Οἱ ἀντιπολιτευόμενοι ὅμως ἀπεκώλυσαν τὴν τοιχοκόλλησιν τῶν κυβερνητικῶν προκηρύξεων, δι' ὧν ἠγγέλλετο ὁ διορισμὸς τοῦ Αὐγουστίνου. Οἱ συμπολιτευόμενοι ἐπέμενον. Τότε ἐπῆλθε συμπλοκὴ Ρουμελιωτῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν τοῦ Τσαβέλλα. Οἱ κάτοικοι διεσκορπίσθησαν εἰς Ναύπλιον, Κόρινθον καὶ Τρίπολιν· ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἀπέδρα εἰς Ναύπλιον, ἔνθα συμβούλιον ἐγένετο παρὰ τῷ Αὐγουστίνῳ τοῦ Κολοκοτρώνη, Τσαβέλλα, Ροδίου καὶ Ρίκορδ, ἐν ᾧ ἀπεφασίσθη νὰ προσβληθῶσιν οἱ ἐν Ἀργεὶ ἀντιπολιτευόμενοι πρὶν ἢ ἔλθωσι καὶ οἱ Ὑδραῖοι καὶ οἱ Μανιάται. Καὶ πράγματι τῇ ἐπαύριον, 9 Δεκεμβρίου, οἱ κυβερνητικοὶ στρατοὶ προσέβαλον ὑπὸ τὸν Ρῶσον *Ρογκῶφ* ἄγοντα τέσσαρα τηλεβόλα τοὺς Ρουμελιώτας· οὐδὲν δ' ὅμως δυνηθέντες νὰ πράξωσι κατ' αὐτῶν ἐλαφυραγώγησαν τὴν ἀγορὰν τῆς πόλεως καὶ οἰκίας. Εὐτυχῶς ὁ *Στρατηφῶρδ Κάννιχ* πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας παρὰ τῇ Πύλῃ διερχόμενος διὰ Ναυπλίου εἰς Κωνσταντινούπολιν, προκειμένου περὶ τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος, παρενέβη. Ἀλλὰ καὶ ἡ παρέμβασις αὐτοῦ οὕτως οὐδόλως ὠφέλησε· διότι ὁ Αὐγουστίνος πιστεύων ὅτι ἡ κυβέρνησις αὐτοῦ ἦν ἰσχυρὰ συνέστησε Στρατοδικεῖον ὑπὸ τὸν ὀπλιτάρχην *Ἰωάννην Ράγκον*, ὅπως τουφεκίσωσιν ὅσους ἂν Ρουμελιώτας αἰχμαλωτίσωσι τὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα· περιεκύκλωσαν οἱ κυβερνητικοὶ στρατοὶ τοὺς Ρουμελιώτας ἐν ταῖς σκηναῖς αὐτῶν ὅπως, ἀναγκάσωσιν εἰς παραδοσιν.

προσέβαλον αλφνης αὐτούς, ἐνῷ ὁ Τσούρτζε διεπραγματεύετο ἅ ποσταλεῖς ὑπὸ τοῦ Κἄννιγγος περὶ συνδιαλλαγῆς μετὰ τοῦ Κωλέττη.

Οἱ Ρουμελιῶται, γενομένης ἀνακωχῆς, ἀπεχώρησαν εἰς Κόρινθον καὶ Μίγαρα συμπαρακολουθούντων καὶ 60 ἀντιπολιτευομένων πληρεξουσίων· ἐστρατοπέδευσαν δ' ἐν Περαιῶν (ἀρχαίᾳ Περαιᾷ) ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου καὶ εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον εἰσεχούσης χερσονήσου τῆς καταληγούσης εἰς τὸ ἀκρωτήριο ὁ Ἅγιος Νικόλαος, διώρισαν κυβερνητικὴν ἐπιτροπείαν ἐκ τοῦ Κωλέττη καὶ τῶν ἀπόντων Ζαῦτη καὶ Κουντουριώτου καὶ ἤρξαντο στρατολογοῦντες ἵνα ἐκστρατεύσῃσι κατὰ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Αὐγουστίνου Καποδιστρίου. Οὗτος δέ, ἐν τούτῳ, διὰ προκηρύξεως τῆς 10 Ἰανουαρίου 1832 ἐκήρυξε τοὺς γερουσιαστὰς *I. Κωλέττην, Τάτσην Μαγγίττην, Ζ. Γρηγοράκην καὶ Παροῦτσον Νοταρᾶν* ἐνόχους ἐσχάτης προδοσίας, οἵτινες, εἰ μὴ προσήρχοντο ἐντὸς 12 ἡμερῶν, ὅπως δικασθῶσιν ὑπὸ τακτικοῦ δικαστηρίου ἔμελλον νὰ στερηθῶσι τῶν πολιτικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων καὶ ἀποκηρυχθῶσιν ὡς ἄτιμοι καὶ λησταί. Ἄλλ' οἱ ἀντιπολιτευόμενοι ἀντεκλήρυξαν ὅτι συνέστη ἀντικυβέρνησις, ὡς πολιτικὸν πρόγραμμα ἔχουσα τὸ σύνταγμα, οὗτινος θερμοὶ ὁπαδοὶ ἦσαν σὺν τοῖς ἄλλοις ὁ Κώστας καὶ Νότης Μπότσαρης, ὁ Τσόγκας, Κριεζιώτης, Θεόδωρος Γρίβας, οἱ Ὑδαῖοι καὶ ἄλλοι νησιῶται καὶ οἱ Μαριῆται. Οἱ τε συμπολιτευόμενοι καὶ ἀντιπολιτευόμενοι ἦσαν λίαν ἐξημμένοι· μάτην ἐγένετο ἀπόπειρά τις συμβιβασμοῦ ἐνεργείᾳ τοῦ Στράτηφορδ Κάννιγγ, πρὸς ὃ συνήλθον ἐν Λουτρακίῳ, ἀρχομένου Ἰανουαρίου 1832 ἐκ μὲν τῶν συμπολιτευομένων ὁ Πλαπούτας, Νικήτας, Παπαδόπουλος καὶ οἱ δύο Γιατᾶκται, ἐκ δὲ τῶν ἀντιπολιτευομένων ὁ Κ. Μπότσαρης, ὁ Δουδουνιώτης, ὁ Μαγγίνας, ὁ Ζέρβας καὶ ὁ Βαλτινός. Οἱ τῆς ἀντιπολιτεύσεως πληρεξούσιοι δι' ἐγγράφου ὑπογεγραμμένου ὑπὸ τοῦ προέδρου αὐτῶν Κ. Νοταρᾶ, δυσπιστοῦντες ἐκ τῶν προτέρων, εἶχον μεμφθῇ τοῖς ἐκ Ναυπλίου ἀπεσταλμένοις ἐπὶ ἑλλείψει συνδιαλλακτικοῦ πνεύματος, κατηγοροῦντες αὐτῶν ὅτι ἤθελον νὰ γενήσῃσι διχόνοιαν καὶ διάσταςιν. Ἀπῆλθον δέ, ὅπως οἱ πληρε-

ξούσιοι πάντες, φιλονεικούμενοι καὶ μὴ, ἐκλέξωσιν εὐθὺς μετὰ τὴν συνέλευσιν αὐτῶν πενταμελῆ ἢ ἑπταμελῆ ἐξ αὐτοχθόνων διοικητικὴν ἐπιτροπὴν, ἥτις νὰ κυβερνήσῃ μέχρι τῆς ἀποφάσεως νομίμως συγκροτηθείσης Ἐθνοσυνελεύσεως. Ἐν τῇ ἀπαιτήσει ταύτῃ περιείχετο σιωπηρῶς ἡ ὑπὸ τοῦ κόμητος Αὐγουστίνου παραίτησις τῆς ἐξουσίας. Οὕτω δὲ οἱ συνελθόντες ἀπεσταλμένοι διελύθησαν ἀπρακτοί, ἐξ οὗ ἐγεννήθη κατ' ὀλίγον ὁ ἐμφύλιος πόλεμος. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ρουμελιῶται ἡτοιμαζόντο νὰ εἰσβάλωσιν εἰς Πελοπόννησον, ἡ Κυβέρνησις ἀνέθηκε τῷ Κολοκοτρῶνῃ (4 Ἰανουαρίου 1832) ἵνα στρατολογήσῃ 4.000 εὐζώνων ἐν Πελοποννήσῃ καὶ ἀποτελέσῃ δέκα τάγματα ὀρίσασα μηνιαῖον μισθὸν 1000 φοινίκων τῷ ἀρχιστρατῆγῳ Κολοκοτρῶνῃ καὶ ἀναλόγους χορηγίας τοῖς ὑπασπισταῖς αὐτοῦ καὶ γραμματεῦσιν. Ὁ Κωλέττης διεμαρτυρήθη ἐπισήμως δι' ἐγγράφου ἀπευθυνομένου πρὸς τοὺς διοικητὰς τῶν στόλων κατὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ κόμητος Αὐγουστίνου ὡς Κυβερνήτου· ὁ δὲ ναύαρχος Ρίκορδ ἐκρίνειν, ὅτι τὸ κάλλιστον ἦτο νὰ ἐπιστραφῇ τὸ ἐγγράφον ἐκεῖνο, ἕνεκα τῆς θρασυτήτος τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ, πρὸς τοὺς ἀντάρτας, «*οἵτινες κατεδείκνυν καὶ κατὰ τὸ νέον ἔτος ὁποῖαν καὶ κατὰ τὸ παλαιὸν ἰταρότητα*». Οἱ ἀντικυβερνητικοί, οὐδαμῶς ἀπελπίσαντες, συνελθόντες ἐν Μεγάροις ἀνεκοίνωσαν τῇ 12 Ἰανουαρίου 1832 πρὸς τοὺς ἀντιπρέσβεις τῶν Δυνάμεων καὶ τοὺς ναύαρχους τὴν σύστασιν τῆς ἀντικυβερνήσεως καὶ τῆς ἀντισυνελεύσεως. Ἐνῶ δ' ἑκατέρω τῶν κυβερνήσεων τῆς Ἑλλάδος ἡτοιμαζέτο πρὸς καταστροφὴν τῆς ἄλλης καὶ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἦν ἐπὶ θύραις, κατέφθασε, Φεβρουαρίου λέγοντος, τὸ τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ συνόδου πρωτόκολλον (26]7 Ἰανουαρίου 1832), δι' οὗ οἱ ἀντιπρέσβεις τῶν τριῶν Δυνάμεων ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποστηρίξωσι τὸν Αὐγουστίνον. Συνεβούλευσαν ὁμως συγχρόνως αὐτὸν νὰ κηρύξῃ ἀμνηστίαν ὑπὲρ τῶν ἀντιπολιτευομένων, πλὴν τῶν συνενόχων «*τοῦ φάνου τοῦ Κυβερνήτου*».

Ὁ Αὐγουστίνος ὑπακούσας ἐξήρσε τῆς ἀμνηστίας τοὺς συνενόχους τοῦ φάνου τοῦ ἀδελφοῦ Καποδιστρίου καὶ πάντας τοὺς ὑπωσδῆποτε κατηγορηθέντας ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων ἢ κατα-

δικασθέντας, ἐξέδωκε διαταγὰς πρὸς τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ Κράτους ἵνα μὴ δέχωνται ὑδραϊκὰ πλοῖα, μηδὲ χορηγῶσιν αὐτοῖς ναυτιλιακὰ ἔγγραφα. τὰ δὲ ὑπάρχοντα ν' ἀρχειώσιν. Ἐντεῦθεν οὐ μόνον εἰρήνη δὲν ἐπῆλθε μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ πρὸ πάντων τῶν ἀντιπολιτευομένων Ὑδραϊῶν καὶ τῆς ἀντικυβερνήσεως καὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτῆς καὶ τοῦ Αὐγουστίνου, ἀλλὰ τοῦναντίον χάσμα μέγα διηνεφέγη. Καὶ οἱ μὲν δημογέροντες τῆς Ὑδρας Κουντουριώτης, Βουδούρης, Βούλγαρης καὶ Κριεζῆς ἀπέστειλαν (21 Φεβρουαρίου 1832) πρὸς τοὺς ναυάρχους ἔγγραφον, ἐν ᾧ ἐλέγοντο τάδε :

«Μετὰ βαθυτάτης λύπης ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ἔγγραφον, ὅτι ἡ ὑμετέρα ἀπόφασις οὐ μόνον δὲν ἐπέτυχε τοῦ παρ' ὑμῶν σκοπούμενου, ἀλλὰ καὶ πρήγαγε δυστυχῶς ἀντίθετα ὅλως ἀποτελέσματα. Ἡ ἐν Ναυπλίῳ παράνομος ἐξουσία ἐρυηνεύσασα τὴν ἀπόφασιν ὑμῶν κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς, ἀπεθρασύνθη καὶ μὴ βλέπουσα ἐνεργόν τινα δύναμιν δυναμένην νὰ χαλινώσῃ τὰς ὀλεθρίας αὐτῆς προθέσεις ἐξέδωκε διαταγὰς πρὸς τοὺς ὑπαλλήλους αὐτῆς, ὅπως μὴ δέχωνται πλέον ὑδραϊκὰ πλοῖα, ἀφαιρῶσι δ' αὐτῶν τὰ ἔγγραφα, ὥστε νὰ καταστραφῇ τὸ ἐμπόριον τῆς ἡμετέρας νήσου. Αἱ ὁσημέρῃ αὐξοῦσαι ἀνάγκαι κατοίκων πεινῶντων καὶ στερουμένων τῶν εἰρηνικῶν αὐτῶν πόρων ἐπιβάλλουσιν ἡμῖν τὸ καθήκον, κύριοι ναύαρχοι, νὰ ἀνακοινώσωμεν ὑμῖν, ὅτι, ἂν δὲν ἐπιτρέψῃτε εἰς τὴν ἡμετέραν νῆσον νὰ ἐκπέμψῃ τὰ πολεμικὰ τῆς πλοῖα, ὅπως περιστείλῃ τὰς ἐχθρικὰς ἐνεργείας τῆς ἐν Ναυπλίῳ ἐξουσίας καὶ προστατεύσῃ τὸ ἐμπόριον τοῦ Ὑδραϊκοῦ λαοῦ ἢ δὲν ἐνεργήσῃτε ἐν τῇ ὑμετέρᾳ φρονήσει, ὅπως κατὰστώσι σιθαστὰ τὰ παρὰ τῆς ἡμετέρας κοινότητος ἐκδιδόμενα ναυτιλιακὰ ἔγγραφα, οὐδεμίαν παρέχομεν ἀσφάλειαν, ὅτι δὲν θέλουσι συμβῆναι δυστυχήματα, ἅτινα οὔτε νὰ παρακωλύσωμεν, οὔτε νὰ προλάβωμεν δυναμέθα. Ἐλπίζομεν ὅτι ἡμεῖς, ναύαρχοι τῆς ὑψηλῆς συμμαχίας, οἵτινες ἀπαύστως μεριμνᾶτε περὶ τοῦ ἀγαθοῦ τῆς Ἑλλάδος, δὲν θέλετε ἀνεχθῆ ἐπὶ πλέον τὴν διαγωγὴν τῆς ἐν Ναυπλίῳ ἐξουσίας, διαγωγὴν στεροῦσαν τὸν Ὑδραϊκὸν λαὸν τῶν μέσων τῆς ὑπάρξεώς του καὶ συνταράττουσαν τὸ ἐμπόριον καὶ

τὴν ναυτιλίαν καὶ ὅτι ἡ ὑμετέρα φρόνησις θέλει ἐξαλείψει πᾶσαν ἀφορμὴν μελλόντων δυσχερέστων ἀποτελεσμάτων.

Ὁ δὲ Κωλέττης ἐκ Μεγάρων ὡς ἐπίμετρον τῆς ἀγανακτικῆς σεως τῶν ἀντιπρέσβειων ἐδημοσίευσεν τὴν προκλητικὴν τὴν δε προκήρυξιν πρὸς τοὺς Ἕλληνας :

Ἕλληνες !

• Εἰς χιλιάδας ἐπιλέκτους στρατιώτας μετρεῖ σήμερον ἡ ἐθνικὴ σας κυβέρνησις· ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν θέλει μετρεῖ δέκα, καὶ ὅλοι μὲ μίαν ψυχὴν καὶ μὲ ἓν φρόνημα κινεῖν διὰ νὰ καταργήσουν τὴν βίαν καὶ νὰ ἐνθρονίσουν τοὺς νόμους.

• Ὁ Αὐγουστίνος Καποδίστριας, ὡς παραβιαστὴς τῶν νόμων, ἀρπαξ τῆς υπερτάτης ἀρχῆς καὶ πρωταίτιος τοῦ ἐκραγέντος ἐμφυλίου πολέμου, κατέστη μόνος τοῦ ὑπόδικος. Οἱ νόμιμοι πληρεξούσιοι τοῦ ἔθνους μετὰ τὸ ὑπ' ἀριθ. 19 β' ψήφισμα τὸν παραδίδουν εἰς τὰ ἀνήκοντα δικαστήρια, καὶ τὴν ἡρπαγμένην του ἀρχὴν προσκαλοῦν τοὺς Ἕλληνας παντοῦ νὰ τὴν ἀποκρούσουν.

• Ὅστις τῶν ὑπαλλήλων τοῦ Κράτους μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς παρούσης ἐξακολουθεῖ ὁποιαδήποτε σχέσιν μετὰ τῆς ἐν Ναυπλίῳ καταχθονίου φατρίας, καὶ δὲν φροντίσῃ νὰ ἀντικρούσῃ τὴν ἡρπαγμένην ἀρχὴν τοῦ Αὐγουστίνου, ὑπόκειται εἰς εὐθύνην.

Ἕλληνες !

• Τὸ φρόνημά σας μὴ τὸ πνίγετε πλέον· οἱ ἀστυνόμοι τῆς παρνομίας καὶ οἱ κατὰσκοποι τοῦ σκότους δὲν ἔχουν πλέον ὑπαρξιν. — Ἐν ὀλίγοις μᾶς ἔχετε εἰς τὸ μέσον σας. Τὸ οἶκο δόμημα τῆς φατρίας τοῦ Ναυπλίου ἐδανείσθη τὴν ὕλην ἀπὸ τὸν δόλον, ἀπὸ τὸ ψεῦδος καὶ ἀπὸ τὴν πλάνην. Ὅγλήγορα πίπτει καὶ συντρίβεται. Τὸ ψεῦδος ἔμπροσθεν τῆς ἀληθείας διαλύεται ὡς ἡ χιών ἔμπροσθεν τοῦ ἡλίου !

Τὴν μελλούσαν ἐμφύλιον στάσιν λαβόντες πρὸ ὀφθαλμῶν οἱ ἀντιπρέσβεις τῇ 16 Φεβρουαρίου, συνεβούλευσαν τῷ Αὐγουστίνῳ

διὰ κοινῆς δικαιοσύνης ἐπιείκειαν, μετριοπάθειαν καὶ ἀμεροληψίαν.

Οὕτως ἔχουσιν τῶν πατριῶν ἐν Ἑλλάδι, τὸ ἐν Λονδίῳ συνεδριον τῶν διπλωματῶν ἔσπευσε νὰ ρυθμίσῃ ὡς τάχιστα τὰ τῶν Ἑλλήνων, ὅπως μὴ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος κατερημώσῃ τὴν μόλις ἀναγεννηθεῖσαν Ἑλλάδα, ἣν ἡ δολοφονία τοῦ Καποδιστρίου ἐνέριψεν εἰς τὴν ἀναρχίαν, ἐξ ἧς προήλθεν ἡ διετὴς ἐκείνη περίπου χαώδης τῆς Ἑλλάδος κατάστασις. Σύμφωνας πρὸς τὴν διπλωματίαν ἦτο καὶ ἡ γνώμη τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες μὴ ἰδόντες τοὺς πόθους αὐτῶν πληρουμένους μετὰ τὸν τοῦ Κυβερνήτου φόνον, ἡσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην συνεκτικῶς τινος βραχίονος, στίβαρος τινος χειρός, τὴν ἀνάγκην *Βασιλέως*. ὅστις, ἐκ ξένου ἔθνους λαμβανόμενος καὶ οὐδεμίαν διαφορὰν ἢ εὐνοίαν πρὸς τοῦτον ἢ ἐκείνον ἔχων, νὰ διοικήσῃ τὴν ἀποκαταστάσαν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, καὶ νὰ προαγάγῃ αὐτὴν εἰς τὴν σταδιοδρομίαν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς εὐημερίας, κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς μεγάλης ἐκείνης κοινῆς νικῆς μεταβολῆς, ἣτις καλεῖται Γαλλικὴ Ἐπανάστασις. Ὁ ἤδη καὶ πρότερον, ὡς εἶπομεν, κληθεὶς Παύλῳ Λεοπόλδος τοῦ Σαξ-Κοβούργου (διαγγέλμα τῆς 23 Ἰουλίου 1830 πρὸς τὰς προστάτιδας Δυνάμεις διὰ τῆς Γερουσίας, καὶ πρωτόκολλον τῆς 22)3 Φεβρουαρίου 1830), ὡς «*ἡγεμὼν κυρίαρχος τῆς Ἑλλάδος*», ἐπιθυμῶν, ὡς εἶπομεν, ὅσον τὸ δυνατόν, μεγαλειτέρας ἰθαφικὰς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος παραχωρήσεις καὶ μεγαλειτέρας ἐγγυήσεις, ὑποβαλὼν ἐκ Κλαρμοντιῦ πέντε αἰτήσεις πρὸς τὰς προστάτιδας Δυνάμεις καὶ μὴ γενομένας δεκτάς, ἠναγκάσθη ἐκ Μάλμποργκ-Χάους νὰ γράψῃ εἰς ἀπάντησιν τοῦ Πρωτοκόλλου τῆς 8 Φεβρουαρίου, τῆς 3)15 Μαΐου 1830, ὅτι ἄνευ τῶν ὑποδεικνυομένων τροποποιήσεων ἡδυνάτει νὰ λάβῃ τὸ στέμμα τῆς Ἑλλάδος· ἐπειδὴ δὲ αἱ εὐεργέτιδες Δυνάμεις πρὸς τὸ ἔγγραφον τοῦτο τοῦ παύλου ἀντέταξαν, ὅτι ἢ τε Τουρκία καὶ ἢ Ἑλλὰς ἀπεδέξαντο τοὺς ὅρους τοῦ Πρωτοκόλλου τῆς 22)3 Φεβρουαρίου 1830, ὁ Λεοπόλδος ἠναγκάσθη πλέον νὰ ἀπευθύνῃ αὐτοῖς ἐν μακρῷ ἐγγράφῳ χρονολογούμενῳ ἀπὸ 9)21 Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, τὴν ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος παραίτησιν αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν δὲ ἀποτυχόντος τοῦ σχεδίου

*Η Πλατεῖα Γεωργίου ἐν Κερκύρα.

τῆς βασιλείας τοῦ Λεοπόλδου, αἱ Δυνάμεις ἐσχέποντο περὶ νέου μνηστῆρος τοῦ Στέμματος τῆς Ἑλλάδος. Περὶ πολλῶν ἡγεμόνων ἐγένετο λόγος, ὃν οἱ μὲν ἐρωτηθέντες ἀπέκρουσαν τὸ Ἑλληνικὸν στέμμα, οἱ δὲ ἐδίσταζον : ὁ *Αἰμίλιος* τῆς Ἑσσης-*Δαρμστάτης*, ὁ *Γουλιέλμος* καὶ *Φρειδερίκος* τῆς *Πρωσίας*, οἵτινες ἠρνήθησαν ὡς καὶ ὁ δούξ τῆς *Ρεϊχστάτης*. ὁ δὲ *Παῦλος* τῆς *Βυρτεμβέργης* καὶ ὁ *Φρειδερίκος* τῆς *Ὀλλανδίας* ἠθούλονται μὲν, δὲν εἶχον δὲ πλειονοψηφίαν ὑπὲρ ἑαυτῶν. Ἐπίσης ὑποψήφιοι ἦσαν καὶ οἱ *Γάλλοι Ὀρλεανίδαι*. Τέλος μετὰ πολλὰς διαπραγματεύσεις ἐξελέγη διὰ *Πρωτοκόλλου* τῶν τριῶν εὐεργετῶν Δυνάμεων προτάσει τῆς *Γαλλίας* ὁ *Ὁθων*, δευτερότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς *Βαυαρίας Λουδοβίκου*. Τὸ *Πρωτόκολλον* τοῦτο ἐπεγράφη ἐν *Λονδίνῳ* τῇ 1)13 *Φεβρουαρίου* 1832 μετὰ τῶν εὐεργετῶν, Δυνάμεων ἐν ᾗ ἐλέγετο ὅτι ὑποδεικνύουσι : «τὴν *A. B. Υ.* τὸν *πρίγκηπα* τῆς *Βαυαρίας Ὁθωνα*, δευτερότοκον υἱὸν τῆς *A. M.* τοῦ βασιλέως τῆς *Βαυαρίας*, πρίγκηπα ὅστις ἐν ταῖς παρούσαις περιστάσεσι φαίνεται συνενῶν τὰς ἐπιθυμητὰς ιδιότητας ὑπὲρ πάντα ἄλλον ὑποψήφιον». Ἡ ἐκλογὴ αὕτη ἐπεκυρώθη ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, διὰ συνθήκης δὲ μετὰ τῶν *Βαυαρίας* καὶ τῶν τριῶν προστατῶν Δυνάμεων συναφθεῖσα ὑπὸ ἡμερομηνίαν 25)7 *Μαΐου* τοῦ 1832, ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ θεμέλιον τῆς ἐν *Εὐρώπῃ* διεθνούς θέσεως τῆς Ἑλλάδος, ἐκανόνισι λεπτομερῶς τὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στέμματος. Ἡ συνθήκη αὕτη εἶχεν ὡς ἑξῆς :

ΣΥΝΘΗΚΗ ΠΕΡΙ ΕΛΛΑΔΟΣ

μεταξὺ *Γαλλίας*, *Ἀγγλίας*, *Ρωσίας* καὶ *Βαυαρίας*,
 συντομολογηθεῖσα ἐν *Λονδίνῳ* τῇ 25 *Ἀπριλίου*
 (7 *Μαΐου*) 1832.

Αἱ αὐταὶ τῆς *Γαλλίας*, τῆς *Μεγάλης Βρεττανίας* καὶ τῆς *Ρωσίας* ἐνεργοῦσαι ῥδυνάμει τῆς ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀνατεθείσης Αὐταῖς ἐξουσίας νὰ ἐκλεξῶσι τὸν ἡγεμόνα τῆς Ἑλλά-

δος, κράτους ἤδη ἀνεξαρτήτου, καὶ ἐπιθυμοῦσαι νὰ χορηγήσωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον νέον δείγμα τῶν εὐνοϊκῶν αὐτῶν διαθέσεων, διὰ τῆς ἐκλογῆς πρίγκηπος ἐκ βασιλείου οἴκου, οὗ ἡ συμμαχία θέλει οὐσιωδῶς ὠφελῆσαι τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὅστις ἐκτὴ σατο ἤδη δικαιώματα εἰς τὴν ἀγάπην καὶ εὐγνωμοσύνην αὐτῆς, ἀπεφάσισαν νὰ προσφέρωσι τὸ στέμμα τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ Κράτους εἰς τὸν πρίγκηπα Φρειδερίκον Ὁθωνα τῆς Βαυαρίας, δευτερότοκον υἱὸν τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλεῶς τῆς Βαυαρίας.

Ἀφ' ἑτέρου, ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας, ἐνεργῶν ὑπὸ ἰδιότητα ἐπιτρόπου τοῦ ρηθέντος πρίγκηπος Ὁθωνος, διαρκούσης τῆς ἀνηλικιότητος αὐτοῦ, συμμεριζόμενος τὴν πρόθεσιν τῶν τριῶν Αὐλῶν, καὶ ἐκτιμῶν τοὺς λόγους, δι' οὓς αἱ ψῆφοι αὐτῶν ἐπεσαν ἐπὶ Πρίγκηπα τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ἀπεφάσισε νὰ δεχθῇ τὸ Ἑλληνικὸν στέμμα ὑπὲρ τοῦ δευτεροτόκου υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ πρίγκηπος Φρειδερίκου Ὁθωνος τῆς Βαυαρίας.

Τούτου ἕνεκα, καὶ διὰ νὰ συμφωνήσωσι περὶ τῶν ὑπὸ ταύτης τῆς ἀποδοχῆς ὑπαγορευομένων μέτρων, ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας, ἀφ' ἑνός, καὶ αἱ ΑΑ. ΜΜ. ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ Ἰρλανδίας, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ρωσιῶν ἀφ' ἑτέρου διώρισαν πληρεξουσίους αὐτῶν.

Ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας τὸν κ. Αὐγουστον Βερῶνον Κέττ, ἑκτακτον ἀπεσταλμένον καὶ πληρεξούσιον ὑπουργὸν παρὰ τῇ Α. Β. Μ.

Ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῶν Γάλλων, τὸν κ. Κρόλον Μαυρίκιον Ταλλεϋράνδ Περιγόρδ, πρίγκηπα, δοῦκα Ταλλεϋράνδ. ἰσότημον τῆς Γαλλίας, ἑκτακτον ἀπεσταλμένον καὶ πληρεξούσιον ὑπουργὸν τῆς Α. Μ. παρὰ τῇ Α. Β. Μ. κτλ.

Ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ Ἰρλανδίας τὸν ἐντιμώτατον Ἐρρίκον Ἰωάννην ὑποκομητὰ Παλμερστῶνα. Βαρῶνον Ρέμπλ ἰσότημον τῆς Ἰρλανδίας, σύμβουλον τῆς Α. Β. Μ. ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ αὐτῆς συμβουλίῳ, μέλος τοῦ κοινοβουλίου, καὶ πρώτιστον αὐτῆς γραμματέα τῆς ἐπικρατείας ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων.

Ἡ Α. Μ. ὁ αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ρωσιῶν, τὸν κ. Χριστόφορον πρίγκηπα Λήβεν, στρατηγὸν τῆς γραμμῆς τῶν στρατῶν αὐτοῦ, γενικὸν αὐτοῦ ὑπασπιστὴν καὶ πληρεξούσιον παρὰ τῇ Α. Β. Μ. ἔκτακτον πρέσβυν κτλ.

Οἵτινες, ἀνταλλάξαντες τὰ πληρεξούσια αὐτῶν ἔγγραφα, εὐρεθέντα ἐν τάξει, ἀπεφάσισαν καὶ ὑπέγραψαν τὰ ἐπόμενα ἄρθρα :

1) Αἱ Αὐλαὶ τῆς Γαλλίας, τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ τῆς Ρωσίας, δυνάμει τῆς πρὸς αὐτὰς προσηκόντως δοθείσης πληρεξουσιότητος ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, προσφέρουσι τὴν διαδοχικὴν κυριαρχίαν τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸν πρίγκηπα Φρειδερίκον Ὁθωνα τῆς Βαυαρίας, δευτερότοκον υἱὸν τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας.

2) Ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας, ἐνεργῶν ἐπ' ὀνόματι τοῦ μνησθέντος υἱοῦ αὐτοῦ, ἀνηλίκου εἰσέτι, ἀποδέχεται ἀντ' αὐτοῦ τὴν διαδοχικὴν κυριαρχίαν τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ τοὺς ἐφεξῆς προσδιοριζομένους ὅρους.

3) Ὁ πρίγκηψ Ὁθων τῆς Βαυαρίας θέλει φέρεи τὸ ὄνομα Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος.

4) Ἡ Ἑλλάς, ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ πρίγκηπος Ὁθωνος τῆς Βαυαρίας καὶ τὴν ἐγγύησιν τῶν τριῶν Αὐλῶν, θέλει ἀποτελεῖ Κράτος μοναρχικὸν ἀνεξάρτητον, ὡς τοῦτο ὁρίζεται ὑπὸ τοῦ κατὰ τὴν 3 Φεβρουαρίου 1830, ὑπὸ τῶν ρηθειῶν τριῶν Αὐλῶν, ὑπογραφέντος πρωτοκόλλου, καὶ ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ὁθωμανικῆς Πύλης δεκτοῦ γενομένου.

5) Τὰ ὅρια τῆς Ἑλληνικῆς χώρας θέλουσιν εἶσθαι ὀριστικῶς οἷα προσδιορισθῶσιν ὑπὸ τῶν, δυνάμει τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 26 Σεπτεμβρίου 1831, μεταξὺ τῶν Αὐλῶν τῆς Γαλλίας τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ τῆς Ρωσίας πρὸς τὴν Ὁθωμανικὴν Πύλην ὑφισταμένων ἤδη διαπραγματεύσεων.

6) Συμφώνως πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν τριῶν Αὐλῶν γενομένην ἐπιφύλαξιν νὰ τρέψωσιν εἰς Συνθήκην ὀριστικὴν τὸ πρωτόκολλον τῆς 3 Φεβρουαρίου 1830, ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν περὶ τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος διαπραγματεύσεων, καὶ νὰ γνωστοποιήσωσιν αὐτὴν πρὸς ἀπάσας τὰς ἐπικρατείας, μεθ' ὧν εὐρίσκονται

εἰς σχέσεις, συνομολογεῖται ὅτι, αἱ τρεῖς Αὐλαὶ θέλουσιν ἐκπληρῶσαι τὴν συμφωνίαν ταύτην, καὶ ὅτι ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος θέλει εἶσθαι μέρος συνομολογοῦν ἐν τῇ διαληφθείσῃ Συνθῇ.

7) Αἱ τρεῖς Αὐλαὶ θέλουσι μεσολαβῆσαι ἀπὸ τοῦδε, ὥστε ν' ἀναγνωρισθῇ ὁ πρίγκηψ Ὁθων τῆς Βαυαρίας ὡς Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος παρ' ἀπάντων τῶν κυριαρχῶν καὶ ἐπικρατειῶν, μεθ' ὧν διατελοῦν εἰς σχέσεις.

8) Τὸ στέμμα καὶ τὸ βασιλικὸν ἄξιωμα, τὰ ὅποια θέλουσιν εἶσθαι διαδοχικὰ ἐν Ἑλλάδι, θέλουσι περιέλθαι εἰς τοὺς κατιόντας καὶ κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν γνησίους κληρονόμους τοῦ πρίγκηπος Ὁθωνος τῆς Βαυαρίας κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας. Ἄν ὁ πρίγκηψ Ὁθων τῆς Βαυαρίας ἀποβιώσῃ, ἄνευ γνησίων καὶ κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ἀπογόνων, τὸ Ἑλληνικὸν στέμμα θέλει περιέλθαι εἰς τὸν νεώτερον αὐτοῦ ἀδελφὸν καὶ τοὺς, κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν, γνησίους αὐτοῦ κατιόντας κληρονόμους, κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας. Ἄν ὁ τελευταῖος οὗτος ἀποβιώσῃ ὡσαύτως ἄνευ γνησίων καὶ κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ἀπογόνων, τὸ Ἑλληνικὸν στέμμα θέλει περιέλθαι εἰς τὸν νεώτερον τούτου ἀδελφόν, καὶ τοὺς κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν γνησίους αὐτοῦ κατιόντας κληρονόμους, κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας.

Κατ' οὐδεμίαν περίπτωσιν, τὸ Ἑλληνικὸν στέμμα καὶ τὸ Βαυαρικὸν δύνανται νὰ ἐνωθῶσιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς.

9) Ὁ πρίγκηψ Ὁθων τῆς Βαυαρίας, ὡς Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος, θέλει εἶσθαι ἐνῆλικος, ἅμα συμπληρωθέντος τοῦ εἰκοστοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἥτοι τὴν 1 Ἰουνίου (20 Μαΐου) 1835.

10) Διαρκούσης τῆς ἀνηλικιότητος τοῦ πρίγκηπος Ὁθωνος τῆς Βαυαρίας, Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, τὰ κυριαρχικὰ αὐτοῦ δικαιώματα θέλουσιν ἐνεργεῖσθαι ἐν Ἑλλάδι, καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν ἔκτασιν, ὑπὸ Ἀντιβασιλείας, συγκειμένης ἐκ τριῶν συμβούλων, δοθησομένων αὐτῷ ὑπὸ τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Βαυαρίας.

11) Ὁ πρίγκηψ Ὁθων τῆς Βαυαρίας διατηρεῖ ἀπαρμεῖωτον τὸ ἐπὶ τῆς ἐν Βαυαρίᾳ ἡγεμονικῆς αὐτοῦ χορηγήσεως δικαίωμα. Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας ὑποχρεοῦται ὡσαύτως νὰ

πράσχει πάλιν δυνάτην συνδρομήν, διευκολύνουσιν τὴν ἐν Ἑλλάδι ἀποκατάστασιν τοῦ πρίγκηπος Ὁθωνος μέχρι τῆς ὀριστικῆς προικοδοτήσεως τοῦ στέμματος.

12) Πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν διὰ τοῦ ἀπὸ 3 Φεβρουαρίου 1830 πρωτοκόλλου συνομολογηθέντων, ἡ Α. Μ. ὁ αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ρωσιῶν ὑποχρεοῦται νὰ ἐγγυηθῇ, αἱ δὲ ΑΑ. ΜΜ. ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ Ἰρλανδίας ἀναδέχονται νὰ συστήσουν, ὁ μὲν πρὸς τὸ κοινοβούλιον, ὁ δὲ πρὸς τὰ βουλευτικὰ σώματα, νὰ τοὺς θέσωσιν εἰς κατὰστασιν ν' ἀναδεχθῶσι τὴν ὑπὸ τοῦ ἀπολούθους ὄρους ἐγγύησιν δανείου, συνομολογηθητομένου ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος Ὁθωνος ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος.

Α'. Τὸ κεφάλαιον τοῦ ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν τριῶν Δυνάμεων συνομολογηθητομένου δανείου δύναται ν' ἀναβῇ μέχρι ἐξήκοντα ἑκατομμυρίων.

Β'. Το δάνειον τοῦτο θέλει πραγματοποιηθῇ κατὰ τρεῖς σειράς, ἐξ εἰκοσιν ἑκατομμυρίων φράγκων ἑκάστης.

Γ'. Ἐπὶ τοῦ παρόντος θέλει πραγματοποιηθῇ μόνον ἡ πρώτη σειρά, αἱ δὲ τρεῖς Αὐλαὶ θέλουσιν ἐγγυᾶσθαι ἑκάστη διὰ τὸ τριτημῶριον τῆς πληρωμῆς τῶν τόκων καὶ τοῦ ἐτησίου χρεωλυσίου τῆς ρηθείσης σειράς.

Δ'. Ἡ δευτέρα καὶ τρίτη σειρά τοῦ ρηθέντος δανείου δύναται νὰ πραγματοποιηθῶσιν ἀναλόγως τῶν ἀνγκῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, μετὰ προηγουμένην συνεννόησιν μεταξὺ τῶν τριῶν Αὐλῶν καὶ τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος.

Ε'. Ἐάν, συνεπείᾳ τοιαύτης συνεννόησεως, πραγματοποιηθῶσιν ἡ δευτέρα καὶ τρίτη σειρά τοῦ ρηθέντος δανείου, αἱ τρεῖς Αὐλαὶ θέλουσιν ἐγγυᾶσθαι, ἑκάστη κατὰ τὸ τριτημῶριον, περὶ τῆς πληρωμῆς τῶν τόκων καὶ τοῦ ἐτησίου χρεωλυσίου τῶν δύο τούτων σειρῶν, ὡς καὶ περὶ τῆς πρώτης.

Ὁ κυριάρχης τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος ὑποχρεοῦνται νὰ προσδιορίσωσιν εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν τόκων καὶ τοῦ ἐτησίου χρεωλυσίου τῶν ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν τριῶν Αὐλῶν πραγ-

ματοποιηθησομένων σειρῶν τὰς πρώτας τῆς ἐπικρατείας προσόδους, ὥστε αἱ πραγματικαὶ εἰσπράξεις τοῦ δημοσίου ταμείου θέλουσι πρὸ πάντων ἀφιεροῦσθαι εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν ρηθέντων τόκων καὶ τοῦ χρεωλυσίου, χωρὶς νὰ δύναται νὰ γίνῃ αὐτῶν χρῆσις πρὸς ὅποιονδήποτε σκοπόν, ἐνόσω ἡ ὑπηρεσία τῶν πραγματοποιηθεῖσων σειρῶν τοῦ ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν τριῶν Αὐλῶν δανείου δὲν ἤθελεν ἐξασφαλισθῇ ὁλοσχερῶς διὰ τὸ τρέχον ἔτος.

Οἱ διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι τῶν τριῶν Αὐλῶν θέλουσιν εἰδικῶς ἐπιφορτισθῇ νὰ ἐπαγρυπνῶσι πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ τελουταίου τούτου ὅρου.

13) Ἐὰν τυχὸν αἱ πρὸς ὀριστικὴν ρύθμισιν τῶν ὀρίων τῆς Ἑλλάδος ἀρξάμεναι ἤδη ὑπὸ τῶν τριῶν Αὐλῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαπραγματεύσεις προκαλέσωσι χρηματικὴν τινα ἀποζημίωσιν πρὸς ὄφελος τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης, συνομολογεῖται, ὅτι τὸ πρὸς τὴν ἀποζημίωσιν ταύτην ἀπαιτούμενον ποσὸν θέλει προαφαιρεθῇ ἐκ τοῦ προϊόντος τοῦ ἐν τῷ προηγουμένῳ ἀρθρῷ μνησθέντος δανείου.

14) Ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Βυαρίας θέλει διευκολύνει πρὸς τὸν πρίγκηπα Ὁθωνα τὰ μέσα νὰ στρατολογήσῃ ἐν Βαυαρίᾳ καὶ νὰ παραλάβῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ, ὡς βρασιλέως τῆς Ἑλλάδος, σῶμα στρατιωτικόν, μέχρι τρισχιλίων πεντακοσίων ἀνδρῶν, οὗ τὸν ὅπλισμόν, τὴν ἀποσκευὴν καὶ μισθοδοσίαν θέλει χορηγήσῃ τὸ Ἑλληνικὸν κράτος· τὸ σῶμα τοῦτο θέλει ἀποσταλῇ αὐτόσε ὅσον τάχιστα διὰ ν' ἀντικαταστήσῃ τὰ μέχρι τοῦδε ἐν Ἑλλάδι διατελοῦντα συμμαχικὰ στρατεύματα, ἀλλ' ὁ τελευταῖος οὗτος στρατὸς θέλει διακρίνεται εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ ἀνωτέρω ρηθέντος σώματος. Ἀμα ἀφικθέντος τοῦ σώματος τούτου ἐν Ἑλλάδι, ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος συμμαχικὸς στρατὸς θέλει ἀποσυρθῇ, καὶ ἐκκενώσει ὁλοσχερῶς τὴν Ἑλληνικὴν χώραν.

15) Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας θέλει ὡσάκτως διευκολύνει πρὸς τὸν Πρίγκηπα Ὁθωνα τὰ μέσα τοῦ νὰ συμπαραλάβῃ ἀριθμὸν τινα ἀξιωματικῶν Βαυαρῶν διὰ νὰ συντρέξωσιν εἰς τὸν διοργανισμόν ἐθνικῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως.

16) Ἄμα καταστῇ δυνατόν, μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς παρούσης συμβάσεως, οἱ ὑπὸ τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Βαυαρίας πρὸς τὴν Α. Β. Γ. τὸν Πρίγκηπα Ὁθωνα παραχωρηθησόμενοι τρεῖς σύμβουλοι πρὸς συγκρότησιν τῆς Ἀντιβασιλείας τῆς Ἑλλάδος, θέλουσιν ἀναλάβει αὐτόθι τὰ καθήκοντα τῆς ρηθείσης Ἀντιβασιλείας, καὶ θέλουσι παρασκευάσει ὅλα τὰ πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ κυριάρχου ἀπαιτούμενα μέτρα, ὅστις θέλει ὡσαύτως μεταβῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐντὸς βραχυτάτης προθεσμίας.

17) Αἱ τρεῖς Αὐλαὶ θέλουσι διὰ κοινῆς δηλώσεως ἀναγγεῖλαι πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος τὴν παρ' αὐτῶν γενομένην ἐκλογὴν τῆς Α. Β. Γ. τοῦ πρίγκηπος Ὁθωνος τῆς Βαυαρίας, ὡς Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, καὶ θέλουσι χορηγῆται πρὸς τὴν Ἀντιβασιλείαν πᾶσαν τὴν ὑπ' αὐτῶν ἐξαρτωμένην ὑποστήριξιν.

18) Ἡ παρούσα σύμβασις θέλει ἐπικυρωθῇ, αἱ δὲ ἐπικυρώσεις θέλουσιν ἀνταλλαχθῇ ἐν Λονδίνῳ ἐντὸς ἑξ ἑβδομάδων. ἡ πρότερον, ἐὰν ᾖ δυνατόν.

Εἰς πίστῳσιν τούτου οἱ πληρεξούσιοι ὑπέγραψαν αὐτὴν, ἐπέθεσαντες καὶ τὴν σφραγίδά των.

(Ὑπογρ.) **Γαλλεϋράν, Πάλμεστρων, Λήβεν, Ματουσιτζεδίκ, Δεσέτ.**

Τοιαύτη ἦτο ἡ συνθήκη, ἣν, ἐπικυρώσαντος τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου τῇ 15) 27 Μαΐου 1832, οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν ἐν Προνοίᾳ τῇ 14ῃ Ἰουλίου 1832 συγκροτηθεῖσαν Ἑθνικὴν Συνέλευσιν, ἐμελλον νὰ ἐγκρίνωσι καὶ νὰ ἀποδεχθῶσιν.

Ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ Βασιλέως ἐγεννήθη μὲν ἀληθῶς ἐν Ναυπλίῳ στιγμιαία τις ἐλπίς συνδιαλλαγῆς καὶ ὁμονοίας, καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτοὶ ἐνεθάρρουναν σπουδαίως τὴν ἐλπίδα ταύτην, ὅτε τὴν 27 Φεβρουαρίου ἔλαβον ἐκ Λονδίνου τὸ σπουδαῖον ἄγγελμα, ὅτι ὁ ἀπὸ μακροῦ ἤδη ποθούμενος ἡγεμὼν ἐξελέγη τέλος, καὶ ἦν ὁ πρίγκηψ Ὁθων τῆς Βαυαρίας, προσέθηκεν ὁμῶς οὕτω νέαν πλάνην εἰς τὰς πολλὰς ἄλλας, ὥς ἐγέννησε παρὰ τοῖς διπλωμάταις

τὸ Ἑλληνικὸν ζήτημα. Καθότι, ὅτε ἀφίκετο ἡ περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ πρίγκηπος εἰδησις, τὰ ἐν Ἑλλάδι ἀπείχον πολὺ μᾶλλον ἢ ἄλλοτε τῆς συγχωνεύσεως καὶ συνδιαλλαγῆς τῶν κομμάτων. Δὲν ἔλειπον ὅμως, ἐκ τῶν περὶ τὸν Θῆρσιον ἰδίως, οἱ ἑξαλλοὶ ἐκ χαρᾶς ἐπὶ τῷ ἀγγέλματι, καὶ ὁ ἀγαθὸς Βασιλεὺς οὐδαμῶς ἀμφέβαλλε περὶ τῆς εἰλικρινείας τῶν Ἑλληνικῶν ἐκείνων διαχύσεων.

Ὑπῆρξε δὲ μάρτυς ὁ Θῆρσιος τῆς ἐν Σύρῳ ἀγαλλιᾶσεως, ὅτε τὴν 7)19 Μαρτίου 1832 ἐγνώσθη, ὅτι ὁ πρίγκηψ Ὅθων εἶχεν ἐκλεγῆ ἡγεμὼν τῆς Ἑλλάδος. «Παρῆλλον αἱ μέριμναι, ἔγραφεν, ἐλησμονήθησαν αἱ διαίρεσεις, καὶ ἀπεσβέσθησαν σχεδὸν τὰ μίσση. Τὴν ἐσπέραν ἡ πόλις δὲν ἀναγνωρίζεται πάντες ἀναπνεύουσιν, ἐκφράζονται ἐλευθέρως, καὶ ὅ,τι ἰδίως τιμᾷ τὸν ἀγαθόν, παρεγνωρισμένον καὶ κατασυκοφαντούμενον λαόν, εἶνε ὅτι οὐδαμοῦ ἤκουσα ἑκφρασιν ἐκδικήσεως, πόθον καταδιώξεως, πανταχοῦ δὲ τοῦναντίον κατεῖδον προθυμίαν εἰς λήθην τῶν γενομένων καὶ διάθεσιν εἰς ἑγκαίνισιν νέας ἐν Ἑλλάδι ζωῆς μετὰ τῶν νέων ἐλπίδων. «Ἡ χαρμώσυνος κίνησις διαρκεῖ, γενικὴ καὶ ὁμοία παρὰ τε τοῖς κυβερνητικοῖς καὶ τοῖς συνταγματικοῖς. Οἱ ἀτυχεῖς καταδικώμενοι περιφέρονται ἀνωρθωμένην ἔχοντες τὴν κεφαλὴν καὶ ἐλαφρὰν τὴν καρδίαν, οἱ πολέμιοι αὐτῶν συμμερίζονται τὰς φειδρὰς προσδοκίας, καὶ τὸ ἐμπόριον ἀνέζησεν αἰφνης ὡς διὰ μαγείας. Πλοῖα ναυλοῦνται, συμβόλαια συνάπτονται, παραγγελίαι δίδονται καὶ ἐνεργοῦνται ἀγοραί. Ἐνῷ δὲ χθὲς ἔτι οἱ πλουσιώτατοι τῶν οἰκῶν δυσκόλως εὗρισκον ἑκάτοντάλληρα ἐν περιπτώσει ἀνάγκης αὐτῶν, σήμερον εὗρισκονται χιλιάδες κυκλοφοροῦσαι. Οὐδεὶς ἐνθυμεῖται τοιαύτην τινὰ γενικὴν αἰφνίδιον μεταβολήν. Εἶνε δὲ αὕτη ἐντελὴς καὶ πλήρης, ὡς πλήρης εἶνε ἡ μετατροπὴ τῆς πρὸ τριῶν μόλις ἡμερῶν μαινομένης ἐν τῷ πελάγει τρικυμίας εἰς τὴν ἐκτάκτως θερμὴν καὶ σφριγηλὴν ἔαρ. ὅπερ ἐπαφάνη ἔκτοτε, συμπίπτον θαυμασίως, κατὰ τε τὸν χρόνον καὶ τὸ εἶδος, πρὸς τὸ ἐπελθόν πολιτικόν ἔαρ».

Ἐὰν τοὺς κυβερνητικοὺς εὐχαρίστησεν ἡ ἐκλογὴ τοῦ Ὅθωνος, τὴν ἐναντίαν μερίδα τῶν συνταγματικῶν ὀλίγον νῦν χαρίσται ἡ ἐκλογὴ τοῦ πρίγκηπος τούτου. Δυσηρεστήθη δὲ αὕτη, διότι τὸ

πρωτόκολλον τῆς 1) 13 Φεβρουαρίου ἀνεκοινώθη ἐπισήμως πρὸς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Αὐγουστίνου καὶ οὐχὶ πρὸς αὐτήν, καὶ ὅτι ἐκ προοιμίου, οὕτως εἰπεῖν, ἐχαρακτηρίσθησαν τὰ μέλη αὐτῆς παρὰ τῷ νέῳ ἡγεμόνι ὡς ἀντάρται. Ἐν τούτοις, ἀμφότεραι αἱ φ-
τρίαι ἀπόφασιν εἶχον νὰ ἐκμεταλλευθῶσι τοῦλάχιστον ὑπὲρ ἐαυ-
τῶν, ὅσον ἡδύναντο καλλίον· τὴν ἀνάγκην τοῦ ξένου ἡγεμόνος, ἣν δὲν ἡδύναντο νὰ ἀποφύγῃσι. Σπουδαιότατον λοιπὸν παρίστατο μέλημα, τοῖς μὲν ἐν Ἀργεὶ νὰ μὴ παραιτήσῃσιν ἀνεγνωρισμένην ἤδη τυπικῶς κυβερνητικὴν ἀρχήν, τοῖς δὲ ἐν Μεγάροις νὰ κατα-
λάβωσιν αὐτήν, ὅπως δημιουργήσωσιν οὕτω *τετελειωμένον* *τι* *γεγονός*.

Ὅθεν οἱ ὑπὸ τὸν Π. Νοταρᾶν ἐν Μεγάροις συνηθροισμένοι πληρεξούσιοι, ὡς καὶ ἡ ἐν Περαιῶν κυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ τῶν συνταγματικῶν ἀνήγγειλαν ἐκφανῶς, ὅτι δὲν ἤθελον καταθέσει τὰ ὅπλα, ἐνόσω ὁ κόμης Αὐγουστίνος εὐρίσκετο ἐπὶ Ἑλληνικοῦ ἰθα-
φους. Εἶχον δὲ προβῇ καὶ μετ' ἐπιτυχίας εἰς ἑναρξιν τῶν ἐχθρο-
πραξιῶν. Ἐνῶ ἡ κυβέρνησις τοῦ Ἀργους ἐβλεπεν, ὅτι οὐδὲν ἄλλο εἶχεν εἰς διάθεσιν αὐτῆς, ἢ τὰ ἐπιπόνως συναθροισθέντα ἄτακτα στίφη τοῦ Θ. Κολοκοτρῶνη, τὴν ἀσθενῆ εἰσφορὰν τοῦ τακτικοῦ πεζικοῦ καὶ τὴν ἱππικὴν ἴλην τοῦ Δημητρίου Καλλέργη, δαπα-
νωμένην εἰς ἀνωφελεῖς περιπολίας μεταξὺ Ναυπλίου καὶ Ἀργους, οἱ Ρουμελιῶται κατάρθωσαν νὰ ὑποτάξωσιν ὁλόκληρον τὴν Στε-
ρεᾶν Ἑλλάδα. Κατέλαβον τὴν Ναύπακτον, ἐπολιόρησαν τὸν Μαμούρην ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Ἀμφίσσης, προσέβαλον τὸν Κ. Με-
ταξᾶν ἐν Δελφοῖς, ἐλαφραγωγῆσαν τὴν Ἀράχωβαν, ἀπέκρυσαν τὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Κηφισοῦ καὶ κατὰ τὰ στενὰ τῆς Ἀττικῆς καὶ παρεσκευάσθησαν νὰ εἰσβάλλωσι καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Πελοπόννησον! Τούτων πρὸς Β. γινομένων ἐπέ-
κειτο ἐκ μεσημβρίας προσβολὴ τῶν Μανιατῶν, οἵτινες εἶχον ἤδη καταλάβει τὴν Μονεμβασιά. Τὶ δὲ ἡδύνατο ὁ Κυβερνήτης νὰ ἀντιταξῇ κατὰ τῶν 6,000 ἀνδρῶν τοῦ Κωλέττη; Δισχιλίους κακῶς τρεφομένους, ἀπληρώτους καὶ δυσηρεστημένους στρατιώ-
τας· στερούμενος δὲ χρηματικῶν μέσων δὲν κατάρθωσε νὰ ἐμπο-
δίσῃ τὰς λιποταξίας πολλῶν ἐπικρατηγῶν τῆς Στερεᾶς, οἵτινες

ὑπηρετοῦν ἔτι αὐτῷ καὶ εἶχον γενικῶς ἀνεγνωρισμένην γενναίότητα, ὡς καὶ τὴν ἀπόστασιν τοῦ Ἰζαβέλλα. Καὶ ἐπ' αὐτῶν ἔτι τῶν Πελοποννησίων τὴν πίστιν ἐπὶ τοσοῦτο μόνον ὑπῆρχε δυνατὴ πεποιθήσις, ἐφ' ὅσον ἐξηκολούθει ἡ μισθοδοσία αὐτῶν. Ἡ ἀνάγκη εἰς ἣν εὐρέθη ὁ Αὐγουστίνος, ὅπως ἐπεκτείνῃ τὴν διάδοσιν τοῦ χαρτονομίσματος, ἢ κατασπατάλησις τῆς δεκάτης, δι' ἣν οὐδεὶς, πλὴν τῶν ἰσχυρῶν, οἷος ὁ Κολοκοτρώνης, ἐτόλμα νὰ πλειοδοτήσῃ, καὶ ἥτις ἔδραπανατο ἐξ ὀλοκλήρου εἰς ἀνωφελεῖς ἐνόπλους ἐπιδείξεις κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν, ἐξηυτελίσαν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὴν κυβέρνησιν.

Ἐν Ἀργεὶ ἐπεκράτει πανικός. Ἐτρεμον οἱ ἄνθρωποι μὴ ἐπαλαφηθῶσι τὰ *Δεκεμβριανά*, καὶ ἐφοβοῦντο τὴν ἐκδίκησιν τῶν Ρουμελιωτῶν ἀπειλησάντων, ὡς ἐλέγετο, ὅτι *ἤθελον ἀροτριώσῃ τὴν τέφραν τῶν πόλεων, αἵτινες ἤθελον ἀντιστῆ αὐτοῖς ἐνόπλιως*. Καὶ αὐτοὶ οἱ τῶν δυτικῶν Δυναμέων ἀντιπρόσωποι ἐν Ναυπλίῳ ἦσαν ἀνήσυχτοι, οἱ δὲ Ἀγγλοὶ καὶ Γάλλοι ἤρξαντο μεταιοῦντες ὅτι τοσοῦτον εἶχον συγκαταβῆ πρὸς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Αὐγουστίνου, παραμελήσαντες *νὰ ἀποκαλύψωσι τὴν ἀντίφασιν μεταφῶν τοῦ γράμματος καὶ τοῦ πνεύματος τῶν λονδρινέων ἀποφάσεων καὶ τῆς ἀτομικῆς διπλωματικῆς αὐτῶν ἐκτελέσεως ἐν Ἑλλάδι* !

Ἐν τῇ κρίσει ταύτῃ στιγμήν εὐκαιρὸς ὑπῆρξε τοῖς ἀντιπρεσβευταῖς ἢ ἐμφάνισις τοῦ Θηρσίου, ἐπιστρέφοντος εἰς Ναύπλιον ἐξ ἐκδρομῆς τινὸς αὐτοῦ ἀνὰ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου. Οὗτος δὲν εἶχε μὲν ἐντολὴν τινα εἰδικήν, οὔτε χρηματικὰ μέσα, καὶ ἀπεδίδοτο αὐτῷ, ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε ἐνεργείας αὐτοῦ, ἡ πρόθεσις ὅπως καταστῇ, δῆθεν, ἀντιβασιλεὺς μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ ἡγεμόνος καὶ διαρκούσης τῆς ἀνηλικιότητος αὐτοῦ. Εἶχε δ' ἐπομένως ἐναντίας ἀμφοτέρας τὰς μερίδας, καὶ ἄτομά τινα μόνον ὑπὲρ αὐτοῦ. Οἱ ἀντιπρέσβεις ὅμως ἐθεώρησαν ἄξιον τοῦ κόπου νὰ χρησιμοποιήσωσι τὰς ἐνεργείας τοῦ Θηρσίου, τὰς συμβουλὰς αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐπίσημον βασιλικὴν αἴγλην, ἥτις περιέβαλλεν αὐτόν, καίπερ ἀρνούμενον. Οὕτω δὲ προσεκάλεσαν αὐτόν ὡς ἔμπιστον ἐν ταῖς συνδιασκέψεσιν αὐτῶν.

Ὁ Θήρσιος ἡσθάνετο ἤδη ἐαυτὸν πρὸς τὴν ἀντιπολίτευσιν

μᾶλλον κλίνοντα ἢ πρὸς τὴν κυβέρνησιν. Συνέστησε μέτρα συνδιστάλλεκτικὰ καὶ προϋτεινε νὰ ἀποφυλακισθῇ ὁ Πετρόμπεης Μαυρομυιᾶλης, νὰ συναφθῶσι διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ Ζαΐμη ἐν Πάτραις, καὶ νὰ διαταχθῇ ἡ κατάληψις τοῦ Ἰσθμοῦ ὑπὸ Γάλλων, ὧν ἡ ἐμφάνισις ἤθελε καταστήσει ἀδύνατον τὴν βιαίαν διάβασιν τῶν Ρουμελιωτῶν.

Ὁ Αὐγουστίνος συνήνεσεν εἰς τὴν ἀπόλυσιν τοῦ Μπέη καὶ ὁ γερμανὸς φιλέλλην ἔσχε τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἀνοίξῃ τῇ 13)25 Μαρτίου 1832 τὴν εἰρκτὴν τοῦ Πετρόμπεη, καὶ νὰ προσφέρῃ αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν ὡς χάριν τοῦ μέλλοντος βασιλείως. Ἀντὶ τούτου ὑπεσχέθη ὁ ὀπλαρχηγός, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ ἀπολυθέντα μέλη τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, *ὅτι ἤθελον καθησυχίσει τὴν Μάνην, καὶ ὑπῆρχεν ἐλπίς, ὅτι ἤθελον νῦν ἐκτελέσει τὴν δεκάκις ἤδη δεδομένην ἐπὶ σφραγίδι ταύτην. Οὕτω τὰ ἐν Μάνῃ ἐφαίνετο ὅτι προὐλήφθησαν, ἀλλ' ἡ κυρία δυσχέρεια ἦν πρὸς βορρᾶν ἀπειλητική. Πρὶν δ' ἢ ἐπέλθωσιν ἐκ μεσημβρίας οἱ Γάλλοι εἰς φρούρησιν τοῦ Ἰσθμοῦ, ἡδύνατο νὰ ἐπέλθῃ ἡ ἀθροδοὶς τῶν Ρουμελιωτῶν. αἱ διαθέσεις δὲ τοῦ Γάλλου ἀντιπρέσβως καθίστων πιθανόν, ὅτι ἡ πορεία τῶν Γάλλων δὲν ἤθελε ἐπιταχυνθῇ. Οὐδὲν ἐπίσης ππουδαῖον ἀποτελεσμα ἡδύνατο νὰ ἐλπίζῃ ἡ κυβέρνησις ἐκ διαπραγματεύσεων πρὸς τὸν Ζαΐμη ἢ ἄλλον τινὰ τῶν ρουμελιωτῶν ἡγέτην. Πλὴν δὲ τούτῳ ἔσχε καὶ τὴν τὐρλωσιν νὰ ἀποτείνῃ, ἐν ἑσχάτῳ ὧρᾳ, πρόκλησιν τινα πρὸς τὸν Κωλέττην, ἥτις ἐξώθησεν αὐτὸν εἰς ἐπιθεσιν. Κυρία δὲ ἔρις μετὰ τῶν δύο φατριῶν ὑπῆρξε: τίς ἤθελον ἔχει τὴν διεύθυνσιν τῶν δημοσίων ὑπὸ τὸν ἀρχέλιον ἡγεμόνα. Ὁ σχηματισμὸς προσωρινῆς πολυμελοῦς κυβερνήσεως, ἐξ ἀμφοτέρων, ἦν καὶ οἱ ἀντιπρέσβεις αὐτοὶ ἐπιθύμουν, ἡδύνατο νὰ παράσχῃ μέσον τι συνδιαλλαγῆς.*

Ἄλλ' ἡ ἐξ Ἀργους εἰς Ναύπλιον καταφυγοῦσα συνέλευσις τυφλῶς ἀφωσιωμένη τῇ κυβερνήσει ἔσπευσε νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν διεύθυνσιν εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῆς φατρίαν. Μικρὴν δὲ πρὸ τῆς διαλύσεως αὐτῆς διώρισε τὸν Αὐγουστίνον ἀντιβασιλεῖα μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Ὁθωνος. Τὰῦτα μαθὼν ὁ Κωλέττης, ἀπερᾶσσε νὰ προβῇ εἰς ἐπιθεσιν, εἰςβάλλων εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Τότε, κατὰ τὰς κρίσιμους ἡμέρας, περὶ τὰ τέλη Μαρτίου, ἀπεφάσισεν ὁ Θῆρσιος, κατ' ἐντολὴν τῶν ἀντιπρέσβειων, νὰ σπεύσῃ εἰς τὸ ἐν Περαχωρᾷ στρατόπεδον τῶν Ρουμελιωτῶν, ὅπως μεσιτεύσῃ καὶ προλάβῃ τὴν εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσβολὴν. Ἀλλὰ τὸσον κατεγοήτευsen αὐτὸν ὁ Κωλέττης, τὸσον μετέτρεψε τὰς φρένας αὐτοῦ ὁ αἰμυλὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ καὶ ἡ παρουσία καὶ ἡ λαμπρότης τῶν ὀπλιταρχῶν καὶ στρατιωτῶν, ὥστε ἀπὸ μεσίτου κατέστη φίλος τῶν Ρουμελιωτῶν. Ἐπανῆλθεν εἰς Ναύπλιον μᾶλλον ὑπερασπιστῆς τῶν Ρουμελιωτῶν ἢ μεσίτης τῶν διαμαχομένων. Ἀποτυχούσης τῆς πρεσβείας τοῦ Θηρσίου, ἐγένετο συμβούλιον ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ τρικρότου, ὅπερ συνέκειτο ἐκ τῶν τριῶν ναυάρχων, τῶν ἀντιπρέσβειων, τοῦ Αὐγουστίνου καὶ τοῦ Θηρσίου, καὶ ἀπεφασίσθη ἵνα ἀντιτάξωσι βίαν κατὰ τῶν Ρουμελιωτῶν. Ἀλλ' οὗτοι πρὶν ἢ πρὸς τοῦτο ἐτοιμασθῇ ὁ Αὐγουστίνος ἐξεστράτευσαν τῇ 25 Μαρτίου 1832, ἐνίκησαν τοὺς ὑπὸ τὸν Νικήταν καὶ Καλλέργην κυβερνητικούς στρατοὺς παρὰ τὸ Λουτράκι· διεσκόρπισαν τὸ ἱππικὸν τοῦ Καλλέργη, καὶ ἔτρεψαν τὸ πεζικὸν τοῦ Νικήτα· τῇ δ' ὑστεραίᾳ (26 Μαρτίου) εἰσῆρχοντο εἰς τὸ Ἄργος ἔχοντες κλάδους ἐλαίας ἐπὶ τῶν ὅπλων καὶ ἐπὶ τῶν φρεσίων ὡς σωτῆρες τοῦ ἔθνους καὶ ἐλευθερωταὶ ἐκ τοῦ ζυγοῦ τοῦ Αὐγουστίνου· τὸ πλῆθος ὑπεδέχετο αὐτοὺς ἐν ἀγαλλιάσει· καὶ τῇ ἐπαύριον, 27 Μαρτίου, ἀφίκοντο πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ Ναυπλίου καὶ ἐστρατοπέδευσαν ἐν τῇ Προναίᾳ, ἔνθα πολλοὶ δυσηρεστημένοι ἐκ Ναυπλίου ἠνώθησαν αὐτοῖς.

Ὅσημέραι ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται ἐγκαταλείποντες τὰς τάξεις τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων, ἠνοῦντο μετὰ τῶν Ρουμελιωτῶν, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Αὐγουστίνος ἐξέστη τῶν φρενῶν βλέπων ἑαυτὸν ἀπογυμνούμενον τῆς τε τῶν πολιτῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν ὑπερασπίσεως. Τέλος δὲ τῇ ἐπιούσῃ (28 Μαρτίου 1832) ἰδὼν ὅτι καὶ οἱ ἀντιπρέσβεις καὶ οἱ ναύαρχοι ὥκνουν ὅπως ὑπερασπίσωσιν αὐτοῦ διὰ τῶν ὅπλων, καίτοι ὁ Ρίκορδ ἠθούλετο τοῦτο, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα μόνος, παρητήθη τὴν ἀρχήν.

Παραιτηθέντος τοῦ Αὐγουστίνου Καποδιστρίου, ἡ Γερουσία πιστεύουσα ὅτι μικτὴ τις κυβέρνησις ἔκ τε τῶν συμπολιτευομέ-

νων καὶ ἀντιπολιτευομένων ἡδύνατο νὰ συγκρατήσῃ τὰ διεστῶτα μέχρι τῆς καθόδου τοῦ ἐκλεχθέντος βασιλέως Ὅθωνος, ἐξελέξατο πενταμελὴ διοικητικὴν ἐπιτροπὴν συγκειμένην ἐκ τῶν : Κολοκοτρώνη, Μεταξᾶ, Ζαΐμη, Κωλέττη καὶ Βουδούρη. Ἄλλ' ἦτο πρόδηλον ὅτι καὶ διὰ τῆς ἐκλογῆς ταύτης συνεκροτεῖτο κυβέρνησις ἐνέχουσα ἐν ἑαυτῇ τὰ σπέρματα τῆς διαίρεσεως, διότι οἱ συνταγματικοί, ἀντιπροσωπευόμενοι ὑπὸ τοῦ Κωλέττη, εἶχον καὶ πάλιν τὴν μειονοψηφίαν. Οὐχ ἦτον ὅμως ἐπὶ ἧλθε ποιά τις εἰρήνη, τὰ στρατεύματα συνεφιλιώθησαν τῇ παρεμβάσει τοῦ Θηρσίου ἐν Προνοίᾳ, τὰ τε κυβερνητικὰ καὶ συνταγματικὰ καὶ περιήρχοντο ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τοῦ προαστείου τοῦ Ναυπλίου κραυγάζοντα ὑπὲρ τοῦ Βασιλέως, τοῦ Συντάγματος καὶ τοῦ Κωλέττη, ὅστις τῇ ἐπαύριον (29 Μαρτίου), προτροπῇ καὶ ἐγγυήσει τοῦ Θηρσίου, εἰσῆλθεν εἰς Ναύπλιον. Ἡ εἰσόδος τοῦ Κωλέττη εἰς τὴν πρωτεύουσάν τῆς κυβερνήσεως ἦν θριαμβευτική· ὁ λαὸς ἐν εὐφημαῖς ἠκολούθει αὐτὸν περιστοιχιζόμενον ὑπὸ εἰκοσι καὶ πέντε λαμπρῶς ἐνδεδυμένων ὀπλιταρχῶν· κατεφίλουν αὐτὸν ὡς σωτῆρα· ἄπειρον πλῆθος λαοῦ ἀνευφήμουν αὐτὸν ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἐκ τῶν στεγῶν τῶν οἰκιῶν, ἐκ τῶν παραθύρων. Ἡ πομπὴ ἦν βασιλέως, στρατηγοῦ νικητοῦ, ἀνδρὸς μεγάλως εὐεργετήσαντος τὴν πατρίδα. Ὁ Αὐγουστῖνος Καποδίστριας ἰδὼν κρυφίως ἐκ τινος παραθύρου τοῦ μεγάρου, ἐν ᾧ κατῴκει πρότερον καὶ ὁ φονευθεὶς Κυβερνήτης τὴν λαμπρὰν ὑποδοχὴν τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ καὶ ἀπελπίσας περὶ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Καποδιστριακοῦ ἐν γένει οἴκου παρεσκευάσθη εἰς φυγὴν, καὶ τῇ αὐτῇ νυκτὶ περὶ τὴν 10ην ὥραν ἐπεβιβάσθη ἐπὶ τῆς φρεγάτας τοῦ ναυάρχου Ρίκορδ μετὰ πάντων τῶν οἰκείων καὶ φίλων, ἀποκομίζων καὶ τὰ κειμήλια καὶ ἔπιπλα αὐτοῦ, κατευθυνόμενος εἰς Κέρκυραν· οὕτω δὲ ἐξέλειπεν ἐκ τῆς Ἑλλάδος. ἦν καθιδρυσεν εἰς Κράτος, ἡ οἰκογένεια Καποδιστρίου, πρὸς ἣν ἡ νεωτέρα Ἑλλὰς ὀφείλει μεγάλην τὴν ἐθνικὴν εὐγνωμοσύνην. Ὁ Αὐγουστῖνος φεύγων ἔξ μηναι, μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ ἀδελφοῦ ἐκ Ναυπλίου, ἐκόμισε τὸ λείψανον τοῦ πρώτου τῆς Ἑλλάδος Κυβερνήτου εἰς

Κέρκυραν (1). Ὁ τότε Ἄγγλος τῶν Ἰονίων νήσων ἀρμοστής *Ἀδαμ*, ἵνα μὴ τὸ λείψανον τοῦ αἰδίου Κυβερνήτου προκαλέσῃ τὰς συγκινήσεις τοῦ Κερκυραϊκοῦ λαοῦ, παρεκάλεσε τοὺς ἀδελφούς τοῦ τεθνεῶτος, ἵνα ἡ ἀποβίβσις τοῦ λειψάνου ἐκ τῆς ρωσικῆς φρεγάτας γίνῃ νύκτωρ. Τῷντι μεσονυκτίαις ὥραις τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἔφθασε τὸ πλοῖον (ἔρχαι Ἀπριλίου 1832), ἀποβιβάσαντες οἱ ἀδελφοὶ τὸν νεκρὸν, συνώδευσαν ἄνευ νεκρικῆς ἀκολουθίας εἰς τὴν ἐν τῷ προαστείῳ Μανδουκίῳ *Ἐκκλησίᾳ* τῆς *Πλατυτέρας*, ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς ὁποίας καὶ ἐτάφη, παρὰ τὸν τάφον τοῦ γονέως αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐπιστηθίου φίλου Μουστοξόδου. Ἐπὶ τοῦ ψυχροῦ καὶ ἀπλοῦ τάφου τοῦ καλύψαντος τὰ ὅσθα αὐτοῦ, εἰσὶ γεγλυμμένοι αἱ ἐξῆς λέξεις πολλῶν δηλωτικαί

ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ
ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὅπόσον ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας ἐμερίμνησεν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐξελέγη Κυβερνήτης καὶ πρὸ τῆς ἐκλογῆς ὅτε διατέλει ὑπουργὸς ἐν Ρωσίᾳ καὶ βραδύτερον ἰδιωτεύων, μαρτυρεῖ ἡ δημοσιευθεῖσα ἀλληλογραφία αὐτοῦ, ἥτις καταδεικνύει τὸν μέγαν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐνθουσιασμὸν τοῦ ἀνδρός.

Ἐφ' ᾧ καὶ ἡ ἰδιαιτέρα αὐτοῦ πατρίς, ἡ Κέρκυρα, εὐγνωμονοῦσα ἕνεκα τῆς δι' αὐτοῦ προσαφθείσης αὐτῇ δόξης, ἀνήγειρεν ἀνδριάντα ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς πόλεως, οὗ τὴ ἀποκαλυπτῆρια μεγαλοπρεπῶς ἐπανηγύρισε τῇ 12 Ἀπριλίου 1887 σύμπας ὁ ἑλληνισμὸς δι' ἀντιπροσώπων. Καὶ ἡ Ἑθνικὴ μὲν Βουλὴ εἶχε πέμψῃ τὸν πρόεδρον αὐτῆς *Ἀνδρέαν Ἀγγερινόν*, ἡ Κυβέρνησις τὸν ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν καὶ ἐκ Κερκύρας βουλευτὴν *Γεώργιον Θεοτόκην*, τὸ Πανεπιστήμιον τὸν Πρύτανιν αὐτοῦ *Γεώργιον Καρμῆτοσαν* καὶ ὁ δῆμος Ἀθηναίων τὸν *Μιχαὴλ Π. Λάμπρον*, οἵτινες καὶ λόγους ἐξεφώνησαν καταλλήλους τῇ περιστάσει, καθὼς

(1) Ὁ Στέφανος Ξένος λέγει ὅτι ἐκόμιζεν εἰς Παιτρυπολὶν.

Ὁ ἐν Κερκυρᾷ ἄνδρᾶς τοῦ Κυβερνήτου Καποδιστρίου.

καὶ ὁ πρόεδρος τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου τοῦ δήμου Κερκυρίων καὶ διευθυντὴς τοῦ ἐν Κερκύρᾳ Λυκείου «Καποδιστρίου» Λεωνίδας Βλάχος, ὃς καὶ πρὸ τούτου ἔδρυσεν ἐν τῷ ἰδίῳ λυκείῳ μαρμρίνην προτομὴν τοῦ μεγάλου τῆς νήσου τῶν Φαιάκων πολίτου (1).

Ὁ τῇ 12 Ἀπριλίου 1887 ἀποκαλυφθεὶς ἐν Κερκύρᾳ ἀνδριὰς τοῦ πρώτου τῆς Ἑλλάδος κυβερνήτου Ἰωάννου Α. Καποδιστρίου εἶναι λευκοῦ μαρμάρου καὶ ἔχει ὕψος τριῶν μέτρων περίπου. Εἰκονίζει δὲ τὸν Καποδίστριαν σκεπτικὸν καὶ κρατοῦντα ἐν τῇ ἀριστερᾷ ἐκτεταμένη χειρὶ κύλινδρον χάρτου, τὴν δὲ δεξιὰν ἔχοντα ἐν ἀναπαύσει κεκαμμένην πρὸ τοῦ στήθους καὶ ἀνοικτὸν τὸν δεξιὴν. Ὁ Καποδίστριας φέρει εὐρωπαϊκὴν σύγχρονον στολὴν, ἀλλ' ἐπὶ τὸ ἀρχαιοπρεπέστερον περιβάλλεται καὶ ὑπὸ πολυπτύχου μανδύου ἐμπεπορημένου κάτωθι τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς παρὰ τὴν ὀσφύν. Ὁ ἀνδριὰς βλέπει τὴν ἀντικρὺ τῆς νήσου δούλην εἰσέτι Ἑλλάδα, τὴν Ἥπειρον, ἣν τοσοῦτον αὐτὸς ἐζήτησε νὰ ἐλευθερώσῃ, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχε καὶ ἴσταται ἐπὶ βάθρου, οὐ τὸ ἀνώτατον μέρος, κατὰ τὰς τεσσαρας πλευράς, κοσμεῖται ὑπὸ τοῦ οἰκοσῆμου τῆς οἰκογενείας τοῦ Καποδιστρία, ἦτοι ὑπὸ θυρεῶν, ἐστεμμένων ἐντὸς κλάδων φοίνικος καὶ φερόντων τρεῖς διαγωνίως ἀστέρας καὶ ἓνα σταυρὸν πρὸς τὴν ἀνω δεξιὰν γωνίαν, ἐν τῇ κυρίᾳ δ' ὄψει τοῦ βάθρου τὴν ἐπιγραφὴν :

Ι. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ

ΤΗΣ

ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ τῷ θεατῇ : «Τὸν περίδοξον πολίτην καὶ τῆς Ἑλλάδος μέγαν εὐεργέτην, ἀνδριάντι τῷ δε Ἰωάννης Τουρλινὸς ἐγέγραψε συμπροθυμησαμένου τοῦ Κερκυραίων δήμου, τῇ φιλοτίμῳ τοῦ μεγάλου ἀνδρός προαιρέσει· ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ : «Λεωνί-

(1) Προτομὴν τοῦ Καποδιστρίου ἀνήγειραν καὶ ἐν Πόρῳ τῇ κατ' ἑξοχὴν πεφιλημένῃ αὐτῷ νήσῳ.

δας Δρόσης ἔργου ἤρχε, Γεώργιος Βεράνης ἐπὶ πέρας ἤγαγεν
ἔτει ΔΩΠΕ'.»

Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο, ἐὰν τὸ ἔθνος ἴδρυνε τῷ μεγάλῳ τῆς Ἑλ-
λάδος πολίτῃ καὶ πρώτῳ Κυβερνήτῃ αὐτῆς καὶ ἑτερον ἀν-
δριάντα (1) εἴτε ἐν Ναυπλίῳ εἴτε ἐν Αἰγίνῃ ἢ καὶ ἐν Ἀθῆναις,
καταδεικνύον οὕτω πόσον γινώσκει νὰ τιμᾷ τοὺς μεγάλους αὐτοῦ
ἄνδρας, ὡς ἔπραττον οἱ πατέρες ἡμῶν.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν ἀποκαλυπτηρίων τοῦ ἀνδριάντος τοῦ
ἡμετέρου Καποδιστρίου τοῦ τόσον οἰκτρῶς τὸν βίον καταστρέ-
ψαντος, οἱ μὲν ἐκάλουν αὐτὸν *Τιμολέοντα*, οἱ δὲ *Φωκίωνα*, οἱ
δὲ *Βασικτῶνα*, ὁ δὲ ἱστορικός *Οἰρηβαρδ*, ἦττον κολακευτικός,
παρέβαλεν αὐτὸν πρὸς τὸν *Νάβιν*, ἀλλὰ, ὡς μοὶ φαίνεται, πάν-
τες οὗτοι οἱ ἱστορικοὶ παραλληλισμοὶ εἰσὶν ἀστοχοὶ κατὰ πολὺ,
καὶ μᾶλλον ἀρμόζει ἡ ὑπὸ τοῦ λαοῦ εἰτα ἀποδοθεῖσα αὐτῷ
προσωνομία *Καπούρ*, ὡς διοργανώσαντος τὴν ἐλευθερωθεῖσαν Ἑλ-
λάδα ὡς ἐκεῖνος τὴν Ἰταλίαν, πρὸς τῇ Ἑλληνικῇ μούσῃ καὶ ἡ
Ἰταλικὴ συνέθηκε δύο ὕμνους, ὧν ὁ μὲν ἔχει: *Giovanni Capo-*
distriù inno patriotico del cav. Anv. Giuseppe Ramelli,
Corfu 1886, ὁ δέ: *Τῷ μεγάλῳ διπλωμάτῃ κόμητι Ἰωάννῃ*
Καποδιστρίᾳ, γραμματεῖ τῆς Ἐπικρατείας τῆς Ἑπταρήσου Πο-
λιτείας, ὑπουργῷ καὶ καγκελαρίῳ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάν-
δρου, πληρεξουσίου λειτουργῷ παρὰ τῇ Ἑλβετικῇ δημοσποδία,
πολίτῃ τῆς Γενεύης, ἱππότη μεγαλοσταύρῳ τῶν κυριωτάτων ταγ-
μάτων τῆς Εὐρώπης, κυβερνήτῃ τῆς Ἑλλάδος, ὃν ἡ Εὐρώπη ἐκή-
ρυξε τὸν περιούσιον τῶν Ἑλλήνων» nel giorno che Cor-
cira sua patria innalzava gli publico monumento il Ca-

(1) Ὅς γνωστόν, καὶ αὐτοὶ οἱ πρόσθεν τοῦ Καποδιστρίου πολέμιοι,
ψηφίσαντες ὑπὲρ αὐτοῦ ἐν τῇ ἐθνικῇ συνελεύσει τοῦ 1843
τὴν ἀνέγερσιν ἀνδριάντος τῷ Κυβερνήτῃ, διηρμήνευσαν ἐν πανη-
γυρικῇ μεταγνώσει τὴν ὀρείλομένην πρὸς τὸν μεγάλῳρωνα Κερκυραῖον
εὐχαριστίαν τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἔκτοτε οὐδὲν ἠκούσθη περὶ
ἀνδριάντος, ὡς οὐδὲ περὶ Ὁθωνος, καίπερ πολλὰς λόγου γενομένου
ἐν τῇ Βουλῇ καὶ πολλὰς ὑπὸ ἰδιωτῶν προφορικῶς τε ἐν λόγοις πανηγυ-
ρικοῦς καὶ ἐγγράφως.

nonico Dr Darmanin questo umile omaggio consacrava. Corfù 1886.

Ἄλλὰ καίπερ φυγόντος τοῦ Αὐγουστίνου, ἡ εἰρήνη ἐν τῇ ἐπιτροπῇ οὐδαμῶς ἀποκατέστη. Ὁ Κωλέττης ἀπεστρέφεται τὰ δύο αὐτῷ ἐχθρὰ μέλη, τὸν Μεταξᾶν καὶ τὸν Κολοκοτρῶνην· διὸ τὰ τῆς πενταμελοῦς διοικητικῆς ἐπιτροπῆς μέλη πρὶν ἀρῶνται τῶν διοικητικῶν ἔργων ἐφιλονεῖουν πρὸς ἄλληλα· τὸ κόμμα τῶν Καποδιστριακῶν ἠγωνίζετο, ἐκ παντὸς τρόπου, νὰ ὑποσκελίσῃ τὸν Κωλέττην· ἀλλ' οὗτος εἶχε δύνάμειν κραταίαν ἐν τῷ περὶ τὸ Ναύπλιον στρατῷ καὶ ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τοῦ Θηροῖου, οἱ δὲ ἀντίπαλοι ἠρείδοντο ἐπὶ μόνον τὸν Ρίκορδ. Τέλος μετὰ μακρὰς συζητήσεις, παραιτηθέντος τῇ 30 Μαρτίου 1832 τοῦ Κολοκοτρῶνη, συνεφώνησαν προφορικῶς ὁ τε Μεταξᾶς καὶ Κωλέττης, ὅπως ἰδρυθῇ ἐπταμελὲς ἐπιτροπὴ ἐκ τοῦ *Κωλέττη, Μεταξᾶ, Ζαῖμη, Κουντουριώτη, Κολιοπούλου, Δημητρίου Ὑψηλάντου καὶ Ζωγράφου*. Ἄλλ' ὅ,τι συνέβη ἐν τῇ καταρτίσει τῆς πενταμελοῦς ἐπιτροπῆς, τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ ἐν τῇ τῆς ἐπταμελοῦς. Ὅποις ἡ συγκρότησις ἐκείνης γενομένη ὑπὸ τῆς Γερουσίας ἀπήρесе τῷ Κωλέττῃ, οὕτω καὶ ἡ τῆς πρώτης ἐπταμελοῦς γενομένη ὑπὸ τοῦ Κωλέττη ἀπήρесе τῇ Γερουσίᾳ. Τοιαύτη ἦτο ἡ ἀναρχία. Καὶ λοιπὸν ἐσχηματίζοντο *ἐπιτροπαὶ καὶ ὑποεπιτροπαὶ* καὶ διελύοντο πρὸς ζημίαν τοῦ ἔθνους!

Ἡ Γερουσία γινώσκουσα ὅτι ὁ Ζωγράφος καὶ ὁ Ὑψηλάντης ἦσαν ὑποχείριοι τῷ Κωλέττῃ, καὶ ὅτι ἐπομένως ὁ πολυμηχανὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ ἔμελλε νὰ ἔχῃ τὴν πλειονοψηφίαν, ἀντὶ τῶν δύο ἐκείνων ἐξελέξατο τῇ 2 Ἀπριλίου 1832, δύο ὁμόφρονες αὐτῇ καὶ τοῖς Καποδιστριακοῖς: τὸν *Πλαπούταν* καὶ τὸν *Τρικούπην* μενόντων τῶν ἄλλων καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐχθίστου αὐτῇ Κωλέττη. ἅτε μὴ τολμῶσιν ν' ἀποκλείσῃ αὐτὸν ὡς ἰσχυρότατον. Ἄλλ' ἡ ἐκλογὴ τῆς Γερουσίας ἀπεδοκιμάζετο, ὡς εἶκος, ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Κωλέττην συνταγματικῶν ἀπεδοκίμαζον τὸν Τρικούπην ὡς μεταστάντα ἀπὸ τῆς ἀντιπολιτεύσεως καὶ ἐργασθέντα ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῶν Καποδιστριακῶν, οἱ δὲ Ρουμελιώται στρατιῶται ἠπειλοῦν ὅτι, ἐὰν μὴ ἡ Γερουσία ἀνεκάλει τὸν διορισμὸν τοῦ

Τρικούπη, ἔμελλον νὰ ἀνατρέψωσι τὰ πάντα καὶ κατακρεουργήσωσι τοὺς γερούσιαστὰς καὶ ἄλλα τοιαῦτα διαπράξωσι. Πρὸς δὲ τούτοις, οἱ Ρουμελιῶται ἀπῆτουν ἵνα ἡ ἐν Ἀργεὶ συνέλευσις ἐξακολουθήσῃ· ἀλλ' ἡ Γερουσία ἀντέλεγε. Μάτην ὁ Θῆρσιος συνέβουλεψε, παρεκάλει, ἐξώριζε τοὺς Γερουσιαστὰς ἵνα χάριν τῆς πατρίδος πληρωθῶσιν αἱ ἀπαιτήσεις τῶν ἐπικινδύνων Ρουμελιωτῶν, οἱ Γερουσιασταὶ ἔμενον ἄκαμπτοι. Ἀποτυχὼν παρὰ τῇ Γερουσίᾳ ὁ Θῆρσιος ἐστράφη πρὸς τοὺς δημογέροντας τοῦ Ναυπλίου παρ' οἷς καὶ ἐπέτυχεν· οὗτοι συναγείραντες τὰ πλήθη, περιέκυκλωσαν τὴν Γερουσίαν, ἠπειλῆσαν τοὺς γερούσιαστὰς καὶ μάλιστα ἀναφανδὸν ὁ Γάλλος ἀντιπρέσβυς *Pouar* εἶπε πρὸς τὸν Γερουσιαστὴν *Γ. Αἰνιᾶνα* ὅτι, *ἐὰν μὴ ὑπακούῃσιν, θὰ διωσθῶσιν αἱ κεφαλαὶ αὐτῶν διὰ τῶν ὁδῶν, καὶ οὕτως ἠνάγκασαν τὴν Γερουσίαν νὰ συνέλθῃ μετὰ τῆς Κυβερνήσεως εἰς κοινὴν συνεδρίαν, καθ' ἣν τῇ 13 Ἀπριλίου 1832 ἀπεφασίσθη ἵνα προσληθῇ ἐν τῇ ἐπιτροπῇ ἀντὶ τοῦ Τρικούπη ὁ *Αἰωρίκης*, ἀνθ' οὗ ὅμως προσελήφθη ὁ ἀγγλόφων *Κώστας Μπότσαρης*, καὶ συγκληθῇ τῇ 19 Ἀπριλίου ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἐν Ἀργεὶ. Οὕτω διὰ τῆς βιαίας συμπτώξεως τῆς Γερουσίας πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ἠττήθη ἡ Καποδιστριακὴ μερίς· ἡ δὲ Κυβέρνησις ἐξέδωκε προκήρυξιν τῇ 18 Ἀπριλίου ὅτι τάχιστα συγκληθήσεται ἡ συνέλευσις ἐν Ἀργεὶ. Ὀρίσθη δὲ ἵνα ἕκαστον μέλος τῆς Κυβερνήσεως προεδρεύῃ αὐτῆς κατὰ μῆνα, ὡς καὶ παρὰ τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ Βουλῇ· πρῶτος δὲ πρόεδρος ἐγένετο ὁ *Κουντουριώτης*. Ἀλλὰ τί ἡδύνατο νὰ πράξῃ ἐπιτροπὴ, μεθ' ἧς βίᾳ συνέπραττεν ἡ Γερουσία, τὰ δὲ μέλη αὐτῆς διέσταντο πρὸς ἄλληλα ;*

Τὸ ταμεῖον μολὶς περιεῖχεν 155 τάληρα ! Ὁ Κωλέττης κηδόμενος τοῦ στρατοῦ, δι' οὗ ἐμεγαλύνθη, ἀλλὰ καὶ φοβούμενος στάσιν, ὡς ἐκ τῆς μὴ πληρωμῆς τῶν μισθῶν, ἠβουλήθη νὰ διανείμῃ αὐτὸν ἀνά τὴν Πελοπόννησον πρὸς διατροφὴν· ἀλλ' ὁ Ζαΐμης, ὁ Πλαπούτας καὶ ὁ Μεταξᾶς ἐνθίσταντο θέλοντες νὰ ταπεινώσωσι τὸν Κωλέττην καὶ καταβάλλωσι τοὺς Ρουμελιώτας, ὅπερ προὐδὼν ὁ Κωλέττης ὑπεχώρησε φρονίμως. Ἀλλὰ πλὴν τούτου διέστατο πάντοτε ἡ Γερουσία πρὸς τὴν ἐπταμελῆ κυβέρνησιν,

ἀπαιτούσα ἵνα συνέρχωνται κοινῇ εἰς ἐκτάκτους συνεδρίας, συμ-
πράττει τῇ κυβερνήσει ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν πληρεξουσίων, ἐλέγχῃ τὴν
δημόσιον ταμεῖον· πρὸς δὲ τούτοις, ἵνα ἐντὸς πέντε ἡμερῶν ὁμότης
ἢ κυβερνήσις ὄρκον πιστῆς ἐκτελέσειας τῶν ἑαυτῆς καθηκόντων
ἐνώπιον αὐτῆς. τὰ δὲ διατάγματα φέρωσι τὴν ὑπογραφὴν τοῦ-
λάχιστον πέντε μελῶν τῆς κυβερνήσεως. Αἱ διαφωναίαι αὗται τῶν
τε μελῶν τῆς κυβερνήσεως καὶ πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὴν Γερου-
σίαν μετεδίδοντο, ὡς δῆλον, καὶ εἰς τὸν λαόν· ἡ διχόνοια τῶν
πατριῶν ὑπεξεκαίετο καὶ ὁ λαὸς ἐκλυδωνίζετο ἐν τῷ πολυκυμάντῳ
τῶν παθῶν πελάγει. Ὅπως ποτ' ἂν ἤ, ἐνίκησαν, ἐπὶ τέλους, οἱ συν-
ταγματικοὶ καὶ ἐν τῷ καταρτισμῷ τοῦ ὑπουργείου ἐγένοντο ὑπουρ-
γοί: Ὁ μὲν *Μαυροκορδάτος* ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν, ὁ δὲ *Τρι-
κούπης* ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, ὁ *Ζωγράφος* ἐπὶ τῶν Στρατιωτι-
κῶν, ὁ *Κλωνάρης* ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης, ὁ *Βούλγαρης* ἐπὶ τῶν
Ναυτικῶν, ὁ *Χρηστίδης* ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν, καὶ ὁ *Ρίζος Νε-
ρουλὸς* ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν. Τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο καίπερ
συνταγματικὸν καλούμενον οὐδὲν σχεδὸν συνταγματικὸν ἔπραξεν·
οὐδ' αὐτὴν τὴν προκηρυχθεῖσαν Ἐθνοσυνέλευσιν συνεκάλεσεν. Ἀλλὰ
τὸ μᾶλλον κατεπείγον ἦν ἡ ἀπειλητικὴ κατάστασις τοῦ στρα-
τοῦ, ὅστις πολλαχῶς ἐρραδιουργεῖτο ὑπὸ τῶν Καποδιστριακῶν
καὶ μάλιστα ὑπὸ τοῦ Κολοκοτρῶνη διαδίδοντος, μεταξὺ ἄλλων,
ὅτι ὁ Κωλέττης εἶχεν ὑποσχεθῆ τοῖς Ρουμελιώταις ὡς ἀμοιβὴν
τὴν λεηλασίαν τῆς Πελοποννήσου.

Καὶ ὄντως πρῶτος ὁ *Θεόδωρος Γρίβας* ἡγούμενος ἄλλων τε
καὶ Ἀλβανῶν ἠργυρολόγησεν ἐν Ἀργεῖ, εἶτα ἐπάτη πρὸς τὴν
Τρίπολιν· ὁ δὲ Τουρκαλθανὸς *Ταγίλ Πούλης* ἐλεηλάτει τὴν Κό-
ρινθον. Κατὰ τῶν ὑπὸ τὸν Γρίβαν ἐπῆλθε προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν
πολιτῶν ὁ Κολοκοτρῶνης, ὅστις καὶ κατέλαβε τὸ Βαλτέτσι· ὁ
δὲ Γενναῖος Κολοκοτρῶνης ἀπαλλάξας τὸν *Εὐαγγέλην Κορτο-
γιάννην* περικυκλωθέντα περὶ τὸν Ἅγιον Πέτρον ὑπὸ τῶν ἀντι-
πάλων καὶ τῶν ἐγγυρίων ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὴν Τρίπολιν· ὁ
δὲ Νικήτας εἰσβαλὼν εἰς Μεσσηνίαν ἀπέκρουσε τοὺς εἰσβαλόντας
Μανιάτας αἰχμαλωτίσας καὶ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν τὸν *Κατῆλακον*
Μαυρομηχάλην. Μετὰ μικρὰς δ' ἀψιμαχίας παρὰ τὸ Ζέλι καὶ

τὰ Τσιπιανά, ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης προσβαλὼν τὸν Γρίβαν καὶ Χατζηχρήστον παρὰ τὸν Μαντζαράν ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ-πέλθωσιν εἰς Ἄργος, ἐξ οὗ ἐγένοντο σφοδρότεροι αἱ ἔριδες μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς κυβερνήσεως· διότι ὁ μὲν Ζαΐμης, ὁ Μεταξᾶς καὶ ὁ Πλαπούτας κρυφίως ὑπεθαλπον τὰς ἐνεργείας τοῦ Κολοκοτρώνη, ὁ δὲ Κωλέττης, Κουντουριώτης καὶ Μπότσαρης ἤθελον νὰποκηρύξωσιν αὐτὸν ὡς στασιώτην, ὅπερ καὶ 48 πρόκριτοι καὶ ὀπλατάρχαι διὰ προκηρύξεως (18 Ἰουνίου 1832) αὐτῶν προὔτειναν· ἀλλ' ἀρνηθέντος τοῦ Ὑψηλάντου, οὐδὲν κατὰ τοῦ δαρνοστε-φοῦς στρατάρχου τῆς Πελοποννήσου ἐγένετο, οὕτως ὥστε ἐν Πελοποννήσῳ ἐλάμβανον τὴν ὑπεροχὴν οἱ καποδιστριακοί. Ἄλλ' ἡ κορύφωσις τῆς ἀναρχίας ἐν Ἑλλάδι ἐπῆλθεν, ὅτε ἡ ἐπιτροπεία φοβούμενη μὴ τυχόν οἱ αὐτοὶ ἀντιπολιτευόμενοι καταλάβωσι τὰ φρούρια ἐπέτρεψε τὴν φρουρὰν αὐτῶν τοῖς Γάλλοις, ὧν 1200 ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Κορβέ κατέλαβον τῇ 7 Μαΐου 1832 τὸ Ναύ-πλιον καὶ τὰ φρούρια.

Ἄλλὰ τὰς Πάτρας πρὶν ἢ καταλάβωσιν αὐτὰς οἱ Γάλλοι προκατέλαβεν ὁ Κίττος Τσαβέλλας ἡγούμενος 500, ὅστις ἦν ἀντίθετος τῇ ἐπιτροπείᾳ. Ἀντίθετοι δὲ ταύτῃ ἦσαν καὶ τὰ πολλὰ τῆς Ἀχαΐας, Ἀρκαδίας, Μεσσηνίας, Ἡλίδος καὶ μόνον ἐν Κορίνθῳ καὶ Λακωνίᾳ ὑπερίσχυεν αὐτῇ. Ἐν δὲ τῇ ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ Ἑλλάδι τὰ μὲν ἄλλα ἦσαν ἀδιάφορα, τὰ δὲ τῆς Φωκίδος ἐφρόνουν τὰ τῶν Καποδιστριακῶν.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἐγένοντο ἐν μυρίαις παρανομίαις καὶ βίᾳ αἱ ἐκλογαὶ τῶν πληρεξουσίων τῆς Ἐθνικῆς συν-ελεύσεως, ἐφ' ᾗ καὶ ἡ Γερουσία καὶ αἱ ἐπαρχίαι Καρυταίνης, Ἀμφίσσης καὶ Σπετσῶν διεμαρτυρήθησαν ἐπισήμως κατὰ τῶν τελουμένων ἐκλογικῶν ὀργίων διὰ τὴν ἐν Προνοίᾳ Ἐθνοσυνέ-λευσιν. Ἡ συνέλευσις αὕτη δύναται νὰ θεωρηθῇ κυρίως ἔκρη, ἅτε νέων ἐκλογῶν γενομένων· ἀλλ' ὡς συνέχεια τῆς πέμπτης ἐν Ἀρ-γεί συνέλεύσεως τῆς ἐπὶ Καποδιστρίου συγκληθείσης θεωρηθεῖσα ἀριθμεῖται ὡς πέμπτη, οὕτως ὥστε ἐνέχει ποιάν τινα σχέσιν πρὸς τὴν πενθέκτην λεγομένην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον. Τὴν συνέλευσιν ταύτην ὑπεβλεπον οἱ Καποδιστριακοί· διότι οἱ πλείστοι τῶν

πληρεξουσίων αὐτῆς ἦσαν συνταγματικοί. Τούτου ἕνεκα, ἐνῷ οἱ πληρεξούσιοι συνήρχοντο ἐν Ἀργεῖ, ὁ Δ. Καλλέργης ἐπήρχειτο ἀναφανδὸν πρὸς διάλυσιν αὐτῆς, ἀλλ' ἀπεστάλη κατ' αὐτοῦ ὁ Ν. Κριεζώτης καὶ οἱ ὡς ἐπικουρία αὐτοῦ πεμφθέντες πυροβοληταὶ καὶ ἐν πολεμικὸν πλοῖον. Ὁ Καλλέργης ἔττηθείς ὑπεχώρησε τῇ 8 Ἰουνίου 1832 εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Πελοποννήσου, οἱ δ' ἐν Ἀργεῖ συνελθόντες 180 πληρεξούσιοι, ἐπειδὴ ἠπειλοῦντο ὑπὸ τῶν Καποδιστριακῶν, ψυχρῶς δὲ ὑπεστηρίζοντο ὑπ' αὐτῆς τῆς ἐπιτροπείας, ἀπεδοκιμάζοντο δὲ συγχρόνως ὑπὸ τε τοῦ Ρώσου καὶ Ἀγγλοῦ ἀντιπρεσβείως, ὡς συνερχόμενοι καθ' ὃν χρόνον ἐπέκειτο ἡ καθοδὸς τοῦ βασιλέως, ἀπῆλθον εἰς τὸ προάστειον τοῦ Ναυπλίου, τὴν Πρῶνοιαν, ἀσφαλείας ἕνεκεν (1).

Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἐλύετο αἰσίως, ὅπως δὴ ποτε, καὶ τὸ ζήτημα τῶν Ἑλληνικῶν μεθορίων. Ἡ Πύλη ὑπεχώρησε πρὸς τὰς αἰτήσεις τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῶν τῶν Δυνάμεων, παρεδέξατο τὴν τροποποίησιν τῶν μεθορίων καὶ υπέγραψε τὴν 27)9 Ἰουλίου 1832 τὴν ὀριστικὴν περὶ Ἑλλάδος συνθήκην. Πλὴν ὅμως ἡ Πύλη υπογράφουσα τὴν συνθήκην ταύτην ἐποιήσατο νέας τινὰς προτάσεις, ἧτοι νὰ ὀρισθῇ διὰ πρωτοκόλλου ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν δυνάμεων τῆς Ἑλλάδος, νὰ ὑποχρεωθῇ ἡ Ἑλλὰς νὰ μὴ παρέχῃ ὑπηρεσίαν τινὰ ἢ βοήθειαν πρὸς τὰς δυνάμεις, κυβερνήσεις, λαοὺς καὶ ἔθνη, μεθ' ὧν ὁ Υ. Πύλη ἤθελε περιέλθῃ εἰς πόλεμον, ἀλλὰ νὰ τηρῇ αὐστηρῶς τὴν ἀρχὴν τῆς οὐδετερότητος, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ νὰ ἐκδίδῃ τοὺς εἰς Ἑλληνικὸν ἔδαφος καταφεύγοντας ὑπηκόους Ὀθωμανοὺς καὶ τέλος νὰ ἀποδώσῃ τὰς Δαιμονονήσους καὶ τὰ Ἡλιοδρόμια, ἀπερὶ ὧς ἐκ τῆς προσφόρου θέσεως αὐτῶν, ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις, ἔκρινεν ἀναγκαίως πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν παρακειμένων ὀθωμανικῶν ἐπαρχιῶν. Ἀλλ' εὐτυχῶς πάσας τὰς αἰτήσεις ταύτας, ἡ ἐν Λονδίνῳ συνδιάσκεψις ἀπέρριψε διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 18)30 Αὐγούστου, 1832, ἐπισπεύδουσα εἰς τὸν ὀριστικὸν καθορισμὸν τῶν Ἑλληνοτουρκικῶν μεθορίων· ἐφ' ᾧ καὶ προσελάλεσε τὰ δύο

(1) Τὰ κατ' αὐτὴν ἰδὲ παρὰ Λουδοβίκῳ Ρός.

ἐνδιαφερόμενα Κράτη νὰ ὀρίσωσιν ἐπιτροπὰς αὐταὶ δὲ ἀπέστειλαν κατὰ τὸ 3 ἄρθρον τῆς συνθήκης τῆς 27)9 Ἰουλίου 1832 τοὺς συνταγματάρχας : *Βάκερ, Βαρτελεμὺ καὶ Σκαλόν*, οἵτινες μετὰ τοῦ Ἑλλήνος ἐπιτρόπου στρατηγοῦ *Σταύκου* καὶ τοῦ Τούρκου τοιοῦτου *Χουσεὲν βέη* ἤρξαντο τοῦ ἔργου αὐτῶν ἐν Πρεβέζῃ τῇ 31 Αὐγούστου 1832 καὶ ἐπεράτωσαν αὐτὸ τῇ 13)25 Νοεμβρίου. Κατὰ τὴν διασχάραξιν ταύτην τῶν ὀρίων ἐγένοντο μεταβολαὶ τινες μᾶλλον ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ἕνεκα τεχνικῶν λόγων. Τὸ ἔργον ὅμως τῆς ὀροθετικῆς ἐπιτροπῆς ὑπῆρξε δυσχερέστατον, ἕνεκα τῆς ιδιοτροπίας τοῦ Τούρκου ἐπιτρόπου *Χουσεὲν Βέη*, ὅστις, κατὰ τὴν ὁμόφωνον δῆλωσιν τῶν ὀροθετῶν τῶν τριῶν δυνάμεων, «μετεχειρίσθη πᾶν μέσον παρ' αὐτοῦ ἐξαριώμενον, πρὸς παρεμπόδισιν τῶν ἐργασιῶν, ἀπαγορεύων τοῖς κατοικοῖς νὰ παρέχωσι πληροφορίας καὶ νὰ ὀδηγῶσιν, ἀπαγορεύων τὴν προμήθειαν τῶν ἀναγκαίων τροφίμων, διατάσσων τοὺς ἀγωγιάτας ν' ἀποποιῶνται ὅπως προχωρήσωσι κτλ., εἰς ἐπὶ μέτρον δὲ καὶ ἐξέφρασε, κατὰ τὴν τελευταίαν συνεδρίασιν, λόγους ἀναρμόστους καὶ ἀπειλάς.»

Οὕτω διεκανονίσθησαν τὰ ὅρια τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, ἀνεπιτήδεια κατὰ πάντα καὶ στενά, οὐδαμῶς ἀντάξια τῶν μεγάλων θυσιῶν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀγωνισθέντος ὑπερανθρώπως ἐπὶ ὀκταετίαν ὅλην, ἕνεκα τῆς γλίσχρότητος τῶν εὐεργετιδῶν δυνάμεων, αἵτινες πολὺ μᾶλλον ἤθελον ἐξυπηρετῆσαι καὶ τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν εἰρήνην, ἢ τὸν ἀνίδρυον Κράτος Ἑλληνικὸν περιλαμβάνον, τοῦλάχιστον, τὴν Ἠπειρον μετὰ τῆς Θεσσαλίας καὶ τῶν νήσων Κρήτης καὶ Σάμου καὶ παρεῖχον αὐτῷ τὰ μέσα τῆς εὐημερίας καὶ τῆς ἀπροσκόπτου προόδου ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ τοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ οὕτως ἔδει νὰ γίνῃ, ἀφ' οὗ καὶ αὐτὸς ὁ Αὐστριακὸς ἀρχικαγκελάριος Μίττερνιχ, ὅστις ὑπῆρξεν ἀληθῶς ἀμείλικτος πολέμιος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, πρῶτος προὔτεινε τὴν ἀνίδρυσιν ἀνεξαρτήτου βασιλείου καὶ οὐχὶ ὑποτελοῦς ἡγεμονίας, ὅτε δὲ βραδύτερον τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος διέτρεξε κίνδυνον ἄλλοθεν, ἀπεφάνθη πρὸς τὸν Πράκες, ὅτι, ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκλιπόντων τῶν Τούρκων, *ἔπρεπε ν' ἀνιδρυθῇ Κράτος Ἑλληνικόν.*

Ἐν τούτοις, ὡς εἶπομεν, τῇ 14ῃ Ἰουλίου 1832, ὑπὸ τὴν προ-

εδρίαν τοῦ Παρούτσου Νταρά συνελθοῦσα ἡ ἐν Προνοίᾳ Ἑθνικὴ Συνέλευσις ἐψήφισε τὰδε: «να κηρυχθῇ γενικὴ ἀμνηστία χάριν τῆς εἰρηνοποιήσεως τῶν διαφόρων κομμάτων· ἐκφρασθῇ εὐγνωμοσύνη πρὸς τε τὰς τρεῖς προστατίδας δυνάμεις καὶ τὸν βασιλέα Λουδοβίκον ἐπὶ τῇ ἀποδοχῇ τοῦ ἑλληνικοῦ στέμματος διὰ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ὁθωνα· ἀναθεωρηθῶσιν οἱ συνταγματικοὶ νόμοι· συνταχθῇ νέον σύνταγμα πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ τε λαοῦ καὶ τοῦ θρόνου· διανεμηθῇ ἡ ἐθνικὴ γῆ· ἀμειψθῶσιν οἱ ἀγωνισταὶ καὶ οἱ ἀπόγονοι τῶν φονευθέντων ὑπὲρ τῆς πατρίδος· συγκροτηθῇ πρόσκαιρος κυβέρνησις μέχρι τῆς καθόδου τοῦ βασιλέως» κτλ. Ἐκ τούτων ἐψηφίσθη τῇ 19 Ἰουλίου τὸ Α' ψήφισμα περὶ γενικῆς ἀμνηστίας, ἐν ᾧ: «παρεδίδοντο εἰς παντελῇ λήθην τὰ ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος ἐγκλήματα, τὰ πηγάσαντα ἐκ πολιτικῶν δοξασίων καὶ αἱ ἀπὸ ἔργων πολέμου εἰς τοὺς ἰδιώτας προκύψασαι ὕλικαι καὶ ἀποδεδειγμέναι ζημίαι ἤθελον ἀποδοθῇ ὑπὸ τοῦ δημοσίου». Ἀλλὰ πρὶν ἢ προβῇ περαιτέρω ἡ συνέλευσις, οἱ τρεῖς τῶν δυνάμεων ἀντιπρόσβεις διεμαρτυρήθησαν ἀμέσως ἀντιπροτείναντες α') ὅτι ἡ πρόσκαιρος κυβέρνησις ἔδει νὰ μείνῃ ἡ αὐτὴ μέχρι τῆς καθόδου τοῦ βασιλέως καὶ ἰδρύσεως τῆς ἀντιβασιλείας· β') ὅτι ἀπὸ γορευέτο ἡ πώλησις τῶν ἐθνικῶν γαιῶν μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ βασιλέως· γ') ὅτι ἔνευ τοῦ βασιλέως οὐδὲν σύνταγμα ἡδύνατο νὰ ψηφισθῇ.

Ἡ συνέλευσις ἀπέστειλε δριμύτην ἀπάντησιν πρὸς τοὺς ἀντιπρόσβεις ἀναιροῦσαν τὰς ἀξιώσεις αὐτῶν ταύτας ὡς παρὰ νόμους· ἀλλ' ὁ Σ. Τρικούπης δὲν ἐπέδωκεν αὐτὴν παρὰ τὴν θέλησιν τῆς Ἑθνοσυνελεύσεως. Ἐὰν τὸ Σύνταγμα ἐψηφίζετο τότε, ἴσως δὲν θὰ ἐγίνοντο αἱ πολιτικαὶ ἐκεῖναι κομματικαὶ ἑρίδες, αἱ πολλαῶς παραβιάψασκι τὰς σχέσεις τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος πρὸς τὸ ἔθνος καὶ ἐπενεγκοῦσκι τῷ 1843 τὴν στάσιν, ἐξ ἧς ὁ Ὁθων ἠναγκάσθη ἔκκειν καὶ μὴ βουλόμενος νὰ ἱπικυρώσῃ Σύνταγμα, ὅπῃ τελείως ἀπεστρέφετο. Εἴτα δὲ τῇ 26 Ἰουλίου 1832 ἐψηφίσθη τὸ β' ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως ψήφισμα, δι' οὗ ἐγένετο ἡ ἐπικύρωσις τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ὁθωνος ὡς Βασιλέως, ἣν ἐψήφισεν ἤδη ἡ Γερουσία καὶ εἶχεν ἀποστείλει τῇ 26 Ἀπριλίου πρὸς τὸν Βασιλέα

τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκον ἡ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ (προσωρινῇ Κυβερνήτῃ). «Μετὰ τὴν ἐπίσημον ἐπικύρωσιν οἱ πληρεξούσιοι ἀναστάντες πάντες ἀνεβόησαν ὁμοθυμῶς καὶ ἐπανεκλημμένως: *Ζήτην ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος Ὅθων ὁ Α΄*. Καὶ τὸ πλῆθος δὲ τῶν Ἑλλήνων περικυκλῶσαν τὸ παράπηγμα τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, ὧν πολλοὶ εἰσώρμησαν εἰς αὐτό, καὶ μετὰ χαρᾶς δακρύων, ἐπεβόων ἐπὶ πολὺ ἑξαλλοὶ ἐκ χαρᾶς: *Ζήτην ὁ Βασιλεὺς καὶ πανταχοῦ ἐν τε τῷ προαστείῳ καὶ τῷ Ναυπλίῳ παῖδροι περιήρχοντο καθ' ὁμάδας οἱ Ἕλληνες, ἀποβαλόντες τὸν φόβον ἐκ τῆς ἀβεβαίου πολιτικῆς τοῦ ἔθνους καταστάσεως, ἅτε ἐλπίζοντες τὰ βέλτιστα παρὰ τοῦ Βασιλέως Ὅθωνος*. Διωρίσθησαν δὲ (19 Αὐγούστου) ὑπὸ τῆς διοικητικῆς ἐπιτροπείας, ἥτοι τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως, μετὰ ψήφισμα τῆς Συνελεύσεως, ὁ ναύαρχος *Ἀνδρέας Μιαούλης*, ὁ στρατηγὸς *Κώστας Μπότσαρης* καὶ ὁ συνταγματάρχης *Γενναῖος Κολοκοτρώνης*, ὅπως συνελθόντες εἰς ἐπιτροπὴν ἀπέλθωσιν εἰς τὴν βασιλεύουσαν τῆς Βαυαρίας *Μόναχον* καὶ προσερχώσιν τὴν ἀφοσίωσιν καὶ ὑποταγὴν τοῦ ἔθνους πρὸς τὸν Βασιλέα αὐτοῦ Ὅθωνα· ἀντὶ δὲ τοῦ Γενναίου μὴ δυνηθέντος νὰ μεταβῇ, ἀπῆλθεν ὁ *Δ. Πλαπούτας*. Ἐκόμισαν δ' εἰς Μόναχον τὸ τε ψήφισμα τῆς ἐπικυρώσεως τῆς ἐκλογῆς ἐν πρωτοτύπῳ καὶ τὰς ἀναφορὰς τῆς Συνελεύσεως περὶ ταχείας καθύδου τοῦ Βασιλέως εἰς Ἑλλάδα.

Μετὰ τινα δὲ χρόνον (τῇ 19 Αὐγούστου), οἱ περὶ τὸν Φ. Θήρσιον, φιλέλληνα Βαυαρόν, ἀναλώμασι τοῦ Λουδοβίκου τὴν Ἑλλάδα περιηγούμενον, ἀλλ' ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον μετὰ τῶν Ἑλλήνων συγχρωτισθέντα, ὡς εἶδομεν, ὥστε νὰ ἀναμιγνύηται εἰς τὰ τῆς Ἑλλάδος (1), διέλυσαν τὴν ἐν Προνοίᾳ Ἐθνοσυνέ-

(1) Οὗτος συνέγραψε τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον: *De l'Etat actuel de la Grèce et des moyens d'arriver à sa restauration*, Leipzig 1833 σπουδαῖον περὶ Ἑλλάδος σύγγραμμα, κατὰ τοῦ ὁποίου ἀνωνύμως ἐξεδόθη ἐν Λειψίᾳ τῷ 1835 τὸ ἀνευ οὐδεμιᾶς ἱστορικῆς ἀξίας ἔργον: *Examen critique de l'ouvrage de Mr Thiersch*. Περὶ Θεοφιλίου ἐν ἐκτάσει ἰδὲ Ἀπομνημονεύματα Α. Ρ. Ραγκαβῆ, τόμ. Α', σελ. 285—287.

λευσιν, ἥς ὁ σκοπὸς εἶχεν ἤδη ἐκτελεσθῆ. μετὰ τὴν ἐπιψήφισιν τῶν ἀνωτέρω.

Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ἐν Προνοίᾳ Ἐθνοσυνελεύσεως, ἐπῆλθε μεγίστη καὶ αὖθις ἐν Ἑλλάδι ἀναρχία· διότι ἡ μὲν Ἐθνοσυνέλευσις, ἥτις ἐν ὁμονοίᾳ ἤρξε τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς καὶ ἦτο ἡ μόνη ἀγκυρα τῆς τεταραγμένης ἐλληνικῆς πολιτείας, δὲν ὑφίστατο πλέον· ἡ δὲ Γερουσία, καίπερ καθ' ὁλοκληρίαν Καποδιστριακή, καὶ δυναμένη οὐχ ἤττον νὰ εἶναι σκιά ἀρχῆς ὡς τοσάκις πρότερον, εἶχε προδιαλυθῆ ὑπὸ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως· ἡ δὲ διοικητικὴ ἐπιτροπεία ἡ συνισταμένη ἐκ τοῦ Κουντουριώτου, Ὑψηλάντου, Ζαῖμη, Κωλέττη, Πλαπούτα, Μεταξά, Τρικούπη, καὶ ἀντ' αὐτοῦ τοῦ Ἀγαγνώστου Λιδωρίκη καὶ ἀντ' αὐτοῦ τοῦ Κώστα Μπότσαρη, ἥτις, εἰ μὴ τι ἕτερον, ἠδύνατο τοῦλάχιστον νὰ συνέχῃ καὶ συγκρατῇ τὰ ταραχώδη στρατιωτικά, πρὸ πάντων, στοιχεῖα, ὡς κεκολωθμένη καὶ κατεσπαραγμένη, —διότι ὁ μὲν Κουντουριώτης χολωθείς ἀπῆλθεν εἰς Ὑδραν, ὁ Ὑψηλάντης ἀπέθανεν, ὁ Κώστας Μπότσαρης καὶ ὁ Πλαπούτας ἢ Κολιδόπουλος ἀπῆλθον εἰς Μόναχον — οὐδ' αὕτη πλέον ὑφίστατο· ἡ δὲ γραμματεία, τὸ ὑπουργεῖον τουτέστι, συγκείμενον ἐκ τοῦ Τρικούπη, Μαυροκορδάτου, Ζωγράφου, Βούλγαρη, Ρίζου, Κλωνάρη καὶ Χρηστίδου, δίσταντο πρὸς ἀλλήλους. Πρὸς δὲ τούτοις, ὡς εἴρηται, ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἀντὶ τοῦ Ὑψηλάντου καὶ τοῦ Μεταξά διώρισε τὸν Α. Μαυρομιχάλην καὶ Μ. Μηλαττην· Ἐντεῦθεν δὲ προῆλθε μέγας κυκεὼν, ἐπαυξηθεὶς διὰ τῶν ραδιουργιῶν τῶν ἀντιπρέσβειων Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας, ὧν ἕκαστος ἐπέζητει νὰ τρέψῃ τὰ τῆς Ἑλλάδος πρὸς ἑαυτὸν· Ὁ γέρον τοῦ Μωριά ὅμως, διαλυθείσης ἤδη τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, ἀνεκτήσατο τὸ κράτος αὐτοῦ ἐν Πελοποννήσῳ. Συνεκάλεσε λοιπὸν τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ εἰς Ἀχλαδόκαμπον καὶ εἶτα τοὺς Ρουμελιώτας εἰς Τζιζέρι, ἐνθα ἀπεφάσισαν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐξελθῇ τῆς Πελοποννήσου ὁ πολλὰς καταχρήσεις ἐν αὐτῇ ποιήσας Θεόδωρος Γρίβας, ὅστις καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα, ἐν ἣ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Γαρδικιώτης εἶχε κυριεύσει τὸ Μεσολόγγιον. Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἦτο ἀναγκαία· διότι οἱ διάφοροι λησται καὶ

λωποδύται καὶ λιποτάκται στρατιῶται, ὧν πολλοὶ ἦσαν Ρουμελιῶται, πολλὰς καταχρήσεις διέπραττον ἐν Πελοποννήσῳ. Οὗτοι, κατ' ἐκθέσεις τῶν χρόνων ἐκείνων, «ἐλεηλάτησαν πόλεις καὶ χωρία, ἀπλῶς δ' εἰπεῖν, ἡ χώρα ὁλόκληρος ὑπῆρξεν ἔρμαιον τοιαύτης φοβερᾶς ἀναρχίας καὶ παραλυσίας τῶν ἀρχῶν, ὥστε ἐπὶ 20 ὅλας ἡμέρας οὐδεμίᾳ ἀπολύτως ὑπῆρχε κυβέρνησις. Ἐκτὸς τοῦ Ναυπλίου, ὅπερ χάρις εἰς τὰς λόγχας τῶν Γάλλων ὑπήκουε πρὸς τοὺς τρεῖς ἀντιπρέσβεις, πᾶσα ἡ λοιπὴ χώρα ἦτο παραδεδομένη εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τῶν λοιπῶν συμμοριαρχῶν, οἵτινες, συμφώνως πρὸς τὴν ἐν Τζιβέρι συνομολογηθεῖσαν ἀνακωχὴν, προσεπάθουν νὰ ἐκμυζήσωσι, κατὰ γράμμα, τὴν χώραν πρὸς ὄφελος τῶν ἰδίων στρατιωτῶν καὶ ἰδίων ἑαυτῶν πλουτισμὸν διαρκούσης τῆς μεσοβασιλείας ἐκείνης καὶ μέχρι τῆς ἀφίξεως τῆς βαυαρικῆς ἀντιβασιλείας».

Υστερον δὲ ὁ Κολοκοτρώνης, διαλυθείσης τῆς Γερουσίας, ἐλθὼν εἰς Ναύπλιον ἐπὶ τῆς φρεγάτας τοῦ Ρώτου ναυάρχου Ρίκορδ συνδιελέχθη μετὰ τῶν Ρουμελιωτῶν ὀπλιταρχῶν *Φωτομάρα, Μπότσαρη, Κριεζώτη* καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ *Θεοδώρου Γρίβα* περὶ ἰδρύσεως κυβερνήσεως καὶ τῆς ἀνασυστάσεως πάλιν τῆς διαλυθείσης Γερουσίας.

Ἐκ τῆς συνεννόησεως ταύτης τοῦ Κολοκοτρώνη, προέκυψεν ἡ ἀνίδρυσις αὐθις τῆς Γερουσίας· ὑπὸ δὲ ταύτης ἐπεκυρώθη ἡ τριμελὲς ἐπιτροπεία συνισταμένη ἐκ τοῦ *Κωλέττη, Ζαΐμη* καὶ *Μεταξά*, ἥτις ἐμελλε νὰ κυβερνᾷ μέχρι τῆς καθόδου τοῦ βασιλέως τηροῦσα τὰ αὐτὰ δικαιώματα, ἅπερ εἶχε καὶ ἡ ἑπταμελὲς ἐπιτροπεία. Ἄλλ' οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Κωλέττη βλέποντες ὅτι ἐν τῇ τριμελεῖ ἐπιτροπείᾳ ὁ προϊστάμενος αὐτῶν, ὁ Κωλέττης, ἐμελλε νὰ εἶναι πάντῃ ἀνίσχυρος ὡς μειονοψηρῶν, ἀνεκλήρησαν ἐὼς συμβιβασμὸν τοῦτον καὶ τὴν ἀνασύστασιν καὶ τὰς πράξεις τῆς Γερουσίας ὡς παρανόμους. Ἄλλοι δὲ στρατιῶται ὀπαδοὶ τῶν συνταγματικῶν ἀπέσπασαν (18 Ὀκτωβρίου 1832) τὴν προκήρυξιν τῆς Γερουσίας, δι' ἧς ἐρρυθμιζόντο τὰ τῆς τριμελοῦς ἐπιτροπείας, ἅπερ ἀπέδοκίμαζον, τοὺς δὲ ἀντιστάοντας τακτικοὺς στρατιώτας ἀπέκρουσαν καὶ ἐπέτυχον διὰ τῶν ἀντιπρέσβειων νὰ ἐκ-

βάλωσιν αὐτοὺς τοῦ φρουρίου. Ἡ γαλλικὴ λοιπὸν φατρία ὑπερίσχυσε καί, ἐκ παντός τρόπου, ἀπειδοκίμαζε τὰς πράξεις τῆς Γερουσίας. Τῷ γαλλικῷ κόμματι συνέπραττε, συμφέροντος ἰδίου ἔνεκεν, καὶ ἡ τριανδρία, ἥτις κατέλυσε (8 Ὀκτωβρίου) πάντα τὰ ἐλληνικὰ δικαστήρια. Τέλος δὲ καὶ αὐτὸς ὁ πρόεδρος τῆς Γερουσίας *Τσαμαδὸς* συνελήφθη (19 Ὀκτωβρίου) ὑπὸ τοῦ Γάλλου διοικητοῦ.

Οἱ Ρωσόφρονες πρὸς καταπολέμησιν τῶν συνταγματικῶν προσείλκυσαν τὴν Γερουσίαν, ἥς τὰ μέλη εἶχον διαρθητὰ διὰ χρημάτων Ρωσικῶν, ἵνα ἐκλιξοσι *κυβερνήτην* τῆς Ἑλλάδος τὸν Ρίκορδ, πρὸς τοῦτο δὲ οὐδὲν ἦτο τὸ κωλῶν· διότι «ἡ ἐν Ναυπλίῳ ἔθνο-συνέλευσις εἶχεν ἀπονεῖμει τῷ Ρώσῳ ναυάρχῳ τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου Ἑλλήνος. ἔνεκεν τῶν πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀγώνων αὐτοῦ καὶ τοῦ ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας αὐτῆς φιλογενοῦς αὐτοῦ ζήλου».

Ἄλλ' ὅπως τοῦτο γένηται, κατεβλήθησαν πολλὰ χρήματα ὑπὸ τοῦ γενικοῦ τῆς Ρωσίας προξένου Βλασσοπούλου, ὅπως οἱ Γερουσιασταί, ἵνα ὦσιν ἀσφαλεῖς καὶ αἱ πράξεις αὐτῶν ἔγκυροι, ἀπέλθωσιν εἰς Ἄστρους διὰ τῆς μεγάλης λέμβου τῆς φρεγάτας «*Πριγκηπίσσης Δουίτσας*». Οἱ γερουσιασταὶ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν τὰ ἀρχεῖα, τὸ πισστήριον καὶ τὴν ἐφημερίδα αὐτῶν τὸν «*Ἑλληνικὸν καθρέπτην*», καὶ ἐκεῖ ἐξέδωκαν (9 Νοεμβρίου), ὡς ἡ μόνη, δῆθεν νόμιμος ἐξουσία, διάταγμα, δι' οὗ ἡκυροῦντο πάνθ' ὅσα, ἀκόντων αὐτῶν, ἐγένοντο ὑπὸ τῆς ἐν Ναυπλίῳ κυβερνήσεως. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ παραπλεύσασα καὶ ἡ Ρωσικὴ ναυαρχὶς παρέλαβε τοὺς Γερουσιαστὰς Αἰνιᾶνα καὶ Περούκαν, τὸν Καλλέργην καὶ τὸν Κολοκοτρώνην, ὅπως συνδιασκέψωνται μετὰ τοῦ Ρίκορδ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀνακηρύξεως αὐτοῦ ὡς κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὅμως ἐκτὸς τῶν δαπανηθέντων χρημάτων, ὁ Περούκας ἐζήτησεν ἔτι 200,000 φράγκων, ὁ Ρίκορδ ἡννήθη. Τότε ἡ Γερουσία φοβηθεῖσα ἐξ Ἀστρους ἀπέπλευσεν εἰς Σπύτσας· ἐδημοσίευσεν δὲ πρότερον ὁ «*Ἑλληνικὸς καθρέπτης*», ὅτι ἡ Γερουσία κατέλιπε τὸ Ναύπλιον, ἀλλὰ τοῦτο ἔπραξεν ἵνα ἐλευθέρως ἐνεργῇ τὰ ὑψηλὰ αὐτῆς καθήκοντα. Πλὴν τὸ μυστικὸν ἐγνώσθη, οἱ δὲ ναυάρχοι συνέχαιρον τῷ Ρίκορδ ἐπανελθόντι εἰς Ναύπλιον, ἐπὶ

τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ, ὡς κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος· ὁ Ρῶτος ὁμῶς ἀντιπρεσβευτὴς ἐπέπληξεν αὐτὸν σφοδρῶς ἐπὶ τῇ πράξει· οὗτος δὲ ἐπέριψε πᾶσαν τὴν εὐθύνην ἐπὶ τοῦ κόμητος Πάλλα καὶ Βούκοιτις, ὡς δῆθεν ἐν ἀγνοίᾳ αὐτοῦ διενεργησάντων τὰ περὶ ὑποψηφιότητος αὐτοῦ ὡς κυβερνήτου. Ἄλλ' εἰ καὶ ἀπέτυχεν ἡ ὑποψηφιότης τοῦ Ρίκορδ ἐν Ἀστρεῖ, ἐν Σπέτσαις ὁμῶς ἐπέτυχε, διορισθέντος ὑπὸ τῆς φυγάδος Γερουσίας *Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος*. Καὶ τὸ μὲν ἀξίωμα οὔτε ἀπεδέξατο, οὔτε ἐνήσκησεν ὁ Ρίκορδ, τὸ ἐπίσημον ὁμῶς ἔγγραφον τοῦ διορισμοῦ αὐτοῦ ἀπέστειλεν ὁ φιλόδοξος ναύαρχος εἰς Πετροῦπολιν.

Ἐντεῦθεν ὅσα προσήγγιζεν ἡ καθόδος τοῦ βασιλέως Ὁθωνος, τόσα ἄγων μέγας κατεβάλλετο, ὅπως, πάσῃ δυνάμει, ἕκαστος τῶν δυναμένων ληστεύῃ τὸ τε δημόσιον καὶ ἰδιώτας, σκεπτόμενος ὅτι, μετὰ τὴν καθόδον τοῦ βασιλέως, ἐμελλε πλέον νὰ ἰσχύσῃ ὁ νόμος· ἐξ ἄλλου δὲ μέρους καὶ οἱ σκιὰν ἀρχῆς ἔχοντες συνεκράτουν αὐτήν, ἵνα παραστῶσι κατόπιν πρὸς τὸν βασιλέα ὡς περιβεβλημένοι ἀρχὴν τοῦ Κράτους. Ἐπειδὴ δὲ οἱ στρατιωτικοὶ ἦσαν οἱ ἔχοντες τὰ ἰσχυρότερα ὅπλα ὡς μᾶλλον ἡσκημένοι τῶν χωρικῶν περὶ τὸ λαφυραγωγεῖν, αὐτοὶ μάλιστα διέπρεψαν ἐπὶ τούτῳ.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐφαίνετο, κατ' ἀρχάς, ὅτι ὑπερήσπιζε τοὺς παλαιοὺς δημοτικοὺς θεσμοὺς τῶν δημογεροντιῶν τῶν ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας καὶ ἐπὶ Καποδιστρίου, ἰσχυσασάντων, αἵτινες ἐν χαλεποῖς χρόνοις διέσωζον τὴν κατὰ τόπους ἐξουσίαν καὶ εὐταξίαν. Τὰς δημογεροντίας δὲ ταύτας προβαλλόμενος ὡς ἀσπίδα ὁ Κολοκοτρώνης τὴν τε τάξιν, ὅσον τὸ δυνατόν, συνεκράτει καὶ φόρους ὁμῶς εἰσέπραττε, παρὰ τὴν θέλησιν τῆς ἐν Ναυπλίῳ κυβερνήσεως, καὶ παρὰ πάντα νόμον· οὕτω δὲ ὁ ἄλλως εὐεργέτης τοῦ ἔθνους, στρατάρχης οὗτος καθίστατο αἷτις πάσης αὐταρχίας καὶ παρανομίας. Τὰς πράξεις δὲ ταύτας τοῦ Κολοκοτρώνη ἐμιμήθη καὶ ὁ Κριεζώτης, ἐν τῇ βορείῳ Πελοποννήσῳ· αὐτὸς δὲ οὐ μόνον εἰσέπραττε φόρους, ἀλλὰ καὶ ἐδίκαζε καὶ κατεδίκαζε καὶ προὔθιθαζεν ἀξιωματικούς ἐν τῷ στρατῷ καὶ ἴδρουν ἀρχὰς καὶ ἐτιμῶρει καὶ ἤρχε, τρόπον τινά, ὡς ἡγεμονίσκος ἀνεξάρ-

τητος. Εἰς τοσοῦτον δ' αὐταρχίας προέβησαν οἱ στρατιωτικοί, ὥστε ἤθελον μόνον αὐτοὶ νὰ φαίνωνται παρὰ τῷ λαῷ ὡς ἄρχοντες καὶ νομοθέται, ὡς ἀνώτατοι δημόσιοι λειτουργοὶ τοῦ Κράτους καὶ στρατιωτικοὶ ἀνεξέλεγκτοι, ἔχοντες ἀπεριόριστον ἐξουσίαν. Πάντα δ' ἀντίπαλον αὐτῶν πολιτικόν τε καὶ στρατιωτικόν ἐθεώρουν ὡς ἐχθρόν τῆς πατρίδος καὶ παντὶ τρόπῳ κατεργαδιοῦργουν αὐτούς. Οὕτω δέ, πᾶν ὅ,τι οἱ Γάλλοι ἐν Μισηνίᾳ ἐποίουν ὑπὲρ τῆς συγκοινωνίας, τοῦτο κατέστρεφον οἱ ἡμέτεροι στρατιωτικοὶ διαδιδόντες παντοῖα ἄλλα ψεῦδη καὶ ὅτι οἱ Γάλλοι παρέμενον ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ σκοπῷ δῆθεν νὰ καταλάβωσιν αὐτήν. Ἐντεῦθεν δ' ἐν Νησίῳ, Καλάμεις, Κορώνῃ καὶ ἄλλαχοῦ ἀενάως ἤριζον οἱ ἡμέτεροι στρατιῶται πρὸς τοὺς Γάλλους καὶ ὁσημέραι ἐξήπτετο τὸ μῖσος μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν φιλελλήνων ἐκείνων. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἡμέτεροι ἤθελον νὰ παραστῶσιν ἰσχυροὶ καὶ ἄρχοντες, κατὰ τὴν καθόδον τοῦ βασιλείως, πανταχοῦ συνενοοῦντο ἵνα ὁμοφώνως ἐνεργῶσιν ὅ,τι πρὸς τοῦτο ἀπέβλεπε· συνενοεῖτο δ' αὐτοῖς καὶ ὁ πολλῶν τοῖς Ἕλλησι κακῶν αἴτιος γενόμενος Ρίκορδ. Ἐντεῦθεν δ' ἐξηγοῦνται καὶ αἱ θερμαὶ ἐκείναι ἐνέργειαι τοῦ Κολοκοτρώνη, τοῦ Ρίκορδ, τοῦ Τσώκρη, τῶν γερουσιαστῶν καὶ ἐν γένει τῶν ὁπκῶν τοῦ Καποδιστριακοῦ κόμματος. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται, πρὸς τούτοις, καὶ τὸ ὁσημέραι αὐξάνομενον μῖσος τούτων πρὸς τε τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς συνταγματικούς, ὅπερ ἐπατείνετο, ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ, ἐφ' ὅσον προσήγγιζεν ἡ καθόδος τοῦ βασιλείως, πανταχοῦ ὅπου ὑπῆρχον ἀντισυνταγματικοί. Ὡς κέντρον δὲ συνκροίσεως τῶν ἀντισυνταγματικῶν ὠρίσθη τὸ Ἄργος, ἐξ οὗ, κατὰ τὴν ἀπόβασιν τοῦ βασιλείως, ἔμελλον νὰ πορευθῶσιν εἰς Ναύπليون πρὸς ὑποδοχὴν αὐτοῦ ἐπιδεικνύμενοι ὡς οἱ μόνοι κραταίει, πρὸς οὓς ὁ βασιλεὺς ὤφειλε νὰ στραφῇ καὶ ἐρείσθῃ ἐπὶ τῇ αὐτῶν δυνάμει. Ταῦτα κατανοοῦντες οἱ συνταγματικοὶ (1), ἠτοιμάζοντο πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἀντισυνταγματικῶν.

(1) Ὡς γνωστὸν τὰ κόμματα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Ἑλλάδι ἦσαν τρεῖς, ἀναλόγως τῶν αἰσθημάτων τοῦ λαοῦ πρὸς ταύτην ἢ ἐκείνην τῶν τριῶν προστατιδων δυνάμεων. Καὶ οἱ μὲν Ρωσσοφρονες, οἱ καὶ ὅπα-

Ἐν ᾧ λοιπὸν ἔσπευδον πανταχόθεν εἰς Ἄργος οἱ ἀντισυνταγματικοί, ἔσπευδον καὶ εἰ συνταγματικοί. Ἡ πόλις τοῦ Ἀργους ἦτο πεπληρωμένη στρατιωτῶν τοῦ Τσώκρη, τοῦ Κριζώτη καὶ ἀνεμένοντο, ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, καὶ ἐκ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Νικήτα, ὅτε ἡ τριανδρία : Κωλέττης, Ζαΐμης καὶ Μεταξᾶς, γινώσκοντες τὸν σκοπὸν τῆς συναθροίσεως προσεκάλεσαν διὰ τῶν ἀντιπρέσβειων τὸν στρατηγὸν Κορβέ, ὅπως τάχιστα ἔξαποστείλῃ στρατὸν εἰς Ναύπλιον. Ὁ στρατηγὸς Γκεενὲκ μαθὼν τοῦτο παρὰ τοῦ Κορβέ ἐπεμψεν ἐκ Κορώνης ἀμέσως ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Νῶδ τέσσαρας λόχους ἐκ τοῦ 21ου συντάγματος τοῦ ἐλαφροῦ Πεζικοῦ μετὰ δύο ὀρεινῶν πυροβόλων, οἵτινες κατέλυσαν ἐν τῷ στρατῶνι τοῦ ἱππικοῦ. Εἰς Ἄργος ἐμελλον οὗτοι νάμειναι τέσσαρας ἐτι λόχους μετὰ πυροβολικοῦ ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Στόφφελ. Ὅτε τὸ Γαλλικὸν τοῦτο σῶμα ὄδευον εἰς Ἄργος, ἀφίκετο τῇ 2 Ἰανουαρίου 1833 εἰς Τρίπολιν ὁ Κολοκοτρώνης ἐφάνη εἰς αὐτῶν φρονῶν αὐτῶν· ἀλλὰ πράγματι ὅμως, ἐὰν δὲν ἀπετρίπετο ὑπὸ τοῦ Κατσηγρήστου, ἰσκόπει νὰ προσβάλῃ αὐτοὺς αἰφνης, ὅπερ εἰ Γάλλοι διέγνωσαν ἐκ τοῦ ἀγρίου τρόπου τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν πρὸς αὐτοὺς.

Τούτου ἕνεκα οἱ Γάλλοι ἐρχόμενοι ἐκ Τριπόλεως πρὸς τὸ Ἄργος ἐβαδίζον λίαν προφυλακτικοί. Φθάσcentes δ' αὐτοῖς (3 Ἰανουαρίου) εὗρον μὲν τοὺς Ἕλληνας ἐχθρικῶς διακειμένους, ἀλλ' οὐδέποτε ἐπίστευον, ὅτι θὰ συνεπλέκοντο ἀνευ σπουδαίας ἀνάγκης. Τούτου ἕνεκα οἱ Γάλλοι στρατιῶται περιήρχοντο ἀπρόντιδες καὶ ἀοπλοί. Ἀλλ' ὅμως ἡμέραν τινα, 13 Ἰανουαρίου 1833, ὅτε ὑπασπιστὴς τις μετέβη εἰς Ναύπλιον ὡς ἀγγελιοφόρος, τινὲς δὲ στρατιῶται περιήρχοντο ἀνὰ τὴν πόλιν ἀγοράζοντες ζωοτροφίας, διὰ τὸν στρατὸν, Ἕλληνες στρατιῶται ἔνοπλοι ἐπέπεσον λιθόβο-

δοὶ τοῦ Καποδιστρίου, ἐκαλοῦντο Ν α π α ῖ ο : ἐκ τινος Νάπα καποδιστριακοῦ φαντατικοῦ, οἱ Ἀγγλόφρονες Μ π α ρ λ α ῖ ο : ἑκτὸς Μπάρλι φαντατικοῦ ὁπαδοῦ τοῦ Ἀγγλικοῦ κόμματος, οἱ δὲ Γαλλόφρονες, οἱ τοῦ Κωλέττη δηλαδὴ ὁπαδοί, Μ ο σ χ ο μ α γ γ ῖ τ α : ἑκτὸς Μόσχου ὁπαδοῦ τοῦ Κωλέττη εἰθέρμου καὶ τῆς Μάχας = δεκαρχίας. Οὗτοι ἐκαλοῦντο καὶ συνταγματικοί. Ἀ ν τ ι σ υ ν τ α γ μ α τ ι κ οί δὲ πάντες οἱ κατὰ τούτων.

λοῦντες καὶ πυροβολοῦντες ἐν χλεύῃ κατ' αὐτῶν. ὧν καὶ τινὰς ἐφόνευσαν. Οὕτω δὲ οἱ Γάλλοι καταδιωκόμενοι κατέφυγον εἰς τὰ καταλύματα αὐτῶν, ἐνθα εὗρον ἓνα σχεδὸν λόχον ἑτοιμον εἰς μάχην. ὃν εἶχεν ἐτοιμάσῃ ἐν τῷ μεταξὺ ὁ διοικητὴς Νῶδ μαθὼν τὴν κατὰ τὴν πόλιν, ἐπίθεσιν. Μετ' οὐ πολὺ ἐφάνησαν καὶ Ἕλληνες στρατιῶται, ἄθροοι ἐπιτιθέμενοι κατὰ τοῦ στρατῶνος τῶν Γάλλων καὶ διαρκῶς ἄλλοι προσερχόμενοι πυροβολοῦντες καὶ ἀπειλοῦντες. Τότε ἐξώρμησαν οἱ Γάλλοι ἐκ τοῦ στρατῶνος, ἐξεδιῶξαν ἐν ἀκαρεῖ τοὺς Ἕλληνας ἐκ τῶν περὶ αὐτοῦ, κατέλαβον τὰς περὶ οἰκίας, ἐφόνευσαν πολλοὺς καὶ τοὺς ἄλλους διὰ τῆς λόγχης, ἔτρεψαν εἰς φυγὴν. Ὑπὸ πανικοῦ καταληφθέντες οἱ Ἕλληνες διεσπάρησαν ἀνὰ τοὺς ὁδοὺς τῆς πόλεως ζητοῦντες σωτηρίαν· ἀλλὰ τέσσαρες λόχοι Γάλλων καταδιώκοντες ἐξέβαλον αὐτοὺς καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς πόλεως πλὴν τῶν κρυβέντων ἐν ταῖς οἰκίαις, ἐν οἷς καὶ ὁ Τσώκρης, ὅστις μόλις ἐν ἀχυρῶνι ἐσώθη ἐκ τῆς λόγχης τῶν Γάλλων. Οὕτω δ' ἐντὺς τριῶν ἢ τεσσάρων ὥρων διεσκορπίσθησαν οἱ Ἕλληνες ὀπλῖται εἰς τὰ ἐκτὸς τῆς πόλεως· οὐδ' ἐκεῖ ὅμως ἐπὶ τῆς πεδιάδος καὶ τῶν λόφων εὐρίσκοντες ἀσφάλειαν ἐτράπησαν εἰς ἀτακτον φυγὴν. Οὐδέποτε Ἕλληνες ὀπλῖται κατησχύνθησαν τοσοῦτον, ὅσον κατὰ τὴν συμπλοκὴν ταύτην, ἧς αἰτία ἐγένοντο αὐτοὶ οὗτοι προσβαλόντες ἀδίκως καὶ ἀνάνδρως καὶ φονεύσαντες. κατ' ἀρχάς, ἐκ παρασκευῆς, ἑνοπλοὶ αὐτοὶ ἀσπλοὺς. Ἐπεσον δ' ἐκ μὲν τῶν Ἑλλήνων περὶ τοὺς 160, ἐπληγώθησαν πολλοὶ καὶ συνηλήφθησαν αἰχμαλῶται ἄλλοι τε καὶ ὁ ἕτερος ἀρχηγός, ὁ ἀτιμίαν τοῖς Ἕλλησι περιάψας καὶ ἀχαρίστους καταστήσας ἕνεκα τῆς πράξεως ταύτης Κριζώτης. Καὶ τούτου ὅμως μεγαθύμως φερόμενος ὁ διοικητὴς Νῶδ, ἐφείσθη, παρὰ τὴν κοινὴν ἀπαίτησιν τῶν Γάλλων στρατιωτῶν, ἐκ δὲ τῶν ἄλλων αἰχμαλῶτων διέταξε νὰ τουφεκίσωσι δύο. Ἐκ δὲ τῶν Γάλλων, ἐφονεύθησαν μόνον 18 καὶ τινες ἐτραυματίσθησαν. Ἡ πράξις αὕτη ἐσωφρόνισε μὲν τοὺς ἀντισυνταγματικούς καὶ τοὺς κακοποιούς, ἐν γένει, στρατιωτικούς, ἐχαροποίητε δέ, ὑπὸ κομματικὴν ἔποψιν, τοὺς συνταγματικούς καὶ πρωτιστά τοὺς ὁπαδοὺς τῆς τριανδρίας, ἧτις διὰ προκηρύξεως ἀπεδοκίμασε τὴν κακὴν

ἐκείνην πράξιν τοῦ ἐν Ἀργεὶ στρατιωτικοῦ συρφετοῦ προσβαλόν-
τος στρατὸν εὐεργέτιδος δυνάμειος. Ἐπὶ τούτῳ δὲ ὡμολόγησαν
πολλὰς χάριτας ἢ τε Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις καὶ οἱ δημογέροντες
Ναυπλίου τῷ στρατηγῷ Γκενέκ. Ἡ δ' ἐν Ἀργεὶ αὕτη ἀδοξος
χύσις ἑλληνικοῦ αἵματος ἦτο ἡ τελευταία σκηνὴ τοῦ βδελυροῦ
δράματος τῆς ἀπαισίου ἀναρχίας, ἥτις ἐμάστισε τὸ πολυπαθὲς
ἑλληνικὸν ἔθνος, ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Καποδιστρίου μέχρι τῆς
καθόδου τοῦ βασιλέως Ὁθωνος (1).

ΤΕΛΟΣ

Ἐξ (1) Τὴν τούντεῦθεν συνέχειαν τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας μέχρι τοῦ
1862 ἰδὲ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἱστορίᾳ τοῦ Ὁθωνος, Ἀθῆναι 1893.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Καποδιστρίου, πρὸς ταῖς κατω-
τέρω ἀναφερομέναις πηγαῖς ἐχρησάμεθα καὶ ἐπισήμοις τῆς ἐποχῆς ἐκεί-
νης ἐγγράφοις πολλῶν ἐπιφανῶν οἰκογενειῶν· τελευταῖον δὲ ἐνετύχομεν
καὶ ἐγγράφοις τῆς οἰκογενείας Ράδοϋ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἐκδοσις
εἶχε προχωρήσει, δὲν ἠδυνήθημεν, μετὰ λύπης, νὰ ἐπωφεληθῶμεν αὐτῶν.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Ἄριζις Κυβερνήτου εἰς Ναύπλιον — Ἐλσεινή τοῦ Ναυπλίου ἰδίως καὶ ἐν γένει τῆς Ἑλλάδος κατάστασις. — Εἰσβολὴ Στερεοελλαδιτῶν εἰς Πελοπόννησον. — Ἀπαιτήσεις τοῦ Θ. Γρίβα καὶ φόβος τῶν Ναυπλιέων. — Ἐγκαιρος ἄριζις Καποδιστρίου πρὸς πρόληψιν τῶν ἐμπυλίων σπαραγμῶν. — Ἀνακούφισις Ναυπλιέων ἐπὶ τῇ ἄριξει τοῦ Κυβερνήτου — Ἀποβίσεις Καποδιστρίου εἰς Ναύπλιον. — Χαρὰ τοῦ λαοῦ. — Ἐπίσκεψις τῶν κατεχόντων τὰ φρούρια Ναυπλίου Γρίβα καὶ Στράτου καὶ τῶν ἄλλων προύχοντων. — Συμφιλίωσις αὐτῶν ἑπιστολαὶ Καποδιστρίου πρὸς τὸν Γρίβαν, τὸν Στράτον καὶ τὸν Κωλέτην. — Ἀναχώρησις Καποδιστρίου διὰ τὴν ἔδραν τῆς ἀντικυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς, τὴν Αἴγιναν. — Ἡ ἐν Αἴγινῃ ὑποδοχὴ τοῦ Κυβερνήτου. — Πανηγυρικός λόγος Θεοφίλου Καίρη. — Ὑποδοχὴ τῶν Γραμματέων. Σελ. 120—151

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Πρῶται κυβερνητικαὶ πράξεις τοῦ Καποδιστρίου : — Ὑδροσις τοῦ Πανελληνίου. — Δημιουργία τοῦ Γραμματέως τῆς Ἐπικρατείας. — Διορισμὸς τῶν μελῶν τοῦ Πανελληνίου. — Ὑπουργικὸν Συμβούλιον — Ὅρκος Κυβερνήτου. — Μέτρα κατὰ τῆς πειρατείας τῆς τε Γραμβούσης καὶ τῶν βορείων Σποράδων. — Ἐξάλειψις τῆς πειρατείας διὰ τοῦ ναυάρχου Α. Μιαούλη. — Πρόσκλησις τῶν ἀδελφῶν τοῦ Κυβερνήτου Βιάρου καὶ Αὐγουστίνου Καποδιστρίου — Ἰωάννης Γεννατάς. — Οἰκονομικὰ νομοθετήματα τοῦ Κυβερνήτου. — Ἀποστολὴ βοηθημάτων Ρωσίας καὶ Γαλλίας. — Γενικὴ Γραμματεία. — Ἱδρυσις Ἑθνικῆς Χρηματιστικῆς Τραπεζῆς. — Φορολογικά. — Νομισματικά. Σελ. 152—168

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ἀστυνομικά. — Στρατιωτικὸς διοργανισμὸς. — Διαίσεις τοῦ στρατοῦ εἰς χιλιαρχίας. — Παραλαβὴ τῶν φρουρῶν Ναυπλίου. — Προσωρινὴ διοικητικὴ τῆς χώρας διαίσεις. — Ἑκτακτοὶ ἐπίτροποι. — Δημογεροντίαι. — Πληθυσμὸς Πελοποννήσου καὶ νήσων. — Σύτασις στρατοδικεῶν. — Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων. — Ναυτικά. — Γεωργικά. — Δημόσια κατστήματα. — Δικαστικά. — Ἐκπαυδευτικά. Σελ. 168—236.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Τὰ πρὸ τῆς Δ' ἐν Ἀργεὶ Ἐθνοσυνελεύσεως. — Ἐκλογαὶ πληρεξουσίων. — Ἀναβολὴ τῆς συγκλήσεως τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. — Ἐκλογὴ τοῦ Κυβερνήτου ἐν τριάκοντα καὶ ἑξέκτοισι περιφερείαις. — Ἀνανέωσις τοῦ Πανελληνίου. — Σύγκλησις τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως διὰ τὴν 11ην Ἰουλίου 1829. — Τὸ ἀρχαῖον τοῦ Ἀργεὺς θέατρον διασκευασθὲν ἐχρησίμευσεν ὡς τόπος συνεδριάσεως τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. — Τελετὴ ἐπίσημος ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς. — Αἱ συζητήσεις. — Τὰ πρακτικά καὶ τὰ ψηφίσματα. — Κατάργησις τοῦ Πανελληνίου καὶ ἱδρυσις τῆς Γερουσίας. — Αἱ ἀποφάσεις αὐτῆς. — Ἡ 8η Αὐγούστου 1829. — Λήξις τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐν Ἀργεὶ Δ' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως. Σελ. 236—275.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Τὸ ἐν Λονδίῳ περὶ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος πρωτόκολλον τῆς 22 3 Φεβρουαρίου 1830. — Πρωτόκολλον αὐθμερὸν ἐν Λονδίῳ ὑπογραφέν περὶ ἀναγορεύσεως τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου τοῦ Β' ἐξ-Κόβουργ ὡς ἡγεμόνος κυριάρχου τῆς Ἑλλάδος. — Κοινοποιήσις τῶν Πρωτοκόλλων τῇ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ καὶ τῇ Ἑλληνικῇ Κυβερνήσει. — Ἐντύπωσις τῶν πρωτοκόλλων ἐν Ἑλλάδι. — Ἀπάντησις τοῦ Καποδιστρίου πρὸς τοὺς ἀντιπρέσβεις τῶν Δυνάμεων. — Ὑπόμνημα τῆς Γερουσίας πρὸς τοὺς αὐτοὺς ἀντιπρέσβεις. — Λόγος περὶ ἐκχωρήσεως τῶν ὑπὸ τὴν Ἀγγλικὴν προστασίαν Ἰονίων νήσων τῇ Ἑλλάδι. — Ἐγκατάλειψις τῆς Κρήτης καὶ τῆς Σάμου. — Ἐπιστολὴ τοῦ ἐκλεγέντος ἡγεμόνος κυριάρχου τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸν Κυβερνήτην ἐκ Μαλβούρχαους. Σελ. 275—35.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Ἐπιστολαὶ τοῦ Καποδιστρίου πρὸς τὸν πρίγκηπα Λεοπόλδον. — Ἀποστολὴ τοῦ πρίγκηπος Βρεδε. — Ἐπιστολαὶ τοῦ Κυβερνήτου πρὸς τὸν Λεοπόλδον, ἐν αἷς πικρῶς καταφέρεται κατὰ τῶν ξένων — Μυστικαὶ ἀναφοραὶ τῆς ἀντιπολιτεύσεως πρὸς τὸν ἐκλεγέντα ἡγεμόνα κυρίαρχον τῆς Ἑλλάδος. — Οἱ Μανιάται ἀρνοῦνται τὴν πληρωμὴν φόρων. — Νικήτας ὁ τουρκοφάγος. — Ἡ ἐν Παρισίοις διαμονὴ τοῦ Λεοπόλδου. — Ὁ Λεοπόλδος ἐπανακάμπτει ἐν τάχει εἰς Λονδίνον. — Ἐπιστολὴ αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐν Λονδίνῳ Σύνοδον. — Παραίτησις τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου.

Σελ. 318—334.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

Αἷτια τῆς παραίτησεως τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου. — Αἱ περὶ αὐτῆς κρίσεις τῆς Ἀγγλίας. — Μεταμίλεια τοῦ Λεοπόλδου ἐπὶ τῇ παραίτησει. — Ἐπιστολὴ αὐτοῦ πρὸς τὸν Σιάνιν. — Τὰ ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ τῷ ἀνούσματι τῆς παραίτησεως. — Ὑδρυσίς ἐν Σύρῳ ἀσφαλιστικῆς ἐταιρίας καὶ ἐμποροδικείου. — Ἡ Ἰουλιανὴ ἐν Γαλλίᾳ ἐπανάστασις. — Ἀντίκτυπος αὐτῆς ἐν Ἑλλάδι. — Δυσχερεῖαι τοῦ Καποδιστρίου. — Τὰ περὶ ἐκκενώσεως Ἀττικῆς καὶ Εὐβοίας ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Σελ. 334—372

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

Ἡ ἀντιπολιτεὺς ὁσημέραι καθίσταται σφοδρότερα. — Ἀνταρσία ἐν Μάνῃ. — Ὁ Τσάμης Καρατάσος καὶ ἡ ἐν Στερεῇ ἀνταρσία. — Οἱ συληθέντες παρεπύρηνθησαν εἰς τὸ Στρατοδικεῖον. — Ἀπορμαὶ τῆς ἀνταρσίας ἐν Ὑδρᾷ. — Αἱ ἡμερίδες «Ἀπόλλων» καὶ «Ἡώς». — Ὁ ποιητὴς Ἀλέξανδρος Σούτσος καὶ αἱ κατὰ τοῦ Καποδιστρίου σάτυροι. — Ἀπορμαὶ τῆς ἐν Μάνῃ ἀνταρσίας κατὰ τοῦ Κυβερνήτου. — Ὅποια εἰς τὴν ἡ Μάνῃ πρὸ τοῦ 1821. — Ἡ οἰκογένεια Μυρομιχαλαίων. — Αἱ περὶ Μάνης ἀξιώσεις αὐτῶν. — Καὶ πάλιν αἱ ἡμερίδες τῆς ἀντιπολιτεύσεως. — Αἱ ἀποζημιώσεις τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων. — Οἰκονομικὰ μέτρα τοῦ Καποδιστρίου. — Τὰ περὶ συγχλήσεως τῆς Ἑθνοσυνελεύσεως.

Σελ. 372—404

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

Τὰ ἐν Πόρῳ. — Ἡ ἐναντιότης τῆς πρεσβείας «Ἑλλάδος» καὶ τῆς κο-
δέτας «Υἱός» — Ἡ λεηλασία τοῦ Πόρου — Ἡ μετὰ τὰ ἐν Πόρῳ —
Ἀναβολὴ τῆς Ἑθνοσυνελεύσεως — Ἡ ἀντιπολιτεύσεις μαίνεται — Με-
λειᾶται ἡ τοῦ Καποδιστρίου δολοφονία — Σύλληψις τοῦ Πατρώμπευ ὑπὸ
τοῦ ναυάρχου Κανάρη καὶ φυλάκισις αὐτοῦ ἐν τῷ Ἰερ-Καλέ — Αποτυ-
χία τῆς συνεντεύξεως Πατρώμπευ πρὸς τὸν Κυβερνήτην — Διάλογος Πα-
τρώμπευ Γεωργίου καὶ Κωνσταντίνου Μαυρομιχαλῶν. — Ἀπόρριψις τῆς
δολοφονίας. — Ἡ δολοφονία — Φόνος τοῦ δολοφόνου Κωνσταντίνου. —
Καταφυγὴ τοῦ Γεωργίου Μαυρομιχάλη εἰς τὸ μαγαζον τῆς Γαλλικῆς πρε-
σβείας — Παράδοσις αὐτοῦ — Ιαταδικὴ εἰς θάνατον — Ἡ Γερουσία
ἐκλέγει τριμελὴ ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν Αὐγουστίνου Καποδιστρίου, Θεοδώρου
Κολοκοτρώνη καὶ Ἰωάννου Κωλέττη — Τὰ μετὰ τὴν δολοφονίαν —
Κρίσεις

Σελ 404—464.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

Τὰ μετὰ τὴν δολοφονίαν. — Ἐνέργειαι τῶν ἀντιπρέσβων περὶ τῆς
τηρήσεως τῆς ἡσυχίας. — Ἀφίξις ἐκ Τριπόλεως τοῦ Κολοκοτρώνη. — Ἀφί-
ξις τῶν ἀντιπροσώπων τῆς ἐν Ὑδρᾷ ἀντιπολιτεύσεως αἰτουμένης ἁμνη-
στίας. — Ἀπόρριψις τῶν προτάσεων τῶν ἀντιπολιτευομένων ὑπὸ τῆς
τριανδρίας — Ὁ Γάλλος καὶ ἐν μέρει ὁ Ἀγγλος ἀντιπρέσβυς ὑπο-
στηρίζουσι τοὺς ἐν Ὑδρᾷ. — Παῦσις τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ Ζε-
ράρ. — Ἀποστολὴ πλοίων πρὸς ὑποταγὴν τῶν ἀντιπολιτευομένων
ησιωτῶν. — Ἐπιστολὴ μετρίβρων τοῦ Ζαΐμη πρὸς τὸν Κολοκοτρώνη
περὶ συνενώσεως τοῦ ἔθνους. — Ἀποτυχία τῆς ἀποστολῆς. —
Ἀμοιβαία συκοφανταί Καποδιστριακῶν καὶ ἀντιπολιτευομένων —
Οἱ πληρεθεύσιμοι. — Ἐναρξίς τῆς ἐν Ἀργεὶ Ἑθνοσυνελεύσεως συν-
χιζούσης τὴν προηγουμένην. — Παραίτησις Αὐγουστίνου καὶ Κολο-
κοτρώνη — Ὁ Κωλέττης ἀρνεῖται νὰ παραιτηθῇ. — Συνέλευσις ἀντι-
πολιτευομένων. — Ταραχαὶ ἐν Ἀργεὶ. — Φυγὴ τῶν περὶ τὸν Κωλέτ-
την εἰς Στερεαν Ἑλλάδα. — Κυβέρνησις τῆς Περαιώσεως — Προκή-
ρυξις Κωλέττη πρὸς τοὺς Ἕλληνας καλοῦντος αὐτοὺς κατὰ τῶν Καπο-
διστριακῶν. — Ἀπειλὴ εἰσβολῆς εἰς Πελοπόννησον — Ὁ Κολοκοτρώνη
ἐτοιμαζεὶ στρατὸν κατ' αὐτῶν. — Μιτωσίς τῆς μεσιτείας πρὸς
συνδιαλλαγὴν. — Ἰσβολὴ τῶν Ρουμελιωτῶν εἰς Πελοπόννησον. —
Κατάληψις Ἀργους καὶ Ναυπλίου. — Τελοσ τῆς ἐν Ἑλλάδι διοική-
σεως τῆς οἰκογενείας Καποδιστρίου.

Σελ. 464—528.

ΕΙΚΟΝΕΣ

Κερκύρα	Σελ. 8
Τὸ φρούριον τῆς Κερκύρας	9
Ἰωάννης Α. Καποδίστριας	16
Ἡ ὁδὸς Νικηφόρου ἐν Κερκύρᾳ	17
Ἀλέξανδρος ὁ Α΄	25
Τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης τοῦ 1814	33
Μέττερνιχ	41
Ναπολέον ὁ Α΄	49
Λουδοβίκος ὁ ΙΗ΄	57
Ταλλεϋράν	65
Φρειδερίκος Γουλιέλμος τῆς Πρωσίας	73
Φραγκίσκος Β΄ τῆς Αὐστρίας	81
Βαρόνος Σταϊν	89
Ἀλῆ Πασᾶς	97
Ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου	113
Τὸ Ναύπλιον	129
Τὸ παλάτιον τοῦ Κυβερνήτου ἐν Ναυπλίῳ	137
Α. Κοντόσταυλος	145
Νομίσματα κοπέντα ἐπὶ Καποδιστρίου	153
Ι. Γ. Εὐνάρδος	161
Ἰβραχὴμ Πασᾶς	169
Γεώργιος Κάνιγγ	177
Ἰουλιὰ Κρυδενερ	185
Ἡ Προνόια	193

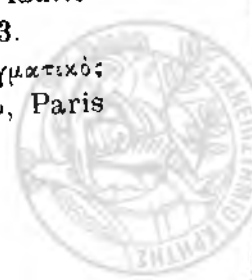
Τὸ Παλαμῆδι	Σελ. 201
Κανάρης	» 209
Μαυροκορδάτος	» 217
Κόδριγκτον	» 225
Δερινὸ	» 225
Ἄϊδεν	» 225
Κολοκοτρώνης	» 241
Μιαούλης	» 249
Κωλέττης	» 257
Λεοπόλδος	» 265
Κανέλλος Δεληγιάννης	» 273
Ἄστιγξ	» 281
Σισσίνης	» 289
Ἀνδρέας Μεταξᾶς	» 297
Σπυρίδων Τρικούπης	» 305
Πετρόμπεης	» 313
Ἰωάννης Ράγκος	» 321
Ε. Τομπάζης	» 329
Νικόλαος Κριεζώτης	» 337
Μνημεῖον τῶν Γάλλων ἐν Ναυαρίνῳ	» 345
Σαλαμίς	» 353
Γ. Τομπάζης	» 361
Κόρινθος καὶ πέραν αὐτῆς ὁ Παρνασσὸς	» 369
Η Μπότασης	» 377
Σαχτούρης	» 385
Ν. Πετμεζᾶς	» 401
Ἀνδρέας Ζατμης	» 409
Δ. Πλαπούτας	» 417
Κοραῖς	» 425
Β. Μπουντούρης	» 433
Δ. Ὑψηλάντης	» 449
Τὸ μνημεῖον τοῦ Δ. Ὑψηλάντου ἐν Νκυπλίῳ	» 465
Ἡ πλατεία Γεργίου ἐν Κερκύρᾳ	» 481
Ὁ ἐν Κερκύρᾳ ἀνδριὰς τοῦ Κυβερνήτου Καποδιστρίου	» 497

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ

- † K. Mendelson Bartholdy, Graf Johann Kapodistrias, Berlin 1864.
- ‡ Τοῦ αὐτοῦ: Gechichte Griechenlands, Leipzig 1870—72.
(Μετεφράσθη καὶ παρ' ἡμῖν ὁ μὲν Α' τόμος ὑπὸ τοῦ Μ. Ι. Παπαρρηγοπούλου, Ἀθῆναι 1872, ἀμφότεροι δὲ ὑπὸ Ἀγγέλου Βλάχου, Ἀθῆναι 1873).
- + N. Δραγούμη, Ἱστορικαὶ Ἀναμνήσεις, Ἀθῆναι 1878, τόμ. Α'.
W. F. Schmeidler, Geschichte des Königreichs Griechenlands, Heidelberg 1877.
- Γερναίου Κολοκοτρώνη, Διάφορα Ἐγγράφα καὶ Ἐπιστολαὶ ἐκ τῆς ἐκλογῆς τοῦ ὑποστρατήγου Γ. Κολοκοτρώνη ἀφορῶντα τὰς κατὰ τὸ 1832 μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου Ι. Καποδίστρια συμβάσας κατὰ τὴν Ἑλλάδα ἀνωμαλίας καὶ ἀναρχίας, Ἀθῆναι 1855.
- E. A. Betant, Correspondance du Comte J. Capodistrias president de la Grèce, Geneve 1839, τόμ. 4.
(Μετεφράσθησαν καὶ ἑλληνιστὶ καὶ ἐξεδόθησαν ἐν Ἀθήναις ὑπὸ Μιχαὴλ Γ. Σχινᾶ τῷ 1841 ἐν τέσσαρσι τόμοις).
- † Παραγιώτου Καλεβρᾶ, Πολιτικὸς βίος τοῦ ἀοιδίμου Ἰωάννου Καποδίστρια κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1873.
- Μηρᾶ Μηνωίδου, Ἐλεγχος προδοτῶν ἢ λόγος πραγματικὸς πρὸς τοὺς Ἕλληνας περὶ τοῦ φόνου τοῦ Κυβερνήτου, Paris 1831.

Renseignements sur la Grèce et sur l'administration du Comte Capodistrias, par un Grec, Paris 1831.

Le Comte J. Capodistrias president de la Grèce jugé par lui même, Paris 1842.

Μάρκου Θεοτόκη, ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας ἐν Κεφαλληνίᾳ κτλ. Κέρκυρα 1889.

Α. Ρ. Παγκαβῆ, Ἀπομνημονεύματα, Ἀθήναι 1894, τόμ. Α'. +

Ἰωάννου Μαθαρίκου, Θρηνηδία τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος

Ι. Α. Καποδιστρίου, Ἀθήναι 1857.

Οἱ ἐκφωνηθέντες λόγοι κατὰ τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος τοῦ αἰμνήστου Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος Ι. Καποδίστρια, Κέρκυρα 1887.

Ἰωάννου Σάββα Ἀντίου, Πρὸς τοὺς ἀξιολτίμους κ.κ. συνδικτημόνας τῆς 12 Ἀπριλίου 1887 ἡμέρας τῶν ἀποκαλυπτηρίων τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Καποδιστρίου. Κεφαλληνία 1887.

Α. Γούδα, Παράλληλοι Βίοι, τόμ. Ζ', Ἀθήναι 1875, σελ. + 1—48.

H. Thiersch, Griechenlands Schicksale von Anfang des Befreiungskriege bis auf die Gegenwärtige Krisis, Franckfurt 1863.

G. Gerwinus, Das Schicksal Griechenlands in den Händen der Diplomatie, Leipzig 1862, τόμ. VI, σελ. 279—580.

G. F. Herzberg, Geschichte Griechenlands im 19 Jahrhundert (87 τόμος τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας Ersch-Gruber, σελ. 108—236. +

Prokesch-Osten, Geschichte des Abfalls der Griechen u. s. w. Wien 1862. +

Γ. Κρέμος, Νεωτέρα Γενική Ἱστορίη, Ἀθήναι 1890, τόμ. Δ', Μέρος Β'.

Demetrio Arlotti, La Vita di G. A. Capodistrias, Corfù 1859.

M. Capéfigue, Les Lommes d'Etat de l'Europe, Paris 1843.

François Lenormant, La question Ionienne devant l'Europe, Paris 1859.

André Papadopoulos—Vretos, Memoires Biographiques-Historiques, Paris 1837—1838, τόμ. 2.

Revue Encyclopédique de Paris 1819, τόμ. Γ', σελ. 373.

+ I. Φιλήμορος, Δοκίμιον ιστορικόν Φιλικῆς Ἑταιρείας ἐν Νεαυπλῷ 1834.

Nouvelle Minerve, Τομ. II (σελ. 480).

Situation politique de la Grèce, Athènes 1837.

+ Σ. Τρικούπη, Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, Τόμ. Δ'. Ἰωάννου Ζαμπελλου, Ἰωάννης Καποδίστριας τραγωδία εἰς πράξεις πέντε, Ζάκυνθος 1860, Τόμ. Α' σελ. 369—436.

J. von Bernhardi, Geschichte Russlands und der Europäischen Politik in den Jahren 1814—1831, Leipzig 1863.

Δόγοι, ἐκφωνηθέντες μετὰ τὴν ὑπὲρ τῆς μνήμης τοῦ αἰδίδμου Ἰωάννου Καποδιστρίου τελεσθεῖσαν ἱερουργίαν. Κέρκυρα 1861.

+ G. Finlay, History of the Greek revolution, London 1861.

«Πατρίς», ἐφημερίς ἐν Κερκύρᾳ τοῦ 1849.

G. Regaldi, Cenni Storici, il Conte Giovanni Capodistria, Torino 1862.

Στεφάνου Θ. Ξένου. Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας ἐν τῇ «Ποικίλῃ Στοᾷ» τοῦ 1886 σελ. 377—446.

Π. Χαλκιοπούλου, Ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος, ἐν τῷ αὐτῷ Ἡμερολογίῳ τοῦ 1885 σελ. 434—469.

Ἀθ. Γ. Δουροῦτη, Ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἀγκῶνι τῷ 1827 ἐν «Ἀττικῷ Ἡμερολογίῳ» τοῦ 1887 σελ. 411—422.

Φρ. Ἀλθάνα, Ἰωάννου Καποδιστρίου Βιογραφικὸν ἰχνογράφημα ἐν τῷ αὐτῷ Ἡμερολογίῳ τοῦ 1888 σελ. 273—287.

*Ὁθωνος Πυλαγιντοῦ, ἄρθρον ἐν τῷ Ἐγκυκλοπαιδικῷ Λεξικῷ Μπάρτ καὶ Χίρστ ἐν λέξει.

1 S. Bulgari Notice sur le comte Jean Capodistrias
president de la Grèce, Paris 1832.

A. Σούτσου, 'Ο ἐξόριστος τοῦ 1831, 'Αθήναι 1835.

Π. Χιώτου, 'Ιστορία τῆς 'Επτανήσου ἐν Κερκύρῃ 1863.

Γ. Μαυρογιάννη, 'Ιστορία τῆς 'Επτανήσου, 'Αθήναι 1892, Τό-
μος Β'.

Portfolio paper relative to the affair of Greece
London 1828—32, τόμ. 2.

Lesur, Annuaire historique 1821—31.

Details de la Correspondence de M. Dutrône avec
le President de la Grèce, Paris 1831.

Metternich, Memoires, documents et écrits divers,
τόμ. 1—5.

Lettres et documents sur les derniers événements de
la Grèce qui ont precedé la mort du Comte Capodi-
strias, Paris 1831.

Général Fabvier, Correspondence et papiers iné-
dits.

N. Metaxas, Souvenirs de la guerre de l'indépen-
dance, Paris 1888.

M. Debidour, 'Αρθρον ἐν τῇ Grande Encyclopédie, ἐν
λέξει.

'Απομνημονεύματα Πρώτου διπλωμάτου, τοῦ κόμητος Ι. Ριμπο-
πιέρ ἐκ τοῦ ρωσικοῦ ὑπὸ Κ. Α. Παλασιολόγου (Παρνασσὸς Τόμ.
ΣΤ', 1883 σελ. 686) καὶ τόμ. Ε' σελ. 1016.

A. de Gobineau, Le Comte Capodistrias ἐν τῇ Revue
de deux mondes τοῦ 1841 (τῆς 5 'Απριλίου)

Mangeart, Souvenirs de la Morée pendant le séjour
des Français dans le Peloponnèse, Paris 1830.

Lagarde, Lettres et Documents relatifs à la Grèce.

H. Parish, the diplomatic history of the Monarchy
of Greece, London 1838.

'Ιακώβου Ρώτα, 'Απάνθισμα ἐπιστολῶν 'Αδρυμντίου Κοραΐ, 'Αθή-
ναι 1839.

A. Σ. Βροκλίη, Σύντομος ἀφήγησις τοῦ βίου τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου, Κέρκυρα 1886.

Ἀλεξάνδρου Τόμπρου, Νύξεις περὶ τοῦ βίου Ἰωάννου Καποδιστρίου Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος ἀφιερούμεναι εἰς τὰ ἀποκαλυπτῆρια τοῦ ἀνδριάντος αὐτοῦ, Κέρκυρα 1886.

«*Εστία*», (1887) σελ. 225 καὶ 265.

A. Βαλαωρίτου, ἀνέκδοτος Βιογραφία τοῦ κόμητος Καποδιστρίου. *Pertz*, Das Leben des Freiherrn von Stein, τόμ. Δ', σελ. 278.

N. Bulgari, Les sept Iles Ioniennes et les traités qui les concernent, Leipzig 1858.

Ἀποθήκη τῶν ὁφελιμῶν καὶ τεμπλῶν γνώσεων τοῦ 1848 ἀριθ. 8 σελ. 25 καὶ ἐφεξῆς.

Ἀλεξ. Σούτσου, Πανόραμα τῆς Ἑλλάδος, ἐν Ναυπλίῳ 1833.

Δοκίμιον περὶ πατριωτισμοῦ πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν Ἰονικῶν ἐπὶ τὰ νήσων. Ἐκδ. β'. ἐν Φιλαδελφίᾳ 1817.

† *A. de Stourza*, Notice Biographique sur le Comte J. Capodistrias president de la Grèce, ἐν τοῖς Προλεγόμενοις τῶν Ἐπιστολῶν αὐτοῦ, Geneve 1839, τόμ. Α'. σελ. 1—119.

Pellion, La Grèce et les Capodistrias, Paris 1855.

Dora d'Istria, Excursions en Morée et en Roumelie, Zurich 1863, τόμ. Β'.

Zinkeisen, Geschichte der Griechischen Revolutionen, τόμ. IV.

Διονυσίου Θερεϊαροῦ, Ἀδαμάντιος Κοραΐς, Τεργέστη 1890, τόμ. Β' καὶ Γ'.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

Ὁ ἐραστής μεσ' ὅτὸ βαρέλι, κωμωδία· Κωνσταντινούπο-
λις 1884, εἰς 8ον, σελ. 1—76 (πρωτότυπον).

Ἡ τυφλὴ τοῦ Σορρέντου, μυθιστορία τοῦ Φραγκίσκου Μα-
στριάννη (ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ). Ἀθῆναι, 1887, εἰς 8ον, σελ. 1—
336.

Ἡ τελευταία ἡμέρα τοῦ καταδίκου, μυθιστορία Βίκτωρος
Οὐγγῶ. Ἀθῆναι 1888, εἰς 8ον, σελ. 1—125.

Ὁ Καμπούρης τῶν Παρισίων, μυθιστορία τοῦ Πῶλ-Ξὲ-Κέκ.
Ἀθῆναι 1888, εἰς 8ον, σελ. 124.

Κιανῶν Πολιτεία, ἥτοι ἱστορία τῆς Βιθυνιακῆς πόλεως Κίου
Ἀθῆναι 1892, εἰς 8ον, σελ. 1—74 (ἀρχαῖστί).

Ἱστορία τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, τοῦ Ρογήρου Παύρ (με-
τάφρασις). Ἀθῆναι 1892, εἰς 8ον, σελ. 1—752.

Ἱστορία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, Ἀθῆναι 1893, εἰς 8ον,
σελ. η'. — 280 (πρωτότυπον).

Ἱστορία τοῦ Ὁθωνος. Ἀθῆναι 1893, α'. ἔκδοσις εἰς 8ον,
σελ. δ'—848, (πρωτότυπον). — 1894 β'. ἔκδοσις.

Ἱστορία τῆς Ὁθωμανικῆς Ἀυτοκρατορίας, (πρωτότυπος)
Ἀθῆναι 1894 εἰς 8ον, Τόμ. 2, σελ. δ' — 672.

Ἱστορία τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος Ι. Α. Καποδιστρίου
(πρωτότυπος), Ἀθῆναι 1894 εἰς 8ον, σελ. δ' — 528.

Ἀβδηρῆται ἀρχαῖκὸν μυθιστόρημα τοῦ γερμανοῦ Χ. Μ. Βεί-
λανδ (μεταφρασθὲν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Χρυσοσθένης Χρυσοσπάθης)
Ἀθῆναι 1893 εἰς 8ον, σελ. — 135.

Ἡ Κυρία μὲ τὰς Καμελίαις δρᾶμα τοῦ Ἀλεξάνδρου Δουμά
εἰς πράξεις πέντε Ἀθῆναι 1893, εἰς 8ον, (μετάφρασις).

Ὁ Ρακοσυλλέκτης τῶν Παρισίων, μυθιστορία λαϊκὴ τοῦ Φή-
λικος-Πιᾶ (μετάφρασις ἀνώνυμος) Ἀθῆναι 1893 εἰς 8ον, σελ.
832.

Ἐλάσσονες δ' αὐτοῦ ἄλλαι τυγγραφαὶ αἱ δὲ : Ἱστορία τοῦ
Βρυλλίου (Τριγλείας ἐν «Πλάτωνι» (ἔτος 1888, τόμ. Γ' σελ.
274—286), ἐν «Σωτηρί» (1889, τόμ. IB', σελ. 93 καὶ ἐφεξῆς
ἐπὶ πολλὰ φυλλάδια) καὶ ἐν «Ἑβδομάδι» (1890, φύλ. 23, σελ.
11). Ἱστορία Δασκυλλεῖου ἐν «Πλάτωνι» ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 156
—171. Ἱστορία τῆς Βισβύνκου νήσου (νῦν Καλωνύμου) ἐν «Πλά-
τωνι» ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 83—89 καὶ 246—249. Ἐπίσκοποι
τινὲς Ἀπαμείας (τῆς Βιθυνίας) ἐν τῇ Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ
Ἑθνολογικῆς Ἑταιρίας τῆς Ἑλλάδος (Τόμ. Γ'. Τεύχος 9ον
(1890) σελ. 219—225). Ἐπίσκοποι τινὲς Κίου ἐν «Νεολόγῳ»
(Κων)πόλει τῆς 19 Δεκεμβρίου τοῦ 1891. Περὶ τοῦ ἐν Κων-
σταντινουπόλει Πορφυροῦ Κίονος ἐν «Πλάτωνι» σελ. 178—185
Ἡ μυθιστογραφία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἐν «Λαϊκῷ
Ἡμερολόγιῳ» τοῦ 1889, σελ. 124—142· καὶ πολλὰ φιλολο-
γικαί, ἐπιγραφικαὶ καὶ κοιτικαὶ μελέται ἐν τοῖς περιοδικοῖς
«Ἑβδομάδι» καὶ «Θελξινότη» καὶ ἐν ταῖς ἡφημερίσιν «Ἐφημε-
ρίδι», «Νέα Ἐφημερίδι» «Συλλόγῳ» καὶ «Ἐθνικῇ».

